

11 1/2

180

7980

C U R S U S

PHILOSOPHICUS,

A U C T O R E

R. P. Fr. JOSEPHO DE AGUILERA, SALMATICENSI, Ordinis Eremitarum S. P. Augustini, Provincia Castellae Alumno, Magistro in Sacra Theologia, in Complutensi Collegio olim meritissimo Primario, in Matritensi studio Regente, Conventusque Civitatis electo Priore.

TOMUS SECUNDUS.

QUÆSTIONES IN OCTO LIBROS
Philicorum continens.

DILECTISSIMIS IUNIORIBUS FRATRIBUS EIUSDEM
Provinciae dicatus, & in lucem editus à R. adm. P. M. Fr.
Francisco de Avilès, Hispaniarum Assistente Generali,
prædictæque Provinciae ex Rectore Provinciali,
& Provinciali actuali.

15
16
Anno

1720.

Matriti: Ex Typographia Heredum Emmanuelis Ruiz
de Murga.

***

***

Lo de la Provincia de el Rio, to
S. n. Aug. e Buenos.

Anno

DILECTISSIMIS
N O B I S
IN DOMINO
NOVELLIS

FRATRIBUS AUGUSTINIANÆ
huius Castellanae Provinciæ Stu-
dentibus, salutem.

ALLE Ego, qui quondam vestrae uti-
litati providus, nedum levamen in
Studio Philosophiæ, Calami labo-
res subtrahendo, cupiens, Magi-
strum Typis Commendatum subrogavi, sed
Dominum in nixe exoravi, (1) *Ut qui in vobis*
capit Opus bonum ipse perficeret. Nunc iam avul-
sos ab vberibus Logicæ, lacte rationali nu-
tritos, iterum rogo, (2) *Ut charitas vestra ma-*
gis, ac magis abundet in scientia, & in omni sensu.
Viridarium iocundius Philosophiæ natu-

(1)
Ad Philipens.
cap. 1.

(2)
Ibi. v. 10.

ralis elaboratum ab ipso Magistro, (cuius ingenium est, & erit, sicut Aquila erat) vobis aperio; ut qui hucusque validum ventum de logicæ Scopulis superastis, benigno iam, ac placido aere respiretis, à mori Stientie (id est Philosophiæ) ingenij carbasa commendantes.

Pars superest capti, pars est exhausta laboris;
Non vestras teneat ancora iacta rates.

Consideranti enim Philophoso Apuleio, & diligentius intuenti (verba ipsius transfero)

(3) *Apulei. lib. 1. de mundo.* (3) Sæpe mihi virtutis indagatrix, expultrixque vitiorum, divinarum particeps rerum Philosophia videbatur, & nunc maximè, cum nature interpretationem, & remotarum ab Oculis rerum, in investigationem sibi vendicet; nam cum ceteri magnitudine rei territi eiusmodi laborem arduum, & profundum existimarent; sola Philosophia suum non despexit ingenium, nec indignam se existimavit, cui divinarum, & humanarum rerum disceptatio deferatur. Non ergò ut cæteri, quos ait Apuleius, terreamini magnitudine rei, Studioso enim, ac scientiæ amatori utilis, ac plana est via, præcipue tanto ducente Magistro, qui prævius vobis aspera facit florentia, ac strata, (4) *U. de mundo.* Ut sic possitis currere, ut comprehendatis.

Et si Philosophia, ut audistis virtutis est in da-

dagatrix, expultrixque vitiorum, nihil Religioso
muneri proprius, quam virtutem indagatam
amplecti, vitiorumque monstra expellere, di-
vinarum rerum participes, de quibus, (5)
*Per ea quę facta sunt, intellecta conspicietis, si
veram scientiam amatis. Cępistis; sed ut ait
Div. Bernardus: (6) Cępisse nihil proderit, si,
quod absit, non perseverare contigerit; & ideo
ut addatis scientiam, necesse est, ut & labo-
rem addatis; navigantis non laudatur felicitas, vs-
que dum perveniat ad portum; nec ducis virtus com-
mendatur, vsque dum lucretur, & triumphum, non
vos exprobratio teneat Apostoli Pauli, qui
ad Galatas scribens ait: (7) Sic stulti estis, ut cum
spiritu cęperitis, nunc carne consumnemini; quę
enim maior contumelia, quam studentes vo-
care stultos? & sic stultos, ut à veritate, & ab
spiritu àversi, scientiam spernant, & de ip-
sis verificetur, quod de fatuo Dominus inquit
(8) Hic cępit edificare, & non potuit consummare; non
ergo (fratres mei dilectissimi) in medio pul-
veris cursum suspendatis, sed vsque adme-
tam pergite fervidi, ut brabium sapientię
accipiatis, & lauro cingamini Coronę ve-
strę, in qua laboris est gaudium, (9) Nequa-
quam sufficit, aiebat Doctor melistius, semel aut secun-
do operari, quod bonum est, nisi incessanter addas nova
prioribus; si dixeris, sufficit, addit Parens Augusti-
nus*

(01)

(5)

B. Pauli Ap.
ad Rom. c. 1.
v. 10.

(6)

Divus Bern.
Epist. 78.

(7)

Ad Galat.
c. 3. v. 3.

(8)

Luce cap.
14. v. 30.

(9)

In Cant. s. 1.

(10)
P. Aug. Serm.
15. de Verbis
Apostoli.

nus, (10) *Periisti; semper adde, semper ambula, semper
proffice, noli in via remanere; nunc in via agitis, agi
te dum, longum enim vobis iter restat, scien
tia enim latissima est, (11) Et non invenitur in
terra suaviter viventium, vt iam vobis retuli.*

(11)
Job cap. 28.
v. 13.

Accipitres, qui aves deprædantur, non
eas capiunt, nisi volantes, non otiosi, non
pedetentim, sed cursu perpeti, agitatoque
agili; sic Igitur vos, expansis alis mentium
vestrarum, indeficientis applicationis ambi
tione, alta petite, juga currite, æthera perva
gate, vt altiora ingenia, non dico depræde
mini, sed Sancta æmulatione sequamini. Fa
xit Dominus, (12) *Ut concupiscatis sermones meos,
vt diligatis illos, & habebitis disciplinam; clara est,
& quæ numquam marcescit Sapientia, & facile vi
detur ab his, qui diligunt eam & invenitur ab his qui
querunt illam. sic opto, sic rogo.*

(12)
Sapientie, c.
6.

(8)
Vestri frater minor, affectu nulli secundus
Frater Franciscus de Avilès,
Provincialis indignus.

A V E M A R I A .

C E N S U R A , E T A P P R O B A T I O

R. A. P. M. Fr. Josephi Ruiz de la Puente, Olim
Civitatenfis, Salmanticensis, & Matritensis, Mi-
nistri, Difinitoris Provincialis, nec non totius Or-
dinis Visitatoris Apostolici, Provinciae Castellae; Sy-
nodalis Examinatoris, & Theologi Nunciaturae
Hispanicae; Deputatique Theologi procatu Regali
Immaculae Conceptionis Dominae, Reginaeque nostrae
Mariae; ac demum Ex-Provincialis, & Patris prae-
dictae Provinciae Castellae, Legionis, & Na-
varrae Ordinis Santissimae Trinita-
tis Redemptionis Capti-
vorum.

EX comissione D. Doct. Christophori Damasio;
Sanctae Sacri Montis Illipulitani Ecclesiae Cano-
nici, Archiepiscopatus Toletani Vicarij Generalis in
Matritensi Villa, eiusque circuitu, &c. Opus inscrip-
tum, *Phisicarum quaestionum libri octo*, communi voca-
bulo *Philosophia* nuncupatum (Autore R. A. P. Sa-
pientissimoque Magistro Fratre Josepho de Aguilera
Ordinis praecelsi magni Parentis, maximique Doctoris
Ecclesiae Augustini, in Pampylonensi Coenobio olim
liberalium artium dignissimo Moderatore, in suoque
per celebri semper Collegio Complutensi professore
primario Theologico meritissimo, necnon & de Do-
mina Maria de Aragon Regente vigilantissimo, Prio-
re, plausu communi, electo Civitatenfis Coenobij; ac
de.

demum dignissimo ex iure Magistro totius Ordinis;
omnibusque numeris, & titulis absolutissimo) examus-
sim vidi, voluptate, & voluntate perlegi, curaque
tota perpendi, & examinavi; & nihil correctioni ob-
noxium, sed quod in maximum commodum, utilita-
tem communem, Auctorisque præstantiam, & lau-
dem plurimum in eo adinvenio; ita ut merito decan-
tari possit. (X)

(X)

Marcialis

Epigramma

50. lib. 7.

(A)

Secundum

Matth. cap.

7. v. 17.

(B)

Axioma com-
mune.

Hoc opus, Auctorem laudat hic Autor opus.

Laudat utique Auctorem opus, quia ex fructibus ar-
bor cognoscitur; exaltatque opus Auctor, quia (A) arbor
bona, fructus bonos facit, & solum expertus miles in ar-
mis, valet concertare de triumphis. (B)

Nauta de ventis; de Bobus tractat Arator.

Pensem igitur prius, tanti, ac talis Magistri fructus,
& labores, ut omnibus innotescant laudes: Si discipu-
lum contemplo; maximè peregrinum, & singularem
inter ceteros condiscipulos, confratres, & coetaneos
invenio; litteris semper intentum, omni ocio adversum,
vivatiorique subtilitate ingenij, præceteris præditum,
& exornatum; quid ergo mirum ad culmen magisterij sum-
ma cum laude pervenire, qui præ omnibus, discipulatus
non recusavit laborem, sed tanta cum præstantia exer-
cuit! (C) Debet enim esse discipulus, quis quis doctus esse de-

(C)

Celestinus Pa

pa, in Ep.

Gal. Episc.

Sed proh dolor! nam in multis deficit, quod urget, &
parit obligationem in omnibus; nam plures sunt volen-
tes Magistri fieri, in quibus neque adhuc stitere disci-
puli, de talibusque conqueritur Apostolus: (D) Quidam

(D)

Paulus ad

Thimoth. I.

ab errantes conversi sunt in vani loquium, volentes esse Legis-
latores, non intelligentes, neque que loquantur, neque de quibus
asserunt. Estque maximè notatu dignum, quod post il-
la mira Apostoli verba, (E) numquid omnes Doctores? num-

(E)

Idem ad Co-

rinth. 12.

quid omnes interpretantur Scripturas? Immediate subiun-
git,

git, nolite plures Magistri fieri; ac si diceret, intersit sapientiae, & Philosophiae Sapiens, & Philosophus, sicut Fabrilibus, Faber; nam ut communiter dicitur; (F) pluribus intentus, minor fit ad singula sensus.

(F)
Axioma commune.

Merito igitur ad magisterij, Doctoratusque gradum, & excellentiam Auctor huius operis ex discipulatu volat, ut quod tanto labore didicit, bono communi offerat tanquam fructum maximè laboriosum, iucundum, & eruditum, (G) bonorum laborum fructuosus est labor: ut sic lucis, sapientiaeque eius splendor, non sub modio, sed super candelabrum omnibus luceat, & innotescat; maximèque Tyronibus, & ignavis, vberiori claritate, maiori que luce indigentibus, cum sint tanquam tabula rasa, in qua nihil est depictum. (H) Vnumquemque uti oportet ad publicam utilitatem ijs, quae habet, siue sapientia, siue principatu, siue divitijs.

(G)
Sixtus Senensis lib. 4.

(H)
Ioannes Crisost. Supra Matth. c. 24.

Satis fit in hoc opere Auctor non solum discipulatus, & magisterij obligationi; verum etiam cognomento nominis, & vocabuli; Ioseph namque augmentum interpretatur; Aquillerius, seu Aquilera, ab Aquila originem ducit, quæ præ cæteris volatilibus, alis, & humeris suis, pullos ad volandū provocat; & Auctor huius operis, ut Ioseph pabulo suæ doctrinae augmentam scientiae, & studio deditis præstat, non solum, ut non decrescant, sed ut in melius, & melius augeantur; & ut Aquila ad volatum provocat non tantum pullos proprios, sed externos, alis, & humeris suis sustentans, ut ad superiora volitent, & ad maiora aspirent. (I) Sicut Aquila provocans ad volandum pullos suos, & super eos volitans expandit alas suas, & assumpsit eam, atque portavit in humeris suis.

(I)
Deuteronomij. c. 32. v. 11.

Fateor præsentem materiam à pluribus Auctoribus, omnique nota dignis retro actis, præsentibusque temporibus lucide per tractari; sed non ob multipliciter Auctorum circa idem opus, parvipendi debet labor

(I) tanti Magistri; immo maiori estimatione ut singularis, inter tot labores communes, haberi; nam id, quod in ceteris est dispersum, obscurum, diffusum, & intrinsecum, inspicitur in hoc opere, concisum, clarum pulchrum, & eruditum, styloque planum, & iucundum; ita ut quod in alijs desiderandum venit, in hoc amplius desiderari non valeat: (J) *Utile est plures libros à pluribus fieri diverso stylo, non diversa fide, etiam de questionibus eisdem, ut à pluribus res ipsa perveniat ad alios sic, ad alios vero sic.*

(J) *Augustinus de Trinit. lib. 1. cap. 3.* *Utile est plures libros à pluribus fieri diverso stylo, non diversa fide, etiam de questionibus eisdem, ut à pluribus res ipsa perveniat ad alios sic, ad alios vero sic.*

Communibus, & tritis Philosophorum, Doctorumque placitis, rationibus, & sententijs adhærens, nihil affirmat, aut negat, quod ipsorum autoritate non probet, pondereque efficacis rationis non solidet, & confirmet, adimplens ex æquo, & toto, partes veri Magistri: (K) *Sapientiam omnium antiquorum exquiret sapiens, & narrationem virorum nominatorum conservabit; verus namque Magister, & Doctor id solum docere debet, quod à communi iudicio Priscorum Patrum non retrahit, neque quod placitum, & voluntatem, potius, quam rationem commendat: (L) Quod invenerunt, retinuerunt; quod didicerunt, hoc docuerunt; quod à Patribus acceperunt, hoc filijs tradiderunt.*

(K) *Ecclesiast. c. 39.* *Sapientiam omnium antiquorum exquiret sapiens, & narrationem virorum nominatorum conservabit; verus namque Magister, & Doctor id solum docere debet, quod à communi iudicio Priscorum Patrum non retrahit, neque quod placitum, & voluntatem, potius, quam rationem commendat: (L) Quod invenerunt, retinuerunt; quod didicerunt, hoc docuerunt; quod à Patribus acceperunt, hoc filijs tradiderunt.*

(L) *Augustinus lib. 3. contra Iulianum.* *Quod invenerunt, retinuerunt; quod didicerunt, hoc docuerunt; quod à Patribus acceperunt, hoc filijs tradiderunt.*

(M) *Seneca lib. 1. Epist. 75.* *Animis scripsit ista, non auribus.*

Quid plura? sed quid mirum? debitis sic penicillis sciat depingere, qui operibus implet ut Magister, quod calamo, & atramento docet, ut Doctor: (N) *N. Doctor dicto, factoque Magister verus, quod verba asserit, demonstrat exemplo; magisterium stat de scientia, sed magisterij autoritas constat ex vita; doctrina in dictis scientia est; in factis virtus.*

(N) *Ioannes Chrysostomus Serm. 107. loquens de Ioan. Baptista.* *Doctor dicto, factoque Magister verus, quod verba asserit, demonstrat exemplo; magisterium stat de scientia, sed magisterij autoritas constat ex vita; doctrina in dictis scientia est; in factis virtus.*

Ube

Uberius dicerem, si Panigeristam, & non censorē
agerem; si magna, ac maiora desideras; Magistros, &
Doctores tam proprios, quam externos interroga, & uti-
que dicent tibi, quæ oculis viderunt, auribus audie-
runt, manibusque attrectaverunt, omnia quidem
in dictis mira, sed in factis admiranda: vnum tamen
cum Seneca non tacebo, (O) *Ede quam primum, quam*
celerrimè, unde & tuo nomini celebritas, & nostris tempo-
ribus claritas, & studiosis omnibus pariat utilitas. Prop-
ter quæ necesse habeo, ut hoc opus Prælo mandetur,
cum nihil in illo moribus, rectæ disciplinæ, Patribus,
& Concilijs, Fideique Catholicæ dissonum, & oppo-
situm, sed potius bono communi, & utilitati studen-
tium consonum, & proficuum totum inveniatur. Sic
censeo: salvo, &c. In hoc Matritensi Santissimæ Tri-
nitatis Redemptionis Captivorum Cænobio Idibus
Octobris Anno reparationis nostræ. 1720.

(O)
Seneca ubi
supr.

M. Fr. Josephus Ruiz de la
Paente.

LICENCIA DEL ORDINARIO.

NOS el Doctor Don Christoval Damasio,
Canonigo de la Insigne Colegial del
Sacro Monte Ilipulitano de Valparaíso, Ex-
tramuros de la Ciudad de Granada, y Vicario
de esta Villa de Madrid, y su Partido, por el
Ilustrísimo señor D. Diego de Astorga y Zes-
pedes, Arçobispo de Toledo, Primado de las
Espanñas, Chanciller Mayor de Castilla, del
Consejo de su Magestad, &c. mi señor. Por
la presente, y por lo que à Nos toca, damos li-
cencia para que se pueda imprimir el libro in-
titulado *Philicarum questionum libri Octo*, compues-
to por el P.M. Fr Joseph de Aguilera, del Or-
den de San Agustín de la Observancia; por quan-
to aviendole reconocido, parece por la Cen-
sura de las hojas antecedentes, no tener cosa
que se oponga à nuestra Santa Fè Catholica,
y buenas costumbres. Fecha en Madrid à nue-
ve de Octubre, año de 1720.

Doctor Damasio.

Por su mandado:

Santiago de Herreros.

CEN-

CENSURA R. P. M. Fr. AUGUSTINI
Gutierrez Moran Ordinis Predicatorum, Supremi
Sanctę Inquisitionis Senatus Qualificatoris, Vesper-
tinge Cathedre in Universitate Complutensi Mode-
ratoris, & in Collegio S. Thomę eius-
dem Urbis Regentis.

DE Supremi, ac Regij Senatus Castellę præcepto
Legi, & attente evolvi Librum cui titulus est:
*Tomus secundus Cursus Philosophici de octo libris Physico-
rum.* Foeliciter elaboratum à R. P. M. Fr. Joseph de
Aguilera Salmanticensi Ordinis Eremitarum Magni
Parentis Augustini, olim dignissimo Antecessore Pri-
mario in Complutensi Collegio eiusdem Ordinis. Et
quidem est opus non magnitudinem præferens volu-
minis quantitate, sed brevitatem continens quicquid
in hac parte pro iuventute instruenda, iuxta præscrip-
tum Aristotelis methodum poterat desiderari: *Laborant*
homines in discendo, aiebat olim M. P. Aug. & brevia
non valent intelligere, & prolixa non amant legere. Sed
certe ab hoc labore maximè se alleviatum comperiet,
qui in hisce præclarissimis lucubrationibus, ad subli-
mia doctrinę sacrę documenta sectanda, prævia Lu-
ce Philosophicę disciplinę mentis aciem, & obtutum
studiose intendat dirigere. Conspicitur siquidem in
hoc opere politissimo mira dispositionis concinnitas:
in ordine restructio, in rationibus efficacia, in discursi-
bus soliditas, in verbis proprietates, in sententijs secu-
ritas, ac demum (quod maius est) brevitatem cum tanta
claritate coniuncta, ut plane vincat illud Horatianum
effatum: *Obscurus fio, dum brevis esse laboro.* Sicque pro-
lixitatem vitando, laborem, & fastidium legendi pro-
cul amandat, atque in paucis multa complectens, re-

*Epist. ION.
ad Evod.*

Horat.

Ecceq. c. 17.

*Calep. indiet.
vbo. Medul*

conditiora phisicæ auscultationis Arcana dilucida perspicuitate emedullat. Hic non incongruè diceres de ingeniosissimo Auctore, quod sicut *Aquila grandis*, ad instar illius quæ assummitur in Ezequielis parabola *venit ad Libanum*, id est ad verticem Candidati Montis Sapientiæ, & *tulit medullam Zedri*. Medullam inquam, illius temper virentis, quia marcesibilis nunquam, sua elevatione reconditæ Augustinianæ Doctrinæ: Nam quod optimum est, inquit Calepinus in natura videtur intimè recondidisse. Hæc est quam desert Auctor in hoc Cursu Philosophico, & enucleatam, digestam, pro incipientium captū, & profectū, eis proponit apta partitione divisam, propterea & quia in totius operis elaboratione nihil orthodoxæ fidei contrarium, uihil quod morum integritati aversetur, invenitur, dignum cenfeo quòd in lucem prodeat communem, vtpote communi vtilitati proficuum. Sic iudico salvo, &c. In hoc Complutensi Collegio D. Thomæ die decima Octobris, anno Domini 1720.

*Fr. Augustinus Gutierrez
Moran.*

LICEN.

LICENCIA DEL CONSEJO.

DON Balthasar de San Pedro Azevedo, Escriuano de Camara del Rey nuestro señor, y de Gobierno del Consejo; certifico, que por los señores de él se ha concedido licencia al Rmo. P. M. Fr. Francisco de Avilès, Provincial de la Provincia de Castilla, del Orden de San Agustín, para que por vna vez pueda imprimir, y vender vn libro, que ha compuesto el Maestro Fray Joseph de Aguilera, del mismo Orden, intitulado: *Tomo segundo de Philosophia*, por el original, que và rubricado, y firmado al fin de mi mano, con que antes que se venda, se trayga al Consejo, juntamente con el original, y certificacion del Corrector, de estar impresso conforme à él, y se tasse el precio à que se ha de vender, guardando en la impresion lo dispuesto por las Leyes, y pragmaticas de estos Reynos; y para que conste doy esta Certificacion en Madrid à onze de Octubre de mil setecientos y veinte.

D. Balthasar de San Pedro

Azevedo.

L. D. B. de Rio y Corral
Corrector general por la Magestad

ERRA

ERRATA SIC CORRIGE.

Pag. 2. col. 2. lin. 22. patius, leg. potius. Pag. 24. col. 2. lin. 2. ff, leg. fit. Pag. 57. col. 2. lin. 6. vnire, leg. vniri. Pag. 83. col. 1. lin. 35. intalis, leg. intali. Pag. 84. col. 1. lin. 33. prædicare, leg. prædicari. Ibid. col. 2. lin. 30. phihfici orgonaci, l. phifici organici. Pag. 122. col. 1. lin. 37. ad, leg. at. Pag. 145. col. 2. lin. 35. præcipuæ, leg. præcipue. Pag. 166. col. 2. lin. 17. augmentationis, leg. argumentationis. Pag. 175. col. 2. lin. 38. fini, leg. fine. Pag. 183. col. 1. lin. 1. quare, leg. quale. pag. 200. col. 2. lin. 10. operatianem, leg. operationem. Pag. 201. col. 1. lin. 2. procadetur, l. procedatur. Pag. 202. col. 2. lin. 33. efficientes, leg. efficientis. Pag. 205. col. 2. lin. 10. constitutæ, leg. constituta. Pag. 211. col. 2. lin. 33. contra, leg. contra. Pag. 216. col. 2. lin. 13. phifice, leg. phificæ. Pag. 241. col. 1. lin. 17. quæstionum, leg. quæstionem. Pag. 278. col. 2. lin. 17. impfibilium, leg. impossibilium. Pag. 279. col. 1. lin. 29. abstramus; leg. abstrahamus. Pag. 280. col. 1. lin. 16. sit, leg. sic. Pag. 287. col. 2. lin. 16. vnaque, leg. vnaquæque. Pag. 292. col. 1. lin. 16. quos, leg. quo. Pag. 300. col. 1. lin. 5. factum, leg. fatum. Pag. 302. col. 2. lin. 36. suscepsivæ, leg. suscepsive. Pag. 303. col. 2. lin. 37. motuleg. motum. Pag. 304. col. 1. lin. 9. distinte, leg. distincto. Pag. 309. col. 1. lin. ult. ad agente, leg. ab agente. Pag. 311. col. 1. lin. 20. præter eundem, leg. prætercundum. Pag. 347. col. 1. lin. 17. plena, leg. plena. Pag. 354. col. 1. lin. 3. est, leg. &. Ibid. lin. 14. Eucharristica, l. Eucharistiæ. Pag. 367. col. 2. lin. 28. situs, leg. situ. Pag. 389. col. 2. lin. 19. trnsibunt, leg. transibunt. Pag. 396. col. 1. lin. 15. adæquare, leg. adequate. Pag. 401. col. 2. lin. 21. adequatæ, leg. adequate. Pag. 402. col. 1. lin. 34. &, leg. est. Pag. 414. col. 1. lin. 26. circulares, leg. circulare. Pag. 424. col. 2. lin. 17. fermalí, leg. formali.

He visto este libro, intitulado: *Cursus Philosophicus, Tomus secundus*, su Autor el M.R.P.M.Fr. Joseph de Aguilera, y con estas erratas corresponde à su original. Madrid, y Octubre cinco de mil setecientos y veinte.

Lic.D. Benito de Rio y Cordido:
Corrector general por su Magestad.

CERTIFICACION DE LA TASSA.

TASSARON los señores del Consejo este Libro, intitulado *Philosophia*, compuesto por el Padre Maestro Fray Joseph de Aguilera, à seis maravedis cada pliego, como mas largamente consta de Certificacion dada por Don Baltasar de San Pedro y Azevedo, Escrivano de Camara del Rey nuestro señor, y de Gobierno del Consejo. Su fecha en Madrid, y Noviembre primero de mil setecientos y veinte.

D. Baltasar de San Pedro
Azevedo.

CENSURA R. P. M. Fr. ILDEFONSI
à S. Ioanne, Ordinis S. P. N. Augustini, Ex-Dif-
finitore Provinciæ Castellæ, Compestellani Con-
ventus semel exercite; iterumque electi Prioris;
& Bibliothecarij Regalis S. Philippi
Matritensis Cenobij.

EX mandato R. Adm. P. N. M. Fr. Fran-
cisci de Avilès, ex Rectore Provincia-
li, Hispaniarum Afsistentis Generalis, ac Pro-
vinciæ Castellæ Ordinis S. P. N. Aug. Provin-
cialis actualis, legi librum, cuius titulus est:
*Cursus Philosophici tomus secundus continens qua-
stiones in octo libros Phisicorum, Auctore P. Fr. Jo-
sepho de Aguilera Salmanticensi eiusdem Ordinis in
Sacra Theologia Magistro, &c.*

Pro munere itaque mihi iniuncto dicere
orful, primùm præfandum lecturis duxi, hic
nihil amicitia datum: nimirum, quamquam
prælaudato Auctori perantiquæ benevolen-
tiæ, Religionisque eiusdem, nexu coniunctus,
nequicquam tamen inanes contendam vende-
refumos: etenim, etsi (1) Pro amicorum utili-
tate declinandum aliquatenus de via & Cicero, &
Chilo sapiens, & Theophrastus gravissimus Philoso-
phus, existimaverint; nulli tamen vllius licet
oleo peccatoris caput impinguare. Tantum-
modo in his, cum penitus non sum ferreus, con-
gruit

(1)
Picus Miran
Ep. 3. ad
Marfil.

gruit, vt (2) bonis viris, artiumque liberalium Scien-
 tia claris, placere vellem, cum eo tamen, vt nolim
 quemquam nimis esse in mea laude liberalem. Sine il-
 lo ergo fuco promunere, & mente, parvu-
 lo vero modulo accomodatis, dico: (3) Num-
 quam æquè quisquam tam facie cuiuslibet innotuit,
 quam mihi Auctoris præfati studiorum quæta le-
 ta, & verè exercitatio liberalis. Iam quidem ex-
 cellens eiusdem ingenium, dum Theologiae
 Lectorum muneri Compluti simul (quamvis
 ego impar omninò) operam dabamus,
 facie mihi innotuit, cuius etiam opinio
 in literaria palæstra volitabat. Perlegi au-
 tem, & dum hæc illius post alia scripta vo-
 lui, id dicam adimplere, quod Scriptoribus
 Fabius disertè præmonet, nempe: (4) Quod
 libris in exemplum editur, tersum, & limatum,
 ad regulamque compositum esse, oportere.

Tersum planè edidit librum, Philosophiam
 videlicet perspicuam, vt redderet claram,
 studiosisque etiam rudibus patulam. Inde
 præclari Doctoris Insigne præferre, quod
 & ipso nomine complere, videtur. Ioseph
 olim Aegyptios plures edocuit artes, scien-
 tiaque, Phisicam putà, Astrologiam Ma-
 thesin, & huiusmodi: (5) ita quidem, et-
 si plures, ac difficiles, exploratè, perspi-
 cue, & intelligenter, vt idcirco fortassis

(2)
 Aldus, vel
 Paul. Ma-
 nut. Ep. l. 4.
 pag. 171.

(3)
 Aug. Ep. 28.
 alias 8. c. 1.

(4)
 Fab. quint. l.
 12. Orat. c. 1.
 prop. med.

(5)
 Corn. in Gen.
 infr.

(6) *Gen. cap. 41. v. 39.* eum Sapientissimum Rex acclamarit Ægyptius: (6) *Numquid Sapientiozem invenire potero?*

(7) *Psalm. 104. v. 22.* Nec mirum, quòd ipsius doctrina, cum ex Solis, & Lunæ splendore desumpserit (7) omnimoda perspicuitate clarescat. Is, salvo discrimis iure, apparet noster Ioseph: is-

que (vt describit Aug. (8) *Doctor, & Doctor, qui id agit, vt non modo intelligenter, verum libenter, & obedienter audiat: merito igitur citra aliorum livorem suscipiat etiam Doctoratus annulum in manu sua.*

Nec minus aptè munus idem cognomine complet. Id *Aguilera* vulgari idiomate sonat, quod latino *Aquila erat*, vt ferè literæ personant. Notæ sunt, etiam Phisicis, prærogativæ Aquilæ plures, compertumque cunctis (9)

(9) *Aldrov. t. r. de. aviu. l. 1. pag. 25. Picin. l. 4. Symb. à n. 92.* eam versus Cælum apertum evolare, volatu cæteras aves superare, solem defixis oculis intueri, inter tonitruum mugitus, fulminumque fragores sereniorum Cœli claritatem investigare, è cacumine in imas prospicere valles, & abditissimos quosque naturæ recessus, sinusque penetrare: ac idè illius visus acumen ingenij perspicacis esse insigne omnibus est perspicuum. Iam ergò coniecta ex his, alijsque Aquilæ dotibus, quantum volucris illius Auctor perspicacitatem sapiat, quantum ipsius nomen cog-

nomi-

nomini consonet, quantum rebus vtrumque;
vel operi congruat: indeque tersitudinem,
nitorem ve Philosophiæ eius collige: & pen-
sicula, si librare possis, cum illa, quam de-
sumpsit Ioseph (10) de pomis fructum Solis, &
Lunæ, de vertice antiquorum montium.

(10)
Psal. sup. cit.

Vel conijce qualiter *Aguilera* instar *Aqui-
læ* investigator inscriptionem etiam suscipiat:
(11) *per suprema, per ima*: siquidem perspicaci
etiam visu vniuersarum rerum naturas,
earum arcana, & dispares motus, Deum
vt supremum præmotorem, primamque
causam, creatas verò vt supremæ bonita-
tis umbras ab ipso ad ipsum iuxta suarum
naturarum genium præmotas, ac præordi-
natas, detegit, & ita perspicuè declarat,
vt velut *Aquila* nitore plumarum in vicina
reverberet, vel tamquam tersum speculum,
quod contuentibus omnibus absque vlla
prorsus hypocrisi, spectatoribus se attem-
perans, quidquid in se concipit, clarissi-
mè repræsentet: proptereaque meritò susci-
piat emblemata: (12) *accipit & reddit*.

(11)
Apud. Ploin.
l. c.

Limatum eddit librum, Philosophiam
scilicet ad eò expollitam, vt iure dicatur (vt
est proverbium) ea, cui non deficit vlti-
ma linea: etenim, quæ supervacanea indi-
cat, penitus resecat, & (vt veritas nullis

(12)
Picin. l. 15.
2. n. 193.

involucris tecta, quasi ad oculum cerni possit) non solum redundantia, sed, quæ sibi videntur minus vtilia, circumcidit. Sic suo cognomine se etiam Aquilam probat: ea

(13)
S. Ambr. l. quippè est huius volucris indoles, ut (13)

3. Hexam. c. ne generis sui regale fastigium partus deformitas decoloret, natos suos ad solis obtutum exploret, & etiam ex probatis, vno, vel altero ad educandum selecto, cæteros, aut tamquam superfluos, aut tamquam ad Aquilina munia obeunda parum vtilis, quasi de minutulis non curans, rejiciat: unde ortum
6. axioma: (14) *Aquila non captat muscas.*

(14)
Aldrov. l. c.
pag. 39.

Defœcatam æquidem ad limam exhibet Philosophiam, cum verosimiles etiam mentis partus, utpotè ad Philosophi officium minus validos, verosimiliores sibi, ac robustiores, seligit. Quasi iam adulta Aquila in sublimi collocata cacumine frondes deijciens, ac proceres ramos, foliaque, vel ut nihil, vel ut parum vtilia despiciens, veniens ad Philosophiæ amænitatis eximiae montem; (15) tulit medullam cederi, quod scilicet sibi est magis adoriferum, & nobile, ut fructus illius tenera cortice, ætate teneros, donec iudicio grandescant, velut à facilioribus incipiens, apprimè erudiret, literisque faceret crescere, ac proficere, ea
dex-

(15)
Ezech. c. 17.
v. 3. & ibi
Gasp. Sanch.

dexteritate vtens , qua alluderet ad Ioseph,
qui *filius accrescens* , & *profectus* dicitur. (16)

(16)

Lauret. v.

Ioseph.

(17)

Just. Lips. mo
nit polit. c. 8.

Ad regulam quoque compositam dedit
Philosophiam : sciens enim (17) oportere re-
gulam rectam esse , ad quam cetera adequantur,
non torta , sed suo ingenio directa lima, om-
nia quadrata laboravit , & libravit , ne te-
merè quis excurrat , sed pedem fervet. Sic
se gerens Aquilæ etiam munus complet:
quippe ea non tantum oculis recta linea fi-
xis solem haud caligans intuetur , verum
& alarum beneficio versus illum sine vlla
obliquitate , recto itinere volat : cui proin-
de ex his vel vnum epigrammæ quadrat:
(18) *recta sursum* , sive : *nulla via india.*

(18)

Picin. l. 4. n.

207.

Ut autem limatiùs , rectiùsque expolli-
ret , non modo non caligantem per obli-
qua rationem , pro regula in libris compo-
nendis , coordinandis rebus , & vallandis af-
fertis , verum pulchriorem , verioremque
ideam observat , cum Augustinum vt Ma-
gistrum suscipit , eiusdemque præclarum
alumnum Præceptorem Angelicum , aliof-
que per celebres illius sensa quadratè expla-
nantes , sequitur. Nec enim Aquila à sole,
divertit , aut terretur , cum potius scripta,
velut legitimos ingenij sui partus , ad illius
splendorem palam probatos exhibet. Nec,
cum

(19)

(20)

(19)
cum ab illis luminaribus, aliquibus falsitatis
inconsultis Nuncijs, lucem accipit, novam
non arripit viam; quinimò vetera nova sub-
tilitate penetrat, certitudine concipit, clari-
tate digerit, mirabilique ordine componit:
licet enim (19) à veteribus illis inventa sint, hoc ta-
(19) men semper novum est, usus, & inventorum ab alijs
scientia, & dispositio. Hinc absque vlllo aculeo
dicere possum: (20) Quæ ab illis didicisti, doce,
(20) & cum dicas novè, non dicas nova.

(20)
Quamvis ergò præfacta scripta meo non
indigeant sufragio: nec enim lux solis facula
iuvatur, cum potius ad Aquilæ conspectum
Noctuæ visum penè non attingat meus; ius-
su tamen, pariter & iure, non tantum ab er-
rore in fidem aliena, aut bonis moribus non
dissona, verum laude diuturna iudico digna,
adeòque arguta, & defensa, vt in ea arguen-
di non videatur esse locus: optoque, vt alia,
quæ prælo parat, illicò lucem accipiant, vt
sapientium desideria compleantur, Eremita-
na nostra Religio resplendeat, iuventus no-
stra instruatur, & scientiæ incrementum re-
cipiat, eiusdemque scriptis prælucentibus,
facile sit ditari Philosophis, si vellint, (21) quibus,
(21) quavis vrgente (si fingi possit) literarum ino-
pia, tutò dici queat: (22) ite ad Ioseph.
(22)

Item, cum, etiamsi rerum mearum oblivif-

(19)
Senec. Ep. 65.
(20)
Vincent. Li-
vin. in 2. ad Ti-
mot. c. I. n. 4.

(21)
Arist. lib. I.
Polit. c. 14
(22)
Gen. c. cit. v.

ci debeam, non tamen mei, redeo ad me, &
 prælaudato N. adm. R. P. M. Provinciali, vbe-
 res gratias refero, eo quòd opus tam ingenio,
 ac doctrina refertum, tamque omnibus vti-
 le, curet in lucem edere. Dives ob id, alia-
 que præclarè gesta, hic materia; si ea mihi
 data esset dicendi vis, vt exprimerem, quæ
 semper sentio; at cum quæcumque loquor
 minora longè sint ijs, quæ concipio, silen-
 tium (benignissime Pater) equi boni confu-
 le: te enim eum esse contemplor, quem vt se-
 qui omnes debemus, ita laudationibus (quan-
 tumvis dignissimum) consequi pauci possu-
 mus, ne dicam nemo. Ergò tecum alloquens,
 ac Auctori gratulans, concludo, &: (23) bene-
 dico Dominum, quòd tibi, & nobis, omnibusque fra-
 tribus, qui tua legunt, te talem dedit. Sic coram
 Deo inclamo, sic censeo, salvo, &c. In Conven-
 tu Regali S. Philippi Matritensi Ordinis S. P. N.
 Aug. die 11. Septemb. 1720.

(23)

Aug. Ep. 40.
 alias 9. ad
 Hieron. c. 14

M. Fr. Ildefonsus à Sancto
 Ioanne.

*****

AD

AD LECTOREM.

EN habes (amice Lector) secundum nostri Cursus Philosophici totum Physicas disputationes iuxta proprii ingenii facultatem perscrutantem. Si brevitatem in eo accusaveris: præ oculis habeas, quæso, quæ in primo præmonitum te volui; quibus hoc addendum censeo, quod Philosophicos Campos non ita iucundos menti, nec ita sua viridi, hilarique planicie ad spatiandum invitantes, ut audieram, & credideram, inveni; quin potius mihi satis impervij, asperique ob densas difficultatum sentes visi sunt: adeò ut de hisce phisicis, seu de rerum natura disputationibus illud Ecclesiastæ 3. usurpare liceat. *Mundum tradidit disputationi eorum, ut non inveniatur homo opus; quod operatus est Deus ab initio usque ad finem.* Ea namque præsertim, quæ de motu, tempore, & continuo tradit, vel potius discutit philosophia, paucis contingeret comprehendisse. An autem in huius opusculi opinionibus sive tuendis, sive explicandis veritatem attigerim, vel saltem proximè ad eam accesserim, tu ipse pro tuo maturo, & libero iudicio iudex esto. VALE.

PHISICARUM QUÆSTIONUM

LIBRI OCTO.

LIBER PRIMUS PHISICORUM.

NOMEN *Phylosophia* iuxta latinam versionem idem sonat, quod amor sapientia. Unde *Philosophus*, si naturam vocis attendamus, non sapientem, sed sapientiæ amatorem significat. Sed tamen propter commune hominum placitum factum est, ut *Phylosophia* pro ipsamet sapientia iam accipiat. Secundum hanc acceptionem dividit Parens N. August. *Phylosophiam* in *Moralem*, naturalem, & rationalem. *Moralis* erga humanas actiones instruendas, moresque componendo, tota versatur. *Rationalis*, id est *Logica* dirigendis ope-

rationibus intellectus, ut verum possit à falso discernere, in vigilat. *Naturalis* vero naturæ causas, & earum effectus attendit; dividiturque in *Methaphisicam*, *Mathematicam*, & *Phisicam*. Ex quibus *Phisica* est, quæ ad nostrum pertinet institutum, & naturalis *Phylosophiæ* nomen præ ceteris obtinet.

Phisica ergo, seu *Phylosophia* in varias partes distribuitur; quarum primam in presenti explicandam suscipimus. Continet autem hæc pars octo Libros *Phisicorum*, alio nomine *de Phisico auditu* nuncupatos, eo quod subtilior eorum doctrina attentius, & accuratius exposculet audiri.

materia, seu obiectum horum librorum, & etiam totius Phylosophiæ est ens mobile, seu corpus mobile in quantum mobile: id est natura composita ex materia, & forma, in quantum est principium motus, & mutationis. Et quamvis apud AA. dubitetur, an obiectum Phylosophiæ sit ens, vel corpus mobile? iudico tamen, super sedendum esse ab hac questione, cum solum sit dissidium de nomine; nam cum omne ens mobile motu physico sit corpus, id est natura constans ex materia, & forma, idem erit dicere corpus mobile, ac dicere ens mobile. Similiter etiam disputandum non est, an Phylosophia sit Scientia, & an sit Speculativa, vel practica? Certum enim est, illam habere plures demonstrationes, & consequenter esse scientiam: & in super non habere pro fine ali-quod opus, sed solam contemplationem rerum naturalium, & sic esse speculativam. Quod vero sit habitus simplex, ex dictis in Logica patere potest.

Itaque ad alia transeamus.

***

***

***

***

***

***

***

***

QUESTIO PRIMA.

QUOT, ET QUÆ SINT
principia entis naturalis?

§. I.

EXPLICATUR, ET PROBatur communis sententia.

I ENS naturale idem est, quod ens mobile, de quo supradiximus, esse obiectum Phylosophiæ. Etenim ens naturale est ens habens naturam; natura vero est principium motus. De principiis ergo huius entis naturalis agitur in hoc primo Libro: & primo de illis in communi, postea autem de singulis in particulari. Principia sic definit Aristoteles: *Sunt, quæ neque ex alijs fiunt, nec ex alterutris, sed ex ipsis omnia fiunt*; id est principia sunt illa, quæ non fiunt, ex alijs principiis, neque ad invicem ex seipsis, sed partius ex illis omnia fiunt. Ad dubium autem propositum responderetur cum Aristotele, & omnibus Phylosophis, principia entis naturalis esse tantum tria scilicet materiam, formam, & privationem.

2 Sed pro huius conclusionis intelligentia advertendum est, quod ens naturale potest considerari in fieri, & in facto esse.

Ens

Ens naturale in fieri est ipsum fieri, seu generari entis: vel est ens prout est quasi in via ad habendum esse completum, & perfectum; ens vero in facto esse est ens prout iam est productum, & habet esse completum. Assertum ergo nostrum de eo, quod principia entis naturalis sunt tantum tria, absolute prolata procedit contra quosdam antiquos Philosophos, quorum alij ponebant, principia entis esse quatuor, scilicet quatuor elementa: alij vero infinita principia entis ponebant. Illos impugnat Aristoteles in presenti, ubi etiam probat conclusionem nostram. Ceterum attenta consideratione entis secundum fieri, & factum esse, dicendum est, quod principia entis in fieri sunt tria, videlicet materia forma, & privatio; principia vero entis in facto esse sunt tantum duo, videlicet materia, & forma.

3 Probatur prima pars. Nam fieri, seu generatio entis naturalis est mutatio substantialis: sed mutatio solum requirit tria dicta: ergo principia entis naturalis in fieri solum sunt tria assignata. Min. prob. Mutatio est *transitus de non esse adesse*, in quo transitu necessarium est dare subiectum, quod transeat, & hoc est materia: terminum *aquo* transeat, qui denotatur in definitione mutationis per ly de

non esse, & hic est privatio formae: & terminum *ad quem* transeat denotatum per ly ad esse, & hic est forma; sed in definitione mutationis nihil aliud importatur praeter subiectum, terminum *aquo*, & terminum *ad quem*: ergo vera mutatio solum petit vt principia, subiectum, terminum *aquo*, & terminum *ad quem*. Sed ista in generatione, seu mutatione substantiali sunt materia, forma, & privatio, vt visum est: ergo materia, forma, & privatio sunt principia entis naturalis in fieri. Quod vero generatio entis naturalis sit mutatio, patet: quia omnis generatio, quae sit ab agente naturali, esteductio: eductio vero praesupponit subiectum, circa quod agens operetur, & quod per actionem agentis acquirit formam, quam non habebat. Unde in tantum aliquid generatur, in quantum materia transit de non habere hanc formam ad illam habendam, quod est transire de non esse adesse.

4 Secunda autem pars assertionis nostrae, quod videlicet principia entis naturalis in facto esse sunt tantum materia, & forma, probatur. Quia principia entis in facto esse sunt illa, ex quibus ens componitur tanquam ex partibus essentialibus constituentibus illud: sed ista solum sunt materia, & forma ergo. Min. patet: nam in ente natu-

4
 rali prout iam est factum, non manet privatio formæ, cum materia iam sit sub forma: ergo solum manet materia, & forma, & consequenter solæ illæ sunt principia entis in facto esse. Sed ne aliquis in hoc equivocacionem patiatur, notandum est, materiam nunquam esse privatam omni forma: semper enim est cum aliqua. Unde quando dicitur, privationem formæ esse principium entis naturalis in fieri, intelligendum est de privatione formæ proximè introducendæ. V. G. in generatione ignis, quæ fit in ligno, principium est privatio formæ ignis, quam materia ligni habitura est per talem generationem; à privatione enim formæ ignis transit materia ligni ad habendam ipsam formam ignis: qua introducta cessat privatio, & fit ignis, qui est ens naturale constans ex materia, & forma ignis.

§. II.

SOLVUNTUR ARGUMENTA.

5
ADversus nostram tamen conclusionem sunt aliqua argumenta, ex quibus alia probant, principia entis naturalis inferri esse plura, quam tria: alia autem, esse pauciora, vel saltem non esse ea, quæ assignata sunt. Et ad probandum primum arguitur primo sic. Ad

generationem entis naturalis præter subiectum, formam, & privationem requiruntur causa efficiens, & finalis: ergo plura concurrunt principia, quam tria. Ant. patet, quia non potest dari generatio sine agente, vel generante, quod est causa efficiens: & cum omne agens operetur propter finem, non potest dari generatio sine causa finali. 2. Ideo ponitur pro tertio principio privatio formæ introducendæ, quia est terminus aquo transit materia: sed etiam forma corrumpenda est terminus aquo transit materia, quia cum materia nunquam habeat duplicem formam, necessario relinquit unam, dum acquirit aliam: ergo pari ratione forma corrumpenda erit principium entis naturalis in fieri, & consequenter erunt quatuor principia. 3. forma est principium, quia est terminus ad quem: sed etiam totum compositum est terminus, ad quem terminatur generatio, quia est id, quod per generationem fit: ergo totum compositum erit etiam principium.

6
 Quarto arguitur ad probandum principia entis naturalis esse pauciora tribus, vel saltem non esse ea, quæ assignata sunt. Deratione principij est quod non fiat ex alio, ut constat ex definitione principiorum: sed forma fit ex materia, quia educitur de potentia eius: ergo forma

ma non est principium, & sic erunt tantum duo. 5. privatio non est principium entis naturalis in instanti generationis, nec in tempore antecedenti ad generationem: ergo non est principium generationis entis. Ant. quoad primam partem prob. Quia in instanti, in quo privatio non datur, non potest esse principium: sed in instanti generationis non datur privatio, quia in tali instanti existit forma, quæ nequit simul existere cum privatione sui: ergo privatio non est principium in instanti generationis. Quod vero non possit esse principium in tempore antecedenti ad generationem prob. Quia in tempore, in quo non datur generatio non potest aliquid exercere rationem principij ipsius generationis: sed in tempore antecedenti ad generationem non datur generatio, ut patet: ergo. 6. privatio est non ens, cum sit carentia formæ: sed non ens nequit esse principium entis: ergo privatio non est principium entis naturalis. Denique arg. In prima rerum productione quando in principio creavit Deus Cælum, & terram, non fuit in materia privatio formarum, quæ ex illa eductæ fuerunt: ergo privatio formæ non est necessaria ad fieri entis naturalis: & consequenter non est principium entis naturalis in fieri. Ant. patet, quia

nullum fuit instans, vel tempus, in quo materia præcesserit sine talibus formis.

7. Resp. ad primum, quod causa efficiens, & finalis non requiruntur ad generationem formaliter, sed præsuppositivè: quia solum illud se habet de formali ad generationem, quod importatur in eius definitione; in definitione autem generationis prout mutatio est, solum importantur subiectum, terminus *aquo*, & *adquem*, non autem causa finalis, & efficiens. Unde etsi non possit dari generatio sine talibus causis; potest tamen intelligi sine illis. Ad 2. dic. quod forma, quæ corrumpitur solum per accidens est terminus *aquo*: quia etsi materia illam non habuisset, dummodo esset privata forma introducenda, posset ad illam mutari. Ad 3. resp. quod quamvis compositum sit terminus *adquem* generationis, est tamen terminus per modum principij, & habentis esse à forma, ideoque non est principium: quia de ratione principij est non esse principiatum. Forma vero est terminus *adquem* dans esse composito. Ad 4. resp. quod de ratione principij est non fieri ex alio tamquam ex parte, ex qua componatur. Forma vero non fit ex materia tamquam ex parte, quia non componitur ex illa, sed tamquam ex subiecto, ex quo educitur. Ad 5. dicendum est, quod pri-

privatio principiat in instanti generationis. Ad probationem in contrarium dicitur, quod vt privatio principiet, non requiritur, quod existat in instanti generationis, sed quod in ipso instanti desinat. Et ratio est, quia privatio principiat per modum termini *aquo*, seu per modum termini derelicti: ideoque potius petit desinere esse in eodem instanti, quo principiat.

8 Ad 6. respondetur, quod non ens non potest esse principium entis per modum componentis illud, bene vero per modum termini *aquo*. Ad ultimum resp. quod productio Coelorum, & elementorum non fuit generatio, sed creatio, vt infra dicitur. Unde nihil mirum, quod in tali productione non fuisset privatio formæ: cum ipsæ formæ Coelorum, & elementorum non fuerint educæ de potentia materiæ, sed simul cum illa concreata.

QUÆST. II. DE MATERIA prima.

*AN SIT, ET QUID SIT
materia prima?*

§. UNICUS.

*PROBATUR EXISTENTIA
materiæ primæ, & eius definitio
explicatur.*

I **Q**uestio procedit de primo principio entis naturalis, quod est materia: de qua primo dubitatur, an detur in rerum natura, & quid sit? Nomine autem materiæ primæ intelligimus subiectum commune generationis rerum naturalium, quod transit de vna forma ad aliam. Igitur circa primam partem dubij negarunt dari materiam primam, plures Phylosophi Aristotele antiquiores: quatenus asserebant res naturales non esse compositas ex duplici entitate substantiali, quarum vna sit materia, & alia forma, sed esse vnicam entitatem indivisibilem cum sola compositione diversorum accidentium, & consequenter negabant mutationes, & generationes substantiales, illas videlicet, per quas de novo fit aliqua substantia, solum admittentes alterationes, seu mutationes accidentales, per quas producuntur accidentia. Et qui

quidem non miror, tales Philosophos deceptos fuisse circa existentiam materiæ primæ, cum difficile admodum sit eius essentiam, & quidditatem penetrare; maxime cum Aristoteles de materia prima dicat, eam neque *esse quid, neque quantum, neque quale, neque aliud eorum, quibus ens determinatur*. Ubi videtur asserere, non esse substantiam, nec qualitatem, aut quantitatem, vel aliud accidens. P. vero Augustinus ita deprimit materiam, ut illam appellet in lib. Confess. *prope nihil*, & asserit, quod *si dici potest, materia est nihil ali-quid*.

2 Etsi verò quid sit materia prima, difficile cognoscatur: quod tamen sit, aliquibus rationibus convincitur. Primo: quia experientia constat, dari corruptiones substantiales rerum, per quas substantiæ, quæ antea erant, desinunt esse, ut videmus quotidie in combustionem ligni, & in extinctionem candelæ: ergo dantur etiam generationes substantiales. Conseq. prob. Corruptio cum sit malum naturæ non intenditur per se à natura, quia *nemo intendens in malum operatur*, sed intenditur propter generationem: ergo si datur corruptio substantialis, debet dari substantialis generatio. Sed generatio cum sit mutatio, petit subiectum, quod mutetur de non esse ad esse: ergo datur aliquod subiectum,

quod mutetur de non esse ad esse. Sed hoc subiectum non est totum ens, quod generatur, quia id, quod mutatur de non esse ad esse, idem omnino manet sub esse, quod antea erat sub non esse; quod quidem dici non potest de toto ente generato, cum hoc non fuerit ante sui generationem: ergo tale subiectum est aliqua pars entis, quod generatur. Sed hæc pars non est forma, quia forma est id, ad quod mutatur subiectum: ergo est materia; & consequenter datur materia prima, quæ est subiectum commune generationis substantialis.

3 Secundo. In generatione entis naturalis, vel producitur tota substantia entis, vel una pars tantum? Non tota: quia sic fieret ex nihilo, cum non præsuponeretur aliquid, ex quo fieret. Sed productio ex nihilo est creatio: ergo generatio rerum esset creatio. Sed creare soli Deo convenit, & repugnat agentibus naturalibus: ergo nullum agens naturale posset aliquid producere; quod est contra experientiam, & destruit rationem causæ in creaturis. Ergo dicendum est, quod in generatione entis naturalis non producitur tota substantia eius. Ergo aliqua pars supponitur existens ad omnem generationem tamquam subiectum, ex quo fiat aliud: quod subiectum est materia prima. Aliter, & clarius formatur hæc ratio: Omne agens

agens creatum operatur ex præsupposito subiecto: sed subiectum præsupponitur, vt ex illo aliquid fiat: ergo in omni generatione naturali datur subiectum, ex quo aliquid fit. Sed id, ex quo aliquid fit, est materia, vt exterminis patet, & constat in artificialibus: ergo datur materia in ordine naturali.

4 Supposito dari materiam primam restat videre quid sit; quod est secunda pars dubij. Est ergo materia prima *primum subiectum*, ex quo aliquid fit, cum insit, non secundum accidens. Ita Aristoteles, & cum eo omnes Phylosophi. Per ly *primum subiectum* distinguitur materia à composito substantiali, quod licet sit subiectum accidentium, non tamen est primum. Sicut enim forma substantialis est prior accidentibus, ita subiectum formæ substantialis prius est subiecto accidentium, & sic materia est primum subiectum, compositum vero secundum. Ex quo aliquid fit denotat, compositum fieri ex materia: & vltius per talia verba distinguitur materia à causa efficiendi: quia causa efficiens non est id ex quo, sed aquo aliquid fit. Cum insit denotat, quod compositum fit ex materia, tamquam ex aliquo, quod manet in ipso composito; per quod distinguitur à privatione, quæ in eo non manet. Non secundum accidens denotat, quod

compositum, quod fit ex materia simul cum forma est tale per se, quia fit per se ex potentia, & per se ex actu; ad differentiam compositi, quod resultat ex subiecto, & accidentibus: quod quidem est tale per accidens, quia non fit ex potentia, & actu simpliciter talibus. Etsi quæras per quam particulam differat materia à forma? Respondeo, quod per ly *subiectum*: nam compositum non fit ex forma, tamquam ex subiecto. Rursus subiectum est id, quod alteri subijcitur, & illud recipit: forma autem non recipit, sed potius recipitur in materia.

5 Ex hac definitione colligitur quædam specialis proprietas materiæ primæ, videlicet, quod cum sit principium generationis, & corruptionis: ipsa tamen est in generabilis, & incorruptibilis. Quod sit ingenerabilis probatur sic. Quod generatur, fit ex præsupposito subiecto: sed ad materiam non potest præsupponi aliud subiectum: ergo est ingenerabilis. Min. prob. Nam materia est primum subiectum, ex quo aliquid fit: sed si ad fieri materiæ præsupponeretur aliud subiectum, iam ipsa non esset primum subiectum, sed primum esset illud, quod ad eam præsupponeretur: ergo. 2. sic. Si materia fieret per generationem deberet præsupponi aliud subiectum, ex quo fieret: sed hoc

hoc præsupponi non potest: ergo. Mai. patet ex natura generationis, & insuper, quia si ad generationem materia non præsupponeretur subiectum: fieret ex nihilo, consequenterque eius productio iam esset creatio, & non generatio. Min. vero probatur. Si ad generationem materia præsupponeretur aliud subiectum: hoc subiectum esset alia materia. Vel ergo hæc alia materia esset generabilis, vel non? Si non esset generabilis: ergo iam materia, quæ est primum subiectum est ingenerabilis. Si esset generabilis: ergo deberet generari ex alia tertia materia: & cum de ista eadem sit ratio, etiam supponeret aliam quartam materiam, ex qua fieret, & hæc aliam: & sic in infinitum. Restat ergo quod materia prima sit ingenerabilis.

6. Quod autem sit incorruptibilis probatur sic primo. Quia nullum agens naturale potest aliquid corrumpere, nisi aliud generet: sed si destrueret materiam, nihil generaret, quia sine materia non potest dari generatio: ergo materia est incorruptibilis. 2. Quia sicut generatio distinguitur a creatione in eo, quod ista est productio rei ex nihilo, generatio vero est ex præsupposito subiecto: ita corruptio distinguitur ab annihilatione in eo, quod annihilatio est destructio totius rei, corruptio vero est de-

structio vnus partis tantum scilicet formæ. Unde sicut nullum agens creatum potest creare, sed solum generare: ita non potest annihilare, sed solum corrumpere. Ex quo sic. Si aliquod agens naturale posset destruere materiam, necessario deberet destruere formam, quia forma sine materia conservari non potest: sed destructio formæ, & materiae esset annihilatio, cum esset destructio totius entis naturalis: ergo destructio materiae esset annihilatio. Sed agens naturale non potest annihilare: ergo non potest destruere, vel corrumpere materiam. Quia propter materia prima solum potest produci a Deo per creationem, & ab ipso destrui per annihilationem. Alia vero, quæ pro maiori intelligentia essentia materiae primæ desiderantur, sequentibus dubijs declarabimus. Unde sit.

QUÆST. III.

UTRUM MATERIA

prima habeat actum metaphysicum.

§. I.

SENTENTIA NEGATIVA

probatur.

Nihil quidem apud Philosophos magis tritum, quam materiam primam esse

esse puram potentiam: sed quid sit, esse puram potentiam difficile est explicare. Quantum ego de hac re capio, materia dicitur potentia non activa, sed passiva, quia est quadam entitas ex se apta, & potens recipere omnes formas. Secundo & principaliter dicitur materia pura potentia, quia nihil actus, seu actualitatis habet ex se. Actus vero, seu actualitas dicitur illud, per quod res habet esse in hac, vel illa specie. Unde idem est, materiam esse puram potentiam, ac dese nullam habere speciem. Doctrina hac est conformis P. August. qui lib. 12. Confess. cap. 3. ait, quod materia est *quadam informitas sine ulla specie*. Vocat illam informitatem, quia materia ex propria essentia non est entitas formata, sed informis; potens tamen formari per adventum formæ. Propter quod etiam Philosophus, & cum eo D. Thom. sapius docent, materiam non esse ens actu, sed in potentia; quod quidem non est intelligendum taliter, quod materia non sit aliqua entitas realis actualiter distincta à nihilo, & purè possibilis: sed ideo dicitur, non esse ens actu, quia ens supponit pro ente formato, quod est in aliqua specie, & materia ut dictum est, non est quid formatum dese, sed informe.

2 Ad dubium ergo propositum accedendo, quod inquiri-

mus est, an materia includat in sua essentia aliquem actum, vel non? & quidem difficultas non est de actu phisico, qualis est forma phisica cuiuslibet rei, ut forma hominis, forma leonis &c. Certum enim est, materiam in sua essentia nihil habere de forma, sed potius esse puram potentiam in genere phisico. Quare difficultas solum est de alijs duobus actibus, quorum unus appellatur metaphisicus, alter entitativus. De actu entitativo dicemus quæst. sequenti. Pro actu verò metaphisico sit nostra conclusio.

3 *Materia prima non habet actum metaphisicum.* Nomine actus metaphisici plures intelligunt differentiam positivam rei, per quam ab alia distinguitur. Et fundantur in eo, quod ex genere, & differentia fit compositio metaphisica, & cum omnis compositio fiat ex potentia, & actu, & genus habeat rationem potentiæ, quia est actuabile, & determinabile per differentiam; restat, quod differentia habeat rationem actus: & sic actus metaphisicus idem erit, quod differentia positiva rei. Plures ergo AA. qui nobiscum sentiunt, materiam non habere actum metaphisicum, accipientes in hoc sensu actum metaphisicum conantur probare conclusionem ex eo, quod materia non habet differentiam positivam, per quam diffe-

differat à forma, & compositio. Quod probant ex commentatore lib. de substantia orbis cap. 1. ubi loquens de materia ait, quod *Carere omni specie est sibi pro specie, & per hoc differt substantialiter ab omnibus alijs.* In quibus verbis asserit, quod distinctio materiæ ab alijs consistit præcise in carere omni specie: sed carere omni specie est quid negativum, vt ex terminis patet: ergo materia prima solum differt ab alijs negativè, & consequenter non habet differentiam positivam, *ad hunc modum.*

4 Sed hoc fundamentum sustineri non potest primo: quia materia prima est entitas positiva distincta realiter à forma, quæ etiam est entitas positiva, vt nullus dubitat: sed distinctio inter duas entitates positivas est positiva distinctio: ergo distinctio materiæ à forma est positiva. 2. Materia cum sit entitas positiva, constituitur necessario per aliquid positivum; sed idem est constitutivum, & distinctivum: ergo distinctivum materiæ ab alijs est quid positivum. Sed distinctivum est differentia: ergo habet differentiam positivam. 3. Ratio potentie receptivæ formarum est differentia materiæ respectu aliorum: sed talis ratio est quid positivum, cum consistat in positiva aptitudine ad recipiendum: ergo idem. Ad authoritatem vero commentatoris dicendum est, verum esse,

quod materia differt ab alijs per carentiam omnis formæ, & speciei, & quod talis distinctio est negativa; cæterum hoc non tollit, quod differat etiam per differentiam positivam alias non esset entitas positiva.

5 Omisissis itaque pluribus rationibus, quibus probari solet conclusio nostra, quia vel inefficaces sunt, vel non accedunt ad proprium sensum, in quo procedit quæstio: illam sic probato satis, vt opinor, ad rem. Actus metaphisicus debet esse aliqua formalitas realis de linea actualitatis realis: sed materia nullam includit formalitatem, quæ sit de linea actualitatis realis: ergo non habet actum metaphisicum. Conseq. est optima, & mai. manifesta; quia hic non inquirimus de actu ficto, vel alio quovis modo facto ab intellectu. Min. vero probatur. In materia solum invenitur formalitas substantiæ, & formalitas talis substantiæ: sed neutra formalitas est de linea actualitatis realis, ergo materia nullam habet formalitatem de linea actualitatis realis. Prob. Min. quo ad primam partem. Nam conceptus substantiæ vt sic præscindit ab actualitate, & potentialitate cum sit communis tam materiæ, quàm formæ: ergo formalitas substantiæ non est determinatè de linea actualitatis. Quoad secundam autem partem probatur sic. Formalitas talis substan-

stantia in materia est formalitas substantia potentialis, cum talitas materiae uti condistincta a forma sit potentialitas realis: sed formalitas potentialitatis realis non est de linea actualitatis realis, sed potius opposita actualitati reali: ergo nulla formalitas materiae prima est de linea actualitatis realis.

6. Confirmatur. Actus metaphisicus sumitur ab actu phisico, imo realiter este ipsemet actus phisicus: sed materia nihil habet de actu phisico, ut omnes fatentur: ergo non habet actum metaphisicum. Maior est communis apud omnes, ideoque solum eget explicatione. Explicatur autem in homine. Homo phisicè consideratus componitur ex materia, & forma: in qua compositione materia est potentia phisica, & forma, id est anima, est actus phisicus. Ceterum metaphisicè consideratus componitur ex duplici formalitate, scilicet ex animalitate, & rationalitate, quarum prima se habet ut potentia, & secunda ut actus in ordine metaphisico. Hac tamen formalitas, quæ dicitur actus metaphisicus sumitur ab actu phisico, scilicet ab anima hominis, quæ est principium sentiendi, & discurrendi: taliter quod si homo non haberet formam phisicam, nec etiam haberet actum metaphisicum. Et ex hac confirmatione

impugnatur solutio, quam adhibere possent adversarij ad rationem nostram; possent enim respondere, quod ex nostra ratione solum probatur materiam non habere actum phisicum: non tamen convincitur, quod non habeat actum metaphisicum. Impugnatur ergo ex dictis: quia videlicet actus metaphisicus fundatur supra phisicum.

7. Ulteriusque impugnatur sic, roborando, & explicando rationem nostram. Ideo materia includeret aliquam actualitatem realem, quia habet differentiam positivam, & omnis positiva differentia est actus saltem in genere metaphisico: sed actualitas differentie ex eo quod differentia est, non est actualitas realis: ergo materia nullam habet actualitatem realem adhuc metaphisicam. Min. prob. Actualitas differentie ex eo quod differentia est, consistit in eo, quod sit determinativa, & contractiva alicuius rationis communis: sed esse determinativum rationis communis non est aliquid reale: ergo actualitas differentie in quantum differentia est, non est actualitas realis. Maior est certa, & min. prob. Formalitas, quæ est differentia, realiter sumpta non habet determinare genus; sed solum hoc habet per ordinem ad nostrum modum intelligendi: ergo esse determinativum rationis commu-

nis non est aliquid reale. Ant. patet; nam genus, & differentia realiter idem sunt: ergo realiter vnum non determinat aliud. Ergo ex eo, quod materia prima habeat differentiam positivam non arguitur, quod habeat aliquem actum realem; sed ad summum quod habet actualitatem rationis, & logicam: de quo non curamus.

§. II.

SOLVUNTUR ARGUMENTA.

8 **A**rgues 1. sic. materia prima habet differentiam positivam, per quam positive distinguitur à forma, & alijs: sed differentia positiva est actus metaphysicus: ergo habet actum metaphysicum. Min. probatur ex dictis; nam differentia in ordine metaphysico comparatur ad genus, quod contrahit, & determinat, ut actus ad potentiam. 2. materia est in aliqua specie per se ipsam: sed omnis species provenit ab aliquo actu ergo materia habet aliquem actum; non physicum: ergo metaphysicum. Ant. prob. 1. Materia constat ex genere, & differentia: sed ex genere, & differentia resultat species: ergo est in aliqua specie. 2. prob. idem ant. Omnis potentia specificatur à

suo actu: sed materia est potentia: ergo specificatur ab actu. Sed id, quod specificatur habet speciem: ergo materia habet speciem. 3. arg. Omnis distinctio provenit ab actu: sed materia prima verè distinguitur à forma, & alijs: ergo per aliquem actum.

9 Resp. ad 1. concedendo mai. in qua probanda frustra laborant aliqui; nam ut ex nostra ratione constat, habere differentiam positivam solum arguit habere actualitatem logicam, & rationis: non vero realem, qualis debet esse actualitas metaphysica. Unde concessa maiori dist. min. Differentia positiva &c. Differentia delineata actualitatis est actus metaphysicus, concedo min. differentia delineata potentialitatis, nego min. Et conseq. Ad prob. min. distinguo illam. Differentia comparatur ad genus ut actus, ut actus rationis, & logicus, concedo: ut actus realis, nego. Differentia ergo materiae primae est ipsa ratio purae potentiae: quae ut constat, nequit esse de linea actualitatis. Quod vero haec differentia determinet rationem communem substantiae, in quo iuxta adversarios stat actualitas metaphysica, revera non est actualitas metaphysica, sed logica, & rationis, cum talis determinatio non sit realis, sed tantum ex nostro modo intelligendi.

Et

10 Et ex hoc quidem detegitur meo videri equivocatio, quam patiuntur AA. contrarij: non enim distinguunt inter differentiam primo intentionaliter sumptam, & ipsam secundo intentionaliter sumptam. Differentia primo intentionaliter sumpta erit actus metaphysicus, si sit differentia entis actualis, & habentis speciem, si vero sit differentia entis potentialis, erit potentia adhuc in ordine metaphysico. At secundo intentionaliter sumpta omnis differentia est actus, quia est determinativa rationis communis. Sed cum esse secundo intentionale non sit esse reale, sed aliquid proveniens rebus ab intellectu: ideo ratio determinativi, quæ est actualitas in omni differentia, tantum est actualitas rationis.

11 Ad 2. nego mai. Ad primam prob. distingo mai. Constat ex genere, & differentia, de linea actualitatis nego mai. de linea potentialitatis, concedo mai. Et distincta minori eodem modo nego conseq. Solutio constat ex dictis. Ad secundam prob. distingo mai. Potentia specificatur ab actu; extrinsece, concedo mai., intrinsece, nego mai. & concessa minori dist. conseq. eodem modo. Non negamus, materiam accipere speciem extrinsecam, id est extra suam essentiam à forma: quod

negamus est, materiam per se ipsam, & attentis suis prædictis essentialibus esse in aliqua specie.

12 Sed dices, quamvis potentia specificetur extrinsece ab actu, specificatur tamen intrinsece ab ordine ad actum: sed materia dicit ordinem essentialem ad formam, quæ est eius actus: ergo ab illo specificatur intrinsece: & consequenter est in specie. Distingo mai. Specificatur intrinsece ab ordine ad actum, si talis ordo sit actualis, seu de linea actualitatis concedo mai. si sit ordo purè potentialis, nego mai. Et concessa minori sub eadem distinctione nego conseq. Ordo, & respectus potentialium ad suos actus est transcendentalis, & consequenter identificatus cum ipsis potentijs; unde si potentia sit pura nihil habens de actualitate, ordo eius ad suum actum etiam erit pure potentialis, & nullo modo actualis, neque dans speciem potentia. Ita contingit in materia prima, cui, vt inquit comment. Carere omni specie est sibi pro specie. In alijs vero potentijs, quæ sunt formæ accidentales pertinentes ad certam speciem qualitatis, vt intellectus, & voluntas, ordo ad proprios actus est actualis, quia identificatur cum ipsis potentijs, quæ actus sunt licet accidentales: & sic possunt dare speciem ipsis potentijs.

Ad

13 Ad 3. dist. mai. Omnis distinctio provenit ab actu, distinctio formalis, & secundum speciem, concedo mai. distinctio transcendentalis, nego mai. & min. sub eadem dist. cum consequentia. Distinctio formalis est distinctio secundum formam: & hæc solum datur in habentibus formam, & ab ea provenit; distinctio transcendentalis est distinctio proveniens ab entitate rei præcisè quia ens est: in quo sensu dicitur, quod distinctio est passio entis. Hæc distinctio invenitur in omni ente, sive sit actus, sive potentia: ideoque convenit materiæ primæ, quæ pura potentia est.

Q U Æ S T. IV.

U T R U M M A T E R I A

habeat actum entitativum?

§. I.

R E S P O N D E T U R N E G A -

tive; & probatur.

NOtandum est, quod cum actus sit cor-
relativum potentiæ,
tot modis dicitur, quot poten-
tiar. Ad præsens autem, poten-
tia est duplex; scilicet obiectiva,
& subiectiva. Potentia obiectiva
est pura non repugnantia ad
essendum cum carentia existen-

di; & hæc potentia convenit
omnibus creaturis in statu possi-
bilitatis: quia in hoc statu non
existunt, nec sunt aliquid, sed
tantum habent non repugnan-
tiam ad essendum. Potentia sub-
iectiva est potentia positiva re-
ceptiva alicuius actus, vel for-
mæ; sicut potentia materiæ exi-
stentis respectu formæ substan-
tialis, & potentia substantiæ
ad recipiendum accidentia. Si-
militer actus est duplex: unus
entitativus, qui correspondet
potentiæ obiectivæ: & est ille,
per quem reducitur ad actum, &
excluditur potentialitas obiecti-
va. Unde qualibet res, dum
existit est in actu entitativo: quia
ex eo, quod existit in rerum na-
tura desinit esse nihil, & iam
non est in potentia ad essendum,
sed in actu essendi. Actus for-
malis correspondet potentiæ sub-
iectivæ: & est ille, per quem
ipsa potentia subiectiva informa-
tur, & perficitur. Talis est for-
ma respectu materiæ, & acci-
dentia respectu substantiæ. De
actu formali non procedit quæ-
stio præsens; nihil enim quod sit
formæ, pertinet ad essentiam
materiæ.

2 Dicendum ergo est, *Ma-
teriam non habere ex se, & ex
propria essentia actum entitati-
vum.* Ita frequentius Thomistæ,
quos citat, & sequitur Colleg.
Complut. D. Thom. Colligitur
quæ conclusio nostra ex Phyloso-
pho,

pho, & eodem D. Thoma: quidum loquuntur de materia prima, asserunt, eam non esse ens in actu, sed in potentia tantum. Philosophus quidem 11. metaph. sic ait: *hec tamen* (id est materia) *Actu quidem non est, potentia autem est.* Ubi D. Thom. *materia (inquit) non est in actu, sed in potentia.* Idem habent alij in locis: quod quidem ita absolute non proferrent, si sentirent, materiam habere aliquem actum.

3 Ratione autem probatur conclusio sic. Materia non habet ex propria essentia id, ad quod est in potentia; sed materia est in potentia ad actum entitativum: ergo non habet ex se actum entitativum. Maior patet. & min. prob. Id, quod non est in potentia ad actum entitativum, vel est in capax talis actus, vel est per identitatem ipse actus entitativus: sed materia non est in capax habendi actum entitativum, & aliunde non potest esse per identitatem ipse actus entitativus: ergo est in potentia ad actum entitativum. Mai. patet, & etiam minor quoad primam partem; quia materia dum existit est in actu entitativo: ergo habet illum. Quoad secundam autem partem prob. min. primo. Quia si materia esset per identitatem ipse actus entitativus, esset magis, vel saltem eque actualis, ac forma: quia actus

entitativus non minus est actus, quam actus formalis.

4 Secundo probatur eadem minor, & simul conclusio. Nullus est actus, cui non correspondeat aliqua potentia subiectiva, & verè receptiva eiusdem actus: ergo si materia esset per identitatem actus entitativus, ipsi responderet alia potentia receptiva eiusdem materiæ, quod est impossibile; alioquin materiæ daretur materia, nec materia prima esset prima potentia, & primum subiectum. Ant. in quo est difficultas probatur. Actus, cui non correspondet aliqua potentia receptiva, est actus purus, qualis est solus Deus: ergo omnis actus creatus respicit aliquam potentiam subiectivā. Ant. prob. Actus, qui non respicit, nec ordinatur ad aliquam potentiam informandam, & perficiendam non includit in sua essentia potentialitatem, nec dicit ordinem ad illam; sed actus non includens in sua essentia potentialitatem, nec dicens ordinem ad illam est actus impermixtus potentialitati, & consequenter actus purus: ergo actus, cui non correspondet aliqua potentia receptiva, est actus purus. Mai. prob. Nam actus in quantum talis non est potentia, cum actus, & potentia sint differentie entis oppositæ, & ex æquo illud dividentes; unde actus solum potest dici potentialis, & habens po-

potentialitatem in quantum est actus alicuius potentiae ordinatus ad illam perficiendam, & actuandam: non autem, quia in se habeat aliquid potentiae; sicut forma dicitur materialis, non quia in se includat aliquid materiae; sed quia ex natura sua ordinata est ad informandam materiam. Sed actus, cui non correspondet aliqua potentia receptiva, non ordinatur ad perficiendam, vel informandam aliquam potentiam: ergo non includit in sua essentia potentialitatem, nec dicit ordinem ad illam.

5 Dices contra hanc rationem primo, falsum esse, quod omni actui creato debeat correspondere aliqua potentia subiectiva; nam actui entitativo solum correspondet potentia obiectiva, & in hoc distinguitur ab actu formali: ut constat ex explicatione data actus entitativi. 2. dices, quod etsi materia prima sit per identitatem actus entitativus, non ideo erit actus purus: quia bene componitur, quod sit actus entitativus per ordinem ad potentiam obiectivam, & simul sit potentia subiectiva per ordinem ad actum formalem, seu formam; unde iam includit aliquam potentialitatem.

6 Sed contra primam solutionem militat in primis ratio immediate facta. Deinde, quia actus entitativus non correspon-

det potentiae obiectivae taliter, quod ista potentia actuatur per talem actum; quin potius adveniente actu entitativo destruitur potentia obiectiva: cum res existens in actu entitativo non sit ultra in potentia obiectiva ad essendum. Dicitur itaque actus entitativus correspondere potentiae obiectivae, non immediate, sed mediate; in quantum scilicet res, quae erat in potentia tantum obiectiva, fit per ipsum actum entitativum potentia subiectiva, id est subiecta, vel actuata ipso actu essendi, qui est actus entitativus. Et quod ita dicendum sit, probatur hac ratione. Nam omnis actus realis creatus dicit realem ordinem ad potentiam, cuius est actus: sed ad potentiam obiectivam non potest dari realis ordo, cum potentia obiectiva nihil reale sit ex parte eius, quod dicitur esse in potentia obiectiva: ergo actus entitativus, qui actus realis est, ut negari non potest, non potest esse actus solius potentiae obiectivae. Ex quo etiam ruit secunda solutio; procedit enim ex falsa intelligentia actus entitativi.

7 Tertiò probatur minor principalis, videlicet quod materia prima non sit per identitatem actus entitativus, contra Thomistas oppositum nostrae conclusionis sentientes. Si materia prima esset per identitatem

actus entitativus, per suam essentiam esset actus entitativus: sed per suam essentiam non est actus entitativus: ergo non est per identitatem actus entitativus. Mai. patet, quia actus entitativus, ut ab adversariis ponitur, identificatur cum essentia materiae primae. Min. vero prob. Si materia prima per suam essentiam esset actus entitativus, per suam essentiam esset in actu entitativo: sed non est in actu entitativo per suam essentiam: ergo &c. Min. prob. Materia prima contingenter, & accidentaliter est in actu entitativo: sed id quod est per suam essentiam in actu entitativo, non est contingenter in actu entitativo, quia quod convenit alicui per suam essentiam, essentialiter, & non contingenter convenit ei: ergo materia prima non est per suam essentiam in actu entitativo. Mai. prob. Actus entitativus, vel est ipsa existentia, vel saltem comitatur indispensabiliter existentiam; etenim res solum est in actu entitativo, & extra potentiam obiectivam, dum existit. Unde materia in statu possibilitatis considerata non est in actu entitativo; sed habere existentiam, vel esse sub existentia contingenter convenit materiae, sicut cuivis alteri creaturae: ergo etiam convenit illi contingenter esse in actu entitativo.

8 Ex hac ratione colliges; Thomistas concedentes materiae actum entitativum identificatum cum essentia ipsius materiae inconsequentem procedere: dum ex una parte probant, essentiam creaturae non esse suum esse, vel non identificare secum suam existentiam, quia esse, seu existentia accidentaliter & contingenter convenit omni creaturae, ex alia vero dicunt, materiam esse per identitatem suum actum entitativum; cum tamen ut probatum est, non minus contingenter conveniat materiae actus entitativus, quam existentia: nec minus contingens sit ista propositio *Materia est in actu entitativo*, quam ista *Materia est in actu existentia*.

§. II.

SOLVUNTUR ARGUMENTA.

I Arg. 1. Materia prima se ipsa, & per suam essentiam est entitas actualis: ergo se ipsa habet actum entitativum. Ant. prob. Materia prima ut praesupponitur formae tamquam subiectum receptivum illius, non est nihil, quia in nihilo nihil recipitur: ergo est aliqua entitas creata. Sed quod est creatum, est aliquid actuale, quia creatio ponit rem in actu: ergo &c. Confirmatur. Materia prima secundum se non est nihil: ergo secundum se est verum ens. Sed omne verum
ens

ens est ens actuale, sive in actu, quia ens in potentia potius est nihil, quam ens, ut patet in possibilibus: ergo materia prima secundum se est entitas actualis.

2. materia prima est reale subiectum, & realis potentia passiva: sed hoc intelligi non potest sine entitate actuali: ergo.

3. actus entitativus est ille, quo res constituitur distincta à se ipsa in statu possibilitatis: sed materia per se ipsam in dependentè ab omni alio distinguitur à se ipsa, ut est in statu possibilitatis; quia quælibet res per se ipsam distinguitur ab omni non ipsa ergo per se ipsam habet actum entitativum.

10. Quartò. Materia prima assimilatur Deo, ut docet D. Thom. q. 3. de verit. art. 5. ad 1. ergo habet aliquam actualitatem. Patet consequ. quia actui puro, qualis est Deus, nihil potest assimilari, nisi participet aliquam actualitatem. 5. Materia prima dum componit compositum substantiale, actu distinguitur à forma: ergo habet ex se aliquem actum. Patet consequ. quia actus est qui distinguit.

11. Sextò. Actus entitativus est actus potentiae obiectivæ: sed actus potentiae obiectivæ materiae primæ est ipsa entitas materiae: ergo ipsa entitas intrinseca materiae est actus entitativus. Min. prob. Potentia obiectiva

materiae est, posse materiam esse subiectum proximè susceptivum actualitatis provenientis à forma: sed huius possibilitatis actus est entitas intrinseca materiae: ergo actus potentiae obiectivæ materiae est suamet entitas intrinseca. Confirmatur. Entitas intrinseca materiae præscindendo à forma, & à quocumque alio est possibilis: sed actus huius possibilitatis est ipsa entitas intrinseca materiae, præscindendo à forma, & à quocumque alio: ergo præscindendo à quocumque alio entitas materiae est actus entitativus. Denique arg. implicat contradictionem, quod aliquid secundum se sit tale, & quod non sit secundum se tale in actu vel in potentia: sed materia prima secundum se, & non per formam, vel aliquid aliud est potentia realis, reale subiectum, entitasque realis; & non est secundum se potentia realis in potentia, nec reale subiectum in potentia, nec realis entitas in potentia: ergo est secundum se realis potentia in actu, &c.

12. Resp. ad 1. negando ant. Ad prob. concessio antecedenti cum consequ. nego min. subsumptam univèrsaliter intellectam, & in sensu argumenti: quatenus intendit, quod omne quod est creatum, est per se, & ratione sui actuale. Verum enim est, quod omne creatum est actuale, quia crea-

tio ponit rem in actu. Sed quia omne creatum componitur ex potentia & actu, non solum creatur actus, sed etiam potentia receptiva talis actus; & per talem actum potentia redditur actualis, id est actuata & in actu, in quantum illum participat. Unde loquendo de materia prima existente in rerum natura verum est, quod est entitas actualis, vel potius actuata & in actu; ceterum hoc non habet ex se ipsa, cum ex se ipsa solum sit potentia ad actum: habet ergo per actum, quem participat, scilicet formam, vel existentiam.

13 Ad confirm. Concesso primò enthymemate distingo min. subsumptam. Omne verum ens, quod est actus, concedo min. Omne verum ens, quod est potentia, nego min. & consequ. Immo cum ens verum & reale dividatur in actum, & potentiam, implicat, quod ens quod est potentia, sit per se ipsum actuale; alias idem esset actus, & potentia. Ad id, quod dicitur de creaturis possibilibus dico, materiam primam, etsi secundum se non sit entitas actualis, sufficienter distingui à nihilo, & purè possibili per hoc quod secundum se sit potentia subiectiva receptiva actus; quod quidem non habent purè possibilia, quæ tantum sunt in potentia obiectiva ad essendum. Ad 2. patet ex dictis, negan-

dam esse min. Cum potius intelligi non possit aliquid esse reale subiectum receptivum, & realem potentiam passivam ad esse substantiale, qualis est materia prima, & esse ex se entitatem actualem.

14 Ad 3. nego min. Ad prob. imbibitam dist. illam. Quilibet res per se ipsam distinguitur ab omni non ipsa, distinctione essentiali concedo: distinctione accidentali, nego probationem & consequ. explicatur solutio. Res potest distingui ab alia, distinctione essentiali: id est penes aliquod prædicatum, vel in aliquo prædicato sibi essentiali: & potest distingui ab alia, distinctione accidentali, id est penes aliquod, vel in aliquo prædicato accidentali. Sicut homo distinguitur ab equo in prædicatis definitivis, & consequenter distinctione essentiali. Si autem homo sit albus, & equus sit niger: distinctio inter hominem & equum penes album & nigrum est distinctio accidentalis. Hæc secunda distinctio non potest convenire rei per se ipsam, sed necessario debet convenire ei per aliquid ab ipsa distinctum, cum conveniat per aliquid sibi accidentale; & maxime si sit distinctio eiusdem à se ipso secundum diversum statum, vel secundum diversam considerationem, ut distinctio hominis nunc albi à se ipso antea nigro. Idem enim

enim à se ipso per se ipsum tantum distingui non potest; quia nisi accipiat cum aliquo, quod non est ipsum, semper manet idem sibi ipsi; & omnino ipsum. Unde si homo nunc albus distinguitur à se ipso antea non albo: ideo est, quia accipitur cum albedine, quæ non est ipse homo, sed aliquid ab ipso distinctum.

15 Igitur materia prima in rerum natura existens distinguitur à seipsa ut est in statu possibilitatis distinctione accidentali, & consequenter per aliquid ab ipsa distinctum, quod est actus entitativus. Distinguitur, inquam, distinctione accidentali, quia esse in actu existentie, vel in potentia obiectiva ad existendum nulli creaturæ est essentialē, sed accidentale, & contingens; ob quam rationem distinctio, qua materia prima, & quælibet creatura distinguitur à nihilo, & purè possibili, est distinctio accidentalis. Sed de hoc iterum redibit sermo, dum de distinctione essentialē ab existentia agamus. Argumentum enim propositum est præcipuum, quo Iesuitæ probant existentiam non distingui realiter ab essentialē creaturæ; ideoque eo uti non possunt Thomistæ, ut rectè notavit Colleg. D. Thom. in præfenti.

16 Ad 4. resp. quod etiam D. Thomas docet, materiam

esse puram potentiam, sicut Deus est actus purus; ex quo inferitur, quod sicut Deus quia actus purus, nullam in se includit potentialitatem: ita materia prima, quia pura potentia, nullam includit actualitatem. Assimilatur autem Deo, non ratione sui, sed ratione formæ, ad quam essentialiter ordinatur ut potentia ad actum; participat etiam actualitatem; non quia in sua essentialē sit actualis, sed quia in sua essentialē includit ordinem ad actum. Ad 5. nego consequ. Ad prob. dist. illam. Actus est qui distinguit, distinctione specifica, sive distinctione speciei ab specie, concedo prob. distinctione transcendentali, nego illam. Distinctio specifica, ea scilicet qua aliquid constituitur in specie distincta ab specie alterius, semper provenit ab actu, quia provenit à forma, quæ dat speciem. Distinctio vero transcendentalis, qua ens quod est potentia, distinguitur ab ente quod est actus, non potest provenire ab actu: quia repugnat, potentiam distingui ab actu per actum.

17 Ad 6. concessa maiori in sensu dicto in probatione nostræ conclusionis nego min. quia entitas intrinseca materiæ potius est indifferens, ut sit in potentia obiectiva, vel in actu correspondente potentiæ obiectivæ; alias non esset indifferens, ut esset

set in statu meræ possibilitatis, vel in statu opposito meræ possibilitati. Ad prob. min. nego etiam min. quia actus huius possibilitatis, scilicet materiam posse esse subiectum proximè susceptivum actualitatis proveniens à forma, est materiam esse in actu subiectum proximè susceptivum. Hoc autem quod est esse in actu subiectum proximè susceptivum, non dicit solam entitatem intrinsecam materiæ: sed ulterius dicit ipsum actum, sub quo est, vel cui subiecta est entitas intrinseca materiæ tamquam susceptivum eiusdem actus. Per quod patet ad confirmat. cuius minor neganda est.

18 Sed replicabis contra hanc solutionem. Materia existens in rerum natura per se ipsam independentè ab omni alio est in actu subiectum susceptivum formæ: ergo per se ipsam habet, vel potius est actus entitativus. Ant. probatur. Esse in actu subiectum susceptivum formæ est essentia materiæ primæ: sed essentia materiæ primæ convenit ei per se ipsam independentè ab omni alio: ergo, &c. Mai. prob. Esse subiectum proximè susceptivum formæ est essentia materiæ cum sit eius definitio: sed non est essentia materiæ esse in potentia subiectum proximè susceptivum formæ, quia materia non est in potentia ad esse subiectum proximè susceptivum: er-

go est eius essentia esse in actu subiectum proximè susceptivum. Confirmatur. Sicut essentia hominis est esse animal rationale: ita essentia materiæ est esse subiectum susceptivum formæ: sed homo actu, & in actu est animal rationale; & non in potentia: ergo etiam materia prima in actu est subiectum susceptivum formæ.

19 Resp. negando ant. Ad prob. nego mai. Ad eius prob. concessa maiori, & minori nego consequ. Quia essentia materiæ tantum est esse subiectum proximè susceptivum formæ; quod autem hoc sit in actu, vel in potentia non pertinet ad essentiam materiæ, sed utrumque ei accidit. Undè secundum se, & quoad suam essentiam ab utroque præcindit: ideoque provt in statu possibilitatis est in potentia subiectum proximè susceptivum formæ; & ut est in statu existentiae est in actu idem subiectum. Ratio autem huius est; quia si materia secundum se, & secundum suam essentiam haberet esse in actu subiectum susceptivum formæ, nunquam posset esse in potentia tale subiectum: quod enim convenit alicui secundum se, semper, & in omni statu debet illi convenire; constat autem, quod materia in statu puræ possibilitatis non est in actu subiectum susceptivum formæ, sed in potentia, ut etiam adversarij fatentur.

Si-

Similiter si secundum suam essentiam haberet esse in potentia subiectum susceptivum formæ: nunquam posset esse in actu tale subiectum, cum tamen certum sit, quod materia existens est in actu subiectum susceptivum formæ.

20 Ex his ad confirmat. replicæ responderetur, quod si minor intelligatur de homine secundum se, & secundum sua prædicata essentialia, nec actu, nec in potentia habet esse animal rationale: sed ad utrumque est indifferens, solumque habet essentialiter esse animal rationale; quidquid enim addatur ad esse animal rationale, est extra definitionem hominis, & consequenter extra eius essentiam. Unde licet hæc propositio *homo est animal rationale* sit essentialis, & necessaria; hæc tamen *homo est in actu animal rationale* est contingens, & potest esse falsa, casu quo nullus homo esset in rerum natura: quia quod non est in actu, nihil est in actu.

21 Ex his etiam patet ad ultimum argumentum quod magis videtur urgere. Ad quod resp. negando mai. quia licet implicet, quod aliquid absolute, & sine addito sumptum, sit tale, & non sit illud in actu, vel in potentia; non tamen implicat, quod sumptum secundum se non sit illud tale, nec in actu, nec in potentia: quia res sumpta secundum

se potest præscindere ab esse illud tale in actu, & in potentia. Et ita contingit in omnibus rebus creatis, quæ id ipsum, quod secundum se, & essentialiter sunt, non sunt secundum se in actu, nec in potentia, vt supra explicatum est; sed tantum sunt secundum se illud tale quod sunt præscindendo à modo essendi illud in actu, vel in potentia: quia iste modus essendi est extra definitionem cuiuscumque rei create. Fatemur ergo, materiam primam secundum se esse reale subiectum, realemque potentiam, & entitatem; sed nihil horum est secundum se in actu, vel in potentia, sed contingentèr est omnia ista tam in actu, quàm in potentia.

22 Etsi dicas: implicat, materiam esse realem entitatem, & non esse in actu entitatem: ergo si materia secundum se est realis entitas, est secundum se entitas in actu. Ant. patet, quia quod non est entitas in actu, ad summum erit in statu possibilitatis: & sic erit nihil. Resp. quod ens reale, seu entitas realis duobus modis accipitur. Primò, prout opponitur enti rationis, & carentijs rerum: in quo sensu dicitur ens reale omne illud, quod pertinet ad aliquod prædicamentum, sive existat, sive non existat, per hoc solum, quod possit esse in rerum natura extra intellectum. Et hoc modo dicimus, quod ro-
sa,

sa, seu qualibet alia res præscindendo ab eo quod sit in rerum natura, vel non, est ens reale: quia potest habere esse, quod est actus entis, sive existentiam positivam in rerum natura. Alio modo dicitur ens reale, prout opponitur nihilo, quod dicitur de purè possibilibus. Dicitur autem nihilum de purè possibilibus, non quia id, quod est in statu puræ possibilitatis, sit aliqua carentia entis; sed quia non habent esse, seu existentiam: & quod non est, nihil est. Materia ergo prima, & qualibet alia res secundum se est ens reale primo modo, quia non est ens rationis, vel aliqua carentia entis. Non autem est secundum se ens reale secundo modo: sed hoc habet contingentèr per actum essendi, seu existentiam, per quam discernitur à nihilo, & purè possibile.

23 Restat pro maiori intelligentia dictorum solvere quamdam replicā. Dices itaque, quod, ut constat ex discursu totius dubij, videmur confundere actum entitativum cum actu existentia; quod quidem inconveniens videtur, quia in hoc sensu non accipitur actus entitativus ab AA. Resp. quod de sensu, in quo ab AA. accipitur actus entitativus non satis constat: nisi hoc tantum, quod omnes intelligunt nomine actus entitativi actum correspondentem potentia; obie-

ctivæ rerum. An autem actus correspondens huic potentia; si existentia, vel aliquid aliud, non explicant. AA. concedentes materia; primæ actum entitativum videntur ponere illum in quacumque entitate, quæ est extra statum possibilitatis. Sed in hoc non rectè procedunt, quia non distinguunt inter esse in actu entitativo, & esse actum entitativum; licet enim omnis res, quæ est extra statum possibilitatis sit in actu entitativo: non tamen omnis talis res est actus entitativus; quia pura potentia existens est in actu entitativo: & tamen non potest esse actus entitativus, cum repugnet, potentiam esse in actu per se ipsam. Et contra hanc sententiam procedunt rationes nostræ, & doctrina data in tota hac quaestione.

24 Colleg. D. Thomæ in præsentia in solutione ad 4. argumentum videtur admittere eundem modum dicendi, licet parum consequenter ad suam sententiam. Cæterum antea in principio quæst. distinxerat actum entitativum in existentialem, & essentialialem dicens, actum entitativum existentialem esse eum, quo res ponitur extra causas: qui proculdubio est existentia; actum vero entitativum essentialialem esse eum, quo res prout distinguitur ab existentia; est actu ens, & actualis realitas, in qua recipitur existentia. Verum hæc etiam di-

visio parum coharet cum doctrina eiusdem A. Nam ipse tenet, quod materia prima existens vt distincta ab existentia est actu ens, & actualis realitas, in qua recipitur existentia, etsi mediante forma. Inquiro ergo, vtrum materia existens sit actualis realitas per se ipsam, vel per formam, vel per existentiam? Si per se ipsam: ergo cum iuxta hunc A. actus entitativus essentialis sit ille, quo res vt distincta ab existentia est actualis realitas: materia per se ipsam erit in actu entitativo, vel potius erit actus entitativus: cuius contrarium defendit ipse. Si per formam: ergo actus entitativus essentialis idem est, quod actus formalis; & sic restat explicare, quid sit actus entitativus, vt distinctus ab actu formali. Si per existentiam: ergo existentia est actus entitativus essentialis: consequenterque male distinguitur actus entitativus essentialis ab actu entitativo existenti.

25 Tenendum itaque est, actum entitativum nihil aliud esse, quam existentiam; quod quidem colligitur tum ex doctrina à nobis data in hac quaest. tum ex eo quod potentiae obiectivae, cui correspondet actus entitativus, nihil aliud correspondere potest per modum actus, nisi existentia: quippe existentia est, per quam res, quae erat sub non esse cum non repugnantia ad ef-

sendum, ponitur in actu essendi. Et ita tenet Illustris. Palanc. lib. 1. Physic. quaest. 7. n. 74.

QUAESTIO V.

UTRUM MATERIA
Caelestis, & sublunaris sint
eiusdem speciei?

§. I.

STATUITUR CONCLUSIO
affirmativa, & probatur.

109 **P**at. N. Augustinus vt erat in omnibus Platonicae doctrinae studiosissimus docet cum ipso Platone, vnam esse materiam Coelorum, & aliorum corporum sublunarium, id est elementorum, & aliarum rerum corruptibilium; quae ideo sublunaria dicuntur, quia sub Coelo Lunae continentur. Hanc sententiam docet S. P. pluribus in locis, praesertim lib. 12. Confess. fere per totum. Praeter Platonem autem, & Avicenam tenent hanc sententiam D. Bonaventura, N. Egidius Rom. Scottus, & alij: illamque tenere tenemur omnes Augustiniani. Unde sit conclusio nostra.

2 *Materia caelestis, & sublunaris sunt eiusdem speciei.* Hanc conclusionem clarius docet P. August. lib. citato Confess. cap. 12. vbi super illa verba Genes. Terra autem erat invisibilis, &

in composita (vt legit S. P.) ita loquitur : *quibus verbis insinuat in formitas : unde fieret alterum Cœlum , & terra visibilis , atque composita , & aqua speciosa : & quidquid deinceps in constitutione huius mundi non sine diebus factum commemoratur.*

Per terram ergo invisibilem , & in compositam intelligit P. August. informitatem , seu materiam primam , vt constat ex cap. 4. eiusdem libri : & ex hac informitate , seu materia asserit , factum fuisse Cœlum & terram , aquam , & omnia , quæ postea facta sunt. Ergo iuxta P. August. ex eadem materia facti sunt Cœli , & terra ; consequenterque , vna eademque est materia corporum Cœlestium , & sublunarium. In suadenda verò rationibus conlusione non parum difficultatis inuenio ; nam cum attentè per penderim rationes , quibus ex nostro Ægidio illam probat. Mag. Villanova vnum eduobus , vt certum habeo , aut me illas non capere , aut eas non satis probare intentum. Apponam tamen eas , & quid sentiam declarabo.

3 Prima est. Materia Cœlestis , & sublunaris hoc ipso , quod materiæ sint , debent esse puræ potentiæ : sed puræ potentiæ non possunt distingui specie : ergo materia Cœlestis , & sublunaris non possunt distingui specie. Mai. patet , & min. prob.

Puræ potentiæ non possunt includere aliquam actualitatem , alias non essent puræ potentiæ : sed omnis distinctio , & maxime specifica provenit ab actu , iuxta illud Phyllosophi 7. Metaph. *Actus est qui distinguit* : ergo duæ puræ potentiæ non possunt distingui specificè. Huic rationi facillè respondent adversarij , quod distinctio vel provenit ab actu , vel ab ordine ad actum , vt patet in omnibus potentijs , quæ specificantur per ordinem ad diversos actus. Et cum iuxta AA. sententiæ oppositæ materia sublunaris ordinatur solum ad formas sublunares , vt ad actum sibi adæquatum , & materia Cœlestis ad solas formas Cœlestes ordinetur , ideo sine eo quod vtraque materia includat aliquem actum , potest specificè distingui per solum ordinem ad diversos actus.

4 Sed insurgit Villanova sic. Ordo ad actum aliqua actualitas est : ergo si vtraque materia dicit ordinem ad diversos actus iam includunt , aliquam actualitatem , & consequenter non erunt puræ potentiæ. Verum hæc impugnatio debilis est , eiusque antecedens vniversalitè intellectum est manifestè falsum. Nam ordo ad actum cum sit transcendentalis non extrahit puram potentiam à ratione puræ potentiæ ; sed potius est ordo purè potentialis , sicut potentia quam

constituit. Præterea. Si antecedens est verum, probat contra ipsum Villanova. Nam si ordo ad actum est aliqua actualitas: ergo materia prima etiam si sit vna in specie, non est pura potentia; quod est contra omnes, & præcipue contra ipsum Villanova, qui neque actum entitativum concedit materiæ. Prob. consq. Etiam si materia sit vna specificè, semper tamen est potentia ad formas: sed omnis potentia dicit ordinem essentialem ad actum, vt nullus dubitat: ergo etiam si materia sit vna includit ordinem ad actum. Ergo si ordo ad actum est actualitas: materia etiam si vna sit includit aliquam actualitatem; & consequenter non est pura potentia.

5. Alia ratio, qua utitur prædictus A. est. Si darentur duæ materiæ specie diversæ, deberent esse in æquales in potentialitate essentiali: sed non sunt possibiles duæ materiæ in æquales in potentialitate essentiali: ergo non sunt possibiles duæ materiæ specie diversæ. Mai. patet, quia species sunt sicut numeri; & sicut non dantur duo numeri æquales, ita nec dantur duæ species æquales. Min. vero prob. supponendo, quod potentialitas est de genere imperfectionis; imperfectio autem sumitur penes maiorem distantiam à Deo, & minorem à ni-

hilo, sicut econtrario perfectio sumitur penes maiorem accessum ad Deum, & recessum à nihilo. Ex quo sic. Vt duæ materiæ essent in æquales in potentialitate deberet vna minus distare à nihilo, quam alia: sed hoc est impossibile: ergo. Min. prob. tum, quia qualibet materia, quæ verè materia est, debet esse ens purè potentiale, & imperfectius omni ente; si autem darentur duæ materiæ, quarum vna minus distaret à nihilo, quam alia: iam altera ex illis, illa videlicet quæ minus distaret à nihilo, non esset imperfectior omni ente. Tum etiam, quia illa quæ minus distaret à nihilo, vtpotè perfectior alia, esset minus potentialis, & consequenter aliquam haberet actualitatem: ergo non esset pura potentia.

6. Sed neque hæc ratio probat; nam quantum ad id, quod dicit, materiam esse imperfectiorem omni ente excogitabili: si fiat comparatio cum alijs entibus extra genus materiæ, verum est. Si autem fiat comparatio intra genus materiæ, ita vt intra tale genus non possit dari latitudo gradualis, qua vna materia sit imperfectior alia: supponit quod debebat probare. Aliud verò quod dicit, nempe quod si darentur duæ materiæ in æquales in potentialitate, vna esset potentialior alia, verum

est; falsum tamen id quod sub
infert, videlicet illam, quæ mi-
nus potentialis esset, non fore
puram potentiam. Quia ex ter-
minis, & formaliter loquendo
non sequitur, *Est minus poten-
tiale: ergo aliquam habet actua-
litate*; sicut non valet, *Est mi-
nus malum: ergo aliquam habet
bonitatem*; vnum enim pecca-
tum est minus malum altero, &
tamen nullum peccatum est bo-
num. Sicut ergo vnum pecca-
tum est minus malum altero,
non quia includat aliquam bo-
nitatem, sed quia non habet
tantam malitiam: ita poterit
vna materia esse minus poten-
tialis altera, non quia includat
aliquam actualitatem, sed quia
non habet tantam potentialita-
tem.

17. Proppter hæc probō con-
clusionem hæc ratione. Materia
sublunaris est essentialiter poten-
tia ad easdem formas, seu actus,
ad quos est potentia materia
Coelestis: ergo sunt eiusdem
speciei. Pater conseq. quia di-
stinctio potentialium sumitur à
distinctione actuum. Ant. vero
prob. Materia sublunaris est
essentialiter potentia ad formas
Coelestes: ergo est potentia ad
easdem formas, ad quas est po-
tentia materia Coelestis. Prob.
ant. Materia sublunaris respicit
formas sublunares sub præcisa
ratione actus primi substantialis,
præscindendo à perfectione, vel

imperfectiōne earum, & ab om-
nibus alijs pertinentibus ad ratio-
nes differentiales formarum: sed
formæ Coelestes habent rationem
actus primi substantialis: ergo ad
illas se extendit potentia materiae
sublunaris. Min. est certa, & con-
seq. constat in omnibus poten-
tijs, & habitibus, qui se exten-
dunt ad omne id, quod partici-
pat rationem formalem, sub qua
tendunt in sua objecta. Mai. au-
tem prob. Nam materia solum
respicit formas, vt per eas actue-
tur, & tollatur eius informitas:
sed hoc præstant formæ, quate-
nus præcisè sunt actus primi sub-
stantiales, præscindendo ab om-
ni alio: ergo illas respicit mate-
ria sub præcisa ratione actus pri-
mi substantialis.

8 Deinde explicatur eadem
maior. Nam videmus, materiam
sublunarem æqualiter esse poten-
tiam ad formas inter se valde di-
versas: æqualiter enim est poten-
tia ad formam terræ, quæ est ele-
mentum imperfectius, sicut ad
formam ignis, qui perfectius ele-
mentum est. Similiter inter for-
mas viventium æqualiter est po-
tentia ad formam vermīs, sicut
ad formam hominis; scilicet ani-
mam rationalem, quæ est om-
nium formarum viventium per-
fectissima. Quod quidem nullam
potest habere causam, nisi quod
materia prima solum respicit il-
las sub ratione actus primi sub-
stantialis, in qua omnes conve-
niunt,

niunt, quamvis inter se specificè differant. Cur ergo idem non erit dicendum comparative ad formas Cœlorum?

§. II.

SOLVUNTUR ARGUMENTA.

9. **C**ontrarij AA. vt distinguant specificè materiam Cœlestem, & sublunarem: consequenter afferunt, materiam Cœlestem solum respicere pro actu sibi adæquato formas Cœlestes, & sublunarem solas formas sublunares. Unde in eorum sententia nec materia Cœlestis est potentia ad formas sublunares, nec sublunaris ad formas Cœlestes: & arguunt primo sic. Cœli sunt ab intrinseco in corruptibiles: sed hoc non esset verum, si materia Cœlestis esset eiusdem speciei, ac materia sublunaris: ergo. Min. prob. Nam si materia Cœlestis esset eiusdem speciei, ac materia sublunaris, consequenter esset potentia ad formas sublunares: si esset potentia, esset capax habendi illas; & cum illas non habeat, esset privata eis, quia privatio est carentia formæ in subiecto capaci. Ex eo autem quod esset privata, sequitur quod naturaliter appetere formas sublunares, nam privatio est causa appetitus. Si autem illas naturaliter appetit: ergo naturaliter potest illas habere,

& amittere formam Cœli; alias appetitus naturalis esset frustraneus. Sed si materia Cœlestis amitteret formam Cœlestem, Cœli essent corruptibiles: ergo vt videretur hoc inconueniens dicendum est, materiam Cœlestem, & sublunarem esse distinctas in specie.

10. Confirmatur primo. Materia sublunaris est principium generationis, & corruptionis, non verò materia Cœlestis; alias Cœli essent corruptibiles: ergo sunt diversæ speciei. 2. Materia sublunaris non potest transmutari naturaliter ad formas Cœlestes, nec Cœlestis ad formas sublunares: ergo potentia materiæ Cœlestis non est ad formas sublunares, neque è contra: ergo actus adæquatus materiæ sublunaris solum sunt formæ sublunares, & materiæ Cœlestis formæ Cœlestes. Sed potentiæ distinguuntur per actus adæquatos: ergo materia Cœlestis, & sublunaris distinguuntur specie. 3. Corruptibile, & in corruptibile differunt genere, vt docet Philosophus 10. Metaph. Sed non differunt genere logico, quia Cœli, & sublunaria conveniunt in ratione corporis: ergo differunt genere physico. Sed genus physicum est materia: ergo Cœlum, & sublunaria differunt materia.

11. Hæc sunt præcipua fundamenta sententiæ contrariæ. Ante quorum solutionem sciendum est,

est, quod quidam Phylosophi inter quos Plato dixerunt, Coelos non esse incorruptibiles ab intrinseco, & ex natura sua, sed tantum ex voluntate Creatoris: qui ob pulchritudinem vniversi non permittit agentibus naturalibus, quod alterent Coelos, & in eis introducant suas formas; in qua sententia ruit fundamentum propositum, negando Coelos esse incorruptibiles ex natura sua. Sed quia non est opus recurrere ad hanc opinionem, & etiam opposita videtur probabilior, & vera, tenendum est, Coelos esse ex natura sua in corruptibiles. Cuius rationem assignant Phylosophi; quia nihil corrumpitur nisi ab aliquo contrario: sed forma Coeli non habet contrarium: ergo non potest corrumpi. Min. prob. Contrarietas formarum cognoscitur per contrarietatem motuum: sed motus Coeli non habet contrarium, quia motui circulari, qualis est motus Coeli nullus motus est contrarius: ergo. Ex qua ratione, si vera est, colliges, Coelos non constare quatuor primis qualitatibus, ex quibus constant omnia sublunaria: videlicet calore, frigidityte, humiditate, & siccitate; quia cum istae qualitates sint contrariae, & se mutuo destruant; si Coeli ex eis constarent, haberent contrarium, & corrumpi possent.

12 Supposito itaque Coelos

esse ab intrinseco in corruptibiles, ad argumentum neg. min. Ad cuius prob. concedo, materiam Coelestem esse potentiam ad formas sublunares. Ad id vero quod sub infertur videlicet, quod esset capax, &c. disting. propositionem: esset capax remotè, concedo: proximè nego. Ad alias verò illationes negandum est, materiam Coeli esse privatam formis sublunaribus: quia vt inquit N. Villanova, privatio non fundatur supra capacitatem remotam, sed supra proximam. Ex quo etiam constat, quod non habet appetitum ad illas.

13 Explicatur solutio. In materia est duplex potentia, & capacitas ad formas: vna remota, alia proxima. Potentia remota est ipsamet entitas materiae ex se proportionata ad omnes formas substantiales in quantum sunt actus primi; quae potentia est essentialis materiae primae, & semper illi convenit. Potentia proxima respicit formas vt cum effectu habendas: & ideo prae-ter aptitudinem essentialem materiae dicit carentiam totius impedimenti ad illarum receptionem. Et cum sit accidentale materiae, quod sit impedita vel expedita ad receptionem aliquarum formarum: ideo haec potentia proxima est accidentalis materiae, & potest illi deficere. Contingit autem de facto, quod materia Coelestis est impedita ad

ad recipiendum formas sublunares ratione vnionis ad formas Cœlestes, quæ indissolubilis est: eo quod tales formæ, cum non habeant contrarium, sunt in corruptibiles, & inseparabiles à materia, cui semel vniuntur. Ratione autem huius vnionis indissolubilis non habet materia Cœlestis potentiam proximam ad formas sublunares, quamvis habeat remotam, & essentialem capacitatem ad illas.

14 Hæc doctrina, & solutio confirmatur duplici paritate Theologica de humanitate Christi D. & voluntate Beatorum. Voluntas namque Beatorum eadem est specie, immo & numero, ac erat in via; & tamen dum est in patria, propter claram visionem Divinæ essentiæ non potest appetere bonum creatum propter se, sicut poterat in via: Humanitas etiam Christi D. cum sit facta ex nihilo habet potentiam remotam peccandi; & tamen est absolute impeccabilis propter vnionem ad verbum. Sicut ergo voluntas beati ab intrinseco & essentialiter est potentia ad appetendum bonum creatum propter se, & tamen propter intuitivam visionem Dei non potest illud propter se appetere: & humanitas Christi D. est ab intrinseco, & ex natura sua defectibilis, & peccabilis, cum tamen propter vnionem ad verbum

peccare non possit; ita materia cœlestis essentialiter & ab intrinseco est potentia ad formas sublunares: quamvis illas non possit recipere propter vnionem indissolubilem, quam habet cum forma cœlesti.

15 Alia item ratio reddi potest, quare materia cœlestis non habeat privationem, nec appetitum formarum sublunarium: nimirum quia forma sublunaris nullo modo est debita materiæ cœlesti; privatio autem est carentia formæ aliquomodo debitæ subiecto. Quod quidem ex eo colligitur: nam paries albus non dicitur privatus nigredine, etiamsi sit capax illius: non alia ratione nisi quia nigredo non est illi debita. In super aqua quamvis sit capax caloris, & illum non habeat: non ideo dicitur habere privationem caloris. Præterquam quod hæc doctrina continetur in definitione ipsius privationis; nam privatio definitur *Carentia formæ in subiecto apto nato habere illam*: id est in subiecto, quod non solum aptum est & capax habendi formam, sed etiam ex natura sua determinatum est ad illam habendam: in quo denotatur aliqualis exigentia, & ius subiecti ad formam, quæ caret, ut possit dici habere privationem illius. Et si petas rationem, quare materiæ cœlesti non debeatur forma sublunaris:

respondeo, ideo esse, quia est actuata forma inamissibili, & consequenter habet id, quod ex natura sua exigit, videlicet semper esse cum aliqua forma. Materiae vero sublunari, quia semper recipit formas amissibiles, & corruptibiles, adhuc quando est sub vna forma, debentur aliae successivè, & pro diversis temporibus: ideoque etiam si habeat vnâ, habet etiam privationem aliarum.

16 Ad 1. confirmat. disting. ant. Materia coelestis non est principium corruptionis, ex natura sua, nego ant. per accidens & ratione formæ, cui defacto vnitur concedo ant. & nego conseq. Materia in tantum est principium corruptionis, in quantum potest recipere dispositiones contrarias formæ, quam habet, & cum formæ Coelorum non habeant contrarium, inde est quod materia illorum prout est sub talibus formis non est principium corruptionis. Si vero materia coelestis poneretur à Deo, vt potest poni sub formis sublunaribus: tunc esset principium corruptionis non minus quam materia sublunaris. Ad 2. dist. ant. eodem modo. Non potest transmutari. &c. Ex natura sua, nego ant. per accidens, & ratione formarum, cui est vnita, concedo ant. & nego conseq. cum alijs, quæ sequuntur. Præter dicta potest illustra-

ri hæc solutio ex dictis in logica circa qualitatem. Ibi enim vidimus, quod eadem qualitas, quæ ex natura suæ causæ est difficilè mobilis à subiecto, est etiam facilè mobilis per accidens. Sic ergo non erit inconveniens, quod materia coelestis sit ex natura sua transmutabilis ad formas sublunares, & quod simul sit intransmutabilis per accidens: quia nimirum est vnita formæ inamissibili, & non habenti contrarium.

17 Ad 3. resp. admittendo dictum Pyhlosophi, videlicet quod *corruptibile, & in corruptibile differunt genere*; nego tamen, quod hoc intelligendum sit de genere physico, quale est materia. Differunt ergo corruptibile, & incorruptibile genere logico. Et ad id, quod dicitur in contrarium videlicet, quod conveniunt in ratione corporis: resp. hoc verum esse: cæterum ratio corporis est genus subalternum habens sub se plura alia genera. Qua propter possunt ea, quæ conveniunt in ratione generica corporis differre in alio genere infimo, vel minus subalterno; vt contingit in gresibilibus, & volatilibus, quæ licet conveniant in ratione animalis differunt in alio genere, cum gresibile, & volatile genera sint subalternatim posita, vt diximus in libro de ante prædicationis.

QUEST.

QUÆST. VI.

UTRUM MATERIA

prima habeat propriam existentiam?

S. I.

PROBATUR SENTENTIA

negativa.

I **V**T præsens quæstio locum habeat supponenda est distinctio realis inter essentiam, & existentiam; si enim supponamus essentiam, & existentiam realiter identificari, necessarium est, materiam habere propriam existentiam, cum habeat propriam essentiam. Item sciendum est, quod existentia est id, quo res ponitur extra suas causas, & extrahitur ab statu possibilitatis. v. gr. omnes res antequam producantur, sunt possibiles, quia non habent repugnantiam ad essendum in rerum natura; at in hoc statu possibilitatis solum habent esse intra virtutem causarum potentium eas producere; in se vero nihil sunt. Cum autem producantur, tunc extrahuntur à virtute causarum, in quibus continebantur, transeundo ab statu possibilitatis ad statum existentiae: in quo constitutæ iam sunt in se aliquid reale distinctum à causis, per quas fuerunt productæ. In sententia au-

tem, quam supponimus dupliciter ponitur res extra suas causas, effectivè videlicet, & formalitèr. Effectivè ponitur à causa efficiente, per quam producitur: formalitèr vero ponitur extra causas, à quadam entitatè, quæ se habet vt forma, ratione cuius res dicitur formalitèr existens in rerum natura: & hæc est existentia. Hoc supposito dissidium inter AA. est, an materia habeat suam propriam existentiam distinctam ab existentia formæ? Partem affirmativam sequuntur fere omnes AA. societatis: negativam defendunt omnes Thomistæ cum D. Thom. Cum quibus sit nostra conclusio.

2 *Supposita distinctione reali essentiae ab existentia, materia prima non habet propriam existentiam: sed existit per existentiam formæ, vel compositi.* Probatur 1. Si materia haberet propriam existentiam, illam haberet antecedenter ad formam, & independentèr ab ea: sed materia non potest habere existentiam antecedenter ad formam: ergo non habet illam propriam, sed à forma participatam. Maior conceditur ab adversarijs, & min. prob. Existentia est actus in sententia, quam supponimus: sed materia non potest habere aliquem actum antecedenter ad formam substantialem: ergo non potest habere existentiam ante-

E cedent

cedentèr ad illam. Mai. patet primo ex D. Thoma, qui quæst. vnic. de Anima, artic. 6. ad 2. definit existentiam, quod sit *ultimus actus, qui participabilis est ab omnibus*. Tum etiam quia essentia hoc ipso quod distinguitur ab existentia, est in potentia ad illam: ergo existentia est actus essentiae. Min. vero prob. Forma substantialis est actus primus materiae: sed si ante formam haberet materia alium actum, iam forma non esset actus primus: ergo nullum actum potest habere materia antecedentèr ad formam.

3 Secundo probatur conclusio. Ex duobus entibus in actu non fit vnum per se: sed si materia haberet propriam existentiam, illa, & forma essent duo entia in actu: ergo ex illa, & forma non posset fieri vnum per se. Maior est commune pro loquium, & præterea probatur. Quia vnum per se est vnum substantiale, sive in genere substantiae; quidquid autem advenit alicui existenti in actu, non potest esse substantiale, sed debet esse accidentale illi. Quod autem si materia haberet propriam existentiam, ipsa, & forma essent duo entia in actu, probatur. Nam multiplicata forma, multiplicatur concretum ab ea denominatum: sed existentia est forma denominans ens in actu: ergo si materia haberet propriam

existentiam distinctam ab existentia formæ, ipsa, & forma essent duo entia in actu. Dices, quod materia per propriam existentiam solum est in actu incompleto: quod non obstat, ut compleri possit substantialitèr per adventum formæ: & sic ex ea, & forma potest fieri vnum substantiale, seu per se. Sed contra. Quia eo ipso, quod materia existat pro priori, & independentèr à forma, est ens substantialitèr completum: ergo ruit solutio. Ant. prob. Illud est substantialitèr completum, quod non indiget alio ad existendum intra lineam substantiae: sed si materia existit independentèr à forma, non indiget forma, & consequentèr nec alio aliquo ad existendum substantialitèr: ergo erit substantialitèr completa. Præterea si materia est in actu incompleto per propriam existentiam, existentia eius erit partialis, & incompleta: sed repugnat existentia partialis: ergo. Ant. prob. Existentia partialis ordinatur ad aliam existentiam, sicut potentia ad actum: sed contra conceptum existentiae est se habere ut potentia, cum existentia ex proprio conceptu sit actus maximè in sententia, quam supponimus de distinctione eius ab essentia: ergo.

4 Tertiò probatur conclusio ex N. Ægidio Romano. Possunt materia, & forma existere per

per vnicam existentiam : ergo superflue ponitur in materia propria existentia distincta ab existentia formæ. Prob. ant. Existentia est actus de linea essendi : sed possunt materia & forma actuari vnico actu de linea essendi : ergo possunt existere per vnicam existentiam. Min. prob. Sicut se habent agens, & patiens in linea operandi, ita se habent materia, & forma in linea essendi : sed agens, & patiens actuantur eodem actu de linea operandi : ergo materia, & forma possunt, & debent actuari eodem actu de linea essendi. Mai. patet, quia sicut in linea operandi agens se habet vt principium activum, & patiens vt principium passivum : ita in linea essendi forma est principium activum, & materia passivum. Min. etiam est certa : nam eadem actio est actus agentis, secundum quod egreditur ab illo, & patientis, secundum quod in illo recipitur. Conseq. verò tenet à paritate, & ulterius probatur. Nam ideo principium activum, & passivum de linea operandi actuantur eodem actu, quia vt ait. Fundam. Doct. agens coniungitur patienti secundum virtutem operativam; sed etiam forma vnitur materiæ secundum essentiam : ergo eadem ratione debent actuari eodem actu de linea essendi. Denique probatur conclusio. Unica quantitas sufficit ad extenden-

dum materiam & formam : ergo vnica existentia debet sufficere, vt existant.

§. II.

SOLVUNTUR ARGUMENTA.

5 **P**RO contraria sententia ad sunt hæc argumenta. Prima. Quia materia, & forma fuerunt productæ per diversas actiones cum materia facta fuerit per creationem, & forma fiat per educationem : sed diversæ actiones petunt diversas existentias : ergo materia & forma existunt per diversas existentias ; & consequenter materia habet suam propriam existentiam. Min. patet, nam actio productiva dat existentiam rei productæ : ergo diversæ actiones dant diversas existentias. 2. Si materia existeret per existentiam formæ toties generaretur, & corrumpereetur, quoties generatur, & corrumpitur forma : consequens est falsum, quia materia est ingenerabilis, & incorruptibilis : ergo & antecedens, ex quo sequitur. Sequela maioris prob. Rem generari, vel corrumpi est acquirere, vel deperdere esse, seu existentiam : sed si materia existit per existentiam formæ, acquirit, & deperdit existentiam, quoties illam acquirit, & deperdit formam : ergo toties generatur, & corrumpitur.

6 Tertiò. Existèntia sequitur ad essentiam: ergò materia prima, quæ habet propriam essentiam habet etiam propriam existèntiam. 4. Materia est causa materialis, ex qua educitur, & in quâ recipitur forma: ergò est prior prioritate naturæ ipsa forma. Conseq. patet, quia omnis causa est prior natura suo effectui. Nunc sic. Materia in illo priori naturæ, quo præcedit formam est existens: sed non per existèntiam formæ, quia in illo priori non est forma: ergò per existèntiam propriam. Mai. prob. Tum, quia existèntia est conditio requisita ad causandum. Tum etiam, quia si materia in illo priori non existit: ergò est intra causas: sed quod est tantum intra causas, est nihil: ergò materia pro illo priori erit nihil, quod dici non potest, alias nec præcederet prioritate naturæ formam, nec esset causa illius.

7 Pro solutione primi argumenti advertendum est, quod cum materia utpotè incorruptibilis semper perseveraverit ab initio suæ creationis: formæ vero variatæ fuerint per diversas generationes, quæ in quovis instanti temporis fiunt; potest argumentum intelligi vel de productione materiæ, & formatum, quas primò habuit: vel de productione materiæ, & formarum subsequentium. Quare si maior argumenti intelligatur de produ-

ctione materiæ, & primæ formæ, falsa est, & neganda: quia prima forma simul concreata fuit cum materia; & sic tam materia, quàm forma factæ fuerunt per creationem. Immo etsi admittamus, primam formam factam fuisse per educationem: adhuc non sequitur, diversam fuisse actionem productivam materiæ ab actione productiva formæ, quandoquidem in plurimum sententia eadem actio potest esse creativa respectu materiæ, & eductiva respectu formæ; vel si esset diversa, non causaret diversam existèntiam, quia essent actiones in completa.

8 Si autem maior argumenti intelligatur de productione materiæ, & productione formarum subsequentium ad primam formam: sic est vera, & concedenda: quia omnes formæ præter primam factæ sunt per educationem ab agentibus naturalibus, & consequenter per actionem distinctam ab actione productiva materiæ, quæ fuit actio solius Dei. Unde concessa maiori in sensu explicato, & etiam minori nego conseq. Nam ut teneret consequentia, erat necessarium, quod materia conservaret primam existèntiam, quam accepit ex vi creationis. Cum enim hæc existèntia utpotè proveniens à forma, quæ simul concreata est cum materia, distincta sit ab ea, per quam exi-

existit forma, quæ hodie v. g. introducitur in materia; consequenter materia, si talem existentiam conservaret, existeret per diversam existentiam, ac forma. Cæterum quia materia variat existentiam ad variationem formarum: ideo etiam si actio productiva formæ hodiernæ sit distincta ab actione productiva materiæ: existentia tamen materiæ, prout est sub hac forma est existentia eiusdemmet formæ. Argumentum itaque solum probat, quod actio productiva materiæ, & actiones productivæ aliarum formarum præter primam, quia diversæ actiones sunt, debent causare diversas existentias: quod quidem verum est; attamen sicut materia dum erat sub prima forma existeret per existentiam illius: ita dum transit ad alias formas, relicta prima existentia existit per existentiam earundem formarum.

9 Ad 2. nego mai. Ad prob. nego min. quoad secundam partem: quia materia numquam amittit existentiam, sed illam mutat, numquam enim transit de non habendo existentiam ad illam habendam absolute, sed transit de vna existentia ad aliam: ideoque nec generatur, nec corrumpitur. Ad 3. dist. ant. existentia sequitur ad essentiam actualem, concedo ant. ad essentiam potentialem, nego ant. &

conseq. Semel quod essentia distinguitur ab existentia, non est necessarium, quod ad omnem essentiam sequatur existentia: sed sufficit quod sequatur ad essentiam formæ, quæ est actus; quia cum existentia sit actus congruentius est quod sequatur ad solam essentiam actualem: maxime cum materia possit illam participare à forma.

§. III.

SOLVITUR ULTIMUM

argumentum; ubi plura notata digna pro alijs materijs invenies.

10 **U**Ltimum argumentum, cui præcipue fidunt adversarij, patitur instantiam, supposita distinctione reali essentiæ ab existentia, quam & ipsi disputationis gratia supponunt. Nam hac distinctione supposita essentia est causa materialis receptiva existentia: ergo essentia materiæ vtpotè causa materialis debet præcedere propriam existentiam, quam illi concedunt adversarij. Ecce nunc argumentum. Vel essentia materiæ pro priori naturæ, quo præcedit propriam existentiam, existit, vel non existit? Si non existit: ergo est intra causas, & consequenter nihil: & sic non
po-

poterit esse causa materialis. Si existit: ergo pro priori ad propriam existentiam existit. Ut quid ergo erit necessaria illa propria existentia, si antecedenter ad eam materia existit? Ultra. Si materia pro priori ad propriam existentiam existit: ergo non existit per propriam existentiam. Patet conseq. quia pro illo priori non est illa propria existentia, quam ponunt adversarij. Quidquid ergo responderint ipsi ad instantias, respondebimus nos ad suum argumentum.

II Ad quod in forma variè respondetur à Thomistis. Quidam enim præcipuè propter primam, & secundam probationem maioris invenerunt quendam statum vialem, in quo dicunt materiam pro priori ad formam habere actualitatem essentiae convenientem sibi, prout subiicitur actioni agentis. Per quam actualitatem distinguitur sufficienter à nihilo, estque potens causare formam in genere causæ materialis; etenim ut dicunt, pro illo priori est in via ad existendum; existensque in completè, & vialitè; et si non sit completè extra causas, consequenterque nec completè existens. Hanc solutionem pluribus, & benè impugnat Colleg. D. Thom. quibus omisissis mihi videtur, hunc modum dicendi incidere in sententiam ponentem in materia prima actum en-

titativum, vel non coherere cum alijs principijs doctrinæ Thomisticae. Quod sic probo.

12 Nam vel illa actualitas essentiae, quam ponunt in materia pro priori ad formam, dicit aliquid de actualitate existentiae, vel non? Si nihil dicit de actualitate existentiae: ergo cum sit actualitas distinguens materiam à nihilo, & purè possibile, erit actus entitativus pertinens ad essentiam materiae. Unde satius esset dicere, materiam pro priori ad formam posse esse causam materiale illius, distinguere à nihilo per actum entitativum essentiae, quem includit; quam recurrere ad statum vialem, & ad existentiam in completam, quæ cum alijs principijs Thomisticis non coheret, ut iam probo si dicatur quod illa actualitas essentiae dicit aliquid de actualitate existentiae. Nam illa actualitas existentiae vialis, & in completæ si vera existentia est, non potest identificari cum essentia materiae: alias aliqua vera existentia identificaretur cum essentia materiae, quod Thomistica Scola non fert: ergo est realitè distincta à materia. Ergo materia pro priori ad formam habet aliquam existentiam, licet vialem, & incompletam; quod est incidere in sententiam adversariorum concedentium materiae propriam existentiam; ipsi enim etiam

etiam vocant incompletam hanc existentiam propriam materiae.

13 Si autem dicas, AA. huius solutionis non intendere, quod materia pro priori ad formam habeat aliquam veram existentiam, sed solum quod sit in via proxima ad existendum, & per taliter esse in via distingui à nihilo, & purè possibili: si quidem purè possibile non est in via ad existendum, sed tantum in potentia obiectiva, & quasi remota. Contra est primo. Quia ille status vialis, seu illa via proxima ad existendum, semel quod distinguat materiam à purè possibili, aliqua actualitas debet esse: nam ab eo, quod est purè in potentia, quale est purè possibile, non potest aliquid distingui nisi per id, quod opponitur potentiae: & hoc est actus, vel actualitas. Nunc sic. Vel ergo illa actualitas vialis est actualitas entitativa ipsius essentiae materiae primae: & sic erit actus entitativus; vel est actualitas existentiae: & sic redit argumentum factum.

14 Contra 2. Quia adhuc restat difficultas, quomodo materia prima potuit transire ad illum statum vialem, & per quid formaliter constituitur in via proxima ad existendum. Vel enim constituitur formaliter in tali via per se ipsam, vel per aliquid à se distinctum? Primum esse non potest: quia illa via

proxima ad existendum convenit materiae accidentaliter, & contingentè. Cuius ratio est, quia non convenit illi secundum se, vel secundum suam essentiam; si enim conveniret illi secundum se, conveniret in omni statu: cum tamen in statu possibilitatis materia non sit in via proxima ad essendum, ut etiam AA. isti fatentur. Ergo dicendum est secundum, scilicet quod materia constituitur formaliter in illa via per aliquid à se distinctum. Sed hoc non potest esse aliud, quam aliqua vera existentia, et si in completa, & partialis: ergo tandem conceditur materiae primae propria existentia in completa, & partialis. Ex his apparet, statum vialem, quem adstruit praedicta solutio, solum posse substineri in via Thomistarum reducendo illum ad sententiam ponentem in materia prima actum entitativum: aucthoresque videntes hac solutione si aliundè negent (ut non nulli eorum negant) materiae actum entitativum, in consequenter procedere. Semel autem reducta praedicta solutio ad sententiam de actu entitativo habet contra se omnia, quae supra adduximus ad probandum, materiam non habere talem actum.

15 Collegium verò Div. Thom. postquam impugnavit statum vialem, alia via difficilius intendit solvere argumen-

tum. Dicit enim, materiam pro priori ad formam esse, & intelligi existentem per existentiam tamen ipsius formæ. Sed quia hoc imperceptibile videtur, conatur illud sic explicare, notando, quod prioritas naturæ alia est prioritas *à quo*, alia *in quo*. Prioritas *in quo* datur inter ea, quorum vnum infert aliud, & potest intelligi sine illo; sicut Sol est prior prioritate *in quo* illuminatione, quia illam infert, & causat, potest tamen intelligi sine illa. Prioritas *à quo* datur inter ea, quorum vnu infert aliud, ita tamen vt sine illo non possit intelligi. Quod exemplificat in Patre Eterno, qui cum sit principium Filij, est prior eo prioritate *à quo*; quin tamen vllō modo, vel in aliquo priori intelligi possit Pater sine Filio. Ad hunc modum dicit esse prioritatem, qua materia præcedit formam, & existentiam, tamquam causa materialis earum. Unde sicut Pater Eternus etsi præcedat Filium tamquam illius principium, non potest intelligi sine illo: ita materia prima etsi præcedat formam & existentiam, tamquam causa materialis earum, non potest intelligi sine illis. Quo posito optime componitur, quod materia pro illo priori, pro quo præcedit formam, & existentiam, sit existens per existentiam eiusdem formæ, quæ etiam in illo priori intelligitur necessario *in materia.*

16 Ulterius. Confirmat suam doctrinam exemplo substantiæ materialis pro priori ad quantitatem, dicens: quod si inquiratur, vtrum substantia pro priori ad quantitatem sit extensa, vel inextensa? Respondendum est, substantiam pro priori ad quantitatem esse extensam. Quia nisi ita dicatur, & respondeatur, substantiam pro priori ad quantitatem esse in extensam: sequitur impossibile, scilicet substantiam in eodem instanti reali esse extensam, & in extensam: quia in eodem instanti pro posteriori naturæ est extensa per quantitatem. Difficultatem verò, quæ est in eo quod substantia pro priori ad quantitatem sit extensa, nimirum quia ex hoc sequitur, substantiam habere effectum formalem quantitatis antecedenter, & independentè ab ipsa quantitate, quod impossibile est; hanc difficultatem, in quam, putat prædictus A. solui ex modo prioritatis, quam adstruit. Quia videlicet cum in illo priori, quo substantia præcedit quantitatem, intelligatur ipsa quantitas: non sequitur, quod sit extensa sine quantitate, sed per ipsam quantitatem: à qua etiam in illo priori præscindi non potest substantia.

17 Cæterum hæc solutio & doctrina se ipsa corrui, & teste Illustriss. Palanco efficaciter impugnatur à Mag. Froilan. Con-

tra eam ommissa pro nunc intelligentia prioritatis *in quo, & à quo*, quæ prout à prædicto Colleg. explicatur videtur voluntaria, sic infurgo. Materiam existere pro priori ad formam, & existere per existentiam formæ implicat in terminis: ergo implicat in terminis solutio. Prob. ant. Materiam existere pro priori ad formam est materiam existere independentèr à forma: sed materiam existere independentèr à forma, & existere per existentiam formæ implicat in terminis, vt per se patet: ergo implicat in terminis, materiam existere pro priori ad formam, & existere per existentiam formæ. Prob. mai. Materiam existere pro priori ad formam, est materiam esse priorem forma in existendo: sed materiam esse priorem forma in existendo, est materiam existere independentèr à forma; quia prius in ea ratione, in qua est prius, non dependet à posteriori: ergo materiam existere pro priori ad formam, est materiam existere independentèr à forma.

18 Dices forsan. Materiam existere pro priori ad formam, est materiam esse priorem forma in existendo in genere causæ materialis: cum quo fiat, quod sit posterior in existendo in genere causæ formalis, & consequenter in hoc genere dependens in existendo à forma. Undè numquam probatur, quod, materiam existe-

re pro priori ad formam, sit ipsam existere independentèr à forma. Sed contra primò. Quia prioritas in genere causæ materialis, quam materia habet respectu formæ non est prioritas in existendo; nam causa materialis, quæ est pura potentia ad esse substantiale, qualis est materia prima, non debet, nec potest præcedere in existendo illud, per quod habet esse, seu existentiam. Undè communiter à Thomistis dicitur, quod causa materialis non prærequirit existentiam ad causandum, vt etiam ipsum Colleg. D. Thom. concedit, licèt postea illud videatur negare. Contra 2. Nam materia prima solum petit, & potest existere in genere causæ materialis: ergo si in hoc genere est prior forma in existendo: omni modo, quo petit, & potest existere, est prior illa in existendo; & consequenter omni modo, quo petit, & potest existere, existit independentèr à forma.

19 Secundò contra principalem solutionem, & daram doctrinam argumentor. Materiam existere pro priori ad formam ad minus est, posse intelligi materiam existentem, quin intelligatur forma, vel existentia formæ in materia: sed non minus repugnat in sententia Thomistarum, materiam intelligi existentem, quin intelligatur forma, vel existentia formæ in materia: quã-

materiam existere independentè à forma: ergò omnino repugnat in sententia Thomistarum, materiam existere pro priori ad formam. Maior est certa: quia prioritas illa ad minus debet esse prioritas intelligentiæ, & præcisionis, qua materia pro illo priori licet non neget, vel excludat formam, & eius existentiam; tamen ab illis præscindit, & sine eis potest intelligi. Cuius ratio est: quia si hic conceptus obiectivus *Materia existens* dicit, materiam habere formam, & existentiam formæ: ergò idem est materiam existere, ac materiam habere formam, & existentiam formæ; sicut quia hic conceptus *homo albus* dicit, hominem habere albedinem: idem est, ac iste *Homo habens albedinem*. Sed materiam habere formam, & existentiam formæ pro priori ad formam, & ad existentiam formæ, implicat in terminis: sicut implicat, quod homo habeat albedinem pro priori ad albedinem: ergò materia non potest esse existens pro priori ad formam, nisi pro illo priori præscindi possit ab eo, quod forma sit in materia; & consequenter materiam existere pro priori ad formam ad minus est, materiam posse intelligi existentem, quin intelligatur habere formam, vel existentiam formæ. Ex quo colliges aliam implicationem, quæ est in doctrina prædicti Colleg.

dum ex vna parte ait, materiam existere pro priori ad formam, & ex alia asserit, materiam pro illo priori non posse præscindi ab existentia formæ. Si enim materia existens pro priori ad formam dicit in suo conceptu materiam habentem existentiam formæ: ergò dum dicis, materiam existere pro priori ad formam, dicis, materiam habere existentiam formæ pro priori ad ipsam formam, & eius existentiam, quod est manifesta contradictio terminorum.

20 Nunc autem probatur minor principalis huius discursus, scilicet quod non minus repugnat, materiam intelligi existentem, quin intelligatur forma in materia: quam quod materia sit existens independentè à forma. Probatur autem eodem argumento, quo D. Thom. probat, materiam non posse existere sine forma. Materiam intelligi existentem, est materiam intelligi in actu: sed implicat, materiam intelligi in actu, & non intelligi formam in materia: ergò implicat, materiam intelligi existentem, & non intelligi formam in ea. Mai. patet, & min. prob. Implicat materiam intelligi in actu, & non intelligi actum in ea: sed actus materiæ est forma: ergò implicat materiam intelligi in actu, & non intelligi formam in ea.

21 Ea verò, quibus Colleg.

D.

D. Thom. suam nititur confirmare doctrinam, non ei fabent. Non primum : quia prioritas originis, quæ admittitur in Divinis inter Patrem & Filium, non est prioritas naturæ ; vel si hoc nomine eam appellare licet, certe est alterius rationis à prioritate, quæ est inter materiam & formam, nec præscindi potest à simultate relativa, quæ necessario est inter Patrem, & Filium. Unde non mirum, quod in nullo signo, vel pro nullo priori intelligi possit Pater sine Filio.

22 Secundum verò exemplum de substantia pro priori ad quantitatem easdem implicationes continet, quæ supra detectæ sunt. Nec verum est, substantiam esse extensam pro priori ad quantitatem: Immo oppositum docuit ipsum Colleg. in logica defendens, substantiam materiale habere partes distinctas pro priori, seu quod idem est, antecedenter ad quantitatem, non autem extensas: quia distinctio partium non provenit à quantitate, cum sit distinctio substantialis. Extensio verò est effectus formalis quantitatis : & ideo implicat dari, vel intelligi pro priori ad quantitatem. Unde interroganti vtrum substantia pro priori ad quantitatem sit extensa, vel in extensa? respondendum est, nec esse extensam pro priori ad quantitatem, nec in extensam. Quia esse

extensam, includit quantitatem, cum extensio sit effectus formalis quantitatis ; esse autem in extensam, dicit negationem, seu carentiam extensionis. Substantia verò pro priori ad quantitatem præscindit tam ab extensione, quam à carentia extensionis: sicut homo secundum se præscindit tam ab albedine, quam à carentia albedinis.

23 Ex his aliqualis via iam parata est ad solutionem argumenti. Pro quo solvendo, & pro pluribus sophisematibus diluendis, tam in præsentī, quàm in alijs materijs : necnon pro pluribus per plexitatibus vitandis, quæ ex his terminis *Pro priori*, & *pro posteriori* oriuntur, & negotium in disputationibus facessunt etiam medio critter doctis : ea, vt reor, ex causa, quia falso imaginamur, & apprehendimus prius, & posterius, tamquam si essent mensura durationis rerum : unde & ab aliquibus apellantur signa, vel instantia naturæ ; cum tamen revera prius & posterius secundum naturam nihil aliud significant, quam independentiam eius, quod dicitur prius, & dependentiam eius, quod dicitur posterius. Pro his, in quam, vitandis.

24 Notandum est primo, quod dum dicimus, materiam pro priori ad formam existere, vel non existere, loquimur, vel saltem loqui possumus de ma-

teria, quæ realitèr existit in rerum natura actu, & de præsentī. Unde qui negat hanc propositionem *Materia pro priori ad formam existit*: non ideo censendus est loqui de aliqua materia non existente, vel negare materiam existere; sed solum negat cum addito, eam existere, scilicet pro priori ad formam. Notandum est 2. quod prædicta propositio potest habere duplicem sensum: quatenus ly *Pro priori* potest se tenere, vel ex parte subiecti, vel ex parte prædicati. Si se teneat ex parte subiecti, facit hunc sensum, *Materia sumpta pro priori ad formam, seu ut est prior forma, existit*. Et tunc, existentia absolute sumpta affirmatur de materia: licet non affirmetur de illa absolute sumpta, sed sub reduplicatione, scilicet ut est prior forma. Si verò se teneat ex parte prædicati, vel copulæ facit hunc sensum, *Materia existit antecedentèr ad formam, & prius quam habeat formam*. Et tunc non ut cumque affirmatur de materia existentia, sed existentia independentis à forma, & prior ea. Hunc secundum sensum expressè facit propositio, in qua ly *Pro priori ad formam* postponitur copulæ, ut ista *Materia existit pro priori ad formam*.

25 Terriò notandum est, quod prædicta propositio sum-

pta in hoc secundo sensu, & prout æquivalet isti *Materia existit pro priori ad formam*, falsa censenda est ab omnibus negantibus materiæ propriam existentiam; quod ad minus probant argumenta nostra supra facta contra solutionem Colleg. D. Thom. Sed si sumatur in primo sensu, potest esse aliqua difficultas, vtrum concedi possit. Pro quo notandum est 4. quod cum talis propositio sumpta in primo sensu denoret, quod materia ut est prior forma, existit: est propositio reduplicativa ratione illius additi *Ut est prior forma*, ut constat ex Dialectica. Unde ut sit vera, requiritur, quod prædicatum conveniat subiecto ratione formæ reduplicatæ, alitèr erit falsa. Sicut hæc est falsa, *Homo secundum quod homo, est albus*: quia humanitas, quæ est forma reduplicata non est ratio quare hominì conveniat albedo.

26 In præsentī autem forma reduplicata in hac propositione *Materia pro priori ad formam, seu ut est prior forma, existit*, est prioritas naturæ, quam habet materia in genere causæ materialis respectu formæ: sed existentia non convenit materiæ ratione prioritatis, quam habet ad formam: ergo talis propositio etiam in primo sensu falsa est, & neganda. Min. prob. Prioritas materiæ respectu formæ cum

cum sit in genere causæ materialis, consistit in eo, quod materia sit id, à quo dependet forma tamquam à subiecto, in quo est, & petit esse: sed materiam esse id, à quo dependet forma tamquam à subiecto, non est materiæ ratio existendi: ergo &c. Prob. min. Ratio existendi debet esse aliqua actualitas, cum existentia sit actus: sed in eo, quod materia sit id, à quo tamquam à subiecto dependet forma, non importatur aliqua actualitas, cum ratio subiecti solum dicat potentiam ad recipiendum, & consequenter solum potentialitatem: ergo materiam esse id, à quo dependet forma tamquam à subiecto, non est materiæ ratio cur habeat existentiam.

27 Ex his ad argumentum, cuius occasione hæc omnia dicta sunt, concessio primo enthymemate nego mai. Syllogismi. Ad primam prob. resp. quod existentia est requisita ad causandum pro omnibus causis; sed non pro omnibus est prærequisita, sed solum pro causâ efficienti. Unde non concluditur, quod materia pro priori ad formam sit existens. Ad secundam prob. nego conseq. & alia, quæ sub inferuntur. Quia materia pro priori ad formam nec est intra causas, nec extra: sed ab utroque præscindit. Solum enim convenit ei pro illo priori essentia

sua, & id, quod importatur per hunc terminum *Pro illo priori*; quod ut explicatum est, importat, materiam esse id, à quo dependet forma tamquam à subiecto.

28 Unde de materia pro priori ad formam solum est verum dicere, quod est subiectum receptivum formæ, & quod ab ea tamquam à subiecto dependet forma. Existere verò, vel non existere: esse extra causas, vel non esse: esse aliquid, vel nihil (intellige ly *aliquid* prout opponitur purè possibili; & ly *nihil*, prout dicitur de ipso purè possibili iuxta dicta quest. 4. num. 22.) nullo modo verificatur de materia prima: quia præscindendo ab eo, quod sit extra causas, vel intra: existat, vel non existat: sit aliquid distinctum à purè possibili, vel sit nihil, quod dicitur de purè possibili; semper est id, à quo dependet forma tamquam à subiecto, & consequenter prior ea in genere causæ materialis.

29 Sed ut hæc doctrina melius percipiatur, replicabis primo contra dicta. Materia prima pro priori ad formam est proximè potens illam recipere, potius quam in statu possibilitatis, in quo solum remotè est potens recipere formam: ergo aliquid amplius habet pro priori ad formam, quam habet in sta-

statu possibilitatis; quod quidem aliud esse non potest, nisi existentia: consequenterque pro priori ad formam existit. 2. Materia pro priori ad formam, ut concedimus, non existit: ergo vera est hæc propositio *Materia pro priori ad formam non existit*. Sed in hac propositione de materia pro priori ad formam negatur existentia: ergo negatio seu, carentia existentiae convenit materiae pro priori ad formam. Ergo falsum est id, quod dicimus, nempe quod materia pro priori ad formam nec convenit existere, nec non existere, sed ab utroque præscindit. 3. Si materia pro priori ad formam neque existit, neque non existit: ergo utraque hæc propositio falsa est, scilicet *Materia pro priori ad formam existit*: *materia pro priori ad formam non existit*. Sed istæ propositiones sunt contradictoriæ: ergo duæ contradictoriæ sunt simul falsæ; quod est impossibile.

30. Quartò. Iuxta dicta materia pro priori ad formam non est aliquid distinctum à purè possibili: ergo pro priori ad formam est nihil, quod dicitur de purè possibili. Patet conseq. quia idem omninò est non esse aliquid, ac esse nihil; nec potest excogitari medium inter non esse aliquid, & esse nihil. 5. Si materia pro priori ad formam non est aliquid, nec nihil: ergo utraque

hæc propositio. Falsa est, *Materia pro priori ad formam est aliquid*: *materia pro priori ad formam est nihil*. Ergo vera est contradictoria huius secundæ propositionis scilicet hæc *materia pro priori ad formam non est nihil*; aliàs duæ contradictoriæ essent simul falsæ. Sed idem omninò est materiam pro priori ad formam non esse nihil, ac ipsam pro priori ad formam esse aliquid, ut ex se patet: ergo materia pro priori ad formam est aliquid, & consequenter existens. Denique. Materia pro priori ad formam actu, & exercitè est causa materialis formæ, & actu illam recipit. Sed causa actu causans non potest non esse aliquid, & existens: ergo materia pro priori ad formam est aliquid distinctum à purè possibili, & consequenter existens.

31. Respondeo ad primam replicam notando, eam procedere ex falsa imaginatione, quasi si *ly pro priori* significaret aliquid instans naturæ, vel intelligentiæ, in quo materia esset magis apta, & proximior ad recipiendam formam, quam in statu possibilitatis; cum tamen aptitudo proxima, vel potentia proxima recipiendi formam conveniat materiæ secundum suam essentiam, & non ratione alicuius signi prioris, vel posterioris. Ceterum omisso antecedenti primi enthymematis, neg. min. subsumptam. Quia quod ampliùs habet ma-

materia pro priori ad formam, quam in statu purè possibilitatis, non est existentia: sed est non includere carentiam existentia, quā includit in statu puræ possibilitatis. Nam status puræ possibilitatis dicit potentiam obiectivam ad essendum: quæ potentia coniungitur simul cum carentia existentia. At verò materia pro priori ad formam, seu ut est prior forma non dicit determinatè carentiam existentia; alias materia existens non esset prior forma; neque determinatè dicit existentiam: sed præscindit ab utroque, ut dictum est.

32 Ad secundam replicam respondeo concedendo consequ. si illa propositio intelligatur in secundo sensu supra explicato, taliter quod ly *pro priori* teneat se ex parte copulæ, vel prædicati; tunc enim facit hunc sensum *Materia non existit independentè, vel antecedentè ad formam*: Et sic vera est. Eaque in hoc sensu sumpta dist. min. subsumptam: de materia pro priori ad formam negatur existentia, existentia absolute sumpta, nego min. Existentia prior, vel independens à forma, concedo min. Et nego consequ. vel dist. consequens eodem modo. Si verò talis propositio sumatur in primo sensu supra explicato, taliter quod ly *pro priori* se teneat ex parte subiecti; tunc neganda est consequ. Quia in hoc sensu sumpta illa propositio etiam

est falsa. Cuius ratio est ea, quam supra dedimus: quia sicut prioritas materiae respectu formæ non est ratio, vel conditio, ut ipsi conveniat existentia: ita non est ratio, nec conditio, ut ipsi conveniat non existentia, seu carentia existentia; sed potius hæc prioritas est indifferens ad existentiam, vel carentiam existentia: verificaturque de materia secundum se, & præcisivè ab omni statu. Unde sumpta illa propositione in primo sensu, utraque est falsa, *Materia pro priori ad formam existit: materia pro priori ad formam non existit*: neque sunt contradictoriae, ut iam dicemus solvendo tertiam replicam.

33 Ad quam concessa consequentia, nego min. subsumptam. Quia si illæ propositiones intelligantur in primo sensu, non sunt contradictoriae, sed contrariae. Si verò intelligantur in secundo sensu, contradictoriae sunt; sed una est vera, & altera falsa. Affirmativa enim sumpta in secundo sensu æquivaleret huic: *Materia existit existentia priori, & independenti à forma*, quod est falsum; negativa autem æquivaleret huic, *Materia non existit existentia priori, & independenti à forma*. Et hoc verum est.

34 Ratio autem quare prædictæ propositiones sumptæ in primo sensu non sint contradictoriae, est: quia in tali sensu sunt reduplicativæ ut dictum est; in

reduplicativis autem (& idem est de alijs exponibilibus) vt negativa sit contradictoria affirmativa, debet negatio præponi toti propositioni, vel saltem debet præponi particulæ reduplicativæ. Cuius asserti pro nunc non aliam rationem reddo, nisi aliqua exempla, quibus fiet planum: & insuper consensum aliquorum AA. ita sentientium. Primum exemplum sit in his propositionibus, *Homo secundum se est albus*: *homo secundum se non est albus*: quæ non sunt contradictoriæ. Nam prima denotat, hominem esse album, & albedinem convenire ei ex sua essentia, vel ex suis prædicatis essentialibus: & hoc secundum falsum est. Secunda verò per oppositum denotat, hominem non esse album, & hoc scilicet non esse album, vel carentiam albedinis convenire ei ex suis prædicatis essentialibus; quæ quidem secunda pars etiam est falsa. Ut autem evadant contradictoriæ debet formari negativa sic: *Non secundum se homo est albus*; vel sic, *homo non est secundum se albus*; quæ propositio vera est, quia denotat albedinem non convenire homini ex sua essentia.

35 Similiter istæ non sunt contradictoriæ, *Homo in quantum animal discurrit*: *homo in quantum animal non discurrit*. Primam enim denotat, hominem discurrere, & discursum convenire ei ratione animalita-

tis; quod falsum est quoad secundam partem. Secunda autem denotat, hominem non discurrere, & non discursum, seu carentiam discursus convenire ei ratione animalitatis: quorum utrumque falsum est; & ideo utraque propositio est falsa: debetque negativa, vt contradicat affirmativæ, formari sic, *Homo non discurrit in quantum animal*.

36 Item nec istæ sunt contradictoriæ, *Tantum homo est albus*; *tantum homo non est albus*; quia prima denotat homini convenire albedinem, & soli illi convenire; quod quidem falsum esse potest, casu quo aliquid aliud ab homine v. g. Leo, sit album. Secunda verò denotat, homini convenire carentiam albedinis, & soli illi convenire; & hoc etiam falsum esse potest, casu quo aliquid aliud ab homine non sit album. Contradictoria igitur illius exceptivæ affirmativæ *Tantum homo est albus* est hæc *Non tantum homo est albus*. Quæ propositiones non possunt esse nec simul veræ, nec simul falsæ, vt per se patet. Sub hac forma contradicunt sibi propositiones exceptivæ apud Illustriss. Palanco in Dialectica.

37 Colleg. etiam D. Thom. in disput. dialecticis, q. 7. art. 2. citat suppresso nomine aliquos asserentes, has propositiones non esse contradictorias, *Petrus*

albus currit : *Petrus albus non currit* ; quia casu , quo nullus sit *Petrus albus* , utraque erit falsa propter defectum suppositionis ex parte subiecti. Unde ut sint contradictoriae , praeposenda est negatio toti propositioni sic , *Non Petrus albus currit*. Et quamvis praedictum Colleg. huic doctrinae non acquiescat , sed eam impugnet ; mihi tamen vera videtur : de quo non vacat modo disputare. Hoc unum tantum dico , quod quotiescumque ex parte subiecti propositiones habent aliquam determinationem , sive talis determinatio fiat per nomen adiectivum , sive alio quocumque modo : ut si contradictoriae debet negatio in negativa afficere , & negare talem determinationem. Ob cuius defectum istae non sunt contradictoriae , *Cuiuslibet hominis equus currit* : *cuiuslibet hominis equus non currit* ; utraque enim potest esse simul falsa , casu quo unus tantum hominis v. g. Petri equus currat. Unde contradictoria huius *Cuiuslibet hominis equus currit est haec* , *non cuiuslibet hominis equus currit* : vel per æquivalentiam signorum hæc , *Alicuius hominis equus non currit*.

38 Ex quo colliges , deceptum fuisse praedictum D. Thom. Colleg. dum loco citato num. 36. pro contradictoria huius propositionis , *Cuiuslibet hominis equus currit* , assignat hanc , scilicet

cet Hominis nullus equus currit. Nam non currente equo Petri , & currente equo Pauli utraque est falsa ; prima quidem , quia non currente equo Petri , verum est quod *alicuius hominis equus non currit* : quod est contradictorium illius , *Cuiuslibet hominis equus currit*. Secunda autem : quia currente equo Pauli , verum est quod *Alicuius hominis equus currit* : quod est contradictorium illius , *Homines nullus equus currit*. Ulterius confirmat hoc ultimum dictum nostrum id , quod apud omnes est certum ; nempe quod quando subiectum propositionis est affectum signo aliquo , si debeat formari eius contradictoria , servato eodem signo : debet negatio afficere tale signum. v. g. Hæc propositio *Omnis homo currit* , cuius subiectum est affectum signo *Omnis* , si manente eodem signo , debeat formari eius contradictoria , formabitur sic : *Non omnis homo currit* ; non autem sic , *Omnis homo non currit* : quia hæc potius est contraria illius affirmativæ , & simul cum illa potest esse falsa.

39 Ex quibus omnibus revertendo ad propositum constat , quod contradictoria huius propositionis *Materia pro priori ad formam existit* , se tenente ly *Pro priori* ex parte subiecti , est hæc , *Non pro priori ad formam materia existit* , quæ sem-

per vera est. Constat etiam quid dicendum sit ad quartam & quintam replicas. Ad quartam enim dicendum est, quod si in antecedenti ly *pro priori* sumatur in primo sensu, & se teneat ex parte subiecti, falsum est ant. & negandum; quia facit hunc sensum, *Materia non est aliquid distinctum à purè possibili, & non esse aliquid convenit ei, ut est prior forma*; quæ secunda pars falsa est, quia materiæ ut est prior forma, nec convenit esse aliquid distinctum à purè possibili, nec convenit negatio essendi aliquid, sed ab utroque præcindit. Si verò sumatur in secundo sensu, ita ut ly *pro priori* se teneat ex parte copulæ, vel prædicati, verum est antecedens, quia facit hunc sensum, *Materia non est aliquid distinctum à purè possibili independentèr à forma*; & hoc verum est, cum materia solum sit aliquid distinctum à purè possibili, in quantum est in actu: quod quidem habet per existentiam, ut amplius explicabimus agentes de distinctione essentiae ab existentia. Cæterum tunc consequens est falsum: quia in antecedenti non negatur de materia esse aliquid distinctum à purè possibili absolute; sed cum restrictione, scilicet independentèr à forma. Ex eo autem quod materia non sit aliquid independentèr à forma, non sequitur, quod

independentèr à forma, seu ut est independens & prior forma, habeat esse nihil; quia independentia, seu prioritas materiæ in genere causæ materialis, nec affert secum, materiam esse in actu, nec esse sub carentia actus. Ex quibus constat ad probationem consequentiæ. Si enim aliquid, & nihil sumantur absolute necessario vnum eorum debet convenire cuicumque subiecto; si verò sumantur cum aliqua determinatione, & restrictione, potest utrumque negari de subiecto; & sic contingit in materia.

40 Ad quintam replicam concessio enthimematè, nego suppositum secundi consequentis: scilicet quod contradictoria huius *Materia pro priori ad formam est nihil* sit hæc, *Materia pro priori ad formam non est nihil*; contradictoria enim eius est iuxta dicta hæc: *Non pro priori ad formam materia est nihil*; quæ quidem vera est. Cæterum ex ea non infertur, materiam pro priori ad formam esse aliquid; quia licet absolute loquendo, & sine reduplicatione ex parte subiecti idem sit, illud non esse nihil, & illud esse aliquid; non tamen si apponatur reduplicatio, & de subiecto subtili reduplicatione negetur esse nihil. Unde ad min. subsumptam, ea concessa nego consequ.

41 Ad ultimam replicam

nego mai. non quia materia, de qua loquimur, non sit actu causa formæ & actu illam recipiat: loquimur enim de materia existente in rerum natura, quæ proculdubio actu est causa formæ. Attamen hoc ipsum, scilicet esse actu causam formæ, non habet materia pro priori ad formam. Cuius ratio est, quia quidquid actus habet materia, habet per formam, & dependentè ab ea. Unde minor argumenti vera est, quia loquitur de causa absolute sumpta, & sine determinatione, vel reduplicatione; & verum est, quod omnis causa actu causans existit, & est distincta à nihilo. Consequens verò falsum est, sicut maior: quia loquitur de materia, vt est prior forma; existentia autem non convenit materiæ, vt est prior forma.

42 Sed dices immediate contra hanc solutionem. Materiæ, vt est causa formæ, convenit existentia: sed materia vt est causa formæ, est prior forma: ergo existentia convenit materiæ, vt est prior forma. 2. Materia existens actu est subiectum susceptivum formæ: sed esse actu subiectum susceptivum formæ habet materia independentè à forma: ergo independentè à forma materia est actu subiectum susceptivum formæ. Sed quod est actu subiectum susceptivum formæ existit, vt con-

cedimus: ergo materia existit independentè à forma, & pro priori ad illam. Minor principalis prob. Esse actu subiectum susceptivum formæ est essentia materiæ, cum sit eius definitio: sed essentia materiæ convenit ipsi independentè à forma: ergo, &c.

43 Resp. ad 1. negando mai. Quia potius existentia convenit materiæ, prout materia est effectus formæ, cum materia non participet existentiam nisi mediante forma; in quo importatur dependentia materiæ à forma. Ad 2. concessa maiori nego min. Ad cuius prob. nego mai. quia essentia materiæ non est esse actu, vel in potentia subiectum susceptivum formæ: neque in eius definitione aliquid importatur præter esse subiectum susceptivum formæ; quod autem hoc sit actu vel in potentia est extra essentiam, & definitionem materiæ. Vide dicta quæst. 4. in solutione 6. arg.

44 Ex his omnibus generaliter colliges, nihil roboris habere argumenta, quæ nituntur his terminis *pro priori*, vel *in illo priori*, ad probandum materiam habere propriam existentiam, vel essentiam non distingui realiter ab existentia. Nam cum prioritas ista solum sit naturæ & causalitatis: solum debet in ea convenire materiæ essentia sua, & id, quod essentialiter trahit secum, talis causalitas. Causalitas autem,

vel ratio causæ in materia non affert secum existentiam pro priori ad effectum : quia est causalitas de genere causæ materialis. Causa autem materialis prima non prærequirit existentiam: sed potius petit illam accipere ab effectu. Unde nisi contrarij probent, causam materialem primam prærequirere existentiam ad causandum (quod quidem non facile probabunt , maximè supposita , vt in presenti disputationis gratia supponunt, distinctione essentiæ ab existentia) numquam probabunt, materiam existere pro priori ad formam. Dico autem *Causa materialis prima* : quia causa materialis secunda , quale est compositum substantiale respectu accidentium, quæ sustentat , prærequirit existentiam. Cuius ratio est quia cum accidentia non præbeant composito esse simpliciter , sed esse secundum quid , compositum debet præ habere independentè ab accidentibus suum esse simpliciter , & consequenter existentiam. Materia autem est potentia pura ad esse simpliciter; ideoque illud non debet præ habere ante formam , sed potius à forma recipere.

***

***

***

***

***

***

QUÆST. VII.

UTRUM MATERIA POSSIT
existere sine forma?

§. I.

PROPONITUR, ET PROBATUR
conclusio negativa.

I Q Uæstio hæc habet locum tam in sententia identificante essentiam cum existentia , quàm in sententia illas distinguente. Sed quia sententia identificans multum fabet parti affirmativæ: ideo ne minuatur difficultas , etiam nunc supponenda est distinctio essentiæ ab existentia. Pro resolutione autem dubij supponendum est primo cum omnibus, materiam defacto numquam existere sine aliqua forma ; quam suppositionem probat experientia; qua videmus, quod destructa vna forma introducitur alia in eadem materia. 2. Supponendum est, non solum nunc non existere materiam absque omni forma, verum neque in aliquo tempore extitisse sine illa. Contrarium tenuere pauci asserentes , materiam primo creatam fuisse à Deo sine forma , & postea fuisse formatam; consequenterque in aliqua duratione temporis præcessisse nudam; & absque forma.

2 Fundamentum ita existens
man-

mantium sunt illa verba Genes. 1. *Terra autem erat inanis, & vacua*; putant enim, quod per terram designatur materia, & in eo, quod dicitur esse vacuum, significari, eandem materiam in principio suæ creationis extitisse sine forma. Hæc interpretatio Scripturæ quantum ad primum quod dicit, quod nomine terræ intelligitur materia prima, conformis est P. August. qui vt in antecedentibus vidimus, docet materiam informem significari in prædictis verbis. Sed quantum ad aliud de existentia materiæ sine forma est falsa, & ab eodem P. reprobata in lib. 1. de Genesis ad litt. cap. 15. vbi etiam expresse docet nostrum suppositum, & eleganti explicat exemplo per hæc verba. *Non quia informis materia formatis rebus tempore prior est, cum sit utrumque simul concreatum, & unde factum est, & quod factum est. Sicut enim vox materia est verborum, verba vero formatam vocem indicant: non autem qui loquitur prius emittit informem vocem, quam possit postea colligere, atque inde verba formare: ita creator Deus non priorem tempore fecit informem materiam, & eam postea per ordinem quarumcumque naturarum quasi secunda consideratione formavit. Formatam quippè creavit materiam.*

3 Tertiò supponendum est, quod naturaliter, id est servatis

ordine, & naturis rerum, materiam existere non potest sine forma. Hoc suppositum etiam est commune, & suadetur primò. Quia nullum est agens naturale, quod possit expoliare materiam forma, quam nunc habet, nisi introducendo aliam: sed quod à nullo agente naturali potest fieri, non est possibile naturaliter: ergò naturaliter non est possibile materiam existere absque omni forma. Mai. patet ex illo axiomatè *nemo intendens in malum operatur.* 2. Quia omne, quod naturaliter existit, est in aliqua specie, determinata: sed materia sine forma in nulla specie est: ergò sine forma non potest naturaliter existere. 3. Quia materia ex natura sua est substantia incompleta ordinata ad componendum vnum per se simul cum forma: ergò ex natura sua petit semper habere formam: ergò si omni forma privaretur, hoc non esset secundum propriam naturam, sed contra illam.

4 His suppositis, quæstio procedit de potentia absoluta Dei, qui quandoque operatur præter ordinem naturalem rerum ad manifestationem suæ omnipotentiae, vt contingit in omnibus miraculis: secundum quam potentiam inquirimus, vtrum sit possibile; quod materia existat in rerum natura absque omni forma? Circa quod affirmativam
scilicet

sententiam tenent AA. societatis communiter; Thomistæ verò negativam defendunt cum D. Thoma, cum quibus sit nostra conclusio.

5 *Impossibile est materiam existere sine forma.* Ita expressè D. Thom. 1. part. quæst. 66. art. 1. in corp. & clarius quodlib. 3. quæst. 1. art. 1. ubi sic ait: *Quod aliquid simul sit, & non sit à Deo fieri non potest, nec aliquid contradictionem includens: & huiusmodi est materiam esse in actu sine forma; omne enim quod est actu, vel est ipse actus, vel est potentia participans actum, esse autem actum repugnat rationi materie, quæ secundum propriam rationem est ens in potentia. Relinquitur ergo, quod non possit esse in actu, nisi in quantum participat actum; actus autem participatus à materia nihil aliud est quam forma. Unde idem est dictum, materiam esse in actu, & materiam habere formam. Dicere ergo quod materia sit actu sine forma, est dicere contradictoria esse simul: unde à Deo fieri non potest.*

6 Hæc D. Thom. In quibus clarè videtur, ipsum agnoscere implicationem contradictionis, & non qualemcumque, sed manifestam, & in terminis, ut aiunt, in eo, quod materia existat sine forma. Verum in tali implicatione deducenda, & explicanda existimo, non parum esse difficultatis; videtur enim S. Doct. sub

æquivocatione procedere. Nam dum ait, quod idem est dictum, materiam esse in actu, & materiam habere formam: & consequenter quod dicere, materiam esse actu sine forma, est dicere contradictoria esse simul; vel nomine actus intelligit actum formalem, vel actum existentiam, vel indeterminatè intelligit actum prout est communis tam actui formali, quam actui existentiali? Si hoc ultimum: argumentum S. Doct. in æquivoco laborat: quia ad inferendam contradictionem assumit pro medio terminum æquivocum; cum enim actus possit supponere pro actu formali, & existentiali: propositio, quæ affirmat, materiam esse in actu, potest intelligi de actu existentiam: & quæ negat, eam esse in actu, potest intelligi de actu formali; & sic nulla ex terminis sequitur contradictio ex eo, quod materia sit sine forma.

7 Si verò nomine actus intelligit actum existentiam: tunc non est idem dictum, materiam esse in actu, & materiam habere formam: sicut non est idem dictum, materiam habere existentiam, & materiam habere formam; cum forma, & existentia realiter distinguantur in sententia. S. Doct. Denique, si nomine actus intelligit actum formalem: tunc idem erit dictum materiam esse in actu, ac materiam habere formam. Ceterum qui ponit materiam existentiam

stentem sine forma, non ponit materiam esse in actu formali sine forma; sed ponit eam esse in actu existentiali sine forma: in quo ex terminis non apparet contradictio.

8 Propter hæc Caietanus super cap. 5. de ente & essentia, quæst. 8. sic deducit implicationem. Si materia prima existeret sine forma, existeret, & non existeret: sed hoc est manifesta contradictio: ergo contradictionem implicat, materiam existere sine forma. Mai. prob. Si materia prima existeret sine forma, non haberet formam: sed si non haberet formam, non existeret: ergo existeret, & non existeret. Min. prob. Si non haberet formam, non haberet effectum formalem formæ: sed existentia est effectus formalis formæ; sic enim definitur, *forma est quæ dat esse rei*: ergo si non haberet formam, non haberet existentiam, & consequenter non existeret. Cumque ut supponitur existeret: sequitur, quod existeret, & non existeret. Mai. huius syllogismi certa est, quia impossibile est, effectum formalem separari à forma: sicut impossibile est, aliquid esse album sine albedine, cuius effectus formalis est esse albi.

9 Verum hæc doctrina non consonat principijs scholæ Thomisticę defendentis distinctionem realem essentię ab existentia; nam si existere est effectus formalis

formæ, sicut esse albi est effectus formalis albedinis: ergo sicut esse albi, quod est effectus formalis albedinis, nihil aliud est, quam albedo communicata subiecto: ita existentia materię nihil aliud erit, quam forma communicata materiæ; & sic existentia non distinguetur ab essentia formæ: quod falsum est, & non cohærens principijs Thomistarum. Rationes enim, quibus probatur existentiam distingui ab essentia, æquæ probant de forma, & composito, & vniuersaliter de omni essentia creata siuè completa, siuè incompleta. Unde & Colleg. D. Thom. sequutus Lermam, & alios licet concedat existentiam esse aliqualem effectum formalem formæ, quod sæpè videtur innuere D. Thom. non tamen in hoc sensu quod forma reddat formaliter existentem materiam, sicut albedo reddit album subiectum, in quo est; sed taliter quod forma informans materiam reddat illam capacem, & habilem ad recipiendum existentiam.

10 Alij verò, inter quos idem Colleg. D. Thom. implicationem sic deducunt. Si materia existeret sine forma, esset in actu, & non esset in actu: sed hoc est contradictio manifesta: ergo &c. Mai. quoad primam partem patet, quia existentia actus est; quoad secundam verò prob. Materia sine forma nul-

lum haberet actum : ergo non esset in actu. Ant. prob. Non haberet actum primum : sed nec haberet actum secundum ; vel ultimum : ergo nullum haberet actum. Mai. patet , quia actus primus materiæ est forma. Min. verò prob. Quia implicat habere actum ultimum id , quod non habet actum primum : ergo materia non habens formam , non haberet actum ultimum , qui est existentia ; & consequenter ; nullum haberet actum.

II. Caterum hæc ratio , etsi fortassè vera sit , adhuc non deducit implicationem omnino ad mentem D. Thom. cuius argumentum non nititur in ordine primi & secundi , qui est inter formam , & existentiam. Si enim in hoc vis rationis Ang. Doct. sisteret ; diminutè , & obscurè procesisset , ommittendo talem ordinem , qui est vnicum medium ad deducendam implicationem. Rursus , quia D. Thom. non arguit implicationem nisi ex præcisâ ratione actus , volens quod in hoc quod ponitur scilicet materiam existere sine forma , implicatur materiam esse in actu , & non esse in actu , vt constat ex verbis : quibus utitur loco citato primæ partis , vbi sic ait : *Dicere igitur materiam præcedere in actu sine forma , est dicere ens in actu sine actu , quod implicat contradictionem.* Quam contradictionem non probat ex

ordine actus primi , & secundi ; sed præcisè ex eo , quod actus participatus à materia nihil aliud est quam forma. Deinde : quia si talis contradictio dependeret ex ratione actus primi , & secundi , non esset tam aperta , & formalis , sicut verba S. Doct. innuunt : quia possent respondere adversarij , sicut de facto respondent , quod ordo iste primi , & secundi in actuando materiam solum est essentialis quoad exigentiam , non autem quoad exercitium : ita quod de potentia Dei absoluta non possit inverti talis ordo. Ad modum quo inhærere subiecto est de essentia accidentis , si sumatur exactivè , quia per nullam potentiam potest accidens absolvi ab eo quod exigit in hærentiam in subiecto ; potest tamen miraculosè fieri , quod actualitè non inhæreat. Ita similiter quamvis de essentia existentie sit exigentia actuandi materiam , mediante forma ; potest tamen Deus hanc exigentiam non explere. Quare mihi persuasum habeo , alium subtiliorem modum deducendi implicationem contineri in verbis D. Thom. qui melatet.

12. Alia ratio pro conclusione , quam etiam insinuat D. Thom. & proponit Caietanus loco citato est. Quia si materia existeret sine forma , sequeretur aliquid esse sub genere determinato , quod non esset in-

des

determinata specie: sed hoc est impossibile: ergo impossibile est, materiam existeret sine forma. min. patet, quia genus non potest realiter separari ab specie; alias esset idea Platonica. Mai. autem probatur. Nam materia esset in genere substantiæ, & corporis; & cum aliunde materia non habeat speciem nisi per formam, si existeret sine forma, esset in genere, & non in specie. Urgetur. Materia existens sine forma vel esset corpus, vel non? Utrumque repugnat: ergo repugnat materiam existeret sine forma. Min. quoad primam partem prob. Corporeitas est gradus formæ: ergo non potest convenire materiæ sine forma. Quoad secundam partem prob. eadem min. Si materia existens sine forma non esset corpus, daretur aliquod ens existens in rerum natura, quod nec esset corpus, nec spiritus: sed hoc est manifestè impossibile: ergo, &c.

13 Tertia ratio pro conclusione sit. Materia prima est pura potentia nihil habens actualitatis: hoc ipso non est capax existentia, nisi mediante forma: ergo non potest illam recipere sine forma. Min. prob. Pura potentia non est capax actualitatis omnium maximæ, nisi prius actuatur, & disponatur alia minori actualitatè: sed existentia est actualitas omnium maxima, nihil habens admixtum poten-

tialitatis: ergo. Mai. prob. à paritate. Quia intellectus creatus ex se est pura potentia in genere intelligibili, non potest ei unire essentia Divina per modum speciei intelligibilis, nisi prius actuatur lumine gloriæ, quod est actus medians inter puram potentiam intellectus creati, & summam actualitatem essentiæ Divinæ: ergo eadem ratione non poterit pura potentia, qualis est materia recipere existentiam, quæ est maxima actualitas de linea essendi, nisi prius proporcionetur, & disponatur per actualitatem formæ.

14 Quarto probatur ex N. Villanova, qui utramque opinionem defendit exercitij causa. Impossibile est unam potentiam recipere actum alterius: sed forma est actus materiæ, existentia verò est actus totius compositi: ergo impossibile est materiam recipere existentiam, nisi ratione formæ, vel compositi. Mai. prob. Quia impossibile est dare actum unius potentiæ alteri, ut actum auditivæ potentiæ visivæ. Denique. Quia operatio est actus potentiæ activæ, implicat eam communicari materiæ nudè sumptæ, quæ est potentia passiva: sed existentia est actus entis, & materia non est ens absolutè, sed pura potentia in genere entis: ergo non potest ei nudè sumptæ communicari existentia.

§. II.

SOLVUNTUR ARGUMENTA.

15 **A**Rgues 1. Magis, vel saltem æquè dependet accidens à subiecto, quam materia à forma: sed non obstante hac dependentia potest accidens existere sine subiecto, vt patet in Eucharistia: ergò poterit etiam materia existere sine forma. 2. Quidquid potest Deus facere mediante causa secunda, potest facere se solo: ergò potest reddere materiam existentem sine forma. 3. Quidquid potest materia recipere mediante forma, potest recipere se sola saltem de potentia Dei absoluta: sed materia recipit naturalitèr existentiam mediante forma: ergò miraculosè potest illam recipere sine forma. Mai. prob. Quidquid potest causa prima cum causa secunda potest facere se sola: sed materia est prima causa materialis, & receptiva: ergò potest se sola recipere quidquid recipit mediante forma. Min. per se patet, & mai. etiam constat. Nam quia Deus est prima causa efficiens, potest se solo facere quidquid facit simul cum creaturis, quæ sunt causæ secundæ. Confirmatur. Forma non dat materiæ potentialitatem, sed actualitatem: ergò non dat materiæ potentiam ad recipiendam existentiam. Ergò ex se habet ma-

teria quidquid requiritur ad recipiendam existentiam, & consequenter potest illam recipere sine forma.

16 Resp. ad 1. solutione D. Thom. qui sibi idem argumentum obijcit 1. p. q. 66. citata art. 1. vbi respondens ad 3. dicit: *Undè magis repugnat esse in actu materiæ sine forma, quam accidenti sine subiecto.* Et rationem reddit, quia accidens, cum sit forma, est actus; & sic magis est proportionatus existentia, quæ etiam est actus, quam materia, quæ ex se est pura potentia. Undè neganda est mai. argumenti. Ad 2. nego consequ. quia antecedens solum est verum intra genus causæ efficientis: quod genus causalitatis tantum exercet Deus respectu creaturarum. Ad existentiam verò materiæ requiritur forma per modum causæ formalis; Deus autem supplere non potest per se ipsum causalitatem causæ formalis, vtpotè quæ in sui conceptu dicit imperfectionem informationis.

17 Ad 3. quod potest esse replica contradicta responderi potest 1. quod ex eo solum probatur, non repugnare ex parte materiæ recipere existentiam sine forma; sed quia adest repugnancia ex parte existentia, quæ cum sit actus secundus, essentialitèr debet præsupponere actum primum: ideò non probatur, quod sit possibile materiam existere sine forma, quia quod absolutè

re est possibile, ex nullo capite debet repugnare. Deinde argumentum multum probat, & consequenter nihil. Probat enim, materiam posse recipere extensionem sine quantitate, quia quidquid potest recipere media quantitate, potest se sola titulo causæ primæ materialis. Immo probat posse recipere extensionem in ordine ad locum sine extensione in ordine ad se. Item quod possit recipere sine forma omnes operationes, quas media illa recipit, ut motum localem, vitam, &c. Unde poterit vivere sine anima, & moveri localiter sine forma, quæ est principium motus, & operationis; quæ omnia satis absurda sunt, & nec de potentia absoluta Dei concedet aliquis, posse fieri. Quare ad argumentum in forma neganda est maior. Ad prob. dicendum, quod illa propositio *Quidquid potest*, &c. solum intelligitur de causa prima efficienti, quæ nullo modo dependet à causis secundis eiusdem generis. Causa verò materialis, etsi sit prima in suo genere, dependet, & causatur à forma in genere causæ formalis. Ad confirmationem respondetur concessio antecedenti cum consequentia, negando aliam consequ. Quia materia non ideo indiget forma ad recipiendam existentiam, quasi à forma recipiat potentialitatem: sed quia

per actualitatem formæ redditur proporcionata ad ultimam actualitatem, quæ est existentia. Sicut corpus non habet à quantitate potentialitatem, quæ est in potentia ad colorem; & tamen sine quantitate non potest recipere colorem.

QUÆST. VIII.

UTRUM IN MATERIA

detur appetitus ad formas?

§. I.

EXPLICATUR, ET

probatur appetitus materia ad formas.

I **A**ppetitus est inclinatio rei in bonum sibi conveniens, seu in propriam perfectionem. Dividitur prout ad præsens spectat, in appetitum innatum, & elicitedum. Innatus est inclinatio indita rebus à natura, quæ tendunt in bonum sibi conveniens: ut appetitus gravium ad locum deorsum, & levium ad locum sursum. Elicitedus est inclinatio sequuta ad cognitionem intellectivam, si sit in rationalibus, vel sensitivam, si sit in brutis. Uterque appetitus, scilicet tam innatus, quam elicitedus sub dividitur in appetitum simplicem, desiderij, & gaudij. Appetitus

simplex est propensio in rem appetitam entitativè sumptam, & præcisivè ab eo, quod existat, vel non existat, habeatur, vel non habeatur. Appetitus desiderij est ipsum desiderium habendi id, quo appetens caret. Appetitus gaudij est gaudium de possessione boni, quod habetur. Unde secundus appetitus supponit carentiam boni, tertius possessionem illius. Dubium ergo præsens solum procedit de appetitu innato: appetitum enim elicatum certum est non posse habere materiam, cum non sit cognoscitiva. Circa quod duplex versatur sententia. Prima absolute negat materiæ appetitum ad formas. Ita unus, vel alter ex antiquis. Secunda, quam defendit N. Villanova, procedit sub distinctione, & asserit, materiam secundum se, & ut denuadatam omni forma non habere appetitum ad illas: taliter quod si existeret in rerum natura sine forma, nullam appeteret; habere tamen appetitum aliarum formarum, dum est sub aliqua.

2. Pro resolutione dico primo: *Absolute loquendo in materia datur appetitus innatus ad formas.* Est contra primam sententiam, & communis. Probat 1. ex Philosopho 1. *Phisic.* dicente: *Sed hoc est materia perinde appetens illud, (id est formam) ac si femina mas, & turpe pulchrum.* 2. Probat ratio-

ne. Unum quodque appetit naturaliter bonum sibi conveniens: sed forma est bonum materiæ: ergo illam appetit naturaliter materia. Mai. est per se nota, & min. ex eo patet, quia forma est actus materiæ: actus autem est perfectio potentiae, quam actuat. Deinde, quia materia ex se est informis, & in composita; per formam autem redditur formata, & speciosa. 3. prob. Nam ex privatione sequitur appetitus. Sed materia habet privationem formarum, quas de facto non habet: ergo habet appetitum illarum.

3. Dico 2. *Non solum materia habens unam formam appetit alias, sed etiam materia secundum se, & præcisivè ab eo quod habeat aliquam.* Est contra Villanovam, & prob. eisdem rationibus, quibus præcedens conclusio: quæ ulterius possunt virgeri sic. Nam quod materia careat omni forma, non tollit appetitum illius, cum semper forma sit perfectio, & bonum materiæ. Deinde nec tollit privationem, sed potius illam auget: quia maiorem privationem formæ habet materia, dum nullam formam habet, quam dum habet aliquam ut ex se patet: ergo in materia secundum se debet poni appetitus naturalis ad formas. Respondet prædictus Mag. quod materiæ secundum se non est bonum forma, quia est illi na-

naturaliter impossibilis : eo quod nullum est agens naturale, quod possit introducere formam in materia nuda ; impossibile autem nulli est bonum. Dicit etiam, quod materia secundum se non habet privationem formæ: quia privatio petit in subiecto aptitudinem naturalem ad formam; materia autem nuda non habet aptitudinem naturalem ad recipiendas formas, sed tantum obedientialem , per ordinem scilicet ad voluntatem Dei potentis facere de omni creatura, quod voluerit.

4 Has solutiones magis explicabimus, dum argumenta contraria solvamus ; interim tamen impugnantur sic. Quia materiæ nudæ malum est esse nudam, & carere forma : ergo forma est bonum materiæ nudæ, & secundum se sumptæ. 2. Materia dum habet formam , melius se habet secundum propriam naturam: ergo dum illam non habet , caret aliquo , quo melius se haberet. Sed id, quo aliquid melius se haberet , bonum esset ei illud habere : ergo materiæ nudæ bonum esset habere formam ; & consequenter forma est bonum materiæ nudæ. 3. Visus est bonum naturale cæco, etiamsi naturaliter sit impossibilis : revnio cum corpore est bonum naturale animæ , & vt tale illud appetit anima , etiamsi resurrectio sit naturaliter impossibilis;

item si Deus poneret lapidem extra Coelum , naturaliter esset impossibile lapidem illum redire ad suum centrum : & tamen centrum semper est bonum lapidi ; & cuius rei : ergo etsi materiæ nudæ sit naturaliter impossibilis forma, adhuc tamen est bonum illius , & consequenter illam debet appetere.

5 Ex quibus exemplis impugnatur etiam secunda solutio, in qua dicit Villanova, quod materia nuda non haberet privationem formarum , eo quod non haberet aptitudinem naturalem ad illas. Nam si ideo materia nuda non habet aptitudinem naturalem ad formas , quia istæ sunt naturaliter impossibiles materiæ : pariter etiam cæcus non habebit aptitudinem naturalem ad visum , & lapis extra Coelum ad centrum ; & tamen hoc non obstante negari non potest, quod cæcus sit privatus visu , & lapis centro : ergo eadem ratione materia nuda habebit privationem formarum.

§. II.

SOLVUNTUR ARGUMENTA.

6 **C**ontra 1. conclusi-
nem argues 1. Si
materia appetit for-
mas, vel appetit omnes collecti-
vè, vel omnes vagè , & inderer-
minate : vtrumque est falsum: er-
gò

gò materia non appetit formas. Min. quoad. 1. partem probatur. Quia omnes formæ simul, & collectivè non possunt recipi in materia: ergò si illas appetit collectivè, numquam satiaretur eius appetitus. Sed appetitus, qui naturalitèr satiari non potest, frustraneus est, & otiosus: ergò appetitus materiæ esset otiosus, consequenterque non datur in materia talis appetitus; quia Deus, & natura nihil faciunt frustra. Quoad 2. partem prob. eadem min. Nam materiæ numquam deficit aliqua forma vagè: ergò non appetit formas vagè & indeterminatè. Patet consequ. quia appetitu desiderij solum appetitur id, quod non habetur: ergò si materia semper habet hanc, vel illam formam vagè, nullam appetit appetitu desiderij.

7 Arg. 2. Si materia habens unam formam appeteret aliam, appeteret destructionem eius, quam habet: hoc esse non potest: ergò. Mai. est certa, quia cum materia non possit acquirere aliam formam, nisi corrumpatur ea, quam defacto habet: consequenterque si novam formam appetit, debet appetere corruptionem præ existentis. Min. prob. Tum quia materia gaudet de forma, quam possidet, cum quo non compatitur appetere destructionem illius. Tum etiam, quia appetendo destructionem formæ, quam ha-

bet, appeteret destructionem totius, cuius est pars: quia destructa vna parte non manet totum. Hoc autem est impossibile, quia omnis pars plus appetit naturalitèr bonum totius, quam bonum proprium. Unde experimur quotidie, quod brachium se exponit periculo, vt caput maneat illasum, quia ex conservatione capitis dependet conservatio totius animalis. 3. arg. Quia si materia hominis appeteret aliã formam præter illam, quam habet; appeteret malum proprium: sed hoc est impossibile, quia appetitus solum est ad bonum, vt constat ex eius definitione: ergò saltem materia, quæ est sub forma hominis non appetit aliam. Sequela maioris prob. Quod privat maiori bono malum est: sed materia hominis per adventum alterius formæ privatur maiori bono, scilicet anima rationali, quæ vtpotè omnium formarum perfectissima, est maius bonum materiæ, quam aliæ formæ: ergò si materia hominis appeteret alias formas, appeteret suum malum.

8 Resp. ad 1. negando min. quoad primam partem. Materia enim appetit omnes formas talitèr, vt nulla sit, quam non appetat. Ad prob. dist. ant. omnes non possunt recipi in materia simul, concedo ant. successivè, nego ant. & consequ. Appetitus ergò materiæ quamvis sit ad omnes formas, non est ad illas simul

ha-

habendas : sed ad illas habendas successivè , & vnam post aliam , prout ab agentibus naturalibus introducuntur . Et cum hoc sit possibile , & de facto contingat : ideò appetitus materiæ non est otiosus , nec frustraneus . Quamvis hæc solutio satisfaciatur argumento , non licet tamen præterire prob. secundæ partis minoris ; sed apperienda est fallacia , quam continet . Etenim etsi concedamus , quod materia solum appetit hanc , vel illam formam vagè , & indeterminatè ; probatio tamen in contra non probat , hoc esse falsum . Etsi enim verum sit , quod materiæ numquam deficit aliqua forma ; simul etiam est verum , quod semper deficit ei aliqua . Undè adest locus , vt materia habens vnam formam , desideret aliam , quam non habet .

9 Probatio : ergò secundæ partis minoris procedit sic : Materia semper habet hanc , vel illam formam : sed materia non appetit id , quod habet : ergò non appetit hanc , vel illam formam . Hic autem syllogismus est vitiosus , quia in illo arguitur à non distributo ad distributum ; quod ostendo sic . Ille terminus *forma* in maiori non est distributus , quia non est affectus aliquo signo distributionis ; immò potius est affectus signo particulari , quia *hic vel ille* est idem quod *aliquis* : unde idem est dicere , *materia habet hanc vel illam formam* , ac dicere

materia habet aliquam formam , vt patet per regulas ascensus , & descensus propositionum . In conclusionem verò idem terminus est distributus ratione illius negationis *non* ; hæc enim propositio *materia non appetit hanc , vel illam formam* est eadem , ac ista , *materia non appetit aliquam formam* : sed *non aliquis* est nullus : ergò est eadem , ac ista , *materia nullam appetit formam* ; in qua iam vides distributionem , & fallaciam argumenti .

10 Ad 2. resp. quod materia appetit destructionem formæ , quā habet , per accidens ; per se verò solum appetit introductionem alterius . Sicut agens etiam intendit per se introducere suam formam , & solum per accidens corrumpere aliam . Ad 1. probat. in contrarium dico , quod materia gaudet de forma , quam habet , quatenus ab illa informatur de præsentī ; appetit verò eius destructionem , quatenus corruptibilis est , & pro aliquo tempore defectura . Hoc autem modo non opponuntur gaudium de existentia alicuius rei , & desiderium de illius destructione , quia sunt sub diversa ratione . Ad 2. probat. concedo , quod etiam per accidens appetit materia destructionem totius , quod componit : sed hoc est propter novam generationem alterius compositi ; quod quidem scilicet novitas generationum , nō solum est bonum materiæ , sed etiam

etiam totius vniversi. Bonum enim vniversi, & eius conservatio dependet ex continua successione generationum. Unde negandum est, quod esse successivè sub diversis formis sit bonum proprium, & privatum solius materiæ: est enim bonum vniversi. Ad 3. nego sequelam maioris. Ad eius probat. Omissa falsitate maioris, quandoquidem plura sunt impediencia maius bonum, quæ tamen non mala, sed bona sunt; nego min. Nam quamvis anima rationalis sit melior, & perfectior cæteris formis: respectu tamen materiæ non est maius bonum, quia materia solum considerat rationem actus primi ut sic, præscindendo à nobilitate, vel ignobilitate formarum. In ratione autem actus primi omnes formæ sunt æquales, & consequenter omnes sunt æquale bonum respectu materiæ.

II Adversus secundam conclusionem arguit 1. Mag. Villanova. Appetitus naturalis sequitur formam: sed materia existens sine forma nullam haberet formam: ergo non haberet appetitum naturalem. Mai. est communis, & docetur à D. Thom. 1. part. quæst. 87. vbi ait: *Appetitus naturalis est inclinatio consequens formam naturalem*. 2. Omne appetens debet habere aliquid eius, quod appetit: sed materia sine forma nihil haberet formæ: ergo existens sine forma

non appeteret illam. Mai. prob. Nam appetitus fundatur in similitudine; talia enim quisque appetit, qualis est: sed similitudo non stat, nisi vnum habeat aliquid eius, cui est simile: ergo 3. Materia non potest naturaliter appetere formas, nisi ut introducendas ab agentibus naturalibus: sed agentia naturalia non possunt introducere formam in materia nuda: ergo materia nuda, & sine forma non appetit naturaliter formam. Mai. prob. Quia appetitus naturalis cum sit natura, debet conformari ordini ipsius naturæ: ordo autem naturæ petit, quod formæ introducantur in materia medijs agentibus naturalibus; quidquid enim non fit medijs agentibus naturalibus est opus miraculosum, & præter ordinem naturæ. Minor autem facile prob. Quia agens naturale non potest agere in materiam, nisi eam tangat iuxta illud *omne agens in tantum agit, in quantum tangit*; tangere verò materiam non potest, nisi media quantitate, quam non haberet materia, si existeret absque omni forma. Et confirmatur. Nam appetitus naturalis debet esse ad id, quod naturaliter est possibile: sed materiæ existenti sine forma non esset naturaliter possibilis forma, cum à nullo agente naturali posset introduci: ergo materia existens sine forma non haberet appetitum naturalem ad illam.

Resp.

12 Resp. ad 1. quod appetitus naturalis, qui sequitur formam, est appetitus totius compositi: & de hoc intelligitur D. Thom. Appetitus verò entitatis incompletæ, & partialis sequitur ad naturam ipsius entitatis, sive illa sit forma, sive materia. Ad 2. resp. quod ad appetendum non requiritur præcisè habere in actu aliquid eius, quod appetitur, sed sufficit habere illud in potentia. Materia verò existens sine forma licet in actu non haberet formam, haberet illam in potentia, quia essentialiter est potentia ad formas. Ad probat. mai. dicendum est, quod appetitus naturalis fundatur in similitudine, vel in proportionem naturali cum re appetita; non præcisè in similitudine. Patet enim, quod appetitus gravium, & levium ad centrum non fundatur in similitudine, quam habeant cum illo, sed in naturali proportionem. Vel facilius poteris respondere, negando absolute mai. Et ad prob. dices quod licet similitudo fundet appetitum: non ideo est quia appetitus essentialiter petat similitudinem inter appetens, & rem appetitam: sufficit enim quod hæc se habeat ut perfectio, & bonum appetentis, ut constat ex definitione appetitus.

13 Ad 3. responderi potest 1. ex impugnationibus supra positis, posse salvari appetitum naturalem in materia nuda ad for-

mas naturaliter impossibiles; maxime cum impossibilitas habendi eas non oriatur ab ipsa natura, sed potius ex suppositione contra naturam. Nam casus existentiae materiae absque omni forma, quem admittimus disputationis gratia, esset contra naturam ipsius materiae, quæ naturaliter exigit habere formam. Et cum impossibilitas habendi formam oriatur tunc casus ex eo, quod materia esset sine forma: iam talis impossibilitas esset ex suppositione aliqua contra naturam. Quam quidem doctrinam confirmant exempla supra posita, & præcipue illud de lapide, si à Deo poneretur extra Cælum; etenim impossibilitas acquirendi centrū non esset à natura, cum potius naturale sit lapidi esse in centro; esset autem ex suppositione miraculosa, & contra naturam: quia videlicet lapis ille positus esset, ubi nullum agens naturale operari potest.

14 Unde iuxta hanc doctrinam ad argumentum in forma distinguenda est minor. Sed agentia naturalia non possunt, &c. impossibilitate orta à natura, nego min. orta ex suppositione contra naturam, concedo min. & nego consequ. Et per hoc patet ad confirmationem, & quomodo appetitus naturalis possit esse ad aliquid naturaliter impossibile, dummodo impossibilitas non sit orta à natura. Dices. Etiam si

impossibilitas habendi formam oriretur tunc casus ex suppositione contra naturam : tamen appetitus materiæ non posset naturaliter consequi suum terminum, scilicet formam : ergo talis appetitus non esset naturalis. Probat. conseq. Appetitus, qui naturaliter non potest consequi suum terminum est otiosus, & frustraneus : sed appetitus naturalis non est otiosus, quia natura nihil facit frustra : ergo. Nego conseq. Ad probat. dist. mai. appetitus, qui non potest consequi suum terminum, &c. servato ordinæ naturæ concedo mai. dum ordo naturæ non servatur, nego mai. Et concessa minori nego conseq. In casu posito non servaretur ordo naturæ, quia materiam existere sine forma esset vt dictum est præter ordinem naturæ. Appetitus verò solum est otiosus, quando servatis conditionibus naturæ non impletur. Et insto argumentum ; nam etiam potentia, quæ non reducitur, vel potest reduci ad actum, est frustranea & otiosa : sed in casu posito materia haberet potentiam naturalem ad formas, quia hæc est eius natura, & essentia ; & tamen talis potentia non esset naturaliter reducibilis ad actum : ergo esset frustranea, vel si non est, neque etiam erit appetitus.

15 Secundò respondeo ad argumentum principale negando absolute min. licet enim nul-

lum agens creatum posset introducere formam in materia nuda : posset tamen illam introducere ipse Deus operans vt agens naturale. Ut intelligas solutionem nota, quod sicut opera Dei alia sunt naturalia, alia supernaturalia : ita Deus quandoque operatur vt agens naturale, quandoque verò vt agens supernaturalis. Tunc operatur vt agens naturale, quando operatur opera naturæ, ea scilicet, quæ ab ipsis naturis rerum exiguntur ; vt agens autem supernaturalis operatur, cum facit opera præter ordinem, & exigentiam naturæ, cuiusmodi sunt omnia miracula. Itaque si Deus conservaret materiam sine forma, in tali conservatione operaretur vt agens supernaturalis ; quia præter naturam, immò & contra naturam rerum esset materiam existere sine forma. At verò si postea educeret formam ex eadem materia, vel creatam eidem vni-
ret : tunc solum ageret vt agens naturale, quia naturale est materiæ habere formam, & a natura rerum ita exitur. Si ergo Deus dando formam materiæ operatur vt agens naturale : iam esset aliquod agens naturale, quod posset introducere formam in materia nuda. Et sic cessat argumentum, & patet etiam ad confirmationem.

16 Dices : id quod à solo Deo potest fieri, est supernaturalis :

rale : sed inducere formam in materia nuda à solo Deo potest fieri , vt concedimus : ergo est supernaturale ; & consequenter Deus inducens formam in materia nuda operaretur vt agens supernaturale. Dices 2. Si vera sunt dicta , sequitur , quod restitutio visus hominis cæci , & resurrectio mortuorum non sunt opera miraculosa ; quod catholicè dici nequit. Sequela probatur. Quia non alia ratione talia opera sunt miraculosa , & supernaturalia , nisi quia nullum est agens creatum , quod possit ea facere : sed iuxta dicta est aliquod opus , quod nullum agens creatum posset facere , & tamen esset opus naturale , scilicet introductio formæ in materia nuda : ergo nulla esset ratio quare resurrectio mortuorum esset supernaturalis , & miraculosa.

17 Resp. ad 1. replicam negando mai. Cuius falsitas aperte videtur in creatione. Creatio enim est opus solius Dei : & tamen est opus naturale ; nam Deus cum primo creavit materiam , & omnia alia , operatus est vt author naturæ , non vt author supernaturalis. Ad 2. nego sequelam. Ad eius prob. nego , præcisam rationem , ob quam restitutio visus , & resurrectio mortuorum sunt opera supernaturalia , esse quia à solo Deo possunt fieri , vel quia nullum agens creatum potest ea facere. Ratio ergo

est , quia talia opera excedunt totam virtutem , & exigentiam naturæ absolute , & simpliciter , & non solum ex aliqua suppositione præter , vel contra naturam. Unde impossibilitas faciendi talia opera respectu agentium creatorum est absoluta , oriturque ex defectu virtutis eorum. At verò impossibilitas introducendi formam in materia nuda solum excedit virtutem agentium creatorum ex suppositione præter , vel contra naturam facta , vt dictum est.

18 Ad complementum questionis inquires , an materia appetat formas , quas iam amisit , vel formas corruptas ? Respondeo , materiam non appetere formas corruptas appetitu desiderij , vel gaudij : appetere tamen illas appetitu simplici. Prima pars probatur. Quia appetitus desiderij terminatur ad rem appetitam , vt cum effectu habendam : materia verò non potest iterum naturaliter habere formas corruptas , nam quod semel corrumpitur desinit esse : id autem , quod desinit esse , non potest naturaliter iterum existere , quia iam non continetur intra virtutem causarum naturalium. Unde vanus esset appetitus materiæ ad formas corruptas , cum illas non possit iterum naturaliter habere. De appetitu verò complacentiæ , seu gaudij manifestè patet assertum nostrum. Nam complacentia , &

gaudium supponit habere id, de quo est complacentia : sed materia non habet formas corruptas, vt ex se patet : ergò. Secunda autem pars, quod videlicet materia appetat formas corruptas appetitu simplici, probatur. Nam appetitus simplex respicit rem appetitam præcisè quoad eius entitatem : sed formæ corruptæ secundum se sumptæ, & quoad entitatem sunt bonum, & perfectio materiæ, non minus quam formæ, quas de facto habet ; si enim iterum reproducerentur à Deo, & vnirentur materiæ, de illis gauderet sicut antea quando illas naturalitèr habuit : ergò eas appetit appetitu simplici.

19 Dices contra primam partem. Anima separata appetit appetitu desiderij revniri corpori : item cæcus appetit, & desiderat visum : & tamen revnio cum corpore est naturalitèr impossibile animæ, & visus cæco : ergò stat appetitus desiderij ad rem naturalitèr impossibilem. Mai. prob. ex P. August. lib. 12. de Genes. ad litteram, cap. 35. vbi ait : *Animam non sic videre in commutabilem substantiam, ut Sancti Angeli vident : sive alia latentiori causa, sive ideò, quia inest ei naturalis quidam appetitus corpus ad ministrandi : quo appetitu retardatur quodammodo, ne tota intentione pergat in illud summum bonum, quamdiu non sub est corpus, cuius administratione appe-*

titus ille conquiescat. Resp. quod vel P. August. loquitur de appetitu simplici, id est de naturali propensione animæ ad corpus : vel si loquitur de appetitu desiderij, non est intelligendus de appetitu purè naturali : sed de appetitu elicitò regulato per cognitionem. Nam cum anima certo sciat, futuram esse resurrectionem corporum, ex tali cognitione movetur ad desiderandum revniri corpori. Appetitus autem elicitus sine inconvenienti potest terminari ad rem naturalitèr impossibilem, maximè si illa etiam supernaturalitèr, aliquando futura sit. Et eodem modo respondendum est ad exemplum de cæco.

QUÆSTIO IX. DE forma substantiali.

*AN DETUR FORMA SUB-
stantialis, & utrum educatur
de potentia materiæ?*

§. I.

*PROBATUR DARI
formam substantialem, &
explicatur quid sit
eductio.*

Postquam de naturâ materiæ disseruimus, oportet notitiam formæ substantialis, quæ secundum principium entis naturalis est, in præsentî quæstione tradere. Sciendum

um est autem, quod forma alia est substantialis, alia accidentalis. Forma substantialis est, quæ dat esse simpliciter tale, & per quam substantia constituitur in tali, vel tali specie intra lineam substantiæ. Forma accidentalis est, quæ supponit substantiam constitutam in suo esse completo, & simpliciter tali, & solum dat ei esse secundumquid. Huiusmodi sunt omnia prædicamenta accidentium, quæ supponunt in subiecto esse substantiale, quod ex propria natura habet: & vnicè tribuunt aliquod esse, secundum quod subiectum non dicitur absolute esse, sed solum secundumquid, vt esse musicum, logicum, &c.

2. Forma autem substantialis alia est completa, & per se subsistens, quæ non dicit ordinem ad materiam, neque cum ea potest facere compositionem, vt formæ Angelorum, quæ dicuntur formæ simplices; alia verò est incompleta, quæ non per se subsistit, sed simul cum alia parte scilicet materia constituit totum, & compositum substantiale per se subsistens. Inter has media est anima rationalis: quæ licet sit in materia, & habeat ordinem ad eam, vt verus actus eius, tamen potest per se subsistere, & de facto subsistit separata à materia. Relictis ergò formis accidentalibus, & formis simplicibus, quæ nullum dicunt

ordinem ad materiam: tantum erit sermo de forma substantiali receptibili in materia, quippè quæ sola est principium entis naturalis.

3. Dicendum ergo est vt omnino certum, dari formam substantialem realiter distinctam à materia prima. Hæc assertio satis constat ex his, quæ dicta sunt ad probandum dari materiam primam: cum eisdem fere rationibus probetur vtrumque, vt consideranti constabit; vltcriusque probatur sic. In generatione substantiali aliquid fit, quod antea non erat: sed hoc non est materia, quia materia est ingenerabilis, & incorruptibilis, vt supra probatum est; aliunde non est forma accidentalis, quia productio accidentium non est generatio, sed alteratio, vel alius motus accidentalis: ergo restat, quod hoc sit forma substantialis, ex qua simul cum materia fiat compositum substantiale. 2. Evidens est, substantias naturales esse inter se specie distinctas, vt patet de homine, equo, & alijs: sed hæc distinctio provenire non potest ab accidentibus, quia est essentialis: neque à materia, quia hæc est eiusdem rationis in omnibus rebus corporeis: ergo necessario provenit à forma substantiali; & consequenter datur forma substantialis realiter distincta à materia.

4. Tertiò. Nam videmus, res ha-

habere diversas proprietates, & operationes: sed hæc diversitas oriri non potest à materia, tum propter dicta, quia videlicet materia est eiusdem rationis in omnibus; tum etiam quia materia est principium passivum, ideoque non potest per se esse principium operationis: ergo præter materiam datur in rebus naturalibus aliud, quod sit principium, & radix diversarum proprietatum, & operationum, & hoc est forma substantialis. Denique certum est, & de fide dari animam rationalem realiter distinctam à materia: sed anima rationalis est vera & substantialis forma hominis, ut etiam definitum est: ergo saltem in homine dubitari non potest, dari veram & realem formam distinctam à materia. Cur ergo idem non erit in alijs compositis materialibus. Supposito igitur ut certo, dari in rerum natura formam substantialem, communis & bona definitio eius sic se habet: forma est *Actus primus materiae, ex quo fit unum per se*. Per ly *actus* distinguitur forma à materia, quæ est pura potentia. *Primus* ponitur ad differentiam formarum accidentalium, quæ sunt actus secundi, & non afficiunt materiam immediatè, sed mediantè forma: ideoque magis sunt actus compositi, quam materiae. Reliqua solum addunt maiorem explicationem: & per ea iterum

excluduntur accidentia, quia ex subiecto & accidenti non fit unum per se, & ingenere substantiæ; ex forma verò & materia quia se habent ut primus actus, & prima potentia, fit unum per se substantiale.

5 Circa secundam partem dubij, quæ inquit de educatione formarum ex potentia materiae sciendum est, quod quidam Phylosophi antiqui, inter quos Plato, & Anaxagoras negarunt, formas educi de potentia materiae. Plato enim dicebat, formas advenire materiae ab extrinseco, scilicet ab idæis; materia verò solum se habebat ut recipiens, non autem ut id, ex quo formæ fiunt. Anaxagoras autem asseribat, omnes formas esse actu in materia, occultas tamen, & quasi latitantes præter unam, quæ semper apparet. Consequentè iuxta hunc Phylosophum forma non educitur de potentia materiae, quasi antea non fuerit actu in eadem materia: sed solum detegitur, & apparet. Uterque tamen modus iste dicendi, ut erroneus ab Aristotele, & alijs Phylosophis impugnatur. Et primo patet opinionem Platonis esse falsam; nam vel illæ idææ, quas Plato ponebat separatas à singularibus, solæ, & sine consortio agentium naturalium causant formas: vel non solæ, sed simul cum agentibus naturalibus? Si primum, est negare

Generationes naturales rerum, & tollere à creaturis virtutem ad producendum effectus similes sibi : quod quidem pluribus rationibus, & præcipue experientia constat esse falsum. Videmus enim, quod ignis generat ignem, leo leonem, &c. Si secundum: necessàrio concedendum est formas educi de potentia materiæ; aliàs agentia naturalia producerent ex nihilo, & sic crearent, quod est impossibile.

6 Quod si velis scire, quare creatura non possit creare: respondetur ex D. Thom. rationem esse, quia cum creare sit facere ex nihilo: dum res creatur, extrahitur à puro nihilo ad esse ens; inter nihilum autem, & ens quia contradictoriè opponuntur, datur infinita distantia, ad quam vincendam requiritur virtus infinita. Et cum nulla creatura possit habere virtutem infinitam, quia omnis creatura ex propria essentia finita est, & limitata: inde est quod nulla creatura possit creare, sed hoc sit proprium solius Dei. Alia ratio est: quia omnis creatura prius tangit, quam agit; vnde necessario debet præsupponere aliquid, quod tangat: & sic numquam potest producere ex nihilo. Opinio autem Anaxagoræ plura secum assert in convenientia. Nam in primis negat generationes rerum; si enim formæ omnes actu præ existunt in materia, iam sunt

productæ: ergò cum aliunde materia sit ingenerabilis, nihil producant, vel generant substantiale agentia naturalia. Deinde: forma, quæ est in materia, tribuit ei suum esse formale, & cum ea constituit compositum huius, vel illius speciei: ergò si omnes formæ sunt actu in materia, vnum & idem compositum erit simul in omnibus speciebus. Et sic erit simul lapis, leo, ovis, lupus, &c. Quis autem simile monstruum vnquam fingere poterit?

7 Propterea dicendum est, formam antequam producat, solum contineri in materia in potentia, non verò in actu; postea verò per actionem agentis extrahi à tali potentia, & fieri ex ipsa materia, quod est educi de potentia eius. Sed dices: si forma, vel aliquid eius non præsupponitur in materia: ergò forma creatur, & consequenter non educitur de potentia materiæ. Patet consequentia. Nam si nihil formæ præsupponitur in materia: ergò fit ex nihilo, quod est creari. Hoc argumento videtur motus fuisse Anaxagoras, ad asserendum formas latitare in materia; sed revera illud non convincit; nam fieri rem ex nihilo sui non opponitur educationi: dummodo fiat ex alio, in quo præcontinetur in potentia: immo potius est necessarium ad educationem, quod nihil rei educendæ præ-

præ-

præsupponatur: alias aliquid fieret ex se ipso, quod manifestè implicat. Undè verum est, quod nihil formæ præsupponitur in materia ante sui productionem; quo non obstante non fit ex nihilo, quia licet non fiat ex se ipsa, neque ex aliquo sui: fit tamen ex materia, in qua præcontinetur.

8 His ita se habentibus veniamus ad explicandum quid sit formam educi de potentia materiæ; quod quidem mihi valdè difficilè apparet, nec aliquid certum apud AA. invenio. Videtur tamen primo aspectu, nihil aliud esse, quam formam, quæ antea continebatur in potentia materiæ, extrahi à tali potentia, se habente materia vt id, ex quo fit forma. Quod quidem videtur innuere D. Thom. 1. part. quæst. 90. art. 2. dicens: *Actum extrahi ex potentia materiæ nihil aliud est, quam aliquid fieri actu, quod prius erat in potentia.* Undè ad educationem non sufficit formam fieri in materia: sed requiritur, quod fiat ex materia, ita vt ipsa materia se habeat vt causa materialis, & id ex quo fit forma. Ad quod explicandum adest aliquale exemplum in artificialibus. Etenim forma artificialis, v. g. forma statuæ per actionem artificis educitur ex materia ligni, quia non solum fit in ligno, sed etiam fit ex illo, tamquam ex materia, in qua præcontinebatur talis forma ratione aptitudinis, & poten-

tia, quam habet lignum, vt ex eo fiat statua, vel aliud opus artificiale.

9 Cæterum adhuc restat explicare, quid sit illa causalitas materiæ erga formam, quæ de notatur per hæc verba *Fieri ex materia*, vt contra distincta à fieri in materia. Si enim dicatur, quod fieri ex materia addit ad fieri in materia continentiam ipsius formæ in potentia materiæ, & dependentiam à materia in esse, & conservari; sequitur, quod nulla forma materialis possit fieri per creationem: si quidem omnis forma materialis dependet in esse, & conservari à materia, præ contineturque in potentia eius. Unde semel quod fiat, fiet non solum in materia, sed etiam ex materia, & sic educetur. Sequela autem est contra communem sententiam asserentem formas Cælorum, & elementorum in prima sui productione factas fuisse per creationem. Si autem propter hoc dicatur, quod fieri ex materia non solum dicit dependentiam formæ à materia, sed etiam dependentiam ipsius fieri ab eadem materia: quæ dependentia consistit in eo, quod actio productiva formæ recipiatur in materia tanquam in subiecto. Contra hoc obstat, quod Deus per educationem, & non per creationem se solo produxit in principio animalia, & plantas: quin tamen actio Dei vtpotè cum

cum ipso identificata, possit recipi in materia : ergo potest darieductio formæ de potentia materiæ absque eo, quod actioeductiva dependeat, & recipiatur in materia. Nec valet dicere, quod licet actio Dei, qua talia entia produxit, entitativè sumpta non possit recipi in materia : tamen terminativè, & passivè sumpta potest recipi in ea, quod sufficit ad educationem. Non inquam valet ; quia actio Dei terminativè sumpta idem est, quod terminus eiusdem actionis, scilicet formaeducta. Undè idem est dicere, actionem productivam terminativè sumptam recipi, & dependere à materia, ac dicere, formameductam recipi in materia, & ab ea dependere ; quod adhuc inexplicatum relinquit, quid addat fieri ex materia supra fieri in materia præter dependentiam ipsius formæ à materia in esse, & conservari. Quod si aliquis velit, quod actio Dei passivè sumpta sit aliquid distinctum ab actione Dei entitativè sumpta : & sic adest locus, ut recipiatur in materia. Contra est : quia in casu posito Deus produciens se solo plantas, & animalia operatus est sine motu : ex quo fit, quod nihil distinctum ab ipsa forma potuit recipi in materia ; quia actio passivè sumpta si qua fuisset, esset passio aliqua, quæ semper identificatur cum motu.

10 Dicendum itaque vide-

tur, quod formam educi, seu fieri ex materia, aliquid requirit ex parte formæ educendæ, & aliquid ex parte actioniseductivæ. Ex parte formæ requiritur, quod contineatur in potentia materiæ, & ab ea dependeat in esse, & conservari. Ob quam rationem anima rationalis non educitur, nec potest educi de potentia materiæ, cum possit esse, & conservari sine materia. Ex parte autem actioniseductivæ requiritur, quod materia præsupponatur ad talem actionem : ita ut per eandem actionem non fiat, sed præsupponatur facta per aliam actionem ; in quo præcipuè consistit formam fieri ex materia contra distinctè ad formam fieri in materia. Ita videtur docere D. Thomas, 1. part. quæst. 45. art. 2. ubi ait : *Quicumque facit aliquid ex aliquo, illud, ex quo facit, præsupponitur actioni eius, & non produciatur per ipsam actionem.*

§. II.

QUÆNAM FORMÆ EDUCANTUR de potentia materiæ?

II **R**estat dicere, quibus formis conveniat educi de potentia materiæ. Præcipuè autem dubitatur de formis Cœlorum, & elementorum in prima sui productione, utrum scilicet educantur
K fuer-

rint, vel saltem educi potuerint de potentia materiæ? Pro cuius decisione sciendum est, quod Coeli vnicam tantum productionem habuerunt: post quam nullam sui generationem, vel corruptionem passi sunt; elementa verò non sic: sed post quam primò producta sunt secundum se tota, admittunt generationem, & corruptionem secundum partes. Est enim constans Philosophorum sententia, quod elementa transmutantur ad invicem, ita vt ex vno fiat, & generetur aliud. Propter hoc difficultas solū procedit de formis elementorum in prima sui productione, quando scilicet à Deo solo producta sunt secundum se tota; nom enim est dubium, quod cum de facto generantur secundum partem, educantur eorum formæ de potentia materiæ: sicut & aliæ formæ, quæ quotidie generantur.

12 Dico igitur primo: *formæ Cælorum, & elementorum in prima sui productione non fuerunt educæ de potentia materiæ, sed à Deo factæ sunt per creationem.* Hec conclusio est communis Thomistarum: cuius præcipuum fundamentum est modus loquendi Sacræ Scripturæ, in qua vbi de productione Cælorum, & elementorum agitur, frequentius invenitur verbum *creare*; dicitur enim Geness. 1. *In principio creavit Deus Cælum & terram*: ergo Cælum & ter-

ra creata sunt. Sed hoc non esset verum, si formæ eorum educæ fuissent de potentia materiæ: ergò dicendum est, quod de facto non fuerunt educæ. Min. subsumpta prob. Quia vt aliquod totum creetur, non sufficit, quod materia eius fiat per creationem; aliàs omnia entia naturalia crearentur, & nullum fieret per educationem: quod est inconueniens. Nec valet dicere, quod in prædictis verbis verbum *creare* non sumitur in rigore, sed largè prout est idem, quod facere. Nam verba Scripturæ in rigore accipienda sunt, vbi nullum sequitur in conueniens; in præsentī autem nullum est in conueniens in eo, quod accipiantur de creatione rigorosè sumpta.

13 Secundò prob. conclusio. Nam admissò pro nunc quod formæ Cælorum potuerint educi de potentia materiæ: congruentius tamen fuit, quod crearentur: ergò ita dicendum est de facto evenisse. Ant. prob. Congruentius est, Deum oporari suo connaturali modo, dum solus operatur: sed modus connaturalis operandi Dei est creare: ergò connaturalius est, Deum vsum fuisse creatione, quam educatione in prima productione Coeli, & elementorum. 3. prob. Si formæ Cælorum, & elementorum factæ fuissent per educationem: in eorum productione intervenisset duplex actio, vna crea-

creativa materiæ, quæ non nisi per creationem potest fieri; & alia eductiva formarum: sed superfluit duplex actio pro efficientia vnius compositi: ergò de facto produxit Deus Cœlum, & terram per vnicam actionem. Sed talis actio non potuit esse eductiva, quia materia educi non potest, ergò fuit creativa.

14 Contra hanc conclusionem argues 1. Formæ Cœlorum, & elementorum ex natura sua petunt educi de potentia materiæ: ergò de facto fuerunt eductæ. Ant. patet, nam tales formæ sunt materiales, & continentur in potentia materiæ, sicut & aliæ, quæ passim educuntur. Conseq. vero prob. Productio rei debet esse iuxta exigentiam, & naturam ipsius rei; aliàs non esset productio naturalis, sed miraculosa: ergò si tales formæ petunt ex natura sua educi, de facto fuerunt eductæ. 2. Formam educi de potentia materiæ nihil aliud est, quam ipsam extrahi de potentia ipsius materiæ, in qua præ continebatur: sed formæ Cœlorum, & elementorum in prima sui productione extractæ sunt de potentia materiæ: ergò fuerunt eductæ. Min. prob. Quia si non fuissent extractæ de potentia materiæ, containerentur intra suam causam materiale. Repugnat autem, quod aliquid sit productum, & in statu possibilitatis;

quia productio ponit rem sub existentia: ergò hoc ipso, quod formæ Cœlorum fuerunt productæ, extractæ sunt de potentia materiæ, & consequenter eductæ.

15 Tertiò Cœli, & elementa in prima sui productione non fuerunt creata: ergò eorum formæ non sunt factæ per creationem, sed per educationem. Patet conseq. & ant. prob. Creari est fieri ex nihilo: sed Cœli, & elementa non fuerunt facta ex nihilo: ergò. min. prob. Omne compositum materiale fit ex forma, & materia: sed Cœli, & elementa sunt composita materialia: ergò facta sunt ex forma, & materia, & consequenter non ex nihilo. Mai. patet, quia ens naturale fit ex suis principijs: materia autem & forma sunt principia entis naturalis. 4. Creari solum convenit per se subsistentibus, vt 1. p. q. 45. art. 4. docet D. Thom. sed formæ Cœlorum, & elementorum non sunt per se subsistentes, cum dependant à materia in esse, & conservari: ergò non fuerunt creatæ, sed eductæ.

16 Resp. ad 1. quod admissò vt in præsentì admittimus, formas Cœlorum, & elementorum potuisse educi de potentia materiæ, in prima sui productione nec determinate petunt educi, nec creari: sed vtrumque permittunt. Cuius ratio est, quia

in productione rerum non solum debet attendi ad naturam rei, quæ producitur : sed etiam ad naturam agentis, à quo solo produci possunt. Cœli autem, & elementa in prima sui productione à solo Deo producta sunt, nec ab alio potuerunt produci. Et cum naturalis modus operandi Dei dum se solo operatur, sit creare : ideò formæ Cœlorum, & elementorum, vt à solo Deo producendæ, permittunt fieri per creationem. Sicut enim Deus, licet connaturalius operetur per creationem, quam per educationem : tamen dum operatur simul cum creatura, operatur per educationem, quin hoc sit contra naturam ipsius Dei ; ita forma materialis, quamvis ipsi sit connaturalius educi, tamen dum à solo Deo potest produci, permittit creari, quin hoc sit contra eius naturam.

17 Ex quo patet, quomodo productio Cœlorum etiamsi facta sit per creationem, non fuerit miraculosa, sed naturalis ; quia formæ illorum, quamvis positivè non exigant creationem, permittunt tamen illam propter agens, à quo solo produci possunt. Unde claritatis gratia distinguendum est ant. argumenti. Formæ Cœlorum ex natura sua, &c. Ex natura sua præcise considerata, transeat ant. ex natura sua cum respectu ad agens, à quo solo potuerunt produci, ne-

go ant. & conseq. Ad prob. dicendum est, quod forma materialis solum petit produci per educationem, quando produci potest ab agentibus, quæ solum educere possunt : secus dum solum potest produci ab agente, cuius connaturalis modus operandi est creare, vt contingit in Deo. Ad 2. respondeo, quod formam educi de potentia materiæ plus dicit, quam extrahi de tali potentia ; requirit enim, quod materia se habeat vt id, ex quo fit forma, præstando suum concursum passivum ad fieri ipsius formæ : quem concursum præstare non potuit in prima sui productione, cum non fuerit præsupposita ad actionem productivam formæ. Sicut si Deus se solo produceret effectum, qui in potentia activa aliæ cuius causæ creatæ continetur, extraheret illum à tali potentia, ita vt in illa ulterius non contineretur : Sed non diceretur talis effectus productus à causa illa creata, quia ipsa non præstitit suum concursum activum.

18 Ad 3. argumentum resp. quod plus probat, quam oportet : probat enim, nullum compositum materiale posse à Deo creari. Negandum est igitur ant. vtpotè manifeste pugnans cum præ allegato testimonio Scripturæ. Ad prob. nego min. Ad cuius prob. dico, quod fieri ex alio sumitur dupliciter : 1. prout est idem, quod fieri ex alio tamquam

quam ex causa materiali, in qua præcontinetur in potentia: secundò prout est idem, quod constitui, vel componi ex illo. Igitur Coeli, & elementa in prima sui productione facta sunt, immò de facto fiunt ex materia, & forma in secundò sensu, quia videlicet ex illis constituuntur, & componuntur; creationi verò solum opponitur fieri ex alio in primo sensu: aliàs nullum compositum materiale creari posset, vt dictum est. Ad vltimum respondetur, quod dum dicimus, formas Cœlorum creatas fuisse, solum intendimus, eas non fuisse factas ex præsupposito subiecto; non autem, quod ipsis per se, & propriè conveniat creari, sicut nec quocumque modo fieri: quia fieri est propriè suppositum, non autem formæ, vel materiæ. Unde formæ Cœlorum potius sunt concreatæ, quam creatæ.

19 Dico 2. *Formæ Cœlorum, & elementorum in prima sui productione non potuerunt educi de potentia materiæ.* Ita Illustriss. Palanco contra aliquos Thomistas, qui nobiscum sentiunt in prima conclusione. Probatur. Ut forma educatur de potentia materiæ, debet materia præsupponi existens ad actionem productivam formæ: sed in prima rerum productione non potuit materia præsupponi existens ante actionem productivam formæ:

ergò in prima rerum productione non potuit forma educi de potentia materiæ. Mai. constat ex dictis. §. ant. circa educationem ex D. Thom. Min. prob. Si materia in prima rerum productione præsupponi potuisset existens ante actionem productivam formæ, vel præsupponeretur prior prioritate temporis, vel prioritate naturæ: neutrum esse potest: ergò non potuit præsupponi existens. Mai. patet, & min. quoad primam partem est manifesta: quia simul tempore, & in eodem instanti productæ sunt materia, & forma Cœlorum; nec potuit materia præcedere suam formam in aliqua duratione, nisi prius extitisset sub alia forma; quo posito, iam productio Cœlorum, & elementorum non esset prima rerum productio. Quoad secundam autem partem prob. min. Si materia Cœli prius natura supponeretur existens, quam actio productiva suæ formæ, materia existeret independentèr, & antecedentèr ad formam: sed hoc repugnat in principijs Thomistarum: ergò non potuit materia præsupponi existens prioritate naturæ ante actionem productivam formæ. Min. constat, & mai. prob. Nam prioritas naturæ est prioritas independentiæ: ergò si materia præsupponeretur existens ad actionem productivam formæ, esset independens in existendo à forma.

20 Confirmatur. Materia non potest præsupponi existens ante actionem productivam formæ, nisi per aliam actionem antecedentem sit producta: sed materia in prima sui productione non potuit esse producta per actionem præcedentem productionem formæ: ergò non potuit præsupponi existens ad actionem productivam formæ. Mai. conceditur ab adversarijs, & min. prob. Actio productiva ponit rem sub existentia; nihil enim aliud est producere aliquid, quam dare illi existentiam: sed repugnat, materiam habere existentiam antecedentè ad primam formam, aliàs existeret independentè à forma: ergò materia non potuit esse producta per actionem præcedentem productionem formæ. Nec valet dicere, quod talis actio productiva materiæ esset in completa, & sic non tribueret materiæ existentiam independentè à forma. Nam ex hoc ad summum haberi potest, quod materia non haberet existentiam completam: non autem quod nullam, semel quod producta esset antecedentè ad productionem formæ: quia produci, & non recipere existentiam, implicat in terminis. De quo vide Illustriss. Palanco lib. 1. quæst. 13. Nec item valet recursus ad prioritatem à quo in sensu Colleg. Complut. ita ut per eam verificari posset, quod

materia existeret, vel producta esset pro priori ad formam; & tamen non existeret nisi dependentè à forma. Contra hoc enim militant ea, quæ diximus quæst. 6. in solutione vltimi argum.

21 Dices contra hanc conclusionem: Deus potuit producere materiam Cœli, & elementorum per distinctam actionem ab ea, qua produxit formam eorum: ergò potuit educere formam eorum de potentia materiæ. Conseq. patet, quia tunc actio illa præcederet præcedentia naturæ productionem formæ. Ant. verò prob. 1. quia de facto cum compositum naturale generatur, in eodem instanti conservat Deus materiam pro priori naturæ ad actionem productivam formæ genitæ: ergò paritèr potuit pro priori naturæ ad formam Cælorum, producere materiam per aliam actionem. 2. prob. idem ant. Cum ex speciebus sacramentalibus generantur vermes, vel cineres, forma vermis educitur de potentia materiæ: & tamen in eodem instanti præsupponitur materia à Deo creata per aliam actionem: ergò idem.

22 Resp. negando ant. Ad 1. prob. nego etiam ant. quia Deus non conservat materiam pro priori ad formam genitam: sed potius mediante forma genita, conservat materiam in eodem instanti, sicut in eodem instanti-

stati tribuit materię existentiam, mediante forma genita. Actio verò productiva formę genitę est simul conservatio materię pro instanti generationis per respectum ad tempus antecedens, in quo materia existit per existentiam alterius formę, quę corrupta fuit. Unde eadem actio est primo productiva formę genitę, quia forma antea non extitit: & est conservativa materię, quia materia præcessit existens tempore antecedenti. Et quidem quod Deus non potuerit producere materiam Cœli per distinctam actionem, ac est ea, quę de facto illam produxit, supposito quod per creationem fecerit Cœlos, ultra dicta probatur sic. Nam actio Dei non potest esse diversa ex parte ipsius, cum in se ipsa sit invariabilis: unde diversitas solum potest se tenere ex parte termini producti: quatenus per talem actionem diversam aliquid produceret, quod de facto non produxit, dum creavit Cœlos: sed nihil diversum potuit esse, si iidem Cœli creandi essent: ergo nulla diversitas potuit esse ex parte actionis productivę. Min. patet, quia Deus eandem materiam produceret, & similiter eandem formam, nec non eosdem numero Cœlos, vt supponimus. In quo ergo apparere posset diversitas, & distinctio actionum, ita vt vna actio poneretur creativa

materię, & alia eductiva formę? Si dicas, quod in illo casu Deus produceret in materia præter formam educationem ipsius formę. Contra est, quia restat explicare, quid sit illa educatio distincta à forma, si se tenet ex parte termini producti; & cum nihil sit assignabile, in quo consistat, restat, vt nulla diversitas actionum possit intelligi in productione Cœlorum, & elementorum.

23 Ad 2. prob. antecedentis omisissis alijs solutionibus, quę videri possunt apud Illustriiss. Palanco resp. quod ex casu generationis vermium ex speciebus sacramentalibus non potest sumi argumentum; quia valde occultus, & incertus est modus talis generationis: ita vt aliqui non sine magno fundamento in D. Thom. teneant, in huiusmodi generationibus non intervenire materiam, sed quantitatem speciesum supplere vices materię.

24 Quæres quid dicendum sit de alijs formis? Resp. omnes formas informantes materiam, quę fiunt ab agentibus naturalibus, educi de potentia materię, præter animam rationalem. Prob. Quia in omnibus alijs formis præter animam concurrunt conditiones requisitę ad educationem; in primis enim tales formę vt potè materiales, dependent à materia in esse, & conservari, cum sine materia non possint esse.

De-

Deinde ad earum productionem præsupponitur materia existens sub alia forma, quæ per subsequentem generationem corrumpitur. Quod autem anima rationalis non educatur, nec educi possit de potentia materiæ probatur. Quia non continetur in potentia materiæ: ergo non potest educi ex ea. Ant. prob. Anima rationalis est spiritualis, & elevata supra materiam, ut constat ex eius operationibus scilicet discurrere, & intelligere, in quibus non dependet à materia, nec tales operationes fiunt, mediante organo corporali. Item ex independentia huiusmodi operationum à materia colligitur independentia animæ ab eadem materia in esse, & conservari: ergo undeque anima rationalis est supra spheram formarum, quæ continentur in potentia materiæ; & consequenter non est educibilis de potentia eius, sed à solo Deo fit per creationem.

25 Dices: ad productionem animæ rationalis præsupponitur subiectum, scilicet materia organizata: ergo anima fit ex præsupposito subiecto, & consequenter educitur. Præterea. Unus homo verè generat alium, sed non generat materiam, quia hæc est ingenerabilis: ergo videtur, quod generet formam, scilicet animam rationalem: & cōsequentèr quod hæc fiat per educationem. Resp. ad 1. ommissio ant. negando con-

seq. Quia ad productionem animæ rationalis non præsupponitur materia, ut ex ipsa fiat, sed ut in ipsa recipiatur anima. Ad 2. dico, quod homo generat hominem, non producendo materiam, neque animam: sed præcisè causando dispositiones ad unionem animæ cum materia.

26 Quæres item, an formæ accidentales educantur de potentia subiecti? Subiecti, in quam, & non materiæ, ut pro nunc præcindamus à quæstione inquirente, an accidentia recipiantur in sola materia, vel in toto composito? Resp. quod formæ accidentales aliæ sunt naturales, aliæ artificiales, aliæ verò supernaturales. Naturales sunt, quæ fiunt à natura, ut calor, color, &c. Supernaturales sunt, quæ sunt supra naturam, & tribuuntur à Deo ut Authore supernaturali, ut gratia, charitas, &c. Inter formas autem naturales quædam sunt proprietates rerum dimanantes ab earum essentijs: & de istis dicendum est, quod si sint proprietates sequutæ ad formam, quæ educitur de potentia materiæ, ipsæ etiam coeducuntur per eandem actionem; ut calor respectu ignis. Si verò sint proprietates rei, cuius forma non educitur de potentia materiæ, sed creatur: tunc & ipsæ concreantur ad creationem formæ substantialis, ut intellectus, & voluntas in homine.

27 De alijs verò formis accidentalibus naturalibus, quæ non sunt proprietates, sed accidentia communia, & formis artificialibus dicendum est, ipsas educi de potentia subiecti. Probat. Quia tales formæ non fiunt per creationem, cum fiant ab agentibus creatis: ergo fiunt per educationem de potentia materiæ: non enim est alius modus producendi res. Circa formas autem supernaturales in primis est certum, eas à solo Deo fieri: (non est sermo de actionibus vitalibus) vtrum autem educantur de potentia subiecti, vel creentur? vtrumque est probabile inter Thomistas.

QUÆST. X.

AN IN COMPOSITO

dentur plures formæ subordinatæ?

§. I.

PROBATUR SENTENTIA negativa.

I **D**E formis accidentalibus non est dubium, cum ad oculum pateat, plura, & valde diversa accidentia esse simul in eodem subiecto. Inter formas verò substantiales quædam sunt inter se subordinatæ, quædam verò disparatæ, seu non subordinatæ. Formæ subordinatæ apud suos AA. dicuntur illæ, quarum vna ordinatur ad aliam, ita vt

ex ipsa simul cum materia fiat subiectum proporcionatum ad recipiendam aliam perfectiorem: ad modum quo ex substantia affecta quantitate fit subiectum proxime receptivum qualitatum; vnde quantitas, & qualitates dicuntur formæ accidentales subordinatæ. De formis ergo substantialibus subordinatis procedit dubium præsens: nam de disparatis, & non subordinatis dicemus quæst. seq. Plures autem sunt in hac re, sententiæ. Prima affirmat, in quovis composito dari tot formas substantiales, quot habet prædicata metaphisica, & essentialia. Secunda ponit in compositis atherogeneis tot formas, quot sunt partes dissimiles; vt in viventibus vnam formam carnis, aliam ossis, aliam sanguinis, &c. Tertia ponit in omnibus compositis naturalibus præter formam specificam, qua constituuntur in sua specie infima, formam corporeitatis, à qua videlicet habent esse corpus. Quarta ponit eandem formam corporeitatis distinctam à forma specifica in omnibus, & solis viventibus. Hanc tenet Scotus cum omnibus Scotistis. Quinta ponit formam corporeitatis in solo homine. Sexta denique vnicam tantum formam substantialem ponit in omnibus compositis naturalibus, siue viventibus, siue non viventibus. Ita D. Thom.

I. p. quæst. 76. art. 4. & alibi:

L

&

& cū eo omnes Thomistę, & communiter Iesuitę, cum quibus sit.

2. Nostra conclusio: *Unica tantum forma datur in composito substantiali.* Probatur 1. ex duobus entibus in actu non fit vnum per se: sed omnis forma substantialis est actus: ergo compositum substantiale constans ex duabus formis substantialibus esset duo entia in actu, & consequenter non esset vnum per se. Confirmatur omnis forma substantialis dari esse simpliciter materię: sed vnus rei vnum tantum est esse simpliciter: ergo esse, quod daret secunda forma materię iam constitutę in actu per primam, non esset esse simpliciter, sed secundum quid, & accidentale: ergo secunda forma non potest esse forma substantialis; consequenterque repugnat, plures formas substantiales esse in vno composito. 2. probatur conclusio. Si in viventibus daretur forma corporeitatis; distincta realiter ab anima, post mortem viventis perseveraret eadem forma corporeitatis: sed hoc est falsum: ergo & illud, ex quo sequitur. Mai. conceditur ab adversariis; immo ex eo quod non apparet, quid de novo generetur statim post mortem viventium, inducuntur ad ponendam formam corporeitatis distinctam, ne materia maneat sine forma.

3. Min. autem prob. Tum

quia si perseveraret eadem forma corporeitatis, daretur corruptio sine generatione: quod est naturaliter impossibile, alias agens, quod corrumpit vivens, intenderet corruptionem propter se ipsam; quod esset, intendendo in malum operari. Tum etiam, quia caro mortua, & viva differunt specie: ergo in morte viventis introducitur aliqua forma, per quam caro illa distinguatur specificę à carne viventis. Sed talis forma præstat materię cadaveris gradum corporeitatis per se ipsam, cum in sententia Scoti in solis viventibus distinguatur forma corporeitatis à forma specifica: ergo non perseverat eadem forma corporeitatis, quę erat in vivente; vel si perseverat, erunt simul duę formę corporeitatis realiter distinctę, quod contrarij non admittunt. Ant. verò scilicet quod caro mortua, & viva differant specie, docetur à Phylosopho 2. de generat. cap. 1. dicente: *Non est facies, nisi animam habeat, neque caro; sed corrupta æquivoce dicitur facies, aut caro, perinde quasi lignea, ac lapidea facta sit.* Ubi expresse docet, quod caro mortua, vel corrupta æquivoce dicitur caro: sed æquivoca differunt specie: ergo caro mortua & viva differunt specie.

4. Tertiò probatur conclusio ex varijs in convenientibus, quę

quæ sequuntur ex opposita sententia. Primo enim sequitur, quod viventia sint in duplici specie, quod repugnat. Sequela probatur. Quælibet forma dat speciem composito : sed iuxta sententiam oppositam datur in viventibus duplex forma specie distincta, scilicet forma corporeitatis, & anima : ergò vivens esset in duplici specie. Præterea sequitur, quod gradus metaphysici corporis, & viventis distinguantur realiter entitativè, quod est falsum etiam in sententia adversariorum. Sequela probatur. Gradus metaphysici sunt realiter entitativè idem cum formis, à quibus proveniunt, vt animalitas in homine est realiter idem cum anima rationali : sed in sententia opposita gradus corporis, & gradus viventis proveniunt à formis realiter distinctis : ergò. Ulterius sequitur, quod corpus non possit prædicari de viventi, quod est contra regulas prædicationis, quæ traduntur in logica circa prædicata superiora, & inferiora. Sequela probatur. Quia nulla pars prædicatur de suo toto : sed in opposita sententia corpus est pars viventis : ergò non potest prædicari de illo. Min. patet, nam in talis sententia corpus non includit animam adhuc in potentia, cum non constituatur per illam in esse talis : ergò solum dicit vnam partem viventis. Ex quo adhuc

sequitur, quod viventia non ponantur in prædicamento substantiæ sub gradu corporis : quia in prædicamento solum ponuntur substantiæ totales, & completæ ; corpus verò quod admittit sententia contraria in viventibus, solum est pars substantiæ, & non substantia totalis.

5 In super sequitur per oppositum, quod corpus, quod est pars vivētis, poneretur directe in prædicamento substantiæ : quod est contra communem opinionem docentem, nullam substantiam partialem poni directe in prædicamento, sed tantum reductivè. Sequela probatur. Nam vt aliquid ponatur directe in prædicamento substantiæ, sufficit, quod sit compositum ex materia, & forma ; hoc enim ipso quod sit ita compositum, est substantia completa : sed corpus, quod est pars viventis, componitur iuxta adversarios ex materia, & forma corporeitatis : ergò præcise prout est pars viventis, ponitur in prædicamento substantiæ. Deindè sequitur ; formam corporeitatis numquam corrumpi, quod est in auditum de formis sublunaribus. Sequela probatur. Nam iuxta adversarios forma corporeitatis manet in cadavere post mortem viventis eadem, ac antea ; ad alias verò generationes, quæ fieri possunt ex cadavere, non apparet, cur debeat corrumpi forma

corporeitatis : quia omnia, quæ generari possunt, sunt corpora.

6 Præterea sequitur, quod corpus non possit prædicari de homine, vel de viventi substantialiter, & *In quid*, sed accidentaliter, & *In quale*, sicut musicum prædicatur de albo. Sequela probatur. Quia ideò musicum prædicatur de albo non per se & substantialiter, sed per accidens, quia quidditas musici nō est idem, quod quidditas albi, cum musica, quæ est forma constitutiva musici, realiter distinguatur ab albedine, quæ est forma, & quidditas albi; unde musicum, & album solum sunt idem subiecto, in quantum idem subiectū est, quod participat utramque formam: sed etiam in opposita sententia quidditas viventis, & corporis sunt realiter distinctæ, sicut realiter distinctæ sunt corporeitas, & vita, sive forma corporeitatis, & forma viventis: ergo corpus, & vivens solum erunt idem subiecto, in quantum idem subiectum, quod est vivens, est etiam corpus; per se autem, & quidditative erunt diversa, & consequenter vnum de alio prædicare non poterit in quid, & substantialiter.

7 Denique excluditur forma corporeitatis titulo superfluitatis. Nam ex materia prima, & anima seclusa omni alia forma, fit corpus de prædicamento substantiæ: ergo superfluit forma

corporeitatis realiter distincta ab anima. Prob. ant. tum quia corpus de prædicamento substantiæ nihil aliud est, quam substantia constans ex materia, & forma. Tum, quia dato casu quod anima uniretur materiæ non actuata per formam corporeitatis, compositum ex illis resultans esset corpus: ergo anima per se ipsam potest constituere corpus de prædicamento substantiæ. Prob. ant. primo, quia illud compositum non esset spiritus: ergo esset corpus. Secundo. Illud compositum esset vivens: ergo esset corpus: Patet consequ. ab inferiori ad superius affirmative.

§. II.

SOLVUNTUR ARGUMENTA.

8 **A** Rg. 1. ex definitione anime tradita ab Aristotele 2. de anima cap. 1. quæ talis est: *Anima est actus corporis phisici organici in potentia vitam habentis*. In qua definitione denotatur, quod anima advenit materiæ iam constitutæ in ratione corporis phisici, & organici, sicut actus advenit potentiæ constitutæ in ratione potentiæ. Ex quo sic: id, quod advenit alicui ut tali, non constituit illud in esse talis, sicut quia accidentia adveniunt substantiæ ut tali, non constituunt illam in ratione substan-

stantiæ: sed anima advenit corpori physico vt tali: ergò non constituit illud in ratione corporis: ergò præter animam datur inviventibus alia forma, qua constituuntur in ratione corporis. Nec sufficit respondere, quod corpus, quod est subiectum animæ, & cui advenit ipsa anima, est quidem constitutum in ratione talis ante ipsam; sed non per aliquam formam substantialem, sed per organizationem, & dispositionem materiæ. Undè corpus est ipsa materia cum tali organizatione. Nam contra est: quia ratio constitutiva corporis susceptivi animæ aliquid est præter organizationem; alias frustra poneretur in definitione animæ illud verbum *Physici*.

9 Secundò arg. ex alia definitione animæ, quam tradit idem Philosophus cap. 2. sic: *Anima est, quo vivimus, sentimus, loco movemur, & intelligimus*. Ubi numerans Philosophus omnes effectus, quos anima præstat viventibus, non meminit corporeitatis: ergò signum est tenuisse Aristotelem, quod viventia non constituuntur in ratione corporis per animam; alias cur hunc effectum non numerasset inter alios?

10 Tertiò. Materia non potest naturaliter existere sine forma: sed hoc sequeretur, si in viventibus non daretur alia forma præter animam: ergò datur. Mai.

supponitur, & minor prob. Quando moritur animal, v. g. homo, manet eius materia separata ab anima: sed in tali materia nulla introducitur forma: ergò si aliundè materia non haberet formam corporeitatis distinctam realiter ab anima, existeret in rerum natura sine forma. Min. prob. Quia experientia docet, quod corpus, quod nunc est mortuum, est idem numero, ac illud quod antea vivebat: sed non esset idem numero, si materia eius reciperet in morte aliam formam, quam antea non habebat: ergò in tali materia nulla alia forma introducitur. Min. patet, quia illa forma, quæ introduceretur esset specie distincta ab anima, vt ex se patet: ergò constitueret corpus specie distinctum. Nec valet dicere, quod in morte viventis introducitur in materia eius forma cadaveris: nec est inconveniens, quod corpus mortuum distinctum sit specie ab eo, quod antea vivebat.

11 Nam contra est, quod si hæc solutio vera esset: non esset verum dicere de corpore hodiè mortuo, quod heri vivebat: quia iuxta solutionem non solum numero, sed etiam specie distinguitur à corpore, quod heri vivebat. Præterea sumitur alia fortior impugnatio solutionis ex morte salvatoris nostri Iesu Christi. Nam sequitur ex solutione data, quod corpus, quod in triduo mortis

man-

mansit separatum ab anima, & fuit sepultum non fuerit corpus Christi Domini, neque idem cum illo, quod antea pependit in Cruce, & de Maria Virg. assumptum est. Sequela patet: nam corpus, quod vivum pependit in Cruce, fuit corpus constitutum in ratione talis iuxta nostram doctrinam per animam; corpus verò, quod sepultum est, fuit constitutum per formam cadavericam, quæ sicut specie distincta est ab anima, ita constituit corpus specie distinctum ab eo, quod anima constituebat. Sequitur præterea, quod Verbum Divinum assumpserit aliam naturam præter humanam; nam cum in triduo mortis persona Verbi fuerit unita corpori, & illud corpus sit alterius naturæ propter formam specie diversam, quam nos ponimus: evidens est, quod in illo triduo assumpserit aliam naturam; hoc autem videtur inconveniens.

12 Quartò arg. instaurando præcedens argumentum, & impugnando eius solutionem quantum ad formam cadavericam; nam talis forma videtur chimerica, & conficta: quod sic probatur primò. Quia non apparet causa, quæ similem formam possit producere: si enim aliqua esset maximè illa, à qua interficitur vivens; hæc autem esse non potest, quia omne agens naturale vt introducat formam in materia, prius introducit dispositio-

nes in illa. Multoties autem fit cadaver sine eo, quod præcesserint dispositiones, vt cum homo interimitur suspendio, vel gladio; quam enim virtutem potest habere, vel quas dispositiones inducere potest gladius ad producendam aliquam substantiam, qualis debebat esse forma cadaverica, si daretur? 2. quia incredibile est, quod idem effectus in specie procedere possit à tam diversis causis, quibus pereunt viventia; eiusdem enim speciei est cadaver hominis, qui submersus est, ac eius, qui incendio perijt. 3. Quia omnis forma substantialis debet dare aliquod esse positivum, & reale distinctum ab esse, quod dant aliæ formæ; hoc autem non invenitur in forma cadaverica. Nam admissio quod det gradum corporeitatis, gradus iste est communis alijs formis, vt patet; quod verò præstat speciale forma cadaverica præ cæteris formis est constitutur corpus privatum vitæ, hoc enim dicit cadaver formalitèr vt tale: sed privatio vitæ non est aliquod esse positivum, cum potius sit carentia entis: ergò nec forma cadaverica est aliqua forma positiva, sed pura privatio vitæ.

13 Denique impugnatur forma cadaverica. Si talis forma datur, semper petit materiam organizatam: quod patet ex eo, quia non potest dari cadaver, quod

Quod non sit corpus organicum: sed nulla forma præter animam petit materiam organizatam, ut constat ex definitione animæ, & insuper quia organizatio petitur propter perfectionem animæ, ut valeat suas exercere operationes: ergo forma cadaverica est forma ficta. Urgetur. Organizatio, quæ manet in cadavere, non est eadem numero, ac ea, quæ erat in vivente; aliàs idem accidens posset esse in diversis subiectis, & migrare de vno in aliud, quod in sententia Thomistarum dici non potest: ergò talis organizatio de novo producitur ab agentibus naturalibus ad exigentiam alicuius formæ. Sed non ad exigentiam animæ, quæ non est in cadavere: ergò ad exigentiam formæ cadavericæ. Sed implicat, quod forma cadaverica exigat talem organizationem: ergò forma cadaverica implicat contradictionem. Hæc ultima minor probat, ex dictis: quia forma quæ nullas potest exercere operationes vitales, non potest exigere organa, & instrumenta, quæ solum ad operationes vitæ exercendas instituta sunt, qualia sunt organizatio, & tam varia, & mira partium dispositio, quæ manet in cadavere. Ut ergò hæc in convenientia vitentur, dicendum est, eandem organizationem manere in cadavere, quæ antea erat in vivente, sine eo quod accidens transeat de subiecto in subie-

ctum; quia nimirum idem corpus constitutum per eandem formam corporeitatis realiter distinctam ab anima manet post mortem viventis, & tale corpus est subiectum organizationis.

14 Quintò arg. Saltem in homine gradus corporeitatis non potest provenire ab anima: ergò ponenda est in illo alia forma substantialis, per quam constituatur in ratione corporis. Ant. prob. Tum quia anima hominis est spiritalis, & in corporea: tum etiam, quia ratio substantialis corporis in homine antequam de terminetur per gradus viventis, sensitivi, &c. qui proveniunt ab anima, intelligitur determinata per aliam rationem substantialem, scilicet carnis. Patet enim, quod homo præscindendo ab eo quod sit vivens, sensitivus, & rationalis, distinguitur substantialiter à lapide in eo, quod est corpus carneum, quod non est lapis. Nec potest dici, quod caro nihil aliud est quam materia cum aliquibus accidentibus; alias possemus etiam dicere, quod lapis nihil aliud est præter materiam cum accidentibus gravitatis, duritiei, &c. Eodemque modo philosophandum esset de alijs quam plurimis rebus: & sic passim inveniremus materiam primam existentem sine forma substantiali.

15 Resp. ad 1. quod Div. Thom. illud idem sibi obiecit, & respondet sic loco citato: *Ad pri-*

num ergo dicendum, quod Aristoteles non dicit animam esse actum corporis tantum; sed actum corporis phisici organici potentia vitam habentis: & quod talis potentia non abiicit animam. Unde manifestum est, quod in eo, cuius anima dicitur actus, etiam anima includitur, eo modo loquendi, quo calor est actus calidi, & lumen est actus lucidi: non quia seorsum sit lucidum sine luce, sed quia est lucidum per lucem. Et similiter dicitur, quod anima est actus corporis, &c. quia per animam, & est corpus, & est organicum, & est potentia vitam habens. Talis enim potentia est non abiiciens, id est non excludens animam. Ex quibus verbis constat, quod verba Philosophi dum definit animam, quod sit actus corporis, non ita intelligenda sunt, quasi ante animam corpus sit tale, ut volunt adversarii; sed quia per ipsam animam corpus habet esse tale: sicut lucidum habet esse tale per lucem, quæ est actus eius. Unde ad formam argumenti neganda est minor: quia anima non advenit corpori phisico ut tali; sed advenit materiæ, constituendo eam in transitive, & per se ipsam corpus phisicum. Ad 2. resp. quod Philosophus ideo non numeravit in secunda definitione corporeitatem inter effectus animæ, quia numeraverat in prima, secundum intelligentiam traditam D. Thom. Et dato, quod in

in neutra definitione meminisset corporeitatis, nihil contra nos; quia voluit innotescere animam per notiora, qualia sunt moveri, vivere, &c.

16 Ad 3. nego min. Ad probat. nego etiam min. aliàs daretur corruptio sine generatione. Ad eius prob. resp. quod corpus, quod nunc est mortuum, non est simpliciter idem numero cum eo, quod antea vivebat: sed solum secundum quid, quia est idem secundum materiam, & non secundum formam, ut inquit D. Thom. 3. p. quæst. 50. art. 1. ad 1. Ad id, quod in contrarium dicitur, præcipue de corpore Christi D. in triduo mortis resp. ex eodem D. Thoma, quod corpus Christi D. fuit simpliciter idem numero vivum, & mortuum propter unitatem suppositi Divini, cui inseparabiliter fuit unitum, sive vivum, sive mortuum. Non autem fuit simpliciter idem numero, prout simpliciter est idem, quod totaliter: nam in triduo mortis caruit vita, quæ est prædicatum essentialiale corporis vivi. Unde non potuit esse totaliter idem.

17 Ad 4. resp. formam cadavericam esse necessario ponendam, ne detur corruptio sine generatione. Ad 1. prob. in contrarium dicitur, causam præcipuam talis formæ esse causas superiores, & univ ersales, quæ positis dispositionibus ad separationem

tionem, vel corruptionem animæ viventis introducunt talem formam in materia. Ad 2. prob. resp. parum referre diversitatem causarum inferiorum : vnitas enim formæ cadavericæ non tribuitur ipsis, sed causis superioribus. Ad 3. prob. resp. quod effectus positivus specialis formæ cadavericæ non habet speciale, & proprium nomen, quod designari possit: & ideò nominatur per effectum privativum, vt magis notum. Ad 4. prob. resp. quod organizatio illa, quæ manet in cadavere, non exigitur per se à forma cadavericæ; sed per accidens manet eadem specificè, quamvis sit numericè distincta, cuius ratio est quia multoties agentia naturalia non possunt statim transmutare materiam ad accidentia specificè diversa; & ideò coguntur intra eandem speciem alia numero distincta producere; vt patet in aceto, quod servat eundem colorem, & figuram, quam antea habebat vinum, ex quo factum est. Similiter videmus, quod in charta ad flammam combusta remanet figura, & quantitas characterum, ita vt legi possint, quamvis substantia chartæ corrupta sit; nec tamen illud, quod ex charta combusta generatum est, exigit talem figuram, vel characteres. Per quod patet ad confirmat. argumenti.

18 Ad vltimum resp. quod anima rationalis etiam si sit spiri-

tualis, est tamen eminentè corporea, & ideò potest præstare effectum corporeitatis materiæ. Sicut in sententia contraria licet non sit formalitèr vegetabilis, constituit hominem vegetabilè, quia est eminentè talis. Nota tamen, quod aliquid esse corpus consistit in eo, quod constet ex materia, & forma, cui debetur trina dimensio, scilicet secundum longitudinem, latitudinem, & profunditatem. Igitur animæ rationali debetur, & ipsa exigit talem dimensionem; sed non sibi, sed materiæ, vel toti composito, quod componit vt pars: quia ipsa in se nec est divisibilis, nec capax extensionis, sicut formæ materialis.

QUÆSTIO XI.

*UTRUM PLURES FORMÆ
non subordinatæ possint simul esse
in eadem materia?*

§. I.

*DEFENDITUR UT PROBABILIS
sententia affirmativa.*

Sequitur vt dicamus de formis non subordinatis, vt sunt forma lapidis, ignis, &c. an saltem per potentiam Dei absolutam possint plures informare eandem numero materiam? naturalitèr enim supponendum est, vel ad minus

M per-

permittendum, non posse contingere. Dixi *permittendum*, quia de aliquibus formis videtur rationabiliter posse dubitari, an naturaliter possint simul esse in eadem materia. Etenim casus, quem adducit noster Villanova, videtur naturaliter posse evenire; est autem de monstro, quod habeat duo capita, duoque pectora, sed duos tantum pedes. Tale ergo monstrum haberet duas animas, quibus illa duo capita, & pectora animarentur, & cum non haberet nisi duos pedes, videtur quod utraque anima illos vivificaret, utraque se communicante per eadem organa; & sic duplex anima esset in eadem parte materiae. Quidquid autem sit de hoc, quantum attinet ad potentiam Dei absolutam, licet sit valde probabilis sententia negativa: quia tamen rationes eius non plene convincunt, nec manifestam ostendunt repugnantiam, ideo exercitij gratia, & probabiliter dico.

2 *Plures formae non subordinatae possunt divinitus informare eandem numero materiam.* Hanc sententiam ut probabilem defendit N. Villanova, & aliqui Thomistae suppresso nomine apud Illust. Palanco. Probatur autem ratione communi. Nulla est repugnantia in eo, quod plures formae simul recipiantur in eadem materia: ergo possibile est hoc in ordine ad potentiam Dei. Pa-

ter conseq. & ant. prob. Si aliqua esset repugnantia, vel esset ex parte materiae, vel ex parte ipsarum formarum: sed ex neutro capite datur repugnantia: ergo non datur. Min. quoad 1. partem prob. Materia adhuc dum est sub una forma habet potentiam ad recipiendam aliam; quod patet ex eo, quod dum advenit alia, non advenit materiae nova potentia, sed per eandem, quam antea habebat, recipit novam formam: ergo si aliqua esset repugnantia in eo, quod materia habens unam formam, simul recipiat aliam, hoc non erit ex parte materiae, sed ex parte formarum se impediendum.

3 Probatur autem, non adesse repugnantiam ex parte formarum, quod est secunda pars minoris. Repugnantia ex parte formarum staret in eo, quod una expelleret aliam ab eadem materia: sed haec expulsio non est necessaria, & potest à Deo impediri: ergo non datur repugnantia ex parte formarum. Min. prob. à paritate. Licet unum corpus naturaliter expellat aliud ab eodem loco, potest tamen Deus impedire talem expulsionem, & facere quod duo corpora sint in eodem loco, ut concedunt adversarij, & manifestè constat, dum corpus Christi D. penetravit lapidem sepulchri: ergo potest etiam Deus impedire ab una forma expulsionem alterius, & sic

fic facere, quod vtraque sit in eadem materia. Conseq. tenet à paritate: & insuper, quia non minus incompatibilia sunt duo corpora in ordine ad eundem locum, quam duæ formæ in ordine ad eandem materiam; nam sicut duæ formæ habent diversas essentias, & communicant materiæ diversos effectus formales: ita duo corpora habent diversas extensiones, & dimensiones, ratione quarum petunt diversa loca: ergo si hoc non obstante, possunt plura corpora eundem occupare locum, poterunt etiam plures formæ eandem informare materiam.

4 Respondebis ex PP. complut. quod expulsio alterius formæ est effectus formalis privativus licet secundarius: & quamvis Deus impedire possit effectum formalem positivum, non potest tamen impedire privativum. Ad quod probandum adest exemplum in forma cadaverica, cuius effectus secundarius, scilicet privatio vitæ, quia privativus est, non potest à Deo impediri, semel posita forma cadaverica; alias posset corpus esse cadaver, & non esse privatum vita. Sed contra. Nam si expulsio formæ est effectus privativus, quia vna forma per adventum suum privat materiam alia, quam antea habebat: ergo quia vnum corpus privat aliud loco, in quo antea erat: expulsio corporis à

loco etiam erit effectus privativus: sed hunc effectum potest Deus impedire: ergo potest impedire effectum privativum. Deinde, quia sicut vna forma expellit aliam per naturalem incompatibilitatem cum ea respectu eiusdem subiecti: ita vnum corpus expellit aliud per naturalem incompatibilitatem quantitatis propriæ cum quantitate alterius respectu eiusdem loci: ergo non minus est effectus formalis privativus quantitatis expulsio alterius ab eodem loco, quam est effectus privativus formæ expulsio alterius ab eadem materia. Ad id, quod dicitur de forma cadaverica respondebis, verum esse, quod posita tali forma non potest Deus impedire effectum formalem privativum: sed hoc est propter specialem oppositionem formæ cadavericæ cum forma viventis, quæ oppositio in alijs formis non invenitur: vel propter essentialem connexionem formæ cadavericæ cum privatione vitæ.

5 Vel dices, posse Deum impedire à forma cadaverica expulsionem formæ viventis, & ad inconveniens, quod adducitur, videlicet quod aliquod corpus: esset cadaver, & non esset privatum vita, respondebis, quod esset cadaver quantum ad effectum positivum formæ cadavericæ: si enim est vera forma, aliquem effectum positivum præ-

stare debet : non quantum ad effectum negativum. Ex quo colliges , male aliquos nobiscum defendentes præsentem conclusionem asserere, quod si poneretur in eadem materia forma cadaverica simul cum forma viventis : corpus idem esset simul vivum , & mortuum ; hoc enim est implicatorium , quia privationem , & formam impossibile est convenire eidem. Esset ergò illud corpus vivum , sed non mortuum : quia solum esset cadaver quantum ad effectum positivum talis formæ.

6. Secundò potest probari conclusio etiam à paritate, quam adducit Villanova. De facto, & naturaliter plures formæ intentionales v. g. species albi, & nigri existunt in eadem parte aeris intermedij : ergò de potentia Dei absoluta possunt duæ formæ substantiales physicæ esse in eadem materia. Prob. consequ. Ideò antecedens est verum, quia licet albedo, & nigrido in esse physico sint contraria : in esse tamen intentionali non contrariantur ; vnde neque eorum species sunt contrariæ : sed plures formæ substantiales, licet naturaliter , & per ordinem ad agentia naturalia contrariantur, non sunt tamen contrariæ per ordinem ad divinam potentiam : ergò tenet consequentia. Min. probat. Contrarietas formarum in ordine ad agentia naturalia stat

in eo, quod petunt dispositiones contrarias, sine quibus produci non possunt ab agentibus naturalibus, vt patet in igne, & à qua: formæ enim secundum se non contrariantur, quia substantiæ nihil est contrarium: sed Deus potest inducere formam in materia sine dispositionibus, vt notum est : ergò formæ non habent contrarietatem per ordinem ad divinam potentiam, consequenterque possunt divinitus esse in eadem materia. Et confirmatur, quia inter formas secundum se sumptas nulla oppositio datur ; non enim opponuntur contradictoriè, nec contrariè, privativè, vel relativè, vt ex se patet : ergò nulla est ratio cur divinitus non possint coniungi in eadem materia.

§. II.

SOLVUNTUR ARGUMENTA:

7. **A**rg. 1. Forma essentialiter est actus primus materiæ: sed si plures formæ essent simul in eadem materia, nulla esset actus primus : ergò hoc repugnat. Min. prob. Quia de ratione actus primi est, quod non sit simul cum alio actu primò. 2. Vnica forma non potest recipi simul in duplici materia : ergò neque duplex forma in vna materia. Patet. consequ. à paritate. 3. Virtus

tis, quæ naturaliter est impotens ad aliquem effectum, nisi ei aliquid addatur, impossibile est quod illum præstet: sed materia est impotens naturaliter recipere duplicem formam, & nihil potest ei addi, per quod fiat potens: ergo impossibile est illas recipere. Minor quoad 1. partem patet: alias naturaliter posset contingere, quod materia simul haberet duplicem formam. Quoad 2. verò probatur sic. Nam vel illud, quod additur, est diversæ speciei ab ipsa materia, vel eiusdem? Si diversæ: ergo nihil conducit, ut materia reddatur potens. Si eiusdem: ergo sicut materia se sola non erat potens, neque erit cum illo addito, quia est eiusdem speciei.

8 Quartò arg. Unica forma replet totaliter, & adæquate capacitatem passivam materiæ: ergo nec de potentia absoluta potest simul actuari per aliam. Ant. patet, quia si adæquate non actuaret quælibet forma materiam, relinqueret locum, ut naturaliter posset actuari per aliam, quod supponimus non posse fieri. Consequentia verò prob. Hoc ipso quod capacitas materiæ totaliter, & adæquate repleatur, & actuatur per unicam formam, nihil restat materiæ, quod non sit actuaturn, & consequenter nihil restat, quod sit actuabile per aliam formam. Alijs terminis proponi solet hoc

idem argumentum: quia scilicet quælibet forma se sola terminat adæquate dependentiam essentialem materiæ, quam habet à forma; unica verò dependentia essentialis non potest terminari à pluribus, quorum quodlibet illam terminat adæquate, & totaliter propter rationem datam.

9 Quintò ab inconvenienti. Nam sequitur ex nostra sententia, illud compositum, quod fieret ex vna materia, & pluribus formis, neque esse vnum, nec plura. Non vnum, quia sic vnum, & idem esset simul homo, leo, lapis, &c. quod est maior chymera, quam hircocervus. Insuper, posset homo prædicari de leone, & lapide, & vera esset hæc propositio *Lapis est homo*: quod manifestè implicat. Neque item esset plura, quia haberet eandem materiam. Denique arg. Plura ut plura non possunt in vnum convenire: sed plures formæ non possunt non se habere ut plura, alias inter se confunderentur: ergo non possunt convenire in eadem materia, neque in illa simul recipi.

10 Respondeo ad 1. quod esse actum primum maxime ponitur in definitione formæ ad excludenda accidentia, quæ debent supponere formam substantialem in materia. Deinde contra rationem actus primi non est esse simul cum alio actu primo

in materia : sed solum est præsupponere alium actum, mediante quo recipiatur in ea. In præsentia autem omnes formæ, quæ simul essent in eadem materia, æque immediatè reciperentur in ea, nec vna reciperetur mediante alia; vnde omnes essent actus primi. Ad 2. omissio antecedenti nego consequ. quia forma limitatur à materia, non verò econtra: sicut corpus limitatur à loco, non locus à corpore. Undè sicut adversarij etiam concedant, duplex corpus posse esse in eodem loco, non tamen concedunt, vnum corpus esse posse in duplici loco adhuc de potentia Dei absoluta: ita nos etiam concedamus plures formas posse esse in eadem materia, non ideo cogimur concedere vnam formam posse simul informare duplicem materiam.

11 Ad 3. resp. admittendo, quod virtus naturaliter impotens ad effectum non possit fieri potens, nisi per aliquod additum: Similiter, quod materia sit naturaliter impotens recipere plures formas; sed nego secundam partem minoris, quia probatio illam non convincit. Dico ergò, quod si vè illud, quod additur materiæ sit diversæ, si vè eiusdem speciei cum materia, per illud redditur potens ad id, quod naturaliter non poterat. Primum patet, nam intellectus creatus naturaliter impo-

tens est ad eliciendam visionem intuitivam Dei: & tamen redditur potens per lumen gloriæ, quod est diversæ speciei ab intellectu creato. Secundum etiam constat, nam calor vt duo impotens est ad calefactionem vt quatuor: & tamen redditur potens per additionem duorum graduum, qui sunt eiusdem speciei cum alijs duobus. Nihilominus, aliter respondendum est dicendo, quod materia sit potens supernaturaliter ad recipiendum plures formas, non per additionem alicuius, sed per impeditionem effectus secundarij formæ, qui est expulsio alterius. Undè in forma distinguenda est mai. argumenti. Nisi ei aliquid addatur, vel tollatur aliquod impedimentum, concedo mai. præcise per hoc, quod aliquid addatur, nego mai. Et dist. min. quoad 2. partem eodem modo. Quando enim impotentia naturalis non oritur ex parte ipsius virtutis, seu causæ, sed ex aliquo impedimento: non debet ei addi aliquid, sed sufficit tollere impedimentum, vt patet in exemplo de vno loco respectu duorum corporum; ex quo simul instatur argumentum.

12 Ad 4. concessio ant. nego consequ. Ad prob. nego ant. quia licet tota materia sit actuata per hanc formam, restat tota, vt actuetur per aliam: sicut licet tota anima sit in vna par-

te corporis, restat etiam tota vt sit in alijs. Ubi notandum est, quod materiam totalitèr actuari ab hac forma non dicit ex terminis exclusionem alterius formæ, à qua actuatur, vt vult argumentum; sed solum dicit, quod nihil sit materiæ, quod non actuatur à tali forma: quod quidem verum est, sed cum eo compatitur totam materiam actuari etiam ab alia forma, vt patet in exemplo posito. Instaturque argumentum in duobus corporibus existentibus in eodem loco

13 Ad 5. Non deest qui concedat, quod ex materia, & pluribus formis sit vnum compositum, & vnum per se: admittitque, predicationes in argumento positas esse veras; ad eum modum, quo loquendo de Christo D. est verum dicere, Deus est homo, & homo est Deus propter vnitatem personæ terminantis naturam divinam, & humanam. Sed hæc doctrina falsa est, & proprio exemplo convincitur: nam prædictæ propositiones verificantur in Christo D. quia Christus est vnus vnitate suppositi, & personæ; sed in casu nostro non datur vnitas suppositi, quia solum datur vnitas materiæ, & materia non constituit suppositum: ergò in tali casu non possunt verificari propositiones argumenti. Præterea. Ut propositio sit vera, prædicatum,

& subiectum debent supponere pro eodem: sed in nostro casu subiectum, & prædicatum huius propositionis *Lapis est homo* non possunt supponere pro eodem: ergò non potest esse vera talis propositio. Min. patet, quia licet lapis, & homo constarent eadem materia: tamen nec lapis, nec homo supponunt pro sola materia, sed pro supposito: sed suppositum non esset idem in utroque, alias haberent eandem subsistentiam, sicut natura divina, & humana illam habent in Christ. D. ergò.

14 Undè resp. quod ex vna materia, & pluribus formis non fieret vnum compositum sed plura simpliciter, quia vnitas compositi desumitur a subsistentia, & cum in nostro casu essent plures subsistentiæ, sicut plures formæ, ideo essent plura composita. Nec verificarentur propositiones in argumento posita; sed ad summum verificaretur, quod materia, quæ est sub forma hominis, esset etiam sub forma leonis, v. g. numquam tamen verificaretur, quod homo esset leo propter dicta. Ad vltimum resp. quod illud dictum plura vt plura, &c. intelligitur sic: quod ex pluribus per modum plurium, id est non habentibus inter se aliquam proportionem, & ordinem, non potest fieri vnum: ideoque ex materia, & forma fit vnum, quia non sunt plura simpliciter, sed ha-

habent inter se ordinem actus, & potentiae. Ex duabus verò formis inter se comparatis nullo modo potest fieri vnum, quia sunt plura vt plura. Cæterum ex hoc nihil contra nos: non enim dicimus, quod ex pluribus fieret vna, neque vnum compositum ex illis omnibus, & materia; sed ex vna forma cum materia fieret vnum compositum, & ex alia cum eadem materia aliud. Hic agendum erat de privatione tertio principio entis: sed quia difficultas gravis est, & brevi expediri non potest: ideò ad alium locum eam remittimus.

QUÆST. XII. DE
composito substanciali.

UTRUM UNIO SIT ALIQUID
*realitèr distinctum à materia,
& forma?*

§. I.

PROPONUNTUR FUNDAMENTA
pro utraque sententia.

I **Q**uia compositum non potest fieri, nisi materia, & forma uniantur: ideò primo inquirimus, an unio materiae, & formae sit aliquid realitèr distinctum ab ipsis? Pro quo sciendum est, quod unio accipi potest pro actione

vnitiva agentis, in quo sensu unio est idem, quod unio: & de ea in hoc sensu non est dubium, quod realitèr distinguatur à materia, & forma; de alijs autem acceptio- nibus vnionis infra dicemus. Igitur circa præsentem quæstionem (præter sententiam N. Villanova distinguentis vnionem ab extremis quidditativè, eo prorsus modo, quo relationem pro pugnat distinctam à fundamento; de qua sententia videnda sunt quæ diximus in logica circa distinctionem relationis à fundamento) duplex versatur sententia, utraque inter Thomistas satis probabilis. Prima affirmat, vnionem realitèr identificari cum entitatibus materiae, & formae. Hanc tenet Colleg. D. Thom. cum alijs quos citat. Secunda asserit vnionem esse modum realitèr distinctum ab entitatibus materiae, & formae. Ita Illust. Palanco citans alios. Quia verò nostra sententia melius percipietur visis fundamentis vtriusque: ideò placet ea proponere.

2 Prima igitur sententia adducit pro se D. Thomam 2. contra Gent. cap. 71. vbi ait: *Forma vnitur materia absque omni medio; per se enim competit forma, quod sit actus corporis, & non per aliquid aliud: unde nec est aliquid aliud faciens vnum ex materia, & forma, nisi agens, quod potentiam reducit ad actum, &c.* vbi D. Thom. expressè negat media-

diare aliquid inter materiam, & formam: consequenterque tenet vnionem indistinctam esse ab entitatibus materiæ, & formæ. Et confirmatur ex 3. ad Annibaldum dist. 5. art. 3. vbi enumerans modos, quibus vnio accipi potest, non meminit vnionis distinctæ ab extremis: ergo signum est, quod D. Thom. talem vnionem non agnovit. Deinde probatur ratione eadem sententia. Forma substantialis immediate vnitur materiæ primæ: ergo materia, & forma in composito substantiali non vniuntur medio nexu realiter distincto. Ant. prob. Forma substantialis se ipsa informat materiam: ergo immediate vnitur materiæ. Ant. prob. Se ipsa dat esse materiæ, cum per se ipsam, & non per aliud sit actus primus materiæ: ergo se ipsa informat materiam. Secundo. Per id formaliter vniuntur materia, & forma, quo formaliter est vnum compositum substantiale: sed compositum substantiale non est formaliter vnum per modum vnionis: ergo. Mai. patet, quia forma constitutiva vnus est vnio. Min. autem prob. Per id est formaliter vnum compositum substantiale, per quod est formaliter ens: sed non est formaliter ens per modum vnionis realiter distinctum: ergo non est formaliter vnum per modum vnionis. Urgetur: Id, quod est vnus homo, identificat secum vnionem;

homo quippè est formaliter vnus per vnionem: sed anima rationalis, & caro est vnus homo iuxta illud Symboli Athanasij: ergo anima rationalis. Et caro identificant secum vnionem.

3 Denique. Quia fundamentum præcipuum, cui fident sententia contraria, scilicet quod vnio non potest identificari cum materia, & forma, quia realiter separatur ab illis, vt pater in morte hominis; hoc, inquam, fundamentum instatur multipliciter: ergo nullum est. Ant. prob. 1. in exercitio referendi patrem ad secundum filium, quod quidem exercitium est separabile à relatione paternitatis, casu quo deficiat secundus filius manente primo: tunc enim manet relatio paternitatis, & deficit exercitium referendi ad secundum filium. Et tamen tale exercitium non distinguitur realiter à paternitate, qua pater refertur ad primum filium: quia in communi Thomistarum sententia eadem relatione refertur pater ad primum, & ad secundum filium: ergo potest stare, quod duo aliqua sint realiter idem, & tamen vnum separatur, vel deficiat manente alio. 2. instatur in albedine fundante relationem similitudinis ad aliam; nam fundare relationem similitudinis est separabile ab albedine, & de facto separatur ab ea casu, quo deficiat alia albedo terminans talem relationem.

nem. Et tamen fundare talem relationem non est aliquid realiter distinctum ab albedine. 3. In actu libero Dei, in quo terminatio ad obiectum ad extra est ab illo separabilis; quin tamen distinguitur realiter ab ipso actu libero. 4. Quod Verbum Divinum intrinsecè terminet humanitatem est ab illo separabile; & tamen talis terminatio non dicit entitatem intrinsecam à Verbo Divino realiter distinctam.

4 Pro secunda sententia primum, & præcipuum fundamentum desumitur ex reali separatione vnionis à partibus. Nam in morte hominis deficit vnio animæ ad materiam, manentibus ipsa anima, & materia: sed quæ realiter separantur, realiter distinguuntur: ergò vnio realiter distinguitur à materia, & forma. 2. arguit Illustriss. Palanco. Formam vniri materiæ nihil aliud est, quam illam informare: sed forma non informat materiam præcisè per suam entitatem: ergò non vnitur illi præcisè per suam entitatem; & consequenter vnio ipsius cum materia est aliquid realiter distinctum ab ipsa. Min. prob. Si forma informaret materiam per solam suam entitatem absque omni alio superaddito, esset actus purus: sed hoc est implicatorium: ergò illud, ex quo sequitur. Mai. prob. Quia tunc forma identificaret secum suum actum secundum, scilicet

actualement informationem: sed omnis actus identificans secum actum secundum, vel vltimum de sua linea, est actus purus; & ex hoc principio probant Thomistæ, creaturam non posse identificare secum suam existentiam: quia nempe cum existentia sit actus vltimus de linea essendi, si illum identificaret sibi creatura, non esset in potentia ad aliquid de linea essendi, & consequenter esset actus purus: ergò, &c.

5 Tertiò ex eodem, cuius etiam sunt reliqua argumenta, quæ sequuntur. Id, quod est intrinsecè indifferens ad vnā, vel alteram denominationem intrinsecam, non potest determinari ad vnā præ alia, nisi per aliquid intrinsecum de novo sibi superadditum: sed materia, & forma sunt indifferentes, vt denominentur intrinsecè vnitæ, vel separatæ: ergò vt determinatè denominentur intrinsecè vnitæ, indigent aliquo ipsis intrinsecè superaddito. Sed hoc non est aliud nisi modus vnionis: ergò indigent modo vnionis ab ipsis realiter distincto. Mai. prob. Quia indifferentia intrinseca ad intrinsecam denominationem implicat quod auferatur, nisi per formam, aut modum intrinsecum; alias si nihil intrinsecum additur rei indifferenti, manebit intrinsecè sicut antea: & cum antea esset indifferens, manebit intrinsecè indifferens, nec tolletur eius indifferentia.

Quar-

6. Quartò. Si materia, & forma per solas suas entitates possent transire de non esse intrinsecè vnitas ad esse intrinsecè vnitas cum sola connotatione actionis vnitivæ: paritèr possent res transire de non esse in loco ad esse in illo, de non agere ad agere absque aliquo realitèr distincto à loco, & re locata: ab agente, & effectu producto per solam aliquam connotationem alicuius extrinseci; vnde consequenter nec vbicatio distingueretur realitèr à corpore, & loco, nec actio ab agente: quod est contra communem philosophorum doctrinam: ergo, &c. 5. Si vnio non esset realitèr distincta ab extremis extrema essent vnita per suam essentiam: sed hoc est falsum: ergo & illud, ex quo sequitur. Mai. patet, quia tunc vnio identificaretur cum essentia extremorum. Min. autem prob. quia si extrema essent vnita per suam essentiam, nec vnio eorum esset dissolubilis, nec dependeret ab aliquo agente extrinsecò, semel supposita existentia extremorum: sed vnio materiæ, & formæ, & est dissolubilis, & dependet ab agente extrinsecò, adhuc supposita existentia earum: ergo, &c. Mai. prob. Quod convenit alicui per suam essentiam, non potest ei deficere, sicut ei non potest deficere sua essentia: ex quo principio probant etiam Thomistæ, quod si creatura identificaret se-

cum suam existentiam, non posset dependere in essendo ab actione creativa Dei: quia per suam essentiam haberet esse, seu existentiam: ergo si vnio conveniret materiæ, & formæ per suam essentiam, non esset dissolubilis, nec dependeret ab actione extrinseca. Urgetur. Unio accidentalitèr prædicatur de materia, & forma: ergo realitèr distinguitur ab illis. Conseq. prob. Ex eo apud Thomistas probatur, essentiam, & existentiam in creaturis realitèr distingui, quia existentia accidentalitèr convenit creaturæ, & accidentalitèr prædicatur de illa: ergo idem de vnione, si servanda est consequentia in doctrina.

§. II.

PONITUR, ET PROBATUR
prima conclusio.

7. **V**ISIS fundamentis vtriusque opinionis prædictæ, pro resolutione dubij dico 1. *Unio non identificatur cum entitatibus materiæ, & formæ.* Probatur ex primò fundamento secundæ sententiæ: nam ex duobus realitèr identificatis non potest vnum deficere, existente alio: sed in morte hominis deficit vnio materiæ, & formæ, existentibus, & perseverantibus ipsa materia, & forma: ergo vnio earum non est realitèr idem cum eis. Dices,

in morte hominis solum deficere vnionem quoad denominationem, non quoad entitatem. Contra. In morte hominis non perseverat entitas vnionis: ergò deficit vnio quoad entitatem. Probat. ant. Entitas vnionis non potest perseverare cum denominatione sibi essentialitèr opposita, & repugnanti: sed si in morte hominis perseveraret entitas vnionis, perseveraret cum denominatione sibi opposita: ergò non perseverat. Prob. min. In morte hominis materia, & forma existunt separatae ab invicem: sed separatio est denominatio essentialitèr opposita vnioni: ergò.

8 Dices, separationem non opponi entitati vnionis, sed solum opponi denominationi vnitarum in materia, & forma. Contra. ergò separatio materiae, & formae compatibilis est cum entitate vnionis, licet sit incompatibilis cum denominatione vnitarum: ergò eadem ratione, qua vnio identificatur cum materia, & forma, dum sunt separatae: separatio quoad entitatem identificabitur cū materia, & forma, dum sunt unitae. Ergò dum materia, & forma sunt unitae non deficit separatio earū quoad entitatem, sed solum quoad denominationem: ergò materia, & forma aequè sunt sua separatio quoad entitatem, vel aequè identificant sibi suam separatio-

nem quoad entitatem: ac identificant sibi, & sunt sua vnio quoad entitatem. Quae omnia absurda sunt, & contra præcipuum fundamentum, quo movetur contrarij AA. ad suam sententiam defendendam. Ideo enim ponunt vnionem in distinctam entitativè à materia, & forma, quia ex se ipsis proportionatè sunt per modum actus, & potentiae ad sui vnionem, nec indigent aliquo medio ipsas copulante: sed hoc potius probat, materiam, & formam distingui realitèr à sua separatione: quia actus, & potentia sicut naturalitèr propendent in vnionem, ita naturalitèr refugiant separationem: ergò cum ex contraria sententia sequatur, materiam, & formam debere identificare secum suam separationem quoad entitatem, vt probatum est, ea profecto falsa est.

9 Dices, hoc non sequi ex contraria sententia, quia separatio non est aliqua entitas; sed est vel carentia aliqua, vel ad summum aliqua denominatio tantum, vel potius carentia denominationis uniti. Sed contra. Si separatio non est entitas, sed carentia: ergò est carentia cuius entitatis. Sed non est carentia materiae, nec formae, quia utraque perseverat post separationem: ergò est carentia vnionis, & consequenter vnio aliqua entitas est distincta à materia,

ria, & forma. Urgetur, & tacita solutio præcluditur. Si separatio est carentia vnionis quoad denominationem tantum, vel carentia denominationis vniti: ergò contradictorium huius carentiæ aliquid positivum est. Pater hæc conseq. quia contradictorium carentiæ, vel non entis necessario est aliquod ens positivum. Nunc sic: sed contradictorium carentiæ denominationis vniti est ipsa denominatio vniti: sicut contradictorium carentiæ Petri est ipse Petrus: ergò denominatio vniti aliquid positivum est. Sed hoc positivum non est entitas materiæ, & formæ: quia hoc positivum deficit manentibus entitatibus materiæ, & formæ, siquidem his manentibus deficit iuxta adversarios denominatio vniti: ergò hoc positivum, scilicet denominatio vniti est aliquid realiter distinctum ab entitatibus materiæ, & formæ. Sed hoc positivum est vnio quoad denominationem: ergò vnio quoad denominationem realiter distincta est ab entitatibus materiæ, & formæ. Sed dum materia, & forma sunt vnitæ, existit vnio quoad denominationem: ergò datur aliqua vnio distincta realiter ab entitatibus materiæ, & formæ.

10 Urgetur amplius. Si vnio quoad entitatem deficeret realiter, manentibus entitatibus materiæ, & formæ, proculdubio

vnio quoad entitatem distingueretur realiter ab entitatibus materiæ, & formæ: ergò similiter si vnio quoad denominationem deficit realiter, manente vnione quoad entitatem, vnio quoad denominationem realiter distinguitur ab vnione quoad entitatem. Præterea. Denominatio vniti, sive vnio quoad denominationem deficit realiter, manentibus entitatibus materiæ, & formæ: ergò est aliquid realiter distinctum ab vnione entitative sumpta, seu ab entitatibus materiæ, & formæ. Prob. conseq. tum à paritate; nam si denominatio cogniti deficeret realiter, manente cognitione, efficaciter argueretur, eam distingui realiter à cognitione: ergò pariter. Tum etiam, quia alias ex duobus realiter identificatis posset vnum deficere, alio perseverante; quod manifestam dicit implicationem.

11 Respondebis, quod denominatio vniti, seu vnio quoad denominationem eodem modo perseverat, & deficit, quo perseverat, & deficit vnio quoad entitatem; nam sicut in morte hominis vnio entitative sumpta perseverat quoad entitatem, & deficit quoad denominationem: ita vnio denominative sumpta perseverat quoad entitatem, & deficit quoad denominationem. Undè numquam sequitur, quod ex duobus realiter identificatis vnum

vnum perseveret, deficiente alio. Vel aliter respondebis cum Collegio D. Thomæ, quod denominatio vniti non deficit perseverantibus extremis, pro eo quod dicit in recto, sed solum deficit pro eo, quod dicit in obliquo, seu de connotato; quod quidē connotatum est actio vnitiua, quæ extrinseca est vnioni. Unde non sequitur, denominationem vniti distinguere ab vnione quoad entitatem, quantum ad aliquid sibi intrinsicum.

12 Hæc est doctrina, qua prædictum Collegium putat resolvere plures, & difficiles replicas, quas sibi contra suam sententiam obijcit, & quæ verè eam falsitatis convincunt. Cæterum vt appareat, talem doctrinam nihil esse præter verba, & voces, quibus veritas obruitur potius, quam defenditur: & quod si semel talis modus philosophandi admitatur, nihil fixum manet, vnde possimus quidditates rerum investigare. Nam cum certum, & innegabile sit, quidditatem rei non esse illud, quod deficit, vel deficere potest, manente ipsa: ex præiacta doctrina patet aditus ad oppositum ubique asserendum, recurrendo ad denominationes, & connotata defectibilia; de quibus si aliquis quærat, vtrum sint quidditas illius rei, cuius constitutum inquiritur? faciliè respondetur, quod sunt quidditas illius rei sumptæ denominativè, &

connotativè, non autem sumptæ entitativè. Unde numquam habebitur liquido, & clarè, quid sit illa res; cum ex vna parte illa res sit quid entitativum, & vt sic solum dicat entitatem: ex alia verò sit quid denominativum, & vt sic præter entitatem dicit denominationem. De qua denominatione adhuc non apparebit, vtrum sit distincta ab illa entitate, quia etiam talis denominatio iuxta præfatam doctrinam sumi potest entitativè, & denominativè.

13 Ut ergo prædictus philosophandi modus radicitus extirpetur, observa, quod adversarij dum premuntur argumento supra facto de eo, quod vnio deficit manentibus entitatibus materiæ, & formæ, & consequenter non potest consistere in eis: distinguunt vnionem in entitativam, & denominativam, sive in vnionem quoad entitatem, & quoad denominationem. Sed cum rursus vrgentur, quod si deficit vnio quoad denominationem, iam deficit denominatio vniti; & cum talis denominatio non sit ens rationis, vel aliquid purè extrinsecum: sed debeat esse aliquid reale intrinsecum ex parte extremorum, quæ denominantur vnita: iam deficit aliquid reale intrinsecum extremis, & consequenter hoc reale intrinsecum debet realitè distinguere ab ipsis extremis, quæ perse-

severant. Ex quo legitime sequitur, quod denominatio vniti realiter distinguitur ab ipsa entitate, quam vocant vnionis; quod quidem renuunt concedere adversarij, ne consequenter cogatur concedere aliquam vnionem realiter distinctam ab extremis. Ut hoc, inquam, evadant rursus distinguunt ipsam vnionem denominativam, seu denominationem vnionis in entitatem, & denominationem: dicentes, quod denominatio vniti non deficit quoad entitatem, sed solum quoad denominationem, vt constat ex prima solutione; vel distinguunt illam in rectum, & obliquum, vt dicit secunda solutio.

14 His suppositis contra primam solutionem sic argumtor. Nam ex ea sequitur, quod hæc propositio *In morte hominis deficit materia, & forma denominatio unitarum* non sit absolute vera, nec absolute concedenda. Probatur sequela. Nam quando prædicatum convenit subiecto sub vna consideratione accepto, & eidem sub alia consideratione accepto non convenit: propositio affirmans prædicatum de subiecto solum est vera sub distinctione; vnde, & ipsi adversarij non concedunt absolute hanc propositionem *In morte hominis deficit unio formæ ad materiam*; sed distinguunt illam penes deficere vnionem

quoad entitatem, vel quoad denominationem: ergo si vnio quoad denominationem, seu denominatio vniti distinguitur etiam in entitatem, & denominationem, solum erit vera illa prima propositio sub distinctione, non autem absolute, & vt iacet.

15 Contra 2. Nam præiacta prima solutio reddit ineptam distinctionem vnionis quoad entitatem, & quoad denominationem: ergo se ipsam destruit. Probant. Membra alicuius distinctionis nõ debet vnum aliud includere, alias non esset distinctio, sed confusio; sicut si aliquis distingueret, vel divideret animal in quadrupes, & habens pedes: non divideret, nec distingueret animal per suas differentias, quia quadrupes includit habens pedes, nec ponit in numero cum eo: sed iuxta solutionem datam vnio quoad denominationem, seu denominatio vniti includit vnionem quoad entitatem, cum denominatio vniti possit etiam accipi quoad entitatem, & prout sic non deficit: ergo talis distinctio vnionis quoad entitatem, & quoad denominationem inepta est. Contra 3. Quia adhuc dato quidquid vult solutio, manent in sua vi argumenta supra facta, & instaurantur sic. Per vos denominatio vniti deficit quoad denominationem, & non quoad entitatem: ergo deficit denominatio istius denominationis, non de-

deficiente entitate eiusdem denominationis. Ergo talis denominatio, quæ deficit est realiter distincta à sua propria entitate, quæ non deficit; vel si non est realiter distincta: ergo ex duobus realiter identificatis vnum realiter deficit, & aliud non; & sic redeunt omnia argumenta supra facta.

16 Contra secundam solutionem militant etiam eademmet impugnationes. Nam iuxta illam denominatio vniti includit rectum, & obliquum; rectum autem huius denominationis sunt entitates materiæ, & formæ, vt se explicat idemmet Collegium D. Thomæ; & cum iuxta ipsum entitates materiæ, & formæ sint vnio quoad entitatem; iam denominatio vniti includit vnionem quoad entitatem. Unde non poterit absolute concedi, quod in morte hominis deficit materiæ, & formæ denominatio vnitarum, sed solum sub distinctione quoad obliquum.

17 Deinde contra solutionem sic argumentor. Denominatio vniti deficit quoad obliquum, vel connotatum, & non quoad rectum: ergo deficit realiter connotatum denominationis, manente recto eiusdem denominationis. Sed rectum denominationis est præcipuum in ea: ergo potius dicendum esset: quod in morte hominis perseverat denominatio vniti, quam quod

deficit. Si respondeas, quod connotatum deficit non quoad rectum, sed quoad obliquum: inculcas terminos inutiliter, & confundis dando connotatum connotati, & premeris tribus impugnationibus supra factis contra primam solutionem. Debes ergo simpliciter fateri, quod deficit connotatum denominationis, perseverante recto eiusdem denominationis. Nunc sic: ergo connotatum denominationis vniti realiter distinguitur à recto eiusdem denominationis: ergo simpliciter verum est, quod si ex duobus vnum deficit, perseverante alio, vnum realiter distinguitur ab alio. Sed simpliciter verum est, quod in morte hominis deficit denominatio vniti, perseverantibus entitatibus materiæ, & formæ: ergo simpliciter verum est, quod denominatio vniti distinguitur realiter ab entitatibus materiæ, & formæ. Si iterum dicas, quod denominatio vniti non deficit quoad rectum, sed solum quoad connotatum: in primis iam fateris, quod hæc propositio *In morte hominis deficit denominatio vniti* non est concedenda absolute, & vt iacet

18 Deinde contra solutionem sic insurgo. Vel denominatio vniti includit essentialiter, & constitutivè solum rectum, vel solum obliquum, vel vtrumque simul? Si primum: ergo perfe-

verante recto, perseverat quidquid essentialiter, & constitutive pertinet ad denominationem uniti. Sed quando perseverant omnia essentialia constitutiva alicuius rei, etiam si aliud quodcumque deficiat, simpliciter, & absolute verum est, quod perseverat res: ergo in morte hominis, ubi perseverat rectum denominationis, quod iuxta adversarios sunt entitates materiae, & formae, simpliciter, & absolute verum est, quod perseverat denominatio uniti; & sic non solum erit verum, quod perseverat entitas unionis, sed etiam quod materia, & forma sunt unitae, quod dici nequit. Si secundum: ergo deficiente obliquo denominationis, quocumque alio perseverante, deficiunt omnia essentialia constitutiva denominationis uniti. Sed deficientibus essentialibus constitutivis alicuius rei, etiam si aliud quodcumque perseveret, simpliciter, & absolute verum est, quod deficit res: ergo in morte hominis, ubi deficit obliquum denominationis uniti, quod iuxta adversarios est actio unitiva, simpliciter, & absolute verum est, quod deficit denominatio uniti. Sed non deficit entitas unionis iuxta adversarios: ergo denominatio uniti quoad omnia sua essentialia constitutiva realiter distincta est ab entitate unionis. Ergo vel hac denominatio est pure extrinseca: vel

si non, erit aliquid intrinsecum; & cum praestet denominationem uniti, vel potius sit ipsa denominatio uniti: erit aliqua unio intrinseca realiter distincta ab entitate, quam vocant unionis.

19 Si autem dicatur tertium etiam sequitur, denominationem uniti absolute, & simpliciter deficere: quia quando aliquid essentialiter constituitur ex duobus, quocumque illorum deficiente, deficit illud, sicut quia album essentialiter dicit albedinem, & subiectum: sive deficiat albedo, sive subiectum, omnino, & simpliciter deficit album: ergo si denominatio uniti essentialiter includit rectum, & obliquum, deficiente obliquo debet omnino, & simpliciter deficere denominatio. Sed non deficit entitas unionis iuxta adversarios: ergo denominatio uniti realiter distincta est ab entitate, quam vocant unionis.

20 Dices: etsi album deficiat per defectum albedinis, vel subiecti; tamen dum album datur, & existit, nihil aliud est praeter albedinem, & subiectum: ergo pariter licet denominatio uniti deficiat, sive per defectum materiae, & formae, sive per defectum connotati, quod est actio unitiva: dum existit tamen talis denominatio, nihil erit praeter entitates materiae, & formae, & actionem unitivam, seu praeter materiam, & formam ut subsunt,

& subiiciuntur actioni vnitivæ. Resp. quod, adhuc admissò toto, quod intendit replica, non habent adversarij suum intentum; nam semper sequitur, denominationem vniti constitutivè, & essentialitèr non solum importare entitates materiæ, & formæ, sed etiam actionem vnitivam: consequenterque denominatio vniti constitutivè, & essentialitèr erit aliquid præter entitates materiæ, & formæ, quæ manent in morte hominis.

21 Deindè resp. admissò antecedenti negando conseq. Ratio disparitatis est, quia albedo, & subiectum ex natura sua sunt talia, vt ex eis possit fieri vnum per accidens, scilicèt album; at verò entitates materiæ, & formæ ex vna parte, & actio vnitiva ex alia nihil habent, vnde aggregentur ad constituendam vnā denominationem vniti, nisi talis denominatio sit pure extrinseca: quia actio vnitiva est pure extrinseca materiæ, & formæ. Et ideò constituere denominationem vniti per aggregatum ex entitatibus materiæ, & formæ, & actione vnitiva, est ponere denominationem vniti pure extrinsecam de sumptam ab actione agentis. Immo neque hoc stare potest in sententia contraria, nisi committendo circulum vitiosum quia in hac sententia dum materia, & forma sunt vnitivæ, habent hanc denominationem ab actio-

ne vnitiva, cum ipsæ consideratæ præcisè secundum suas entitates non habeant talem denominationem, vt patet in morte hominis. Rursus autem, actio vnitiva habet esse talis, scilicèt vnitiva, non ab aliqua vnione, quam causet in materia, & formæ, quia hæc non datur iuxta adversarios: neque ab ipsis entitatibus materiæ, & formæ, quia has non causat actio vnitiva, sed supponit causatas, loquendo de reunionem animæ, & corporis, quæ potest fieri, & fiet in resurrectione vniversali. Habet ergò actio, quod sit vnitiva ab ipsa denominatione vniti; & sic committitur circulus in explicanda tali denominatione.

22 Impugnata iam familiaris solutione adversariorum, probatur secundo conclusio nostra. Nihil potest identificari cum duobus realitèr distinctis: sed materia, & forma sunt duo realitèr distincta; ergò vnio non potest identificari cum entitatibus materiæ, & formæ. Confirm. Si vnio entitativè sumpta, esset entitates materiæ, & formæ, sequeretur materiam primam identificari cum duabus vnionibus realitèr distinctis: sed hoc est impossibile: ergò, & illud ex quo sequitur. Min. patet, & mai probat. Materia prima D. Petri v.g. identificat secum vnionem sui entitativè sumptam ad animam eiusdem D. Petri: sed etiam iden-

tificat secum aliam vnionem realiter distinctam ab vnione sui ad animam entitative sumptam: ergo. Mai. patet, quia iuxta aduersarios de facto datur vnio materiæ, & formæ D. Petri quoad entitatem, quia dantur entitates materiæ, & formæ, quæ sunt ipsa vnio entitative sumpta. Min. verò prob. Materia D. Petri de facto est vnita alicui formæ, cum non possit existere sine forma: sed vnio ad hanc formam realiter distincta est ab vnione ad animam D. Petri, vt per se patet: ergo materia D. Petri identificata est cum duabus vnionibus realiter distinctis.

23 Dices 1. quod hæc ratio multum probat; probat enim, quod compositum non possit identificari cum partibus simul sumptis, quæ plures sunt, & realiter inter se distinctæ. 2. dices: quod vnio non est vnum quid, sed duplex inadæquata; non est autem inconueniens, quod duplex vnio inadæquata identificetur cum duobus realiter distinctis. Sed contra primam solutionem est, quod compositum identificatur cum partibus simul sumptis, non vt plura sunt, sed vt sunt vnum, & in eo sensu, in quo verè de eis dici potest, quod sunt ipsa compositum. In sententia verò aduersariorum vnio entitative sumpta identificatur cum entitatibus materiæ, & formæ, vt plura sunt: quia identi-

ficatur cum illis adhuc vt separatim, & in eo statu, in quo de illis vere dici non potest, quod sunt ipsum compositum; vt manifestè patet in materia: & forma D. Petri, quæ de facto separate sunt, & ex eis non resultat compositum aliquod. Repugnat autem, quod vnum, & idem identificetur cum pluribus vt plura sunt, extra inefabile Trinitatis misterium. Contra secundam solutionem est, quod esse inadæquatam est contra conceptum, & propriam rationem vnionis. Nam vnio sumpta pro nexu non potest esse nisi duorum, vel plurium: vnde necessario est nexus duorum inter se. Si autem esset vnio inadæquata, esset tantum nexus vnus extremi, non autem alterius; quod manifestè repugnat, cum impossibile sit vnum extremum esse vnitum alteri, & hoc alterum non esse vnitum eidem primo.

§. III.

PROPONUNTUR ALIÆ
conclusiones.

24 **D**ico 2. Vnio non est aliquis modus, vel nexus medians inter materiam, & formam, nec vt quod, nec vt quo. Hæc conclusio est contra secundam sententiam: sufficienterque probatur auctoritate D. Thom. supra posita pro

prima sententia, quam eidem S. Doct. omnino conformem iudico quantum ad exclusionem modi, seu nexus realiter distincti à materia, & forma. Ulterius probatur ratione. Nam vnio, vel accipitur pro ipso vniri materiae, & formae, vel accipitur pro eo, quo materia, & forma vniuntur, & nechtuntur inter se? Si accipitur pro ipso vniri: tunc vnio non est modus, sed relatio, vt statim dicetur. Si accipitur pro eo, quo materia, & forma vniuntur: ergo inter materiã, & formam mediat aliquid, ad quod sequitur ipsum vniri tãquam effectus formalis illius: ergo materia prius actiuatur illo modo, cuius effectus formalis est ipsum vniri, quam actuetur per formam. Sed hoc repugnat: aliàs forma non esset actus primus materiae: ergo repugnat modus vnionis medians inter materiam, & formam.

25 Dico 3. *Vnio non est aliqua actualitas, vel aliquis actus secundus, quo materia, & forma actuentur.* Probatur. Quia materia non est in potentia nisi ad formam, & ad existentiam, median- te forma; forma vero solum est in potentia ad existentiam: sed vnio non est existentia, vt per se patet: ergo vnio non est actus secundus materiae, & formae.

26 Dico 4. *Vnio, propriè sumpta, est relatio habens pro fundamento unitatem compositi substantialis, seu unitatem illius en-*

titatis, quae est compositum substantiale. Hæc conclusio quoad primam partem est expressa in D. Thom. 3. ad Annibaldum dist. 5. art. 3. & 3. part. quæst. 2. art. 7. in corp. vbi eam docet Caie- tanus; quoad secundam partem eodem art. 7. & 8. quem videre debet quisquis naturam, & quid- ditatem vnionis scire desiderat. Igitur D. Thomas loco citato ad Annibaldum loquens de vnione Verbi incarnati sic ait: *Ad hoc dicendum, quod vnio tripliciter potest accipi. Uno modo, prout vnio idem est, quod vnio, & sic idem est, quod diuina essentia. Alio modo vt vnio est passio, & sic est quadam natura assumptæ dependen- tia ad assumentem. Tertio modo, & propriè vnio est relatio cor- sequens huiusmodi actionem, & passionem, & sic est quadam comparatio, vel habitudo vnitorum.* Loco autem citato ex 3. part. sic ait: *Respondeo dicendum, quod vnio, de qua loquimur est relatio quedam, quæ consideratur inter diuinam naturam, & humanam, secundum quod conveniunt in vna persona Filij Dei.* Ex quibus habemus, quod vnio propriè sumpta est relatio extremorum ad in- vicem, secundum quod conve- niunt in aliquo vno: ergo vnio materiae, & formae est relatio earum ad invicem, secundum quod conveniunt in constituendo vñ compositum substantiale. Pro ra- tione autem probativa huius con- clu-

clusionis sufficiat exclusio duplicis sententiæ supra positæ. Si enim vnio non consistit in entitatibus materiæ, & formæ, nec est aliquis modus medians inter eas: nihil aliud restat nisi relatio materiæ ad formam, secundum quod ex eis fit vnum.

27 Contra hanc conclusionem duo se offerunt argumenta. Primum est, quod si vnio est relatio, vnio compositi non esset substantialis, sed accidentalis, cum relatio prædicamentalis accidens sit. Secundum est, quod si vnio est relatio fundata in vnitatem compositi: esset posterior ipso composito, & eius vnitatem, cum omnis relatio posterior sit suo fundamento; sed vnio non est posterior composito, sed prior, quia ideo compositum est vnum, quia partes inter se sunt vnitæ: ergo vnio non est relatio. Respondeo ad 1. quod vnio est substantialis, quatenus fundamentum eius, est quid substantiale, scilicet vnum substantiale resultans ex actu per se, & per se potentia; licet formaliter sumpta vnio sit accidens relativum, vt in simili dicit Caietanus de vnione humanitatis ad Verbum locis citatis; de quo etiam videndus est art. 6. eiusdem quæst. Ad 2. concessa maiori neg. min. & eius prob. Potius enim ideo partes sunt inter se vnitæ, quia sunt coniunctæ in aliquo vno; vnio enim importat conjunctionem duo-

rum in aliquo vno, vt docet D. Thom. quæst. citata, 3. part. art. 9. in corp. Dices: partes sunt priores toto, quia sunt causa eius, sed non sunt priores nisi vt vnitæ: ergo vnio earum est prior composito, & vnitatem eius. Resp. negando min. quia partes non sunt priores composito, nec vt vnitæ, nec vt separatæ, sed secundum se; est enim hæc prioritas naturæ, & causalitatis, quæ convenit partibus per suam essentiam independentem ab omni reduplicatione accidentali. Vide dicta quæst. 6.

§. IV.

SOLVUNTUR ARGUMENTA

utriusque sententiæ.

28

AD fundamenta primæ sententiæ resp. primum desumptum ex autoritate D. Thomæ probare nostram secundam conclusionem; immò ex loco citato in confirmatione probatur, vt vidimus, quarta conclusio nostra: & retorquetur confirmatio in Colleg. Complut. Nam D. Thomas explicans omnes modos, & acceptiones vnionis non meminit vnionis identificatæ cum extremis vnitatis: ergo non sensit, vnionem identificari cum materia, & forma, sive cum extremis vnitatis. Præterea, prædictum Colleg. aperte contradicit D. Thomæ, dum ponens omnes acceptiones vnionis, quas D. Thomas enumerat

ad

ad Annibaldum, scilicet vnionem prout est actio, prout est passio, & prout est relatio, dicit in presenti num. 30. eas omnes esse improprias vnionis acceptiones; cum tamen D. Thomas expressè dicat, vnionem propriè sumptam esse relationem extremorum ad invicem.

29 Secundum argumentum etiam probat secundam conclusionem nostram. Ad 3. quatenus potest obstarè contra primam conclusionem nostram, negatur maior, quia materia, & forma non vniuntur formalitèr, id est non denominatur formalitèr vnità ab eo, per quod compositum est vnum, sed fundamentalitèr tantum; formalitèr verò denominantur vnità à relatione vnionis. Ad prob. dicitur, quod forma constitutiva vnus non est vnio, sed vnitas. Unio verò non constituit vnum, sed sequitur ad vnitatem, & constituit vnitum; ideòque de composito dicitur esse vnum, & de materia, & forma dicitur esse vnitas. Ad confirmat. patet ex dictis, negandam esse mai. cum sua probatione.

30 Ultimum argumentum directè militat contra primam conclusionem, cuius instantiæ, & præcipuè prima difficiles videntur. Cæterum inquirendum est ab adversarijs, an deficiente secundo filio, maneat quoad entitatem exercitium referendi patrem ad illum, vel non? Si non

manet quoad entitatem: ergò realitèr distinguitur à paternitate, quæ manet; & sic nulla est instantia. Si dicant quod manet quoad entitatem, & solum deficit quoad denominationem, sicut dicunt de vnione: ergò exercitium referendi patrem ad secundum filium non separatur, nec est separabile à relatione paternitatis; & sic falsa est maior instantiæ. Prob. conseq. Illud non separatur ab alio, cuius entitas manet, manente alio; sed si exercitium referendi ad secundum filium manet quoad entitatem, manet eius entitas: ergò. Rursus. Si illud exercitium deficit quoad denominationem: ergò talis denominatio, quæ deficit, realitèr distincta est ab entitate eiusdem exercitij, quæ manet; vel si non est: ex duobus realitèr identificatis vnum deficit manente alio, quod est implicatorium. Idem argumentum potest fieri de alijs instantijs.

31 Ad quarum primam admissa illa sententia, quam in logica sequuti sumus, nego min. argumenti, quia exercitium referendi patrem ad secundum filium non est sola relatio paternitatis, sed vltèrius dicit quamdam relationem rationis, quæ deficit, deficiente secundo filio. Pro cuius intelligentia sciendum est, quod terminus formalis, & primarius relationis paternitatis est filius in quantum talis, præ-

cindendo ab eo, quod sit hic, vel ille, primus, vel secundus; & ideo manente filio, quicumque ille sit, manet paternitas. Relatio verò ad secundum filium, in quantum secundus est, est habitudo, & relatio rationis: quamvis relatio ad illum in quantum filius est, sit realis, & sit ipsa relatio paternitatis. Ad secundam instantiam nego etiam min. quia fundare relationem similitudinis non identificatur cum albedine, sed cum ipsa relatione fundata. Pro quo notandum est, quod relatio, sicut refert fundamentum ad terminum, ita se ipsam intransitive, & per se ipsam refert ad fundamentum, & ad terminum; ex quo necessario sequitur, quod etiam fundamentum, & terminus referri debeant ad ipsam relationem. Non autem possunt referri per aliam relationem realem: alias procederetur in infinitum. Unde vel referuntur ad ipsam relationem per eandemmet relationem, vel potius per aliquam relationem rationis; & sic fundare relationem, vel est ipsa relatio fundata, vel est relatio rationis fundamenti ad ipsam relationem, quam fundat: quæ quidem relatio distincta est à fundamento. Ad 3. & 4. Similiter respondetur, quod terminatio ad obiectum in actu libero Dei, & terminatio humanitatis in persona verbi dicit ex parte actus liberi, & ex parte verbi re-

lationem rationis, ut non semel docet D. Thomas: relatio autem distincta est ab utroque, & ideo potest deficere, manente actu libero, & persona verbi.

32 Ad fundamenta secundæ sententiæ respondetur omnia illa præter secundum probare efficaciter nostram primam conclusionem. Secundum autem quatenus videtur velle, quod unio sit aliquis actus secundus actuans materiam, & formam, militat contra tertiam conclusionem. Ad quod concessa mai. & min. in sensu argumenti, quatenus intendit, quod ipsum actu informare est aliquid realiter distinctum ab entitate formæ: nego consequ. Si intelligatur de aliquo actu secundo, qui sit unio, quia forma constituitur in actu secundo in formans per ipsum esse, seu existentiam, quam communicat materiæ; non enim est alius actus secundus in composito, nisi esse existentia. Similiter materia constituitur in actu secundo recipiens per ipsum esse: quia idem est materiam actu recipere formam, ac esse in actu per ipsam formam, & eius existentiam; materia enim ex se ipsa nihil actualitatis habet. Ex quo patet, quomodo forma non sit actus purus: nam præterquamquod dicit ordinem ad materiam, etiam est in potentia ad ipsum esse, & ad actualem informationem, in quantum actualis informatio di-

cit de actu secundò. In quantum autem informatio dicit actum primum, qui communicatur materiæ: forma non est in potentia ad illam, sed per se ipsam, & per suam essentiam est actus primus materiæ. Et in hoc sensu falsa est minor argumenti: quia potius est implicatorium, quod forma per aliquid à se distinctum sit actus materiæ, & informet illam.

QUÆST. XIII.

*AN TOTUM DISTINGUA-
tur realiter à partibus simul
sumptis, &
vnitis?*

S. I.

*PROBATUR SENTENTIA
negativa.*

I Sensus quæstionis est, an illa entitas, quæ dicitur totum, sit realiter eadem, ac entitates partium vnitarum: an verò sit alia entitas realiter distincta ab eisdem partibus simul sumptis, & vnitis? Pro cuius explicatione sciendum est, quod totum est illud, quod ex partibus componitur: & est multiplex. Aliud enim est totum metaphysicum, aliud phisicum, aliud integrale, aliud accidentale. Totum metaphysicum est compositum ex genere, & diffe-

rentia. Totum phisicum est compositum ex materia, & forma. Totum integrale est, quod constat ex partibus integrantibus, seu quantitativis, vt sunt in homine manus, pedes, caput, &c. Totum accidentale aliud est per vnionem accidentalem, & hoc fit ex subiecto, & accidenti, vt album: aliud per aggregationem, vt acervus lapidum, vel tritici, cuius partes non sunt vnitæ, sed aggregatæ.

2 De his omnibus totis (excepto metaphysico, cuius partes, evidens est, realiter identificari, non solum cum toto, sed etiam inter se) procedit dubium: in præsentia tamen solum loquemur de toto phisico, quod ex materia, & forma componitur: & quidquid de illo dixerimus, intelligendum est de alijs. Inquirimus autem de partibus simul sumptis, & vnitis, quia partes totius possunt accipi seorsim, ita vt qualibet sumatur separatim ab alia, quamvis inter se sint vnitæ; & in hoc sensu certum est, totum distingui realiter à partibus, quia plus dicit, quam qualibet pars seorsim sumpta, vt ex se patet. Rursus, quamvis partes simul accipiantur, id est vna cum alia, possunt tamen præscindi ab vnione; immò de facto partes hominis, scilicet anima, & materia existunt simul in rerum natura sine vnione, vt constat in defunctis; & à partibus sic acceptis cer-

certum est etiam, totum distingui realiter, quia præter ipsas simul sumptas includit vnionem, sine qua non potest dari totum physicum. Quare dubium procedit de partibus simul sumptis, & vnitis.

3 Circa quod prima sententia est Scoti docentis, totum accidentale non distingui realiter à suis partibus: bene verò totum physicum, & totum integrale. Alij autem distinctionem realem à partibus solum concedunt toti physico. Tertia tamen sententia est communior, & asserit, nullum totum distingui realiter à suis partibus simul sumptis, & vnitis. Hæc sit nostra conclusio: & probatur 1. ex Phyllofopho 4. Physic. cap. 3. dicente, *Neque enim aliquid est totum, quam partes* Favet etiam D. Thomas pluribus in locis, quæ videri possunt apud AA.

4 Prima ergò ratio pro nostra conclusione sit. Quod verè predicatur de alio est realiter idem cum illo: sed totum verè prædicatur de partibus simul sumptis, & vnitis: ergò identificatur realiter cum illis. Mai. patet, quia in prædicatione affirmativa vera subiectum, & prædicatum debent esse realiter idē. Min. verò prob. Homo verè prædicatur de corpore, & anima vnitis: sed Homo est quoddam totum, cuius partes sunt anima, & corpus: ergò totum verè præ-

dicatur de suis partibus simul sumptis, & vnitis. Cetera patent, & maior constat ex illo Athanasij, *Sicut anima rationalis, & caro vnus est homo, &c.* Confirmatur. Inter definitionem, & definitum non datur realis distinctio, sed totum, & partes se habent vt definitio, & definitum: ergò non distinguuntur realiter. Min. patet, nam definitio physica totius traditur per eius partes physicas.

5 Secundò probatur conclusio. Si compositum dicit aliam entitatem præter partes vnitas, vel illa entitas est vnita eisdem partibus, vel ab illis separata? hoc secundum dici non potest, aliàs compositum quod in tali entitate consistit esset separatum à suis partibus, quod manifestè repugnat: ergò debes dicere, quod sit vnita. Patet conseq. Nam hoc ipso quod partes non sint separata à composito, sunt in illo, & cum aliundè iuxta adversarios non sint in composito per identitatem cum illo, debent esse in illo per vnionem; non enim est alius modus essendi in alio, nisi per identitatem, vel per vnionem. Sed etiam repugnat, quod talis entitas sit vnita partibus: ergò vtrumque repugnat. Minor subsumpta, prob. Quia ex illa entitate vnita partibus, & ex eisdem partibus resultaret aliud secundum compositum; & cum hoc etiam sit entitas distin-

cta à suis partibus, ex illo, & partibus resultaret aliud, & post hoc aliud, & sic in infinitum: ergò omnino repugnat, talem entitatem esse vnitam partibus. Quod verò ex entitate illa, in qua dicunt adversarij consistere compositum, & ex eius partibus debeat resultare aliud compositum, probatur. Nam iuxta ipsos ex materia, & forma unitis inter se resultat tertia entitas composita: ergò pari ratione ex materia, & forma unitis illi tertiæ entitati, resultabit alia omnino distincta.

6 Confirmatur. Vel illa tertia entitas est totum compositum, vel solum est aliquid eius? Neutrum esse potest: ergò non datur tertia entitas realiter distincta à partibus simul sumptis, & unitis. Min. prob. In primis enim non potest esse aliquid compositi, quia sic esset pars compositi, & non ipsum compositum; aliundè non potest esse totum compositum, quod probatur sic. Si illa tertia entitas esset totum compositum, partes compositi non essent aliquid eius: sed hoc repugnat: ergò, & illud ex quo sequitur. Maior per se patet, quia in sententia contraria totum compositum salvatur præcise in illa entitate realiter distincta à partibus unitis. Min. etiam est manifesta: corpus enim, & anima, dato quod non sint homo, sunt tamen aliquid homi-

nis. Deindè, quia vt concedunt Scotistæ (teste Merinero hic) totum includit suas partes: ergò sunt aliquid eius.

§. II.

SOLVUNTUR ARGUMENTA.

7 **S**ed obijciunt in primis adversarij quædam loca Aristotelis, in quibus videtur docere, totum distingui realiter à partibus simul sumptis, & unitis. Nam lib. 7. metaph. cap. 17. ait *Silla-
bam Ba non esse B. & A. sed aliud
tertium.* Et lib. 8. cap. 6. ait, *Totum esse aliquid præter partes:* & 2. de anima dividit substantiam in materiam, formam, & compositum: ergò sentit, quod compositum est alia tertia entitas præter materiam, & formam.

8 A ratione verò arguitur 1. sic. Si totum physicum non esset tertia entitas realiter distincta à materia, & forma unitis, nulla esset distinctio inter totum per se, quale est physicum, & inter totum per accidens v. g. album: consequens non potest admitti: ergò nec antecedens. Sequela probatur. Nam totum per accidens ideò est tale, quia simpliciter est plura, & solum secundum quid unum, scilicet ratione unionis, sed data nostra sententia totum per se etiam est sim-

simpliciter plura, & solum secundum quid vnum, quia materia, & forma simpliciter sunt plura, & solum fiunt vnum per vnionem: ergo. 2. Omnis causa realiter distinguitur à suo effectu: sed partes vt vnità, sunt causa realis totius, cum ex illis componatur, & constituatur: ergo. 3. Plura verificantur de toto, quæ non possunt verificari de partibus vnitis: ergo inter totum, & partes vnitas datur realis distinctio. Ant. patet, nam fieri, & operari dicuntur de toto, & non de partibus: non enim dicimus materia, & forma vnità ædificant, sed homo ædificat.

9 Quartò arg. Totius ad partes vnitas datur relatio realis, & e contra: sed relatio realis petit extrema realiter distincta: ergo. Immo ipsæ partes vnità referuntur ad invicem relatione reali vnionis: sed totum non refertur ad aliud relatione vnionis, quia totum non est alteri vnitum: ergo. 5. Totum resultat ex partibus vnitis, & ex illis componitur, sed nihil resultat, & componitur ex se ipso: ergo totum non est idem cum partibus vnitis. 6. Si partes vnità essent idem cum composito, essent idem inter se: hoc repugnat: ergo, & illud, ex quo sequitur. Mai. patet ex illo principio quæ *Sunt eadem vni tertio*, &c. Denique idem non potest simul esse pars, & totum; sed partes vnità sunt

partes: ergo non sunt totum.

10 Respondetur ad testimonia Aristotelis, ea non esse contra nos: Nam in primò loco intendit sillabam *Ba* non esse duas illas literas, secundum se, & seorsim sumptas, sed vt vnitas, & in secundò similiter docet totum esse aliquid præter partes secundum se sumptas, quamvis non vt vnitas: quod idem nos supponimus. In tertio verò loco verissimè distinguit tres substantias, scilicet materiam, formam, & compositum: quia compositum neque est materia, neque forma, sed est tertia entitas distincta realiter tam à materia sola, quàm à forma sola, licet non sit distincta à materia, & forma vnitis.

11 Ad primum à ratione negatur maior. Ad prob. negatur min. quia materia, & forma, quæ sunt partes totius per se se habent vt per se actus, & per se potentia, siue vt primus actus, & prima potentia: & ideo posita vnione fiunt vnum simpliciter, & solum manent plura secundum quid, quia hæc est natura actus, & potentia. At verò partes totius accidentalis, scilicet subiectum, & accidens non se habent vt per se actus, & per se potentia: sed vnum quodque eorum est actus, & quid completum in suo genere: ideoque adhuc post vnionem manent simpliciter plura, & solum se-

cundum quid vnum. Undè licet totum per se, & per accidens convenient in eo, quod vtrumque est vnum per vnionem partium: vnio tamen est in vtroque diuersa, nam in toto per se est per se talis propter dicta, & facit vnum per se: in toto autem per accidens est vnio secundum quid, & facit secundum quid vnum. Iudico tamen, hoc argumentū retorqueri posse in suum authorem. Nam illa tertia entitas, quam ponit distinctam à partibus simul sumptis, & vnitis, non potest esse vna, nisi per vnionem: ergo si id, quod est vnum per vnionem, non potest esse simpliciter vnum, neque in sua sententia totum per se erit simpliciter vnum. Prob. ant. Illa entitas non potest esse simplex, aliàs non esset totum, quia totum essentialiter dicit compositionem partium: id autem, quod est simplex excludit omnem compositionem: ergo illa entitas debet esse composita. Sed compositum non habet aliam vnitatem, nisi per vnionem plurium, quia solum habet vnitatem compositionis, quæ consistit in vnione distinctorum: ergo adhuc in sententia contraria totum per se solum est vnum per vnionem, & consequenter solum secundum quid.

12 Secundum argumentum difficile existimatur ab omnibus; ceterum eius difficultas non ori-

tur præcisè ex nostra sententia, in quacumque enim sententia communis est: quod quidem manifestè videtur in partibus compositi physici, scilicet materia, & forma. Non enim apparet, quomodo materia, & forma possint esse causa totius physici: nam materia causat recipiendo, & forma informando; constat autem, quod materia non recipit totum compositum, sed formam: forma verò non informat totum, sed materiam: ergò verificari non potest, materiam, & formam esse causam compositi, seu totius physici. Idem dico in sententia contraria; nam materia non recipit illam entitatem tertiam, in qua iuxta adversarios consistit totum, quia illa entitas distinguitur à forma: & materia solum formam recipit; neque forma informat illam entitatem, quia talis entitas non est materia: & forma solum materiam informat: ergò neque in sententia contraria apparet, quomodo materia, & forma possint esse causa totius physici.

13 Propter hoc diuiduntur AA. circa solutionem huius argumenti: quidam enim absolute negant, materiam, & formam vnitatem esse causam totius. Quæ solutio licet in re possit esse vera, dissonat tamen communi loquendi modo Aristotelis, & D. Thom. passim docentium, partes esse causam totius. Secundo respon-

dent

ident alij, maiorem esse veram de causis extrinsecis, non de intrinsecis: quia causa extrinseca, v. g. efficiens, & finalis causat extra se influendo, & ideo debet realiter distingui à suo effectu; causa verò intrinseca, qualis est materialis, & formalis, causat intrinsecè constituendo. Et cum constitutum, & constitutivum petant realiter identificari: ideo causa intrinseca realiter identificatur cum suo effectu. Hanc solutionem sequitur Villanova, & videtur coincidere cū alia, quam adducit Ioannes à S. Thoma dicens, quod partes solum improprie dicuntur causare totum, non autem proprie. Unde iuxta hanc solutionem non est standum vocibus, quia causare in presenti sumitur improprie, prout est idem, quod constituere. Nec desunt aliqua exempla ad confirmandum, quod idem possit esse causa sui ipsius secundum diversas acceptiones hoc improprio modo causandi. Nam vt idem Villanova notat ex Gilberto Porretano, actio aliquid est causa passionis; & tamen actio, & passio idem realiter sunt. Insuper in communi sententia Thomistarum, & etiam Scotistarum effectus formalis formæ non distinguitur realiter ab ipsa forma communicata subiecto: vnde eadem forma, vt active se communicans subiecto, est causa sui ipsius vt passive communicatæ. Quod ex-

gò inconueniens erit in eo, quod materia, & forma, vt active se communicantes ad invicem, sint causæ totius, & vt passive communicatæ, sint ipsum totum.

14 Tertia tamen solutio communis est, & probabilior: iuxta quam concessa maiori dist. min. Partes vnitæ sunt causa totius, simul, & collectivè sumptæ, nego min. singillatim, & divisivè sumptæ, concedo min. & nego consequ. Diximus iam, quod partes etiam si sint vnitæ, & considerentur vt vnitæ, possunt tamen accipi vel simul, & collectivè, vel seorsim, & divisivè. Si ergò accipiuntur hoc secundo modo, verum est quod causant totum, ab illoque realiter distinguuntur, non solum singulæ, sed etiam omnes, si divisivè sumantur; at verò sumptæ collectivè neque causant totum, neque ab eo distinguuntur, sed potius sunt ipsum totum.

15 Sed contra hanc solutionem est replica: quod totum non solum habet causam intrinsecam inadæquatam, sed etiam adæquatam: sed causa adæquata totius nulla alia potest esse, nisi partes simul, & collectivè sumptæ: ergò non solum partes divisivè sumptæ, sed etiam collectivè sumptæ, sunt causa totius; & consequenter adhuc vrget argumentum. Min. prob. Nam vna pars divisivè ab alia, v. g. materia divisivè à forma non causat adæ-

qua-

quate totum physicum, quia illud adæquate non componit, ut per se patet: ergo causa adæquata totius erunt omnes partes collectivæ sumptæ.

16 Ad hanc replicam dicendum est, quod causa adæquata totius non est sola vna pars, nec alia sola: sed omnes, sumptæ tamen distributive, non collectivæ. Unde in forma neganda est minor, & ad probat. claritatis gratia potest distingui ant. Una pars, &c. vna pars divisivæ ab alia, & sola, concedo ant. Una pars divisivæ ab alia, & alia etiam divisivæ ab alia, nego ant. & conseq. Quia materia divisivæ à forma, & forma divisivæ à materia causant adæquate totum physicum: & sic accipiuntur omnes partes, quamvis divisivæ. Et in hoc stat fallacia argumenti, quod pro eodem usurpat dicere *omnes partes*, ac dicere *partes collectivæ*; cum tamen possumus accipere omnes partes, & non accipere illas collectivæ, sed divisivæ; ut manifestè constat ex dictis in Summulis circa suppositionem. Nam dum dicimus *omnes Apostoli sunt beati*, omnes quidem accipimus, & de omnibus affirmamus prædicatum. Sed non accipimus illos collectivæ; alias non posset verificari propositio de singulis divisim sumptis.

17 Ad 3. arg. dicendum est, quod quidquid verificatur de toto, verificatur etiam de partibus

simul sumptis, & unitis in sensu identico, licet non in sensu formali: ex quo ad summum arguitur distinctio rationis inter totum, & partes. Ad 4. & 5. resp. sicut ad 2. quod partes unitæ si seorsim, & divisivæ accipiuntur, dicunt relationem realem ad totum, & totum ad illas; at verò simul, & collectivæ sumptæ non dicunt talem relationem. Sicut neque totum componitur ex illis collectivæ acceptis, sed divisivæ. Ad 6. resp. quod illud principium intelligitur, quando extrema sunt idem cum tertio divisivæ accepta, ut constat in syllogismis, in quibus de vno extremo seorsim, & divisivæ ab alio affirmatur identitas cum tertio in vna præmissa, & de alio etiam divisivæ accepto in alia. In præsentia autem identitas cum toto non convenit partibus divisivæ sumptis, quia prout sic distinguuntur realiter à toto, sed collectivæ, & simul sumptis. Ad ultimum concessa maiori concedenda est etiam minor de partibus unitis divisivæ acceptis, sed neganda est de illis collectivæ, & simul sumptis: quia prout sic non sunt partes, sed totum.

***

***

***

QUÆ-

QUÆST. XIV. DE EXISTENTIA, & SUBSISTENTIA.

UTRUM ESSENTIA, ET
EXISTENTIA DISTINGUANTUR REALITER
IN CREATURIS.

§. I.

PROBATUR SENTENTIA
AFFIRMATIVA.

I **Q**uestio hæc propriam sedem habet in metaphysica; hic tamen illam disputamus, tum ut AA. modernis morem geramus: tum & maxime, quia necessaria est ad perfectam notitiam compositi physici, & ad pleniorum intelligentiam plurium, quæ de existentia dicta sunt, & passim occurrunt. Titulus clarus est: sed breviter observa duo. Primum, quod essentia accipitur in præsentis pro prædicatis cuiuscunque rei illam metaphysicè constituentibus, sine quibus impossibile est rem intelligi, aut in rerum natura inveniri. Nomine verò existentia intelligimus id, quo res dicitur esse actu in rerum natura extra omnes suas causas, & extra statum possibilitatis. Secundo observa, quod essentia potest considerari in statu possibilitatis, & sic dicitur essentia possibilis: vel in statu existentia, & sic dicitur essentia actualis. Dubium er-

gò non procedit de essentia in statu possibilitatis: nam de hac certum est distingui realiter ab existentia, sicut non ens ab ente; essentia enim purè possibilis nihil est in se, solumque potest habere esse obiectivum in intellectu illam cognoscente.

2 Hæc suppositio communiter admittitur, etsi aliqui videantur dissentire: de quo alibi. Illam tamen expresse docet Div. Thomas q. 3. de pot. art. 5. ad 2. dicens: *Essentia ante quam esse* (id est existentiam: hoc enim nomine appellatur existentia apud antiquos) *Habeat, nihil est, nisi forte in intellectu creantis, ubi non est creatura, sed creatrix essentia.* Suadetque in super veritatem istam ipsa ratio: etenim cum possibilitas rerum sit ab æterno, si creaturæ in statu possibilitatis essent aliquid reale in se ipsis, hoc esse reale, quod haberent, vel esset creatum, vel in creatum: neutrum esse potest: ergò omnino repugnat essentiam in statu puræ possibilitatis esse aliquid. Min. prob. & primò quod illud esse non possit esse in creatum; quia sic non esset creatura, sed ipse Deus, nihil enim est in creatum præter Deum; unde ortum fuit illud dictum SS. PP. *Quidquid à Deo factum non est, aut Deus, aut nihil est.* Quod verò non possit esse quid creatum, non minus est certum, cum fides doceat, omnia creasse Deum

in tempore, & nihil ab æterno: sed illud esse esset, ab æterno, sicut, & ipsa possibilitas: ergo non potest esse aliquid creatum, consequenterque debet esse nihil.

3 Igitur circa præsentem quæstionem sententia affirmativa est omnium Thomistarum contra omnes Iesuitas, vno, vel altero dempto. Est etiam expressa, & constans D. Thomæ innumeris in locis, quæ passim apud ipsum inveniuntur: ubi sæpe affirmat, in creaturis esse, seu existentiam esse aliud ab earum essentia; esse recipi in essentia, nullamque creaturam esse suum esse, sed hoc proprium esse solius Dei, qui per essentiam est suum esse subsistens, id est, est ipsum esse in nullo receptum; quæ omnia sine distinctione reali inter essentiam, & existentiam creaturæ stare non possunt.

4 Adducit etiam S. Doct. rationes probativas suæ sententiæ, quibus communiter vruntur Thomistæ, quarum prima sit. Id, quod realiter convenit creaturæ, & est extra essentiam eius, realiter distinguitur ab essentia creaturæ: sed esse, seu existentia realiter convenit creaturæ, & est extra essentiam eius: ergo realiter distinguitur ab essentia creaturæ. Maior patet, quia id, quod est extra essentiam creaturæ, non est essentia creaturæ: ergo est distinctum ab essentia creaturæ. Min. verò prob. 1. Illud est ex-

tra essentiam creaturæ, quod non pertinet ad definitionem creaturæ, & sine quo potest intelligi essentia creaturæ: sed existentia non pertinet ad definitionem creaturæ, & sine ea potest intelligi essentia cuiuslibet creaturæ: ergo 2. Probatur eadem min. Illud quod prædicatur de creatura accidentaliter, & contingentè est extra essentiam creaturæ: sed existentia prædicatur accidentaliter, & contingentè de omni creatura: ergo est extra essentiam eius. Mai. patet, quia essentia, & quidquid ad eam pertinet, essentialiter prædicatur de quocumque subiecto. Min. autem prob. Hæc propositio *Homo est, vel homo existit* (idem de qualibet creatura) est propositio contingens, cum possit esse falsa, ut per se patet: ergo esse, seu existentia accidentaliter, & contingentè prædicatur de omni creatura.

5 Urgetur. Si essentia creaturæ realiter identificatur cum propria existentia, hæc poterit verè prædicari de essentia saltem in sensu identico; sed hoc est falsum: ergo, & illud, ex quo sequitur. Mai. patet, quia ad veritatem prædicationis in sensu identico sufficit identitas realis prædicati cum subiecto. Min. autem prob. Hæc propositio *Homo, est suum esse, vel sua existentia* falsa est: ergo existentia non potest verè prædicari de essen-

essentia creaturæ. Ant. probat. Tum, ex D. Thoma asserente, quod creatura non est suum esse. Tum, quia si creatura esset suum esse, per suam essentiã esset suum esse: sed quod per suam essentiam est suum esse, essentialiter est, sicut quod per suam essentiam est animal, essentialiter est animal: ergo creatura essentialiter esset, seu existeret. Sed quod essentialiter est, non potest non esse, sicut quod essentialiter est animal, non potest non esse animal: ergo creatura non posset non esse, quod dici nequit.

6 Urgetur amplius. Ideò hæc propositio *Homo est albus* est propositio accidentalis, & contingens, quia licet homo, & album idem sint, non tamen per illud idem homo est albus, per quod est homo; sed per aliquid aliud realiter distinctum ab humanitate, scilicet per albedinem: ergo ut hæc propositio *Homo existit* sit contingens, ut revera est, id, per quod homo est existens, debet esse aliquid realiter distinctum ab eius essentia, seu humanitate. Sed id, per quod est existens, est existentia: ergo hæc est aliquid realiter distinctum ab essentia hominis.

7 Dices: has rationes instari in animali, & rationali. Nam rationale accidentaliter prædicatur de animali, cum accadat animali esse rationale; & tamen in homine non distinguitur realiter

animal, à rationali. Cuius ratio est, quia prædicatio rationalis de animali est accidentalis logicè, seu metaphysicè, non verò est accidentalis physicè; quia si animal consideretur physicè secundum ea, quæ realiter habet in homine, essentialiter convenit ei esse rationale, sicut convenit homini. Ita similiter existere prædicatur de essentia creaturæ accidentaliter metaphysicè, prout consideratur essentia præscindendo ab eo, quod sit intra, vel extra causas, & in rerum natura. Deinde instantur prædictæ rationes in vnione, quæ iuxta probabilem sententiam plurium Thomistarum identificatur realiter cum materia, & forma; & tamen ipsa vnio in concreto, seu esse unitum prædicatur accidentaliter de materia, & forma.

8 Sed contra: quia ut bene vidit Collegium D. Thomæ, ideò rationale prædicatur accidentaliter logicè de animali, quia animal, quod est subiectum in hac propositione *Animal est rationale*, accipitur præcisivè, & inadæquate, prout solum dicit id, quod repræsentatur in hoc conceptu obiectivo *Animal*; non autem accipitur secundum omne, quod habet in re, quæ est animal, scilicet in homine: sed dum existentia prædicatur de essentia, accipitur essentia adæquate, & secundum omne, quod

habet in re absque aliqua præcissione, immò de ipsa essentia existente prædicatur existentia in concreto, quia solum de essentia existente verum est dicere, quod existit: ergò si prædicatur accidentaliter, talis prædicatio est accidentalis, non solum logicè, sed etiam physicè. Præterea. Si existentia prædicaretur de essentia eo modo, quo rationale prædicatur de animali, sicut istæ propositiones sunt veræ, & necessariae, *Aliquod animal est rationale: animal, quod est homo, est rationale*: ita essent veræ, & necessariae istæ, *Aliqua essentia creata est existens, essentia, quæ existit est existens*: sed vtraque earum est contingens, cum possit fieri, quod nulla essentia creata existat: & etiam possit essentia eadem, quæ existit, non existere: ergò non eodem modo prædicatur accidentaliter existentia de essentia, ac prædicatur rationale de animali.

9 Ad instantiam de vnione, Colleg. D. Thomæ nititur reddere disparitatem ex eo, quod esse vnitum est denominatio secundaria sequuta ad entitates materiæ, & formæ, & ideò bene potest accidentaliter prædicari de ipsis, salva identitate vnionis cum entitatibus materiæ, & formæ. Ad verò existere est denominatio principalis, & primaria, quæ non potest provenire secundario ab entitate essentiæ:

vnde necessario debet provenire ab aliquo realiter distincto ab essentia. Sed immeritò A. iste sententiam certam in Scola D. Thomæ, & quam ipse D. Thomas probat inter alias ratione supra posita, facit dependentem à doctrina tam in certa de denominationibus primarijs, & secundarijs; maximè cum adversarij possint facile dicere, denominationem existentis secundario provenire ab essentia, quæ existit per solam connotationem actionis productivæ ponentis rem extra causas: sicut ipse ponit denominationem vniri provenire ab entitatibus materiæ, & formæ connotâdo actionem vnitivam. Quare ad instantiam neganda est ea sententia, quam supra falsam probavimus cum Illustriss. Palanco ex eadem ratione, qua nunc probamus præsentem conclusionem.

10 Pro qua sit secunda ratio. Omnis existentia creata recipitur realiter in essentia, cuius est existentia: ergò realiter distinguitur ab ipsa. Conseq. patet, quia inter realiter recipiens, & realiter receptum necessario intercedit realis distinctio, cum nihil recipiatur in se ipso. Ant. verò prob. Omnis existentia, quæ non recipitur in aliquo subiecto, est infinita, & illimitata: sed existentia creaturæ non potest esse infinita, & illimitata: ergò omnis existentia creata recipitur rea-

realitèr in essentia. Mai. prob. Omnis existentia, quæ non recipitur in aliquo subiecto, est actus purus nullam includens potentialitatem: sed actus purus est infinitus: ergo existentia non recepta in aliquo subiecto est infinita. Min. patet, quia quod omnino est actus, & nihil habet potentialitatis, habet in se omnem perfectionem possibilem; idem enim est perfectio, & actualitas. Mai. autem prob. supponendo ex dictis q. 4. quod includere aliquam potentialitatem solum potest contingere duobus modis, scilicet, vel quia aliquid est potentia, vel est in potentia, ad aliquem actum: vel quia est actus determinatus, & ordinatus ad perficiendam aliquam potentiam.

11 Sed si existentia non recipitur in essentia tamquam in subiecto, & potentia perfectibili, non habet potentialitatem, quia sit actus ordinatus ad perficiendam aliquam potentiam, ut per se patet; & aliunde non potest habere potentialitatem, quia ipsa sit potentia, vel sit in potentia ad alium actum: ergo si existentia non recipitur in essentia tamquam in subiecto, est actus purus nullam habens potentialitatem ad mixtam. Secunda pars huius minoris prob. Existentia non potest esse in potentia ad aliquid aliud, sed potius omnia alia sunt in potentia ad ip-

sam: unde, & D. Thomas appellat eam actualitatem omnium actuum, & perfectionem omnium perfectionum. Ratio etiam id suadet; nam quicquid aliud excogitari potest, quod non sit ens per essentiam, & à se, sicut est Deus, est in potentia ad esse, seu existentiam, siquidem potest esse, & non esse: ergo existentia non potest esse in potentia ad aliquid aliud, sed omnia sunt in potentia ad ipsam.

12 Confirmatur hæc ratio. Id, quod identificat secum actum primum, & ultimum de linea entis est infinitum in linea entis: sed creatura identificans secum suam existentiam identificaret secum actum primum, & ultimum de linea entis: ergo esset infinita in linea entis. Sed creatura non potest esse infinita in linea entis, quia essentialitèr est ens participatum, & consequenter finitum: ergo non potest secum identificare suam existentiam. Min. principalis patet, quia actus primus de linea essendi est actualitas essentiae, quam unaquæque res habet à sua forma, quæ est actus essentialis eius ulterius perfectibilis per existentiam, tamquam per actum secundum, & ultimum.

13 Et ne adversarij dicant, quod in hoc supponimus id, quod debebamus probare, scilicet quod linea essendi dividatur in actum primum, & ultimum,

quorum ille sit essentia constituta per suam formam, hic verò existentia actuans, & perficiens eandem essentiam: probatur sic. Nam prescindendo ab eo, quod res existat, vel non existat, consideramus in rebus materialibus essentiam earum constitutam ex materia, tamquam ex potentia, & ex forma tamquam ex actu; in rebus verò immaterialibus, quales sunt Angeli, consideramus solam formam simplicem, quæ est actus, nullum dicens ordinem ad materiam: sed hic actus sive sit forma simplex in rebus spiritualibus, sive sit forma componens cum materia in rebus materialibus, non potest esse actus ultimus in linea essendi: ergo est actus primus. Min. prob. Talis actus est ulterius determinabilis, & actuabilis per ipsum esse, seu existentiam; cum omnis res creata, sive materialis, sive spiritualis, sit ex proprio conceptu indifferens, ut habeat actum essendi, vel careat illo: ergo admittendum est, quod saltem secundum rationem linea essendi dividatur in actum primum, & secundum. In quo sensu procedunt rationes nostræ supponendo, quod existentia secundum propriam rationem est actus ultimus, & essentia primus, ut explicatum manet: quo supposito disputatur utrum sint, vel non eadem res in creaturis? nisi enim propria ratio, & conceptus quid-

ditativus cuiuscumque obiecti supponatur, nihil de eo poterit disputari.

14. Vera ergo est minor confirmationis nostræ. Mai. verò, scilicet quod sit infinitum in linea entis id, quod identificat actum primum, & secundum de tali linea, probatur. Illud est infinitum in linea entis, quod per unicam entitatem indivisibilem habet omnem perfectionem de linea entis: sed id, quod identificat secum actum primum, & ultimum de linea entis, habet per unicam, & indivisibilem entitatem omnem perfectionem de linea entis: ergo, &c. Mai. ex se patet, min. autem prob. Omnis perfectio de linea entis, vel est actus primus, vel ultimus de tali linea; quidquid enim non est aliqua actualitas, non est perfectio, sed privatio perfectionis: ergo id, quod identificat secum actum primum, & ultimum de linea entis, habet per unicam entitatem omnem perfectionem de linea entis.

15. Dices: hanc rationem esse sophisticam, & confundere essentiam, & existentiam in particulari sumptas cum conceptu communi earundem univ ersaliter sumptarum; arguit enim ab identitate cuiusvis essentiae particularis cum sua existentia particulari, & determinata ad identitatem cum omni existentia possibili intra lineam entis. Quæ argu-

gumentatio manifeste mala, & vitiosa est; neque adversarij volunt, vel ex eorum sententia sequitur, quod essentia hominis identificans secum suam existentiam, identifice etiam omnes existentias possibles: quod erat necessarium, vt evaderet infinita in linea entis.

16 Sed contra: quia ratio confirmationis præcedentis procedit ex conceptu communi essentiae, & existentiae creatæ, de quarum ratione est se habere vt actum, & potentiam, ad probandum nullam existentiam posse esse limitatam, & determinatam ad aliquam speciem, vel genus intra lineam entis, ac per consequens nihil posse esse finitum, & limitatum, nisi eius existentia sit realiter distincta ab essentia. Ad quod probandum, & roborandam confirmationem præcedentem notandum est, quod iuxta adversarios essentia, & existentia in communi ex conceptu proprio, & quidditativo earum, qui est ratio potentiae, & actus, vel ratio actus primi, & ultimi, non distinguuntur realiter, sed potius realiter identificantur; quamvis iuxta ipsos talis conceptus descendat plurificatus, & divisus in plures essentias, quæ comparatæ cum alijs essentijs, & earum existentijs distinguuntur realiter ab eis: quin tamen aliqua essentia comparata cum propria existentia distinguatur reali-

ter ab ea. Ad modum quo animal, v. g. identificat secum realiter suas differentias, medijs quibus descendit ad sua inferiora divisum, & plurificatum in plures species animalium realiter inter se distinctas: quin tamen ipsa ratio animalis realiter distinguatur, nec à suis differentijs, nec ab aliquo suorum inferiorum.

17 Hoc notato, sic argumentor. Talis plurificatio, & distinctio existentiarum est impossibilis, semel quod existentia creata in communi sumpta identifice-tur realiter cum essentia: ergo sequitur inconueniens, quod intendimus deducere. Min. prob. Existentia creata in communi, vel ratio communis existentiae creatæ non potest dividi in plures existentias realiter inter se distinctas, nisi per differentias, quæ essentialiter sint determinativæ illius rationis communis, & determinent eam ad hoc vt sit talis determinata existentia, & in tali specie determinata præ alia existentia alterius speciei: sed nulla est possibilis differentia, per quam ratio communis existentiae determinetur, vt sit hæc existentia præ alia alterius speciei: ergo talis plurificatio existentiarum non est possibilis. Mai. patet, & min. prob. Si aliqua essentia differentia determinativæ rationis communis existentiae, vt esset hæc præ alia, maximè differentia ipsæ essentiarum, quibus essentia

constituuntur specificè distinctæ, v. g. differentia determinans existentiam vt in homine sit talis speciei, erit ipsa rationalitas, quæ est differentia constitutiva essentia hominis in tali specie; aliæ enim differentia non sunt assignabiles, vt videtur: sed differentia essentiarum non sunt determinatiua rationis communis existentia: ergo.

18 Min. prob. Illud, quod est ex proprio conceptu, & quidditate indifferens, vt coniungatur, vel non cum aliqua ratione communi, non potest esse determinativum eius: sed differentia essentiarum sunt ex propria quidditate indifferentes, vt coniungantur, vel non cum ratione communi existentia: ergo non possunt esse determinatiua talis rationis communis. Min. patet, quia rationale, v. g. ex propria quidditate est indifferens, vt sit existens, vel non sit existens: ergo est indifferens, vt coniungatur cum ratione communi existentia. Mai. autem prob. & explicatur. Nam si rationale esset indifferens, vt coniungeretur cum animali, ita vt de aliquo, de quo verè dicitur rationale, posset verè negari animal: non posset rationale esse determinativum essentiale animalis, trahens illud ad determinatam speciem animalis. Unde quia rationale (& idem de quavis alia differentia) ex proprio conceptu habet de-

terminare animal, vt sit in tali specie: de quocumque prædicatur rationale, prædicatur etiam animal; sed non de quocumque prædicatur rationale, prædicatur existens, immò & potest negari existens de eo, de quo verè dicitur rationale, vt patet in casu quo nullus homo existeret: ergo rationale, vel quævis alia differentia constitutiva essentia, vtpotè potens non coniungi cum ratione communi existentia, non potest esse determinativum eiusdem rationis communis, vt sit hæc existentia præ alia. Ergo sublatâ distinctione reali inter essentiam, & existentiam ex præcisa ratione actus, & potentia, non est vnde existentia possit dividi in plures existentias inter se realiter distinctas; & consequenter quidquid existeret, identificaret secum existentiam secundum totam suam amplitudinem, & universalitatem, haberetque per identitatem omne esse, & sic esset infinitum in linea entis.

19 Deinde respondent adversarij, quod sine recurſu ad hoc quod existentia creaturæ recipiatur in propria essentia, salvatur sufficienter limitatio, & potentialitas creaturæ, per hoc quod suam existentiam recipiat ab alio; quia hoc ipso quod recipiat esse, seu existentiam ab alio, est ens ab alio, & consequenter finitum, & limitatum, quia solum ens à se est infinitum. Insu-

per

per eo, ipso quod aliquid habeat esse receptum ab alio, habet potentialitatem, non per ordinem ad aliquam causam materialem, in qua ipsum esse, seu existentia recipiatur: sed per ordinem ad causam efficientem, à qua participat esse; & quia taliter habet esse à prima causa, vt possit illud non habere, est in potentia obiectiva ad essendum: quæ potentia sufficiens signum, & causa est limitationis. Addunt etiam, quod adhuc potentialitas, quæ oritur ex receptibilitate in alio, salvatur in creatura sine eo, quod existentia recipiatur in essentia; etenim tam essentia creaturæ, quam eius existentia sunt in potentia ad recipiendam subsistentiam, & plura accidentia, quibus perfici, & actuari possunt.

20 Cæterum omnia ista præoccupata sunt in secunda ratione nostra. Nam licet verum sit, quod habere esse receptum ab alio arguat limitationem, & finitudinem; tamen cum existentia ex proprio conceptu sit actus, & actus non possit limitari, nisi quatenus habet admixtam aliquam potentialitatem, aliàs esset actus purus, & consequenter illimitatus; & cum actus non possit habere potentialitatem ad mixtam, nisi in quantum ordinatur ad aliquam potentiam actuandam: quod quidem est esse actum receptibilem in aliqua potentia; sit inde, quod non pos-

sit aliquid habere esse receptum ab alio, nisi etiam habeat illud receptum in alio.

21 Præterea. Quia eo ipso quod creatura habeat esse receptum ab alio, arguitur distinctio realis essentia ab existentia: ergo nulla est solutio. Prob. ant. Si creatura haberet esse receptum in propria essentia, tale esse distingueretur realiter ab essentia: eo quod non potest esse idem realiter id, quod recipitur, & id, in quo recipitur, cum nihil recipiatur in se ipso: sed si creatura habet esse receptum ab alio, datur in ea id, quod recipit esse, & ipsum esse receptum, & non potest esse idem realiter recipiens, & receptum, quia nihil recipit se ipsum: ergo eo ipso quod creatura habeat esse receptum ab alio, arguitur distinctio existentia ab eius essentia. Neque est instantia de ipsa essentia creaturæ, quam etiam recipit creatura à Deo; & tamen non distinguitur realiter à sua essentia. Non inquam, valet hæc instantia. Nam creaturam recipere suam essentiam à Deo, nihil aliud est, quam essentiam creaturæ recipere esse à Deo, per quod esse fit vt ipsa essentia sit in se aliquid, quæ sine existentia erat nihil, vt inquit D. Thomas loco supra citato de pot. per hæc verba: *Hoc ipso quod quidditati esse attribuitur, etiam ipsa essentia creari dicitur: quia ante quam esse habeat, nihil est* &c.

Ad

22 Ad illud autem quod dicitur de potentia obiectiva constat etiam ex dictis, & præcipue ex quaest. 4. ubi probavimus, quod potentia obiectivæ non correspondet actus immediate, sed mediante potentia subiectiva receptiva illius actus, in ordine ad quem dicitur aliquid esse in potentia obiectiva. Et ratio est eadem, quam toties repetere necesse est, quia videlicet actus ille, cui non correspondet aliqua potentia subiectiva, est actus purus, utpotè non ordinatus ad actuandam aliquam potentiam. Quare potentia obiectiva prout intelligitur ab adversarijs sine potentia subiectiva, est implicatoria.

23 Ultimum verò, quod in solutione adversariorum continetur de subsistentia, & accidentibus, manet etiam ex dictis præoccupatum. Et in primis subsistentia, si non distinguitur ab existentia ut mihi probabilius est, non potest actuare, & perficere illam. Si autem distinguitur: potius ipsa est in potentia ad existentiam, & illam recipit; quia quidquid ex proprio conceptu, & quidditate non est esse, seu existentia, si aliundè potest esse, recipit ipsam existentiam ut actum, quia potest esse in actu essendi. Accidentia verò falsum est, quod recipiantur in existentia: sed recipiuntur in essentia existente, & ab ea dependent in

esse, vel quia existunt per eandem existentiam compositi substantialis; vel saltem eorum existentia, si propriam habent, sustentatur à substantia. Præterquamquod ut optimè advertit Illustris. Palanco, adversarij committunt circulum in explicanda limitatione creaturæ. Nam si ab eis inquiratur, quare substantia creata est in potentia ad accidentia, & perfectibilis per illa? nulla ratio reddi potest, nisi quia est finita, & limitata, & consequenter capax habendi aliquas perfectiones, quas per essentiam suam non habet. Si autem rursus ab eis inquiras, quare substantia creata sit finita, & limitata? respondent, quia est in potentia ad accidentia, & perfectibilis per ea. In quo iam vides manifestum circulum.

§. II.

SOLVUNTUR ARGUMENTA.

24 **A**Rg. 1. Essentia prior ad existentiam superadditam existit: ergò superfluit existentia superaddita realiter ab essentia distincta. Ant. prob. Essentia prior ad existentiam superadditam est proximè potens illam recipere, & causare in genere causæ materialis: ergò est existens prior ad illam. Patet conseq. quia quod non existit, vel præcindit ab

ab existentia, non est potens proximè causare. Confirmatur 1. Essentia vt extra causas est prior existentia superaddita: sed essentia vt extra causas est essentia existens: ergò essentia existit pro priori ad existentiam superadditam. Cetera patent, & maior prob. Essentia vt est susceptiva existentiae, est prior illa, quia omne susceptivum est prius eo, quod recipit: sed essentia non est susceptiva existentiae, nisi vt extra causas: ergò essentia vt est extra causas, est prior existentia. Min. prob. Existentia non potest recipi in essentia purè possibili, quia repugnat, essentiam habere existentiam, & manere intra statum possibilitatis: ergò recipitur in essentia vt est extra causas; & consequenter susceptivum eius est essentia vt est extra causas.

25 Confirmatur 2. Essentia nequit recipere existentiam superadditam, nisi vt producta; sed essentia vt producta existit: ergò pro priori ad existentiam superadditam existit. Confirm. 3. Quælibet res producta non solum accipit à sua causa existentiam superaditam, sed etiam accipit ipsam suam essentiam: ergò habet à parte rei extra causas existentiam superadditam, & etiam suam essentiam. Sed essentia extra causas, vt distincta ab existentia, est essentia existens: ergò essentia vt distincta ab existentia existit. Confirm. 4. Ens

in actu constituitur per existentiam, vt apud omnes est certum; vel ergò essentia producta vt distincta ab existentia est ens in actu, vel tantum in potentia? Si est ens tantum in potentia: ergò erit purè possibile, quod implicat: quia id, quod est productum, iam est extractum ab statu possibilitatis. Si est ens in actu: ergò vt distincta ab existentia superaddita est existens: & consequenter existit per se ipsam independentè ab existentia superaddita.

26 Arg. 2. Existentia formalis essentiae, siuè id, per quod essentia redditur formaliter existens, est illud, per quod deficit à rebus carentia eiusdem essentiae: sed carentia essentiae deficit à rebus præcisè per ipsam essentiam positam in rebus, & non per aliquid superadditum: ergò ipsa essentia posita in rebus est formalis existentia sui, & non aliquid ab ipsa distinctum. Mai. patet, quia existentia vnius contradictorij est defectus formalis alterius, & essentia, & eius carentia contradictoriè opponuntur. Min. autem prob. Existentia superaddita non est defectus formalis carentiae essentiae, sed tantum est defectus formalis carentiae sui ipsius; quæ carentia distincta est à carentia essentiae, sicut in nostra sententia existentia distincta est ab essentia: ergò carentia essentiae non deficit à

rebus per existentiam superadditam, sed per ipsammet essentiam positam in rebus.

27 Arg. 3. Existentia ipsa, quam ponimus distinctam ab essentia, aliquid creatum est: & tamen identificat secum suam essentiam: ergo non est contra rationem creaturæ, quod identificet secum suam essentiam, & existentiam. Confirm. 1. Esse, seu existere convenit contingentè ipsi existentia superaddita; & tamen existere non distinguitur realitèr ab ipsa existentia; aliàs etiam ipsa existentia existeret per aliam à se distinctam, & sic procederetur in infinitum: ergo etiam si existentia conveniat contingentè creaturæ, non ideo est realitèr distincta ab eius essentia. Mai. prob. Quando rosa v. g. non existit, non solum est verum, rosam non existere; sed etiam est verum, non existere esse, seu existentiam rosæ: ergo non solum essentia rosæ, sed etiam eius existentia est indifferens ut sit, & non sit; & consequenter esse, seu existere contingentèr convenit ipsi existentia. Confirm. 2. Existentia superaddita, vel est suum esse, vel non? Si non: ergo est, seu existit per aliud esse à se distinctum, quod est procedere in infinitum. Si est suum esse: ergo aliquid creatum est suum esse. Cur ergo paritèr essentia creata non poterit esse per identitatem sua existentia?

28 Arg. 4. Essentiam esse existentem est ipsam terminare actionem sui productivam: sed essentia per se ipsam terminat actionem productivam sui absque aliquo superaddito: ergo per se ipsam est existens absque existentia superaddita. Min. probat. Tum quia quod per se non terminat actionem productivam, non est per se productum: sed essentia est per se producta: ergo, &c. Tum, quia si essentia non per se ipsam, sed per existentiam superadditam terminaret actionem productivam, sola existentia superaddita produceretur, & crearetur à Deo, non verò essentia: sed hoc dici nequit, quia non solum existentia, sed etiam essentia est quid factum, & creatum: ergo idem. Confirm. Essentiam esse existentem est eam esse productam: sed essentiam esse productam nihil dicit præter se ipsam, & actionem productivam, à qua dependet: ergo eam esse existentem nihil dicit præter entitatem eiusdem essentia ut dependentem ab actione productiva.

29 Denique arguitur. Illud, per quod essentia actualis distinguitur realitèr à nihilo, & purè possibili, identificatur realitèr cum ipsa essentia: sed essentia actualis distinguitur realitèr à nihilo, & purè possibili per existentiam: ergo existentia identificatur realitèr cū essentia actuali

fi. Mai. & min. sunt probandæ, & primò prob. mai. Distinctio essentialis actualis à nihilo, & purè possibili est distinctio essentialis: sed distinctio essentialis nequit convenire rei per aliquid à se distinctum, quia nihil realitèr distinctum à re est ipsi essentialis: ergò illud, per quod essentia distinguitur à nihilo, & purè possibili realitèr identificatur cum essentia. Mai. patet, quia nihil magis essentialitèr distinctum, quam ea, quæ distinguuntur sicut aliquid, & nihil: sed essentia actualis est aliquid, & purum possibile nihil est: ergò distinctio essentialis actualis à nihilo, & purè possibili est distinctio essentialis. Nunc autem probatur minor principalis, scilicet quod essentia distinguatur à nihilo, & purè possibili per existentiam. Essentia distinguitur à nihilo, & purè possibili per illud, per quod est ens in actu: sed per existentiam constituitur ens in actu: ergò per existentiam distinguitur à nihilo, & purè possibili. Min. patet, tum ex nostra sententia, in qua existentia est actus entis: ergò ipsa sola constituit ens in actu. Tum etiam, quia si essentia præcindatur ab existentia, erit in potentia ad esse: ergò non est ens in actu nisi per existentiam. Mai. autem prob. Purè possibile est ens in potentia: sed ab entè in potentia non potest distingui aliquid nisi per esse in actu: ergò

essentia distinguitur à purè possibili per esse in actu. Ergò illud solum, quod constituit eam ens in actu, distinguit eam à nihilo, & purè possibili.

30 Resp. Ad 1. notando ex dictis quest. 6. Quod illa propositio, & aliæ similes *Essentia pro priori ad existentiam*, &c. Si ly *pro priori* se teneat ex parte subiecti, facit sensum reduplicativum, & denotat prædicatum convenire subiecto ratione prioritatis: in quo sensu ferè omnes propositiones sunt falsæ, in quibus talis terminus adhibetur. Si verò se teneat ex parte prædicati, denotat prædicatum convenire subiecto independentèr ab existentia; in quo sensu etiam falsæ sunt quantum ad præsens attinet. Hoc notato ex doctrina ibidem tradita resp. negando ant. Ad probat. concessio antecedenti nego consequ. Ad eius probat. nego illam quoad 2. partem, vel distinguo: non est proximè potens causare in genere causæ efficiētis, concedo: in genere causæ materialis, nego probationem: quia causa materialis non petit præcedere suum effectum ut existens, immò si est causa materialis per modum potentiae ad ipsum esse, implicatorium est, quod præcedat ut existens suum effectum.

31 Vel alitèr iuxta dicta quæst. 4. resp. negando ant. Ad eius probat. distinguo ant. Est proximè potens, &c. Est in actu

proximè potens, nego ant. est quidditative, & essentialitèr proximè potens, concedo ant. & nego conseq. Quia essentia pro priori ad existentiam, seu ut est prior existentia in genere causæ materialis, solum conveniunt sua prædicata essentialia; esse autem in actu, vel in potentia proximè potens recipiendi existentiam, non est prædicatum essentialiale rei, sed ab utroque præscindit, & utrumque potest ei accidentalitèr convenire. Si autem contra hanc solutionem obijciatur, quod essentia pro priori ad existentiam habet aliquid amplius, quam in statu possibilitatis, & quod pro illo priori non est nihil; respondendum est sicut in simili respondimus quæst. 6. citata.

32. Ex his ad primam confirmat. nego mai. Ad eius probat. dist. min. Essentia est susceptiva existentia, ut est extra causas: est in actu susceptiva existentia concedo min. Est quidditative, & essentialitèr susceptiva nego min. quia ut quidditative, & essentialitèr sit susceptiva existentia, non requirit ipsam existentiam, sed præscindit ab ea, & ab eius carentia. Ad probat. minoris concesso ant. dist. consequens. Recipitur in essentia, ut est extra causas pro priori ad ipsam existentiam, nego conseq. ut est extra causas pro posteriori, vel dependentèr ab ipsa existen-

tia recepta, concedo conseq. Si autem dicas: ergo essentia ut est in actu susceptiva existentia superaddita, est prior ipsa existentia superaddita. Sed per nos ut est in actu susceptiva existentia, est extra causas, & existit: ergo pro priori ad existentiam superadditam existit, & est extra causas. Nego primam consequentiam implicatoriam; quia esse in actu susceptivam existentia habet essentia, ut est effectus eiusdem existentia, & per ipsam existentiam, ipsum enim, quod essentia est essentialitèr, & quidditative, scilicet esse susceptivam existentia, non habet in actu, nisi per ipsam existentiam; repugnat enim essentiam esse in actu quidquid fuerit, nisi per ipsum actum essendi, qui est existentia.

33. Ubi nota, quod adversarij videntur imaginari, quod essentia ut est in actu susceptiva existentia præscindit ab ipsa existentia; eo quod ratio susceptivi videtur sonare solam capacitatem, & aptitudinem existendi: quæ quidem capacitas pertinet ad prædicata essentialia rei, & nihil dicit de actu existendi. Cæterum non ita est: quia ut docet D. Thomas, est potentia abijciens actum, & est potentia participans actum. Potentia abijciens actum, est potentia, quæ dicit capacitatem separatam ab ipso actu; & hæc potentia sic

Separata solum potest inveniri in rerum natura, quando actus quem respicit, non dat esse simpliciter, sed solum dat esse secundum quid, scilicet esse tale secundum aliquod accidens, ut potentia hominis non albi ad esse album. Potentia participans actum, est potentia perfecta, & actuata per ipsum actum, quem respicit. Et huiusmodi est potentia, vel capacitas susceptiva, quam habet essentia existens respectu ipsius existentiae; quæ quidem potentia, vel capacitas quia ordinatur ad actum, qui dat esse simpliciter, vel potius ordinatur ad ipsum esse simpliciter: non potest esse in actu susceptiva, nisi per ipsum esse susceptum; quia ipsum esse est, quod facit, seu constituit in actu omne, quod quomodocumque est.

34 Ad 2. confirmat. constat etiam ex dictis; sed claritatis gratia dist. min. Essentia ut producta existit, pro priori ad existentiam, nego min. dependenter, & per ipsammet existentiam, quæ communicatur essentiae productæ concedo min. & nego consequ. Ad 3. confirm. respond. quod illa reduplicatio essentiae extra causas, ut distinctæ ab existentia, nihil addit difficultatis; concedimus enim, quod essentia extra causas ut distincta ab existentia est existens. Cæterum inde non inferitur, quod essentia sit existens per se ipsam, &

non per existentiam distinctam. Sicut ex eo, quod Petrus albus, ut distinctus ab albedine, sit albus, (non enim albedo est alba, sed Petrus) non sequitur, quod Petrus sit albus per se ipsum, & non per albedinem à se ipso distinctam. Nota tamen, quod hoc obiectum *Essentia extra causas, vel essentia existens* includit in suo conceptu existentiam; sed male inde arguitur, quod talis existentia sit in distincta ab essentia. Ratio est, quia hoc obiectum est obiectum complexum, & ideo potest includere in suo conceptu, & defacto includit duo realiter distincta, quorum vnum non sit de conceptu alterius. Sicut hoc obiectum homo albus includit in suo conceptu albedinem: quin tamen albedo sit de conceptu hominis, vel realiter idem cum eo. Per quod patet ad 4. Confirm. Concedimus enim, quod ens in actu constituitur per existentiam, & quod essentia ut distincta ab existentia est ens in actu; sed non per se ipsam, sed per existentiam distinctam, quam includit in suo conceptu hoc complexum *ens in actu, vel essentia in actu*. Quamvis essentia, quæ est pars huius complexi, non includat in suo conceptu ipsum actum, ut explicatum est.

35 Ad 2. arg. concessa mai. nego min. Ad eius prob. nego ant. quia existentia est etiam formalis defectus carentiae essentiae; quid

quid enim aliud est carentia essentiae in rebus, seu dari in rebus carentiam essentiae, quam essentiam non existere, seu dari in rebus negationem, vel carentiam existendi ipsius essentiae? Unde etiam falsum est id, quod in eodem antecedenti dicitur, scilicet carentiam existentiae aliam esse à carentia essentiae; quia sicut existentia est existentia essentiae, ita carentia existentiae est carentia existentiae ipsius essentiae: sed carentia existentiae ipsius essentiae est carentia ipsius essentiae, cum non possit dari in rebus carentia essentiae, nisi detur carentia existendi ipsam essentiam: ergo eadem est carentia existentiae, & carentia essentiae. Sed dices: ea, quae realiter distinguuntur, non possunt habere idem contradictorium, sed unicuique debet correspondere proprium, & distinctum: sed per nos essentia, & existentia realiter distinguuntur: ergo debet utrique correspondere pro contradictorio distincta carentia. Resp. mai. esse veram de his, quae distinguuntur sicut duo entia, quorum utrumque est, *quod est*: non autem de his, quae distinguuntur sicut *quod est*, & *quo est*, ut distinguuntur essentia, & existentia, ut statim dicemus. In his enim quae distinguuntur ut *quod est*, & *quo est* unica carentia est defectus formalis utriusque, sicut patet in albo, & albedine; posita enim carentia al-

bedinis, non solum deficit à rerum natura, ipsa albedo, sed etiam deficit album. Ita similiter de essentia, & existentia.

36 Ad 3. resp. quod essentia dupliciter potest sumi. Primo prout significat id, quod est de conceptu essentiali, & definitivo cuiuscumque obiecti apprehensi; in quo sensu etiam privationes, & negationes possunt dici habere suam essentiam: dicimus enim, quod essentia cæcitatatis est esse privationem visus. Secundo potest accipi essentia prout significat *quod est* contra positivè ad *quo est*, in quo sensu sumitur essentia in præsentia, & ita illam accipiunt D. Thomas, & Boetius, & alij antiqui dum dicunt omnem creaturam esse compositam ex *quod est*, & *quo est*. Igitur existentia habet essentiam, sumpta essentia in primo sensu, quia habet sua prædicata definitiva; cæterum sumpta essentia in secundo sensu, existentia non habet essentiam, nisi eam, cuius est existentia: quia non est *quod est*, sed potius est, *quo aliud est*. In forma concessis præmissis distinctus consequens. Non est contra rationem creaturæ identificare suam essentiam, & existentiam, essentiam sumptam pro eo, quod est de conceptu quidditativo alicuius, concedo consequens. Essentiam sumptam prout significat *quod est*, nego consequens.

37 Ratio utriusque est, quia
ne-

necesse est, vnumquodque identificare secum sua prædicata quidditativa; sed cum de conceptu, & quidditate creaturæ, quæ est *ut quod*, seu est *quod est*, non possit esse existentia, seu *quo est*, quia contingentè prædicatur de illa: idè eadem ratione, qua existentia, seu *quo est* identificat secum sua prædicata quidditativa, non potest identificari cum essentia, seu *quod est*, nisi talis essentia esset suum esse; quod est contra rationem creaturæ: quia quod est suum esse, non contingentè, sed necessario est.

38 Ad primam confirm. resp. supponendo quod esse, seu existere non convenit ipsi existentia, nisi *ut quo*, quatenus ipsa est id, quo essentia existit non autem est id, quod est, seu existit. Quo supposito dist. mai. Existere convenit contingentè ipsi existentia, per se, & ratione sui, nego mai. per accidens, & ratione essentia, cuius est existentia, concedo mai. Et concessa min. de existere sumpto *ut quo* nego conseq. Ad prob. maioris nego suppositum antecedentis: supponit enim, esse distinctam veritatem, vel esse quid distinctum non existere rosam, & non existere esse, seu existentiam rosæ; quod quidem falsum est, quia non aliter verificari potest esse, seu existentiam rosæ non existere, nisi per hoc, quod rosa non est, seu non existit. Ex quo confirmatur

doctrina solutionis nostræ, quod scilicet contingentia existendi non convenit existentia, nisi quia essentia, cuius est actus, est indifferens ad existendum, vel non existendum; non verò per aliquam indifferentiam, quæ sit ex parte existentia. Pro quo advertendum est, quod esse, seu existentia si consideretur præcisivè ab ordine ad aliquam determinatam essentiam, non existit contingentè sed necessario: & esse hoc modo sumptum est esse subsistens, & proprium solius Dei. Cuius ratio est, quia esse absolutum, & abstractum ab omni ordine non potest concipi sub non esse, & minus potest non esse: cum esse, & non esse sint contradictoria. Si autem ipsum esse absolutum posset non esse, sequeretur, quod esset, & non esset; esset quidem, quia est ipsum esse: non esset autem, ut supponitur. Quare ut esse, seu existentia possit non esse, debet respicere, & habere ordinem ad aliquod, quod sit contingens, & possit non esse; & ab huius contingentia, & indifferentia ad essendum habet ipsa existentia, quod possit non esse.

39 Ad 2. Confirm. resp. quod existentia superaddita non est suum esse: nec tamen existit per aliam existentiam superadditam. Nam cum existere ipsius existentia sit existere *ut quo*, seu esse id, quo aliud existit: necessario ipsa

sa est existentia, seu esse alterius, & non fui: & per hoc ipsum, quod est esse existentiam alterius, & non fui, ipsa existit.

40 Ad 4. arg. vel nego min. vel dist. illam: per se ipsam terminat actionem productivam *ut quod*, concedo min. per se ipsam *ut quo* nego min. Essentia producta terminat actionem productivam *ut quod*, quia ipsa est quæ producitur, & existit; non autem terminat *ut quo*, quia non se ipsa existit, sed mediante existentia à se distincta. Ad 1. prob. minoris resp. quod terminare actionem productivam mediante aliquo, quod sit ipsum esse rei productæ, non impedit, quod res sit per se producta; immò potius per se produci est per se recipere esse, seu existentiam. Ad 2. prob. eiusdem minoris nego mai. quia essentiam creari est à Deo recipere esse, ratione cuius de nihilo fit aliquid. Ad confirm. nego mai. intellectam in sensu formali; quia esse productam ex terminis solum dicit ordinem ad causam efficientem, præscindendo ab ordine ad existentiam; esse verò existentem dicit ordinem ad existentiam receptam, præscindendo ab ordine ad causam efficientem. Vel dic, quod essentiam esse productam dicit saltem implicite existentiam distinctam, tamquam terminum actionis productivæ, quia omnis actio productiva ter-

minatur ad esse, quod communicat effectui producto; sicut esse de albatum dicit albedinem ut terminum actionis de albandi.

41 Ultimum argumentum est illud, quo olim ego convictus sum, ut identitatem essentia, & existentia defenderem; cuius solutionem hætenus non vidi. Quod ut pateat, apponam eas, quæ communiter circumferri solent. Et primò responderi potest ex doctrina aliquorum Thomistarum negando min. Ad cuius prob. dicetur, quod essentia distinguitur à nihilo, & purè possibili per illud, per quod est ens in actu actualitate essentia, non verò per illud per quod est in actu actualitate existentia. Et quia essentia actualis per se ipsam est in actu actualitate essentia; ideo per se ipsam distinguitur à nihilo, & purè possibili, & non per existentiam. Si autem quæras, quid sit hæc actualitas essentia? respondetur esse ordinem proximum, & immediatum, quem essentia actualis, si vè existens dicit ad suam existentiam; quem ordinem non dicit in statu possibilitatis, sed tantum ordinem remotum. Vel ut alij loquuntur, per talem ordinem proximum essentia constituitur ens actuale nominale, per quod differt à purè possibili; quamvis non sit ens actuale participiale, nisi per existentiam.

42 Sed contra hanc solutionem

tionem reddit argumentum factum sic. Illa actualitas essentialis, sive ille ordo proximus ad existentiam antequam produceretur, fuit possibilis, & consequenter nihil, sicut omnia possible antequam existant; dum verò est existens, est aliquid distinctum à se ipso ut pure possibili. Per quid ergò distinguitur à se ipso ut pure possibili? Non per se ipsum præscindendo ab existentia; quia si præscindas talem ordinem ab existentia, solum remanent prædicata essentialia illius; & hæc prædicata eadem sunt in illo ut existente, & in illo ut possibili, cum essentialia rei conveniat illi in omni statu. Neque etiam distingui potest per alium ordinem, aliàs procederetur in infinitum: ergò restat, quod distinguatur à nihilo, & pure possibili per ipsam existentiam; & sic redit argumentum. Præterea. Illa actualitas essentialis, vel ille ordo proximus ad existentiam convenit ipsi essentiali contingentè, & accidentaliter: ergò nec potest cum ipsa identificari, nec potest esse distinctivum essentialis eius à nihilo, & pure possibili. Vel si non obstante, quòd ei conveniat contingentè, potest cum essentiali identificari: cur non etiam poterit existentia identificari cum essentiali, etiamsi prædicetur de illa accidentaliter, & contingentè? Ant. patet, quia illa actualitas

litas, & ordo solum convenit essentiali in statu existentia, & dependentè ab existentia, ut fatentur Authores solutionis: ergò convenit essentiali contingentè, sicut, & ipsa existentia.

43. Secundo responderi potest ex doctrina Collegij D. Thomæ, essentiali actualem distinguere à nihilo, & pure possibili per se ipsam tamquam per rationem formalem distinguendi; existentiam verò esse tantum conditionem, ut detur talis distinctio: quatenus videlicet essentialis actualis per se ipsam, & non per aliquid à se distinctum est id, quod est aliquid distinctum à nihilo, existentia se habente ut conditione, ut sit id, quod est aliquid.

44. Caterum hæc solutio patitur eandem difficultatem. Nam id, quod convenit essentiali dependentè ab aliquo contingenti, non potest non ei convenire contingentè, ut per se patet: ergò si esse id, quod est aliquid, convenit essentiali actuali dependentè ab existentia, tamquam à conditione, esse id, quod est aliquid, convenit ei contingentè. Sed id, quod convenit essentiali contingentè, non potest cum ipsa identificari: aliàs posset etiam existentia identificari cum essentiali: ergò essentialis non est per se ipsam id, quod est aliquid, & consequenter nec per se ipsam est distincta à nihilo. Præterea. Distinctivum essentialis, quale est

illud, quod distinguit essentiam actualem à nihilo, vt probat argumentum, non potest dependere ab aliqua conditione, vt tale sit: ergò male asserit solutio, quod essentia actualis per se ipsam distinguitur à nihilo, se habente existentia vt conditione, vt taliter distinguatur. Ant. prob. Distinctivum essentiale idem est, quod constitutivum essentiale: sed constitutivum essentiale vt essentialiter constituat rem, non potest dependere ab aliqua conditione, cum nulla conditio consideretur, vt res sit sua prædicata essentialia, & constitutiva: ergò. Præterea. Quia si vera esset solutio, eadem ratione posset dici, quod Petrus albus non distinguitur à non albo per albedinem tamquam per rationem formalem distinguendi, quia similiter dici potest, Petrum per suam propriam entitatem esse id, quod est album, & consequenter per suammet entitatem distinctum à non albo, se habente albedine vt conditione: sed hoc manifeste est falsum, quia ratio formalis constitutiva Petri in ratione albi, & distinctiva ipsius à non albo est albedo: ergò idem de existentia respectu essentiae, quatenus distinguitur à nihilo, & purè possibili.

45 Qua propter ad argumentum resp. iuxta dicta quæst. 4. negando mai. ad eius probat. nego etiam mai. Ad cuius prob.

dico, quod nihilum, & aliquid reduplicata forma, vel quasi forma, qua essentia habet esse aliquid, vel nihil, scilicet existentia, & carentia existentiae, distinguuntur essentialiter. Ad verò reduplicato subiecto, quod habet esse aliquid, vel nihil, non distinguuntur, nisi accidentaliter: sicut album, & nigrum essentialiter distinguuntur, si formæ constitutivæ reduplicentur, scilicet albedo, & nigredo; si autem reduplicatio fiat supra subiectum: distinctio albi à nigro est tantum accidentalis, quia idemmet subiectum potest esse nunc album, & postea nigrum.

46 Plane itaque fatemur, quod essentia actualis distinguitur realiter à nihilo, & purè possibili per existentiam: sed negamus, talem distinctionem esse essentialem creaturæ. Cuius ratio est, quia nulli essentiae creatæ est essentialiale esse aliquid, prout esse aliquid opponitur nihilo, quod dicitur de purè possibili; alias nulla essentia creata posset esse purè possibilis. Nec item est illi essentialiale esse nihil, quod dicitur de purè possibili; sed potius utrumque accidit sibi: cum possit iam esse aliquid, si nimirum sit sub existentia, vel esse nihil, si careat existentia. Unde distinctio eius, quando est aliquid, à nihilo, & purè possibili est illi accidentalis, & convenit ei ratione alicuius à se distincti, scilicet

cet ratione existentiae. Quae doctrina, & solutio confirmatur ex dictis quaest. 4. citata, ex quibus etiam retorquetur argumentum efficaciter in adversarios. Nam ipsi fatentur existentiam distinguere ab essentia pure possibili, sicut ens à non ente, seu nihilo: quamvis ab ipsa essentia actuali, seu existenti non distinguatur in eorum sententia: ergo etiam ipsa essentia actualis distinguitur realiter à se ipsa ut pure possibili, sicut ens à non ente, seu à nihilo. Sed non potest distinguere realiter à se ipsa per aliquid sibi essentiale, & secum identificatum: quia quidquid est sibi essentiale, & secum identificatum, nihil aliud est quam ipsa, & per se ipsam nequit distinguere à se ipsa: ergo distinguitur per aliquid realiter à se ipsa distinctum, & hoc est existentia.

47 Demum ex eadem doctrina colliges, quamlibet rem existentem duplici distinctione distinguere ab alijs rebus, sive existentibus, sive non; una essentiali, quae convenit ei, in quantum est id, quod per eius definitionem explicatur. Et haec distinctio quia essentialis est, semper convenit rei in quocunque statu consideretur, sive sub existentia, sive sub carentia existentiae, sive sub praecisione ab utroque. Alia est distinctio accidentalis, quae convenit rei, in quantum sua quidditas est aliquid in rerum

natura, & non est nihil, sicut erat antequam produceretur: quae distinctio convenit ei contingentè, & ratione existentiae sibi contingentè advenientis, v. g. homo existens distinguitur à leone non existente, essentialiter quidem in quantum homo est animal rationale, quod non est leo; accidentaliter verò, in quantum homo existens est aliquid in rerum natura, leo verò non existens nihil est. Sed quia tam accidentale est homini, esse aliquid, quam leoni, esse nihil, (intellige ly *aliquid* prout opponitur pure possibili: & ly *nihil* prout dicitur de pure possibili iuxta dicta q. 4. citata) quia leo potest esse aliquid, sicut homo potest esse nihil; ideo talis distinctio inter hominem, & leonem, quantum ad esse aliquid, vel nihil, est contingens, & accidentalis.

§. III.

EXPLICATUR QUID SIT.

subsistentia, & an differat à natura?

48

AD complementum huius libri breviter examinandum est quid sit subsistentia. Et primo videndum est discrimen, quod datur inter subsistentiam, supposititalitatem, & personalitatem: quod quidem non aliunde

melius colligi potest, quam ex distinctione, quæ datur inter earum concreta, scilicet subsistens, suppositum, & personam. Igitur subsistens, & suppositum communiter accipiuntur pro eodem, sed revera aliquomodo differunt; quia licet omne suppositum sit subsistens, non tamen e contra omne subsistens est suppositum; anima enim rationalis separata subsistens est, sed non suppositum, quia suppositum dicit naturam completam. Potest tamen dici, quod subsistens completè idem est, quod suppositum, sicut subsistentia completa, & supposita litas idem sunt. Eodem modo differunt suppositum, & persona: omnis enim persona est suppositum, sed non e converso. Ut autem aliquid sit persona debet habere rationalem naturam, iuxta definitionem personæ traditam à Boetio; videlicet persona est *Rationalis natura incommunicabilis existentia*. Propter quod individuum hominis vocamus personam, non autem individuum leonis, vel alterius naturæ: talia enim individua tantum modo sunt supposita.

49 Igitur nomine subsistentiæ omnes intelligunt id, quo natura substantialis completa ultimò completur substantialitèr, ita ut in se, & per se existat independentèr ab omni alio, & sit alteri incommunicabilis. Un-

dè potest sic definiri: *subsistentia est Terminus, & complementum nature substantialis, constituens simul cum illa unum substantiale in communicabile*. Dicitur terminus, & complementum, quia debet supponere naturam constitutam quantum ad essentialia: quam naturam sic constitutam ultimò complet subsistentia, ita ut post illam non sit complebilis per aliud. Dicitur etiam, quod simul cum natura constituit unum substantiale: quia ex natura, & subsistentia resultat suppositum, quod est unum substantialitèr. Denique dicitur, hoc unum esse incommunicabile, quia natura terminata per subsistentiam, non potest alteri uniri ad faciendum cum illo unum aliquid substantiale. Ex quo colliges, naturam substantialem etiam si completa sit quantum ad essentialia, non ex hoc præcisè esse subsistentem, & suppositum, usque dum ei addatur aliquid, quo fiat existens in se, & in communicabilis alteri: ut constat in humanitate Christi D. quæ ex se præcisè est quoddam compositum ex anima rationali, & corpore; & tamen non existit in se, sed in Verbo, quod eam assumpsit ad unitatem propriæ personæ.

50 Circa distinctionem autem subsistentiæ à natura ferè omnes Theologi, & Philosophi asserunt, distingui realitèr, ut

modum & re. Cuius sententiæ præcipuum fundamentum desumitur ex mysterio Incarnationis; nam Verbum Divinum assumpsit naturam humanam individuam, & singularem: & tamen non assumpsit illam cum subsistentia: ergo signum est, subsistentiam distinguere realiter à natura. Consequentia tenet, quia si humanitas assumpta fuit sine subsistentia, iam vna realiter separatur ab alia, consequenterque realiter distinguitur. Minor verò facile prob. Quia Verbum Divinum non assumpsit suppositum, vel personam hominis; aliàs in Christo darentur duo supposita, seu duæ personæ, quod est contra fidem docentem, in Christo D. esse vnicam tantum personam cum duplici natura: si autem assumpsisset subsistentiam creatam, necessario etiam assumpsisset personam creatam, quia persona; & suppositum constituitur per subsistentiam.

51 Nihilominus non desunt AA. qui negant distinctionem realem subsistentiæ à natura, docentes solum distinguere ratione. Huiusmodi sunt Durandus, &

Henricus. Eandemque sententiam in re videtur sequi Scotus, quatenus asserit, suppositum solum addere supra naturam duplicem negationem, scilicet negationem dependentiæ actualis ab alio supposito, & negationem dependentiæ aptitudinalis: id est, naturam per hoc præcisè esse suppositum, in quantum non dependet ab alio in existendo, nec apta est naturaliter ab illo dependere. Per quod excludit Scotus animam rationalem separatam à ratione suppositi; quia licet actu dum est separata non dependeat ab alio supposito, est tamen apta dependere, & simul cum corpore constituitur suppositum. Salvat etiam, humanitatem Christi non esse suppositum, non quia deficiat ei aliquid positivum, ut vult prima sententia: sed quia non habet negationem actualis dependentiæ, cum dependeat à Verbo in existendo. Sufficiat de hoc AA. placita proposuisse, & de 1. lib. Physicorum huc usque dixisse.

(X)

LIBER SECUNDUS
 PHYSICORUM,
 DE CAUSIS ENTIS
 NATURALIS.
 QUÆSTIO PRIMA
 DE NATURA.

§. I.

QUID SIT NATURA, QUIBUS
 conveniat : & quomodo differant natura-
 lia ab artificialibus?

EXPLICATIS LI-
 bro antecedenti
 principijs entis
 naturalis, in hoc
 secundo agit Philosophus de
 natura, & causis tam intrin-
 secis, quàm extrinsecis eius-
 dem entis, ut sic de illo habeat-
 ur plenior, & perfectior noti-
 tia. Dubium igitur propositum
 in tres partes dividitur : & quan-

tum ad primam, nomen *natura*
 à nascendo dictum est, ideòque
 primò, & principalitèr imposi-
 tum est ad significandum gene-
 rationem animalium, & sic
 est idem, quod nativitas. Secun-
 dò solet frequentèr accipi na-
 тура pro essentia cuiuscunque
 rei. Sed relictis his acceptioni-
 bus naturæ, in præsentì solum
 accipitur pro principio motus,
 &

& quietis : sicut ens naturale solum dicitur illud , quod habet in se principium motus , & quietis.

2. Definit autem Phylosophus naturam sic : est *Principium , & causa motus , & quietis eius , in quo est , primum per se , & non secundum accidens*. Dicitur natura principium , & causa simul , quia principium stat sine influxu in illud , cuius est principium , ut patet in privatione , quæ est principium generationis , sed in illam non influit ; natura verò debet influere in motum , & consequenter esse causa eius. Alij explicant prædictas particulas sic : quod scilicet natura sit principium , & causa motus , quia non petit determinate esse principium activum motus , sed vel activum , vel passivum : ita ut in alijs sit activum , & in alijs passivum. Unde per ly *principium* denotatur in definitione principium passivum , & per ly *causa* principium activum. Dicitur autem principium motus , & quietis , non quia omnis natura debeat esse principium motus , & quietis simul ; sed taliter ut nulla sit natura , quæ non sit principium , vel motus , vel quietis , & in aliquibus possit esse principium utriusque. Nominæ autem motus intelligitur non solum motus localis , sed quilibet motus physicus , sive alterationis , sive augmentationis ,

aut generationis : non verò comprehenduntur in hac definitione motus spirituales , ut intelligere , & velle.

3. *Eius in quo est* ponitur ad denotandum , quod ad rationem naturæ non sufficit esse principium movendi aliud , sed debet esse principium motus , quo moveatur illud ipsum , in quo est natura. *Primum* denotat , quod natura est principium radicale motus : per quod excluduntur accidentia , quæ solum sunt principia proxima , & instrumentalia. Denique illa ultima verba *Per se , & non secundum accidens* referuntur ad alia antecedentia , scilicet *in quo est* : & denotant , quod principium motus ut sit natura , debet esse per se in illo , in quo fit motus , & non sufficit esse per accidens in eo. Et ponitur exemplum in Medico sanante se ipsum : ars enim Medici est principium motus sanationis , qui fit in ipso : sed non est natura , quia per accidens tantum est in eo , qui sanatur ; accidit enim infirmo , quod ipse sit Medicus , vel non.

4. Solum restat advertere pro hac definitione , quod , ut supra tactum est , natura non petit determinate esse principium activum motus , nec determinate passivum : sed indifferenter petit esse vel activum , vel passivum. Principium autem passivum motus potest intelligi de
so.

sola potentia quasi obedientiali ad recipiendum motum sine naturali inclinatione ad illum, qualiter est in ligno ad mutationem artificialem, & in lapide ad motum sursum. Neque enim lignum habet naturalem inclinationem ad motus, quibus ab artifice transmutari potest ad plures formas artificiales, nec lapis ad motum sursum; sed solum habent non repugnantiam, & quasi potentiam obedientialem ad tales motus. Ad rationem autem naturæ non sufficit esse principium motus hoc modo: sed requiritur esse principium passivum motus per naturalem inclinationem ad illum, sicut est materia respectu generationis.

5 Circa secundam partem dubij in qua dubitatur, quibus conveniat ratio naturæ, dicendum est 1. quod non convenit composito, quia compositum potius est habens naturam, quam natura: ideoque dicitur ens naturale, non autem natura. Et si dicas: compositum est principium motus, & quietis, &c. Ergo est natura. Resp. quod proprie loquendo compositum non est principium motus, sed potius est id, quod movetur, & quiescit; aliud autem est esse, id quod movetur, & quiescit, aliud verò esse principium ipsius motus, & quietis. Vel dato quod compositum sit principium motus, non est tamen primum, & radicale;

primum enim principium motus sunt partes ipsius compositi. Secundo dicendum est, materiam, & formam verè, & propriè competere rationem naturæ. Conclusio hanc aliqui negant, quantum ad materiam existimantes, de ratione naturæ esse, quod determinate sit principium activum motus: materia verò non potest esse principium activum. Conclusio tamen est communis, & expressa in Aristotele. Et probatur ex communi intelligentia definitionis naturæ, iuxta quam ad veram, & propriam rationem naturæ sufficit esse principium passivum motus per naturalem inclinationem ad illum: sed materia est principium passivum, & causa materialis motus generationis, & ad illum habet naturalem inclinationem, ut ex se patet: ergo verè, & propriè est natura.

6 De forma verò probatur. Nam si loquamur de formis viventium, certum est, eas esse principium, & causam motuum vitalium, quibus viventia se movent: ut præcipue patet de motu locali, & de motu nutritionis, & augmentationis, & alijs pluribus. Formæ verò non viventium, si gravia, & levia moventur à se (de quo Deodante in lib. 7. necessario sunt principium activum talis motus: id enim, quod à se movetur aliquod principium activum motus habet

bet in se: quod quidem constat non posse esse materiam. Si verò gravia, & levia non moventur à se, sed à generante: ad minus forma eorum debet esse principium passivum motus, quia materia ex se neque est capax, neque habet inclinationem naturalem ad motum localem, quo gravia, & levia moventur in centrum.

7 Tertiò dicendum est, cœlos habere naturam. Hæc conclusio intelligitur de omnibus cœlis præter Enpyreum: de hoc enim etsi probabiliter dici possit, quod habet principium suæ quietis, & consequenter naturam: probabilius tamen videtur, in illo non dari propriam, & rigorosam quietem; nam quies videtur esse eorum, quæ naturaliter moventur, vel moveri possunt: Cœlum autem Enpyreum neque movetur, neque naturaliter moveri potest, sed prorsus est immobile, sicut conducit ad finem propter quem creatum est, scilicet ut sit sedes Beatorum. De alijs igitur Cœlis dicimus habere naturam; non quia habeant principium activum sui motus, ut aliqui dixerunt, existimantes, Cœlum esse animatum: sed propter principium passivum per modum naturalis inclinationis ad motum, quod, ut dictum est, sufficit ad veram rationem naturæ. Cœli ergo non moventur à se, sicut viventia, sed moventur

ab extrinseco motore; scilicet Angelo. Hic tamen motus quamvis ab extrinseco fiat, est naturalis Cœlis, quia in illis datur principium intrinsecum illius, quod est propria eorum forma: ratione cuius inclinatur radicaliter, & primò ad motum circularem; proximè verò inclinatur per formam accidentalem rotunditatis, quam habent: sicut gravia, & levia inclinatur radicaliter ad motum sursum, & deorsum à forma substantiali ipsorum, & proximè à forma accidentali levitatis, & gravitatis.

8 In 3. parte dubij inquiritur, quomodo differant naturalia ab artificialibus. Et quia solum ea differunt, quæ aliquam habent convenientiam: ea enim, quæ in nullo conveniunt, non differentia, sed primò diversa dicuntur; oportet videre in quibus conveniant: certum quippe est, ea in pluribus convenire, cum ars imitetur naturam quantum potest, ut aiunt Philosophi. Quinque ergo modos adducit P. Rubio, quibus inter alia assimilantur artificialia naturalibus. Primò in eo quod sicut effectus naturales procedunt in similitudinem suarum causarum, ut præcipuè patet in generatione animalium, quia omne animal generat sibi simile: ita artificialia fiunt ab artifice in similitudinem formæ, media qua illa efficit: quatenus videlicet prius

format artifex apud se in mente idæam, seu exemplar rei faciendæ, ad cuius similitudinem evadit opus. 2. In eo, quod sicut natura in suis operibus procedit de imperfecto ad perfectum, quia non statim in principio habent res totam suam perfectionem, sed paulatim formantur, & perficiuntur, ut patet in generatione animalium: prius enim producit natura embrionem, qui est corpus quoddam semiformatum, quod postea format, & distinguit in membra; ita artifex prius efficit opus imperfectum, & impositum, quod postea perficit.

9 Tertiò conveniunt in eo, quod tam natura, quam ars operantur ex præsupposita materia, quam disponunt, ut ex ea formam naturalem, vel artificialem educant. Quartò in eo, quod sicut in naturalibus quandoque contingit fieri monstra propter defectum, vel superabundantiam materiæ, vel propter aliud impedimentum: ita pariter contingit in artificialibus. Et denique assimilantur in eo, quod utraque, scilicet ars, & natura operatur ex determinatione ad unum, in quantum videlicet natura habet fixum, & determinatum ordinem, & media ad operandum, eodemque modo habet etiam ars determinata media, & instrumenta, quibus consequitur suum finem.

10 Hæc dicta sunt de convenientia rerum naturalium cum artificialibus: nunc autem dicamus de eorum differentia. Et primò differunt in eo, quod omnes partes, & principia rei naturalis sunt à natura, sed non omnes partes artificialium sunt ab arte; materia enim domus, ut lapides, & ligna non ab arte, sed à natura sunt. Secundò differunt in eo, quod materia in naturalibus est substantia incompleta: in artificialibus verò est substantia completa, ut lignum. 3. In eo, quod forma rerum naturalium est substantialis, & simul cum materia constituit unum substantiale; in artificialibus autem forma est accedens, & ex ea simul cum materia fit compositum accidentale. 4. In eo, quod forma artificialium solum est in superficie materiæ: in naturalibus verò forma unitur materiæ intimè, & eam penetrat. 5. In eo, quod artificialia non habent virtutem producendi aliam formam artificialem in alia materia, sicut possunt naturalia. Alias plures differentias, & convenientias naturalium, & artificialium vide in AA.

11 Hic quæri solet, an ars possit efficere opera naturæ? Et præbent occasionem dubitandi plures experientiæ. Nam Magi Ægyptiorum, ut refertur in lib. Exodi, Serpentes magnos ediderunt, non quidem apparentes, sed

sed veros vt docet P. August. cum alijs PP. In super per artem Chymicam fieri verum aurum, & argentum docent Albertus Magnus. Et alij. Referunt autem Plato, & Aristoteles quasdam statuas à Dædalo factas ambulasse: & de Columba Architectæ per artem facta, dicitur volasse. Videtur ergò quod ars possit efficere opera naturæ.

12 Ab hac quæstione se expedit Rubio dicendo cum communi AA. placito, artem non posse efficere opera naturæ, tamquam causam per se, sed solum applicando actiua passivis: talitèr quod opera illa, quæ ab arte fieri videntur non fiunt ab arte; sed à virtute naturali rerum, adhibita tamen applicatione, quæ fit per artem. Quod confirmat ex P. August. qui lib. 12. de Trinit. cap. 11. asserit, demonum industria plures effectus naturales fieri; quia cum demones habeant perfectissimam scientiam rerum naturalium, & virtutes earum cognoscant, talitèr applicant actiua passivis, vt tales effectus sequi possint. Confirmat iterum exemplo artis Medicæ, quæ causat sanitatem naturalem, non quia in ipsa arte sit virtus causativa sanitatis: sed quia per artem applicantur corporibus virtutes herbarum, & aliarum rerum naturalium, & ita attemperantur, & inter se commiscuntur, vt sanitatem im-

partiri possint, quam, sublata artis applicatione, non causarent.

13 Igitur iuxta hanc doctrinam, quæ vera est, ars solum dicitur facere opera naturæ, sicut qui admovet ignem domui v. g. dicitur illam comburere; ignis enim est, qui comburit: sed homo dicitur domum comburere, quia applicat ignem, sine cuius applicatione domus non combureretur. Ex his resp. ad experientiam Serpentum, ipsos factos fuisse per virtutem naturalium rerum, & causarum, quas Magi arte demonis debite applicabant. Similitèr ad aliud de auro, & argento probabile etiam est, posse fieri verum per applicationem activorum ad passiva; sed quantum ad aurum, & argentum, quod fit per artem Chymicam communiter censetur, illud esse apparens, vt experientia probatum habetur; quia tale aurum non sustinet probationem ignis, sed consumitur ab eo; deinde facile amittit colorem, neque ductile est intenuissimas laminas, sicut accidit in verò auro. Ad aliud de statuis, & columba dicendum est fieri posse, vt vere moverentur: sed non per virtutem aliquam in ipsis causatam ab arte, sed virtute naturalium rerum adhibita dispositione artis; sicut rotæ, horologii moventur à naturali pondere plumbi, vel alterius gravis de ipsis pendentis.

§. II.

QUID SIT VIOLENTUM:

Quæ an creatura possit pati violentiam à Deo?

14 **V**iolentum opponitur naturali, ut constat ex eius definitione, quam tradidit Philosophus per hæc verba: violentum est, *Cuius principium est foris, in quod nihil is, qui agit, aut patitur, confert.* Eandem definitionem clarioribus verbis tradunt inter pretes Philosophi sic: violentum est *A principio extrinseco, passo non conferente vim.* Requiritur ergo, ut aliquis motus sit violentus, quod fiat à principio extrinseco ei, quod movetur; si enim quod movetur habeat in se principium intrinsecum sui motus, iam talis motus non erit violentus, sed naturalis. Ex quo iam intelligitur differentia motus naturalis à violento: motus enim naturalis habet principium intrinsecum ei, quod movetur, scilicet naturam, non autem violentus. *Passo non conferente vim* denotat, quod nullo modo debet concurrere, nec adiuvere id, quod violentiam patitur ad illud, quod sibi est violentum. Neque verò sufficit ut aliquid sit violentum, quod passum purè negativè non conferat vim: sed requiritur, quod positivè resistat per inclinationem

contrariam. Etenim lignum non confert vim ad motum artificialem, nec per modum principij activi; nec per modum passivi habentis inclinationem ad illum: & tamen talis motus non est ligno violentus, quia positivè non resistit per contrariam inclinationem. Erit ergo violentus in lapide motus sursum, quia positivè resistit illi per inclinationem contrariam, quam habet ad locum deorsum ratione propriæ gravitatis: & in aere, quod intra aquam detineatur in vtre, & his similia.

15 Circa secundam partem dubij, plures, quos citat, & sequitur Prado hic, tenent, nullum motum à Deo factum in creatura esse simpliciter violentum: sed naturalem, vel præter naturalem, aut supernaturalem. fatentur tamen, posse esse violentum secundum quid, respectivè ad inclinationem particularem creaturæ. Fundamentum præcipuum huius sententiæ sunt verba P. Aug. lib. 26. contra Faustum cap. 3. ubi sic ait: *Deus creator, & conditor omnium naturarum nihil contra naturam facit: id enim erit cuicumque naturæ naturale, quod illo fecerit, à quo est omnis numerus, & naturæ ordo.* Quod verò P. N. loquatur de Deo, etiam quando operatur ut Author supernaturalis, constat ex eodem capite: ubi expresse ait, *Deum in miraculis*

nihil contra naturam facere. Ex quibus verbis sic: violentum debet esse positivè contra naturam passi, vt constat ex definitione ipsius violenti: sed nihil, quod Deus facit, est contra naturam creaturæ, vt docet P. Aug. ergò nihil, quod Deus facit, est violentum creaturæ.

16 Secundò probatur idem assumptum, supponendo in omni creatura esse duplicem inclinationem: vnā inferiorem, & particularem circa bonum proprium, & privatum: aliā vniuersalem, & superiorem ad obediendum Deo in omnibus, quæ de ipsa creatura facere voluerit. Ex quo sic: violentum debet esse contra omnem inclinationem passi: sed Deus non potest facere aliquid in creatura, quod sit contra omnem eius inclinationem: ergò idem. Min. patet: quia licet, id quod Deus facit, aliquando præsertim in miraculis, sit contra particularem inclinationem creaturæ, est tamen conforme, & iuxta inclinationem superiorem, qua inclinatur ad obediendum Deo: ergò non est contra omnem inclinationem creaturæ.

17 Et confirmatur. Quia non solum omnis creatura habet inclinationem ad obediendum Deo, sed etiam corpora sublunaria habent inclinationem ad obediendum corporibus cœlestibus. Propter quod aliqui mo-

tus inferiorum, quāvis sint contra peculiarem ipsorum inclinationem, sunt naturales: vt docet D. Thomas de fluxu, & refluxu maris, qui est contra inclinationem aquæ vt gravis est: respectu tamen ipsius aquæ vt motæ à corpore cœlesti, est naturalis ratione inclinationis, quam habent corpora inferiora ad obediendum superioribus: ergò multo melius erit naturalis creaturæ quicumque motus à Deo factus propter inclinationem ad obediendum ipsi Deo. Confirmatur vltcrius. Quia inclinatio ad bonum commune, & totius vniuersi facit esse naturales plures motus, qui sunt contra particularem inclinationem rerum: vt constat in aqua, quando per fistulam ascendit sursum ad vitandum vacuum, quod est contra bonum vniuersi, quodque sequeretur, nisi ipsa ascenderet: sed adimpletio voluntatis diuinæ maius bonum est, quā bonum totius vniuersi: ergò propter illam adimplendam, debet esse naturale creaturæ, quodcumque Deus in illa fecerit.

18 Tertiò probatur idem assumptum. Ad violentiam requiritur resistentia ex parte passi: sed nulla creatura potest Deo resistere: ergò nulla creatura potest simpliciter violentari à Deo.

19 His tamen non obstantibus iudico, probabilius esse, Deum absolute, & simpliciter poss-

posse violentiam inferre creaturæ, & de facto illam intulisse in pluribus casibus miraculosis: vt quando ignem impedivit, ne tres pueros combureret, & in alijs, quæ passim referuntur in Scriptura Sacra. Immo sine miraculo potest Deus violentare creaturam: vt si lapidem fursum moueret; tunc enim illum violentaret, sicut si ab homine projiceretur. Nota tamen, quod hic non defendimus, Deum in omnibus miraculis inferre violentiam creaturæ: forsitan enim sunt aliqua miracula, quæ solum sunt supra, vel præter naturam, non autem contra illam. Nostram conclusionem docent ex Thomistis Medina, Ioannes à S. Thoma, & Bañez, quos citat idem Prado: illamque insinuat Lerma.

20 Pro eius declaratione probandum est primo, quod non omne, quod Deus facit in creatura, est ipsi creaturæ naturale in sensu philosophico. Hoc autem facile probatur sic: quia aliàs nihil faceret Deus, quod esset supernaturale, vel præter naturale: sequela est manifestè falsa, constat enim, Deum multoties operari supra naturam rerum, vt etiam concedunt ipsi aduersarij: ergo non omne, quod Deus facit, est naturale creaturæ: Præterea. Quia si omne quod Deus facit, est naturale creaturæ ergo infusio gratiæ, & donorum supernaturalium, & etiam visio bea-

tifica erit naturalis creaturæ; consequenterque naturalis erit creaturæ iustificatio, & beatitudo, quod dicit nequit. Ex quo infero, esse falsum illud, in quo fundatur sententia contraria, nempe quod datur in omni creatura inclinatio ad obediendum Deo in omnibus, quæ de ipsa voluerit facere. Quia si hoc esset verum, daretur in creatura principium intrinsecum cuiuscumque mutationis, quam Deus facere potest in creatura, per quod ipsa creatura inclinaretur in talem mutationem: & consequenter nulla mutatio à Deo facta excederet naturam creaturæ, quod esse falsum constat ex dictis.

20 Secundò probandum est, quod in sensu philosophico potest absolute, & simpliciter dici, Deum facere contra naturam. Quia non obstante, quod Deus numquam faciat supra inclinationem superiorem creaturæ, quā iuxta aduersarios habet ad obediendum Deo; quia tamen facit supra inclinationem particularem, absolute, & simpliciter est verum dicere, Deum facere supra naturam: sed etiamsi Deus non possit facere contra inclinationem superiorem, potest tamen facere contra particularem, vt concedunt aduersarij, & ex se patet: ergo eadem ratione, quæ Deus potest facere aliquid, quod absolute, & simpliciter est supra naturam, potest etiam facere aliquid

quid, quod absolutè, & simpliciter sit contra naturam.

21 Nunc autem probatur directè assertio nostra. Si Deus moveret lapidem sursum, talis motus non esset naturalis, nec supernaturalis, aut præternaturalis: ergò esset violentus. Conseq. patet, quia non datur alia differentia, ad quam reduci possit ille motus. Ant. verò prob. quoad primam partem. Quia si esset naturalis, maximè propter inclinationem, quam habet creatura ad obediendum Deo: sed hæc inclinatio non facit simpliciter naturale; aliàs omnis motus à Deo factus in creatura, esset naturalis in sensu phylosophico, quod supra probatum est, esse falsum: ergò. Quoad secundam autem partem manifestum est antecedens, quia supernaturale dicitur illud, quod est supra totum ordinem naturæ: sed quod lapis moveatur sursum cadit intra ordinem naturæ, ut patet per experienciã: ergo. Quoad 3. verò partem prob. Quia præternaturale est illud, ad quod passum, nec positivè inclinat, nec positivè resistit, sed quasi indifferenter se habet: sed ad motum sursum à Deo factum non se habet lapis indifferenter, cum iuxta adversarios positivè inclinet in illum secundum superiorem inclinationem: ergò.

22 A priori verò prob. conclusio ex definitione violenti.

Nam ut aliquid sit violentum, sufficit, & requiritur, quod sit à principio extrinseco, & quod passum non conferat vim, sed potius resistat positivè per inclinationem contrariam: sed motus lapidis sursum dum fit à solo Deo, est huiusmodi: ergò est violentus. Min. prob. Nam in primis motus ille est à Deo, qui est principium extrinsecum respectu lapidis: deinde lapis positivè resistit tali motui per inclinationem descendendi, quam habet adhuc dum movetur à Deo; nisi enim aliqua inclinatio ponatur in lapide, per quam temperetur inclinatio naturalis ad locum deorsum, semper resistet motui sursum. Sed nulla inclinatio est assignabilis in lapide, per quam temperetur, & cui subordinetur inclinatio particularis: quia si aliqua daretur, esset inclinatio ad obediendum Deo, & hæc non datur, ut ex dictis constat: ergò lapis non conferret vim motui sursum, & consequenter ille est violentus.

23 Ad argumenta contrariæ sententiæ, & primò ad verba P. August. dico, quod satis constat ex dictis, non esse intelligenda ut sonant, neque in sensu adversariorum; quia si intelligantur ut sonant, non solum probant, Deum non facere aliquid contra naturam, sed neque supra, vel præter naturam: quod quidem adversarij non concedent, nec debent.

bent. In prædictis itaque verbis non accipit P. August. naturam pro principio intrinseco motus, & quietis, vt nunc de illa disputamus; sed nomine naturæ intelligit res vniuersi secundum potentiam obedientialem, quam habent respectu Dei: & contra naturam sic acceptam dicit, & verissimè, Deum numquam facere, quia numquam facit contra potentiam obedientialem: cum potentia obedientialis ad nihil sit determinata, sed indifferens ad quodcumque voluerit Deus. Hoc tamen non tollit, quod aliquis motus à Deo factus sit creaturæ violentus, & contra eius naturam, prout est principium intrinsecum motus, & quietis, sicut etiam si anima rationalis habeat potentiam obedientialem ad recipiendam gratiam, ipsa tamen gratia, & eius infusio est supra naturam ipsius animæ, & omnis creaturæ.

24 Ad rationes resp. primò in communi, quod nimis probant: quia non solum probant, nullum motum à Deo factum esse violentum creaturæ, sed etiam quod omnis motus à Deo sit naturalis; quod concedi non potest, vt ex dictis patet, aliàs nihil esset supernaturale. Ad 2. rationem in particulari resp. quod ad summum datur in creatura inclinatio ad obediendum Deo, vt est Author vniuersalis, operans propter bonum naturale totius

vniuersi; respectu autem Dei vt Authoris supernaturalis non datur in creatura inclinatio ad obediendum ipsi: sed solum datur necessaria subiectio, & potentia obedientialis, quæ longè diuersa est ab inclinatione. Per quod patet ad argumentum.

25 Ad 1. confirmationem concessio ant. negatur consequ. Quia corpora superiora ex natura sua sunt ordinata ad bonum naturale totius vniuersi, & ad eius conservationem; quam ordinationem habent etiam corpora inferiora, & omnes naturæ particulares, secundum quod sunt partes vniuersi. Et ad hanc ordinationem sequitur in rebus particularibus inclinatio ad bonum totius vniuersi, quæ superior est, & præminet inclinationi particulari: quia de ratione partis est potius inclinari ad bonum totius, quam ad bonum proprium. Unde quando corpora superiora movent inferiora contra peculiarem inclinationem ipsorum: si tamen illa motio est propter bonum commune vniuersi, vt accidit in casibus argumenti, est etiam ipsis inferioribus naturalis propter inclinationem ad bonum naturale vniuersi; hoc enim ipso, quod motus sit propter bonum commune vniuersi, non excedit terminos, nec statutum ordinem naturæ. Unde merito ponitur in rebus particularibus inclinatio naturalis ad similes mo-

tus, quamvis aliundè sint contra aliquam naturam vt particularis natura est.

26 At Deus multoties operatur extra omnes terminos, & ordinem totius naturæ rerum, & propter fines non intentos à natura, sed ipsi potius contrarios: & idè in similibus casibus ex nullo capite possunt esse naturales motus à Deo facti in creaturis. Et per hoc patet ad 2. confirm. & quomodo sit naturalis aquæ motus sursum propter vitandum vacuum: quia scilicet talis motus est propter bonum naturale, & commune vniuersi, cuius conservatio deficeret, si daretur vacuum. Ad id verò, quod dicitur, quod maius bonum est adimpletio voluntatis Dei, quam bonum totius vniuersi: resp. ita esse; sed non est bonum naturale vniuersi semper, sed multoties est extra, vel contra bonum naturæ. Deus autem non dedit rebus inclinationem, nisi ad bonum naturæ. Sicut licet beatitudo prædestinatorum sit maius bonum, quam bonum naturale totius vniuersi, non sequitur, quod in naturis rerum sit inclinatio positiva, & naturalis ad tale bonum.

27 Ad vltimam rationem resp. quod resistere alicui stat dupliciter. Primò quoad conatum nitendo in oppositum: secundo quoad efficaciam frustrando impulsus sui contrarij. Hoc secun-

do modo non est possibile resistere Deo, quia Deus est agens fortissimum, & omnipotens subijciens sibi omnia; sed primò modo potest creatura Deo resistere per naturalem inclinationem ad oppositum ei, quod Deus in illa facit. Præterquamquod non est opus dicere, creaturam aliquomodo resistere Deo: sed sufficit, quod resistat motui, quem Deus causat in illa: sicut dum homo proijcit sursum lapidem, non dicitur lapis resistere homini, sed motui facto ab homine.

QUÆST. II. DE CAUSIS in communi.

QUID, ET QUOTUPLEX SIT causa: & an prærequirat existentiam ad causandum?

§. I.

PONITUR DEFINITIO, ET divisio causæ in communi.

I **P**rima pars dubij petit definitionem causæ, quæ sic communiter definitur: est id, ad cuius esse sequitur aliud; vel vt alij dicunt est principium influens esse in aliud. Principium ponitur loco generis, quia latius patet, & vniuersalius est, quam causa: sunt enim aliqua principia, quæ

causæ non sunt, vt privatio est principium entis naturalis, sed non causa: & punctum est principium lineæ, cuius causa non est: & plura alia. Principium autem dicitur illud, à quo aliquid quovis modo procedit. Ad distinguendum itaque causam ab his, quæ solum sunt principia, additur in definitione *influens esse*, quia causa debet influere in id, cuius est causa, & ex vi talis influxus, dare illi esse; principium verò vt tale præcisè, non requirit influxum, vt constat in exemplis positis.

2 Circa ly *aliud* est communis consensus inter Philosophos Catholicos, quod ponitur in definitione causæ ad excludendum rationem causæ à divinis processionibus; vna enim persona dicitur, & est principium alterius, vt Pater Filij, sed nullatenus est causa: quia causa per suum influxum facit à se ipsa dependens id, cuius est causa, in divinis autem non datur dependentia vnius personæ ab alia. Excluditur itaque ratio causæ à divinis per particulam *aliud*, quia ly *aliud* significat distinctionem in essentia, & substantia: & sic denotat, causam debere habere distinctam essentiam, & substantiam ab eo, cuius est causa. Et cum tres Divinæ Personæ sint eiusdem essentia, & substantia, immò sint vna essentia, & substantia: ideo vna persona non potest esse cau-

sa alterius. Propter quod catholicè dicimus Patrem esse alium à Filio, quia ly *alius* significat distinctionem in persona; non tamen possumus dicere, Patrem esse aliud à Filio, quia ly *aliud* substantivè sumptum significat diversitatem in essentia, & substantia, quæ in divinis non datur.

3 Ex dictis colligitur, quod dum in prima definitione causæ dicitur esse id, ad cuius esse sequitur aliud, intelligitur de sequela physica, & per physicum influxum: per quod respondetur ad quandam obiectionem, quæ contra illam solet fieri, videlicet: quod ad auroram sequitur dies, & ad esse hominem sequitur esse animal: & tamen aurora non est causa diei, nec homo animalis. Patet ergò solutio: nam dies sequitur ad auroram sequela ordinis, quia verit post illam, sed non sequela influxus, cum aurora non influat in diem. Ad esse autem hominem sequitur esse animal, sequela logica, & illationis.

4 Circa divisionem causæ est communis opinio cum Aristotele, causam in communi dividi in quatuor genera, scilicet in materialem, formalem, efficientem, & finalem; de quibus singulis agemus in sequentibus. Sufficientiam autem huius divisionis probant AA. ex D. Thoma. Quia ens naturale cum non possit

possit fieri ex nihilo debet fieri ex præsupposito subiecto, & hoc est causa materialis, seu materia prima. Deinde cum ens naturale sit in aliqua specie, & illam non possit dare materia, quæ est pura potentia, & informitas sine vlla specie: necessario ponenda est alia causa, quæ det speciem composito, & hæc est causa formalis, seu forma: quæ cum sit actus, dat etiam speciem; dantur ergo duæ causæ intrinsecæ componentes totum substantiale. Sed adhuc requiruntur aliæ duæ causæ extrinsecæ, quarum necessitas probatur. Quia nihil potest fieri à se ipso, neque potest se ipsum extrahere ab statu possibilitatis: ergo necessario ponenda est aliqua causa, per quam fiat, & producat quicumque effectus: & hæc est causa efficiens. Rursus autem, cum omne agens operetur propter finem: in omni productione entis naturalis debet intervenire finis propter quem fiat, & hic est causa finalis.

5 Sicut autem istæ quatuor causæ inter se diversæ sunt, ita earum influxus diversimodè significantur. Nam causa materialis significatur vt id, *ex quo* fit effectus: causa formalis significatur vt id, *quo*, seu per quod constituitur effectus in determinata specie: causa efficiens significatur vt id, *à quo* fit, vel producit effectus; & denique causa finalis significatur vt id, *prop-*

ter quod, sive cuius gratia fit effectus.

6 Ratio facta pro divisione causæ in communi satis probat, necessaria esse quatuor genera supra dicta causarum. Cæterum posset aliquis dicere, quod inveniuntur aliæ causæ præter assignatas, & consequenter quod divisio non est adæquata. Nam in primis præter materiam, formam, efficiens, & finem concurrunt ad generationem entis naturalis dispositiones, quibus materia disponitur ad recipiendam formam.

2. Quia obiectum cuiuscunque potentiæ, vel habitus concurrit etiam ad producendos actus talis potentiæ, vel habitus: vnde debet esse causa illorum; & tamen non est materia, forma, finis, aut efficiens. 3. Quia instrumentum est causa licet instrumentalis effectus, qui medio illo fit: & tamen non pertinet ad aliquam ex dictis. Et denique idæa, seu exemplar, ad cuius instar artifex producit effectum artificialem, est causa exemplaris talis effectus: & tamen non est materia, nec forma artificij: neque est efficiens, quia hoc est artifex, nec finis, vt ex se constat: ergo videtur dari plura genera causarum, quam quatuor prædicta.

7 Dicendum tamen est cum communi doctrina, quod dispositiones, quia se tenent ex parte materiæ, reducuntur ad genus causæ materialis. Obiectum v erò

reducitur ad genus causæ formalis : quia licet intrinsece non informet actus , vel potentiam, est tamen specificativum extrinsecum eorum , & ideo causa formalis extrinseca. Instrumentum autem pertinet ad genus causæ principalis , cuius est instrumentum , scilicet ad genus causæ efficientis. Ad quod genus causæ reducitur etiam essentia, quatenus est principium activum, à quo naturaliter dimanant proprietates , in probabili aliquorum sententia : quamvis alijs, quibus assentior , videatur talem dimanationem reduci ad genus causæ formalis. Tandem idæa, seu exemplar reducitur ad genus etiam causæ formalis : quia extrinsece dat speciem effectui, cum ad eius similitudinem producat ; idæa enim nihil aliud est , quam forma intentionalis existens in mente artificis , ad cuius similitudinem evadit idæatum. Potest etiam reduci ad causam efficientem , quia aliquomodo practicè , & effectivè concurrat simul cum artificè : & ad genus causæ finalis , in quantum artifex operatur propter assimilandum effectum idææ, quam habet in mente.

(*)

§. II.

DECIDITUR SECUNDA
pars questionis.

8 **I**N secunda parte dubij consultò quæritur , an causa prærequirat, non autem an requirat existentiam ad causandum? Quia certum est, existentiam esse conditionem necessariam, quæ debet adesse dum causa actu causat; cuius ratio est, quia quod non existit, nihil est; & quod nihil est, non potest causare. Igitur causam prærequirere existentiam ad causandum est, causam debere esse existentem antecedentè ad suam causalitatem , vel antecedentè ad suum effectum. Caterum quia antecedentia , vel prioritas causæ respectu sui effectus potest esse, vel prioritas durationis , & temporis , vel sola prioritas naturæ: etiam est certum , causam non necessariò debere præsupponi existentem ante suum effectum prioritate temporis , vel durationis. Potest enim effectus simul , & in eodem instanti incipere existere cum sua causa, ut patet in illuminatione, quæ est effectus Solis, & incipit esse in eodem instanti, in quo incipit esse Sol: quia non prius tempore existit Sol, & postea illuminat : sed in unico instanti incipit esse, & illuminare.

Qua-

9 Quare difficultas solum est de prioritare, & antecedentia naturæ, an scilicet causa debeat præsupponi prius natura existens, quam sit existens suus effectus. Caterum adhuc potest esse aliqua æquivocatio circa sensum, in quo procedit dubium propositum; quia certum est apud omnes, omnem causam esse priorem natura suo effectui; videtur ergo quod sit existens prius natura, quam suus effectus, & consequenter non adesse locum dubitandi, an prærequirat existentiam ad causandum. Hæc difficultas oritur ex obscuritate, quam secum affert prioritas naturæ; circa cuius explicationem malletm doceri; quam aliquid dicere. Nihilominus dicam, quod occurrit. Igitur prioritas naturæ nihil aliud est, quam independentia in essendo eius, quod dicitur prius ab eo, quod est posterius, & dependentia eius, quod est posterius ab eo, quod dicitur prius natura. Unde ea ratione, qua omnis causa est prior natura suo effectui, debet etiam independentem esse à effectu suo: & econtra effectus debet ab ea depēdere in essendo.

10 Licet autem videatur idem esse, quod causa sit independentem in essendo à suo effectu, & quod sit prior in essendo, seu quod prius existat, quam suus effectus; non tamen ita est: quia potest contingere, ut id, quod est causa alicuius in vno

genere, sit effectus eiusdem in alio genere causæ, ut contingit in materia, & forma, quæ in diverso genere causæ mutuò se causant, ut infra dicemus. Ex quo oritur, quod esse independentem in essendo ab alio, possit accipi cum aliqua restrictione, scilicet esse independentem in vno genere causæ: quod quidem optime componitur cum eo, quod illud idem, quod est independentem ab aliquo in vno genere causæ sit dependens ab eo in alio genere. At verò existere prius alio, vel esse prius alio in existendo requirit omnimodam independentiam prioris à posteriori. Cuius ratio est, quia existere est esse extra omnes suas causas: ideoque illud, quod prius alio secundum naturam existit, debet esse extra omnes suas causas independentem ab eo; si autem dependeret ab alio in aliquo genere causæ: consequenter non posset esse extra causas independentem ab illo; cum vna ex causis concurrentibus ad hoc ut existeret, esset illud aliud, à quo dependeret in aliquo genere causæ. Non est ergo idem esse independentem in existendo ab alio, & esse prius eo in existendo, vel existere prius natura quam illud.

11 Sed adhuc non quiesces, & dices, quod iuxta descriptionem datam prioritatis naturæ, quod scilicet prius natura sit illud

illud, quod est independens ab alio in existendo, & à quo dependet aliud in existendo: idem omnino est esse independens in essendo ab alio, & esse prius in essendo, vel existere prius natura quam aliud: ergo nulla sunt hucusque dicta. Ant. prob. Nam si esse independens sumatur absolute, & omnibus modis, sic manifestum est, quod id, quod omnibus modis est independens ab alio, ita vt in nullo genere causæ dependeat ab eo in essendo: si aliunde ab ipso dependeat illud aliud: est prius natura existens, quam illud aliud. Deinde si esse independens accipitur cum restrictione, scilicet in aliquo genere causæ tantum: tunc esse prius existens quam aliud potest accipi cum eadem restrictione, ita vt quod est independens in aliquo genere causæ, sit etiam prius existens in eodem genere, v. g. sicut materia est independens à forma in genere causæ materialis: ita debet concedi, quod existit prius forma in genere causæ materialis. Ergo quomodocumque sumatur esse independens in essendo, idem omnino est, ac existere prius natura, quam aliud, & consequenter si omnis causâ est prior natura suo effectui, debet esse prius natura existens quam suus effectus, in eo genere in quo est causâ.

12 Quod si propter hæc

aliquis concedat, quod omnis causâ debet esse prius existens in eo genere, in quo est causâ, quam sit existens suus effectus: sequitur, quod materia prius in genere causæ materialis existat, quam forma; hoc autem in Schola Thomistica non video quomodo possit sustineri. Nam si materia existit prius forma in genere causæ materialis: ergo existentia illa, qua existit in genere causæ materialis: antecedenter ad formam, est independens à forma; quod est concedere, materiam habere propriam existentiam independentem ab existentia formæ, vel compositi. Nec valet dicere, quod non est concedere absolute existentiam independentem à forma: sed solum independentem in genere causæ materialis, dependentem tamen in genere causæ formalis. Unde eadem existentia est existentia materiæ, & formæ: & hæc eadem est independens à forma in genere causæ materialis, & dependens in genere causæ formalis: & ratione independentiæ in genere causæ materialis dicitur, quod materia in eodem genere existit prius quam forma.

13 Non inquam valet, nam contra hoc est alia ratio, quæ fortius probat non posse concedi, quod materia sit prius existens in genere causæ materialis, quam forma. Etenim si existere

ad

admitteret hanc restrictionem, scilicet existendi in hoc genere causæ, vel in alio, ratione cuius restrictionis posset dici de vno, & eodem, quod existit prius alio in vno genere causæ, & posterius eodem in alio genere; etiam posset similes restrictiones applicari causæ efficienti comparativè ad causam materiale, & formalem: possetque aliquis dicere, quod causa efficiens solum petit esse prius existens suo effectu in genere causæ efficientis; in genere tamen causæ materialis, vel formalis potest esse posterius existens suo effectu, & dependere ab eo in existendo. Ex quo sequeretur, quod posset aliquid esse causa efficiens suæ materiæ, vel suæ formæ, ex qua constat.

14. Hæc sequela probatur. Nam tota ratio, quare aliquid non potest esse causa efficiens suæ materiæ, vel suæ formæ, est, quia causa efficiens prærequirit existentiam ad causandum, & debet esse prius existens, quam suus effectus; frautem est prius existens, necessario ante suum effectum debet habere suam materiam, & suam formam, ex quibus constat: quia materia, & forma concurrunt vnaquæque in suo genere ad causandum existentiam eius, quod ex eis componitur. Unde nec materia, nec forma alicuius possunt esse effectus eiusdem in genere causæ

efficientis; alias existerent ante se ipsas, vel existerent prius quam existerent: quod est manifesta contradictio. Sed hæc ratio nulla esset, si existeret patitur illam distinctionem de existeret in hoc genere causæ, & existeret in alio: ergo non potest admitti talis distinctio. Minor sumpta prob. Nam qui oppositum vellet asserere, facile posset respondere rationi prædictæ dicendo, quod causa efficiens solum petit esse prius existens, quam suus effectus in genere causæ efficientis, cum quo comparatur, quod sit posterius existens in genere causæ materialis, vel formalis: sicut forma prius existit, quam materia in genere causæ formalis; in genere autem causæ materialis existit posterius, quam eadem materia iuxta doctrinam, quam impugnamus. Similiter, nec esset aliqua contradictio in eo, quod materia, vel forma illius causæ efficientis existerent ante se ipsas: quia hoc esset in diverso genere causæ.

15. Qua propter standum est doctrinæ supra datæ, & ad replicam in contrarium negandum est antecedens. Ad cuius prob. concessio ant. quoad primam partem, videlicet quod si esse independens sumatur absolute, & omnibus modis, idem est, quod esse prius existens: nego secundam partem propter tationem datam: quia scilicet prius

prius existere non admittit illam restrictionem, sed requirit omnimodam independentiam eius, quod prius existit, à posteriori.

16 His suppositis respondetur ad secundam partem questionis distinguendo inter quatuor genera causarum. Nam de causa finali certum est apud omnes, quod non prærequirit existentiam physicam ad causandum, sed sufficit quod existat in apprehensione: id est ut finis moveat voluntatem: sufficit quod apprehendatur ut assequibilis, quamvis in re non existat, ut videmus per experientiam; quando enim infirmus sumit medicamenta propter sanitatem consequendam, talis sanitas non existit: & tamen est causa finalis movens voluntatem infirmi ad sumenda medicamenta, eo prærisè, quia illam apprehendit ut futuram, & assequibilem.

17 De causa verò efficiendi dicendum est, ipsam prærequirere existentiam ad causandum, debereque esse prius natura existentem, quam suus effectus. Probat. 1. ex dictis. Nam causa efficiens ita est causa existentiae sui effectus, ut nullo modo dependeat in existendo ab eodem effectui in aliquo genere causæ; alias posset aliquid esse causa efficiens suarum partium, ex quibus essentialiter constat: sed existere prius natura alio est esse independens omnibus mo-

dis ab eo, & esse id, à quo aliud dependet, ut dictum est: ergo causa efficiens prærequirit existentiam, & prius existit, quam suus effectus. 2. Prob. Causa efficiens dat, producit, & efficit esse, seu existentiam sui effectus: ergo debet præhabere existentiam ante suum effectum. Consequentia patet, quia nemo dat, quod non habet. 3. Prob. ex illo communi pro loquio *Prius est esse, quam operari*: ergo causa efficiens debet præhabere existentiam ante suam operationem: ergo potiori iure ante suum effectum.

18 De causis autem materiali, & formali dicendum est, eas non prærequirere existentiam ad causandum. Undè licet materia sit prior forma in genere causæ materialis, & forma prior materia in genere causæ formalis; tamen nec materia existit prius forma, nec forma prius materia. Prob. 1. Nam materia, & forma causant se ad invicem, intrinsecè se communicando, & constituendo simul subiectum propriè susceptivum existentiae, scilicet compositum: ergo repugnat, quod una existat prius altera; alias subiectum proprium existentiae esset qualibet pars independentè ab alia, & non totum compositum. 2. Nam materia dependet in existendo à forma tamquam ab actu primo, per quem habet esse forma-

male, & specificum, sine quo nequit existere; forma verò purè materialis dependet à materia, tamquam à subiecto, in quo est, & sine quo existere non potest: cum non sit actus per se subsistens, sed actus receptus: sed nihil, quod dependet ab alio in existendo, potest existere prius illo iuxta superius dicta: ergò nec materia prius forma, nec forma prius materia existere possunt. 3. Specialiter de materia prima. Nam materia est pura potentia ad esse simpliciter, quæ in tantum causat, in quantum recipit esse simpliciter: sed implicat aliquid existere, antequam habeat esse simpliciter: ergò implicat materiam existere, antequam causet.

19 Sed dices contra hoc ultimum assertum primò. Quod nihil est, non potest causare: sed quod non existit, nihil est: ergò causa vt causet, debet existere. 2. Ideò causa efficiens prærequirit existentiam ad causandum, quia prius est esse quam operari: sed etiam prius est esse, quam recipere, & quam informare: ergò prius debet existere materia, quam recipiat formam, & forma prius quam informet materiam; & consequenter prius quam causet. 3. Materia non solum causat formam, in quantum eam recipit, sed etiam in quantum est subiectum, ex quo educitur forma: sed subiectum ex quo educitur forma debet præ-

supponi existens ante formam eductam, vt supra diximus quæst. 9. lib. apt. agentes de educatione: ergò materia vt est causa, ex qua educitur forma prius existit, quam ipsa forma. 4. Si saltem forma non existit prius natura, quam materia, sequitur, quod non magis dependeat materia à forma in existendo, quam forma à materia: sed hoc est inconueniens: ergò saltem forma debet præexistere ante materiam, vt causet.

20 Resp. ad 1. quod solum probat, omnem causam debere existere in instanti, in quo causat: eo enim ipso quod in tali instanti existat, iam non est nihil, sed aliquid. Non autem probat, quod prius natura quam causet, debeat existere, nisi solum de causa efficienti propter supra dicta. Si autem vrgeas, quod causa debet esse aliquid pro priori naturæ ad suum effectum: habes solutionem ex dictis quæst. 6. Ad 2. nego min. quia recipere materiæ est esse in actu per formam: repugnat autem aliquid prius esse quam sit in actu. Similiter informare formæ est esse actum materiæ in ipsa receptum; & repugnat etiam esse actum receptum in materia, prius quam sit ipsa materia. Ideò autem operari est posterius ad esse, quia ipsa operatio est effectus operantis in genere causæ efficientis.

21 Ad 3. resp. quod præsuppositio in existendo, vel præexi-

stentia, quam requirit materia, vt est subiectum, ex quo educitur forma, non requiritur propter ipsam materiam, sed propter actionem educivam; quæ quia non potest esse productiva subiecti, ex quo educit, debet illud presupponere productum per aliam actionem, & consequenter existens, vt etiam diximus loco citato. Propter quam rationem ibidem diximus, quod dum materia, & forma simul, & in eodem instanti producuntur: non potest forma educi de potentia materiæ, quia nimirum tunc casus non potest dari diversa actio productiva materiæ antecedenter ad formam. Unde vt forma educatur ex materia, debet materia presupponi existens non solum prioritate naturæ, sed etiam prioritate temporis: quam prioritatem temporis, certum est, quod nulla causa requirit ex formali ratione causæ. Ad 4. resp. quod sicut compositum essentialiter dependet à materia, & forma, quin tamen hoc obstat, vt magis dependeat à forma, à qua habet esse formale, & specificum: ita similiter materia plus dependet à forma, quam forma à materia; quia forma est principium formale existendi, quod non est materia.

QUÆST. III. DE CAUSIS materiali, & formali, & earum causalitatibus.

QUÆNAM SIT CAUSA MATERIALIS accidentium?

§. I.

EXPLICANTUR CAUSALITATES, & effectus causæ materialis, & formalis.

Icet dubium hoc propriam sedem habeat in libris de generatione, vbi quaeritur de subiecto accidentium, propter aliam quaestionem affinem, quæ inquit an fiat resolutio vsque ad materiam primam? De quo aliquid infra tangemus; hic tamen illud inserimus, vt aliquam quaestionem de causâ materiali instituiamus. Quia verò circa definitionem causæ materialis, & formalis nihil restat dicendum præter dicta lib. ant. dum definivimus materiam, & formam: in præsentem solum aliqua breviter notanda sunt circa causalitates, & effectus harum causarum. Et primò potest vtraque dividi in primam, & secundam. Causa materialis prima est materia prima: secunda verò materia, seu secundum subiectum, scilicet compositum, potest dici secunda causa materialis, quia recipit, & susten-

ste nrat accidentia. Similiter forma substantialis est prima causa formalis; formæ autem accidentales dici possunt causæ secundæ formales.

2 De causalitatibus verò vtriusque causæ communiter censetur, eas esse receptionem ex parte materiæ, & informationem ex parte formæ: quas quidem vnusquisque, vel identificat, vel distinguit à materia, & forma conformiter ad sententiam, quam defendit de vnione materiæ cum forma. Omnes enim pro eodem accipiunt vnionem inter materiam, & formam, & receptionem, & informationem: taliter quod, qui vnionem distinguunt à materia, & forma, etiam distinguunt ab eisdem receptionem, & informationem earum; sicut econtra, qui defendunt vnionem identificari realiter cum materia, & forma, etiam identificant cum eis informationem, & receptionem. Nobis autem tenendum est, causalitatem materiæ, & formæ, si accipiat pro aliquo actu secundo, vt videtur communiter accipi, nihil aliud esse quam existentiam earumdem causarum, iuxta ea quæ diximus quæst. 12. & propter rationem ibi insinuatam conclusionem. 3. & in solutione argumentorum secundæ sententiæ.

3 Effectus autem causæ materialis sunt forma, & compositum: forma quidem, quia edu-

citur ex materia, & in illa recipitur; compositum verò, quia materia est eius pars, & partes (vt ait Philosophus in hoc lib.) sunt causa totius. Similiter effectus causæ formalis sunt forma, & compositum.

§. II.

PROBATUR COMMUNIS sententia Thomistarum.

4 **H**is prælibatis circa causalitatem, & effectum causæ materialis, & formalis, quod inquirimus est quodnam sit subiectum receptivum accidentium, an scilicet sit totum compositum: an verò sola materia prima respectu accidentium materialium? Circa quod communiter PP. Societatis tenent, plura accidentia materialia recipi in sola materia, & præcipue quantitatem. Thomistæ autem omnes defendunt, nullum accidens recipi in sola materia prima, sed in toto composito: cum quibus sit nostra conclusio idem asserens.

5 Probaturque primò sic. In pura potentia non possunt immediate recipi accidentia: sed materia est pura potentia: ergo non potest esse immediatum receptivum accidentium. Mai. prob. Pura potentia debet immediate actuari per suum actum immediatum: sed actus immediatus puræ

potentiæ substantialis non sunt accidentia, sed forma substantialis: ergò pura potentia non potest esse immediatè susceptiva accidentium. Min. patet, tum ex definitione formæ: tum etiam, quia potentia, cuius actus immediatus est aliquod accidens, est potentia accidentalis, & non substantialis. Confirmatur. Materia prima debet immediatè actuari per illum actum, per quem habet esse simpliciter: sed sola forma substantialis dat esse simpliciter materiæ: ergò per illam, & non per accidentia debet immediatè actuari; & consequenter accidentia non recipiuntur immediatè in sola materia. Mai. patet, quia aliàs prius intelligeretur materia habere esse secundum quid, quam esse simpliciter, quod repugnat: & etiam intelligeretur esse prius in specie accidentali, quam substantiali.

6 Secundo prob. conclusio. Materia prima non habet sufficientem vim, ut sustentet accidentia: ergò se sola non potest illa recipere. Conseq. patet, quia accidens sustentatur a subiecto, in quo recipitur. Ant. verò prob. Materia se sola non habet vim ad sustentandum se ipsam, cum non possit in rerum natura existere sine forma: ergò multo minus habet vim ad sustentandum accidentia. Confirmatur. Illud est subiectum accidentium, quod illa sustentat: sed solum compo-

situm sustentat accidentia: ergò solum illud est eorum subiectum. Mai. patet, & min. prob. Solum compositum est subsistens: sed solum illud, quod est subsistens potest aliud sustentare: ergò. Min. prob. Quia solum illud potest esse fulcimentum alterius, quod est ita in se completum, ut ad se, & in se existat: sed hoc solum habet id, quod subsistit, ut ex se patet: ergò solum id, quod subsistit, potest aliud sustentare.

7 Tertiò prob. conclusio. Si aliquod accidens reciperetur in sola materia, maximè quantitas: sed hæc non recipitur: ergò nullum accidens recipitur in sola materia. Min. prob. 1. Quia quantitas dimanat à forma, sicut proprietas ab essentia: ergò non potest recipi in materia, nisi mediante forma. Ant. patet, nam proprietates dimanant activè ab essentia: sed materia nulum influxum activum potest habere: ergò ab ea non potest dimanare quantitas, sed debet dimanare à forma. Secundo probat. min. principalis. Si quantitas reciperetur in sola materia, esset ingenerabilis, & incorruptibilis sicut ipsa materia: consequens est contra Philosophum docentem, quod ad quantitatem datur per se motus, & contra experientiam, qua videmus quotidie acquiri, & deperdi quantitatem: ergò falsum est antecedens, ex quo sequitur. Sequela
ma-

maioris probatur. Quia si quantitas reciperetur in sola materia, perseverante materia, perseveraret etiam ipsa quantitas; cum enim quantitas non habeat contrarium, à quo corrumpatur, solum potest corrumpi ad corruptionem sui subiecti: sed materia semper perseverat, quia est incorruptibilis: ergo etiam quantitas perseverabit semper, & sic erit incorruptibilis, & consequenter ingenerabilis.

8 Quarto probat. conclusio specialiter de quantitate, & qualitatibus materialibus ipsam committantibus. Nam in primis nulla est repugnantia in eo, quod accidentia ista recipiantur in composito: deinde est magis consentaneum naturæ, quod in illo recipiantur immediate, & mediante eo, in partibus: ergo ita dicendum est. Prima pars antecedentis constabit ex solutione argumentorum, & præterea probatur: Quia non repugnat, accidens recipi in subiecto, cui potest communicare suum effectum formalem; immò ex hoc principio probant adversarij, aliqua accidentia non posse recipi in toto composito, quia nimirum non possunt illi præstare aliquem effectum formalem: sed quantitas, & qualitates materiales communicant composito suum effectum formalem, ut per se patet, non enim sola materia est quantitas, sed etiam compositum; nec

sola materia, vel forma est calida, sed potius, immò proprie loquendo, compositum vnicè dicitur calidum: ergo quantitas, & qualitates materiales possunt recipi in toto composito.

9 Quod verò de facto recipiantur in illo, probatur sic. Qualitates materiales recipiuntur in composito: hoc ipso etiam quantitas recipitur in illo: ergo quantitas, & qualitates materiales recipiuntur in toto composito. Min. postea probabitur, nunc autem prob. mai. Motus ad qualitatem, scilicet alteratio recipitur in composito: sed in eodem subiecto recipitur motus, & terminus motus: & qualitates sunt terminus motus alterationis: ergo qualitates recipiuntur in composito. Maior constat, quia subiectum motus est mobile: mobile autem motu alterationis est totum compositum. Minor verò præter quam quod est communis doctrina, probatur. Quia subiectum motus ad hoc movetur, ut acquirat terminum: sed non potest acquirere terminum, nisi illum recipiendo: ergo in eodem subiecto, in quo est motus, est etiam terminus. Nunc autem prob. min. principalis, videlicet, quod si qualitates recipiuntur in composito, in eo etiam recipi debet quantitas. Nam qualitates recipiuntur in subiecto media quantitate, ut est communis doctrina: ex quo proba-

batur à priori, qualitates esse in eodem subiecto, in quo est quantitas: ergò ex eodem principio probatur à posteriori, quantitatem esse in eodem subiecto, in quo sunt qualitates. Sed qualitates sunt in composito, tamquam in subiecto, vt probatum est: ergò idem compositum est subiectum quantitatis.

10 Denique probatur conclusio. Quantitas, & qualitates adveniunt pro posteriori ad compositum: ergò non recipiuntur in sola materia, sed in composito. Ant. quantum ad qualitates separabiles, quæ acquiruntur, & amittuntur per alterationem est evidens: quia similes qualitates non solum sunt posteriores composito posterioritate naturæ, sed etiam posterioritate temporis, cum quotidie videamus aquam, quæ in hoc tempore non est calida, postea acquirere calorem, si ei applicetur ignis. Quoad alias verò qualitates, quæ sunt simul cum ipso composito in eodem instanti generationis, vt sunt proprietates naturales, probatur idem ant. Nam tales qualitates sequuntur ad formam unitam materiæ, cum certum sit, nullam qualitatem dimanare à materia; sed materia, & forma unitæ sunt compositum: ergò similes qualitates adveniunt pro posteriori ad compositum. De quantitate autem probatur idem ant. ex

eadem ratione. Nam licet aliqui, inter quos P. Suarez, propugnent cum Averroe, quantitatem esse proprietatem materiæ primæ, & ab ea dimanare; oppositum tamen est verius: quia quantitas est proprietas formæ sub gradu corporeitatis; immò corporeitas in hoc consistit, quod sit radix quantitatis, & trium dimensionum: sed corporeitas est effectus formalis formæ, cum materia ex se non sit corpus: ergò quantitas, & dimensiones sequuntur ad formam, & non ad materiam.

11 Consequentia verò huius augmentationis, videlicet quod si quantitas, & qualitates adveniunt pro posteriori ad compositum, debeant in illo recipi, pater: quia vt aliquid sit subiectum alicuius formæ nihil aliud videtur requiri, nisi quod sit capax recipiendi effectum formalem talis formæ, & quod præcedat illam prioritate naturæ: sed hoc totum habet compositum respectu quantitatis, & qualitatum materialium, vt ex dictis constat: ergò dicendum est, hæc accidentia recipi in toto composito, & mediante illo, in partibus.

***

***

***

***

§. III.

SOLVUNTUR ARGUMENTA.

12 **A** Rg. 1. Materia immediate per se ipsam recipit, & sustentat formam substantialem: ergò etiam potest, & debet recipere accidentia. Consequentia patet, quia plux videtur requiri ad sustentandam formam substantialem, quam accidentalem.

2. Quantitas hominis non potest recipi in toto composito humano, nec in anima: ergò recipitur in sola materia. Ant. quoad 2. partem patet, quia anima hominis est omnino spiritalis, & indivisibilis, & consequenter in capax extensionis; si autem quantitas reciperetur in anima, necessario illam extenderet. Quoad primam autem partem prob. ant. Si quantitas reciperetur in toto composito humano, reciperetur in partibus, cum totum non sit aliquid præter partes: sed vna ex partibus est anima: ergò reciperetur in anima; & sic redit idem inconueniens, quod in prima parte antecedentis.

13 Tertiò. Agens non potest agere nisi in subiecto quanto: sed agens, à quo procedit generatio substantialis, agit in materia, & circa materiam: ergò ad generationem, seu actionem generantis debet præsuppo-

ni materia quanta. Nunc sic: materia præsupponitur quanta in ipso instanti generationis: hoc ipso quantitas recipitur in sola materia: ergò. Mai. patet, quia materia debet præsupponi quanta in ipso instanti, in quo generans agit, seu generat. Min. autem prob. Si materia præsupponitur quanta in stanti generationis substantialis, quantitas ista non potest recipi in composito, corrupto, nec in composito de novo genito: ergò necessario debet recipi in sola materia. Ant. pro prima parte patet, quia compositum corruptum non existit in instanti generationis, pro secunda vero probatur. Quia materia est quanta pro priori ad compositum de novo genitum: cum enim præsupponatur quanta ad ipsam generationem, & generatio sit prior composito; necessario quantitas materiæ præsupponitur ad compositum de novo genitum: ergò non potest recipi in illo, sed debet recipi in materia.

14 Quartò. In instanti generationis pro priori ad formam, & compositum præsupponitur materia disposita per dispositiones, quæ sunt accidentia: sed tales dispositiones non possunt recipi, nisi in sola materia: ergò. Min. prob. ex dictis: quia instanti generationis non manet compositum corruptum, unde in illo non possunt recipi dispositio-

sitiones; deinde non possunt recipi in composito de novo genito, quia hoc sequitur pro posteriori ad ipsas dispositiones: sicut enim materia præcedit formam, & compositum in genere causæ materialis, ita etiam præcedunt dispositiones ipsam disponentes: ergo, &c.

15 Quintò. Generatio substantialis recipitur in sola materia: sed generatio substantialis est accidens, cum sit actio generantis: ergo aliquod accidens recipitur in sola materia. Mai. est expressa in Phylosopho docente, vnam ex differentiis, quæ dantur inter generationem, & alterationem esse, quod per generationem mutatur sola materia, per alterationem verò mutatur totum compositum ad diversas qualitates. Si autem per generationem mutatur sola materia, & non compositum: ergo generatio in sola materia est. Verba autem expressa Phylosophi, in quibus docet, generationem recipi in sola materia habentur lib. I. de generat. cap. 4. ubi sic ait: *Est autem, & materia maximè quidem, & propriè subiectum generationis, & corruptionis susceptibile.*

16 Sextò arg. Plura sunt accidentia, quæ non possunt recipi in toto composito, sed vel in sola materia, vel in sola forma; quod quidem probatur sic. Nam relatio vnionis vnus partis ad

aliam, & relatio partis ad totum non possunt præstare suum effectum formalem composito, cum neque compositum sit vnitum, neque sit pars sui ipsius: sed subiectum accidentium solum est illud, cui præstant suum effectum formalem: quia frustra ponitur in subiecto accidens, si nullum effectum præstet ei: ergo subiectum harum relationum non potest esse compositum, sed vel sola materia, vel sola forma: idem est de alijs relationibus, vel relatio distinctionis, & relatio dependentiæ à prima causa; quia licet non solum singulæ partes seorsim dependeant à Deo, & distinguantur inter se, sed etiam compositum dependeat à Deo, & distinguatur à qualibet parte seorsim sumpta: tamen per relationem dependentiæ, qua materia, v. g. dependet à Deo, non potest dependere ipsum compositum. Et ratio est, quia relatio dependentiæ à prima causa sequitur entitatem rei, quæ dependet; vnde multiplicatis entitatibus debent multiplicari relationes dependentiæ: sed materia est entitas realitèr distincta à composito: ergo dependet à Deo per distinctam relationem, ac compositum. Præterea. Relatio dependentiæ compositi deficit, manente relatione dependentiæ materiæ: ergo non potest dependere à Deo materia per eandem relationem, per quam dependet com-

compositum. Ant. patet, nam destructo composito, non manet dependentia eius à Deo : & tamen manet materia : ergò.

17 Denique arguitur ab experientia desumpta ex morte viventium. Nam videmus, quod in cadavere manent eadem accidentia, quæ erant in vivente, ut eadem quantitas, figura, & eadem creatrices : sed hoc esse non potest, nisi talia accidentia recipiantur in sola materia : ergò. Min. prob. Quia si subiectum horum accidentium dum vivens existeret, esset totum compositum; destructo vivente, non manerent talia accidentia, quia naturaliter non potest conservari accidens sine suo subiecto conaturali : ergò si destructo vivente, manent eius accidentia : signum est, quod recipiuntur in sola materia, quæ sola perseverat, corrupto vivente.

18 Respondetur ad primum argumentum, negando consequ. quin potius ex antecedenti sequitur, materiam non posse immediate per se ipsam recipere accidentia ; quia eo ipso, quod forma sit actus eius immediatus, non possunt accidentia recipi in materia, nisi ut actuata per formam substantialem. Ad 2. nego ant. quoad primam partem. Ad eius probationem dico, quod non convincit : quia totum identificatur cum partibus simul sumptis, & unitis, non autem cum il-

lis seorsim, & divisivè sumptis. Undè ex eo, quod quantitas recipiatur in composito humano, solum sequitur recipi in partibus simul, & collectivè sumptis, non verò quod recipiatur in qualibet earum seorsim sumpta : si aliundè aliqua earum non sit capax effectus formalis quantitatis, ut contingit in anima rationali. Et instatur argumentum ; nam in sententia contraria quantitas recipitur in sola materia, & quia forma recipitur in materia quanta, si sit purè materialis, quantificatur, & extenditur per eandem quantitatem materiæ. Anima verò rationalis licet recipiatur in materia quanta, non tamen redditur extensa adhuc in sententia contraria : non alia ratione, nisi quia est incapax talis effectus : ergò idem dicere possumus nos, etiamsi quantitas recipiatur in toto composito, quod scilicet non recipiatur in anima rationali, quia incapax est extensionis.

19 Ad 3. responderi potest cum aliquibus distinguendo inter generationem, & alterationem. Nam cum alteratio producat qualitates, & istæ recipiuntur in composito media quantitate : ideo alteratio necessario præsupponit quantum suum subiectum. Generatio verò cum producat formam substantialem, & hæc non recipiatur in materia media quantitate, sed potius in

materia nuda: ideo hæc actio non debet præsupponere suum subiectum quantum, & extensum. Unde iuxta hanc solutionem negandum est, quod materia præsupponatur ad actionem generativam cum quantitate in ipso instanti generationis; sed potius in eodem instanti sit quanta mediante forma, quæ ex ea educitur. Caterum hæc solutio adhuc relinquit argumentum in sua vi. Nam argumentum non probat, materiam debere præsupponi quantam in instanti generationis ratione termini producti, scilicet formæ: sed ratione ipsius actionis, quæ cum sit eductiva, debet præsupponere suum subiectum existens cum omnibus conditionibus requisitis, ut sit subiectum circa quod, vel ex quo agens possit operari. Una autem ex conditionibus requisitis in subiecto est quantitas: quia agens non potest operari, nisi tangendo subiectum; nec potest illud tangere, nisi sit quantum. Hæc autem præsuppositio subiecticum sua quantitate debet esse omnino independens ab actione generativa; alias actio eductiva posset causare suum subiectum, quod est contra rationem educationis.

20 Quare ut solvatur argumentum, tenenda est sententia asserens, generationem non esse actionem realiter distinctam ab alteratione, sed solum novam re-

sultantiam. Quam sententiam docet Caietanus, & alij, quos citant PP. Carmel. & sequuntur in physica disp. 10. quæst. 6. Quæ sententia supposita cessat argumentum: quia in instanti generationis non datur generatio sumpta pro actione generativa, sed solum datur generatio sumpta pro mutatione, vel termino motus, quæ nihil aliud est, quam forma, vel compositum ut dicit ordinem ad actionem generativam præcedentem.

21 Pro solutione quarti argumenti notandum est, quod dispositiones, quibus materia disponitur ad recipiendam formam, quædam sunt præcedentes, quædam comitantes ipsam formam. Dispositiones præcedentes sunt illæ qualitates, quæ fiunt toto tempore alterationis, ut gradus illi caloris, qui introducuntur in ligno ante instans generationis ignis: quæ quidem dispositiones recipiuntur in composito corrumpendo, ut v. g. in ligno. Dispositiones comitantes, quæ etiam dicuntur ultimæ, sunt proprietates formæ genitæ, quæ ab eadem forma dimanant, & simul cum ipsa fiunt in instanti generationis, ut in igne genito calor in summo, qui est proprietas ignis. Itaque si argumentum intelligatur de dispositionibus præcedentibus formam genitam, falsa est maior, quia tales dispositiones non existunt in instanti

ge-

generationis, sed corruptæ fuerunt simul cum composito, in quo erant tempore immediate præcedenti ad generationem. Si autem sermo sit de dispositionibus comitantibus, verum est, quod existunt in instanti generationis, & sunt priores natura in genere causæ materialis, sicut ipsa materia ex parte, cuius se tenent; sunt tamen posteriores ipsa forma in genere causæ formalis, quia ab eadem forma dimanant. Cæterum quia sicut diximus quæst. ant. §. 2. licet materia, & forma mutuo se præcedant in diverso genere causæ: non tamen sequitur, quod una earum prius natura existat, quam alia; ita quamvis dispositiones sint priores forma genita in genere causæ materialis, non ideo debent prius existere in materia, quam forma genita; consequenterque adest locus, ut recipiantur in toto composito.

22 Sed dices: in instanti generationis præsupponitur materia disposita ante formam genitam: sed non potest præsupponi disposita ante formam, nisi dispositiones prius existant in materia, quam forma genita: ergo prius existunt, quam forma genita. Neg. mai. Quia aliud est materiam esse dispositam in instanti generationis: aliud, præsupponi dispositam in eodem instanti. Primum est verum, quia forma non potest recipi nisi in

materia ultimo disposita; secundum autem est falsum: quia materiam præsupponi dispositam est præsupponi existentem, cum non possit esse disposita, nisi sit existens. Cum ergo materia non possit præsupponi existens ante formam genitam, quia dependet in existendo ab ea: inde est, quod nec possit præsupponi disposita in instanti generationis.

23 Ad 5. variae solutiones adhibentur à Thomistis. Quidam enim concedunt, generationem substantialem recipi in sola materia; sed negant, esse accidens: dicunt enim, eam esse modum quendam substantialem. Alij asserunt, generationem esse quidem actionem, sed non accidentalem, & de prædicamento actionis, sed actionem substantialem. Alij distinguunt in generatione conceptum actionis, & conceptum mutationis asserentes, quod sub conceptu mutationis recipitur in sola materia; sub conceptu verò actionis recipitur, vel in agente, vel in passio, prout quisque opinatur de subiecto receptivo actionis transeuntis. Alij tandem volunt, materiam non esse subiectum in quo, seu receptivum generationis, sed subiectum circa quod. Cæterum omnes isti modi dicendi, & difficiles sunt, & obscuri. Propterea recurrendum est ad sententiam supra insinuatam de eo, quod generatio substantialis activè sumpta, est eadem

dem actio cum alteratione, subiectaturque in eodem subiecto, in quo est alteratio, scilicet in toto composito corrumpendo. Passivè verò sumpta generatio substantialis non est motus, sed mutatio indistincta à forma genita, prout dicit ordinem ad actionem præcedentem: sicut alteratio dicitur generatio substantialis, in quantum habet pro termino ultimo formam substantialem, vel compositum.

24 Hæc sententia quantum ad id, quod dicit, quod generatio passiva indistincta est à forma genita videtur colligi ex D. Thoma, qui exponendo verba Philosophi, quæ in argumento obijciuntur, sic ait textu 24. de generat. lect. 10. *Philosophus dicit, quod prima materia est maxime proprium subiectum susceptible generationis, & corruptionis, quia immediate substat formis substantialibus, quæ per generationem, & corruptionem adveniunt, & recedunt.* In quibus verbis satis insinuat, quod generatio substantialis idem est, quod forma genita: quia iuxta expositionem S. Doctoris idem est materiam recipere generationem, ac recipere formam genitam. Quantum autem ad aliud, quod dicit prædicta sententia, videlicet generationem substantialem activè sumptam, esse indistinctam ab alteratione, mihi inter alia fit verosimilis ex eo, quod Phylo-

sophus nullam agnovit actionem transeuntem, quæ non sit motus, cum iuxta ipsum actio, passio, & motus sint realiter idem: sed generatio substantialis, si esset actio distincta ab alteratione, non posset esse motus, quia esset actio instantanea, & motus non potest esse in instanti: ergo generatio ut actio est, identificatur cum alteratione. Per quæ patet ad argumentum, & ad auctoritatem Philosophi.

25 Ad 6. negatur assumptum. Ad prob. resp. quod relatio unionis licet non præstet suum effectum formalem composito; communicat tamē illum ei, quod est aliquid compositi, scilicet partibus seorsim sumptis: quæ licet seorsim, & divisivè sumptæ non sint compositum, includuntur tamen in illo tamquam aliquid eius. Unde informa debet distinguī maior, & etiam minor argumenti. Præterquam quod dici potest, quod similes relationes, scilicet unionis, & partis præstant ipsi composito aliquem effectum formalem, licet non eiusdem denominationis. Nam eadem relatione potest referri compositum ad partes, & partes ad compositum, & inter se; quæ quidem relatio prout se tenet ex parte compositi, denominat illud totum, seu præstat illi denominationem totius in ordine ad partes, ex quibus componitur. Prout verò respicit ipsas partes, de-

denominat eas denominatione compartium in ordine ad totum: quæ denominatio eadem est ac denominatio, seu relatio vnionis partium inter se. Nec hoc debet mirum videri, aut difficile: quia licet vna eademque relatio non possit esse in diversis subiectis adæquatè distinctis distinctione excludentis, & exclusi; benè tamen esse potest in diversis subiectis, quæ distinguuntur solum penes includens, & inclusum, vt contingit inter totum, & partes. Idem intellige de relatione distinctionis.

26 De relatione autem dependentiæ manifestum est, quod eadem dependentia dependet compositum à causa prima, & eius partes: sicut eadem existentia existit totum, & partes. Per quod patet ad primam probat. in contrarium. Etenim dependentia sequitur, & fundatur supra existentiam: vnde vbi est vnica existentia, ibi est vnica dependentia, licet sint plures entitates in adequata, quæ per talem dependentiam referuntur ad causam. Ad secundam prob. in contrarium resp. quod deficiente relatione dependentiæ compositi, manet quidem materia, & dependet à prima causa; sed non per eandem dependentiam, sed per diversam: quia materia, sicut mutat existentiam ad mutationem formarum, sub quibus est, ita mutat relationem dependentiæ.

27 Ad vltimum desumptum ab experientia resp. quod illa accidentia, quæ manent in cadavere non sunt eadem numero, ac ea, quæ erant in vivente, licet sint valde similia; ob quam similitudinem sensus iudicat, ea esse eadem numero: sed decipitur, & corrigendus est per intellectum. Occasione autem huius argumenti respondendum est ad illud dubium, de quo supra mentionem fecimus, videlicet an fiat resolutio vsque ad materiam primam in corruptione entis naturalis? Fieri ergo resolutionem vsque ad materiam est, quod in corruptione alicuius compositi non solum pereat forma substantialis, sed etiam omnia accidentia, quæ erant in composito corrupto, ita vt nullum eorum maneat in genito. AA. itaque tenentes. omnia accidentia recipi in composito, consequenter docent, nullum eorum manere idem numero, destructo composito, vt supra dictum est. Cuius ratio est, quia ex vna parte non possunt accidentia naturaliter existere sine subiecto: & ex alia non possunt migrare de subiecto in subiectum: ergo destructo composito, in quo sunt, necessario debent accidentia perire.

28 Authores vero tenentes, accidentia recipi in sola materia, asserunt, non fieri resolutionem vsque ad materiam primam; sed potius manere in composito de

novo genito eandem numero quantitatem, & eandem dispositiones, quæ fuerunt in corrupto. Et adducunt pro sua sententia Aristotelem lib. 1. de generatione. cap. 4. ubi docet, quod quando vnum generatur ex alio sibi simili in aliquibus accidentibus: permanent in genito accidentia illa corrupti, in quibus assimilabatur genito; ut quia aer, & aqua sunt similia in diaphaneitate, seu transparentia, quando ex aere generatur aqua, manet in ipsa eadem transparentia, quæ erat in aere. Et lib. 2. docet, facilius generari elementum Symbolum ex alio Symbolo, ut aerem ex igne, cum quo convenit in calore, quam ex disymbolo, ut idem aer ex terra, cum qua in nulla qualitate convenit. Huius autem ratio est ex eodem Aristotele, quia cum elementa sunt Symbola, non est necessarium corrumpere omnes qualitates passi: sed sufficit corrumpere illas, in quibus similia non sunt: ergo videtur secundum Aristotelem, quod aliqua accidentia maneant in genito, quæ erant in corrupto.

29 Sed respondendum est, Aristotelem in primò loco intelligendum esse de accidentibus eisdem in specie, non autem numero. Aliud verò, quod ex eodem Philosopho adducitur, totum conceditur, si rectè intelligatur. Intelligitur autem sic, vi-

delicet quod dum vnum elementum generatur ex alio simili, qualitates, in quibus passum assimilatur agenti, non corrumpuntur per se, id est à suo contrario: cum in talibus qualitatibus non contrariantur elementa Symbola; corrumpuntur tamen per accidens ad corruptionem subiecti. Et propter hoc facilius est generatio inter elementa symbola quam inter disymbola, quia videlicet cum minus contrariantur, minorem habent pugnam inter se; ita ut quamvis elementum agens corrumpat omnes qualitates passi: non tamen omnes corrumpit ex vi pugne, sed solum illas, in quibus contrariantur. Cæteras verò, in quibus assimilantur, corrumpit per accidens, corrumpendo subiectum earum.

QUÆST. IV. DE CAUSA EFFICIENTI.

§. UNICUS.

QUID, ET QUOTUPLEX sit causa efficiens, & de eius causalitate?

I **C**Ausam efficientem definit Philosophus in hoc lib. sic: *Est principium unde primò incipit motus.* Ly principium ponitur loco generis, quia per illud convenit causa cum alijs, quæ causæ non sunt, ut privatio, & alia, de

De quibus supra dictum est : à quibus , & etiam ab alijs causis differt per sequentia verba ; quia licet ab omni causa incipiat motus , non tamen primò. Videtur tamen , non recte positam esse in definitione causæ efficientis illam particulam *primò* : nam motus prius incipit à causa finali , quam ab efficiente , quod sic probatur. Nam ideò efficiens operatur , quia movetur à fine , omne enim agens operatur propter finem : ergò prius est causam efficientem moveri à fine , quam agere ; & consequenter motus non incipit primò à causa efficiente , sed à finali. Secundò videtur , definitionem rectam non esse , quia convenit alijs à definito. Nam esse primum principium motus convenit etiam naturæ , vt constat ex eius definitione : & tamen non omne , quod habet rationem naturæ , est causa efficiens : quia materia , & forma , de quibus diximus habere rationem naturæ non sunt causæ efficientes , sed materialis vna , & formalis alia : ergò.

2 Respondetur ad 1. quod definitio tradita intelligitur sic , quod causa efficiens est id , à quo primò incipit motus in executione ; & hoc modo non incipit motus primò à causa finali , quia ista non exequitur motum , sed solum movet ad executionem. Unde in intentione primò incipit

motus à causa finali , sed in executione incipit primò à causa efficienti : ipsa enim ponit motum in executione , & ipsum finem in existentia. Ad 2. resp. quod natura petit determinatè esse principium primum eius , in quo est ; sed ratio causæ efficientis salvatur , etiamsi motus non fiat in ipsa causa , sed in alio. Unde ignis calefaciens lignum est causa efficiens motus calefactionis , qui non in ipso igne , sed in ligno fit.

3 Quantum ad divisionem causæ efficientis , dividitur primò in causam per se , & causam per accidens. Causa per se est illa , à qua per se , id est secundum quod talis est , procedit effectus : vt statuarius est causa per se statuæ , quia hæc procedit ab illo vt statuarius est. Causa per accidens est , in qua coniungitur aliquid per accidens causæ per se , vel effectui per se : vt musicus est causa per accidens statuæ , quia esse musicum per accidens coniungitur cum statuario vt tali : accidit enim statuario , quod sit musicus , vel non. Similiter fodiens terram est causa per accidens inventionis thesauri , quia cum effectu per se talis agentis , qui est fosso terræ , coniungitur per accidens inventio thesauri. De causa per accidens dicturi sumus in fini huius libri : vnde ea pro nunc omissa , causa per se efficiens dividitur in primam , &

& secundam. Causa prima est, quæ ab alia non dependet in operando, sed potius aliæ dependent ab ipsa, vt Deus. Causa secunda est, quæ in operando dependet à prima, vt omnis causa creata.

4. Secundò dividitur causa efficiens in vniuersalem, & particularem. Vniuersalis est, quæ potest causare effectus diuersæ rationis, vt Deus, Cælum, & Sol. Inter causas autem vniuersales aliæ sunt alijs vniuersaliores: Deus enim est causa vniuersalissima, quia eius causalitas attingit omnia producibilia cuiuscunque rationis sint; vnde, & ratio sub qua Deus causat, est ratio entis, quæ communis est omni effectui. Sol verò, & Cælum sunt causæ minus vniuersales, quia eorum causalitas solum se extendit ad corpora sublunaria: & ratio sub qua causant, est ratio corporis. Causa particularis est, quæ solum potest producere effectus determinatæ speciei, vt homo, leo, &c. 3. Dividitur causa efficiens in vniuocam, & æquivocam. Causa vniuoca est, quæ producit effectum similem sibi in specie, vt homo, qui alium hominem producit. Causa æquivoca est, quæ producit effectus sibi dissimiles in natura: vt Sol, qui non producit alium Solem, sed sublunaria valde ipsi soli, & inter se dissimilia. 4. Dividitur

causa efficiens in principalem, & instrumentalem. Principalis est quæ operatur virtute propria, vt homo secans, vel scindens lignum. Causa instrumentalis est, quæ operatur in virtute causæ principalis, vt serra, vel securis, qua lignum dividitur. 5. Dividitur causa efficiens in physicam, & moralem. Physica est, quæ per physicum influxum producit effectum. Moralis est, quæ solum moraliter influit, vt consiliando, imperando, vel mendo.

5. Tandem dividitur causa efficiens particularis in totalem, & partialem. Causa totalis est, quæ in suo genere, & ordine sufficit producere effectum se sola. Dicitur in suo genere, & ordine, quia non est contra rationem causæ totalis, quod indigeat concursu aliarum causarum diuersi generis, vel ordinis, dummodo non indigeat concursu alterius causæ eiusdem ordinis, & generis, in quo ipsa est. Unde homo generans alium est causa efficiens totalis illius: etiam si ad generationem concurrant causæ alterius generis, vt finalis, materialis, & formalis: & aliæ diuersi ordinis, seu vniuersales, vt Deus, & Sol. Causa partialis est, quæ se sola in suo genere, & ordine non sufficit producere effectum, sed indiget iuvamine alterius eiusdem generis; vt si lapidem grandem, qui ab vno solo

portari non potest, portent duo homines, tunc unusquisque illorum est causa partialis illius motus, quia neuter se solo potest ad illam. De causalitate causæ efficientis nihil pro nunc se offert dicendum, nisi quod ipsa est actuale exercitium agendi, seu actio eiusdem causæ.

QUÆST. V.

**UTRUM SUBSTANTIA SIT
immediatè operativa?**

§. I.

RESPONDETUR NEGATIVE,
& probatur.

I **S**ensus dubij est; an virtus illa, qua substantia constituitur proximè, & immediatè potens, & virtuosa ad operandum sit ipsamet substantia: an verò aliquod accidens medians inter substantiam, & operationem? Pro cuius intelligentia sciendum est primò, quæstionem solum procedere de substantijs creatis: nam de Deo certum est operari per se ipsum immediatè sine iuvamine alicuius accidentis. 2. Sciendum est, duplex esse principium operationis *quod*, & *quo*. Principium *quod* est totum suppositum, iuxta illud *Actiones sunt suppositorum*. Principium *quo* est forma aliqua existens in suppo-

sito, ratione cuius constituitur potens ad operandum: de qua inquirimus an sit ipsa forma substantialis suppositi, vel aliquod accidens? 3. Sciendum est, & ut certum supponendum, substantiam esse aliquomodo operativam. Hæc suppositio est communis, & probatur: tum quia formæ substantiali verè, & propriè convenit ratio naturæ: sed natura est principium motus, seu operationis: ergo forma substantialis est aliquomodo principium operationis, & consequenter operativa. Tum etiam quia operari conceditur accidentibus: & patet per experientiam, quod calor producit alium calorem in subiecto: sed perfectio, quæ conceditur accidentibus, non est deneganda substantiæ: ergo hæc est aliquomodo productiva, & operativa.

2 His notatis prima sententia docet, substantiam esse immediatè operativam, ita ut ipsa substantia sit potentia, & virtus proxima producendi aliam substantiam; quamvis aliàs accidentia requirantur tamquam causæ disponentes materiam, ut substantia possit operari. Hanc tenet Scotus, & frequentius PP. Societatis. Secunda sententia, quam defendit Suarez, docet substantiam esse immediatè operativam, non tamen solam, sed cum accidentibus simul immediatè concurrentibus per con-

cursum partialem. Tertia sententia est D. Thomæ, & omnium Thomistarum docentium nullam substantiam esse immediatè operativam, sed solum radicaliter, & mediatè: ita vt virtus proxima operandi sit aliquod accidens, ipsa vero substantia solum sit principium *quo* radicale operans medijs accidentibus.

3. Hæc sententia sit nostra conclusio. Sed antequam illam probemus, oportet explicare quid sit substantiam esse radicaliter operativam: explicatur autem in igne. Certum est ergo, ignem si applicetur ligno producere alium ignem; sed iuxta primam sententiam, virtus, à qua immediatè egreditur operatio productiva alterius ignis, est ipsa substantia ignis comburentis lignum: calor vero non attingit productionem ignis, sed tantum disponit materiam ligni, vt ignis applicatus possit suam formam inducere in ligno. Iuxta secundam vero sententiã, tam substantia ignis, quàm eius calor concurrunt immediatè ad productionem alterius. Iuxta tertiam autem, & nostram sententiam res se habet hoc modo. Principium *quod* productivum alterius ignis non est aliquod accidens, nec sola forma substantialis ignis, qui applicatur: sed totum compositum ignis, secundum quod subsistens est, & suppositum. Principium autem *quo* est duplex, vnum radicale,

& mediatum, & hoc est forma substantialis ipsius ignis: aliud proximum, & immediatum, & hoc est calor, qui est virtus, & potentia ignis ad producendum alium ignem.

4. Itaque substantiam esse radicaliter operativam nihil aliud est, quam esse radicem, à qua dimanat illud accidens, quod est virtus proxima operandi, media qua ipsa substantia influit in operationem. Ut substantia ignis ideò dicitur radicaliter producere alium ignem, quia ab ipsa dimanat calor, medio quo tamquam virtute operatur. Ex quo etiam patet, quare substantia dicatur principium mediatum operationis, quia scilicet inter ipsam, & operationem mediat accidens, quod est virtus substantiæ. Ipsum verò accidens dicitur principium proximum, quia inter illud, & operationem nihil mediat.

5. Sic explicata Thomistarum sententia probatur primò authoritate D. Thomæ in 1. dist. 3. quæst. 4. art. 2. vbi sic ait: *Deus solus est, qui non agit per potentiam mediam differentem à substantia: in omnibus autem alijs operatio est accidens, & ideò oportet, quòd proximum principium operationis sit accidens.* Idem habet pluribus alijs in locis, quæ videri possunt in Colleg. Complut. & alijs AA. Deindè conclusio nostra non obscurè colligitur

gitur ex Phylosopho, qui 2. de anima textu 24. definit animam per hoc quod sit, *qua primo sentimus, loco movemur, & intelligimus*. Ubi illud Verbum *primo* secundum communem intelligentiam Phylosophorum denotat, animam esse primum principium, & primam radicem, a qua oriuntur operationes sentiendi, & intelligendi: sed primum dicit ordinem ad aliud: ergo præter animam, quæ est primum principium, concurrit aliud ad similes operationes. Sed hoc principium nequit esse aliud, nisi ali-quod accidens, medio quo tamquam virtute proxima, anima eliciat suas operationes: ergo anima (& idem est de alijs substantijs) non operatur per se immediate, sed media virtute accidentali ei superaddita.

6 Præterea colligitur sententia nostra ex doctrina eiusdem Phylosophi circa prædicamenta: ex qua deducitur hæc brevis, & prima ratio. Nullum agens potest operari, nisi media potentia operativa, alias operaretur impotens operari: sed omnis potentia operativa in creaturis est accidens: ergo nulla substantia operatur, nisi medio accidentis; & consequenter non est immediate operativa. Mai. cum consequentia tenet, & min. constat: quia potentia, & impotentia pertinent ad eandem speciem qualitatis, quæ accidens est.

7 Secunda ratio præcipua, & fundamentalis pro nostra sententia desumitur ex verbis supra allatis Ang. Doct. in quibus reddit pro ratione suæ assertionis, quod in creaturis operatio est accidens, consequenterque debet illi correspondere pro principio proximo etiam accidens. Quæ ratio varijs modis formatur à Thomistis; illam tamen sic propono. Principium proximum, seu virtus proxima operandi non potest esse substantia creata: ergo substantia creata non est proxime, & immediate operativa. Ant. prob. Virtus proxima operandi est potentia proxima operandi: sed substantia non potest esse potentia proxima operandi: ergo substantia non potest esse principium proximum, vel virtus operandi. Cætera patent, & min. prob. Potentia proxima operandi respicit, & ordinatur tamquam ad actum proprium ad operationem realiter à se distinctam: sed substantia non potest ordinari tamquam ad actum proprium ad operationem realiter à se distinctam: ergo substantia non potest esse potentia proxima operandi. Min. prob. Si substantia respiceret tamquam actum proprium operationem realiter à se distinctam, specificaretur à tali operatione: sed repugnat, substantiam specificari ab operatione realiter à se distincta: ergo repugnat, eam ordinari ad eam-

dem operationem tamquam ad actum. Min. patet, quia specificativum est mensura specificati; vnde debet esse maioris, vel saltem æqualis perfectionis cum mensurato. Si autem operatio est realiter distincta à substantia, debet esse accidens: quod longe minoris perfectionis est, quam substantia. Mai. autem prob. Quia omnis potentia specificatur à suo actu: ergo si substantia esset potentia proxima operandi, specificaretur ab operatione.

8 Dices, substantiam non specificari ab operatione, quæ est accidens, etiam si sit immediate operativa: quia non respicit operationem, vt actum primum sui, sed solum vt actum secundarium; actus autem, quem primario respicit, est esse, seu existentia. Sed contra. Nam si substantia est immediate operativa, est potentia proxima operandi, vt negari non potest: sed potentia proxima operandi respicit operationem vt actum primum sui: ergo nulla est solutio. Min. prob. Potentia proximè operativa non respicit operationem mediante existentia, vel propter existentiam, sed propter ipsam operationem: ergo respicit illam vt actum primum. Ant. prob. Potentia proximè operativa non operatur vt sit, sed potius ideò est vt operetur: ergo non respicit operationem vt actum secundarium, sed vt pri-

marium. Ex quo vrgetur, & confirmatur ratio nostra. Nam substantia est ens per se, & consequenter ad hoc est instituta a natura, scilicet vt sit; potentia vero operativa instituta est ad operandum, & habet esse, vt operetur: ergo substantia, & potentia operativa non possunt esse idem realiter.

9 Tertiò prob. conclusio ratione desumpta ab experientia. Vel omnis substantia est immediate operativa, vel nulla: sed per experientiam constat, aliquas substantias non operari per se immediate, sed medijs accidentibus: ergo nulla substantia est immediate operativa. Mai. constat, quia eadem est ratio de omnibus: min. autem prob. Plures substantiæ operantur, vbi per se ipsas non sunt præsentibus: vt patet de sole generante omnia sublunaria, à quibus maximè distat: & de igne producente alium ignem in stupa aliquantulum distanti; sed tunc casus istæ substantiæ non possunt operari, nisi media virtute accidentali: ergo substantia non operatur per se ipsam immediate. Min. prob. Quia agens non potest operari, nisi sit approximatum, & immediatum passo, vel immedatione suppositi, vel immedatione virtutis: nihil enim potest operari in distans, vt est communis Philosophorum consensus: sed in casibus positis agens non est immediate-

diatum passo inmediateione suppositi, quia ipsum agens distans est: ergo debet esse approximatum, & immediatum inmediateione virtutis. Sed hæc virtus non potest esse substantia agentis, quia hæc distans est: ergo necessario debet esse aliquod accidens, vt in Sole lux, quam per aerem diffundit in sublunaria: & in igne calor, quem communicat aeri intermedio vsque ad passum.

10 Quartò prob. conclusio. Si aliqua esset ratio ad negandum substantiam operari media virtute accidentali, maximè quia accidens propter sui imperfectiorem non potest attingere productionem substantiæ: sed hoc esse falsum, patet per experientiam: ergo falsa est sententia contraria. Maior est fundamentum aduersariorum; min. verò prob. in semine animalium, quod decisum à generante producit substantiam geniti sua virtute accidentali, etiam eo tempore, quo generans non potest operari, vel quia absens est, vel quia iam non existit. Idem probabiliter est de ferro candenti, cuius calor se solo producit ignem in stupa etiam absente, vel non existente igne, quo ferrum fuit ignitum: ergo accidentia se solis attingere possunt productionem substantiæ; & consequenter sunt virtutes, medijs quibus substantia operatur, quando operari contingit. Dice-

re autem, quòd in similibus casibus tales productiones sunt à causis vniuersalibus, vt à Deo, vel sole, non videtur congruum Philosopho: qui, dum adsunt causæ particulares, non debet recurrere ad vniuersales.

11 Denique prædictis rationibus addere possumus aliam ingeniosam, qua vtitur quidam Sapientiss. Mag. ad probandum, Angelum intelligere per potentiam intellectivam realiter distinctam à propria substantia. Quia non possunt extrema realiter identificari, quando medium distinguitur realiter ab utroque; aliàs magis distaret medium ab extremis, quam extrema inter se, quod apertè est falsum: sed si Angelus non intelligeret per potentiam realiter distinctam à propria substantia, contingeret identificari extrema, cum tamen medium distinguatur realiter ab illis: ergo. Min. prob. supponendo quòd intellectio est medium inter potentiam intellectivam, & rem intellectam. Si ergo substantia Angeli esset sua potentia intellectiva, quando Angelus intelligit propriam substantiam, iam potentia intellectiva, & obiectum intellectum essent idem realiter, cum utrumque esset substantia Angeli: sed aliundè inter substantiam Angeli intelligentem, & ipsam intellectam mediat intellectio realiter distincta à substantia Angeli: ergo extrema reali-

tèr

tèr identificantur inter se, cum tamen medium realitèr distinguatur ab eis.

§. II.

SOLVUNTUR ARGUMENTA.

12 **A**rg. 1. Causa debet esse maioris, vel saltem aequalis perfectionis cum effectu: sed accidens est imperfectius substantia: ergò non potest esse virtus, qua vna substantia producit aliam. 2. Esse immediatè operativum est de genere perfectionis, convenit enim Deo: sed accidens est immediatè operativum, vt concedimus: ergò etiam substantia. Patet consequ. quia perfectio, quæ conceditur accidenti, non est deneganda substantiæ, quæ perfectior est. 3. Virtus recipiendi, & informandi in causa materiali, & formali non est accidens; materia enim per suam entitatem est potens proximè recipere; & forma informare: ergò neque virtus operativa in causa efficiente debet esse accidens, sed ipsa substantia causæ. Consequ. tenet à paritate. 4. Substantia Angeli concurret immediatè ad intellectionem, qua Angelus intelligit se ipsum: ergò iam in aliquo casu substantia est immediatè operativa. Ant. prob. Respectu intellectionis, qua Angelus intelligit se ipsum, ipsa substantia An-

geli gerit vices speciei impressæ: sed species impressa concurret efficientèr ad intellectionem simul cum potentia intellectiva: ergò.

13 Quintò arg. Substantia producit efficientèr suas proprietates, v. g. substantia ignis calorem, & aqua frigiditatem: sed ad huiusmodi productionem non utitur aliquo accidenti, quia ante proprietates nullum accidens datur in substantia: ergò est immediatè operativa. 6. Quia videmus, quod aqua calida si à moveatur calefaciens, se reducit in pristinam frigiditatem: sed huius frigiditatis non potest assignari alia causa, nisi substantia ipsius aquæ: ergò ipsa est immediatè operativa suæ frigiditatis. Minor prob. Quia si aliqua causa esset præter substantiam aquæ, maximè aliqua frigiditas, quæ remaneret in aqua: sed experientia constat, quod in aqua ferventi nulla est frigiditas: ergò. Denique. Substantia sine inconvenienti potest specificari ab accidenti, quamvis hoc sit imperfectius ea: ergò nulla est ratio probativa nostræ conclusionis. Ant. prob. Ens rationis specificat logicam, quæ scientia realis est, & perfectior suo specificativo: ergò pariter accidens licèt imperfectius substantia, poterit eam specificare.

14 Respondetur ad 1. mai. esse veram de causa principali, non verò de causa instrumentali, quæ-

quare est accidens respectu substantiæ. Unde argumentum solum probat, non posse accidens virtute propria, & ut causam principalem producere substantiam; non autem quod non possit eam producere in virtute substantiæ, cuius est virtus, & instrumentum. Sed dices: accidens agere in virtute substantiæ nihil aliud est, quam esse virtutem substantiæ: sed per hoc, quod sit virtus substantiæ non desinit esse accidens: ergo nec pertingit ad perfectionem substantiæ; & consequenter non potest illam producere. 2. Quia per hoc quod accidens agat in virtute substantiæ, vel communicatur illi aliquid ab ipsa substantia, vel non? Si non: ergo adhuc manet improporcionatus ad productionem substantiæ. Si aliquid communicatur: vel est substantia, vel accidens? Si substantia: ergo iam substantia est immediate operativa, si accidens: ergo ratione illius cum etiam sit imperfectius substantia, non potest illam producere. 3. Virtus accidentis, si nihil ei superadditur, est in distincta ab entitate eiusdem accidentis: ergo propria est ipsius accidentis, consequenterque falsum est, quod accidens operetur in virtute substantiæ, & non virtute propria.

15 Resp. ad 1. replicam, mai. esse veram, & ad min. dicitur, quod accidens ex eo quod est

virtus substantiæ, quamvis entitativè, & formaliter sit accidens: virtualiter tamen est substantia, quia est virtus ipsius substantiæ; ideoque potest producere substantiam, quam substantia cuius est virtus, medio illo produceret. Sicut semen plantæ quamvis entitativè non sit planta: quia tamen est virtus eius, est in virtute, seu virtualiter ipsa planta, & potest aliam producere. Vel aliter dicimus, quod accidens esse virtutem substantiæ est esse in linea operativa illud idem, quod apud adversarios est substantia; non enim negare possunt substantiam, si operativa est, habere virtutem proximè operativam. Quod aliquammodo hoc exemplo explicari potest; nam pro Rex in persona non est Rex: ceterum in autoritate gubernandi, & imperandi aliquomodo est Rex, & dicitur. Ita accidens, quod est virtus substantiæ, in entitate non est substantia, in activitate verò substantia est, quia est ipsa activitas, & virtus proxima substantiæ. Vel aliter dicimus, quod accidens esse virtutem substantiæ est esse in ordine operandi quasi spiritum, & quintam essentiam substantiæ; sicut enim per artem eliquantur herbæ, & humores, v. g. aqua, vel aliud simile, & separatur ab eis illud, quod appellatur spiritus eorum: ita natura non per separationem, sed per intimam adhesionem facit pro-

flue-

fluere, & dimanare à substantia quasdam proprietates, quæ ad operandum activiores sunt ipsa substantia: sicut quintæ essentia, & spiritus herbarum efficaciores sunt in agendo, quam substantiæ herbarum, ex quibus extractæ sunt. Per quod patet ad 2. replicam, ad quam dicimus, quod accidens agere in virtute substantiæ non significat, quod ei communicetur à substantia virtus aliqua distincta à propria entitate; sed ipsum accidens per se intransitivè est virtus substantiæ modo explicato, & potest in productionem alterius substantiæ, vtpote inditum à natura, vt substantia se communicet, & propaget generando sibi simile.

16 Ad 3. replicam resp. quod virtus accidentis aliquomodo dici potest propria ipsius, scilicet per identitatem; quo non obstante sine inconvenienti dicitur, & est virtus substantiæ, & consequenter rectè dicitur accidens operari non virtute propria, sed in virtute substantiæ. Ad quod explicandum adsunt aptissima P. Aug. Verba tract. 29. in Ioan. ubi explicans illa verba Domini, *mea doctrina non est mea, sed eius qui misit me*, quæ quidem videntur sibi contradicentia, quia simul dicit, doctrinam esse suam, & non esse suam, dissolvit contradictionem per hoc quod Christus D. est Verbum Patris: &

Verbum non potest esse nullius, sed alicuius; vnde doctrina Christi non est ipsius, quia ipse non est Verbum sui, sed Patris: est etiam ipsius, quia doctrina Verbum est, & ipse Christus est Verbum. Concludit autem sic. S. P. *Quid enim tam tuum, quam tu? Et quid tam non tuum, quam tu, si alicuius es, quod es.*

17 Ad 2. arg. resp. quod esse immediatè operativum per operationem secum identificatam est de genere perfectionis, & hoc modo esse operativum soli Deo convenit, in quo idem realiter est principium radicale operandi, & proximum, & ipsa operatio. At verò esse immediatè operativum operatione realitè distincta à principio dicit imperfectionem ordinis eiusdem principij ad eandem operationem, quæ est accidens: & dependentiæ ab ea tamquam ab specificativo, vt dictum est; quod totum repugnat substantiæ. Ad 3. dicunt aliqui, disparitatem esse in eo, quod materia, & forma sunt primæ causæ in suo genere: de ratione autem causæ primæ in quocumque genere est identificare secum suam virtutem causativam. Substantia verò creata non est prima causa in genere efficientis, sed secunda: solus enim Deus est prima causa efficiens. Cæterum omissa hac solutione resp. negando consequ. Disparitas est, quod materia, & for-

forma ambę sunt in genere substantię, & se habent vt actus, & potentia in tali genere: vnde se ipsę sunt receptiva, & informativa; maximę cum nihil possit excogitari, quod materiam redderet magis receptivam, quam de se ipsa est, nec formam magis informativam: alią hoc ipsum esset magis materia, & forma, quam ipsa. At veró actus correspondens principio proximę operativo in creaturis, scilicet operatio est accidens: & ideo virtus immediata, à qua procedit, debet esse etiam accidens.

18 Ad 4. Varias solutiones adhibere solent AA. vt videre est in colleg. D. Thomę. Quarum prima est, nullum esse inconueniens, quod substantia in linea intelligibili sit immediate operativa, dum tamen non sit talis in linea entis. Alij dicunt, concursum speciei in intellectionem, quamvis sit effectivus, esse tamen concursum obiektivum, & purę determinativum, non elicitivum operationis; vnde nec talis concursus petit specificari ab operatione, sed ab obiecto, cuius similitudinem gerit species. Alij negant, speciem concurrere ad intellectionem in genere causę efficientis, & dicunt concurrere in genere causę formalis: quę solutio facilius est, & videtur coincidere cum precedenti, quia concursus purę determinativus magis videtur re-

duci ad genus causę formalis, quam ad genus causę efficientis. Potest etiam responderi cum eodem Colleg. quod substantia Angelis intelligentis se ipsum concurrat quidem per modum speciei ad intellectionem effectivę, sed non immediate, sed mediante potentia intellectiva: & ideo non est immediate operativa adhuc in linea intelligibili.

19 Ad 5. negatur maior, quia proprietates non fiunt ab essentia per veram actionem, sed dimanant ab ea per naturalem resultantiam; quamvis quia hæc resultantia assimilatur magis causalitati causę efficientis, quam alterius secundum opinionem aliquorum, ideo essentia vt causa suarum proprietatum reductivę pertinet ad genus causę efficientis. Causa veró efficiens rigorosa proprietatum est ipsummet agens producens essentiam iuxta illud *qui dat formam dat consequentia ad formam*. Mihi tamen probabilius videtur, proprietates dimanare ab essentia in genere causę formalis, in quantum forma est principium formale earum. Nec obstat, quod forma, seu essentia sit principium activum suarum proprietatum, vt inquit D. Thom. 1. p. q. 77. art. 6. ad 2. nam activum potest esse aliquod principium, quin sit effectivum; activum enim potest sumi vel ab actu, vel ab agere. Si sumatur prout dicitur

ab actu, sic forma, & eius concursus in genere causæ formalis respectu suarum proprietatum est activus, quia forma actus est; non verò est activus, prout activum dicitur ab agere. In quo sensu iudico intelligendum esse D. Thomam, dum toties asserit, existentiam esse effectum formalem formæ, & formam esse principium formale existentia.

20 Ad 6. resp. quod reductio aquæ in pristinam frigiditatem fit ab aliquo gradu frigiditatis remanente in aqua ferventi; quamvis enim videatur, quod nihil frigiditatis maneat, revera tamen manet. Quod quidem satis colligitur ex eo, quod nulla res conservari potest sine suis dispositionibus naturalibus: sed frigiditas est dispositio naturalis aquæ: ergò ubi manet aqua, necessarium est manere aliquam frigiditatem. Præterea; quia vel in aqua calida est calor in summo gradu, vel in aliquo gradu infra summum? Si est in summo gradu, non posset permanere forma aquæ, sed potius introduceretur forma ignis: quia summus calor est ultima dispositio ad formam ignis. Si autem in aqua calida calor solum est in aliquo gradu infra summum: ergò datur locus, ut in ea sit aliquis gradus frigiditatis, quia quantum deest caloris, tantum potest esse frigiditatis. Neque obstat, quod frigiditas sit mino-

ris intensiōis, quam calor, & ideo videtur, quod non possit illum expellere; quia cum frigiditas sit in subiecto connaturali, calor verò sit in extraneo subiecto, potest illius activitatem vincere, quamvis sit minoris intensiōis.

21 Ad ultimum nego ant. Ad eius prob. concessio antecedenti nego consequ. Disparitas est, quia logica, & idem de alijs scientijs, non respicit, nec specificatur ab ente rationis in esse entis considerato, sed in esse scibilis: ad quem modum specificandi nihil refert imperfectio entitativa obiecti. At verò si substantia specificaretur ab accidenti, respiceret illud tamquam sui mensuram in esse entis, cum talis specificatio non esset per modum obiecti; consequenterque refunderet accidens suam imperfectionem in substantiam specificatam: extraheretque eam à linea substantiæ, quod repugnat.

***

QUÆST. VI.

UTRUM DEUS CONCURRAT
immediatè ad omnes actiones, &
effectus creaturarum?

§. I.

STATUITUR CONCURSUS
simultaneus Dei cum causis
secundis.

Nunc agimus de de-
pendentia causæ
secundæ à prima
in operando, & inquirimus an
sit necessarium, causam primam
concurrere per se ipsam ad actio-
nes, & effectus causæ secundæ.
Sed quia concursus Dei alius est
simultaneus, alius præuius: de
utroque singillatim differendum
est, & primo de simultaneo: qui
quidem concursus in eo consi-
stet, quod Deus simul cum crea-
tura omnes actiones, & effectus
eius immediatè producat. Igi-
tur fuit opinio Durandi asseren-
tis, Deum immediatè per se ip-
sum non causare actiones, &
effectus causarum secundarum;
sed solum concurrere ad illas,
in quantum conservat causas se-
cundas, à quibus producuntur,
& eis tribuit virtutes operativas,
vt operentur.

2 Pro qua opinione duæ ra-
tiones adsumuntur. Prima est: duo
agentia non possunt concurrere

ad eundem effectum, nisi vel
utrumque sit parziale, vel saltem
vnum eorum defectu virtutis non
possit effectum producere sine
iuvamine alterius: sed Deus, &
creatura nec possunt esse agen-
tia partialia, & vnumquodque
eorum habet sufficientem virtu-
tem ad productionem effectus
creati: ergò non possunt simul
concurrere ad eundem effe-
ctum. Mai. videtur certa, quia
si utriusque agens sit totale, & ha-
beat completam virtutem ad pro-
ductionem effectus, vnum eorum
erit superfluum. Min. verò prob.
Nam Deus cum sit agens infini-
tæ virtutis, non potest esse agens
parziale; deinde creatura con-
tinet in sua virtute plures effe-
ctus, & maximè illos, qui sunt
eiusdem speciei cum illa, vt ig-
nis ignem, leo leonem, &c. alias
nulla causa creata esset totalis, &
adæquata, sed omnes essent par-
tiales: ergò, &c.

3 Secunda ratio est: Deus,
& creatura non possunt concur-
rere ad eundem effectum per
eamdem actionem, nec per di-
versam: ergò nullo modo pos-
sunt simul concurrere. Conse-
quentia patet, & ant. prob. quoad
primam partem: quia solum illa
possunt agere per eamdem actio-
nem, quorum est eadem virtus
operativa: sed virtus Dei, &
creaturæ non est eadem, cum
virtus Dei sit increata, & infini-
ta: virtus verò creaturæ sit finita,

& creata: ergo. Quoad secundam autem partem prob. ant. tum, quia actiones distinguuntur per terminos: ergo si vnus est terminus, & effectus, non possunt actiones esse diversae. Tum etiam, quia si actio Dei esset distincta ab actione creaturae, erit prior illa saltem prioritate naturae: & sic ante actionem creaturae totus effectus supponeretur productus per actionem Dei, consequenterque creatura nihil produceret.

4 His tamen non obstantibus contraria sententia est omnium communis, qui etiam opinionem Durandi: reputant plusquam falsam. Probatur autem concursus Dei simultaneous ex pluribus Scripturae testimonijs, in quibus aperte significatur, Deum agere, & producere omnia, quae à creaturis producuntur. Nam Isaia 36. dicitur: *Omnia opera nostra operatus es nobis Domine.* Et Psalm. 146. *qui producit in montibus faenum, & herbam servituti hominum.* Et Iob 10. *Manus tua Domine fecerunt me.* Et plura alia, quae convenienter intelligi non possunt, nisi de concursu simultaneo Dei, quo simul cum creatura omnia, quae ab ipsa creatura fiunt, operatur. Insuper ex eisdem testimonijs convincitur, quod talis concursus datur propter necessitatem, & indigentiam creaturae, ita vt sine illo operari non possit; quia si creatura sine

concursu Dei operari posset, frustra concurreret Deus cum illa.

2. Probatur ratione. Nam si Deus solus esset causa effectuum creatorum, quatenus causis secundis dedit virtutes operativas, improprie solum, & late esset causa illorum: sicut avus improprie dicitur causa nepotis, quia revera illum non produxit, sed solum communicavit filio virtutem illum producendi; quod genus causandi indignum est Deo, cum ipse sit magis causa omnium creaturarum, quam ipsamet creaturae.

5 Tertiò prob. Quia omnis creatura dependet quantum ad esse à Deo conservante illam per immediatum influxum: ergo etiam in operari dependet à Deo immediate simul cum illa concurrente. Ant. est certum, & negari non potest; alias Deus non posset creaturam annihilare, quia annihilatio non est actio positiva, sed pura subtractio concursus conservativi. Consequentia verò prob. Tum quia conservatio est continuata productio: tum quia creatura non minus dependet à prima causa in esse, quam in operari: ergo si, vt conservetur in esse, indiget influxu immediato Dei, eodem indiget, vt operetur. Confirmatur. Nam ex sententia Durandi sequitur, quod aliquae creaturae conserventur sine influxu Dei nec mediato, nec immediato, quod

quod est absurdū. Sequela prob. Nam postquam causa, quæ produxit effectum A. desinit esse: talis effectus non conservatur à Deo per influxum mediatum; quia hic influxus iuxta sententiam Durandi debet fieri media causa creata productiva effectus A. taliter quod ideo Deus dicatur conservare mediatè effectum, quia conservat eius causam productivam: sed talem causam Deus non conservat, quia iam non existit: ergo non conservat eius effectum mediatè. Aliundè nec conservat illum immediatè per se ipsum, quia conservatio est continuata productio, & Deus iuxta Durandum non produxit immediatè effectum A. ergo nec conservat illum immediatè, & consequenter conservaretur ille effectus sine influxu Dei.

6 Ad primam rationem in contrarium Iesuitæ libenter admittunt, Deum, & creaturam partialiter concurrere ad effectus; sed oppositum docet D. Thomas opusc. 1. cap. 23. per hæc verba: *Dupliciter aliquid dicitur cooperari alteri, uno modo, quia operatur ad eundem effectum, sed per aliam virtutem; sicut minister domino, & instrumentum artifici, à quo movetur. Alio modo, in quantum operatur eandem operationem cum ipso; sicut diceretur de duobus portantibus aliquod pondus, vel de pluribus trahentibus navim, quod unus alte-*

ri cooperatur. Secundum primum modum creatura potest dici cooperari creatori. Secundò autem modo creatura creatori non cooperatur. Ubi expressè rejicit concursum simultaneum in eo sensu, in quo illum explicant Iesuitæ videntes eodem exemplo de duobus portantibus idem pondus: & solum admittit concursum simultaneum, seu cooperationem Dei, & creaturæ, sicut Dominus, & minister, artifex, & instrumentum cooperantur, & simul concurrunt ad eundem effectum: qui modus concurrenti simul vel est idem realiter, vel saltem secum affert concursum prævium, quo Deus movet creaturam ad operandum, sicut Dominus servum, & artifex instrumentum. Quare ad prædictam rationem Durandi resp. quod Deus, & creatura non sunt causæ partiales, sed totales, vnaquæque in suo ordine, Deus vt causa prima universalis, & creatura vt causa secunda particularis. Concursum duplicis causæ totalis solum est superfluum, quando vtraque est eiusdem ordinis, non autem quando sunt diversi ordinis, & vna subordinatur alteri. Similiter dicitur, quod creatura habet sufficientem virtutem intra ordinem causæ secundæ, indiget tamen cooperatione causæ primæ.

7 Ad secundam rationem similiter Iesuitæ tenent, Deum, &

& creaturam concurrere simul per eandem actionem: eis consentiunt plures Thomistæ, nescio an consequenter ad suam sententiam de concursu prævio, quem S. Sequenti etiam nos propugnabimus: Quidquid tamen sit de consequentia, videtur, Deum non posse operari per actionem creatam, qualis est actio creaturæ; alias cur etiam non posset agere per virtutem creatam? Sicut ergo est inconueniens, Deum operari per virtutem creaturæ, ita debet esse, quod operetur actione creaturæ: actio enim agentis increati debet esse in creata, & infinita, utpote cum ipso agente identificata. Qua propter dicendum est, Deum, & creaturam concurrere simul, sed per diversam actionem. Ita tenet Prado in *Metaph.* 2. p. *controv.* 12. art. 7. qui sententiam oppositam conciliat, distinguendo inter actionem materialiter, & ex parte termini sumptam, & ipsam formaliter acceptam; dicitque quod actio, seu concursus Dei solum potest dici idem cum actione creaturæ materialiter, in quantum scilicet idem terminus correspondet actioni Dei, & actioni creaturæ.

8 Ad 1. probat. in contrarium resp. quod actio distinguitur per terminum adæquatum; quilibet autem effectus in particulari est terminus inadæqua-

tus respectu actionis Dei, quamvis sit adæquatus respectu actionis creaturæ: quia actio Dei est potens se extendere non solum ad hunc effectum particularem, sed etiam ad omne producibile ad extra. Quæ solutio confirmari potest ex doctrina sanioris metaphisicæ apud omnes recepta, & docente, quod licet Deus, & creatura simul concurrant ad omnem effectum, in ipso tamen effectu diversa formalitas correspondet Deo, & creaturæ. Deus enim attingit effectum sub ratione universalissimæ entis, creatura verò sub ratione particulari talis entis. Et ex hoc probat à priori N. Villanova necessitatem concursus simultanei Dei; quia videlicet omnis effectus debet attingi non solum sub ratione specificæ talis entis, sed etiam sub ratione universalissimæ entis, quia etiam sub ista formalitate est producibilis, & cum sub hac ratione universalissimæ solum possit attingi à Deo, qui est ens infinitum continens eminentè totam latitudinem entis creabilis; creatura verò cum sit ens particulare, & finitum, solum possit attingere effectus sub determinata ratione entis: ideò ad quemvis effectum creatum requiritur concursus Dei simul operantis cum creatura.

9 Si ergo rationes formales attingendi effectus in Deo, & crea-

creatura sunt diversæ; nihil obstat, quod terminus sit materialiter idem, ut actionis causæ primæ, & secundæ diversæ sint. Et quia tetigimus hanc doctrinam de formalitatibus correspondentibus Deo, & creaturæ, nota quod non ideo debet quis existimare, Deum non producere totum effectum, sed solam rationem entis; & creaturam solam rationem specificam talis entis producere, & non totum effectum; uterque enim, scilicet Deus, & creatura totum effectum produunt ex parte rationis, quæ propter identitatem formalitatum, quamvis ratio sub qua sit in utroque diversa, ut explicatum est. Ad 2. probat. contra solutionem nostram dicitur, quod quamvis actio Dei sit distincta ab actione creaturæ, non tamen est prior natura, sed simul cum actione creaturæ: quia est concursus simultaneous, & non prævius. Potest tamen dici, & revera est prior prioritate dignitatis, & universalitatis: sed hæc prioritas non facit ad propositum. Præterquamquod, ut infra tangemus, licet actio Dei esset simul concursus prævius, & simultaneous, quod mihi probabilis est: & quatenus concursus prævius esset prior natura, & causalitate actione creaturæ; non tamen ideo sequeretur, Deum prius causare effectum, vel actionem creaturæ, quam ipsa creatura: unde

cessat inconveniens argumenti.

S. II.

PROBATUR DEUM

præviè concurrere, & physicè prædeterminare creaturas ad operandum.

19 **T** Homistæ, qui unanimitèr omnes cum suo Angel.

Mag. tuentur concursum prævium Dei ad omnes actiones creaturæ, indifferenter utuntur his terminis *præmovere, prædeterminare*, in præsentī quæstione. Et quamvis quoad causalitatem Dei in actionem creaturæ idem significant; tamen si propria utriusque significatio attendatur, videtur mihi aliquantulum differre. Nam prædeterminare propriè significat idem, quod prædecernere, seu prædefinire: quod pertinet ad voluntatem intentivam, qua Deus ab æterno vult, & efficaciter determinat omnes actiones, quæ fiendæ sunt à creaturis. Præmovere autem est quasi in executione ponere eandem intentionem applicando, & movendo cum effectu creaturas, ut operentur.

11 Hæc differentia si vera est, nihil tamen refert ad id, quod difficultatem ingerit in præsentī quæstione, quod nempe est, utrum Deus non solum simul

cum creaturis causet earum actiones, & effectus, verum etiam prævie, & antecedenter ad earum operationes aliquid in eis operetur, quo eas ad actum earundem operationum reducat? Omnes enim, qui hunc prævium Dei concursum defendunt, admittunt, & ponunt in Deo decretum absolutum, & efficax omnino antecedens actiones creaturæ, quo illas decernit ab æterno; & in super in tempore quando creatura operatur est, ponunt motionem, qua eam ad operandum applicat: sive hæc motio fiat per solam decretum prædictum, sive per aliquid creaturæ inherens, & in ipsa receptum; circa quod non nullum dissidium est inter ipsos Thomistas.

12 Quare omissa hac differentia, pro eodem usurpabimus præmotionem, & prædeterminationem. Solum restat advertere, quod hic concursus prævius Dei ideo dicitur præmotio, & prædeterminatio, & non solum motio, aut determinatio, ut denotetur prioritas naturæ, & causalitatis, quam habet respectu actionis creaturæ. Cum enim omnis causa sit prior naturæ suo effectui, & per suum influxum prævium Deus faciat, ut creatura exeat in suam operationem: fit inde, quod talis influxus utpote prior actione creaturæ, & causa eius, dicendus sit præmo-

tio, & prædeterminatio. Dicitur etiam hic concursus præmotio, seu prædeterminatio physica, quia eius causalitas non est influxus moralis per modum suadentis, aut consiliantis, sed est influxus physicus infalibiliter, & physice causans operationem creaturæ, & cum ea connexus.

13 Concursum hunc prævium sic explicatum negant omnes PP. Societatis; sed probatur primò ex Paylopho 8. Phisic. textu 33. ubi loquens de causa prima, & secunda, seu de primo, & secundo movente sic ait: *Utrumque igitur movere dicimus, & primum, & ultimum moventium: illud enim movet ultimum, sed non hoc primum. Et sine primo quidem ultimum non movebit, illud autem sine hoc, ut baculus non movebit non movente homine.*

In quibus verbis docet, quod secundum agens, seu movens non potest movere, id est operari sine primo, id est nisi motum à primo: sicut baculus movere non potest aquam, v. g. nisi prius moveatur ab homine: ergò secundum Phylosophum causa secunda movere non potest, seu operari, nisi moveatur à prima ad operandum. Quod autem in his verbis loquatur Aristoteles de concursu prævio, & non de simultaneo patet primo: quia loquitur de concursu, quo primum movens movet secundum, ut moveat: sed per concursum si-

m ul-

multaneum Deus non movet creaturam ad operandum, sed potius simul cum illa operatur: ergo. Secundò patet: quia concursus, de quo loquitur Aristoteles est prior natura actione creaturæ: sed concursus simultaneus in quantum talis non est prior, sed simul cum actione creaturæ: ergo concursus causæ primæ insinuatus in verbis Philosophi est prævius. Mai. prob. Motio, qua primum movens movet secundum, ut operetur, se habet, sicut motio, qua homo movet baculum, ut ipse baculus moveat aquam: sed prius natura est baculum moveri ab homine, quam ipsum movere aquam: ergo motio, qua secundum Aristotelem primum movens movet secundum, est prior natura ipsa motione, seu operatione creaturæ; & consequenter est præmotio, seu concursus prævius.

14 Eamdem sententiam expressè tenet P. Aug. lib. 5. de Genesi ad litt. cap. 20. dicens: *Movet Deus occulta potentia universam creaturam, eoque motu illa versata, dum Angeli iussa perficiunt, dum circumeunt sydera, dum alternant venti, dum abissus aquarum lapsibus, ac diversis etiam per aerem conglotationibus agitur, dum vireta pullulant, suaque semina evolvunt, dum animalia gignuntur, varioque appetita proprias vitas agunt, dum iniqui iustos exercere permittun-*

tur, explicat secula (forte legendum est *semina*, quæ apud P. N. sunt virtutes activæ, & passivæ rerum) *quæ illis cum primum condita sunt, tamquam implicita indiderat. Quæ tamen in suos concursus non explicarentur, si ea, ille, qui condidit, provido motu administrare cessaret.* Et pluribus alijs in locis, ubi agens de gratia Dei contra Pelagium sæpè ait, *Deum facere, ut faciamus, facere ut velimus*; quæ verba plane indicant concursum prævium, & physicam præmotionem, ut infra magis expendemus. Est etiam sententia nostra expressa in D. Thoma in numeris in locis, quæ longum esset referre.

15 Sufficiant eius verba q. 3. de pot. art. 7. ad 3. ubi sic ait: *Ad tertium dicendum, quod in operatione, qua Deus operatur movendo naturam, non operatur natura: sed ipsa natura operatio est etiam operatio virtutis divinæ, sicut operatio instrumenti est per virtutem agentis principalis.* Idem habet 1. p. q. 105. art. 5. per totum. Ex quibus constat, Ang. Doct. admittere influxum Dei in operationem creaturæ, quo Deus solus operatur in natura, natura cum ipso non operante: sed hic influxus est concursus Dei prævius, & non solum simultaneus: ergo iuxta D. Thomam Deus concurrat præviè ad actionem creaturæ, eam præmovendo, & prædeterminando, ut agat, &

operetur. Min. patet, quia per concursum simultaneum nihil Deus facit, quod simul cum ipso non faciat creatura; hæc est enim natura, & definitio concursus simultanei: ergo influxus ille, quo iuxta D. Thomam Deus operatur in natura, & natura cum ipso non operatur, non potest esse simultaneus; restat ergo quod sit prævius, & prædeterminans.

16 Deinde probatur conclusio ratione desumpta ex prædictis authoritatibus. Deus movet creaturam ad operandum in omni operatione, quamcumque fecerit: ergo eam præmoveret, & prædeterminat, ut operetur. Antecedens negant (testè Mag. Goudin.) PP. Molina, & Suarez; ille quidem expressè: hic verò, quatenus ait solum improprie Deum movere creaturas ad operandum. Sed revera negari non potest, nisi contradicendo authoritati Philosophorum, & SS. PP. qui omnes constanter tamquam certum asserunt, Deum esse primum motorem immobilem; creaturam verò non agere, nisi motam ab eo. Nec dici potest, hæc omnia, & alia quamplura, quæ à SS. PP. & Philosophis dicuntur de motione creaturarum à Deo, salvari per hoc quod Deus sit creator naturæ, cui dedit esse, & virtutem operandi, & utrumque in ea per se immediate conservat. Nam aliud

est Deum esse creatorem: aliud esse motorem. Creator enim est, in quantum dat esse creaturæ, & conservat illud; motor verò, in quantum dat eidem creaturæ suum proprium motum, scilicet operationem. Ut ergo creatura non sit movens immotum, quod est proprium solius Dei debet à Deo moveri ad operandum.

17 Consequentia verò enthimematis probatur. Motio, qua Deus movet creaturam ut operetur, non potest esse ipsa operatio creaturæ: ergo est aliquid præcedens prioritate naturæ operationem creaturæ, & consequenter est præmotio, seu concursus prævius Dei in operationem creaturæ. Consequentia patet, & ant. prob. Motio, qua Deus movet creaturam ad operandum, est causa operationis creaturæ; sed nihil potest esse causa sui ipsius: ergo motio, qua Deus movet creaturam ad operandum, non potest esse ipsa operatio creaturæ.

18 Dices: motionem Dei posse considerari activè, & passivè. Activè sumpta, est ipsa actio Dei immanens cum ipso identificata, causans operationem creaturæ, sed non præviè ad ipsam creaturam, sed simul cum illa. Passivè verò sumpta, est ipsa operatio creaturæ simul procedens à Deo, & à creatura. Unde non sequitur, Deum movere creaturam prius natura, quam ipsa crea-

creatura operetur; sed in tantum movet creaturam ad operandum, in quantum simul cum illa causat motum eiusdem creaturæ, scilicet operationem.

19 Sed contra. Ut Deus vere moveat creaturam ad operandum, aliquam causalitatem debet exercere erga creaturam, & eius operationem, quam creatura erga se ipsam, vel erga suam operationem non exerceat: sed hæc causalitas non potest esse alia, nisi præmotio, qua creatura movetur a Deo, & nullo modo movet se ipsam: ergo sine præmotione non potest salvari Deum movere creaturam ad operandum. Mai. prob. Si Deus solum moveret creaturam, causando simul cum illa operationem eius, non esset maior ratio, cur Deus moveret creaturam ad operandum, quam ut creatura moveret Deum: sed Deus ita movet creaturam ad operandum, ut nullomodo moveatur ab ipsa: ergo motio Dei debet esset talis, ut per eam Deus exerceat erga creaturam aliquam causalitatem, quam creatura erga se ipsam non exerceat. Mai. prob. exemplo duorum portantium idem pondus: ubi nullus dici potest, movere alium ad portandum potius, quam moveri ab eodem; non alia ratione, nisi quia uterque simul eundem concurrunt, & nullus erga alium causalitatem habet, qua in ipsum agat.

20 Contra 2. Quia nos non dicimus, Deum prius causare actionem creaturæ, quam ipsa creatura causet eandem actionem; hoc enim impossibile est, cum Deus non causet actionem creaturæ, nisi mediante ipsa creatura simul causante suam actionem: nec potest actio esse creaturæ, nisi sit ab ipsa causata. Sed dicimus, Deum prius movere creaturam, quam ipsa causet suam actionem; quod explicatur exemplo Philosophi de baculo moto à manu, & movente aquam. Certè motus aquæ causatur à manu, & à baculo; nec prius movet manus aquam, quam baculus, cum non, nisi mediante baculo, moveat aquam. Caterum prius manus movet baculum, quam baculus moveat aquam: quia baculus non movet aquam; nisi ut motus à manu. Motus ergo aquæ causatur à manu, & baculo simul: Caterum à manu ut primo movente, à baculo autem ut secundo movente moto à primo. Sic pariter Deus, & creatura simul causant operationem creaturæ: nec prius Deus, quam creatura; verumtamen prius Deus movet creaturam, quam ipsa creatura causet suam actionem, quia non, nisi ut mota à Deo causat suam operationem. Et hic est modus, quem §. ant. insinuavimus, quo, etiam si una, & eadem actio Dei sit simul concursus præviis, & simul-

raneus, salvatur Deum non prius causare actionem, vel effectum creaturæ, quam creatura causet eandem suam actionem.

21 Sicut ergo si fingamus, manum, & baculum simul movere aquam: non tamen manus ciusaret aliquid in baculo, quo faceret ipsum movere aquam; non posset dici manum movere baculum, ut ipse moveat aquam: ita si Deus solum causet actionem creaturæ simul cum illa; sed tamen nihil operetur in creatura, quo faciat eam causare suam actionem: non potest dici, Deum movere creaturam ut agat, vel operetur. Ex quo sic argumentor. Ut Deus moveat creaturam ad operandum, requiritur non solum quod causet operationem creaturæ, sed etiam quod suo influxu, & motione faciat, quod creatura causet suam operationem: sed Deum suo influxu, & motione facere, quod creatura causet suam operationem, est prius movere creaturam, quam ipsa creatura causet suam operationem: ergo si Deus movet creaturam ad operandum, prius movet, seu præmovet eam; & consequenter concursu prævio concurrat ad eius operationem. Mai. constat ex dictis, & min. prob. Si Deus sua motione facit, quod creatura causet suam operationem, motio Dei est causa quod creatura causet suam operationem: sed

causa est prior natura suo effectui: ergo idem est Deum facere sua motione, quod creatura causet suam operationem, ac prius movere creaturam, quam ipsa causet suam operationem.

22 Urgetur, & roboratur præcedens ratio. Si Deus non prius movet creaturam, quam ipsa causet suam operationem, non facit quod creatura causet suam operationem: sed negari non potest; Deum facere, quod creatura causet suam operationem: ergo etiam concedi debet, Deum prius movere creaturam, quam ipsa causet suam operationem. Min. constat ex P. Aug. & ulterius, quia creaturam causare suam operationem aliquid reale est, & dicens perfectionem: sed Deus facit, & causat quidquid est, & dicit perfectionem: ergo. Mai. autem prob. Si Deus non prius movet creaturam, quam ipsa causet suam operationem, nihil facit in ipsa creatura, nisi actionem, & operationem illius simul cum illa: sed per hoc præcisè quod Deus faciat operationem creaturæ simul cum illa, non facit quod creatura causet suam operationem: ergo. Min. prob. Deum facere quod creatura causet suam operationem, est Deum facere aliquid, quod non facit creatura: sed per hoc quod Deus faciat operationem creaturæ simul cum illa, non facit aliquid, quod non

non facit creatura, vt de se patet: ergo per hoc, quod Deus faciat simul cum creatura operationem eiusdem creaturæ non facit quod creatura causet suam operationem.

23 Mai. prob. Creatura non facit hoc, quod est se ipsam causare suam operationem: ergo Deum facere, quod creatura causet suam operationem, est facere aliquid, quod non facit creatura. Ant. prob. Si creatura facit quod ipsa causet suam operationem, vel hoc facere est ipsum causare suam operationem, vel est aliud facere distinctum à causare suam operationem: vtrūque implicat: ergo creatura non facit hoc, quod est, se ipsam causare suam operationem. Mai. patet, & min. prob. primò quoad primam partem. Si creatura facit quod ipsa causet suam operationem, ipsum causare suam operationem est effectus illius facere: sed effectus non potest esse idem, quod sua causa: ergo creaturam facere, quod ipsa causet suam operationem non potest esse ipsum causare suam operationem. Quoad secundam partem prob. eadem min. Si creatura facit quod ipsa causet suam operationem per aliud facere distinctum à causare suam operationem, iterum inquiri: Vel illud facere distinctum, fit à creatura, vel non? Si non fit: ergo cum ab aliquo debeat fieri, quia

est aliquid creatum, à solo Deo fit; consequenterque aliquid Deus facit in creatura, quod non facit ipsa creatura: quod est intentum nostrum. Si dicas, quod illud facere, quo creatura facit vt ipsa causet suam operationem fit à creatura, reddit argumentum factum; quia eadem ratione, qua facere, quo creatura facit vt ipsa causet suam operationem, non potest esse ipsum causare suam operationem, quia hoc est effectus eiusdem facere: ita si hoc facere distinctum, fit etiam à creatura, debet esse effectus alterius facere; & cum de hoc tertio facere sit eadem ratio vt fiat, vel non fiat à creatura: sequitur vel procedendum esse in infinitum, vel deveniendum esse ad aliquid, quod Deus solus facit, & nullo modo creatura.

24 Hæc est, ni fallor, doctrina, quam frequenter docet P. Aug. dum ait lib. de gratia, & libero arb. cap. 16. & 17. & lib. 2. contra duas epist. Pelag. cap. 3. *Deum facere vt velimus, & vt faciamus*; immò addit, quod *vt velimus, Deus sine nobis operatur*. Quod quidem non idèò dixit quia nos non causamus nostrum velle: siquidem hoc velle si nostrum est, necessariò causatur à nobis, & fit: restat ergo quod Deus idèò faciat sine nobis vt velimus, quia facit nos causare nostrum velle movendo nos,

nos, vt illud causeremus. Quamvis autem nos causeremus nostrum velle attamen hoc quod est nos causare nostrum velle non facimus nos, nec causeremus; sed solus Deus qui facit sine nobis vt velimus. Præterea. Quia dum P. Aug. tam accuratè distinguit nostrum facere, & nostrum velle ab alio facere, quod Deus facit vt velimus, & vt faciamus dicens, *Certum est nos facere cum facimus, sed ille facit vt faciamus*, &c. Manifestè intendit, Deum facere aliquid, quod nos non facimus; alias si quidquid Deus facit, nos facimus: æquè posset dici nos facere, vt faciamus, ac Deum facere vt faciamus; quod apertè repugnat verbis S. P. Nam nobis solum tribuit, quod volumus, & facimus, quia nostras volitiones, & actiones verè causeremus: sed quia hoc ipsum quod est nos causare nostras actiones, & volitiones adhuc factibile est, & causabile, siquidem est aliquid creatum, & contingens: de hoc inquit, nos non facere illud, sed solum Deum, qui facit vt faciamus.

25 Similiter prædicta doctrina est ea, quæ continetur in verbis D. Thomæ loco supra citato de pot. quatenus ait, quod in operatione qua Deus operatur movendo naturam, non operatur natura: Sed ipsa naturæ operatio est effectus virtutis diviniæ; quod quidem verificari

non potest per hoc quod operatio naturæ causetur à solo Deo, & non à natura: quia si operatio est naturæ, de necessitate fit, & causetur ab ipsa natura: ergo solum est verum, in quantum Deus movendo naturam facit vt ipsa natura operetur; quod quidem ipsa natura non facit, quia non causet motionem, qua Deus in illa facit vt operetur. Scio adversarios respondere ad autoritatem P. Aug. idè eum dicere, quod Deus facit vt velimus, & faciamus, quia movet, & excitat voluntates nostras per motiones morales, quæ ex solo libero Dei arbitrio dantur, vel negantur creaturæ: ideoque Deus sine nobis facit vt velimus. Caterum in primis hæc explicatio adaptari non potest verbis D. Thomæ, quæ eandem doctrinam continent, & procedunt de omni operatione etiam agentium naturalium, quibus non convenit excitari per motiones morales. Deindè, quod P. Aug. aliquid amplius intendat, non est nostri instituti diffusius probare, maximè cum Thomistæ illud abundè probent in Theologia.

26 Quare alias solutiones, quæ adhiberi possunt prædictæ rationi nostræ, proponamus. Dices ergo primò, Deum facere quod creatura causet suam operationem, præbendo illi virtutem causativam eiusdem oper-

rationis ; & quia hanc virtutem solus Deus præbet , creatura autem non sibi illam dat : ideo bene componitur Deum facere quòd creatura causet suam operationem faciendo aliquid in ea, quòd ipsa creatura non faciat ; quin tamen Deus illam præmoveat , vel prius moveat , quam ipsa causet suam operationem.

27 Secundò respondebis, quòd ex nostra ratione si vera esset, probaretur, creaturam non causare suam operationem ; quòd utique absurdum est. Sequela probatur formando argumentum eodem modo. Nam si creatura causat suam operationem , vel hoc causare est indistinctum à sua operatione , vel non ? Primum non potest esse , quia si creatura causat suam operationem , operatio eius est effectus illius causare, vel causalitatis, quæ illam causat : sed causa , vel causalitas non potest esse idem cum effectu , cuius est causa : ergò causare suam operationem non potest esse idem , ac ipsa operatio. Secundum etiam implicat : quia si creatura causat suam operationem per aliud causare distinctum à sua operatione , hoc causare causabitur etiam per aliud , & sic in infinitum. Sicut ergò ad salvandum quòd creatura causat suam operationem, tenemur dicere quòd illud causare non est distinctum à sua operatione ; ita etiam debemus di-

cere , quòd creatura facit ut ipsa causet suam operationem sine alio facere distincto à causalitate suæ operationis ; consequenterque ruit argumentum nostrum fundatum in eo quòd creatura non facit se ipsam causare suam operationem.

28 Sed contra primam solutionem est. Si Deum præbere rebus virtutes operativas sufficeret ad salvandum, Deum facere, quòd creatura causet suas operationes : etiamsi Deus nec simultaneè concurreret cum creaturis , ut dicebat Durandus, verificaretur hoc ; quòd adversarij non concedent. Præterea. Nam præbere virtutes operativas est solum facere , quòd creatura possit causare suam operationem , non verò quòd causet ; potest enim stare quòd creatura habeat virtutem , & potestatem causandi suam operationem , & tamen illam non causet : ut patet in omnibus causis tam naturalibus , quàm liberis, quæ aliquando cessant ab operando : ergò aliud requiritur ad faciendum quòd creatura causet suam operationem præter tribuere illi virtutem operativam. Ulterius. Nam Deus facit , quòd creatura causet suam operationem per tale facere, quòd infallibiliter , & indefectibiliter infert quòd creatura causet suam operationem , ita ut non possit stare Deum facere quòd

quòd creatura causet suam operationem, & creaturam eandem operationem non causare : sed si Deus illud faceret solum in quantum præbet virtutem operandi, posset stare quòd Deus faceret vt creatura causet suam operationem, & tamen creatura eandem operationem non causeret; siquidem potest stare Deum præbere virtutem operandi creaturæ, & illam non operari : ergò. Mai. prob. Illud facere, quòd Deus facit vt creatura causet suam operationem, non minus efficax est ad faciendum quòd creatura causet suam operationem, quàm causalitas, qua creatura causat suam operationem, efficax est ad ponendā in re eandem operationem : sed causalitas, qua creatura causat suam operationem, ita efficax est ad ponendam in re operationem, vt sit impossibile creaturam causare suam operationem, & operationem eius non poni in re, seu creaturam non operari, vt per se notum est : ergò etiam facere quod Deus facit vt creatura causet suam operationem, est ita efficax, vt componi non possit cum eo quòd creatura non causet suam operationem.

29 Si dicas quòd Deum facere vt creatura causet suam operationem, & creaturam eandem operationem non causare, non possunt simul compo-

ni; cæterum hoc non provenire ex efficacia divini facere, sed ex cooperatione creaturæ, quæ simul cum Deo cooperatur ad causandam suam operationem. Si hoc, in quam, dicas, recidis in iam impugnata; manet enim probatum, quòd creatura non facit vt ipsa causet suam operationem; si autem efficacia divini facere, quo facit vt creatura, causet, proveniret ex cooperatione eiusdem creaturæ; potiori iure creatura faceret se ipsam causare suam operationem, quā Deus. Præterea. Quia eadem ratione, qua Deus facit quòd creatura causet suam operationem, facit etiam quòd creatura causet suam cooperationem; cum hoc ipsum quod est, creaturam causare suam cooperationem sit quid factibile, & contingens : sed creatura non facit quòd ipsa causet suam cooperationem, propter eandem rationem, qua supra probatum est eam non facere quòd ipsa causet suam operationem: ergò Deus facit quòd creatura causet suam operationem, non per ipsam cooperationem creaturæ, sed per aliquid quod nullo modo fit à creatura.

30 Contra secundam solutionem est : quod falsā est sequela, quæ contra nos deducitur. Nam in nostra sententia optimè componitur, quòd creatura causet suam operationem per causare, seu causalitatem distinctam

ab ipsa operatione, quin tamen procaderet in infinitum. Quia causare, seu causalitas, qua creatura constituitur causans suam operationem, est ipsa motio Dei, qua movetur prius quam causet suam operationem; quam motionem solus Deus facit sine creatura: vnde in tali motione sistitur, nec opus est amplius procedere; sed potius per hoc salvatur Deum facere sine creatura quod ipsa causet suam operationem.

31 Hæc doctrina est eadem cum ea, quam Thomistæ communiter docent, dum dicunt quod physica prædeterminatio constituit causam in actu agendi, seu in ratione principij actualis suæ operationis. Quæ quia difficilis, & abscondita est, explicatione eget. Certum est itaque, operationem creaturæ procedere ab ipsa in genere causæ efficientis; vnde est effectus eius, & quid ab ipsa efficienter productum. Debet ergo creatura dum operatur, esse causa suæ operationis non solum in actu primò constituta per virtutem operandi, sed etiam in actu secundò causans eandem operationem: quia operatio actu existit, & procedit à creatura. Cæterum adversarij, & etiam (quod certè miror) aliqui Thomistæ putant, creaturam constitui causantem in actu suam operationem per eandemmet opera-

tionem; quod quidem impossibile est. Primò, quia operatio est effectus creaturæ etiam vt actu causantis; immò ideo est effectus eius, quia actu eam causat, non verò quia habet virtutem causandi: ergò creatura vt actu causans suam operationem est prior ea, consequenterque non potest constitui in ratione actu causantis suam operationem per eandemmet operationem.

32 Secundò probatur idem. Creatura non potest causare efficienter suum actum secundum causandi efficienter: sed operatio creaturæ causatur efficienter ab ipsa creatura: ergò non potest esse actus secundus causandi efficienter, seu id, quo creatura constituitur in actu causandi efficienter. Mai. prob. Si creatura causaret efficienter suum actum secundum causandi efficienter, idem esset effectus, & causa sui ipsius in genere causæ efficientis: sed hoc est impossibile, vt per se patet: ergò, & illud, ex quo sequitur. Mai. prob. Actus secundus causandi efficienter est causa efficiens saltem *vt quo* eius, quod causatur efficienter: ergò si illud, quod causatur efficienter, est ipse actus secundus causandi efficienter, idem ipse actus secundus causandi efficienter erit effectus, & causa sui ipsius in genere causæ efficientis. Maior præterquam-

quod ex se videtur manifesta, probatur. Illud est causa efficiens *ut quo*, quo causa, quæ *ut quod* est causa efficiens, constituitur in esse talis in actu: sed causa quæ est efficiens *ut quod*, constituitur in esse efficientis in actu per actum secundum causandi efficientem: ergo actus secundus, &c. Min. prob. causa, quæ est efficiens *ut quod* constituitur in esse efficientis per suam virtutem effectivam: ergo multo magis, vel saltem æque constituitur in esse efficientis per ipsum actum secundum efficiendi. Prob. consequ. Causa efficiens constituitur in esse talis per id, quod magis habet de efficientia, & causalitate: sed actus secundus causandi efficientem magis habet de efficientia, & causalitate, quam virtus effectiva; cum actus secundus sit ipsa efficientia, & causalitas, per quam reducitur ad actum virtus effectiva: ergo.

33 Ut vis huius argumenti magis percipiatur, notandum est, quod in productione cuiuscunque effectus invenitur id, quod producit, & virtus, qua producit, & ipsa productio activa, seu causalitas, qua causa actu causat, & per quam eius virtus reducitur ad actum, v. g. dum ignis calefacit lignum, ignis est causa efficiens calorem in ligno: virtus, qua efficit, est calor na-

turalis ipsius ignis; causalitas verò est ipse actus secundus causandi, qui communiter vocatur actio. Et quamvis dissidium sit inter AA. an virtus, qua substantia operatur sit realiter ab ipsa distincta? de quo iam supra diximus; omnes tamen consentiunt in eo quod causalitas, qua, creatura in actu secundò causat est realiter distincta ab ipsa.

34 Omnia ergo ista, scilicet substantia, vel entitas causæ, virtus, qua causat, & causalitas, qua in actu secundò causat, pertinent ad ordinem, & lineam causæ efficientis, ad integrantemque unam causam efficientem actu causantem. Primum, ut id, quod causat: secundum ut virtus, qua causat: tertium ut actus, quo tam entitas, quam virtus causæ sunt causa in actu. Itaque si ipse actus secundus causandi causaretur efficientem à causa ipsa, cuius est actus: esset effectus illius in genere causæ efficientis; & cum aliundè idemmet actus secundus, seu causalitas iniret ordinem, & spheram causæ efficientes: iam idem esset causa efficiens sui ipsius, quod omnino implicatorium est. Restat ergo quod operatio creaturæ, cum sit effectus eius in genere causæ efficientis, non possit esse causalitas, vel actus secundus, quo creatura constituatur in actu cau-

causans eandemmet operationem; consequenterque alia causalitas debet assignari: quæ non potest esse alia, nisi motio Dei à solo Deo causata in creatura, per quam creatura fit in actu causans suam operationem.

35 Sed dices contra hanc doctrinam causalitas, qua creatura causat suam operationem, est actio eiusdem creaturæ: sed actio creaturæ fit, & causatur ab ipsa creatura: ergò causalitas, qua creatura causat suam operationem causatur ab ipsa creatura. Mai. prob. Tum, quia causalitas, qua creatura causat suam operationem est id, à quo creatura denominatur causans, seu agens: sed denominatur agens à sua actione: ergò sua actio est causalitas, qua causat eandem suam operationem, seu actionem. Secundò prob. eadem mai. Quod est ratio formalis respectu aliorum, est ratio formalis respectu sui: sed actio creaturæ est ratio formalis, qua creatura constituitur causans terminum eiusdem actionis, v. g. actio calefactiva ignis est ratio formalis, qua ignis constituitur causans calorem: ergò etiam est ratio formalis causandi se ipsam.

36 Resp. distinguendam esse duplicem actionem in creatura; vnam quasi agentem, & aliam quasi actam. Prima consistit in motione Dei, & est cau-

salitas ipsius creaturæ: quia per talem motionem creatura fit in actu ad causandum, seu constituitur in actu causans aliã actionem, quam dicimus actionem actam. Quæ quidem actio acta, tantummodo est effectus creaturæ, & nullo modo causalitas respectu sui ipsius. Ut autem hæc doctrina non videatur voluntarie excogitata, primò habemus exemplum in vulgari distinctione operis in opus operantis, seu operans, & opus operatum. Sicut ergò opus distinguitur in operans, & operatum: ita actio distingui potest in agentem, & actam. Deindè hanc doctrinam tradit Goudin tum in præfati, tum in quæstione de actione: vbi per hanc distinctionem conciliat testimonia D. Thomæ, in quibus iam videtur docere, actionem transeuntem recipi in passio, iam in agente. Quæ quidem testimonia sine contradictione verificantur, si distinguamus vnam actionem, quæ nullo modo sit effectus creaturæ, sed potius sit causalitas eius, qua constituitur actu causans; & hæc est motio Dei, quæ semper recipitur in agente, & non in passio: sicut baculus per motum in ipso receptum, quo movetur à manu, constituitur movens aquam, seu causans motum aquæ; aliam actionem, quæ nullo modo sit causalitas creaturæ, sed effectus eius: & hæc si sit transiens in ex-

terio rem materi am , vt calefactio recipitur in passio , & non in agente.

37 Insuper Colleg. D. Thomae lib. 3. physica agens de actione meminit huius distinctionis, & pro ea citat aliquos AA. sup-presso nomine : quamvis hic Author non recte predictam distinctionem explicet. Ut enim defendat , omnem actionem transeuntem subiectari in agente , putat , actionem agentem etiam dici illam , quæ efficitur , & causatur à creatura agentes vocari autem agentem contra positivè ad actionem actam, quæ apud ipsum est idem, quod passio , & recipitur in passio. Revera tamen in hoc verum non habet eius doctrina : quia actio agens , quæ idem est, quod causalitas, qua creatura causat quidquid causat , nullo modo est effectus ipsius creaturæ , sed solius Dei , vt rationibus nostris supra factis probatur. Sed de hoc infra suo loco redibit sermo.

38 Ex his ad replicam in forma concessa maiori de actione agente ; e contra verò concessa minori de actione acta , & negata de actione agente , nego etiam consequ. Ad primam prob. mai. resp. quod etiam ab actione acta ea scilicet , quæ est effectus agentis , denominatur creatura agens : sed non vt à forma, qua constituitur causans, sed vt à termino , & effectui pro-

ducto. Eo enim ipso quod talis actio sit effectus creaturæ , dicit relationem ad illam vt ad causam , à qua egreditur. Et quia creatura agens terminat talem relationem : ideo aliquomodo denominatur agens ab actione, quæ est effectus eius : ad eum modum, quo Deus denominatur relativè Dominus , quia terminat relationem creaturæ ad ipsum ; propriè verò denominatur creatura agens à motione, qua constituitur in actu causandi propriam operationem.

39 Ad secundam prob. mai. resp. quod illud principium non potest tenere in causis efficientibus ; quia nihil potest esse causa efficiens sui ipsius , nec per modum virtutis, nec per modum actus secundi causandi efficientèr , vt supra probatum est. Et instatur argumentum in ipsa virtute efficientèr operativa , v. g. in calore ignis , qui est virtus, qua ignis constituitur operativus efficientèr , & causativus alterius caloris in ligno ; unde est ratio formalis causandi per modum virtutis calorem à se distinctum : & tamen non potest esse ratio formalis causandi se ipsum efficientèr adhuc per modum virtutis, vt per se notum est : ergo nec actio potest esse ratio formalis causandi se ipsam per modum causalitatis , vel actus secundi causandi efficientèr, etià si possit esse ratio formalis per

modum actus secundi, seu causalitas respectu termini per ipsam producti. Præterquamquod calefactio in igne non est propriè ratio formalis causandi calorem, quia non est ratio formalis faciendi activè, sed fiendi; est enim calefactio secundum quod est actio acta, & effectus ignis, fieri ipsius caloris, potius quam factio activa, seu facere, quo ignis causat calorem: unde, & passio etiam vocatur, & recipitur in ligno calefacto. In hoc autem sensu verum est, quod sicut actio acta est ratio formalis fiendi, vel ut fiat terminus, quia est ipsum fieri termini: ita est ratio formalis fiendæ sui ipsius, quia non per aliud fieri à se distinctum terminat influxum suæ causæ; sed cum ipsa sit fieri sui termini, per se ipsam sit passivè, non tamen activè, quia non potest se ipsam facere.

40 Secundò prob. conclusio nostra specialitèr de causis liberis ex principio communitèr recepto apud Thomistas, scilicèt quod ab indifferenti ut tali non potest procedere aliqua determinatio, nisi ab alio determinetur ad vnum: sed causa libera in quantum talis, est indifferens ad utrum libet, scilicèt ad actum, & ad omissionem actus, vel ad actum, & eius contrarium: v.g. voluntas est indifferens ad velle, & non velle, vel ad velle, & nolle idem ob-

iectum: ergò ut determinate exeat in actum præ omissione actus indiget determinari, & præmoveri ab alio. Sed hoc aliud præcisè est Deus movens voluntatem, quia omnia alia, quæ concurrunt ad actum liberum, sive ex parte obiecti, sive ex parte voluntatis in actu primò constitutæ sunt indifferentia ex se ad actum, & ad omissionem actus sicut ipsa voluntas: ergò ut voluntas exeat in actum, indiget præmoveri à Deo. Mùrem huius Syllogismi vel negant adversarij, vel distinguunt; sed contra illam negantes probatur. Tum ex D. Thoma, qui eo principio frequentèr utitur; tum etiam, quia effectus determinate existens non potest procedere, nisi à causa actu causante: sed causa indifferens ut talis non est actu causans, sed potius est in potentia ad causandum, vel non causandum: ergò ab ea ut indifferenti non potest exire determinatus effectus.

41 Si dicas, quod causa ut actu causans non est prior suo effectui, sed per ipsum effectum constitui in ratione actu causantis; pro priori verò ad suum effectum solum debere esse in potentia, & indifferentem ad causandum, vel non causandum. Contra est; quia effectus non solum dependet à causa entitativè sumpta, sed etiam ab ipsa ut actu causante: ergò causa ut actu

actu causans est prior natura suo effectu ; consequenterque pro priori ad suum effectum debet esse constituta in actu causandi, & determinata. Ant. constat ex supra dictis. Nam non solum entitas causæ, vel virtus eius, sed etiam actus secundus causandi concurrunt in genere causæ efficientis ad dandam existentiam effectui : ergo effectus dependet in genere causæ efficientis ab actu secundo causandi, si-
vè à causâ ut actu causante.

42 Ulterius probatur maior principalis ad hominem contra adversarios. Nam ipsi ponunt pro causis liberis concursum Dei indifferentem oblatum creaturæ, ut ipsa eo utatur vel non, prout libuerit. Dicunt etiam, creaturam pro sua libertate determinare concursum Dei, ut ex eo sequatur velle obiecti sibi propositi præ nolle: vel econtra prout creatura se determinaverit: ergo concursus Dei non potest esse causa actionis determinatæ ipsius creaturæ, nisi determinetur à creatura. Sed hoc non alia ratione est, nisi quia talis concursus ut ponitur ab adversarijs est indifferens ex se ad causandum, vel non causandum actionem creaturæ: ergo verum est, quod ab indifferenti ut tali non potest exire aliquid determinatum, nisi ab alio determinetur. Ex quo colliges, quod adversarij dum negant, Deum prædeterminare

causas liberas ad operandum: coguntur concedere, creaturam prædeterminare Deum; quia nihil aliud est creaturam prædeterminare Deum, quam determinare illum ut per suum concursum causet operationem creaturæ, quam non nisi taliter determinatus causare posset iuxta adversarios, salva creaturæ libertate.

43 Dices, hoc non sequi ex doctrina adversariorum: quia licet apud ipsos creatura determinet concursum Dei, non tamen prædeterminat; quia non prius concurrat creatura, sed simul cum Deo concurrat, & causat actionem propriam: & pariter Deus simul cum creatura concurrat; immò per eandem actionem creaturæ concurrat Deus: unde neuter alterum prædeterminat. Sed contra hanc solutionem obstat primò. Etiam si Deus & creatura simul concurrant, & causent actionem eiusdem creaturæ; si tamen creatura determinat concursum Dei, ut ex eo sequatur actio creaturæ, creatura sua determinatione facit, quod Deus concurrat, & causet talem actionem: sed hoc est prædeterminare Deum, ut opere-
tur: ergo. Mai. patet exemplo baculi, qui simul cum manu movet aquam; sed quia manus movet baculum ut moveat aquam, ideo manus facit, quod baculus moveat aquam: ergo si creatura
de-

determinat Deum vt concurrat ad actionem , facit quòd Deus concurrat ad eandem actionem.

44 Min. autem prob. Quia vt supra dictum est, Deum in nostra sententia prædeterminare creaturam non consistit in eo, quòd Deus prius causet actionem creaturæ, quam ipsa creatura; hoc enim implicat contradictionem, vt ibidem dictum est: sed consistit in eo quòd prius natura quam creatura causet suam operationem, movetur à Deo, vt illam causet, per quam motionem Deus facit vt creatura causet suam operationem: ergò si creatura facit quòd Deus per suum concursum causet operationem eiusdem creaturæ, prædeterminat Deum vt causet operationem creaturæ. Deindè eadem minor prob. Quia si creatura determinat concursum Dei, vt medio illo causet Deus operationem creaturæ, non nisi in genere causæ efficientis illum determinat; aliàs assignetur ad quod genus causæ pertineat hæc determinatio: ergò creatura efficientèr causat hoc, quod est Deum concurrere ad actionem creaturæ. Sed omnis causa efficiens est prior natura suo effectu: ergò determinatio creaturæ, qua determinat concursum Dei est prior natura ipso concursu Dei vt determinatè causante actionem creaturæ: ergò prius creatura determinat concursum

Dei, quam concursus Dei causet actionem creaturæ; & consequenter prædeterminat Deum, & eius concursum.

45 Sed dicunt, creaturam posse determinare Deum absque eo quod exerceat aliquam causalitatem erga illum; quod explicant exemplo habitus, qui subordinatur voluntati talitèr, quòd voluntas possit eo vti, vel non vti. Undè quando habitus concurrit cum voluntate ad actum, ad quem inclinatur, determinatur à voluntate; nec tamen voluntas aliquid agit circa habitum, vt illum determinet, nec concursus voluntatis prior est concursu habitus: sed per eandem actionem voluntas, & habitus concurrunt simul. In hoc exemplo quiescunt, & maximè confidunt adversarij. Sed in primis quis non videat indignum esse Deo, quòd ita subordinetur creaturæ, sicut habitus subordinatur voluntati? Deindè quantum ad id, quod principalitèr intendimus, scilicet concedendum esse, quòd ab indifferenti vt tali non potest exire aliquid determinatum, nisi determinetur ab alio: quantum ad hoc, inquam, exemplum habitus est pro nobis. Nam quia habitus ex se est indifferens ad concurrendum, vel non concurrendum cum voluntate, indiget determinari à voluntate: ergò quia ipsa voluntas in actu primo constituta, est etiam indifferens ad agen-

agendum, vel non agendum, indigeat etiam determinari ab alio. Unde cum iuxta adversarios voluntas creata determinet Deum: sequitur, quod etiam Deas determinet voluntatem ad concurrendum; & sic Deus, & voluntas creata mutuo se determinabunt; quod est imperceptibile. Si dicas, quod habitus indiget determinari à voluntate, quia indifferentia eius non est indifferentia dominij, & libertatis, sicut est indifferentia, quam habet voluntas in suos actus: & ideo habitus indiget determinari; secus voluntas utpotè domina suorum actuum, cuius non est determinari ab alio, sed determinare. Cōtra est: quia ex hoc sequitur, Deum, qui iuxta adversarios indiget determinari à creatura, non habere indifferentiam dominij, & potestatis in actus creature, supposita libertate eiusdem creature; quod quomodo admitti possit, non video.

46 Præterea nec per exemplum habitus evadunt adversarij illationem contra eos deductam, scilicet quod in eorum sententia creatura debeat prædeterminare Deum ad agendum. Nam voluntas, & habitus non sunt duo agentia *ut quod*, nec habitus ponit in numero cum voluntate; Deus autem, & creatura sunt duo agentia *ut quod*: sed ex his agentibus non potest unum determinare aliud, nisi præde-

terminando, & aliquid agendo erga illud: ergo semel quod creatura determinet Deum ad concurrendum, debet circa illum exercere aliquam causalitatem, & sic eum prædeterminare. Min. prob. exemplis etiam. Nam cum aliquis offert alteri suum auxilium, vel concursum ad portandum idem pondus, licet ex vi huius voluntatis maneat determinatus conditionatè: tamen ut absolutè, & in actu secundo concurrat, indiget habere novam voluntatem absolutam concurrendi: quæ quidem voluntas causatur moralitè à voluntate alterius, cui suum auxilium obrulit. Item si aliquis offerat alteri, & cum effectu exhibeat manum ad scribendum, v. g. dum in actu secundo determinatur ad scribendum, recipit ab alio novum motum manus, sine quo determinari non potest: ergo dum plura agentia concurrunt ut *quod* ad aliquam actionem, non potest unum determinare aliud, nisi aliquid agendo erga illud, & consequenter prædeterminando.

47 Secundò contra principalem solutionem, quatenus asserit Deum, & creaturam concurrere per eandem actionem, scilicet per actionem creature; quæ doctrina familiaris est AA. Societatis identificantibus concursum simultaneum Dei cum actione creature: notandum est, quod concursus alicuius causæ in effe-

ctum

atum nihil aliud est, quam influxus causæ in eundem effectum; influxus autem iste in nullo alio consistere potest, quam in ipso actu causandi, seu causalitate qua causa constituitur actu causans suum effectum. Quare licet respectu effectus, qui est distinctus ab actione creaturæ, v. g. caloris producti ab igne, qui quidem calor distinctus est ab actione ignis illum producentis, possit admitti quod Deus, & creatura concurrunt ad productionem caloris: per eandem actionem, scilicet actionem ignis: quatenus Deus non producit calorem in ligno, nisi mediante actione calefactiva ignis; tamen respectu ipsius actionis, quæ etiam est effectus creaturæ utpote ab ea producta, inexplicabilis mihi videtur concursus simultaneus consistens in ipsa actione creaturæ: impugnaturque ex supradictis.

48 Quia ad producendam actionem creaturæ nec Deus, nec creatura possunt concurrere per ipsam actionem creaturæ: ergo talis concursus est implicatorius. Ant. prob. Concursus ad actionem creaturæ est influxus, & causalitas, qua in actu secundo Deus, & creatura causant eandem actionem: sed actio creaturæ nequit esse influxus, & causalitas respectu sui ipsius, ut supra probatum est, aliàs esset causa sui ipsius in genere causæ

efficientis: ergo concursus Dei, & creaturæ ad actionem eiusdem creaturæ non potest consistere in ipsa actione. Maior si forte negetur, assignetur in quo consistat influxus, & concursus causæ in effectum: non enim potest consistere in ipso effectu producto; aliàs cur non posset dici, quod influxus, seu concursus ignis in calorem ligni est ipse calor productus? Ex quo ulterius sequeretur quod cum causam influere, & concurrere ad producendum effectum nihil aliud sit, quam actu illum causare: iam causa constitueretur actu causans suum effectum per ipsummet effectum causatum, quod manifestè implicat contradictionem; cum effectus debeat in sui esse à causa actu illud causante, ut sæpè dictum est.

49 Quod si propter hæc respondeatur, concursus Dei, quo simul cum creatura concurrat ad actionem eius, non esse eandem actionem creaturæ, sed actionem immanentem Dei cum ipso Deo identificatam, per quam simul cum creatura producit actionem eius. Contra est: nam actio Dei immanens non potest esse concursus indifferens oblatu creaturæ, ut eo utatur, vel non; cuius ratio est, quia actio Dei immanens infallibiliter infert actionem creaturæ, cum sit ipsa causalitas Dei, qua actu causat actionem creaturæ; unde

nonadeft locus vt poffit determinari à creatura ad caufandū actionem ipsius. Dices actionem Dei immanentem, ſemel quòd exiſtat, non eſſe indifferentem ad caufandum, vel non, actionem creaturæ, ſed determinatè eſſe ipſam productionem activam Dei, qua producit actionem creaturæ; cæterum vt talis actio conſideratur quaſi in actu primò ex vi præparationis, qua Deus præparat ſuam omnipotentiam, & offert illam creaturæ, vt eam applicet pro ſua voluntate, eſt indifferentis, & poteſt determinari, de factoque determinatur à creatura.

50 Sed contra. Quia omiſſis alijs inconvenientibus, quæ ex tali præparatione omnipotentiaſequentur, & videri poſſunt apud Theologos: hoc iam eſt concedere nobis id, quòd intendimus, ſcilicet creaturam prædeterminare Deum in contraria ſententia. Nam ſi Deus pro ſua libertate ſolum habet præparare ſuam omnipotentiam, & ſuam actionem immanentem in actu primò, vt creatura ſi voluerit, applicet ipſam omnipotentiam ad concurrendum actu in actionem creaturæ: ergò quòd omnipotentia in actu ſecundò inſuat per ſuam actionem immanentem in actionem creaturæ, provenit ab ipſa determinatione libera creaturæ: ergò creatura **reducit omnipotentiam Dei de**

actu primò ad actum ſecundum caufandi, & inſuendi in actionem creaturæ. Sed hoc, & nihil aliud eſt prædeterminare; dum enim nos dicimus, Deum prædeterminare creaturam ad operandum, non aliud intendimus, niſi quòd Deus ſua motione moveat creaturam, reducendo illam per talem motionem in actum caufandi ſuammet operationem. Quòd ergò Deus in noſtra ſententia facit ſua motione in creatura: hoc in ſententia adverſariorum facit in Deo creatura ſua libera determinatione: ergò illum prædeterminat.

51 Ex dictis colliges, merito Thomiſtas contra Ieſuitas inducere pro inconvenienti, quòd in eorum ſententia creatura ſit primum movens, & primum determinans. Nam licet verum ſit, quòd præparatio omnipotentiaſe & concuſus indifferentis, quem ponunt adverſarij, deſcendat ex libera voluntate Dei: & ſine tali concuſu iuxta eorundem ſententiam non poſſit creatura ſuam operationem caufare; tamen movere, & determinare ad operandum non conſiſtit in præbendo ea, ſine quibus actio, vel effectus cauſari non poteſt: vt patet in artifice fabricante cultellum, cui præbet accumen, ſine quo cultellus incidere non poteſt. Non tamen ex hoc movet illum ad incidendum; ſed potius hoc tribuitur illi

qui

qui suo impulso, & motione applicat, & movet cultellum, vt incidat. Ita similiter etiam si Deus pro sola sua libertate præparet, & offerat suum concursum indifferentem; si tamen creatura est quæ determinat talem concursum Dei, vt actu causet operationem creaturæ: ipsa est quæ primò movet, & determinat se ipsam, & Deum ad operandum.

52 Restat nunc impugnare aliam solutionem supra tactam, quam adversarij adhibent ad principium illud *ab indifferenti et tali, &c.* Distinguunt enim, & dicunt, quòd ab indifferenti indifferentia passiva verum est, quòd nō potest procedere aliqua determinatio; at verò ab indifferenti indifferentia activa, & potestatis potest quam optimè exire determinatio, absque eo quod prius ab alio determinetur. Immo hoc est necessarium, & essenziale in omni causa libera: quippè indifferentia libertatis consistit in posse se prohibito determinare ad quodcumque extremum suæ libertatis; ita vt si ab alio determinetur, iam non sit libera.

53 Sed contra hanc solutionem obstat primò, quòd indifferentia creaturæ etiam si sit activa, quia est ad aliquid agendum, vel caufandum; tamen respectu ipsius agere, & causare est passiva: ergò ipsum actu agere, & causare non potest exire à crea-

tura vt sic indifferenti. Ant. prob. loquendo de agere, & causare, quo causa libera caufat ipsam suam actionem liberam. Si potentia, & indifferentia, quam creatura habet ad agere, & causare, quo caufat suam operationem, esset indifferentia activa: tunc creatura activè se haberet erga suum agere, & causare, quo caufat suam operationem: sed hoc implicat: ergò indifferentia creaturæ ad agere, & causare, quo caufat suam operationem, est indifferentia passiva. Maior patet, & minor prob. ex supra dictis. Nam creaturam activè se habere erga suum agere, & causare, quo caufat suam operationem, nihil aliud est quam efficientè causare suum agere, quo caufat suam operationem: sed creatura non potest efficientè causare suum agere, quo caufat suam operationem: ergò. Min. prob. Quia vel illud caufaret per aliud agere, & sic proceditur in infinitum, cum etiam hoc aliud agere deberet esse caufatū à creatura; vel illud caufaret per ipsummet agere: & hoc est impossibile propter eandem rationem, qua supra probatum est, creaturam non posse causare suam actionem per ipsammet actionem, ne idem sit causa efficiens sui ipsius: ergò creatura non potest efficientè causare suum agere, quo caufat suam operationem. Ergò indifferentia

creatura ad huiusmodi agere, & causare est purè passiva ad recipiendum illud à Deo; quod quidem agere, & causare recipit creatura à Deo per motionem, qua ab ipso movetur vt agat, & per quam constituitur actu causans suam operationem.

54. Secundò impugnatur eadem solutio. Indifferentia causa liberæ creaturæ ad extrema suæ libertatis licet sit activa, tamen contingens est quod creatura sit in actu exercitij determinati suæ libertatis: pariter licet per talem indifferentiam creatura possit se determinare ad quodlibet exercitium, contingenter tamen se determinat: ergo exercitium determinatum libertatis est effectus contingens, & contingenter procedens à causa libera. Sed creatura vt indifferens adhuc indifferens activa, non potest esse causa eius modi exercitij contingentis: ergo est causa illius vt ab alio determinata. Min. subsumpta prob. Omne, quod contingenter existit, habet aliquam causam infallibiliter, & per necessariam consequentiam inferentem eius existentiam: sed causa indifferens vt indifferens non infert per necessariam consequentiam existentiam sui effectus determinati: ergo prout indifferens non potest esse causa alicuius effectus determinati. Min. patet, quia causa indifferens prout talis, est coniungibilis cum utroque ex-

tremo libertatis. Maior autem prob. De quocumque contingenter existenti potest reddi ratio cur existat potius, quam non existat: sed talis ratio est causa inferens per necessariam consequentiam existentiam eius: ergo omne contingenter existens habet aliquam causam inferentem sui existentiam per necessariam consequentiam. Mai. patet, quia alias existeret aliquid, nulla existente causa cur potius sit, quam non sit. Min. etiam est certa: quia causa non inferens per necessariam consequentiam existentiam effectus æqualiter se habet tam ad existentiam, quam ad carentiam existentie talis effectus: sed id, quod ex se tam se habet ad existentiam alicuius, quam ad carentiam existentie eiusdem, non potest esse ratio cur potius illud sit, quam non sit, vt ex se patet: ergo id, quod est ratio cur potius effectus sit, quam non sit, est causa inferens eius existentiam per consequentiam necessariam.

55. Dices: Deus est causa omnium creaturarum: & tamen non infert per necessariam consequentiam existentiam earum, quia hæc consequentia non est necessaria, *existit Deus: ergo existunt creature*: ergo falsum est, quod omne contingenter existens habeat causam necessario inferentem sui existentiam. Sed contra. Quia Deus est causa
crea-

creaturarum per voluntatem ; à voluntate autem Dei ad existentiam creaturarum est infallibilis, & necessaria consequentia , vt patet in hac conditionali necessariiò vera , *si Deus vult creaturam existere, illa existit.* Immo ex hoc iam paratur tertia ratio probativa nostræ conclusionis, quæ sic formatur.

56 Voluntas Dei efficaciter, & absolute decernens independentèr ab omni suppositione sibi non libera actionem liberam creaturæ est voluntas prædeterminatiua eiusdem actionis creaturæ : sed voluntas Dei efficaciter decernens modo prædicto actum liberum creaturæ possibilis est, immò, & necessaria vt existat actus liber creaturæ : ergo prædeterminatio nedum non præiudicat libertati creatæ, verum necessaria est vt reducatur ad actuale exercitium. Maior est certa, & conceditur ab adversariis : qui vel negant decreta efficacia circa nostras actiones liberas : vel si concedunt, ponunt ea dependentia à scientia media, quæ est suppositio contingens non libera Deo, sed creaturæ ; vnde, & dicunt, talia decreta esse impedibilia à creatura. Quare tota difficultas est in probanda minori, quæ sic probatur. Deus pro sola sua infinita omni potentia, & ratione altissimi dominij, quod habet circa esse, vel non esse cuiuscunque creaturæ,

potest efficaciter decernere independentèr ab omni sibi non libero, vt illa creatura sit, & existat : sed actus liber creaturæ est quædam creatura : ergo potest Deus decernere efficaciter independentèr ab omni suppositione sibi non libera, vt actus liber creaturæ existat. Maior duo continet, vnum positivum, scilicet quòd Deus possit efficaciter decernere actionem liberam creaturæ ; aliud negativum, scilicet quòd ad hoc Deus non indigeat aliqua suppositione sibi non libera. Quantum ad vtrumque negari potest ab adversariis : nam vt diximus aliqui eorum negant omnino decreta efficacia essentialiter connexa cum actu libero creaturæ, etiamsi ponantur dependentia à Scientia media.

57 Probatur ergo maior quoad primum sic. Decretum Dei inconiungibile cum carentia existentia actus liberi creati est decretum efficax essentialiter connexum cum existentia actus liberi creaturæ : sed Deus potest decernere existentiam actus liberi creaturæ decreto inconiungibili cum carentia eiusdem actus liberi : ergo potest decernere actum liberum creaturæ decreto efficaci essentialiter connexo cū existentia eiusdem actus. Maior per se patet, & min. prob. Decretum, à quo ad existentiam actus liberi creati est necessaria, &

& infallibilis consequentia, est decretum inconiungibile cum carentia actus liberi: Sed Deus potest decernere actum liberum creatum decreto, à quo ad existentiam eiusdem actus sit necessaria consequentia: ergo potest decernere actum liberum decreto inconiungibili, &c. Mai. patet, quia cum in bona consequentia non possit esse antecedens verum, & consequens falsum: si decretum decernens actum liberum esset tale quod posset coniungi cum carentia actus liberi, posset verificari antecedens, scilicet existentia decreti, & falsificari consequens, scilicet existentia actus liberi; consequenterque iam non esset bona consequentia ab existentia decreti ad existentiam actus liberi. Min. autem prob. Hæc conditionalis *si Deus vult, actum liberum creatum existere, existit actus liber creatus*, est necessaria, & continet illationem necessariam consequentis ex antecedenti: sed antecedens huius conditionalis est decretum Dei de existentia actus liberi creati: ergo Deus potest decernere existentiam actus liberi creati decreto, à quo ad existentiam eiusdem actus sit necessaria consequentia. Mai. est certa si intelligatur ut intelligi debet de voluntate, quæ apud Theologos appellatur consequens, quæ semper consequitur suum effectum; minor vero cum consequentia ex se patent.

58 Dices forte, prædictam conditionalem esse quidem necessariam, & necessariam illationem continere; cæterum antecedens eius esse impossibile. Sed contra: quia possibile est, Deum velle, & decernere existentiam eius, quod potest existere; immò oppositum est impossibile, quod scilicet existat aliquid, quin Deus velit illud existere: Sed actus liber creaturæ potest existere: ergo voluntas Dei de eius existentia, quæ est antecedens illius conditionalis, est possibilis. Quod si iterum dicas, Deum posse velle existentiam actus liberi creati, sed non voluntate, quæ necessario inferat eundem actum, quia hoc esset destruere naturam ipsius actus liberi, contra cuius essentiam est quod inferatur necessaria illatione ex aliquo antecedenti; contra est: quia hæc solutio implicat in terminis. Nam vel antecedens illius conditionalis est possibile, vel impossibile? Si dicas esse impossibile, incidis in solutionem immediate impugnata. Si est possibile, implicat in terminis quod inferat illatione necessaria consequens, scilicet existentiam actus liberi, & quod simul ex hac illatione destruat existentiā eiusdem actus liberi. Probat hoc. Quia si antecedens est possibile, est verum, vel saltem potest esse verum: sed si consequens destrueretur, esset falsum
idem

idem consequens : ergo in bona consequentia , qualis est consequentia prædictæ conditionalis, posset esse antecedens verum, & consequens falsum ; quod implicat contradictionem.

59 Nunc autem probatur maior principalis quantum ad illud negativum , scilicet quod Deus possit efficaciter decernere actum liberum creaturæ independentè ab omni suppositione sibi non libera. Et primò, quia Deus potest causare, & dare existentiam actui libero creaturæ independentè ab omni eo, quod non subiacet eius potestati, qualis est, quæcumque suppositio Deo non libera ; aliàs omnipotentia Dei dependeret in sui operatione ab aliquo, quod non subest potestati ipsius Dei : ergo multo melius potest velle, & efficaciter decernere existentiam eiusdem actus. Præterea. Quia decretum Dei semel quod sit efficax, infert per necessariam consequentiam existentiam actus liberi creati, vt ex dictis constat : sed hæc illatio non fundatur in aliquo Deo non libero : ergo nec efficacia divini decreti fundatur, vel dependet ab aliquo Deo non libero. Min. prob. Talis illatio fundatur in intrinseca virtute, & potestate divinæ voluntatis, quæ cum sit omnipotens, facit quidquid vult ; vnde, & omnes naturaliter, & ex ipsis terminis assentunt prædictæ conditionali non

minus quam isti, si Deus vult mundus existere, existit mundum : ergo sicut illatio necessaria huius conditionalis non fundatur in aliqua suppositione Deo non libera, sed tantum in intrinseca efficacia divinæ voluntatis : ita nec illatio conditionalis supra positæ.

60 Ex hac tertia ratione videre licet quàm longe sit physica prædeterminatio ab evertendo libertatem creatam : cum potius illam firmet, & adstruat ; sicut voluntas Dei ex eo quod efficax est, non adimit, sed infert libertatem decernendo actum liberum creaturæ. Undè D. Thomas id ipsum, in quo hærent adversarij, & putant evertere nostram libertatem, statuit tamquam fundamentum, & causam illius ; sic enim ait 1. p. q. 19. art. 8. *Cum voluntas Dei efficiatissima sit, non solum sequitur quod fiant ea, quæ Deus vult fieri ; sed quod eo modo fiant, quo Deus ea fieri vult. Vult autem quedam fieri necessario, quedam contingentèr.* Et in solutione ad 2. ait : *Dicendum, quod ex hoc ipso, quod nihil voluntati divinæ resistit, sequitur quod non solum fiant ea, quæ Deus vult fieri ; sed quod fiant contingentèr, vel necessario, quæ sic vult fieri.* In quibus verbis notandum est primo, quod S. Doct. nullum recursum facit ad aliquid Deo non liberum conditionatè prævisum, vt salvet nostram libertatem ; sed totum redu-

ducit ad summam efficaciam divinæ voluntatis vt causantis nostros actus, & etiam modum libertatis eorum.

61 Præterea notandum est quòd voluntatem divinam esse tam potentem, & efficacem vt ei resisti non possit, non solum non officit libertati nostræ, sed potius eam asserit, & confirmat; quia si Deus vult non solum quòd faciamus, sed quòd tali modo id est libere faciamus: si aliundè voluntati divinæ resisti non potest, necesse erit nos libere operari. Undè idem S. Doct. persistens semper in hoc modo conciliandi libertatem ait quæst. 13. de verit. art. 5. *Voluntas divina est agens fortissimum; undè oportet eius effectum ei in omnibus as- similari, vt non solum fiat id, quòd Deus vult, sed vt fiat eo modo, quo vult illud fieri, scilicet necessario, vel contingentèr: citò, vel tardè.*

§. III.

SOLVUNTUR ARGUMENTA.

62 **P**Lura sanè sunt argumenta, & multiplica sub forma proposita, quæ adversarij congerunt contra concursum prævium, & physicam prædeterminationem: quibus omnibus plenè refellendis, & diluendis integer tomus non sufficeret; ideo quantum tempus

patitur, capitalia tantum, & quasi fundamentalia breviter proponemus, & solvemus. Primo ergò obijciunt plures autoritates D. Thomæ; pro quibus omnibus generalitèr explicandis videndus est Mag. Gaudin. tom. 4. cursus Philosophi p. 4. disp. 2. q. 3. art. 7. vbi quatuor generales regulas tradit pro intelligentia eorum locorum D. Thomæ, in quibus videtur opponi prædeterminationi physicæ. Quia verò adversarij reijciunt concursum Dei prævium tam à causis naturalibus, seu non liberis, quàm à liberis, primò arguunt sic. In causis naturalibus physica prædeterminatio superflua est: ergò non est admittenda. Ant. prob. Nam ad hoc ponitur à nobis physica prædeterminatio, vt causa ex se indifferens determinetur ad vnum: sed causæ naturales ex natura sua sunt determinatæ ad vnum, v. g. ignis ad actionem comburendi: & in hoc differunt à causis liberis, quæ sunt indifferentes ad agendum, & non agendum: ergò non indigent prædeterminari à Deo.

63 Deindè pro causis liberis impugnant prædeterminationem vt inimicam libertatis, & arguunt 2. sic. Prædeterminatio physica tollit libertatem: ergò non datur, nec possibilis est in causis liberis. Ant. probant multipliciter, & primò sic. Prædeterminatio antecedit actionem

creaturæ, & essentialitèr conne-
ctitur cū ea, estque in impedibi-
lis à creatura: sed omne antece-
dens connexum cum actu in im-
pedibile à voluntate tollit liberta-
tem: ergò. Mai. est doctrina no-
stra, nam prædeterminatio est
prior natura actione creature, vt-
potè causa eius: infert etiam eam
infallibilitèr, nec est in potesta-
te voluntatis eam à se abijcere.
Min. autem prob. Antecedens in
impedibile connexum cum actu
determinat voluntatem ad vnum
independentèr ab ipsa voluntate:
sed determinatio ad vnū indepen-
dens à voluntate pugnat cum li-
bertate, quia libertas essentiali-
tèr est indifferens ad vtrumlibet:
ergò antecedens connexum cum
actu, in impedibile à voluntate
tollit libertatē. 2. Prædetermina-
tus ad agendum non potest non
agere: ergò non agit liberè. Con-
sequentia patet, quia ille liberè
agit, qui ita agit, vt possit non
agere. Ant. verò prob. Ille non
potest non agere, cui est impos-
sibile non agere: sed prædeter-
minato ad agendum est impossi-
bile non agere: ergò. Min. prob.
Quia hæc est vera, *impossibile
est prædeterminatum ad agendum
non agere*; aliàs si falsa esset, pos-
set contingere aliquem esse præ-
determinatum ad agendum, &
tamen non agere, quod est im-
possibile.

64 Tertiò. Qui non habet,

nec potest acquirere id, quod es-
sentialitèr requiritur ad agen-
dum, dum non agit, non omit-
tit liberè actionem, sed necessa-
riò: sed qui non est prædetermi-
natus ad agendum non habet, nec
acquirere potest prædetermina-
tionem, quæ iuxta nos necessa-
ria est ad agendum, ita vt sine
illa creatura non possit agere: er-
gò talis non omittit liberè actio-
nem, & consequentèr non est
liber ad agendum, & non agen-
dum. Min. patet, & mai. prob.
quia non alia ratione ille, qui li-
gatus est catenis, necessitatus est
ad non ambulandum, nec liberè
omittit motum deambulationis,
nisi quia non habet membra ex-
pedita ad ambulandum, nec po-
test acquirere expeditionem co-
rum rumpendo catenas: ergò.
Urgetur. Nam iuxta modum, quo
supra explicuimus prædetermi-
nationem, qui non habet illam
non potest causare suam opera-
tionem: sed qui non potest cau-
sare suam operationem, non po-
test operari: ergò qui non habet
prædeterminationem, non po-
test operari: ergò necessitatus est
ad non operandum. Mai. prob.
Iuxta à nobis dicta, prædetermi-
natio constituit creaturam in actu
causandi suam operationem: sed
qui non habet, nec potest acqui-
rere id, quo constituitur actu cau-
sans suam operationem, non po-
test eam causare: ergò.

65 Quartò prob. idem assumptum. Petrus prædeterminatus ad agendum non potest ponere omissionem actus: ergò non est liber in agendo. Consequentia patet, & ant. prob. Qui non potest impedire veritatem huius propositionis *Petrus agit*, non potest ponere omissionem actus: sed Petrus prædeterminatus non potest impedire veritatem illius propositionis; ergò, &c. Mai. patet, quia idem est ponere omissionem actus, ac impedire veritatem illius propositionis. Min. autem prob. Qui non potest impedire veritatem antecedentis, ex quo per legitimam, & necessariam consequentiam sequitur aliquod consequens, non potest impedire veritatem consequentis: sed Petrus non potest impedire veritatem antecedentis, ex quo per legitimam, & necessariam consequentiam sequitur illa propositio: ergò non potest impedire veritatem illius propositionis. Mai. patet, quia stante veritate antecedentis in necessaria consequentia, non potest deficere veritas consequentis; aliàs posset in bona consequentia antecedens esse verum, & consequens falsum: ergò vt impediatur veritas consequentis, necesse est impedire veritatem antecedentis. Min. autem prob. Hoc consequens *Petrus agit* infertur per necessariam consequentiam ex his præmissis, *Omnis prædeter-*

minatus ad agendum agit: Petrus est prædeterminatus ad agendum; quarum neutram potest Petrus impedire: non maiorem, quia est propositio necessaria; nec minorem, quia licet sit contingens, tamen non est in potestate Petri quod prædeterminetur, vel non: ergò, &c. 5. De ratione causæ liberæ est se determinare ad agendum: sed si creatura prædeterminatur à Deo, non se determinat, sed potius determinatur ab alio: ergò non est libera.

66 Tertium argumentum capitale intendit probare, quod nostra sententia faciat Deum authorem peccati sic. Si Deus prædeterminat causas liberas ad operandum, etiam prædeterminat eas ad actiones pravas, & peccaminosas; rationes enim nostræ de omni actione creaturæ probant, vel de nulla: sed qui prædeterminat aliquem ad actionem pravam, author est peccati: ergò Deus esset author peccati, si prædeterminaret creaturam. Min. prob. Qui ex propria determinatione, & voluntate movet aliquem ad peccandum, est author peccati: sed si Deus prædeterminaret ad actionem peccaminosam, moveret ad peccandum ex propria determinatione, cum prædeterminatio pro solo libito Dei detur: ergò.

67 Respondetur ad 1. negando ant. Ad prob. dist. min. Sunt determinatæ ad vnum in actu

actu primo, & per modum virtutis concedo min. Sunt determinatæ determinatione per modum exercitij, & actus secundi, nego min. & conseq. quia ad actum secundum operandi etiam causæ naturales sunt in potentia, cum non habeant per identitatem ipsam operationem, sed sit aliquid realiter à natura earum distinctum. Undè ex hac parte indigent præmoveri à Deo, motione auferente earum potentialitatem, & constituyente eas in actu causandi suammet operationes; differunt autem à causis liberis, quia istæ non habent virtutem determinatam ad vnam operationem, sed indifferentem ad plures inter se oppositas, & diversas.

68 Dices: ergò quoad exercitium, & actum secundum operandi tam indifferentes sunt causæ necessariae, & naturales, quàm causæ liberae: sed hoc est falsum; aliàs causæ naturales essent liberae libertate contradictionis, seu quoad exercitium, quæ consistit in posse ad extrema contradictione opposita, vt agere, & non agere: sicut libertas contrarietatis, seu quoad specificationem consistit in posse ad extrema contrariæ opposita, vt amare, & odio habere: ergò. Resp. negando conseq. Quia indifferentia causæ liberae ad extrema contradictionis est activa quantum ad vtrumque extremum; & in hoc

consistit libertas quoad exercitium, quod scilicet causa libera per suam virtutem se habeat activè tam erga actionem, quàm erga omissionem, quia vtraque vt sit libera debet fieri, & causari à causa libera. At verò indifferentia causæ necessariae, & naturalis est tantum passiva respectu non agere: quia ipsum non agere non est ab ea effectivè illud causante, sicut est à causa libera. Undè ignis non habet virtutem ad comburendum, & non comburendum, quia non potest ex propria determinatione in vtrumque extremum; sed tantum habet virtutem ad comburendum, & potentiam passivam, seu potentialitatem ad non comburendum.

69 Nota tamen, quod hoc argumentum proposuit sibi D. Thomas quæst. 3. citata de pot. sub his terminis: *Posita causa ex necessitate nature agente, sequitur eius actio, nisi per accidens impediatur: eo quod natura est determinata ad unum. Si ergò calor ignis agit ex necessitate nature: ergò posito calore sequitur calefactio, nec requiritur aliqua virtus superior agens in ipso.* Et soluit sic: *Ad 8. dicendum, quod necessitas nature, per quam calor agit constituitur ex ordine omnium causarum precedentium. Undè non excluditur virtus causa prima.* Hæc D. Thomas: cuius solutionem sic intelligo, quod

neccsitas naturæ, qua ignis operatur dum comburit, non consistit præcisè in eo quod eius virtus sit determinata ad vnam operationem: sed etiam in eo quod iuxta exigentiam huius determinationis Deus ordinavit causas superiores creatas, vt influant in actionem ignis, quando cetera requisita adsunt ex parte causarum inferiorum. Unde sicut talis neccsitas non excludit influxum aliarum causarum, multò minus obstat, vt causa naturalis non indigeat prævia motione Dei, vt exeat in suam operationem: quam motionem semper Deus adhibet vt author naturalis iuxta exigentiam determinationis per modum virtutis, quam habet causa necessaria, nisi fortè ob aliquem specialem finem velit Deus suspendere suum concursum: quo suspenso, ignis non comburet, etiamsi ex natura sua habeat virtutem determinatam ad talem actionem.

70 Ex quo desumo argumentum ad probandum alium concursum adhibere Deum causis naturalibus præter eum, qui iuxta adversarios consistit in actione creaturæ. Nam certum est, quod dum ignis sufficienter applicatus non comburit, Deus suspendit suum concursum, & non ignis: sed si concursus Dei consisteret in actione ignis, æquè posset dici, ignem suspendere suum concursum, quod est ridi-

culum: ergò quia Deus dum concurrat cum igne, alium concursum adhibet distinctum ab actione ignis. Min. prob. Quia supposita sententia contraria, Deum suspendere suum concursum nihil aliud est, quam non causare simul cum igne actionem eiusdem ignis: sed æquè verum est, ignem tunc casus non causare suam actionem simul cum Deo: ergò æquè verum est, ignem suspendere tunc casus suum concursum. Si dicas, suspendere suum concursum esse proprium agentis liberi, qualis non est ignis; bene: Sed etiam est proprium agentis liberi concurrere per distinctum concursum, ac concurrat agens necessariū: quia concursus agentis liberi est subiectivè vitalis, quod esse non posset, si consisteret in actione causæ naturalis.

71 Ad 2. arg. responderi posset cum aliquibus Thomistis, quos suppresso nomine citat Illustriſſ. Palanco in tomo de provident. q. 18. §. 4. prædeterminationem esse impedibilem à voluntate creata per ipsam omisionem actus, ad quem prædeterminatur: quam omisionem potest voluntas ponere. Quæ doctrina videtur conformis Div. Thomæ asserenti, creaturam posse se impedire, ne recipiat gratiam Dei, quamvis non possit ad se advocare eandem gratiam. Cæterum hæc doctrina difficultatem

fatem habet, quia dependet ex mutua prioritate, & causalitate causarum ad invicem: de quo infra agendum est. Propterea aliter resp. distinguendo min. Omne antecedens connexū, &c. si se teneat ex parte actus primi, concedo min. si se teneat ex parte actus secundi, nego min. & conseq. Ad prob. minoris dist. mai. Omne antecedens connexum, &c. determinat ad vnum, si se teneat ex parte actus primi, concedo mai. si se teneat ex parte actus secundi, subdistingo: determinat determinatione opposita suspensioni, concedo: determinatione opposita libertati, neg. mai. & concessa, & negata minori sub eadem distinctione, nego conseq.

72 Explicatur solutio. Ad actionem liberam creaturæ præcedit prioritate naturæ tum virtus causæ indifferentis, & se habens ad vtrumlibet: tum ipse actus, seu causalitas, qua causatur actio libera: quæ causalitas iuxta à nobis dicta consistit in ipsa physica prædeterminatione. Igitur si aliquid connexum cum actione creaturæ pertineret ad actum primum, sive ad virtutem causativam eiusdem actionis necessario tollitur libertas: quia ratione illius connexionis cum actione, maneret virtus causæ determinata ad vnum, scilicet ad agendum, & nullo modo esset indifferentis ad vtrumque extremum

contradictionis: in qua indifferentia virtutis consistit libertas, vt expresse docet D. Thomas 1. contra gent. cap. 68. dicens *Dominium autem, quod habet voluntas supra suos actus, per quod in eius est potestate velle, vel non velle, excludit determinationem virtutis ad vnum, & violentiam causæ exterioris agentis; non autem excludit influentiam superioris causæ, à qua est ei esse, & operari, &c.*

73 Si autem illud, quod antecedit actionem, & connectitur cum ea, se habeat ex parte actus secundi causandi eandem operationem, non potest auferre libertatem: quia potius supponit eam essentialiter, & est actualio eius, & id, quo talis libertas reducitur de potentia ad actum causandi suam operationem; quæ reductio licet auferat suspensionem, & potentialitatem libertatis, non tamen aufert indifferentiam virtutis, sed eam perficit. Hoc autem adeo verum est, vt oppositum sit impossibile, scilicet quod à causa indifferenti indifferentia potentialitatis, & suspensionis oriatur aliqua operatio: quia vnumquodque operatur in quantum est in actu, & non in quantum est in potentia; & in hoc sensu procedit illa probatio nostra de sumpta ex illo principio *ab indifferenti*, &c. Intelligitur enim de indifferenti indifferentia suspensionis, & potentialitatis. Unde

tam

tam longe abest quod voluntas ut sit libera, requirat posse impedire antecedens connexum cum sua operatione, quod sit ipse actus causandi eandem operationem: quod potius si illud posset impedire, posset se impedire ne exerceret suam libertatem, quod est prorsus chimericum; etenim si voluntas se impediret, ne exerceret suam libertatem: per aliquod exercitium suæ libertatis se impediret; unde iam exerceret suam libertatem, & non exerceret, quod est contradictio. Quod autem hoc sequeretur, patet: quia voluntas non potest exercere suam libertatem, nisi actu causando aliquod extremum suæ libertatis: ergo si posset impedire id, quo constituitur actu causans extrema suæ libertatis, posset se impedire, ne exerceret suam libertatem.

74 Sed dices: voluntas dum agit, potest impedire suam operationem: ergo potest impedire id, quo constituitur actu causans suam operationem. Respond. hoc argumentum, quod multoties repetunt, & vrgent adversarij fundatum in eo quod qui potest impedire vnum extremum, potest impedire alterum cum eo connexum, nullius roboris esse, & habere manifestas instantias. Nam prædestinatus potest impedire suam salutem, & tamen non potest impedire

suam prædestinationem, quæ cum salute illius connectitur; & licet adversarij negent hanc secundam partem: nos tamen eam securissimè asserimus cum magno fundamento in Scriptura, & dictis SS. Item quis potest impedire existentiam avis, occidendo illam; & tamen non potest impedire influxum Dei, quo illam conservat: nec ut, credo, audebit aliquis dicere, quod quia in sua potestate est occidere avem, est etiam in sua potestate impedire Deum, ne conservet eam. Cuius ratio est, quia libertas creata est subiecta dominio alterius, scilicet Dei, qui non dedit creaturæ potestatem supra Cælum ipsum: sed tantum supra suas actiones, cum dependentia tamen à prima causa ut à primo movente.

75 Ad 2. prob. principalis assumpti dist. ant. Prædeterminatus ad agendum non potest non agere, in sensu composito prædeterminationis concedo ant. in sensu diviso, nego ant. & consequ. Propositiones de *ly potest* sunt modales, & ideo iuxta dicta in Dialectica debent distinguui, vtrum faciant sensum compositum, vel divinum. Tunc faciunt sensum compositum, quando denotant prædicatum posse convenire subiecto, ut stat sub forma per ipsum importata, ita ut prædicatum coniungitur simul cum forma importata per sub-

subiectum. Econtra verò si denotent prædicatum posse convenire subiecto secundum se sumpto, & præcisi vè à forma importata per illud: tunc faciunt sensum divisum, vt patet in ista *Cæcus potest videre*, quæ in sensu composito est falsa, & in sensu diviso vera: quia visus potest coniungi cum homine, qui est cæcus, non tamen cum ipsa cæcitate. Iuxta quam doctrinā dicimus, quòd prædeterminatus non potest non agere, coniungendo non agere cum prædeterminatione, quod est non posse non agere in sensu composito; potest tamen non agere, coniungendo non agere cum se ipso secundum se sumpto, & cum omnibus constitutivis actus primi, & potestatis ad agendum libere.

76 Sed notandum est, quòd dum dicimus prædeterminatum tantum posse non agere in sensu diviso; non est sensus quòd prædeterminatus non habeat potentiam ad non agendum compositam, & coniunctam cum prædeterminatione, sed illam habebit, si auferatur prædeterminatio. Non enim hoc dicimus: sed potius dicimus potentiam, quam habet prædeterminatus ad non agendum, coniungi, & simul esse cum prædeterminatione; aliàs dum est sub prædeterminatione non esset liber. Cæterum dicimus, talem potentiam non esse ad coniungendum non

agere cum ipsa prædeterminatione: quia hæc coniunctio est impossibilis. Ex his ad probat. antecedentis distinguendæ sunt maior, & minor eodem modo. Ad probat. minoris concessio antecedenti nego consequ. Quia hæc propositio *prædeterminatum non agere est impossibile* est modalis composita, & facit sensum compositum, & ideo est vera absolute; sed non valet consequentia ad alias de ly *potest*: quia istæ admittunt vtrumque sensum, compositum, & divisum; sicut, docente D. Thoma, est falsa ista, *prædestinatum damnari, est possibile*; hæc tamen est vera, *prædestinatus potest damnari*, propter differentiam sensus compositi, & divisi.

77 Alijs terminis solet adhiberi eadem solutio, per distinctionem scilicet potentie antecedentis, & consequentis. Et quamvis, meo videri, termini isti non sint adeo proprii, nec satis congruè applicentur; tamen propter tyrones explicandi sunt. Potentia antecedens dicitur illa, quæ respicit extrema libertatis secundum se sumpta, præscindendo à circumstantijs, cum quibus coniungi possunt, si ponantur. Potentia consequens respicit extrema libertatis vt coniungenda cum circumstantijs, quæ comitantur causam liberam. Sic sedens habet potestatem antecedentem ad standum in eodem in-

instanti, in quo sedet, quia potest ponere stationem secundum se sumptam, & præcisivè à circumstantia sessionis, quæ comitatur subiectum in tali instanti; non tamē habet potentiam consequentem, quia non potest coniungere stationem cum tali instanti ut vestito circumstantia sessionis. Similiter econtrario impotentia distingui solet etiam in antecedentem, & consequentem; & hi termini magis proprii sunt; sed non eodem modo explicantur, ac potentia antecedens, & consequens. Nam impotentia antecedens dicitur illa, quæ antecedit libertatem, & non oritur ex ea; impotentia consequens est quæ oritur ex aliquo exercitio libertatis. Sic qui non habet brevium, nec potest habere est antecedentē impotens recitare, quia carentia brevium antecedit ipsius libertatem, nec ex ea oritur. Sedens verò habet impotentiam consequentem ad standum pro eodem instanti, in quo sedet: sed hæc impotentia oritur ex suppositione sibi libera, scilicet ex libera sessione. Ex his impotentia antecedens pugnat eum libertate: secus impotentia consequens.

78 Item necessitas distingui etiam solet in antecedentem, & consequentem; & explicatur eodem modo, quo impotentia antecedens, & consequens: quia impotentia antecedens ad actum

est necessitas antecedens ad omissionem actus; & similiter de impotentia, & necessitate consequenti. Propriissime autem necessitas distinguitur in necessitatem consequentis, & consequentiæ. Necessitas consequentis datur, quando aliquid inferitur per bonam consequentiam ex antecedenti necessario: quia si antecedens est necessarium, consequens debet esse etiam necessarium, ut patet per regulas dialecticæ circa bonam consequentiam. Hæc necessitas vocatur necessitas absoluta; & quod tali necessitate necessarium est, est absolute necessarium, opponiturque libero, & contingenti. Necessitas consequentiæ datur, quando aliquid inferitur ex antecedenti contingentem, sed per bonam consequentiam: ut hæc *Petrus movetur*, quæ inferitur ex hoc antecedenti *Omne quod currit movetur: Petrus currit*, quod quidem antecedens est contingens propter minorem contingentem. Hæc necessitas vocatur ex suppositione, & conditionalis, quia semper explicatur per aliquam conditionalem necessariam; veritas enim propositionis conditionalis præcisè consistit in illatione consequentis ex antecedenti; ut necessitas consequentiæ, quam habet illud consequens *Petrus movetur* consistit in eo quod sit vera, & necessaria hæc conditionalis. Si *Petrus, currit movetur.* Hæc

79 Hæc necessitas non opponitur libertati, & contingentia eius, quod tali necessitate necessarium est. Hac etiam distinctione necessitatis consequentia, & consequentis sapè utitur D. Thomas, docetque, efficaciam divinæ voluntatis, & infallibilitatem divinæ scientiæ solam necessitatem consequentia imponere rebus. Undè non potest sumi argumentum ad probandum aliquid non esse contingens, vel liberum ex eo quod à Deo sit efficaciter volitum, vel præscitum; sed potius sequitur oppositum, si Deus velit illud fieri libere, & contingentèr. Quia sicut est necessarium necessitate consequentia, ut fiat illud, quod Deus fieri vult: ita eadem necessitate necessarium est, ut fiat eo modo quo Deus fieri vult; ut supra docebat idem D. Thomas.

80 Inquires, quam impotentiam ad non agendum habeat prædeterminatus: antecedentem, an consequentem? videtur enim quod talis impotentia non possit esse consequens: quia ut dictum est, impotentia consequens sequitur, & provenit ab ipso exercitio libertatis: sed impotentia, quam habet prædeterminatus, non est consequens ad exercitium libertatis, quia prædeterminatio antecedit exercitium libertatis: ergo erit impotentia antecedens; & cum

hæc impotentia destruat libertatem. Prædeterminatio etiam opponetur libertati. Resp. quod licet non sit necesse reducere impotentiam, quam habet prædeterminatus, ad aliquod membrum divisionis prædictæ: quia potest dici, talem impotentiam esse impotentiam ad non agendum in sensu composito prædeterminationis, quod quidem non est habere aliquam impotentiam simpliciter, sed secundum quid, & cum addito; tamen dicendum est, eam impotentiam esse consequentem duplici ex causa. Primò, quia licet non consequatur ad exercitium libertatis: consequitur tamen ad ipsam libertatē, & eam supponit essentialiter in eodem instanti, in quo est talis impotentia. Ratio huius est, quia hæc impotentia consequitur ad prædeterminationem, & ex ea oritur: Prædeterminatio autem ut supra dictum est, constituit libertatem in actu causandi operationem liberam; vnde sicut nullus actus potest destruere suam potentiam, sed potius supponit eam, & perficit in eodem instanti, in quo illam actuat: ita evenit in prædeterminatione.

81 Si dicas, hoc esse supponere id, de quo disputamus. Nam AA. contrarij intendunt probare impotentiam, quæ oritur ex prædeterminatione, esse antecedentem, & consequentèr tollere libertatem: quia licet sit

actus causandi operationem, & hac ratione petat præsupponere potentiam causativam eiusdem operationis; tamen quia actuan- do eandem potentiam, determi- nat illam ad vnum, non potest esse actus libertatis, vel actus potentia libera; consequenter- que nec potest esse actus, quo talis potentia constituatur actu causans operationem liberam sed operationem necessariam, vtpo- te cum sit operatio potentia non indifferentis, sed determi- nata ad vnum. Hoc inquam, in- tendunt contrarij AA. nos au- tem respondemus, quod præde- terminatio præsupponit liberta- tem, quia est actus quo libertas, vel potentia libera constituitur actu causans operationem libe- ram: ergo respondemus cum eadem difficultate, quam debe- mus solvere.

82 Sed contra. Quia AA. contrarij negare non possunt, li- bertatem creatam esse poten- tialem in ordine ad actum cau- sandi suam operationem libe- ram, cum non semper sit in actu causandi illam; sed aliquando sit in actu causandi extremum oppositum, scilicet omissionem operationis: ergo dum actu il- lam causat, debet esse coniun- cta cum ipso actu causandi, & reducta de potentialitate ad il- lum actum: ergo talis actus cau- sandi essentialiter supponit eam- dem libertatem, quam actuat.

Sed nos supra probatum relin- quimus, actum, quo creatura constituitur actu causans suam operationem, non posse esse ip- sam operationem, sed debere esse aliquid à solo Deo causa- tum in creatura, scilicet motio- nem passivam, seu prædetermi- nationem: ergo prædetermina- tio præsupponit essentialiter ip- sam libertatem, sicut actus po- tentiam, quam actuat; conse- quenterque non petendo prin- cipium, nec cedendo diffi- cultati, sed conformiter ad pro- bata asserimus, prædetermina- tionem consequi ad ipsam liber- tatem, & impotentiam, quæ ex ea oritur, esse consequentem. Quod autem prædeterminatio determinet ad vnum: iam supra dictum est, hanc determinatio- nem auferre suspensionem, & po- tentialitatem causæ liberæ, non autem indifferentiam potestatis, in qua consistit libertas.

83 Alia ratio quare talis impotentia est consequens, est: quia sequitur ad exercitium no- stræ libertatis, si nomine exer- citij libertatis intelligatur non ipsa operatio, quæ est effectus causæ liberæ, sed causalitas, seu actus causandi illam: quæ qui- dem causalitas non incongruè dici potest exercitium libertatis, quia per ipsam reducitur liber- tas ad actum, & exercetur cau- sando in actu extremum deter- minatum. Et cum hæc causali-
tas

tas iuxta dicta sit ipsa prædeterminationio: etiam prædeterminationio dici potest exercitium nostræ libertatis. Vide quàm longe abest vt prædeterminationio tollat libertatem, cum potius sit exercitium eiusdem libertatis. Aliter explicant aliqui Thomistæ; quomodo prædeterminationio, & impotentia, quæ ex ea oritur, sit consequens ad nostram libertatem: quia nimirum etsi non sit consequens ad nostram operationem liberam in se formalitèr sumptâ, consequitur tamen ad eandem liberam operationem vt eminentèr contentam in divina voluntate, quæ illam efficacitèr vult, & volendo causat media prædeterminatione intrinseca, seu motione, qua movetur voluntas creata vt causet suam operationem.

84 Hæc dicta sunt occasio-
ne explicandi terminos, qui in
hac quæstione, & alijs liberta-
tem concernentibus frequentèr
vsurpantur. Nunc autem rever-
tamur ad propositum; adhuc
enim Iesuitæ multa opponunt
contra prædictam distinctionem
sensus compositi, & divisi. Re-
plicant ergò sic. Prædetermina-
tus non potest ponere omis-
sionem actus, nec in sensu com-
posito prædeterminationis, nec
in sensu diviso: ergò nullo mo-
do habet potentiam ad non
agendum. Ant. quoad primam
partem cõceditur à nobis: quoad

secundam probatur. Qui non
potest à se dividere prædetermi-
nationem, non potest ponere
omis-
sionem in sensu diviso: sed
prædeterminatus non potest à
se dividere prædeterminatio-
nem: ergò. Cætera constant, &
mai. prob. Ponere omis-
sionem in sensu diviso est ponere omis-
sionem divisam à prædetermina-
tione: sed qui non potest divide-
re à se prædeterminationem, non
potest ponere omis-
sionem divi-
sam à prædeterminatione: er-
gò qui non potest dividere à se
prædeterminationem, non po-
test ponere omis-
sionem in sensu
diviso.

85 Ceterum ex hoc argu-
mento probari posset, quòd cæ-
cus nec in sensu diviso cœcitat-
is posset videre, quia non potest
à se dividere cœcitatem. Dices:
esse disparitatem, quia potentia
cœci est tantum passiva ad reci-
piendum visum, quem alius po-
test in eo causare; at potentia
agentis liberi debet esse activa
ad causandum activè in se ex-
trema suæ libertatis, & à se re-
pellendum quidquid cum eis
componi non potest. Sed contra,
quia iam supra probatum est li-
bertatem esse quidem activam
respectu extremorum, circa quæ
exercenda est; cæterum respectu
causalitatis, seu actus, quo con-
stituitur actu causans ea, non
posse esse activam, sed purè pas-
sivam ad recipiendum eundem
Ff 2 actum

actum ab alio. Sicut autem potentia libera constituitur actu causans suam operationem per prædeterminationem: ita constituitur actu causans omissionem per carentiam prædeterminationis, vel potius per aliam prædeterminationem ad actum occasionantem omissionem. Unde non requiritur, quod potentia libera possit à se activè dividere prædeterminationem: sed sufficit quod sit in potentia passiva ad carentiam prædeterminationis, vel ad aliam prædeterminationem ad actum occasionantem omissionem.

86 In forma ad arg. nego secundam partem antecedentis: ad eius prob. nego mai. Ad cuius prob. dist. mai. est ponere omissionem divisam à prædeterminatione in sensu identico, concedo mai. in sensu formali, vel reduplicativè ut divisam nego mai. Et sub eadem distinctione minoris nego consequ. Ponere omissionem in sensu identico divisam à prædeterminatione est ponere omissionem, quæ identicè, & materialitèr erit divisa, si ponatur; sed non est ponere illam reduplicativè ut divisam, nec hoc requiritur ad potestatem omittendi: quia activitas causæ liberæ non petit se extendere ad dividendam à se prædeterminationem.

87 Dices: Si voluntas dum amat, non posset dividere à se

amorem, non posset ponere omissionem amoris: sed hoc ideo est, quia amor est incompatibilis cum sui omissione: ergo cum prædeterminatio sit incompatibilis cum omissione actus, ut voluntas possit ponere omissionem, debet habere potentiam ad dividendam à se prædeterminationem. Resp. causalem minoris esse falsam: quia incompatibilitas amoris, & eius omissionis non est præcisa, & adæquata ratio, cur potentia libera ut possit ponere omissionem, requirat potentiam ad activè à se dividendum amorem: sed ultra hoc ea est ratio, quod ommissio amoris est unum ex extremis libertatis, circa quæ debet se habere activè libertas ipsa causando ea. Et cum idem sit activè causare, seu ponere omissionem amoris, ac expellere amorem; sicut idem est causare activè privationem, & activè expellere formam: ideo qui potest causare omissionem, necessario debet posse expellere, seu activè à se dividere amorem. Prædeterminatio autem non est extremum libertatis; & ideo erga illam voluntas non se debet habere activè, nec auferendo, nec ponendo. Alia plura magis sophismata, quam argumenta contra distinctionem sensus compositi, & divisi vide apud Illustriss. Palanco tom. de provid. quest. 17.

88 Ad tertiam probat. assumpti principalis resp. quod si aliquid probaret, probaret etiam vel prædestinationem non esse necessariam ad salutem cuiuscunque salvandi, vel eam esse à nobis consequibilem. Et quamvis advertarij hanc secundam partem admittant, vt videre est in P. Ayendaño disp. 17. cap. 3. §. 7. nobis tamen sufficiat, quod præcipuum, & ferè vnicum eorum fundamentum non magis cogat nos ad deferendam sententiam nostram, quam deterreat à tenendo, quod prædestinationatio non in hominum, sed in solius Dei est potestate. His itaque quia Theologicis, omisis, ad argumentum in forma dist. mai. Qui non habet, nec potest acquirere, &c. id quod essentialiter requiritur ex parte actus primi, & potestatis, concedo mai. id quod essentialiter requiritur ex parte actus secundi, nego mai. & sub eadem distinctione minoris nego consequ. Ratio distinctionis est, quia qui non habet, nec acquirere potest ea, quæ constituunt actum primum, & potestatem ad operandum: eo ipso caret potestate ad operandum, vt per se patet, & consequenter non potest esse liber. Caterum prædeterminatio licet sit requisita essentialiter ad agendum, non constituit potestatem ad agendum, sed supponit eam constitutam, & solum

se habet vt actus secundus causandi operationem; proindeque etiam si non sit acquiribilis à creatura, manet illa potestas operandi, & non operandi.

89 Per quod patet ad probat. eiusdem maioris. Ideo enim qui ligatus est catenis, non omittit liberè deambulationem: quia catenæ sunt impedimentum se tenens ex parte potentiae ambulationis. Pro cuius intelligentia notandum est, quod cum deambulatio sit motus localis, & motus debeat fieri per aliquod spacium: quod quidem spacium semper est repletum aliquo corpore, & duo corpora non possint esse in eodem loco; ideo potentia deambulandi non solum constituitur ex virtute locomotiva animæ, & integritate, vel sanitate membrorum: sed etiam requirit virtutem expellendi à suo loco corpus obuium, quod occupat spacium, per quod debet fieri motus. Et quia catenæ non sunt tale corpus, quod possit vinci à virtute hominis, & sic expelli à suo loco: ideo impediunt, & auferunt potestatem deambulandi.

90 Dices: non minus prædeterminatio est impedimentum ad omissionem actus, quam catenæ ad deambulandum: ergo si catenæ auferunt potentiam deambulandi, etiam prædeterminatio auferit potentiam omittendi actum, & consequenter liber-

tatem. Confirmatur. Qui non potest tollere impedimentū pug-
nans essentialiter cum existentia
alicuius extremi, non potest po-
nere illud extremum: sed præ-
determinatio est impedimentum
pugnans essentialiter cum omis-
sione actus: ergo qui non potest
tollere prædeterminationem, non
potest ponere omissionem actus.
Resp. primo instando. Non mi-
nus actus est impedimentum
omittendi, quam catenæ deam-
bulandi: ergo si catenæ auferunt
potentiam deambulandi, etiam
actus auferit potentiam omitten-
di. Sicut ergo adversarij nega-
bunt antecedens, quia actus non
est impedimentum omissionis
impediendo potentiam ad illam,
sed quia ex natura sua est incon-
iungibilis cum omissione: catenæ
vero impediunt deambulationem,
impediendo potentiam am-
bulativam; ita nos propter eam-
dem rationem negamus antece-
dens sui argumenti: quia præde-
terminatio non est impedimen-
tum omissionis, quia impediatur
potentiam ad illam, sed quia ex
natura sua est inconiungibilis cum
omissione actus propter conne-
xionem, quam habet cum actu.

91 Ubi valde notandum est,
quod catenæ ideo impediunt de-
ambulationem, quia impediunt
potentiam ad illam: non vero
ideo impediunt potentiam ad
illam, quia impediunt deambu-
lationem; e contra autem præ-

determinatio non ideo infert es-
sentialiter actum pugnantē cum
omissione, quia impedit omis-
sionem: sed potius ideo impedit
omissionem, quia infert essentia-
liter actum pugnantem cum ea.
Vnde prædeterminatio propriè
loquendo non est impedimentum
omissionis, quia non impedit
illam ratione sui, sed ratione
actus, cum quo connectitur; &
sicut actus licet impediatur omis-
sionem, non impedit potentiam
ad illam: ita prædeterminatio.
Per quod patet ad replicam ne-
gando ant. & conseq. Ad con-
firm. dist. mai. Qui non potest
tollere, &c. Si tale impedimen-
tum pugnet cum existentia illius
extremi, impediendo potentiam
ad illud, concedo mai. Si impe-
diatur præcise inferendo aliquid
incompatibile cum tali extremo,
& supponens essentialiter poten-
tiam ad idem extremum, nego
mai. & dist. min. Eodem modo,
& nego conseq.

92 Ad id autem, quo vrge-
tur tertia probatio assumpti prin-
cipalis ex modo, quo à nobis ex-
plicatur prædeterminatio; resp.
Talem modum non esse alium
ab eo, quo vtuntur Thomistæ
dum asserunt, prædeterminatio-
nem se tenere ex parte actus se-
cundi, & constituere potentiam
in ratione principij actualis suæ
operationis: licet fortè à nobis
amplius illustratus sit, & declara-
tus. Vnde nec argumentum ex

eo desumptum addit specialem difficultatem; ad quod nego mai. Ad eius probationem nego min. Quia posse causare, vel potestas causandi suam operationem non constituitur per actu causare illam, sed potius actus causandi illam supponit essentialiter potestatem constitutam. Vnde etsi aliquis non habeat, nec possit acquirere actum causandi suam operationem, habet tamen potestatem causandi illam: quia potestas causandi suam operationem non debet, nec potest esse activa erga ipsum causare, seu erga actum, quo constituitur causans, vt supra dictum est, & probatum: sed solum erga suam operationem.

93 Dices: qui non habet, nec potest habere actum causandi suam operationem, non potest esse actu causans suam operationem: sed qui non potest esse actu causans suam operationem, non potest causare, quia potentia, quæ non potest reduci ad actum, est impossibilis: ergo, &c. Resp. Concedendo totum, ex quo nihil contra nos; quia aliud est non habere, nec posse habere actum causandi; aliud autem non habere, nec posse acquirere. Ad habendum enim, vel ad posse habere, sufficit potentia passiva ad recipiendum ab alio ipsum causare, vel actum causandi; ad acquirendum vero requiritur potentia activa erga ipsum cau-

sare; & hæc est impossibilis propter dicta: quia nempe si creatura active se haberet erga suum causare, necessario causaret efficienter suum actum causandi; & cum hoc non posset facere per ipsum actum causandi, aliàs idem esset causa efficiens sui ipsius: deberet esse per alium actum, vel per aliud causare, & sic iretur in infinitum, vt supra arguebamus in prima probatione conclusionis.

94 Vrgebis: ergo potestas: quam habet creatura ad causandum suam operationem est pure passiva; & consequenter creatura merè passivè se habet erga suam operationem, quod est hæresis Calvinii. Resp. negando hoc ultimum consequens, & distinguendo primum. Est pure passiva erga suum causare, seu erga actum, quo constituitur causans suam operationem, concedo consequ. est purè passiva erga suam operationem, nego consequ. Quia erga suam operationem verè se habet activè, & efficienter illam causat; & hoc est quod negabat Calvinus, & ideo erravit. Nos autem hoc supposito, ex eo probamus, quod non possit activè se habere erga suum actum causandi. Vrgebis adhuc: libertas est potentia activa ad causandum suam operationem: ergo activè se habet in ordine ad causandum suam operationem. Resp. Etiam has propositiones admittere eandem di-

distinctionem; posse tamen, & debere concedi absolutè, quin inde sequatur aliquid contra dicta. Quia adhuc non sequitur, libertatem esse activā erga ipsum actum causandi; sicut licet libertas, & potestas Dei sit potestas activa ad creandum mundum: non tamen est activa, id est effectiva actus, quo constituitur activè causans, & creans mundum; nam hic actus est ipsa actio Dei immanens cum ipso identificata, quam Deus minimè causat, nec eius potestati subiacet: sed habet eam semper per suam essentiam, & naturam.

95 Replicabis. Si Deus non haberet per identitatem actum, quo constituitur causans mundum: non haberet liberam potestatem causandi mundum, quia talem actum non potest acquirere causando illum in se ipso: ergo ut aliqua potentia sit libera, & activa ad causandum, debet vel habere ipsum actum causandi, vel posse illum acquirere, si non habet. Sed qui non est prædeterminatus, nec habet actum causandi suam operationem, quia non habet prædeterminationem, in qua iuxta nos consistit actus causandi; nec illum potest acquirere, cum non possit acquirere prædeterminationem: ergo non est liber. Resp. Negando causalem antecedentis; non enim ideo libertas Dei petit habere per suam essentiam actum cau-

sandi, quia non potest illum acquirere; sed quia est libertas omnino activa, seu actualis nullam habens potentialitatem in ordine ad actum, quo constituitur causans: & quia ita est actualis, non potest acquirere suum actum causandi, cum nemo possit acquirere id, quod habet à se per identitatem. At libertas creaturæ est potentialis in ordine ad suum actum causandi: ob quam rationem nec petit illum semper habere, nec posse illum acquirere: quia si posset acquirere esset activa erga illum, quod repugnat propter sæpius dicta. De essentia ergo libertatis primæ, seu increatæ est non posse acquirere suum actum, non propter defectum activitatis, sed propter summam actualitatem, quæ petit identificare secum suum actum causandi, & consequenter semper illum habere. De essentia autem libertatis secundæ, seu creatæ est etiam non posse acquirere suum actum causandi, sed propter defectum actualitatis, est tamen de essentia eius posse illum habere recipiendo à causa prima.

96 Ad quartam probat. assumpti principalis nego ant. Ad eius probat. nego min. Ad cuius probat. resp. primò distinguendo mai. Qui non potest impedire, &c. Non potest impedire veritatem consequentis: si tale antecedens inferat non solum veri-

tatem consequentis, sed etiam eius impedibilitatem nego mai. si tale antecedens solum inferat Veritatem consequentis, & non eius impedibilitatem, concedo mai. & dist. min. Eodem modo: non potest impedire antecedens, ex quo, &c. Sequitur illud consequens, & simul eius impedibilitas, concedo min. Sequitur illud consequens tantum, & non eius impedibilitas, nego min. & consequ. Itaque cum prædeterminatione ad actum supponat essentialiter libertatem; & indifferentiam ad agere, & non agere: quidquid sequitur ex prædeterminatione, sequitur cum modo libertatis, & impedibilitatis: quia prædeterminatio est motio ad agendum non ut cumque, sed ad agendum iuxta naturam virtutis, quam actuat, & reducit ad actum; & quia hæc est potentia libera: ideo prædeterminatio movet ad agendum libere.

97 Et retorqueo argumentum sub eadem forma. Prædeterminatio non pugnat, nec potest impedire veritatem antecedentis, ex quo per legitimam, & necessariam consequentiam sequitur hoc consequens *Petrus agit libere*: ergo prædeterminatio non pugnat, nec potest impedire veritatem huius consequentis. *Petrus agit libere*; consequenterque non pugnat, cum libertate. Probat, ant. Hoc

consequens *Petrus agit libere* sequitur per bonam consequentiam ex hoc antecedenti, *Omnis prædeterminatus ad agendum agit libere*: *Petrus est prædeterminatus*: sed prædeterminatio non pugnat, nec potest impedire veritatem huius antecedentis: ergo. Maior est certa, & minor a nobis per totam questionem probata est. Negabant tamen adversarij suppositum illius, & dicent, quod prædictum antecedens quantum ad maiorem implicat in terminis, quia implicat in terminis prædeterminatum agere libere; unde prædeterminatio se ipsa impedit, & pugnat cum veritate illius antecedentis. Hoc utique dicent; sed unde nam, quæso illud probabunt? Si ex hoc eodem medio, quod nunc obijciunt: iterum licebit nobis illud eodem modo retorquere; & sic quantum attinet ad hoc medium, nihil proficiet, & debent aliud querere.

98 Sicut ergo dam AA. contrarij ex efficacia divinæ voluntatis prædefinientis actus nostros intendunt concludere destructionem libertatis eorum; sed per oppositum nos respondemus, quod potius divina voluntas est antecedens, ex quo per necessariam consequentiam sequitur libertas actuum nostrorum: quia ut docet D. Thomas supra relatus, ex hoc ipso quod necesse est fieri quod Deus vult, si Deus vult

nostros actus libere fieri, ipsi liberi erant; ita de prædeterminatione dicendum est, dum assumitur pro antecedenti, ex quo per bonam consequentiam inferatur existentia nostri actus.

99. Hæc solutio si non est optima, est tamen sufficiens; cæterum resp. 2. distinguendo eandem mai. Qui non potest impedire antecedens, &c. Antecedens necessarium, concedo mai. antecedens contingens, nego mai. Et dist. min. quoad secundam partem eodem modo, & nego consequ. Ratio huius solutionis est, quia dum antecedens, ex quo sequitur aliquod consequens, est necessarium, datur non solum necessitas consequentiae, sed etiam consequentis, ut supra n. 78. dictum est. Unde consequens est absolute necessarium, ideoque in impedibile. Quando vero antecedens est contingens, ut est illud antecedens argumenti propter minorem, quæ contingens est: tunc necessitas, quæ datur in consequenti est tantum necessitas consequentiae, & non consequentis; unde consequens semper remanet contingens, & impedibile. Si autem dicas, quod ex hoc tantum habetur illud consequens esse impedibile ab eo, qui potest impedire antecedens, non autem ab eo, qui non potest, qualis est creatura: contra est. Quia hoc iam est recurrere ad alium

medium de eo quod qui non potest impedire id, quod connectitur cum aliquo extremo, non potest impedire tale extremum; de quo iam supra diximus esse falsum, maxime quando id, quod connectitur cum illo extremo, supponit essentialiter potentiam ponendi, & omittendi tale extremum, ut contingit in prædeterminatione.

100. Accipere aliam solutionem distinguendo etiam eandem mai. Qui non potest, &c. non potest impedire illud consequens, ut consequens est formaliter, & ut illatum ex antecedenti, concedo mai. non potest impedire illud secundum, se, & entitativè sumptum, nego mai. Et sub eadem distinctione minoris nego consequ. Est dicere, quod hoc consequens *Petrus agit* potest accipi vel ut est in se quædam operatio ex parte rei in quo sensu nihil requirit ad sui impedibilitatem, nisi potentiam non operandi, quæ non dependet à potestate impediendi aliud quodcumque: non enim definitur libertas, nisi per ordinem ad agere, & non agere. Potest etiam considerari ut consequens est formaliter: in quo sensu dicit relationem ipsam consequentiae, seu illationis ex suo antecedenti. Unde non posse impedire illud formaliter ut consequens est, est non posse impedire consequ. seu illationem, quæ datur inter ta-
le

le consequens, & suum antecedens, quod libenter concedimus: immò ex hoc ipso probavimus supra nostram sententiam quia omne contingens debet habere aliquam causam, ex qua inferatur per necessariam consequentiam. Cæterum consequentiam esse in impedibile non arguit, quòd consequens sit in impedibile; sicut non arguitur, consequens esse necessarium, ex eo quòd consequentia ab antecedenti ad illud sit necessaria.

101 Ex his solui possunt alia plura similis formæ, quæ ab adversarijs obijciuntur: nec non desumitur contra eos non contemnendum argumentum. Nam si vera esset eorum doctrina, sequeretur nullam dari contingentiam in rebus naturalibus: ergò per idem medium, per quod putant se defendere libertatem, tollunt contingentiam à rebus. Sequelam probo supponendo, quòd pluvia hodierna semper est contingens, tam dum est futura, quam dum actualiter existit; est etiam contingens contingentia naturali, quia potest impediri per causas naturales. Quo supposito ut omninò certo, sic argumentor. Causæ naturales non possunt impedire antecedens, ex quo per necessariam consequentiam sequitur hoc consequens *hodie pluit*: ergò non pos-

sunt impedire veritatem eiusdem consequentis, & consequenter nec existentiam pluviae. Conseq. patet ex modo arguendi contrariorum, & ant. prob. Hoc consequens inferitur per necessariam consequentiã ex hoc antecedenti, *Si Deus vult hodie pluvie, hodie pluit: Deus vult hodie pluvie*: sed causæ naturales non possunt impedire tale antecedens; non quidem maiorem, quia est necessaria: nec minorem, quia voluntas, qua Deus vult pluviam non præsupponit in eo aliquam scientiam mediam de operatione conditionata causarum naturalium; nisi forte velint adversarij ponere aliam scientiam mediam pro futuris contingentibus naturalibus, sicut eam ponunt pro contingentibus liberis: ergò illud consequens, scilicet existentia pluviae hodiernæ, non erit impedibile à causis naturalibus; & consequenter non erit contingens naturale.

102 Ad quintam probationem assumpti principalis nego min. quoad primam partem: quia determinari ab alio non pugnat cum eo quòd creatura determinet se: sicut moveri ab alio non pugnat cum eo quòd moveat se. Immo sicut ideò movet se, quia movetur ab alio: ad hoc enim movetur, ut scilicet moveat se, & agitur ut agat, ut inquit P. August. Exponendo illud Apostoli *Qui Spiritu*

Dei aguntur, &c. Ita ideo se determinat, quia prædeterminatur ab alio; ad hoc enim prædeterminatur, ut se determinet. Dices tamen: si creatura prædeterminatur à Deo, antecedenter, & pro priori ad suam determinationem est determinata: ergo non potest se determinare; quomodo enim se determinabit id, quod iam supponitur determinatum? Huic replica forte aliquis responderet, quod creatura antecedenter, & pro priori ad suam determinationem supponitur determinata causaliter, & extrinsecè: non autem formaliter, & intrinsecè; unde adest locus, ut etiam si præsupponatur determinata à Deo, ipsa quoque determinet se. Sed de hac solutione quid sentiendum sit infra dicemus.

103. Nunc autem insto in primis argumentum. Nam si illud, quod prædeterminatur ab alio, non potest se determinare, quia supponitur determinatum: ergo nec illud, quod præmoveretur, potest se movere, quia supponitur motum. Sed contrarij negare non possunt quod aliquid quod est præmotum, possit movere, & moveat se: ergo nullam vim habet argumentum. Minor sub sumpra prob. Nam ipsi licet acriter impugnent prædeterminationem ut incomponibilem cum libertate actuum nostrorum: non

tamen impugnant eam ex eo quod tollat vitalitatem eorum; unde nec impugnant eam, quia impossibilis sit, sed quia aufert libertatem; immò potius dicunt, quod si Deus velit necessitare creaturam ad volendum aliquid, aptissimum medium ad hoc sit prædeterminatio. Concedunt ergo, Deum posse præmovere creaturam ad volitionem necessariam, & consequenter ad actus vitales necessarios. Sed creatura dum elicit operationem vitalem necessariam, movet se, quia hoc est de essentia viventis ut talis, quod scilicet non sit purè motum, sed moveat se: ergo quod aliquid sit præmotum ab alio, non impedit quod moveat se. Ex quo iam vides, quod præsens replica quantum ad id, in quo facit vim, etiam vrget adversarios; nec ullius esset momenti, si loco prædeterminationis uteremur semper nomine *præmotio- nis*, quo frequenter utitur D. Thomas, parcissime autem nomine *prædeterminationis*, ut observavit Illustriss. Palanco. Unde fortasse melius esset omnino non uti hoc termino *prædeterminationis*, nisi in sensu supra explicato in principio quæstionis, prout est idem quod prædefinitio nostri actus liberi.

104. Verumtamen quia dum constat de sensu eius, quod dicitur, parum curandum est de

vocibus; pro solutione replicæ, & simul pro maiori explicatione physicæ prædeterminationis notandum est, quod creaturam se determinare ad agendum includit determinationem activam, & passivam, ita ut creatura simul sit activè determinans se, & passivè determinata à se; sicut creaturam movere se dicit motionem, seu motum activum, & motum passivum simul. Nam si creatura movet, necessario est, activè movens: & si ipsamet est quam movet, necesse est quod etiam ipsa sit passivè mota. Rursus, determinatio activa, & motus activus distingui debet realiter à determinatione, & motu passivis, quia se habent sicut causa, & effectus; nec dici potest, quod creaturam se determinare, & movere sit per solam denominationem extrinsecam; quia creatura intrinsece est movens, & determinans se, & etiam intrinsece est mota, & determinata. Motus ergò passivus, & determinatio passiva, qua voluntas constituitur passivè mota, & determinata à se, est ipsa operatio voluntatis; quia ipsa est motus, quem in se causat voluntas; unde, & actus voluntatis consuevit appellari motus eiusdem voluntatis. Motus autem activus, & determinatio activa, qua voluntas constituitur activè se determinans, &

movens, est causalitas, seu actus, quo constituitur actu causans suum motum, & determinationem passivam, scilicet suam operationem: & hæc causalitas iuxta sæpius dicta est prædeterminationis.

105 Præterea notandum est, quod hæc determinatio, & motio activa est simul activa, & passiva secundum diversos respectus. Prout enim comparatur ad operationem creaturæ est activa: quia est actus, seu causalitas, qua creatura constituitur actu causans eandem operationem. Prout verò comparatur ad Deum, à quo descendit, est passiva: quia est terminus actionis immanentis Dei activè moventis creaturam; & insuper quia per talem motionem; quæ est terminus actionis divinæ constituitur creatura passivè mota, non à se sed à Deo. Unde per eandem motionem; & determinationem intrinsecam constituitur creatura passivè mota, & determinata à Deo, & simul activè movens, & determinans se in actu secundo; passivè autem mota, & determinata à se constituitur per suam operationem, ut dictum est. Et in hoc consistit quod Deus movendo, & determinando creaturam movet illam, & determinat, ut moveat, & determinet se: quia motio, quam imprimat creaturæ, ex na-

tura sua est actiuosa, seu actiua per modum actus secundi : & recepta in creatura constituit illam actu moventem, & determinantem se, & causantem suam operationem.

106 Debet ergo considerari hic ordo inter Deum moventem, & creaturam motam. Primo enim Deus movet creaturam per suam actionem immanentem; cui motioni correspondet tamquam effectus creatura mota à Deo; & quia creaturam esse motam à Deo non est pura denominatio extrinseca: necesse est, quod aliquid imprimat Deus creaturæ, ratione cuius constituatur intrinsecè mota ab ipso Deo. Sed quia iterum creatura non ita movetur à Deo, ut tantum sit mota, & non movens: sed potius movetur, ut se moveat; per eandem motionem, qua movetur à Deo, movet se activè, quia per illam constituitur activè causans in se suum motum passivum, qui est sua operatio. Actio itaque Dei activè moventis creaturam est prior natura motione activa simul, & passiva recepta in creatura, qua passivè movetur à Deo, & activè movet se; & hæc eadem motio activa simul, & passiva est prior natura motu passivo, quo creatura constituitur mota à se.

107 Quod totum ut clarius percipiatur explicatur trito, &

vulgari exemplo supra posito de manu movente baculum moventem aquam. In hoc ergo interveniunt hæc tria, scilicet manus, baculus, & aqua: ex quibus manus à nullo aliorum duorum movetur: (quod enim moveatur ab anima non facit ad propositum.) Undè respectu aliorum est movens non motum; baculus verò est simul movens, & motum, quia movetur à manu, & movet aquam: & per eundem motum, quo constituitur passivè motus à manu, constituitur activè movens aquam. Hæc autem, scilicet aqua est motum non movens, quia per motum, quem in se recipit non constituitur movens aliud, sed tantum passivè mota. Sicut ergo motio activa manus moventis baculum est prior natura motu passivo simul, & activo baculi, quo movetur à manu, & movet aquam; & hic idem motus passivus simul, & activus baculi est prior natura motu aquæ, quo tantum passivè movetur à manu, & baculo: ita similiter evenit in prædeterminatione.

108 Hæc est, ni fallor, doctrina ex cuius penetrationis defectu evenisse credo, ut tam difficilis appareat prædeterminatio Thomistica, quod etiam aliqui Thomistica Scholæ satis addicti in alienum sensum eam detorqueant: ut videre est in *Illustr.*

striff. Palanco, qui solam prædeterminationem extrinsecam consistentem in actione Dei immanente tuctur : cuius fundamenta ex immediate à nobis dictis facile solvi possunt. Optarem sanè plurimum, vt hic Illustriff. Pariter, & sapientissimus Magister, qui in oppugnandis principijs scientiæ mediæ, & plurimis aduersariorum argumentis contra physicam prædeterminationem solvendis feliciter in suo doctissimo tomo de provid. Et maxima cum laude laboravit, hanc doctrinam aduertisset. Felicius credo laborasset, nec tam utilem laborem magna ex parte casum redderet, dum pro sua singulari sententia tuenda cogitur arma vertere contra Thomistas.

109 Itaque ad replicam, cuius occasione hæc omnia dicta sunt, dist. ant. Antecedenter, & pro priori ad suam determinationem est determinata : antecedenter ad suam determinationem activam simul, & passivam, nego ant. antecedenter ad suam determinationem purè passivam, concedo ant. & nego conseq. Quia quòd creatura supponatur determinata antecedenter ad suam determinationem passivam non impedit, quòd se determinet, causando in se suam determinationem purè passivam ; immò cum iuxta dicta, determinatio, quæ antecedit determinationem pu-

rè passivam creaturæ, sit determinatio simul activa, & passiva, qua creatura constituitur determinata passivè à Deo, & activè determinans se : tam longè abest quòd creatura sic determinata non determinet se, quòd potius per ipsamet determinationem fit, vt determinet se.

110 Dices: antecedenter ad determinationem creaturæ activam simul, & passivam Deus determinat creaturam: ergò antecedenter ad propriam determinationem quocumque modo sumptam creatura est determinata à Deo. Consequentia patet, quia implicat Deum determinare creaturam, & creaturam non esse à Deo determinatam. Antecedens verò prob. ex à nobis dictis. Nam actio Dei activè determinantis, & moventis creaturam est prior natura determinatione activæ simul, & passivæ, cum sit causa eius: ergò. Respondeo, hic locum habere distinctionem supra insinuatam de determinatione causali, & formali. Iuxta quàm dist. consequens. Est determinata à Deo causaliter, & extrinsecè, concedo conseq. intrinsecè, & formaliter nego conseq. Quia vt dictum est, determinatio, qua creatura intrinsecè, & formaliter constituitur passivè determinata à Deo, eadem est, ac determinatio, qua constituitur activè determinans se; unde non potest esse prior, nec

nec antecedere determinationem activam, qua creatura determinat se: licet verum sit quod determinatio, qua Deus determinat causaliter creaturam, antecedit determinationem eiusdem creaturæ, tamquam causa eius.

III. Et si quæras, quare hæc solutio, & distinctio determinationis causalis non possit statim applicari replicæ supra factæ contra solutionem quintæ probationis; respondeo, ideo non posse, quia nisi tam accuratè distinguatur inter determinationem activam, & passivam, qualiter à nobis factum est: vel cogemur negare prædeterminationem intrinsecam distinctam ab operatione creaturæ, quod esset incidere in sententiam Illustriss. Palanco; vel si admittatur intrinseca prædeterminatio, replica facta manet in sua vi. Utrumque probatur. Quia vel determinationem formalem, & intrinsecam, qua creatura se determinat, præcedit aliquid distinctum ab actione immanente Dei, vel non? Si præcedit: ergo cum illud debeat esse intrinsece receptum in creatura, iam creatura non solum erit causaliter, & extrinsecè determinata antecedentè ad suam determinationem, sed etiam intrinsecè, & formaliter; unde nulla erit solutio. Si non præcedit: ergo non datur prædeterminatio in-

trinseca distincta ab actione creaturæ, quæ est sententia Illustriss. Palanco.

112. Restat tamen satisfacere cuidam cogitationi, quæ potest alicui in mentem venire, scilicet quòd in supradictis pro eodem usurpamus creaturam movere se, & determinare se, quòd quidem etiam nobis ipsis fatentibus falsum est. Nam movere se convenit etiam agentibus non liberis, dummodo sint viventes; determinare autem se est proprium agentium liberorum: ergo aliquid amplius requirit determinare se, quam movere se. Sed hoc nihil aliud esse potest, nisi quòd id, quod determinat se, excludit præviam determinationem ab alio factam: movere autem se non dicit exclusionem alterius præmoveantis: ergo licet possit componi, quòd aliquid præmoveatur, & tamen moveat se; non tamen potest componi quòd prædeterminetur, & determetur se: ergo cum determinare se sit proprium agentis liberi, prædeterminatio non potest componi cum libertate. Respondeo, nos æquiparasse movere se, & determinare se non quantum ad omnia, sed solum quantum ad id, in quo vim faciebat replica supra facta, scilicet quantum ad prioritatem, & posterioritatem moveantis, & moti, & prædeterminantis, & determinati. Fatemur tamen, dif-

differentiam aliquam esse inter prædicta; sed negamus esse eam, quam assignat argumentum. Unde concessio enthymemate, nego min. subsumptam. Differentia ergo inter movere se, & determinare se stat in eo, quod determinare se supponit in agente indifferentiam virtutis ad utrumlibet: & ideo est proprium agentium liberorum; movere autem se exterminis non perit talem indifferentiam virtutis.

113 Ultimum argumentum capitale latam habet quæstionum inter Theologos, qui videndi sunt, & præcipue Illustriss. Palanco tomo citato de provid. q. 19. & 20. Ubi satis vindicant sententiam nostram ab inconvenienti, quod contra eam intendunt deducere adversarij. Breviter tamen dico cum communi Thomistarum doctrina, Deum prædeterminare ad actum peccati, seu ut communiter dicitur, ad materiale peccati; non autem prædeterminare, vel aliquomodo causare malitiam peccati. Ratio est ex D. Thoma 1. 2. q. 79. art. 2. in corpore quia *actus peccati* (verba sunt eiusdem D. Thomæ) *Et est ens, & est actus: & ex utroque habet quod sit à Deo; omne enim ens quocumque modo sit, oportet quod derivetur à primo ente, ut patet per Dion. 5. cap. de divinis nominibus. Om-*

nis autem actio causatur ab aliquo existente in actu: quia nihil agit nisi secundum quod est in actu. Omne autem ens actu reducitur in primum actum, scilicet Deum sicut in causam, quod est per suam essentiam actus. Unde relinquitur, quod Deus sit causa omnis actionis in quantum est actio; sed peccatum nominat ens, & actionem cum quodam defectu: defectus autem ille est ex causa creata, scilicet ex libero arbitrio in quantum deficit ab ordine primi agentis, scilicet Dei. Unde defectus iste non reducitur in Deum sicut in causam: sed in liberum arbitrium; sicut defectus claudicationis reducitur in tibiam curvam sicut in causam non autem in virtutem motivam: à qua tantum causatur quidquid est motionis in claudicatione. Et secundum hoc Deus est causa actus peccati: non tamen est causa peccati: quia non est causa huius quod actus sit cum defectu.

114 In quibus aureis verbis primò docet Ang. Doct. nostram sententiam, scilicet quod Deus prædeterminet ad actum, seu materiale peccati: quia utitur ad probandum Deum esse causam actus peccati eadem ratione, qua supra probavimus generaliter Deum prædeterminare omnem creaturam ad operandum: quia nempe creatura ut sit causa suæ actionis in quantum est ens, & actus, debet

Hh esse

esse constituta in actu causandi eandem operationem ; quod iuxta sæpius dicta non habet creatura nisi per motionem ipsius Dei , seu prædeterminationem. Deinde docet , quomodo ex hoc non sequatur Deum esse non solum authorem , verum nec causam peccati : quia scilicet Deus non movet , nec prædeterminat ad actum peccati quantum ad id , quod habet de defectu , & privatione ; sed solum quantum ad id , quod habet de entitate , & actualitate. Et hoc idem eleganti confirmat exemplo tibie curvæ , cuius claudicationis non est causa virtus motiva animæ , etsi sit causa motus tibie curvæ , quia claudicatio dicit defectum , ad quem non movet anima : sed vnicè causatur ex imperfectione seu curvitate eiusdem tibie. Denique docet quomodo loquendum sit circa causalitatem Dei erga actiones , quæ sunt peccatum. Non enim potest dici , quod Deus sit causa peccati , nec quod sit causa actionis peccaminosæ , vel pravæ : quia in his locutionibus denotatur causalitatem Dei se extendere ad id , quod de formali dicunt isti termini *peccatum* , & *actio peccaminosa* , quorum formale significatum appellat supra causalitatem Dei. Unde prædictæ locutiones sunt omninò falsæ , & nullo modo vsurpandæ.

115 Unde ad argumentum in forma nego mai. quia non dicimus Deum prædeterminare ad actiones pravæ : etsi concedamus , ipsum prædeterminare ad actiones , quæ pravæ sunt. Minus autem concedimus Deum movere aliquem ad peccandum ; nec hoc vincitur ex probatione , quæ adducitur in argumento , scilicet quod Deus ex propria voluntate prædeterminet ad actum peccati : quia Deus non prædeterminat ad defectum , seu malitiam peccati , nec est causa cur creatura deficiat : sed solum vt efficiat , quod est esse causam , & authorem eius , quod in peccato est actualitatis , & entitatis. Ut autem appareat hanc difficultatem non minus premere adversarios , retorqueo sic argumentum. Nam vel ipsi dicunt ; Deum per concursum simultaneum , quem præstat iuxta ipsos , causare non solum entitatem , sed etiam malitiam peccati , vel solam entitatem causat ? Si dicant primum , manifestè sequitur , Deum esse causam non solum actus peccati , sed etiam peccati ; quod , & est expresse contra D. Thomam , nec catholicè videtur posse concedi. Nec sufficit respondere , Deum , etsi physicè causet tam entitatem , quam malitiam peccati , non tamen esse causam peccati , sed solum illud permittere : quia non ex propria de-
ter-

terminatione, & electione, sed quasi invitus, & coactus à creatura concurrit ad illud: quem concursus præstat, ut satisfaciatur muneri causæ universalis, & universalis provisoris. Non inquam sufficit: quia munus universalis provisoris non petit adhuc physicè concurrere ad opera mala; immò si aliquis, ad quem spectat cura, & regimen boni publici, & communis physicè concurreret adiuvando, & cooperando ad aliquod opus pravum: iam excederet munus permittentis, nec immunis esset à culpa: ergò si Deus physicè concurreret cooperando ad malitiam peccati, ipsi imputaretur ad culpam. Si autem dicant, Deum nullo modo per suum concursum simultaneum causare malitiam peccati: cur nos idem dicere non poterimus de concursu prævio, & prædeterminativo?

116 Replicavis tamen contra solutionem datam. Malitia peccati vel est idem realitè cum entitate ipsius iuxta probabilem sententiam, quam plures Thomistæ etiam defendunt: vel ad minus entitas, & materiale peccati essentialitèr connectitur cum malitia eiusdem, ita ut sit inseparabilis malitia ab entitate physica actionis peccaminosæ, v. g. furti: ergò si Deus prædeterminat ad materiale, seu ad entitatem peccati: etiam præ-

determinat ad malitiam; consequenterque ex nostra sententia sequitur Deum esse causam, & authorem peccati. Præterea. Ille prædeterminat ad malitiam peccati, & movet ad peccandum, qui movet creaturam ut eliciat operationem pravam præ recta: sed si vera est nostra sententia, Deus movet creaturam, ut eliciat operationem pravam præ recta; siquidem cum posset prædeterminare creaturam ad rectam operationem, hoc non facit, sed potius prædeterminat eam ad oppositum: ergò si Deus prædeterminat creaturam ad actum peccati, etiam movet ad peccandum.

117 Respondetur ad primam replicam, quod in sententia identificante malitiam peccati cum entitate ipsius vrgit argumentum; ceterum talis sententia falsa est, & expresse contra P. August. & D. Thomam ubique asserentes, peccatum pro formali, seu malitiam illius consistere in privatione rectitudinis. Quantum verò attinet ad connexionem, distant. Materiale peccati, &c. connectitur cum malitia, connexionem fundata, & orta ex ipsa entitate ut actus, & ens est, nego ant. connexionem orta ex defectibilitate creaturæ, vel ex ipsa entitate, ut procedit à creatura defectibili, concedo ant. & nego consequ. Quia ut seque-

retur Deum causare malitiam peccati, ex eo quòd causet entitatem connexam cum malitia: necessarium erat, quòd talis connexio fundaretur in causalitate Dei, vel ad minus in entitate peccati, prout est effectus Dei; accidit autem e contrario, vt dictum est. Et instatur argumentum in decreto permissivo peccati, seu in decreto denegandi gratiam efficacem ad vitandum peccatum; quod quidem decretum illativam, & logicam eonnexionem habet cum peccato: quin tamen Deus sit causa illius, quia peccatum non sequitur ad denegationem gratiæ, prout se tenet ex parte Dei denegantis; sed prout se tenet ex parte creaturæ sibi relictae, cuius defectibilitas non adiuvatur per gratiam.

118 Similiter instatur in motu tibiæ curvæ, cuius defectus, scilicet claudicatio conceditur essentialiter cum entitate motus; & tamen non tribuitur, nec causatur à virtute motiva animæ, propter eandem rationem: quia videlicet defectus claudicationis non sequitur ad motum, prout est ab anima, sed prout est à tibia curvâ, & defectuosa. Ex quo exemplo resp. ad secundam replicam concessa maiori negando min. Quia Deus numquam movet ad operationem pravam præ re-

cta, non solum ea ratione qua supra dictum est, ipsum non movere ad operationes pravas propter appellationem terminorum, quæ est in similibus locutionibus; sed nec etiam concedi debet, quòd moveat ad operationem, quæ prava est, præ recta, seu ad actum peccati præ operatione recta. Quia comparatio denotata per *ly præ* significat aliquem affectum erga actum peccati, quem non haberet erga operationem rectam; cum tamen e contrario Deus semper velit, & moveat quantum est de se ad operationem rectam. Undè Deus prædeterminans ad actum peccati movet ad illum, vel movet creaturam vt eliciat illum præ eius omissione in quantum actus, & operatio est, non præ eius omissione in quantum pravus est. Sicut anima movens tibiâ curvâ causat in ea motum præ carentia motus: non tamen causat motum obliquum præ motu recto. Quod autem Deus possit movere creaturam ad operationem rectam, & non moveat, solum arguit, Deum non velle sua motione impedire defectum creaturæ; non autem quòd velit operationem pravam præ recta.

***

QUÆST. VII. DE
causa finali.QUÆNAM SIT RATIO
formalis finalizandæ?

§. I.

QUID, ET QUOTUPLEX SIT
causa finalis? & de eius
causalitate, &
effectu.

I **F**inem, seu causam
finalem definit Ari-
stoteles sic: *Est id,*
cuius gratia aliquid fit: ut dum
infirmus sumit medicamenta,
habet pro fine, seu causa finali
sanitatem, propter quam con-
sequendam illa sumit. Dividi-
tur primò finis in finem *qui*, seu
cuius gratia, & finem *cui*. Fi-
nis *qui* est ipsa res, quæ appe-
titur; vel desideratur. Finis *cui*
est subiectum, cui aliquam rem
volumus ut infirmò; finis *qui* est
sanitas, & finis *cui* est ipsemet:
quia sibi ipsi desiderat sanita-
tem. Rursus finis *qui* alius est
obiectivus, alius formalis. Finis
obiectivus est ipsum obiectum,
quod voluntas appetit: finis for-
malis est ipsa consequitio, seu
adeptio finis obiectivi; ut Deus
est finis obiectivus creaturæ ra-
tionalis: visio autem intuitiva
eius est finis formalis, quia vi-
dendo Deum ipsum assequimur.

Denique finis *qui* alius est vlti-
mus, alius intermedius. Finis
vltimus est, qui ad alium finem
non ordinatur, sed potius alij
ordinatur ad ipsum. Finis inter-
medius est, qui ordinatur ad
alium finem; ut cum quis facit
aliquid opus bonum propter ad-
ipiscendam gratiam, habet pro
fine vltimo gloriam, ad quam
ordinatur gratia; ipsa verò gra-
tia est finis intermedius eiusdem
operis, quia ordinatur ad alium
finem, scilicet gloriam: quæ ad-
huc non est finis omninò vlti-
mus, ordinatur enim ad Deum
qui est finis omninò vltimus
omnium creaturarum.

2 Circa causalitatem finis
nota, quòd finis correspondet
voluntati, cuius est obiectum,
& quam movet, & allicit ad
amorem sui. Unde cum omne
agens operetur propter finem,
agentia illa, quæ sunt incapacia
intellectus, & voluntatis, ut ir-
rationalia: vel omninò expertia
cognitionis, & appetitus, ut
insensibilia: licet ipsa non pos-
sint cognoscere, & habere in-
tentionem finis; operantur ta-
men propter finem cognitum, &
intentum ab authore naturæ.
Igitur aliqui dicunt, causalita-
tem finis esse ipsummet actum
voluntatis, quo appetit finem;
alij verò asserunt, esse quam-
dam excitationem, & motio-
nem actualem, qua finis movet
voluntatem, ut illum appetat.

Qui

Qui modus dicendi videtur fundari in eo, quòd finis causat movendo voluntatem : non autem movet illam per actum ipsius voluntatis, sed potius movet ad illum : quia ad hoc movet, vt voluntas eliciat actum appetitivum finis. Difficile tamen est assignare, in quo consistat talis excitatio, & motio actualis.

3 Primus autem dicendi modus non minorem habet difficultatem, si supponatur vt communiter dicitur, actum voluntatis appetitivum finis esse effectum eiusdem finis ; etenim idem non potest esse causalitas, & effectus sui ipsius adhuc in genere causæ finalis : cum in nullo genere causæ possit aliquid causare se ipsum nec vt *quod*, nec vt *quo*. Mihi videtur, hanc difficultatem vno è duobus modis posse, & debere componi. Vel dicendo, finem solum causare actum voluntatis appetitivum sui per modum obiecti specificativi : qui modus causandi quia improprius, & methaphoricus est, nullam requirit causalitatem præter apprehensionem obiecti ; vel dicendo, actum voluntatis esse quidem causalitatem finis, sed non respectu sui, sed respectu actus, quo eliguntur media ad finem : erga quæ finis exercet veram rationem causæ. Et hoc secundum videtur deduci ex ipsa definitione finis ; etenim actus appetitivus finis non propriè di-

citur esse gratia finis, quod necessarium erat, si propriè causaretur à fine ; cum finis sit id cuius gratia aliquid fit. Media autem, & eorum electio propriè fiunt gratia finis, & propter ipsum finem. Ex quo iam patet qui nam sit effectus finis ; sunt enim media, & eorum electio, & executio.

§. II.

DECIDITUR QUÆSTIO *proposita.*

4 **S**ensus quæstionis est, quænam sit illa ratio, quæ formalitèr constituit finem in actu primo potentem finalizare, seu movere voluntatem ? Et potest dubium habere duplicem sensum : primus est, an non solum bonum sub ratione boni, sed etiam malum vt malum, & sub ratione mali possit habere rationem finis ? In quo sensu Nominales tenent partem affirmativam dicentes, quòd voluntas potest velle malum vt tale : secundum quam sententiam ratio constitutiva finis in esse talis est appetibilitas communis bono, & malo. Sed contraria sententia est recepta apud cœteros Philosophos, & Theologos docentes, voluntatem non posse appetere malum sub ratione mali ; etsi enim aliquando voluntas velit malum, non tendit in illud sub-

sub ratione qua malum est : sed quatenus in eo invenit aliquam bonitatem utilitatis , vel delectationis , iuxta divisionem boni in honestum , utile , & delectabile. Hæc doctrina sumitur ex D. Dionisio cap. 4. de divinis nom. dicente , quod *nemo proposito sibi malo , facit* : vnde ortum est illud commune proloquium *nemo intendens in malum operatur.* Insuper & ipsa naturalis ratio hoc suadet ; nam velle , & appetere non est nisi alicuius convenientis appetenti ; malum autem ut tale nulli potest esse convenientis.

5 Quare in hoc sensu non disputamus quæstionem : sed potius supponimus , solum bonum , vel malum sub aliqua ratione boni habere rationem finis , & posse terminare actum prosequitivum voluntatis , seu actum volitionis ; respectu vero mali ut malum est , solum posse voluntatem habere actum nolitionis , seu actum fugæ. Ut autem explicemus secundum sensum , in quo procedit dubium , notandum est , quod finis seu bonum non potest movere voluntatem , nisi prius apprehendatur , & cognoscatur ab intellectu iuxta commune proloquium desumptum ex P. August. *nihil volitum , quin præcognitum.* Dubitatur ergo , an finis constituatur potens movere voluntatem ratione solum propriæ bonitatis , ita ut apprehensio solum sit conditio ad mo-

vendum : vel potius ipsa apprehensio sit formalis ratio constitutiva finis in ratione talis ? Pro utraque parte sunt AA. utriusque scholæ ; communior tamen sententia , quam amplectimur , docet solam bonitatem esse rationem formalem movendi ; apprehensionem vero solum esse conditionem , sine qua finis non moveret.

6 Noster Villanova docet , finem dupliciter movere voluntatem , scilicet efficienter , & finaliter , seu ut causam efficientem , & ut causam finalem : & quod ad movendum efficienter apprehensio se habet de formali , quia est virtus media qua finis constituitur proxime potens movere ; ad movendum vero per modum finis apprehensio solum est conditio , & ratio formalis est bonitas. Quæ sententia quantum ad secundam partem non differt à nostra ; sed quantum ad primam habet difficultatem in eo quod supponit , videlicet finem movere voluntatem efficienter ; quod ab omnibus non admittitur , nec videtur verum : eo autem supposito , vera est , & conformis sententiæ nostræ de eo quod substantia non est immediate operativa.

7 Probatur autem primò conclusio nostra. Finis est idem quod bonum : ergo per illud constituitur formaliter in ratione finis , per quod formaliter consti-

tuitur in ratione boni. Sed in ratione boni constituitur formaliter per bonitatem: ergo per eandem constituitur formaliter in ratione finis. Cætera patent, & ant. constat tum ex dictis: tum ex Philosopho hic textu 31. ubi explicans divisiones causarum ait: *Aliæ autem sunt sicut finis, & bonum aliorum.* Ubi finem pro eodem usurpat, ac bonum. Secundo prob. Finis est id, cuius gratia aliquid fit: ergo per illud constituitur formaliter in ratione finis, per quod habet esse id cuius gratia aliquid fit. Sed per bonitatem, & non per apprehensionem habet esse id, cuius gratia aliquid fit: ergo per bonitatem, & non per apprehensionem constituitur formaliter in ratione finis. Minor subsumpta prob. Quia infirmus v.g. non sumit medicamenta propter apprehensionem sanitatis, vel eius gratia; sed gratia bonitatis, & convenientiæ, quam secum affert sanitas: ergo tenet minor.

8 Tertiò probatur conclusio. Illa est ratio formalis, qua finis movet agens ad operandum, secundum quam satiat appetitum eius post consequutionem finis, & qua obtenta quiescit: sed nec satiat appetitum agentis, apprehensio bonitatis, neque ea habita quiescit: & vtrumque habet bonitas apprehensa: ergo bonitas apprehensa, & non apprehensio est ratio formalis con-

stituens finem potentem finalizare, & movere voluntatem. Minor patet, quia apprehensio, si bonitas realis finis non habetur, non solum non satiat appetitum agentis, sed potius auget in eo desiderium finis. Denique probatur. Apprehensio finis est existentia obiectiva, & intentionalis illius in mente appetentis: sed existentia est solum conditio ad causandum, & non ratio formalis: ergo apprehensio non est ratio formalis finalizandi, sed tantum conditio.

9 Respondere possunt adversarij ad rationes factas, quod ex eis solum probatur, bonitatem esse rationem formalem *quæ*; cum quo tamen stat, quod apprehensio sit ratio formalis *sub qua*: sicut respectu potentiæ visivæ color est ratio formalis, quæ attingitur à tali potentia, ratio vero sub qua attingitur ex lux: Sed contra primò. Quia ultima ratio probat, apprehensionem solum esse conditionem ut finis moveat: conditio autem non potest esse ratio *sub qua* causandi. 2. Quia ratio veri respectu intellectus est ratio formalis, sub qua intellectus attingit suum obiectum: ergo pariter de ratione boni respectu voluntatis. 3. Quia ratio sub qua movet finis, debet pertinere ad lineam appetibilis, sicut ratio *sub qua* potentiæ visivæ pertinet ad lineam visibilis, & ratio *sub qua* potentiæ intelle-

ctivæ ad lineam intelligibilis : sed apprehensio, seu esse apprehensum non pertinet ad lineam appetibilis, sed ad lineam intelligibilis : ergo apprehensio nullatenus potest esse ratio *sub qua*.

§. III.

SOLVUNTUR ARGUMENTA.

10 **A**rgues 1. Finis solum causat, & movet, secundum quod est prior : sed solum est prior in apprehensione : ergo solum movet secundum quod est in apprehensione ; & consequenter apprehensio se habet de formali ad finalizandum. Mai. patet, quia omnis causa vt talis est prior effectu. Minor etiam constat, quia finis in re, & secundum esse reale sæpè numero est posterior suo effectu, cum in re ponatur per media. 2. Diversæ apprehensiones diversificant essentialiter finem in ratione obiecti voluntatis : ergo apprehensio non solum est conditio, sed ratio formalis finalizandi. Conseq. patet, quia diversitas essentialis obiecti solum potest provenire à diversitate rationis formalis : ergo si apprehensio diversificat essentialiter finem, signum est eam esse rationem formalem respectu finis. Ant. autem prob. Quia idem entitative bonum diverto modo apprehensum causat actus essen-

tialiter diversos ; nam si apprehenditur secundum se, causat amorem strictum : si apprehenditur vt absens, causat desiderium : si autem apprehenditur vt præsens, causat gaudium : sed actus non possunt esse essentialiter diversi, nisi obiectum essentialiter diversificetur : ergo apprehensio diversificat essentialiter finem in esse obiecti voluntatis.

11 Tertiò. Multoties movetur voluntas ab obiecto, quod nullam in re habet bonitatem, immò est impossibile illam habere, ex eo solum quia apprehenditur vt bonum : sed in hoc casu ratio formalis movendi, & finalizandi non potest esse aliqua realis bonitas obiecti, quia supponimus esse impossibilem bonitatem in tale obiecto : ergo sola apprehensio erit tunc casus ratio formalis finalizandi. Mai. patet, quia potest voluntas amare aliquid impossibile, dummodo proponatur ab intellectu tamquam possibile, vt omnes concedunt, & præterea constat eadem maior, cum intellectus invincibiliter apprehendit vt bonum aliquod obiectum, quod est intrinsecè malum.

12 Resp. ad 1. concedendo totum Syllogismum, & negando ultimam consequentiam ; non enim negamus, quòd bonum non movet, nisi in quantum est apprehensum : sed particula *in*

quantum, vel secundum quod non reduplicat rationem formalem movendi, sed solam conditionem. Eodem enim modo dicimus, quod agens non agit, nisi in quantum tangit passum; & tamen constat, quod tangere passum est sola conditio ad agendum, & non ratio formalis.

13 Ad 2. negatur ant. Vel distinguitur: quia apprehensio numquam diversificat obiectum formaliter, sed solum applicativè: in quantum scilicet applicat illi diversas rationes obiectivas bonitatis, quibus formaliter diversificatur obiectum. Ad probat. concedo ant. ceterum illa diversitas actuum non causatur à diversitate apprehensionum, sed à diversitate bonitatum. Et quando dicitur, quod bonum est entitativè idem: hoc verum est; attamen idem bonum quoad substantiam potest habere diversas bonitates ratione circumstantiarum, quibus indutum est, & ita contingit in casu argumenti. Quamvis enim bonum, quod apprehenditur ut absens, & ut præsens, sit idem entitativè, & quoad substantiam: est tamen diversum quoad circumstantiam, quia distinctam convenientiam dicit respectu voluntatis, prout est sub circumstantia absentis, ac prout est sub circumstantia præsens. Et ratione huius diversæ bonitatis ortæ à circumstantijs causat diversos actus in volun-

tate, non verò ratione apprehensionis. Ad 3. concedo mai. & dico, quod in similibus casibus ratio formalis movendi non est apprehensio, sed ratio bonitatis realis, quam intellectus necessario præconcepit, dum illam tribuit obiecto impossibili, vel cui non potest bonitas convenire: & ex tali applicatione resultat obiectivè in intellectu complexum impossibile.

Q U Æ S T. VIII. DE comparatione causarum inter se.

UTRUM CAUSÆ POSSINT
ad invicem esse causæ?

§. I.

RESOLVIATUR QUÆSTIO
per aliquot conclusiones.

I **P**ostquam in superioribus egimus de singulis causis secundum se consideratis, oportet nunc de illis agere comparando eas ad invicem, & cum proprijs effectibus. Primò ergò possunt causæ ad invicem comparari quantum ad perfectionem, quam dicunt in causando; secundum quam comparisonem omnes conveniunt in eo, quod causa finalis est perfectior cæteris, quia omnes aliæ non causant

sant nisi motæ à fine. Et propter hoc causa finalis dicitur causa causarum : quia cum omnes moveantur ab ipsa, sunt veluti effectus eius. Post causam finalem tenet secundum locum in dignitate, & perfectione causa efficiens propter perfectiorem modum cauendi, quam materialis, & formalis. Post efficientem sequitur formalis; & in ultimo loco est causa materialis. Secundò comparari possunt causæ ad invicem quoad causalitatem : & secundum hanc comparisonem procedit dubium propositum, cuius sensus est, utrum aliqua causa possit causari ab alia, quam ipsamet causat?

2 Sed ut clarius procedamus, certa ab incertis separanda sunt. Nam causam causari ab alia, cuius ipsamet est causa, potest intelligi vel in eodem genere causæ, ita ut si A. est causa B. in genere causæ efficientis, etiam causetur, & sit effectus eiusdem B. in eodem genere; vel potest intelligi, ita ut A. sit causa B. in genere efficientis, & sit effectus eiusdem B. in genere causæ materialis, vel formalis, &c. Et quidem in primò sensu certum est apud omnes, causas non posse se ad invicem causare; quod præsertim de causa efficiente clarum est : nam causa efficiens causat dando existentiam effectui, ideo-

que antequam causet debet ipsa præsupponi existens. Ut autem causaretur in eodem genere causæ efficientis à suo effectui, deberet accipere existentiam ab illo: sed hoc est impossibile, quia causa efficiens supponitur existens ante suum effectum : ergo. Similiter constat de causis materiali, & formali : quia ut istæ causæ essent effectus alterius in eodem genere, in quo ipsæ sunt causæ, deberet materia recipi in eo ipso quod recipit: & forma informari ab eo ipso, quod informat; quod ex se patet esse impossibile. De causa verò finali probatur. Quia repugnat aliquid esse simul respectu eiusdem finem, & medii, ut ex se patet; quod quidem necessarium erat, ut causa finalis causaretur etiam ab alio in eodem genere.

3 Quare difficultas solum est, an causæ possint se ad invicem causare in diverso genere causæ? Pro quo notandum est, non esse inconueniens, quòd aliquid sit causa alterius quantum ad esse simpliciter, seu quantum ad esse existentiae: & tamen causetur ab eodem quantum ad aliud quod esse secundum quid; sicut potentia visiva causat suam visionem in genere causæ efficientis quantum ad esse simpliciter: & rursus in genere causæ formalis causatur ab eadem visione, non simpliciter, sed quan-

tum ad esse actualiter videntis: quia visio est forma, qua potentia constituitur actualiter videns. Unde tota difficultas devolvitur ad causalitatem mutuam causarum quantum ad esse simpliciter, seu existentiae; quod autem difficultatem ingerit in hoc puncto est, quod cum omnis causa sit prior natura suo effectui: si causae se ad invicem causant etiam in diverso genere, videtur, quod idem simul sit prius, & posterius respectu eiusdem quantum ad esse; quod quidem non facile percipitur.

4 Pro quo dico primò: *Causa finalis, & efficiens sunt ad invicem causae, etiam quantum ad esse simpliciter, seu existentiae.* Ita docent communiter omnes, & habetur expresse apud Aristotelem in hoc lib. ubi ait: *Quaedam verò vicissim sibi sunt causae, ut exercitatio boni habitus, & hic exercitationis, sed non eodem modo: ille enim ut finis, haec ut principium motionis.* Id est, bona valetudo est causa finalis exercitij corporalis, v. g. deambulationis, quia multoties deambulamus propter bonam valetudinem consequendam; exercitatio verò est causa efficiens bonae valetudinis. Ratio autem quare haec duae causae sint ad invicem causae sine inconvenienti est, quia licet causa efficiens petat habere existentiam realem ante suum effectum; at causa

finalis solum exigit existentiam intentionalem, & in apprehensione: Unde adest locus ut ipse finis accipiat existentiam realem ab illo tempore, quod ipse causavit prout existens in apprehensione agentis, ut patet in exemplo Philosophi, & in omnibus finibus, qui appetuntur, ut obtineantur. Tunc enim finis solum praecedit intentionaliter in apprehensione appetentis, & quatenus movet voluntatem ad ponendum media, quibus obtineatur, est causa finalis existentiae talium mediorum; quatenus verò media ponunt in re finem, qui solum praecessit in apprehensione, sunt causa efficiens existentiae realis finis.

5 Contra hanc assertionem obstat, quod videtur ex ea sequi aliquid posse esse causam sui ipsius; nam iuxta commune proloquium *quod est causa causae est causa causati*: si ergo ut dicimus, finis est causa suae causae efficientis, iam est causa causae sui ipsius: ergo est causa causati, scilicet sui ipsius. Sed respondetur, quod illud proloquium solum est verum, quando causae sunt in eodem genere: secus si sint in diverso. Vel aliter resp. intelligi illud proloquium de causa, quae est causa causae dando illi virtutem ut causet: sicut avus est causa nepotis, quia est causa causae nepotis scilicet patris, communicando illi virtutem generativam.

Vam. Finis vero quamvis sit causa suæ causæ efficientis, non communicat illi virtutem productivā.

6 Dico 2. *Causa materialis, & formalis sunt ad invicem cause quo ad esse simpliciter.* Hæc conclusio est communis omnium Thomistarum contra plerosque RR. Societatis. Probaturque ex D. Thoma 5. metaph. lect. 2. ubi ait: *Forma autem, & materia sibi invicem sunt cause quantum ad esse; forma quidem materie, in quantum dat ei esse actu: materia vero formæ, in quantum sustentat ipsam.* Et opusc. 31. ait. *Materia etiam dicitur causa formæ, in quantum forma non est nisi in materia; & similiter forma est causa materie, in quantum materia non habet esse in actu nisi per formam.* In quibus verbis expressam vides conclusionem nostram. Ratione autem probatur. Materiam, & formam se ad invicem causare est vnam ab altera mutuo dependere quoad esse simpliciter, seu in existendo: sed materia dependet à forma in existendo, & e converso: ergò ad invicem se causant quoad esse simpliciter. Maior est certa, & min. prob. Nam materia non potest existere, nisi sit in actu essentia, seu in actu formali: quod quidem habet per formam; forma vero cum sit actus receptus, non potest existere nisi in materia: ergò materia dependet in existendo à forma tamquam ab

eo, à quo habet esse in actu specifico, & formali: & forma dependet à materia tamquam à subiecto, in quo est, & sine quo esse non potest. Confirmatur. Quia si aliquid obstaret, ne materia, & forma sibi invicem essent causæ quantum ad esse, maximè quia talis mutua causalitas argueret mutuam prioritatem, & posterioritatem in existendo inter materiam, & formam: talitèr quòd materia deberet esse prius existens, quam forma, & e converso; quod est implicatorium: sed talis prioritas, & posterioritas in existendo non sequitur ex eo quòd materia, & forma mutuo, & ab invicem dependeant in existendo: ergò. Mai. est doctrina adversariorum: min. à nobis probata est quæst. 2. huius libri §. 2. videantur ibi dicta.

7 Dico 3. *Causa efficiens, & materialis non possunt se ad invicem causare.* In hac conclusione fateor, me recedere à communi sententia Thomistarum; quamvis enim ipsi non adeo expresse, nec sub terminis propositis affirmant, posse causam efficientem causare suam causam materialem, & e converso causari ab eadem in genere causæ materialis: tamen dum affirmant, ultimas dispositiones ad formam, quæ in genere causæ materialis simul cum ipsa materia concurrunt ad receptionem formæ, effectivè procedere ab eadem forma: idem æqui-

æquivalentèr dicunt. Existimo tamen conclusionem nostram non esse contra D. Thomam, ut ex dicendis constabit; insuperque cum Thomistæ hanc suam sententiam de mutua causalitate inter causam efficientem, & materiale satis confusè, & fere imperceptibiliter explicent, ut inquit Illustriss. Palanco: non oportet eam amplecti, usque dum amplius explicetur. Ratio autem pro nostra conclusione non aliunde petenda est, quam ex dictis quæst. 2. citata, ubi probavimus, causam efficientem prærequire existentiam ad causandum: ita ut prius, & omnino independentèr à suo effectu debeat esse existens: sed si causaretur in genere causæ materialis à suo effectu, non posset esse prius existens, quam suus effectus, nec independentèr ab eo existeret: cum nihil possit existere independentèr à sua causa materiali: ergo causa efficiens, & materialis non possunt se ad invicem cauare. Videantur dicta loco citato.

§. II.

SOLVUNTUR ARGUMENTA.

8 **C**ontra secundam conclusionem nullum est argumentum præter illud, quod inter eam probandam tactum est, & solutum quæst. 2. citata. Contra tertiam autem Thomistæ ut probent suam sententiam arguunt 1. sic. Materia

ligni debet esse disposita ad recipiendam formam ignis in eodem instanti, in quo introduci-tur forma ignis: sed in hoc instanti non potest disponi per aliam dispositionem, nisi per calorem ut octo dimanantem à forma ignis: ergo calor ut octo dimanans à forma ignis est ultima dispositio ad illam. Sed dispositio concurret cum materia in genere causæ materialis: ergo calor ut octo est causa formæ ignis, & prior ea in genere causæ materialis. Sed aliunde cum dimanet à forma ignis, est effectus eius, & posterior illa in genere causæ efficientis: ergo datur mutua causalitas, & prioritas inter causam materiale, & efficientem quantum ad existentiam. Maior principalis patet, quia forma non potest recipi nisi in materia disposita: ergo in eo instanti in quo recipitur in materia, debet disponi ipsa materia. Minor etiam principalis est certa: quia reliqui gradus caloris alterantes materiam ligni non manent in instanti generationis, solum enim durant pro tempore, quo durat alteratio: hæc autem finitur in tempore immediatè antecedenti ad instans generationis: ergo cum tales gradus caloris non manent in instanti generationis, non possunt in eodem instanti exercere causalitatem causæ materialis dispositivè; consequenterque in illo instanti solum po-
test

test disponi materia per calorem
vt octo, qui est proprietas for-
mæ ignis de novo introductæ.

9 Secundò. Non minus re-
pugnat mutua causalitas, & prio-
ritas quantum ad existentiam
quam quoad conservationem exi-
stentiæ: sed quantum ad conser-
vationem datur mutua causalitas
inter formam, & eius dispositio-
nes naturales: ergò, &c. Mai-
patet, quia eadem est de vtro-
que ratio: minor autem prob.
Nam forma ignis dependet in
conseruari à calore, illo enim
sublato statim perit forma ig-
nis: rursusque calor cum dima-
net à forma ignis, ab eadem con-
servatur: ergò.

10 Terriò arguunt ex varijs
exemplis, in quibus videtur in-
veniri mutua prioritas, & causa-
litas. Primum est in expulsi-
one vnus formæ, & introductione
alterius. Nam in genere causæ
materialis prius est quòd expel-
latur à materia forma antiqua,
quam quòd introducatur nova:
quia ante receptionem formæ
debet præsupponi materia pro-
ximè capax, & disposita ad il-
lam. Sed fit proximè capax per
expulsionem antiquæ formæ: ni-
si enim illa expellatur, non po-
test altera introduci: ergò ex
parte materiæ prior est expulsio
formæ antiquæ, quam introdu-
ctio novæ. At verò in alio gene-
re causæ prior est introductio
formæ, quam expulsio alterius:

quia forma, quæ introducitur
expellit aliam per se ipsam in
genere causæ formalis, commu-
nicando se ipsam materiæ: ergò
datur mutua prioritas, &c. Aliud
exemplum est de ingressu aeris,
qui ingrediendo aperit fenestrâ.
Nam ingressus aeris est causa ef-
ficiens apertionis fenestræ; dein-
de apertio fenestræ est disposi-
tio, vt aer ingrediatur: quia non
ingrederetur aer, nisi fenestra
aperiretur: ergò ingressus aeris,
& apertio fenestræ ad invicem se
causant in genere causæ efficien-
tis, & materialis. Alia etiam ad-
ducunt exempla, quæ ad prædi-
cta reduci possunt.

11 Ad primum argumen-
tum aliqui negant dispositiones
vltimas, seu comitantes (quid
sint autem dispositiones comi-
tantes, & præviæ dictum est su-
pra quæst. 3. huius libri in solu-
tione argumentorum) concurre-
re in genere causæ materialis
ad receptionem formæ: dicunt
enim, materiam sufficienter ma-
nere dispositam etiam in instanti
generationis per dispositiones,
quæ præcesserunt toto tempore
alterationis, vi quarum manet
materia sigillata, & determina-
ta, vt pro instanti sequenti reci-
piat formam genitam præ alia.
Addunt etiam, dispositiones, quæ
sunt proprietates formæ genitæ,
ideò dici tales, quia subiectum,
scilicet totum compositum, &
forma eius benè se habet secun-
dum

dum propriam naturam cum illis; non autem quia exerceant aliquod munus causæ materialis erga formam. Verum non opus est ad hoc recurrere, utpote falsum, & contra D. Thomam statim citandum: ex cuius doctrina respondeo, argumentum procedere in falsa suppositione de eo quod ultimæ dispositiones procedant effectivè à forma; cum non causentur ab ea, nisi in genere causæ formalis.

12 Ita docet D. Thomas in 4. dist. 17. q. 1. art. 4. quæstiunc. 2. per hæc verba. *In eodem instanti terminatur alteratio ad dispositionem, quæ est necessitas, & generatio ad formam; & tamen secundum ordinem naturæ utrumque est prius alio aliquomodo: quia dispositio, quæ est necessitas præcedit formam secundum ordinem causæ materialis, sed forma est prior secundum ordinem causæ formalis: & secundum hunc modum illa qualitas consummata, est etiam effectus formalis formæ substantialis, secundum quod forma substantialis est causa accidentalium.* Idem fere eisdem verbis habet quæst. 28. de verit. art. 8. in corpore. Ex quibus patet, non debere Thomistas supponere pro tam certo, quod ultimæ dispositiones causentur à forma in genere causæ efficientis; cum S. Doct. expresse asserat, eas esse effectus formales formæ, proce-

dereque ab ea in genere causæ formalis. Patet etiam, argumentum non esse contra nos, qui non negamus mutuam causalitatem, & prioritatem inter causam formalem, & materialem. Unde concedimus ultimas dispositiones esse priores formæ in genere causæ materialis, & posteriores in genere causæ formalis; cæterum ista prioritas non est prioritas in existendo, nec requirit, quod dispositiones prius existant in materia, quam forma, vel econverso. Est tamen mutua dependentia in existendo formæ à dispositionibus, & econtra dispositionum à forma. De quo vide quæst. 2. citatam, & quæst. 3. in solutione 4. argumenti: ubi explicavimus quomodo materia in instanti generationis sit disposita per dispositiones comitantes, & quomodo istæ præcedant formam in genere causæ materialis: quin tamen sint prius existentes in materia, quam forma.

13 Dices: D. Thomas quæst. citata de verit. expresse docet, actum contritionis esse ultimam dispositionem ad gratiam in iustificatione impij: sed actus contritionis efficientèr provenit à gratia, ut negari non potest, & idem S. Doct. in eodem loco docet: ergo secundum D. Thomam admitti debet mutua causalitas, & prioritas inter causam efficientem, & materialem. Res-

pondeo, quod in primis D. Thomas eadem quaest. In 4. argum. *Sed contra* sic obijcit: *effectus causae efficientis nunquam est dispositio ad causam efficientem, quia in via motus sequitur efficientem, cum tamen in eadem via dispositio praecedat id, ad quod disponit: sed contritio se habet ad gratiam sicut effectus causae efficientis ad suam causam efficientem: ergo contritio non est dispositio ad gratiam; & sic idem quod prius. Probatio media. Habitus, & potentia ad idem genus causae reducuntur, cum habitus suppleat quod potentiae deest: sed potentia est causa actus in genere causae efficientis: ergo, & habitus, &c.*

14. Ad quod sic respondet: *Ad quartum dicendum, quod sicut actus formaliter perficit potentiam: ita id, quod ex habitu relinquitur in actu, est formale respectu substantiae actus, quam potentia ministrat. Et sic habitus est formale principium actus formati, quamvis respectu formationis habeat rationem causae efficientis. In qua solutione videtur S. Doct. innuere, quod gratia non solum est causa actus contritionis in genere causae efficientis, sed etiam aliquomodo in genere causae formalis: & ex hac parte potest dari mutua prioritas, & causalitas inter gratiam, & actum contritionis, in genere scilicet causae formalis, & materialis: non autem in genere causae efficientis,*

& materialis. Deinde respondeo, ad replicam, gratiam esse quidem causam efficientem actus contritionis, & hunc esse dispositionem ad gratiam; ceterum non est dispositio ex natura rei, & simpliciter necessaria ad existentiam gratiae etiam ut iustificantis impium. Potest enim dari iustificatio peccatoris sine motu liberi arbitrij, ut patet in parvulis, dum mundantur à peccato originali; & etiam peccatori adulto potest Deus infundere gratiam, & illum iustificare absque eo quod eliciat actum contritionis, quamvis in praesenti providentia adultus non iustificetur absque motu liberi arbitrij.

15. Ad 2. argum. resp. illud solum probare mutuam causalitatem in genere causae formalis, & materialis: nam sicut proprietates dimanant à forma in genere causae formalis, ut dictum est: ita earum conservatio dependet etiam à forma in eodem genere. Ad primum exemplum tertij argumenti respondent aliqui negando, quod expulsio formae antiquae praecedat aliquomodo introductionem novae; dicunt enim introductionem novae formae solum pendere ab expulsionem alterius à posteriori, non vero à priori. Sed ista solutio est contra D. Thomam, & veritatem: cuius falsitas satisprehenditur ex ipso argumen-

to. Nam sicut prius natura est materiam esse aptam, & capacem ad formam, quam ipsam formam introduci in materia: ita est prius natura in genere causæ materialis quidquid conducit ad talem aptitudinem, & capacitatem materiæ. Materia verò non solum fit proximè apta ad recipiendam novam formam per dispositiones introductas ab agente, sed etiam per ablationem, & remotionem totius impedimenti: & cum vna forma sit impedimentum alterius: fit inde, quòd expulsio eius debet præcedere ex parte materiæ ad illam constituendam aptam, & capacem recipiendi alteram formam. Quare conformiter ad dicta respondeo, hic etiam solum intervenire mutuam causalitatem in genere causæ materialis, & formalis. Quia forma nova non aliter expellit antiquam, quam informando materiam; quod facit in genere causæ formalis.

16 Ad secundum exemplum eiusdem tertij argumenti respondendum esse, quòd aer causat apertionem fenestrationis in genere causæ efficientis, quia movendo aperit eam. Sed tamen distinguenda sunt hæc tria, scilicet impulsus, quo aer activè aperit fenestram: ingreditur eiusdem aeris in cubiculum, & apertio passiva fenestrationis. Impulsus est quidem causa apertionis passivæ fenestrationis, sed nullo modo causatur

ab eadem apertione: quia ut aer impellat fenestram non requiritur tamquam dispositio quod fenestra sit aperta; potius enim requiritur oppositum. Inter ingreditur autem aeris, & apertionem fenestrationis admitti potest mutua causalitas: quia apertio passiva fenestrationis est dispositio ut aer ingrediatur, & rursus non potest aperiri fenestra, nisi aer ingrediatur; ceterum hæc causalitas mutua non est in genere causæ efficientis, & materialis dispositivæ. Ratio est, quia ingreditur aeris consistit in eo quòd pars eiusdem aeris occupet illam partem loci, seu spatij, quam antea occupabat fenestra; & similiter apertio fenestrationis consistit in eo quòd fenestra cedat loco, seu spatio, quod antea occupabat. Unde in eo genere causæ ingreditur aeris causat apertionem fenestrationis, quo corpus aeris se habet ad spatium, seu locum, quem occupat; non autem se habet ad illud in genere causæ efficientis, quia nihil efficit corpus in spatio, per hoc quòd illud occupet. Ad summum ergò poterit se habere in genere causæ formalis licet improprie, quatenus per suam quantitatem replet illud, & commensuratur ei. Et quòd ita dicendum sit, patet etiam iuxta adversarios; nam ipsi dicunt, apertionem fenestrationis requiri in genere causæ materialis ex parte spatij ad ingreditur aeris: sentiunt ergò,

ergò, quod spatium aliquomodo se habet vt causa materialis respectu corporis illud occupantis: ergò corpus se habebit aliquomodo vt causa formalis respectu spatij.

QUÆST. IX. DE COMPARATIONE CAUSARUM CUM EFFECTIBUS.

AN CAUSA DEBEAT ESSE prior, & perfectior suo effectu, & ab eo realiter distincta?

§. UNICUS.

RESOLVUNTUR BREVITER prædicta dubia.

QUantum ad primam partem quæstionis est doctrina Philosophi ab omnibus recepta, omnem causam esse priorem suo effectu prioritate naturæ. Hoc solum attente notandum est, hanc prioritatem naturæ non esse prioritatem rationis, vt aliqui falso videntur existimare, eo fortassis ducti, quòd prioritas naturæ dicitur prioritas à quo ad distinctionem prioritatis temporis, quæ dicitur prioritas in quo. Et cum sit alia prioritas, quæ etiam appellatur à quo non valet subistendi consequentia, vt explicatum est in post prædicamentis, & hæc prioritas sit rationis tantum:

ideò ex similitudine vocabuli potuit aliquis sumere occasionem confundendi prioritatem naturæ cum prioritate rationis. Revertamur prioritas naturæ est realis, & independens ab operatione intellectus, consistitque in independentia eius, quod dicitur prius ab eo, quod est posterius, & dependentia posterioris ab eo, quod est prius. Hæc tamen dependentia debet esse in existendo: licet non omnis prioritas sit prioritas in existendo, sed sola prioritas causæ efficientis propter dicta quæst. 2. §. 2. Dicitur autem prioritas à quo, non quia non sit realis: sed quia invenitur in eo, à quo aliud dependet tamquam à causa: & quia non est prioritas temporis, seu instantis, in quo vnum existat, & aliud non; cum potius causa, & effectus simul existant in eodem instanti. Comparatis verò causa, & effectu quantum ad perfectionem dicendum est, causam non requirere esse perfectiorem effectu: sed sufficit, quòd sit æqualis perfectionis cum eo, si sit causa principalis; si verò sit causa per modum virtutis instrumentariæ, sicut est accidens respectu substantiæ: æqualitas in perfectione non est necessarium quòd sit formalis, & in esse entis: sed sufficit quòd sit virtualis iuxta dicta quæst. 5. huius libri.

2 In tertia parte quæstionis inquiritur, vtrum causa debeat

realiter distingui à suo effectu? Et quidem de effectibus causarum finalis, efficientis, & materialis non est dubium, quod realiter distinguantur à suis causis; de effectu vero formali formæ est specialis difficultas: in qua Thomistæ, & omnes AA. communiter videntur supponere potius quam disputare, effectum formalem primum formæ nihil aliud esse, quam ipsam formam communicatam subiecto. Pro quo notandum est, formam duplicem habere effectum; unus est ipsa materia, vel subiectum, cui communicat suum esse, & hic non incongruè appellari potest effectus *qui*: de quo certum est distingui realiter ab ipsa forma. Alius est effectus formalis, quem si velis, appellare poteris effectum *quo*: & hic est illud esse, quod forma causat in materia, de quo intelligitur prædicta AA. sententia, quod non sit aliquid præter ipsammet formam subiecto communicatam.

3 Oppositum tamen defendit Villanova citans pro se N. Ægidium Rom. Asserit ergò A. iste, effectum formalem formæ non esse ipsam formam communicatam subiecto, sed aliquem modum realiter distinctum à forma. Cuius præcipuum fundamentum est: quia nihil potest esse causa sui ipsius: ergò id, quod forma causat in materia non potest esse ipsa forma, sed debet

esse aliquid ab ea distinctum. Et cum hoc non possit esse entitas: relinquitur, quod sit modus aliquis, quem materia participat à forma.

4 Addit verò Sapientiss. P. Mag. Manso aliam rationem pro eadem sententia, quæ sic se habet. Effectus formalis, quem communicat materiæ quantitas (idem intellige de alijs formis sive substantialibus, sive accidentalibus) est esse extensam: sed esse extensum materiæ realiter distinguitur à quantitate: ergò effectus formalis quantitatis realiter distinguitur à quantitate. Min. prob. dupliciter. Primò, quia materia extensa habet partes realiter distinctas à partibus quantitatis: ergò habet extensionem realiter distinctam ab extensione quantitatis, seu ab ipsa quantitate. 2. Quia extensio quantitatis est extensio per essentiam, cum quantitas per suam essentiam sit extensio; extensio verò materiæ est extensio per participationem, quia materia se ipsa non est extensa, sed participat extensionem à quantitate: sed extensio per essentiam, & extensio per participationem realiter distinguuntur: ergò extensio materiæ, quæ est effectus formalis quantitatis, realiter distinguitur ab extensione quantitatis, & consequenter ab ipsa quantitate.

5 Mihi autem videtur dicendum primò, quod omnis cau-

ta realiter distinguitur à suo effectu: & hoc probat argumentum supra factum pro sententia N. Villanova. Deinde dicendum est, effectum formalem formæ distingui realiter à forma sicut totum à parte. Hoc explicatur simul, & probatur. Nam effectus formalis formæ v. g. albedinis non est albedo, nec aliquid distinctum, quod albedo communice subiecto, in quo est, ut statim dicemus; sed est album: sed album distinguitur ab albedine, sicut totum à parte: ergo eodem modo distinguitur effectus formalis formæ à forma. Idem patet in effectu formali formæ substantialis: qui quidem non est ipsa forma, nec aliquid communicatum materiæ præter ipsam formam; sed est ens in actu, quod distinguitur à forma, per quam habet esse ens in actu, sicut totum à parte.

6 Tertiò dicendum est, formam non communicare materiæ aliquid realiter à se distinctum. Hoc, ut reor, est quod intendit communis sententia, dum asserit, effectum formalem formæ esse ipsam formam communicatam subiecto; sensus enim est, quod forma non causat materiam, communicando illi aliquid distinctum à se, sed præcisè communicando se ipsam ut actum potentiæ. Probatur autem contra Villanova sic. Forma non communicat materiæ aliquem

modum à se distinctum: ergo. Ant. probat. talis modus est superfluous: ergo non est admittendus. Ant. prob. claritatis gratia in quantitate. Si quantitas communicaret materiæ aliquem modum, idè esset ut materia redderetur extensa: sed ad hoc non est necessarius: ergo est superfluous. Min. prob. Si ille modus sufficit reddere materiam extensam, multo magis sufficiet ipsa quantitas unita materiæ: ergo posita quantitate in materia, non requiritur modus ut reddatur extensa. Ant. probat. Quantitas est magis extensio, quam ille modus, cum hic sit participatio ipsius quantitatis: ergo magis sufficit reddere materiam extensam, quam ille modus; & consequenter superflue ponitur in materia.

7 Dices: quantitatem constituere materiam extensam activè: modum verò constituere illam extensam passivè, & sic non est superfluous. Sed contra. Nam quantitas non constituit activè materiam extensam per modum causæ efficientis, sed per modum causæ formalis actuantis ipsam. Undè idem est quantitatem extendere activè materiam, ac esse actum eius; & idem est materiam esse passivè extensam, ac esse subiectum actuatum, vel factum in actu per quantitatem: sed ut quantitas actuet materiam non indiget

get modo realitèr à se distincto : ergò nec materia vt sit actuata, & extensa passivè, indiget modo realitèr distincto à quantitate.

8 Ad primum argum. Iam dictum est, quomodo effectus formalis formæ distinguatur realitèr à forma : quin tamen forma communicet materiæ aliquid realitèr à se distinctum. Ad 2. nego min. Ad 1. probationem concessio antecedenti nego consequ. Quia distinctio partium materiæ non provenit ab extensione cum materia habeat partes distinctas antecedentèr ad quantitatem, vt in Logica probatum est. Undè, etsi partes materiæ sint distinctæ à partibus quantitatis : extensio tamen qua extenduntur, est ipsamet quantitas. Ad 2. probationem resp. quòd illa secunda pars maioris, nempe quòd extensio materiæ est extensio per participationem, duobus modis intelligi potest. Primò, ita vt sit participatio alterius extensionis, sicut esse creaturæ est participatio alterius esse, scilicèt esse divini : & in hoc sensu intelligi debet propositio, vt argumentum aliquid probet. Cæterum in hoc sensu intellecta falsa est, quia extensio materiæ non est participatio extensionis quantitatis ; sed est ipsa extensio quantitatis participata, & communicata materiæ.

9 Alio modo intelligi potest illa propositio, ita vt extensio materiæ sit extensio participata à materia : & in hoc sensu vera est maior, quia materia participat quantitatem, quæ est extensio per essentiam ; sed falsa est minor, quia non inconvenit quòd aliquid sit per essentiam tale, & simul sit participatum ab alio, & ipsi communicatum. Sicut subsistentia humanitatis Christi D. est subsistentia per essentiam, & per participationem in secundo sensu ; per essentiam quidem, quia cum sit ipsa subsistentia Verbi Divini, non est participatio alterius subsistentiæ : per participationem verò, quia illam participat humanitas, cui communicatur, & vnitur. Ita dicimus de extensione materiæ, quòd est extensio per essentiam, quia est ipsamet quantitas, quæ se ipsa est extensio, & non participatio alterius extensionis ; est etiam extensio per participationem, quia licet non sit participatio extensionis : est tamen extensio participata à materia, quia ipsi communicatur.

***

***

***

***

***

***

QUÆST. X.

UTRUM CAUSA, ET

*præcipue prima connecta-
tur cum possibilita-
te suorum effe-
ctuum?*

§. I.

QUIBUS DAM NOTATIS

*probatur sententia affir-
mativa.*

I Questio hæc præci-
pue disputatur
propter causam
primam, in qua est specialis dif-
ficultas circa connexionem sui
cum possibilitate creaturarum;
licet talis difficultas magis Theo-
logica sit, quam Philosophica.
Cæterum iam in usu venit apud
Philosophos, ut in physica dis-
cutiatur. Circa quam non abs-
re erat primò investigare quid
sit, vel quid dicat constitutivè,
& essentialitèr connexio causæ
cum possibilitate suorum effe-
ctuum? sed quia id omittunt
AA. quos vidi, & mihi certum
est, talem connexionem nihil
aliud esse quam relationem cau-
sæ ad effectus, & e contra: rea-
lem quidem si sit connexio cau-
sæ creatæ: rationis verò, si sit
connexio causæ in creatæ cum
effectibus ut possibilibus: ideò
etiam nos ab exactiori examine

huius difficultatis abstinemus.

2 Verum tamen connexio
prout apud omnes absque con-
troversia sumitur in præsentì,
nihil aliud est; quam mutua il-
latio, & consequentia à virtute
productiva causæ ad possibilita-
tem effectus, & e contra. Undè
talis connexio est connexio pu-
rè illativa, & logica: appella-
tur tamen communiter connexio
metaphysica, ad denotan-
dum consequentiam; quæ sit à
virtute productiva causæ ad pos-
sibilitatem effectus, & e contra,
non esse fallibilem, & contin-
gentem, sed omninò necessa-
riam, & indefectibilem. Itaque
idem est inquirere vtrum Deus
vel eius omnipotentia connec-
tatur cum possibilitate creatu-
rarum? ac inquirere, vtrum ex
existentia divinæ omnipotentia
sequatur per bonam, & legiti-
mam consequentiam possibili-
tas creaturarum, & e contra?
Similiterque ex defectu divinæ
omnipotentia, qui quidem de-
fectus est impossibilis, datur
tamen disputationis gratia, vtrum
arguatur bene defectus possibi-
litas creaturarum? Et e con-
tra.

3 In hac controversia sen-
tentia affirmativa, quam ample-
ctimur, est omnium Thomista-
rum, quibus adherent plures
ex societate; plures etiam ex
eadem societate negativam par-
tem tuentur cum Scoto: ex his

sunt

sunt P. Bazquez, & alij apud AA. Sed pro maiori claritate dicendorum, & intelligentia contrariæ sententiæ notandum est, quod quatuor modis potest fieri consequentia ab omnipotentia ad possibilitatem creaturarum, & econtra: scilicet duobus modis affirmativè, & duobus negativè. Affirmativè sic: *Existit omnipotentia: ergo creaturæ sunt possibiles. Creaturæ sunt possibiles: ergo existit omnipotentia.* Negativè sic: *Non existit omnipotentia: ergo creaturæ non sunt possibiles. Creaturæ non sunt possibiles: ergo non existit omnipotentia.* Has omnes consequentias concedunt Thomistæ, & qui tenent connexionem omnipotentiae cum possibilibus; Sco- tistæ verò, & qui eos sequuntur negant planè primam, & quartam. Ponunt enim in Deo quamdam potentiam productivam, seu omnipotentiam conditionatam: quæ licet absolute, & necessario sit in Deo, ut fides docet; tamen iuxta hos AA. non est productiva creaturarum, nisi sub conditione possibilitatis earum: taliter quod hæc potentia Dei non infert possibilitatem creaturarum: nec defectus eius inferitur ex defectu possibilitatis creaturarum; sed æquè bene se haberet in Deo talis potentia, etiam si nihil ad extra esset possibile.

4. Attamen secundam, &

tertiam consequentias non est adeo certum, vtrum illas negent, vel concedant adversarij; sed probatur, quod eas debeant concedere. Nam in primis si non esset bona hæc consequentia, *creaturæ sunt possibiles: ergo existit omnipotentia*: veritas antecedentis non pugnaret quatenus est ex se cum fallitate consequentis, quia in mala consequentia non inconvenit, quod antecedens sit verum, & consequens falsum: ergo data fallitate consequentis posset stare veritas antecedentis: sed hoc est impossibile: ergo talis consequentia bona est. Cetera patent, & minor subsumpta probatur. Creaturas esse possibiles est, eas posse habere existentiam ab alio, hoc enim est de conceptu essentiali creaturæ, cui repugnat esse à se: sed si non esset omnipotentia, non possent habere existentiam ab alio: ergo impossibile est quod sit verum, creaturas esse possibiles, dato quod sit falsum, existere omnipotentiam. Idem argumentum fit in tertia consequentia. Nam si non est bona hæc consequentia, *non existit omnipotentia: ergo creaturæ non sunt possibiles*: falsitas consequentis non pugnaret quatenus est ex se cum veritate data antecedentis; in mala enim consequentia potest esse antecedens verum, & consequens falsum: sed stante fallitate consequentis, creaturæ essent

essent possibles : ergò posset esse verum, creaturas esse posibles, etiam dato quòd non existeret omnipotentia; quòd est implicatorium, vt manet probatum.

5 Præterea probatur ad hominem, quòd adversarij teneantur concedere prædictas secundam, & tertiam consequentias. Nam ipsi ponunt, omnipotentiam esse conditionate determinatam, vt sit productiva creaturarum, si ipsæ creaturæ fuerint posibles produci : ergò vera est hæc propositio, *Si creaturæ sunt posibles, existit omnipotentia potens illas producere*: sed hæc propositio nihil aliud est, quam consequentia à possibilitate creaturarum ad existentiam omnipotentiae; sicut veritas omnis conditionalis consistit in illatione consequentis ex antecedenti. Undè quia hæc propositio vera est, *si homo volat, habet alas*: est bona hæc argumentatio rationalis, *homo volat : ergò habet alas*: ergò valet illa secunda consequentia, *creaturæ sunt posibles : ergò existit omnipotentia*.

6 Ex quo sic pro tertia consequentia. Hæc consequentia *Creaturæ sunt posibles : ergò existit omnipotentia* valet in vi illius conditionalis *Si creaturæ sunt posibles, existit omnipotentia*, quam conditionalem non negant adversarij, sed potius est eorum doctrina: sed in condi-

tionali vera valet argumentatio à negatione consequentis ad negationem antecedentis : ergò valet hæc argumentatio, *Non existit omnipotentia : ergò creaturæ non sunt posibles*, quæ est tertia consequentia supra posita. Minor huius Syllogismi constat tum ratione, tum exemplis. Ratione quidem, quia cum conditionalis habeat vim argumentationis, & consequentiæ : & in bona consequentia non possit esse antecedens verum, & consequens falsum; fit quòd negato consequenti, quòd est illud dare pro falso, debeat etiam negari, & dari pro falso antecedens, alias cogeretur quis concedere, quòd in bona consequentia posset esse antecedens verum, & consequens falsum. Deindè fit planum exemplis. Quia enim vera est hæc conditionalis, *si homo volat, habet alas*, si aliquis subsumat, *sed homo non habet alas*, quòd est negare consequens huius conditionalis : rectè infert : *ergò non volat* : ergò pariter quia vera est hæc conditionalis, *si creaturæ sunt posibles, existit omnipotentia* : rectè infertur, *non existit omnipotentia : ergò creaturæ non sunt posibles*.

7 Ex his colliges, quam in consequenter, & contra veritatem P. Avendaño tom. 1. disp. 2. de scient. cap. 3. §. 6. negans connexionem omnipotentiae cum

possibilibus, & respondens cui-
dam argumento P. Aldrete, ne-
gaverit, contineri implicatio-
nem in eo quod creatura sint
possibiles, dato impossibili, quod
Deus non esset. Contra verita-
tem quidem, quia si non est
implicatorium, creaturas mane-
re possibiles, dato defectu im-
possibili existentiae Dei: mani-
fesse sequitur, creaturas non
solum habere à se quod sint pos-
sibiles, quod libenter concedunt
adversarij; sed etiam habere
quod possint existerè à se, id est
existentia non ab alio accepta,
quod est plusquam falsum, &
concedi non potest. Sequela pro-
batur. Quia si dato illo impossi-
bili, quod Deus non esset, crea-
tura essent possibiles: ergo pos-
sent habere existentiam. Sed non
ab alio, quia supponitur Deum
non esse: ergo à se. In conse-
quentèr etiam: quia cum ipse
defendat potentiam conditiona-
tam, necessariò determinatam,
ut possit producere creaturas
sub conditione quod illae sint
possibiles: si semel supponitur
casus possibilitatis, necessariò
sequitur potentia illa conditiona-
ta, quae iusta hunc A. est omni-
potentia Dei. Sed existente om-
nipotentia Dei, existit Deus: er-
gò contra suam propriam sen-
tentiam asserit, quod etiamsi
per impossibile Deus non esset,
creatura essent possibiles.

§. Habemus ergo ex dictis,

quod adversarij negant has duas
consequentias, *Existit omnipo-
tentia: ergo creaturae sunt possi-
biles; creaturae non sunt possibi-
les: ergo non existit omnipo-
tentia.* Concedunt verò, vel saltem
tenentur concedere has duas,
*Creaturae sunt possibiles: ergo exi-
stet omnipotentia; non existit om-
nipotentia: ergo creaturae non sunt
possibiles.* In quibus apparet eos
dicere, quod ex positione omni-
potentiae non sequitur possibili-
tas creaturarum; sequitur tamen
positio omnipotentiae ex possibi-
litate creaturarum. Item ex de-
fectu possibilitatis creaturarum
non sequitur defectus omni-
potentiae; sequitur tamen ex defe-
ctu omnipotentiae defectus pos-
sibilitatis creaturarum. Cum au-
tem haec illatio, qua possibili-
tas creaturarum infert existen-
tiam omnipotentiae, non possit
esse in sententia adversariorum
illatio à posteriori, id est pos-
sibilitas creaturarum non infert
omnipotentiam ut causam, &
radicem sui: quia si hoc esset,
iam omnipotentia inferret pos-
sibilitatem creaturarum à prio-
ri, quod adversarij negant, si-
cut negant primam consequen-
tiam ex supra dictis. Cum illatio,
in quam, non sit à posteriori:
sequitur, quod sit illatio à prio-
ri; unde in sententia contraria
possibilitas creaturarum erit ra-
tio à priori omnipotentiae, quod
est maximum inconveniens, &
arguit

arguit dependentiam omnipotentiae à possibilitate creaturarum. Ex quo ulterius sequitur, falsò, & in consequenter eos negare, quòd ex defectu possibilitatis creaturarum sequatur defectus omnipotentiae, quod est quarta consequentia, quam ipsi negant. Probatur sequela. *Nam quando affirmatio est causa affirmationis, negatio est causa negationis*: sed si possibilitas creaturarum est ratio à priori omnipotentiae, vt adversarij tenentur dicere, affirmatio possibilitatis est causa affirmationis omnipotentiae: ergò negatio eiusdem possibilitatis est causa negationis omnipotentiae. Hic discursus deductus ex combinatione quatuor consequentiarum supra dictarum sit prima probatio sententiae nostrae.

9 Ad illum tamen respondere possunt adversarij primò negando, quòd consequentia ex possibilitate creaturarum ad existentiam omnipotentiae sit consequentia à priori; dicent enim nec esse à priori, nec à posteriori. Secundò ex doctrina ipsorum, qua maximè vritur P. Avendaño, responderi potest, quòd possibilitas creaturarum non infert existentiam omnipotentiae entitativè sumptæ, sed solum quoad denominationem absolute productivæ creaturarum: quæ denominationis potentiae absolute productivæ, seu potentis abso-

lutè producere non est Deo intrinseca, quia constituitur inadæquate ex possibilitate creaturarum, quæ Deo extrinseca est. Undè negabunt secundam consequentiam supra positam, & dicent, olim valere hanc, *Creaturae sunt possibiles: ergò Deus est absolute potens illas producere*. Vel denique respondebunt, prædictam secundam consequentiam ex possibilitate creaturarum ad existentiam omnipotentiae esse quidem à posteriori sed non posterioritate causalitatis, sed secundum subsistendi consequentiam, quia omnipotentia se habet vt quid illatum ex possibilitate creaturarum, non tamen vt inferens eandem possibilitatem, & sic possibilitas est posterior omnipotentia secundum subsistendi consequentiam tantum.

10 Sed contra primam, & tertiam solutionē obitat, quòd consequentia, quæ nec sit à priori, nec à posteriori nō videtur posse inveniri, nisi in his, quæ sunt omnino idem, sicut definitio, & definitum; & tunc valet mutua consequentia ab vno ad aliud: & e contra. Undè si talis esset consequentia, quæ sit ex possibilitate creaturarum ad existentiam omnipotentiae valeret etiam ab omnipotentia ad possibilitatem creaturarum: quod est contra adversarios negantes primam consequentiam ex quatuor supra po-

fitis. Prioritas autem, & posterioritas secundum subsistendi consequentiam solum invenitur in his, quæ se habent sicut superius, & inferius: ut animal, quod infertur ex homine, & non infert illum; vel ad summum invenitur inter potentiam, & actum: valet enim ab actu ad potentiam, sed non e contra. Omnipotentia verò, & possibilitas creaturarum non se habent sicut prædicatum superius, & inferius: nec sicut potentia, & actus; sed potius se habent sicut potentia activa, & passiva: ergo consequentia, quæ fit à possibilitate creaturarum ad existentiam omnipotentia, non importat prioritatem, vel posterioritatem secundum subsistendi consequentiam.

II Contra secundam solutionem obstat in primis, quod ut statim probabimus, denominatio absolute potentis producere creaturas est adæquatè Deo intrinseca, & essentialis. Præterea obstat, quod eodem modo, quo valet hæc consequentia, *Creaturae sunt possibiles*: ergo *Deus est absolute potens eas producere*, valet etiam secunda consequentia à nobis facta scilicet hæc, *Creaturae sunt possibiles*: ergo *existit omnipotentia quoad entitatem*. Probatur ex dictis, nam si talis consequentia non valet: ergo antecedens eius, scilicet possibilitas creaturarum

quantum est de se permittit falsitatem consequentis: ergo data falsitate consequentis, quæ consistit in defectu impossibili omnipotentia entitativè sumptæ, seu quoad entitatem, adhuc posset manere verum antecedens, scilicet possibilitas creaturarum; quod est incidere in inconveniens supra deductum de eo quod creaturae possent existere existentia non ab alio participata, sed à se habita.

12 His prænotatis probatur sic conclusio nostra. Omnipotentia connectitur cum possibilitate creaturarum, si per bonam consequentiā ex positione omnipotentia infertur possibilitas creaturarum, & ex negatione possibilitatis earum infertur negatio omnipotentia: sed ex positione omnipotentia infertur possibilitas creaturarum, & ex negatione possibilitatis earum infertur negatio omnipotentia: ergo omnipotentia connectitur, &c. Mai. constat ex dictis, & conceditur ab adversariis; est enim doctrina eorum, ob quam negant duas consequentias supra memoratas. Min. quoad secundam partem manet probata, semel quod probetur quoad primam; etenim ut supra dicebamus ab opposito consequentis ad oppositum antecedentis est bona consequentia. Si autem omnipotentia infert possibilitatem creaturarum se habet ut antecedens respectu illius

illius, & possibilitas ut consequens, ut patet in prima consequentia ex supradictis; consequenterque ex defectu, seu negatione possibilitatis bene arguitur defectus, seu negatio omnipotentiae.

13 Probatur ergo minor quoad primam partem. Omnipotentia, quae non infert possibilitatem creaturarum, non magis est productiva possibilium, quam impossibilem sed omnipotentia, quae non magis potest producereabilia quam impossibilia est implicatoria: ergo omnipotentia, quae non infert possibilitatem creaturarum, est implicatoria. Mai. patet, nam omnipotentia, quae potest esse quantum est de se sine possibilitate creaturarum, ut adversarij dicunt, æquè quantum est de se est productiva impossibilem, sicut possibilium. Min. autem prob. Omnipotentia productiva impossibilem est impossibilis, & implicatoria: sed omnipotentia, quae non magis est productiva possibilium, quam impossibilem, est omnipotentia potens producere impossibilia: ergo est omnipotentia implicatoria. Min. patet, & mai. prob. Implicatoria est potentia potens producere id, quod produci non potest, ut per se patet: sed impossibilia produci non possunt: ergo implicatoria est omnipotentia productiva, seu potens producere impossibilia.

14 Dices: Omnipotentiam esse productivam creaturarum, non absolute, sed conditionatè, sub conditione scilicet possibilitatis earum; non autem implicat potentia productiva impossibilem sub conditione quod essentabilia. Sed contra primò. Quia omnipotentia conditionatè productiva creaturarum praescindit quantum est ex parte sua à possibilitate creaturarum: ergo non magis se habet in ratione productivæ adabilia, quam ad impossibilem. Sed potentia, quæ determinatè se haberet ad impossibilem, esset impossibilis, & implicatoria: ergo pariter est implicatoria omnipotentia, quæ quantum est de se indifferentè se habet adabilia, & impossibilem. Contra secundò. Omnipotentia conditionata permittit quantum est de se impossibilitatem creaturarum, etsi aliundeabilitas creaturarum sit necessaria à se, ut dicunt adversarij: ergo data impossibilitate creaturarum, talis omnipotentia, vel nullo modo esset productiva, vel esset productiva impossibilem. Sed tam repugnans est omnipotentia, quæ nullius sit productiva, quam quæ sit productiva impossibilem: ergo repugnans, & implicatoria est omnipotentia conditionatè productiva. Contra tertio. Omnipotentia conditionatè tantum productiva non habet terminum per se

se suæ virtutis, sed solum per accidens: sed hoc repugnat perfectioni divinæ omnipotentiae: ergo, &c. Mai. patet, quia iuxta advertarios possibilia sunt terminus divinæ omnipotentiae non absolute, sed sub conditione possibilitatis eorum: quæ conditio per accidens se habet ad omnipotentiam: cum iuxta illos possibilitas creaturarum non oriatur à divina omnipotentia. Minor etiam est certa: quia virtus quæ solum habet terminum per accidens, solum est per accidens productiva, & non per se: sed omnipotentia non potest esse per accidens productiva, quia idem est esse per accidens productivum, ac esse productivum per aliud, quod Deo repugnat: ergo, &c.

15 Contra quartò, & simul probatur secundo conclusio nostra. Omnipotentia Dei est essentialiter virtus absolute productiva ad extra: sed virtus essentialiter, & absolute productiva ad extra non potest salvari sine possibilitate effectuum ad extra: ergo omnipotentia salvari non potest sine possibilitate creaturarum, & consequenter connectitur cum earum possibilitate. Minor conceditur ab adversariis, & mai. prob. Virtus essentialiter, & absolute productiva ad extra est perfectior simpliciter simplex nullam involuens imperfectionem: sed divina omnipotentia est illa virtus productiva ad extra, quæ

est perfectio simpliciter simplex: ergo est essentialiter, & absolute productiva ad extra. Min. patet, & maior prob. Virtus essentialiter, & absolute productiva ad extra est illa, quæ à nulla conditione extra se dependet, vel nullam conditionem extra se requirit, ut sit productiva ad extra: sed potius intra se habet, & à se, unde possit facere, quod aliquid extra se dependeat à se: sed in hoc nulla involuitur imperfectio, sed potius maxima perfectio, ut per se patet: ergo virtus essentialiter, & absolute productiva ad extra est perfectio simpliciter simplex.

16 Mai. probatur tum ab opposito potentiae conditionatae, quam ponunt adversarij. Hæc enim est talis, ut requirat aliquid extra se ut sit productiva ad extra, scilicet possibilitatem, quæ iuxta eos est independens à virtute productiva. Tum etiam, quia si aliquis vellet describere omnipotentiam ut à nobis ponitur connexam cum possibilitate creaturarum connexione inferente à priori eandem possibilitatem: non aptius eam describeret, quàm ut descripta manet. Nam ex eo quod omnipotentia sit talis, ut ex se, & à se habeat unde possit facere, quod aliquid extra se dependeat à se: optimè inferitur à priori, quod aliquid ad extra possit dependere in essendo à divina omnipotentia: quod idem est, ac esse possibile.

17 Urgetur. Virtus productiva ad extra est virtus potens se diffundere in aliud extra se, & participari ab eo secundum imperfectam participationem: sed Deo convenit essentialiter, & absolute posse se diffundere, vel esse diffusivum sui ad extra in aliud, à quo sua perfectio participari possit secundum imperfectam participationem: ergo ei convenit habere virtutem absolute productivam ad extra. Mai. patet, & min. prob. Esse diffusivum sui convenit Deo in quantum bonus est iuxta illud *bonum est diffusivum sui*: sed esse bonum convenit Deo absolute, & essentialiter, & non conditionate: ergo etiam esse diffusivum, & communicativum sui ad extra convenit ei essentialiter, & absolute, & non conditionate, vel per accidens.

§. II.

SOLVUNTUR ARGUMENTA.

18 **A**rgues 1. Si omnipotentia conduceretur cum possibilitate creaturarum, dependeret ab ea: sed Deus à nullo dependere potest: ergo. Mai. prob. Tum quia non posset esse sine possibilitate creaturarum; tum quia specificaretur à creaturis possibilibus: sed omne specificatum dependet à suo specifica-

tivo: ergo dependeret à creaturis possibilibus. 2. Causa inconnexa plus potest producere, quàm connexa: sed causa, quæ plus potest producere perfectior est: ergo causa in connexa perfectior est, quam connexa; & consequenter in Deo debet poni omnipotentia in connexa cum possibilitate creaturarum. Mai. prob. causa in connexa non solum potest producere possibilia, sed etiam impossibilia, sub conditione quòd essent possibilia: cum eius virtus non sit absolute productiva, sed conditionate: ergo plus potest producere, quam causa connexa.

19 Terriò. Vel Deus connectitur cum possibilitate creaturarum, vel cum ipsis creaturis, quæ denominantur possibiles? Non primum; quia possibilitas creaturarum vel est ipsa divina omnipotentia, ut plures Thomistæ defendunt: & sic non potest dari connexio inter omnipotentiam, & possibilitatem, quia nihil connectitur cum se ipso; vel est aliquid distinctum à Deo, & sic minus potest dari connexio: quia quidquid est distinctum à Deo, est ab ipso libere causatum, & consequenter est contingens: sed necessarium, qualis est divina omnipotentia, non potest connecti cum contingenti: ergo. Nec item potest dici secundum, scilicet quòd connexio Dei sit cum possibilibus: quia pos-

possibilia ut talia nihil sunt : sed Deus non potest connecti cum nihilo : ergo nullo modo connectitur cum creaturis possibilibus : Confirmatur. Magis necessarium non potest connecti cum minus necessario : sed Deus est magis necessarius , quam possibilitas creaturarum ; quia in nostra sententia Deus est ratio à priori , & causa possibilitatis creaturarum , & propter quod unumquodque tale , & illud magis : ergo.

20 Quarto. Si Deus connecteretur cum possibilitate creaturarum , connecteretur etiam cum possibilitate cuiusvis creaturæ in particulari : consequens est falsum : ergo & antecedens. Mai. patet , quia non est maior ratio de vna creatura , quam de alia , nec de vna quam de omnibus ; minor autem probatur. Si Deus connectitur cum possibilitate cuiusvis creaturæ in particulari , deficiente quavis creatura , vel dato defectu possibilitatis vnus creaturæ v.g. formicæ , argueretur per bonam consequentiam defectus ipsius Dei : sed hoc & videtur absurdum , & est falsum : ergo. Minor quoad primam partem prob. Quia absurdum videtur dicere , quod si formica esset impossibilis , deficeret , vel non existeret Deus. Quoad secundam probatur sic. Etiam si formica esset impossibilis , non ideo Deus non esset omnipotens : ergo non arguitur defectus Dei ,

vel divinæ omnipotentiae ex impossibilitate formicæ. Antecedens probatur. Tunc casus Deus non posset producere formicam , non ex defectu virtutis , sed quia illa esset impossibilis : sed non posset producere aliquid , quia illud est impossibile , & non ex defectu virtutis , non arguit defectum divinæ omnipotentiae : sicut modò non arguitur Deum non esse omnipotentem , ex eo quòd non possit facere hircocerum , vel chimeram : ergo.

21 Confirmatur. Etiam si aliqua creatura in particulari redderetur impossibilis , adhuc maneret terminus formalis , & primarius divinæ omnipotentiae : sed manente termino formali , maneret omnipotentia : ergo etiam si aliqua creatura in particulari redderetur impossibilis , maneret omnipotentia ; & consequenter non connectitur cum possibilitate creaturarum in particulari. Mai. prob. Terminus formalis , & primarius omnipotentiae est possibile , vel creabile ut sic , & in communi ; quælibet autem creatura in particulari est terminus materialis illius : sed adhuc dato quòd aliqua creatura in particulari redderetur impossibilis , non deficeret possibile , & creabile ut sic , quia plures aliæ creaturæ remanerent possibles , & creabiles : ergo.

22 Quintò arguitur. Omnipotentia est talis , ut si possibilia , quæ

quæ modo sunt, redderentur impossibilia, non posset ea producere: & si ea, quæ sunt impossibilia, redderentur possibilia, posset ea producere: sed hoc nihil aliud est, quam omnipotentiam esse virtutem conditionatè productivam æqualitèr se habentem ad possibilia, & impossibilia sub conditione possibilitatis eorum: ergò omnipotentia est tantum conditionate productiva, & consequenter non connexa cum possibilitate creaturarū. Minor videtur certa, & mai. prob. Istæ conditionales veræ sunt, *si homo esset impossibilis, non posset à Deo produci: si bircervus esset possibilis, posset à Deo produci*: ergò omnipotentia est talis, &c. Ant. prob. Nam si prima conditionalis esset falsa, sequeretur, Deum posset producere aliquid impossibile: & si secunda esset falsa, sequeretur, Deum non posse producere aliquod possibile; quorum utrumque est implicatorium: ergò illæ conditionales sunt veræ.

23 Sextò. Omnipotentia non connectitur cum impossibilitate impossibilium: ergò nec cum possibilitate possibilium. Consequentia tenet à paritate, & quia non est maior ratio unius quam alterius; ant. verò prob. Si omnipotentia connecteretur cum impossibilitate impossibilium, ex defectu impossibilitatis eorum argueretur defectus omnipoten-

tiae: Sed talis defectus non arguitur, sed potius oppositum: ergò. Mai. prob. ex immediate dictis. Nam si deficeret impossibilitas impossibilium, illa essent possibilia, ut per se patet: sed si essent possibilia, posset produci à Deo: ergò potius sequitur ex defectu impossibilitatis existentia Dei, & eius omnipotentia, quam defectus eiusdem omnipotentiae.

24 Septimò. Ex defectu creaturarum possibilium non sequitur defectus omnipotentiae: ergò hæc non connectitur cum possibilitate earum. Ant. prob. Dato quòd possibilia essent impossibilia, contradictoria eorum essent possibilia: sed quandoque darentur possibilia, daretur omnipotentia potens illa producere: ergò ex defectu possibilitatis eorum, quæ modò sunt possibilia, non arguitur defectus omnipotentiae. Mai. prob. & explicatur. Si homo v.g. esset impossibilis, contradictorium eius, scilicet carentia hominis non posset esse impossibilis, sed deberet esse necessaria; alias duæ propositiones contradictoriæ posset esse simul falsæ. Si enim esset impossibilis homo; esset falsa hæc *homo est*: & si etiam carentia eius esset impossibilis, etiam hæc esset falsa *homo non est*, quæ contradictoriè opponitur primæ. Itē si essentia hominis, quæ consistit in identitate horum prædicato-

rum *animal rationale*, esset impossibilis: contradictorium eius, scilicet distinctio talium prædicatorum esset possibilis, & necessaria propter eandem rationem. Et idem est de alijs essentijs aliorum possibilium: ergo ex impossibilitate data possibilem sequitur, quod contradictoria eorum essentabilia.

25 Confirmatur 1. Defectus possibilem infert potius existentiam primæ causæ, quam eius defectum: ergo idem quod prius. Ant. prob. Hæc argumentatio bona est: *Vel prima causa est, vel creature sunt possibles: sed creature non sunt possibles: ergo prima causa est*, à disiunctiva cum negatione vnius partis ad positionem alterius: ergo ex negatione possibilitatis creaturarum infertur existentia primæ causæ. Confirmatur 2. Aliquod est impossibile, quo deficiente maneret prima causa: ergo etiam maneret, si deficeret aliquod possibile. Consequentia tenet, & ant. prob. Primam causam permanere, deficiente aliquo possibili, est iuxta nos impossibile: sed si hoc impossibile deficeret, maneret prima causa, vt per se patet: ergo.

26 Denique argues. Sicut Deus est omnipotens, & per omnipotentiam potest producere omnia scibilia: ita etiam est omniscius, æternus, & immensus; per omniscientiamque po-

test scire omnia scibilia, per æternitatem potest coexistere omni tempori possibili; & per immensitatem occupare omnia loca: & tamen Deus non connectitur cum eo quod hoc obiectum determinatum sit scibile, nec cum eo quod existant tempora, vel loca mensurabilia, vel occupabilia: ergo nec eius omnipotentia connectitur cum possibilitate creaturarum. Minor prob. Quia etiamsi deficerent plura, immò omnia scibilia extra Deum, qualia sunt omnes veritates creatæ: & etiamsi nulla essent tempora, vel loca; non ideò Deus definirer esse omniscius, æternus, & immensus, vt per se patet: ergo, &c.

27 Urgetur. Adhuc dato quod tempus, & locus essent impossibilia, Deus maneret æternus, & immensus, vt modo est: sed eodem modo se habet omnipotentia ad possibilitatem creaturarum, sicut æternitas, & immensitas ad mensurabilitatem temporum, & occupabilitatem locorum: ergo etiam omnipotentia permaneret, deficiente possibilitate creaturarum. Urgetur amplius. Ideò prædicta vera sunt, quia omniscientia, æternitas, & immensitas respiciunt scibile, mensurabile, & occupabile, non absolutè, sed conditionatè, sub conditione scilicet quod aliquid ad extra sit scibile, mensurabile, & occupabile: ergo idem

idem dicendum est de omnipotentia; maxime cum in prædictis attributis insistentur omnia argumenta, quæ facimus pro conjunctione omnipotentia cum possibili-
sibilibus.

28 Respondeo ad 1. argumentum negando mai. Ad eius 1. probat. concessio antecedenti nego consequ. Quia Deum, vel eius omnipotentiam non posse esse sine possibilitate creaturarum non est ita intelligendum, ut possibilitas creaturarum sit conditio requisita ad existentiam Dei, vel eius omnipotentia; quia si sic esset, proculdubio Deus dependeret à possibilitate creaturarum, eo quod omnis conditio ad aliquod genus causæ reducitur. Cæterum in tantum est verum omnipotentiam non posse esse sine possibilitate creaturarum, in quantum ipsa possibilitas est quid necessario illatum ex omnipotentia tamquam ex causa, & fundamento sui, ut statim dicemus: in quo nulla involuitur dependentia omnipotentia à possibilitate, sed potius e contra. Immo ex hoc retorquetur argumentum in adversarios. Nam iuxta ipsos possibilitas creaturarum est conditio, ut Deus sit absolute potens illas producere: ergo Deum esse absolute potentem producere creaturas, dependet à possibilitate illarum; siquidem omnis conditio ad aliquod genus causæ reducitur, & conse-

quenter importat dependentiam conditionati à conditione. Sed libenter concedunt consequentiam; dicunt enim, quod posse absolute producere creaturas est denominatio Deo accidentalis, utpote non adæquate cum ipso identificata, sed solum inadæquate in quantum dicit virtutem productivam entitative sumptam: quæ quidem virtus est ipsa entitas Dei indefectibilis, & necessaria. At vero quatenus dicit esse absolute productivam, non identificatur cum Deo, nec est ipsi essentialis, & quatenus est ex parte ipsius Dei potest ei deficere.

29 Sed contra hanc solutionem obstat primo ratio, quæ supra probavimus, quod virtus absolute productiva creaturarum est perfectio simpliciter simplex, & consequenter etiam quatenus est absolute productiva est Deo essentialis, & cum ipso identificata. Contra 2. Quia licet denominationes contingentes, & Deo libera, qualis est denominatio volentis existentiam mundi, & aliæ similes importent aliquid distinctum à Deo, ratione cuius sunt defectibiles; tamen denominationes necessaria non possunt includere aliquid distinctum à Deo: sed denominatio absolute potentis producere est denominatio necessaria: ergo adæquate identificatur cum Deo. Mai. prob. Deno-

minatio necessaria est illa, quæ non potest non esse: sed nihil distinctum à Deo est, quod non possit non esse, aliàs aliquid distinctum à Deo esset ens à se: ergo. Dices: talem denominationem esse necessariam verificativè, non entitativè; & instabis in sententia plurium Thomistarum defendentium possibilitatem esse aliquid distinctum à Deo, & tamen non negant esse necessariam.

30 Sed contra. Necessarium verificativè est illud, cui correspondet aliquid necessario existens, quod quidem est fundamentum, & præstat fulcimentum alicui propositioni necessario veræ, ut alibi si Deus dederit, dicemus: sed possibilitas creaturarum, si esset aliquid distinctum à Deo, non potest esse necessario existens: aliàs aliquid distinctum à Deo necessario existeret, quod est impossibile: ergo denominatio absolutè potentis producere creaturas non potest habere pro fundamento suæ necessitatis possibilitatem creaturarum. Præterea possibilitas creaturarum solum est necessaria verificativè, non entitativè, ut etiam adversarij fatentur: ergo indiget alio verificativo necessario existente. Quod ergo illud est? non aliud sane nisi ipsa omnipotentia. Undè de primo ad ultimum ipsa omnipotentia est radix, fundamentum, & ve-

rificativum possibilitatis creaturarum. Ad instantiam resp. revera illam sententiam, si velit possibilitatem esse aliquid præter denominationem, vel relationem rationis distinctum à Deo, esse falsam, multumque affinem principiis societatis; unde neganda est. Ad 2. probationem antecedentis huius primi argumenti nego mai. quia omnipotentia non dicit relationem realem ad possibilitatem, nec ad possibilia; nec propter possibilitatem est, sed potius possibilitas est propter omnipotentiam, quia fundatur in ea.

31 Ad 2. argumentum nego mai. Ad prob. nego ant. Quia potentia productiva impossibile est implicatoria, & impossibilis, ut probatum est. Nec obstat, quod sit conditionata; immò ex hoc ipso quod non determinat sibi absolutè aliquid possibile, est impossibilis. Condicio autem de possibilitate impossibilem etiam est condicio impossibilem: & ideò non potest constituere impossibilia in ratione termini veræ potentie activæ, qualis est divina omnipotentia. Ad 3. resp. quod omnipotentia connectitur cum possibilitate creaturarum, & etiam cum creaturis ut possibilibus: id est connectitur cum eo quod creaturæ sint possibiles. Ad prob. in contrarium resp. abstrahendo prout à questione de constitutivo possi-

possibilitatis, quòd Thomistæ identificantes possibilitatem cum omnipotentia in eo sensu loquuntur, quo communiter dicitur, denominationes extrinsecas non distingui à forma denominante, sicut denominatio extrinseca visi non distinguitur à visione secundum communem modum dicendi. Undè sicut non obstante hac identitate visio connectitur, & infert à priori denominationem visi in objecto: ita similiter omnipotentia potest inferre possibilitatem creaturarum, & cum ea connecti.

32 Ad aliam prob. pro secunda parte concessa maiori, & minori nego consequ. Non enim sequitur, Deum connecti cum nihilo, sed connecti cum eo, quòd nihil est in se. Sicut ex eo quòd privationes, & negationes nihil sint, non sequitur, quòd Deus cognoscens eas nihil cognoscat; nec ex eo quòd possibilia in se nihil sint, sequitur, quòd Deus potens producere possibilia nihil possit producere. Per quod instatur argumentum in omnium sententia, & apparet eius inefficacia. Ad confirmationem resp. negando mai. cuius falsitas deprehenditur in principiis, & conclusionibus. Principia enim magis necessaria sunt, quam conclusiones, & tamen connectuntur cum eis connexionem logica, & illativa cum sint ratio à priori in-

ferendi conclusiones. Similiter essentia, & passionis eius connectuntur, non obstante quòd essentia sit magis necessaria, quam suæ passionis, utpotè radix earum. Ratio autem huius est, quia minus necessarium non dicitur aliquid, qui habeat aliquid contingentiae; sed quia habeat causam suæ necessitatis: ex hoc autem quòd habet causam suæ necessitatis, sequitur, & infertur ex tali causa; quòd est esse terminum connexionis eiusdem causæ.

33 Ad 4. argum. concessa maiori nego min. Ad eius prob. nego item min. Ad cuius prob. nego min. quoad utramque partem. Ad prob. primæ partis resp. quòd hæc propositio *Si formica esset impossibilis, non existeret Deus*, si conditio accipiatur causaliter, & tamquam ratio à priori consequentis est absurda; quia tunc denotaret, possibilitatem formicæ esse conditionem, vel causam existentiae Dei, quòd est absurdum. Si autem accipiatur purè illative, & in vi consequentiae, absurda non est; quia semel quòd formica sit possibilis, ut revera est, & huius possibilitatis ratio sit divina omnipotentia, in qua continetur tamquam in causa, si detur eam esse impossibilem, hæc suppositio affert secum, quòd formica non contineatur in divina omnipotentia, nec possit eam producere. Ex

eo autem quòd Deus non posset producere formicam, benè sequitur, non esse omnipotentem, & consequenter non esse Deum. Ex quo ad prob. secundæ partis nego ant. Ad cuius prob. nego mai. Quia non potest fieri suppositio de impossibilitate alienius, quod revera est possibile, nisi ablata causa eiusdem possibilitatis, quæ est divina virtus, & potentia. Unde si formica esset impossibilis, deficeret causa, & fundamentum suæ possibilitatis, & consequenter deficeret virtus productiva Dei.

34 Nec obstat id, quod dicitur de impossibilibus, quæ verè talia sunt, vt hircocervus. Verum enim est, Deum etsi non possit producere hircocervum, non ideo desinere esse omnipotentem; immò quia est omnipotens, ideo non potest producere hircocervum: vnde hoc non posse non est defectus virtutis. Cuius ratio est, quia ratio, & causa impossibilitatis impossibilium, quæ verè impossibilia sunt; est ipsa possibilitas possibilium; ideo enim est impossibilis hircocervus, quia hircus, & cervus sunt posibles. Et idem est de alijs impossibilibus; nullum enim est impossibile, quod non coalescat ex extremis possibilibus inter se repugnantibus. Cum ergo possibilitas possibilium habeat pro

causa, & fundamento sui virtutem productivam Dei: manifestum est, quòd non posse producere impossibilia, quæ verè talia sunt, non arguit defectum virtutis in Deo; sed potius arguit Deum posse producere possibilia. Et cum posse producere possibilia, arguat omnipotentiam, & infinitam virtutem in Deo: consequenter eandem virtutem arguit non posse producere impossibilia.

35 Hic est autem verus, & planus modus salvandi connectionem omnipotentia etiam cū impossibilitate impossibilium; ex eoque constat vera intelligentia illius dicti D. Thomæ 1. part. quæst. 25. art. 3. in corpor. dicentis, *Convenientius dicitur quòd impossibilia non possunt fieri, quam quòd Deus non possit ea facere.* Ubi S. Doct. intendit excludere omnem locutionem, quæ vel apparenter denotet aliquem defectum potentia in Deo, qualis est hæc *Deus non potest facere impossibilia*; viderur enim sonare defectum potentia, cum potius ex hoc non posse arguatur infinita potentia Dei. Nec intendit D. Thomas, vt aliqui existimant, quòd ratio à priori quare Deus non possit producere impossibilia, est impossibilitas ipsorum, & non defectus aliquis potentia in Deo. Non inquam, hoc intendit: quia si impossibilitas impossibilium esset

set ratio à priori, quare Deus non possit illa producere: pariter possibilitas possibilem esset ratio, vel saltem conditio quare Deus possit illa producere; & sic omnipotentia dependeret à possibilitate creaturarum, quod est absurdum. Ratio ergo quare Deus non potest producere impossibilia, nec est defectus potentiae, nec est impossibilitas ipsorum; sed ideo Deus non potest illa producere, quia potest producereabilia, & consequenter quia est omnipotens.

36 Ad confirmationem arg. nego mai. Ad eius prob. nego min. Quia suppositio de impossibilitate alicuius, quod revera est possibile, secum affert impossibilitatem omnium aliorum possibilem. Cuius ratio est, quia omnes creaturae, vel omniaabilia conveniunt in ratione entis finiti, & creabilis. Hac autem ratio entis includit implicitè omnes differentias, vel modos entis, ut dictum est in Logica circa transcendentiam entis; vel saltem (ut abstramus à sententijs) continet in potentia praedictos modos, & differentias, sicut genus continet in potentia suas differentias: ita ut sit identificabilis realiter cum illis. Si autem supponatur, quod aliqua differentia entis non sit possibilis, necesse est quod non contineatur in illa ratione com-

muni, utpote in qua nihil impossibile includi potest, nec actu, nec impotentia; aliàs etiam ipsa ratio communis esset impossibile.

37 Ex quo autem ratio communis entis non contineret aliquam differentiam entis, sequitur illam variandam fore, & non esse eandem, ac est ratio, quae verè est conceptus obiectivus entis: si quidem deficeret ei aliquid, quod verus conceptus obiectivus communis entis essentialiter includit, vel saltem petit essentialiter posse cum eo identificari. Sed non est possibilis alia ratio communis entis praeter eam, quae in suo conceptu includit omnes differentias, quae verè sunt differentiae entis: ergo illa ratio entis creabilis, quae dicitur remanere facta suppositione impossibilitatis alicuius creaturae, non est vera ratio entis, sed fictitia, & impossibilis; consequenterque data tali suppositione, nullae creaturae remanerent posibles, quia ratio entis, quam participare finguntur, est impossibilis.

38 Quod ut clarius fiat, appono exemplum in animali. Animal ergo etiam ut praecisum à suis differentijs est quaedam natura realis, & possibilis nullam in suo conceptu involvens contradictionem, ut per se patet. Et licet ut sic praecisum non sit essentialiter rationale, nec irra-

tio.

tionale, quia vtrumque est extra conceptum eius; tamen in potentia est essentialiter vtrumque, ita vt sit ei essentialiter posse determinari per vtramque differentiam, & cum ea identificari. Si ergo aliquis poneret, quod animal vt sic vel ratio animalis abstracta non posset identificari cum differentia rationalitatis: proculdubio poneret rationem animalis implicatoriam, & impossibilem. Unde data suppositione quod animal rationale esset impossibile, sequitur quod etiam animal vt sic sit impossibile; etsi animal vt sic esset impossibile, nullum animal esset possibile.

39 Rursus si animal vt sic esset impossibile, etiam vivens esset impossibile: quia animal est quædam species viventis, fitque idem argumentum de animali respectu viventis, ac de homine respectu animalis. Rursusque si vivens esset impossibile: etiam impossibile esset corpus; etsi corpus, etiam substantia; etsi substantia etiam ens creabile, quod est terminus formalis omnipotentia. Ex quibus constat, quod creaturæ particulares quantum ad possibilitatem sunt etiam connexæ, non immediatè, & inter se, sed in tertio scilicet in ratione communi entis creabilis, quam omnes participant: quæ ratio deficeret vt manet probatum, si

deficeret possibilitas cuiuscunque creaturæ in particulari. Deficiente autem, vel reddita impossibili ratione communi entis creabilis, nulla creatura remaneret possibilis.

40 Ad 5. arg. pro eius solutione nota, quod etiam si aliqua conditionalis sit vera, non ideò subiectum eius potest dici esse conditionatè illud, quod importatur per prædicatum. v. g. Ex eo quod hæc conditionalis *si homo volat, habet alas* sit vera, non sequitur quod homo conditionatè habeat, vel possit habere alas. Similiter ex veritate huius *Si homo non esset risibilis, non esset rationalis*, non sequitur, quod homo sit conditionatè non rationalis, vel irrationalis. Et idem est de infinitis alijs conditionalibus, quarum tam antecedens, quam consequens sunt impossibilia. In hoc ergo stat æquivocatio adversariorum; putant enim, quod quia hæc conditionalis *Si bircocervus esset possibilis, posset Deus illum producere* est vera: ideò omnipotentia est conditionatè potens producere impossibilia. Cæterum tam impossibilis, & implicatoria est omnipotentia potens conditionatè producere impossibilia, sicut impossibilis, & implicatorius est homo conditionatè irrationalis. Immo sequitur contra ipsos, quod impossibilia sunt conditionatè impossibilia

sibilia, & econtra impossibilia sint conditionate possibilia. Sequela probatur. Nam hæc propositio vera est, *Si Deus non posset absolute producere hominem, homo esset impossibilis*; & etiam hæc vera est, *Si Deus posset absolute producere hircocervum, hircocervus esset possibilis*: ergo homo est conditionate impossibilis, & hircocervus est possibilis conditionate. Conseq. patet ex forma arguendi, quæ nobis obijcitur.

41 Quare ad arg. concessa maiori nego min. Quia omnipotentiam esse talem, ut si homo esset impossibilis, non posset illum producere, & si hircocervus esset possibilis, posset illum producere, non verificatur per hoc, quod sit potentia conditionata æqualiter se habens ad possibilia, & impossibilia, ut constat ex instantiis factis; sed per hoc quod infert ex se possibilitatem possibilem, & hac mediante infert impossibilitatem impossibilem. Semel enim quod omnipotentia inferat à priori, & tamquam causa, & fundamentum possibilitatem creaturarum: bene sequitur, quod quidquid est possibile, ideo est tale, quia in Deo est virtus productiva illius. Ex quo ulterius sequitur, quod si hircocervus esset possibilis, Deus haberet virtutem producendi illum, quia non aliunde posset esse

possibilis nisi à virtute productiva Dei. Rursus, si ex possibilitate possibilem infertur impossibilitas impossibilem: bene sequitur, quod solum illud sit impossibile, quod opponitur alicui possibili, cuius producendi datur virtus in Deo. Ex quo ulterius sequitur, quod si homo esset impossibilis, Deus non posset illum producere, quia posset producere aliud, cuius possibilitati repugnet homo.

42 Ad 6. arg. nego ant. Ad eius prob. nego min. Ad cuius prob. in primis posset negari maior: quia dum in præsentī quæstione fit suppositio defectus impossibilitatis impossibilem, intelligitur purè negativè, id est supponitur quod nihil esset impossibile: non autem quod illud, quod verè est impossibile, fieret possibile. Similiter dum supponitur defectus possibilitatis possibilem, non est sensus quod illa eadem, quæ verè sunt possibilia, reddantur impossibilia; sed suppositio tantum sonat, quod nihil esset possibile. Huius autem ratio reddi potest, quia nisi in prædicto sensu, & purè negativè intelligatur suppositio: numquam potest supponi defectus omnium possibilem. Nam si semel supponatur possibilia reddi impossibilia; cum impossibile solum sit illud, quod repugnat alicui possibili: iam ex ipsa supposi-

rione habetur, quòd aliqua sint possibilia; aliàs nihil esset, cui aliud repugnaret, & consequenter nihil esset impossibile, quod est contra suppositionem. Idem est de suppositione defectus impossibile; nam si supponatur, impossibilia deficere per hoc quòd reddantur possibilia, cum cuilibet possibili repugnet aliquod prædicatum iam complexum ex possibili, & prædicato sibi repugnanti esset impossibile, quod etiam est contra suppositionem de eo quòd deficient omnia impossibilia. Quare suppositio defectus possibile secum affert defectum etiam impossibile, & e contra: ideoque intelligi debet purè negativè, ita ut de nullo dici posset, quòd esset possibile, nec impossibile.

43 Hoc tamen omisso distinguo ultimarum min. arg. Si essent possibilia, possent produci à Deo, per veram potentiam, nego min. per potentiam impossibilem, & repugnantem concedo min. & nego consequ. Itaque ut probaretur, quòd ex defectu impossibile arguitur existentia omnipotentiae, necessarium erat inferre ex tali defectu veram, & realem potentiam productivam eorum, quæ supponuntur reddi possibilia. Oppositum autem evenit; nam ex hoc antecedenti v. g. *hircocervus est possibilis* consequens, quod

inferitur, scilicet hoc *ergò Deus potest illum producere*, non est verum, & possibile, sed impossibile, & repugnans: consequenterque potentia in illo importata, est potentia impossibilis, cuiusmodi non est omnipotentia Dei. Et instatur argumentum. Nam etiam ex hoc antecedenti *hircocervus est possibilis* inferitur in sententia adversariorum hoc consequens, *ergò Deus est absolute potens illum producere*; & tamen potentia absoluta producendi hircocervum importata in tali consequenti est chimerica, & repugnans: ergò ex eo quòd ista conditionalis *Si impossibilia essent possibilia, possent produci à Deo* sit vera non inferitur aliqua vera potentia, quæ vera sit, vel esset, vel posset esse in Deo respectu impossibile; sed tantum denotatur bonitas consequentiae, ex qua qui concesserit, vel dederit antecedens cogitur etiam concedere consequens, licet impossibile, & falsum.

44 Ad 7. nego ant. Ad prob. omissa maiori, quæ negari posset iuxta immediate dicta in prima solutione præcedentis argumenti, quin obstat eius probatio de eo, quòd ex opposito sequeretur falsificatio duplicis propositionis contradictoriæ. Etenim hoc inconveniens non sequitur ex nostra sententia, sed ex suppositione prout sit ab ar-

gumento de eo quòd possibilia deficerent transeundo ad esse impossibilia : quæ suppositio cum implicatoria sit , non mirum quòd ex ea sequatur , duas contradictorias esse simul falsas. Omissa , in quam , maiori distinguo min. Quandocumque darentur possibilia , &c. Quandocumque darentur verè , & realiter , concedo min. Quandocumque darentur illativè solum , id est veritate consistente in bonitate consequentiæ , qua ex antecedenti impossibili infertur consequens etiam impossibile , scilicet possibilitas eorum , quæ verè sunt impossibilia , nego min. & consequ. Solutio constat ex dictis in secunda solutione præcedentis argumenti. Nam sicut ex eo quòd facta suppositione possibilitatis impossibile , licet inferatur , Deum posse illa producere : non tamen infertur aliqua vera , & realis potentia in Deo productiva illorum ; ita licet facta suppositione possibilitatis possibile inferatur , contradictoria eorum fieri possibilia non tamen infertur aliqua vera , & realis eorum possibilitas , quæ sola potest esse terminus potentiæ veræ , & realis , qualis est divina omnipotentia.

45 Ad 1. & 2. confirmationem resp. tales modos arguendi esse pura sophismata,

quod ex instantia , & retorisione eorum planum sit. Nam in primis ex eadem argumentatione , quæ vocatur à disiunctiva cum negatione unius partis ad positionem alterius , probari potest , defectum primæ causæ arguere possibilitatem creaturarum , & cum ea connecti sic : *Vel prima causa est, vel creatura sunt possibiles : sed prima causa non est : ergò creaturae sunt possibiles.* Alia etiam innumera absurda , & inconvenientia deduci possunt ex modo arguendi primæ confirmationis , ut facile cuique constare potest. Quare dicendum est , maiorem argumentationis non esse verè propositionem disiunctivam , sed tantum quoad voces ; ratio est , quia disiunctiva debet constare ex categoricalis , quarum una vel non possit simul esse vera cum alia , vel saltem possit esse vera disiunctivè , & divisim ab alia ; alias ineptè aliquis sub disiunctione affirmaret ea , quæ necessario vera simul sunt , ut sunt illæ duæ categoricæ , quæ afferuntur in argumento. Secunda confirmatio non melius solvitur , quam retorquendo eam sic : aliquod est possibile ; quo deficiente , non maneret prima causa : ergò ex defectu creaturarum possibile arguitur defectus primæ causæ , & consequenter hæc connecti-

tur cum earum possibilitate. Conseq. tenet, & ant. prob. Primam causam permanere, deficiente aliquo possibili, est iuxta adversarios possibile: sed si hoc possibile deficeret, non maneret prima causa, vt per se patet: ergò.

46 Ad 8. resp. 1. quòd si æternitas constituitur per rationem mensuræ durationum creatarum, & immensitas per conceptum continendi omnia loca, (quod Theologis relinquimus disputandum) paritèr connectuntur cum possibilitate durationum, & locorum, sicut omnipotentia cum possibilitate omnium possibilem; quia implicatorium est, dari mensuram sine mensurabili, & continens sine contento. Non autem connectuntur cum existentia temporum, & locorum, sicut nec omnipotentia connectitur cum existentia creaturarum. Idem dico de omniscientia comparata cum scibilibus ad extra, supposito quòd sit, vt reuera est, causa eorum: connectitur enim cum possibilitate scibilium.

47 Secundo resp. admit- tendo, quòd æternitas, & immensitas, & etiam omniscientia non connectantur cum possibilitate scibilium ad extra, temporum, & locorum; sed nego conseq. quæ sit ad omnipotentiam. Ratio disparitatis

est, quia hæc attributa ex proprio conceptu non important rationem causæ eorum, ad quæ comparantur: & ideò non debent in ferre possibilitatem eorum. Secus accidit in omnipotentia, quæ ex proprio conceptu dicit rationem causæ, cum sit virtus productiva ad extra. De ratione autem causæ est in ferre possibilitatem suorum effectum: quia possibilitas effectus nihil aliud est, quam continentia ipsius in sua causa, seu esse effectum in potentia suæ causæ; vnde repugnat dari potentiam in causa, & effectum non esse possibilem. Per quod patet

ad duas confirma-
tiones argu-
menti.

(*)

QUÆST. XI.

UTRUM IDEM NUMERO
effectus possit procedere divisi-
vè à pluribus causis to-
talibus eiusdem or-
dinis, & ge-
neris.

§. I.

SENTENTIA AFFIRMATI-
va defenditur ut proba-
bilis.

IN hac, & sequenti quæ-
 stione Thomistæ te-
 nent partem negati-
 vum, excepto Prado, qui quan-
 tum ad potentiam Dei absolu-
 tum affirmativam amplectitur;
 ceterum quia modo non vacat,
 veritatem amplius disquirere:
 eandem sententiam affirmati-
 vam ut probabilem, & exerci-
 tij gratia defendendam propo-
 nam. Pro qua in primis certum
 est, posse eundem numero ef-
 fectum causari à pluribus causis
 partialibus, sive sint partiales,
 quia neutra earum habet suffi-
 cientem virtutem: sive quia, et-
 si utraque habeat sufficientem
 virtutem, attemperantur tamen,
 ut quando duo portant eundem
 lapidem, quem quilibet se solo
 portare poterat. Rursus certum
 est, posse eundem numero effe-
 ctum causari à pluribus causis

etiam totalibus, dummodo sint
 diversi ordinis: & defacto sic
 contingit in omnibus effectibus
 sublunaribus, qui causantur à
 Deo, Sole, & causa particulari
 illius speciei, in qua est effectus.

2 Denique certum est, quod
 etsi plures causæ sint eiusdem
 ordinis, omnes videlicet in ordi-
 ne causarum particularium; dum
 tamen sint diversi generis, pos-
 sunt eundem numero effectum
 causare, ut etiam defacto con-
 tingit in omnibus effectibus ma-
 terialibus; quilibet enim effectus
 materialis habet causam mate-
 rialem, formalem, efficientem,
 & finalem, quæ sunt quatuor
 genera causarum. Ex his ergo
 patet, cur in titulo positum sit
à pluribus causis totalibus eiusdem
ordinis, & generis: quia nimi-
 rum de illis solum est dubium, ut
 v. g. an idem numero ignis cau-
 sari possit à pluribus ignibus, vel
 idem numero homo à pluribus
 hominibus, &c. Solum restat ex-
 plicare illam particulam *divisi-*
vè: quæ ideò posita est, quia du-
 bium non inquit de pluribus
 causis simul concurrentibus, de
 quo quæst. sequenti; sed proce-
 dit de qualibet seorsim, & divi-
 sive ab alia, utrum scilicet ignis
 B. possit producere eundem nu-
 mero ignem, quem producere
 potest ignis C. ita ut dato quod
 ignis productus sit à causa C. po-
 tuisset etiam idem numero pro-
 duci à causa B. si eidem materiæ
 appli-

applicata fuisset. Et quamvis dubium hoc disputari possit in quolibet ex quatuor generibus causarum : quia tamen in causis efficientibus specialem habet difficultatem , ideo de eis solum disputandum est.

3 Probatur ergo sententia affirmativa, quæ communis est Scotistarum, & Iesuitarum, primò sic. Quævis causa quantum est de se est indifferens ad producendum quemcumque effectum suæ speciei : ergo quævis producere potest eundem numero effectum, quem alia potest producere. Conseq. patet, & ant. prob. Nam quòd effectus sit hic numero, vel alter provenit à materia, in qua recipitur, ut docet communis opinio Thomistarum tenentium individuationem rerum sumi à materia, sed quævis causa est indifferens ad agendum circa quamcumque materiam, circa quam agere potest alia causa suæ speciei : ergo. Min. prob. Quia quivis ignis v. g. potest applicari ad operandum in hoc numero passivo; sicut enim ignis A. fuit applicatus ad operandum in hac stupa, ita potuit applicari ignis B. sed causæ potentes operari circa idē numero passum, possunt operari in eadem materia : ergo quævis causa est indifferens, & potest operari circa eandem numero materiam, circa quam operari potest alia causa eiusdem speciei.

4 Secunda ratio desumpta ex P. Suarez sic se habet. Si hic numero effectus non posset produci nisi ab hac numero causa, ideo esset, quia hic numero effectus determinat sibi hanc peculiarem causam præ alia eiusdem speciei : sed nullus effectus determinat sibi peculiarem causam intra suam speciem : ergo quilibet effectus potest produci iam ab hac, iam ab alia causa suæ speciei. Minor in qua est difficultas probatur. Quia non est maior ratio cur effectus determinet sibi peculiarem causam univocam, quam æquivocam : sed inter causas æquivocas effectus non petit determinatè hanc numero causam præ alia : ergo nec inter causas suæ speciei, si vè univocas. Min. prob. Quia sicut Sol, qui defacto datur producit omnes effectus sublunares : ita illos posset producere alius numero Sol si daretur : ergo nullus effectus sublunari petit determinatè hanc numero causam æquivocam præ alia.

5 Respondent Complut. Carmel. dicendo, quod alius numero Sol si daretur, non produceret eisdem numero effectus, quos iste producit, vel producere potest, sed diversos. Hoc tamen est voluntarium, & incredibile, & præterea est contra communem, & veram philosophiam, quam expresse docet D. Thomas, ut etiam ipsi fatentur : videlicet quod

quòd hæc differentia datur inter causam univocam, & æquivocam, quòd causa æquivoca potest producere totam speciem, ita ut nullus sit possibilis effectus intra speciem cadentem sub activitate alicuius causæ æquivocæ, qui ab ipsa produci non possit. Causa vero univoca non potest producere totam speciem: quia cum causa univoca sit eiusdem speciei cum effectu, si totam speciem posset producere, sequeretur, quòd posset producere se ipsam, quòd repugnat.

6 Si ergo causa æquivoca potest producere totam speciem: alius numero Sol si daretur, posset producere eosdem numero ignes v. g. quos iste producit. Prob. consequ. Quia ignes illi, quos producere potest Sol possibilis, continentur intra totam speciem ignis, ut ex se patet: sed Sol, qui defacto datur, cum sit causa æquivoca potest producere totam speciem ignis: ergo illi ignes, qui produci possunt ab alio Sole sunt iidem cum illis, quos iste Sol potest producere. Explicatur, & vrgetur à contrario. Vel Sol, qui defacto datur potest producere eosdem numero ignes, quos produceret alius Sol si daretur, vel non? Si potest, habemus intentum. Si non potest: ergo non potest producere totam speciem ignis, cum sint intra speciem ignis aliqua individua, quæ non potest producere.

7 Alia ratio communis, & non parum efficax est. Apud omnes est certum, & experientia compertum, quòd causæ plures aliquando attemperantur ad simul producendum eundem numero effectum: sed tunc casus quævis illarum causarum potest se sola producere effectum, quem simul cum alia producit: ergo potest idem numero effectus divisim produci à pluribus causis totalibus. Consequ. patet, quia cum effectus, quem causæ attemperatæ simul produciunt, sit vnus numero: si vnaque illarum se sola potest illum producere, necessario poterunt producere eundem numero effectum. Minor vero, in qua est difficultas probatur. Solum illæ causæ attemperantur, quarum qualibet habet virtutem totalem ad producendum illum effectum, quem attemperatæ produciunt: ergo qualibet ex causis, quæ attemperantur habet totalem virtutem ad producendum illum effectum. Consequ. patet, & ant. prob. Causas attemperari in productione alicuius effectus est, eas non explicare totam suam virtutem erga illum effectum, ut ex se patet: sed solum illæ causæ, quarum qualibet habet totalem virtutem, possunt non explicare totam suam virtutem: ergo, &c. Min. prob. Quia si vnaquæque illarum causarum non haberet nisi partialem, & inadæquatam

virtutem ad illum effectum producendum : necessario deberent totam suam virtutem explicare ; alias effectus non produceretur : ergo solum illæ causæ possunt non explicare totam suam virtutem , quarum quævis habet totalem virtutem ad aliquem effectum producendum.

8. His rationibus addo ultimam sic. Omnis causa potest producere omnes illos effectus , qui cadunt sub ratione formali , sub qua ipsa causat : sed omnia individua vnus speciei cadunt sub ratione formali cuiusvis causæ eiusdem speciei , se ipsa excepta : ergo quævis causa vnivoca potest producere omnes effectus suæ speciei , se ipsa excepta ; & consequenter eisdem numero effectus , quos vna causa potest producere , poterit etiam alia divisivè causare. Maior videtur certa , & min. prob. Ratio formalis causandi in causa vnivoca est similitudo in natura ; causa enim vnivoca est , quæ causat effectus similes sibi in natura : sed omnia individua vnus speciei sunt similia in natura cui vis causæ eiusdem speciei , se ipsa excepta : ergo omnia individua vnus speciei cadunt sub ratione formali cuiusvis causæ vnivocæ , excepta ipsa causa , quæ sibi similis esse non potest.

***

§. II.

SOLVUNTUR ARGUMENTA.

9. **A** Rg. 1. ex cap. 7. Ecclesiast. vbi dicitur , *honora patrem & matrem , quia nisi per illos natus non fuisses* : ergo hic numero filius non potuit nasci ab alio numero patre , vel matre. Patet consequ. Quia alias non esset verum , quod nisi per suum patrem , & matrem natus non fuisset filius. 2. A ratione. Causa limitatur per suam individuationem non solum in ratione essentiae , sed etiam in ratione naturæ : sed in ratione essentiae limitatur , ita vt non sit eadem numero cum alia , sed solum similis : ergo etiam in ratione naturæ debet limitari , ita vt non possit producere eisdem numero effectus , ac alia , sed similes. Confirmatur. Ratio formalis potentiae radicaliter operativa intra vnam speciem abstracta ab omnibus singularibus potentijs aliquid amplius includit , quam quævis singularis potentia : sed in hac ratione communi solum continetur vis ad efficienda omnia , & singula individua talis speciei : ergo in qualibet singulari potentia non potest esse virtus ad omnia individua producenda , sed tantum ad aliqua.

Tertio

10 Tertiò. Si idem numero effectus posset à duplici causa produci, sequeretur quòd dependeret per se ab eis, & non dependeret per se, quòd implicat contradictionem. Sequela prob. supponendo, quòd hic numero ignis productus fuit à causa B. Iste ergò ignis dependeret per se à causa B. cum ab ea productus sit: aliundè non dependeret per se, quia per nos potuit produci à causa C. & consequenter per accidens fuit productus à causa B. ergò non per se, sed per accidens ab ea dependet. 4. Causæ univocæ specie diversæ causant effectus specificè inter se diversos: ergò causæ numero diversæ debent causare effectus numero diversos.

11 Quintò. Causæ numero diversæ causant per actiones numero diversas: sed diversæ actiones non possunt terminari ad eundem numero terminum: ergò. 6. Si idem effectus contineretur in duplici causa totali, nulla esset ratio cur non posset naturaliter reproduci: ergò. Ant. prob. Quia etiamsi effectus productus ab una causa non possit ab eadem reproduci: nihil tamen impedit, quòd ab alia reproductur, supposito quòd ab ea potuerit primo produci. Denique argues ab inconvenienti. Quia sequitur ex nostra sententia, filium producere posse suum patrem, quòd est absurdum. Se-

quela prob. Nam iuxta nos quælibet causa unius speciei potest producere quidquid est simile sibi in natura; sed pater est similis filio in natura: ergò potest produci à suo filio.

12 Resp. ad 1. negando consequ. cum sua probatione, quia ut verum sit, quòd hic filius natus non fuisset, nisi per hunc patrem, & hanc matrem, sufficit quòd ex decreto Dei producendus non fuerit, nisi ab his parentibus, quamvis ab alijs potuerit produci. Verba enim Scripturæ non loquuntur de filio ut absolute producibili, sed ut determinate producendo, & sic non sunt contra nos: quia non dicimus, quòd idem numero effectus, qui ab hac causa producendus est, fuisset etiam producendus ab alia; sed solum dicimus, quòd ab alia produci potuit. Eodem modo explicari potest D. Thomas quodlib. 5. art. 8. ubi asserit, quòd variato patre, vel matre non potest idem numero filius nasci. Potest enim intelligi de filio ut determinate producendo, & ex suppositione decreti quòd ab his parentibus producendus sit. Vel potius dicit, quòd non potest nasci idem numero filius quantum ad aliquas conditiones, vel accidentia individualia: quavis possit nasci idem quantum ad substantiam individuationis.

13 Secundum argumentum instatur primo in causis instru-

mentalibus, de quibus admittunt adversarij, quòd plures possunt eundem effectum producere, vt patet quando plures Sacerdotes consecrant eandem hostiam. Instatur 2. quia probat, intellectum Petri non posse attingere easdem numero veritates, quas attingit intellectus Pauli. Probatur assumptum: nam quia intellectus Petri limitatur per suam individuationem in ratione essentiae, non potest esse idem numero cum intellectu Pauli: ergò quia etiam limitatur in ratione potentiae intellectivae non poterit eadem numero obiecta intelligere, ac intellectus Pauli. In forma ergò concessa maiori, & minori nego consequ. Quia limitatio causae in ratione naturae non consistit in eo quòd non possit ad omnes effectus suae speciei, sed in eo quòd sit hac singularis natura intra talem speciem, & non omnis natura eiusdem speciei; sicut limitatio in ratione essentiae consistit in eo quòd non sit omnis essentia, sed aliqua singularis suae speciei: & limitatio intellectus Petri in ratione potentiae intellectivae praecise consistit in eo quòd non sit omnis potentia intellectiva, sed aliqua singularis, & determinata.

14 Confirmatio patitur etiam easdem instantias, quas argumentum: & praeterea retorquetur efficaciter in adversarios su-

mendo pro antecedenti illam minorem, videlicet quòd in ratione communi potentiae operativae sit virtus ad producendum omnia individua suae speciei, ex qua sequitur necessario hoc consequens, ergò virtus producendi omnia individua naturae humanae v. g. est praedicatum essentiale, & specificum eiusdem naturae. Patet consequ. quia praedicatum conveniens alicui naturae vt abstractae ab individuis non potest esse praedicatum individuale: sed necessario debet esse specificum conveniens naturae praecise quia est talis speciei. Nunc sic: quodlibet individuum participat omnia praedicata essentialia; & specifica suae naturae: sed vnum ex praedicatis specificis naturae ignis v. g. est virtus producendi omnia individua suae speciei: ergò quodlibet individuum naturae ignis participat virtutem producendi omnia individua suae naturae. Consequentia est bona, minor est adversariorum: maior est indubitata, aliàs individua distinguerentur in specie.

15 Ex hac retorsione constat, quòd vtentes argumento praedicto coguntur ex ipsomet concedere vel nostram sententiam, vel consequens falsum, & impossibile, videlicet quodlibet individuum posse producere omnia individua suae speciei. Est autem hoc consequens impossibile, quia illo dato sequitur ali-

quod

quid posse producere se ipsum, quod manifestè repugnat. Cum ergo tale consequens sequatur ex minori argumenti, etiam illa debet esse falsa, & impossibilis: quia in bona consequentia si consequens est impossibile, etiam antecedens.

16 Sed quæres, ad quot individua se extendat ratio potentiaæ operativæ in communi, & abstractæ ab inferioribus? Resp. quod in sententia contraria dicendum est, potentiam productivam unius speciei habere ex conceptu specifico, & communi posse producere effectus eiusdem speciei absolute, non determinando quot vel quales. Quia si ex conceptu specifico posset producere omnes, sequitur per nostrum argumentum, quamlibet causam talis speciei producere posse omnia individua suæ speciei, & consequenter se ipsam, quod repugnat. Si verò ex conceptu specifico haberet posse producere hos præ alijs: cum hoc prædicatum utpotè specificum debeat participari ab omnibus inferioribus, iam omnia individua talis naturæ posset producere eisdem numero effectus, quod est incidere in nostram sententiam.

17 Secundum quam dicendum est, quamlibet naturam productivam ex conceptu specifico, & communi habere virtutem producendi omnia individua suæ

speciei vno vagè excepto: & hoc idem prædicatum descendere ad quamcumque singularem naturam, ita ut vnaquæque singularis natura possit producere omnia individua suæ speciei, vno excepto; cum hac solum differentia, quòd individuum, quod sumitur vagè in ordine ad conceptum communem naturæ, est determinatum in ordine ad ipsam naturam iam contractam, & singularem: id est individuum, ad quod producendum non se extendit virtus naturæ in communi, & abstracta, non potest determinatè signari; potest tamen determinari individuum, ad quod producendum non se extendit virtus cuiusvis naturæ singularis. Ut si de causa B. quærat, quodnam est individuum suæ speciei, quod producere non potest? Responderetur, quòd est ipsamet, & sic de alijs.

18 Ex qua doctrina necessario infertur, quod sicut natura ignis v.g. ex conceptu specifico naturæ habet virtutem producendi omnia individua, excepto vno vagè: ita natura huius singularis ignis habet virtutem producendi omnia individua suæ speciei vno vagè excepto, ex eo quòd natura talis speciei est, & non ex eo quòd talis natura singularis est. Quod vero tale individuum determinatum, scilicet se ipsum producere non possit, habet ex propria individua-

tione, & quia singularis natura est: non autem ex conceptu specifico naturæ. Ut autem hæc doctrina non videatur voluntaria reddenda est ratio nostri asserti, cur scilicet dicamus, quod causa univoca ex conceptu communi naturæ habeat virtutem producendi omnia individua suæ speciei vno vage excepto.

19 Pro quo supponendum est ut omnino certum, quod causa univoca ex conceptu communi, & specifico habet virtutem radicalem producendi individua suæ speciei. Quos supposito tantum sunt quatuor modi, quibus hoc fieri potest, videlicet vel quia habet virtutem producendi omnia, nullo excepto, vel tantum aliqua, sed non omnia: aut omnia præter vnum, vel aliquos determinatè: vel denique ut nos dicimus, quia habet virtutem producendi omnia, vno vage excepto. Sed tres priores modi falsi sunt: ergo quartus erit necessariò verus. Minor quantum ad priorem modum patet primo ex supradictis; nam cum omne prædicatum specificum naturæ debeat reperiri in quolibet individuo: si virtus producendi omnia individua esset prædicatum specificum naturæ, in quovis individuo reperiretur; & sic posset quodvis producere omnia, & consequenter se ipsum, quod implicat. Tum etiam, quia si natura aliqua haberet virtutem pro-

ducendi omnia individua suæ speciei, nullum individuum esset in tali specie, quod produci non posset ab aliqua causa eiusdem speciei: sed in omni specie aliquod individuum est vage, quod produci non potest à causa suæ speciei, sed debet necessariò produci à prima causa: ergo. Maior patet, & min. prob. Quia illud individuum, à quo incipit productio speciei, non potest produci ab alia causa suæ speciei: aliàs non ab illo, sed à tali causa inciperet productio speciei: ergo aliquod vage individuum est, quod non possit produci ab alia causa suæ speciei. Ideo autem dico *vage*, quia nullum est individuum determinatum, à quo petat necessariò incipere productio speciei: quovis enim signato, potuit ab alio incipere.

20 Secundus modus improbatur sic. Quia sequitur, quod illa individua, ad quæ non datur virtus in conceptu communi naturæ, essent improducibilia à causis eiusdem speciei: sed ad hoc asserendum nulla adest ratio, quia productio speciei non petit incipere à pluribus, sed solum ab vno: ergo. Mai. prob. Quia nulla causa eiusdem speciei haberet virtutem producendi talia individua ex conceptu specifico naturæ, ut supponimus, aliunde neque ex conceptu individui, quia individuatío non auget virtutem, sed potius illam limitat

limitat maximè in sententia contraria: ergò nullo modo haberet virtutem ad producendum illa, & consequenter essent improducibilia ab aliqua causa suæ speciei. Eodem modo improbaturs tertius modus; unde restat, quod concedendus sit quartus.

21 His ita se habentibus ad confirmationem, cuius occasione hæc omnia dicta sunt, dist. mai. claritatis gratia. Ratio communis, &c. aliquid amplius includit, physicum, & reale nego mai. aliquid logicum, & rationis, concedo mai. Et permissa minori nego consequ. Itaque nullo prædicatum physicum, & reale dicit ratio communis, quod non dicant individua: alias individua non participarent omnia prædicata essentialia suæ speciei. Quia verò ratio communis prout stat sub præcisione intellectus, est indifferens ut sit in pluribus individuis: ideo habet aliquod prædicatum logicum, quod non habent individua, scilicet universalitatem logicam. Videtur tamen argumentum procedere à negatione universalitatis logicæ in essendo, vel prædicando, quam certum est non posse convenire individuis, ad universalitatem physicam, & in causando; sed hæc argumentatio mala est, quia prima universalitas est prædicatum dependens ab intellectu, & ideo potest convenire naturæ in communi, &

non individuis. At verò universalitas in producendo est prædicatum omnino independens ab intellectu: ideoque si convenit conceptui naturæ abstractæ, debet etiam convenire individuis ita ut quantum se extendit in causando natura abstracta, tantum se extendat quodlibet individuum.

22 Ad 3. argumentum, quod PP. Complut. dicunt, se desumpsisse ex D. Thoma, resp. ex eodem D. Thoma 1.2. quest. 85. art. 5. in corp. ubi ait: *Per se quidem est causa alterius, quod secundum virtutem suæ naturæ, vel formæ producit effectum.* In quibus verbis non postulat D. Thomas ad rationem causæ per se, quod effectus non possit produci ab alia causa, ut vult argumentum; sed dicit sufficere, quod causa producat effectum secundum virtutem suæ naturæ: quod quidem invenitur in nostro casu, quia ignis A. v. g. in quantum talis naturæ est, & in quantum talis ignis est, habet virtutem producendi alium ignem, & secundum talem virtutem illum producit. Unde, etsi hic alius ignis productus ab igne A. produci potuerit ab igne B. non ideo definit ignis A. esse causa per se talis effectus.

23 Cum verò dicitur in argumento, quod effectus productus à causa A. potuit produci à causa B. si applicata fuisset: ergò

gò per accidens est, quòd fuerit productus à causa A. & consequenter hæc erit causa per accidens talis effectus; notat, & merito Suarez, quod *ly per accidens* sumitur æquivoce. Nam in prima cōsequentia sumitur prout opponitur necessario, & est idem quod contingenter: in secunda verò sumitur prout opponitur causæ per se. Unde concessa prima consequentia negatur secunda. Verum ergo est, causam A. non esse causam necessariam talis effectus, sed contingentem: quia contingens fuit quòd ipsa præ alia applicaretur ad causandum: & similiter effectus non necessario, sed contingenter ab ista potius quam ab alia fuit productus. Cæterum hoc nihil obstat ad rationem causæ per se propter dicta ex D. Thoma: & quia vt supra diximus causa per se est illa, aqua vt tali procedit effectus; ignis autem productus ab igne A. procedit ab ipso vt tali, quia vt ignis est habet virtutem producendi alium ignem.

24 Ad 4. nego conseq. Quia causæ vnivocæ sunt determinatæ ad causandum sibi simile in natura; vnus autem effectus non potest esse similis in natura pluribus causis diversæ speciei: benè verò pluribus causis solo numero distinctis. Ad 5. nego min. Sicut enim vnus effectus potest habere plures

causas, à quibus fieri possit: ita possunt ei correspondere plures actiones. Ad 6. nego ant. Quia effectus semel productus iam non continetur in virtute non solum illius causæ, aqua fuit productus, sed neque alterius, per quam produci potuit: & hæc est ratio cur naturaliter non potest reproduci, quia videlicet extractus fuit à virtute omnium causarum secundarum. Et instatur argumentum. Nam si Deus se solo produceret aliquem effectum, quem producere potest causa secunda: quòd fieri posse, non negabunt adversarij; tunc talis effectus reproduci non potest saltem dum existit, à causa secunda: non alia ratione, nisi quia semel productus à Deo, iam non continetur intra virtutem causæ secundæ, aqua produci potuit, si à solo Deo productus non fuisset. Ad vltimum concedo sequelam absolutè loquendo, quavis ex suppositione falsa sit. Est dicere, quòd, absolutè loquendo filius potuit esse causa sui Patris; ex suppositione tamen quòd

Pater sit productus ab alio, iam non potest à filio produci.

***

***
***
***
***
***

QUÆST. XII.

*UTRUM IDEM NUMERO
effectus produci possit à pluri-
bus causis totalibus simul
concurrenti-
bus?*

§. UNICUS.

*DEFENDITUR SENTENTIA
affirmativa, & solun-
tur obiecta.*

INunc agimus de cau-
sis simul concu-
rentibus ad eum-
dem effectum, & inquirimus,
vtrum plures possint simul eum-
dem effectum producere? Ita
vt quævis earum totaliter illum
producat, & totam suam virtu-
tem explicet erga eius produ-
ctionem. Nam de causis partia-
libus, vel attemperatis non est
dubium, quod etiam defacto
concurrant ad productionem eius-
dem numero effectus. Prima er-
gò sententia docet, hoc impli-
care contradictionem, & con-
sequentè fieri non posse adhuc
per potentiam Dei absolutam.
Ita Scotus, & communiter Tho-
mistæ. Secunda sententia extre-
mè opposita docet, posse fieri
etiam naturaliter. Tertia verò
quasi media tenet, quod licet
naturaliter sit impossibile; po-
test tamen fieri per potentiā Dei

absolutam. Pro hac citantur ali-
qui Thomistæ.

2 Quod attinet ad possibili-
tatem naturalem, etsi commu-
niter supponatur, quod stando
naturalis rerum non possint plu-
res causæ totales simul concu-
rere ad productionem eiusdem
effectus: hoc tamen non est
adeo certum. Quod enim com-
muniter solet opponi in contra-
rium videlicet quod vnica cau-
sa totalis sufficit ad productio-
nem vnius effectus, & sic aliæ
erunt superflue; & cum natu-
tura abhorreat superflua, ideò
naturaliter non est possibilis pro-
ductio eiusdem effectus à duplici
causa totali. Hoc, inquam, non
vrget: solum enim probat, quod
talis productio non esset per se
intenta à natura, eo quod non
ordinaverit causas totales, vt
simul concurrant ad eundem ef-
fectum; cum hoc tamen stat
quod talis productio permitta-
tur à natura; sicut quamvis na-
tura non intendat monstrare, sed
potius ea abhorreat: multoties
tamen illa permittit, & propte-
rea dicuntur naturaliter contin-
gere.

3 Præterea, quia pro ea-
dem sententia ad est hæc ratio
probabilis, videlicet quod si duo
ignes applicentur simul eidem
passo eo modo, quo applicaren-
tur, si diuise applicarentur;
(quæ applicatio vel est natura-
liter possibilis, vel si non est,

tamen ea per miraculum supposita operationes talium causarum essent naturales) tunc casus vel neuter ageret, quod non videtur credibile: vel vnus tantum: & hoc etiam non, quia nulla est ratio cur ageret hic potius, quam alter, cum habeant æqualem virtutem, & vterque sit æque benè applicatus; vel denique vterque ageret totaliter: ergò cum effectus productus esset vnus, quia supponimus passum solum esse capax vnus formæ: iam idem effectus produceretur totaliter à duplici causa totali eiusdem ordinis. Quòd verò vterque ignis deberet totaliter agere probatur. Nam causæ naturales agunt naturaliter, & quantum possunt, nisi impediuntur; non enim habent in sua potestate explicare, vel non explicare totam suam virtutem, sicut causæ liberæ: sed in tali casu nihil esset, quod impediret eorum virtutem: ergò agerent secundum totam suam virtutem, & consequenter totaliter producerent eundem numero effectum. Sciò responderi ad hoc, quòd tunc casus illa duo agentia mutuo se impedirent, ne explicarent totam suam virtutem: & sic attemperarentur, & partialiter concurrerent; sed hoc merè gratis videtur dici.

4. Relicta igitur in sua probabilitate hac opinione, & quid-

quid de ea sit, ad probandum posse divinitus eundem numero effectum produci simul à duplici causa totali nec vidi, nec inuenio rationem positivam: ideoque sufficiat communis, & negativa probatio. Quidquid non involuit contradictionem, potest fieri saltem per potentiam Dei absolutam: sed nulla est contradictio in eo quòd idem numero effectus simul producatur à pluribus causis totalibus eiusdem ordinis, & generis: ergò potest fieri per potentiam Dei absolutam. Minorem probabit solutio argumentorum.

5. Primò ergò conantur adversarij deducere implicationem ex eo, quòd si idem numero effectus produceretur simul à duplici causa totali, talis effectus penderet per se ab vtraque, & à neutra dependeret per se. Sequela quoad primam partem patet, quia effectus per se dependet à causa, per quam producitur: sed producitur ab vtraque: ergò. Secunda pars probatur. Quia quavis illarum causarum ablata, adhuc effectus produceretur ab alia, cum vtraque sit totalis: ergò à neutra dependet per se. Et vrgent hoc PP. Complut. quia effectui vt tali est essentialis dependentia ab aliqua causa: sed si produceretur simul à duabus, à nulla dependeret essentialiter: ergò. Minor probatur. Nam in pri-

primis non dependeret ab vtraque simul dependentia essentiali, aliàs non posset fieri nisi ab vtraque, quod quidem constat esse falsum, cum ab vna sola produci possit; immò conaturalius sic produceretur. Deinde non penderet essentialiter ab aliqua illarum determinata, quia sine qualibet determinate sumpta fieri potest; nec item dependeret ab aliqua vagè, & indeterminate: quia effectus pendet à causa, quatenus ab ea producit: sed non producit ab hac, vel illa vagè, sed ab vtraque: ergò non dependet ab aliqua vagè: ergò à nulla dependet essentialiter.

6. Secundò arguitur. Dato casu nostræ sententiæ quælibet illarum causarum esset totalis, & non esset totalis: sed hoc est contradictio: ergò. Mai. prob. Et in primis quòd vtraque esset causa totalis supponitur; quòd verò non esset totalis, probatur. Nam causa totalis est illa, quæ taliter producit effectum, ut nihil relinquat alteri producendum: ergò dato quòd ab vna totaliter producatur, nihil restat, quod possit alia producere; & consequenter non erit causa totalis, vel potius nihil producet. 3. Tales causæ producerent per actiones numero distinctas: sed hoc implicat: ergò implicat casus. Mai. patet, quia causæ totales non possunt age-

re vnica actione, aliàs non essent duæ causæ totales, sed se attemperarent, & fieret ex eis vna causa totalis. Min. verò prob.

Quia repugnat duo accidentia solo numero distincta esse simul in eodem subiecto: sed illæ actiones cum essent transeuntes reciperentur in passio, quod supponimus esse verum: ergò.

7. Resp. ad 1. ex dictis quæst. antecedenti negando sequelam quoad secundam partem. Quia causa per se non est illa à qua non potest non procedere effectus; sed illa, quæ habet virtutem ordinatam ad talem effectum producendum, & secundum eandem virtutem illum producit, siue effectus possit ab alia causa produci, siue non. Ad confirmationem dist. mai. ab aliqua causa increata, concedo mai. ab aliqua causa creata, nego mai. Et concessa minori cum omnibus probationibus nego consequ. Igitur nullus effectus creatus pendet essentialiter (intellige in genere causæ efficientis, & de entibus completis) nisi à prima causa; à causis verò secundis solum pendet accidentaliter, & ex suppositione quòd ab illis sit productus. Unde in casu quæstionis ille effectus dependeret quidem ab vtraque causa, accidentaliter tamen: à sola autem prima causa dependeret essentialiter. Ratio autem cur nullus

effectus dependeat essentialiter à causis secundis, sed solum à prima est, quia quilibet effectus potest fieri sine causis secundis à prima: sine prima autem non potest fieri à secundis. Ex quo patet, ipsos etiam aduersarios teneri concedere hanc doctrinam: nam ipsi non negant, neque negare possunt, eundem numero effectum, qui producit à causa secunda, posse à solo Deo produci: ergo ignis v.g. productus ab alio igne non dependet essentialiter ab illo. Patet consequenter. Quia si dependeret essentialiter non posset fieri sine concursu eius: sed potest fieri à solo Deo: ergo.

8. Ad 2. negatur maior. Ad prob. negatur ant. quia causa totalis non est illa, quæ nihil relinquit alteri producendum: sed illa à qua nihil effectus est quod non producat; sicut corpus totaliter replere locum non est, quod nihil loci permittat ab alio repleti, aliàs non possent corpora penetrari: sed est quod nihil sit loci, quod à tali corpore non repleatur. Totus ergo effectus, & totaliter produceretur ab una causa, & totus ab alia.

9. Ad 3. concessa maiori nego min. Ad prob. dico, maiorem esse veram de accidentibus, quæ individuuantur à solo subiecto: cum enim hæc accidentia accipiant unitatem nu-

mericam à subiecto, si plura essent in eodem subiecto, essent plura, & non essent plura. Essent plura ut supponitur: non essent plura, quia subiectum, à quo individuuantur est vnum numero. Et propter hanc implicationem non possunt plura accidentia solo numero distincta esse simul in eodem subiecto. At verò actiones non individuuantur à solo subiecto, sed etiam ab agente, à quo egrediuntur: ideoque sine inconvenienti possunt plures simul recipi in eodem passo, retenta sua diversitate numerica propter diversitatem agentium.

Q U Æ S T. XIII.

D E F O R T U N A , C A S U ,
& fato.

§. UNICUS.

E X P L I C A N T U R D E F I -
nitiones predicto-
rum.

I F O r t u n a m , f a t u m ,
& casum pertinere
ad aliquod ex qua-
tuor generibus causarum, con-
stans est philosophorum senten-
tia, ideoque de illis agitur in hoc
libro. Est igitur fortuna *Causa
per accidens in his, quæ fiunt
propter finem ex electione, &
raro contingunt.* Ex qua defi-
nitione

nitione colligitur, fortunam pertinere ad genus causæ efficientis, quia per se, & per accidens sunt differentiæ solius causæ efficientis. Sed quia causam per accidens contingit esse talem vel propter aliquid accidentaliter adiunctum causæ per se, ut musicus dicitur causa per accidens statuæ, quia musica accidentaliter coniungitur statuario, qui est causa per se; vel quia effectui per se alicuius causæ coniungitur accidentaliter aliud: dum in definitione fortunæ dicitur *causa per accidens*, intelligitur in secundo sensu; ita scilicet ut fortuna sit illa causa, cuius effectui per se coniungitur aliud accidentaliter, ut patet in exemplo eius, qui fodiens terram invenit thesaurum. *In his, quæ fiunt propter finem ex electione* denotat, fortunam debere esse causam liberam agentem ex consilio, & electione. Per quod etiam differt fortuna à casu: quia casus potest esse qualibet causa per accidens etiam si non operetur per consilium, & electionem, ut sunt omnes causæ naturales. Unde fortuna solum dicitur de rationalibus, casus autem etiam dicitur de brutis, & inanimatorum.

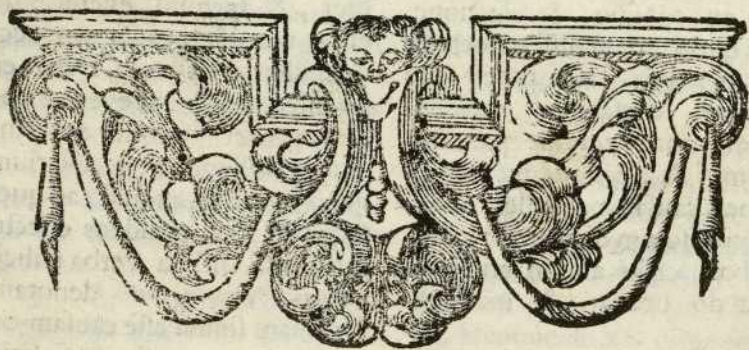
2 Nota tamen, fortunam non esse aliquid subsistens determinatum, cui tribuantur effectus fortuiti, & casuales; hoc

enim existimare esset incidere in errorem Gentilium, qui fortunam ut Deam colebant, tamquam si esset aliquid per se subsistens, vivens, & ratione utens. Sed fortuna est in determinate quæcumque causa particularis, cuius effectui per se adiungitur aliud per accidens, dummodo talis causa sit rationalis: unde causa per accidens inventionis thesauri, quæ dicitur fortuna nihil aliud est quam homo ipse fodiens terram, qui proprius diceretur causa fortuita, quam fortuna. Vel ut optime notat Illust. Palanco: si magis Christianè loquendum sit, fortuna non tam appellari debet causa eventus fortuiti, quam ipse fortuitus eventus: Advertendum est etiam circa prædicta verba, quod causa, quæ dicitur fortuna, non debet intendere, vel eligere effectum illum, qui accidentaliter, & fortuito evenit: sic enim non esset causa per accidens illius, sed per se. Debet ergo effectus fortunæ evenire omnino præter intentionem eius; quamvis aliunde sit necessarium, quod intendat aliquid, ad quod sequatur per accidens effectus fortuitus. Ultima verba scilicet *raroque contingunt* denotant, fortunam solum esse causam eorum, quæ raro fiunt; si enim semper, vel sæpius fiant, non erunt fortuita, neque fortuna erit causa eorum. Casus autem

eodem modo definitur sicut fortuna dempto illo verbo *ex electione*.

3 Fatum aliter accipitur à Catholicis, aliter à Gentilibus; isti namque factum esse dicebant *Causarum colligationem ex astrorum motibus, & vi efficaciam trabentem*. Putabant ergò, corpora cælestia adeo dominari sublunaribus, ut ex vi sui influxus fatalem necessitatem in eis inducerent, illaque omninò coegerent ad suas operationes, & effectus producendos; consequenterque omnem libertatem, & contingentiam in operando auferrebant à causis particularibus tam liberis, quàm naturalibus. In hoc sensu, & alijs, quos referunt AA. fatum accipere non licet Catholico, & prohi-

betur a D. Gregorio Homil. 18. in Evang. dicente, *sed à fidelium cordibus absit, ut aliquid esse fatum dicant*. Si tamen sano modo intelligatur, concedendum est dari fatum: & est secundum definitionem Boetij lib. 4. de consolat. prosa 4. *In hærens rebus mobilibus dispositio, per quam providentia suis quæque necesse ordinibus*; id est, fatum est ordo, & dispositio infallibilis, quam divina providentia tribuit causis sive liberis, sive naturalibus in ordine ad suos effectus producendos, ita ut ex eis sequantur certo, & infallibiliter eo modo, quo à Deo præcognitum, & ordinatum est. Et hæc de secundò lib. phisic.

LIBER TERTIUS

PHYSICORUM

DE MOTU.

QUÆSTIO PRIMA.

QUID SIT MOTUS, ET AN
differat à termino ad quem, & ab
actione, & passione?

§. I.

EXPLICATUR DEFINITIO
motus, & quibus conveniat.

QUod motus sit præ-
cipua passio entis
naturalis, post tra-
ctatum de princi-
pijs, & causis eius-
dem entis recto ordine doctri-
næ venit in hoc libro examinan-
dus. Est igitur motus ex Aristo-
tele *actus entis, seu existentis in*
potentia secundum quod in poten-
tia. Ly *actus* denotat, motum

aliquomodo actuare subiectum
mobile. *Entis in potentia* deno-
tat, quod mobile est in poten-
tia passiva respectu motus. *Se-*
cundum quod in potentia deno-
tat, quod motus non actuat sub-
iectum mobile plenè, & perfe-
ctè, sed ordinando illud, & re-
linquendo in potentia ad termi-
num ipsius motus. Unde motus
est *actus vialis*, sive *vja*, & ten-
deat.

dentia ad terminum. Explicatur in motu locali. Motus iste est actus eius, quod movetur: quia antequam moveretur solum erat in potentia ad moveri; quando autem movetur, iam est in ipso moveri actuali. Sed quia movetur ad terminum, scilicet ad locum: ideo per ipsum moveri, seu motum constituitur in via, & in potentia proxima ad alium actum perfectum, scilicet ad quietem in loco, vel vocationem.

2 Sed ut hæc definitio clarius explicetur, obijcies, quod ea convenit alijs à definito. Nam forma, quæ acquiritur per motum alterationis, v. g. calor, qui acquiritur per calefactionem nō est motus, cum sit de prædicamento qualitatis, & motus non prædicamentum, sed post prædicamentum sit: & tamen est actus entis in potentia secundum quod in potentia: ergo: Min. prob. Nam calor remissus taliter actuatur lignum v. g. ut relinquat illud in potentia ad alios gradus caloris: ergo est actus entis in potentia secundum quod in potentia. Resp. secundum aliquos, quod motus est actus imperfectus relinquens subiectum in potentia, non utcumque, sed per modum viæ, & fluxus in actum perfectum; quod quidem non convenit calori, vel alteri cuiusque qualitati remissæ, cum non sit via, & fluxus ad ulterio-

rem calorem, sed potius est terminus relictus ex motu. Idem alijs terminis, sed clarioribus respondet Rubio dicens, quod relinquere subiectum in potentia ad alium actum perfectum stat dupliciter, scilicet negative, & positive. Relinquere illud in potentia negative est præcisè non actuare illud plenè, & perfectè; relinquere vero in potentia positive ultra hoc addit, positive ordinare subiectum ad actum perfectum, & esse via ad illum. Et hoc modo intelligitur in definitione motus illa particula *secundum quod in potentia*.

3 Unde ad argumentum distinguenda est minor cum sua probatione iuxta dicta, & neganda est consequentia. Quia calor remissus, & si plenè, & perfectè non actuatur subiectum: ex se tamen illud non ordinat ad alium actum, nec est via ad illum, quod erat necessarium, ut ei competeret definitio motus.

4 Explicata iam definitione motus, dubitatur an comprehendat sub se non solum mutationes succesivas, sed etiam instantaneas? Mutationes autem succesivæ sunt illæ, quarum terminus nō acquiritur totus simul, & in instanti, sed paulatim, & succesivæ: huiusmodi sunt motus localis, alteratio, & augmentatio. Mutationes vero instantaneæ sunt illæ, quarum terminus acquiritur in instanti, ut generatio instan-

stantialis; forma enim substantialis, quæ est terminus generationis, non successivè, sed in instanti fit. Dicendum ergò est, per hanc definitionem non definiri mutationes instantaneas, sed solum successivas; proindeque generationem substantialem non esse verè, & propriè motum, sed solum ex modo significandi, vel intelligendi. Ita tenet in præsentii Illust. Palanco. Probatur autem. Quia mutatio instantanea, v. g. generatio non relinquit subiectum in potentia ad actum perfectum: ergò non convenit ei definitio motus. Ant. prob. Quia cum vt dicebamus, forma substantialis fiat in instanti, materia, quæ est subiectum generationis, in eodem instanti generationis habet terminum eius: ergò non est in potentia ad illum.

5 Sed dices: generatio substantialis est actus entis in potentia secundum quod in potentia: ergò est motus. Ant. prob. Generatio substantialis ita actuatur materiam, vt ex vi illius materia ordinetur ad actum perfectum, qui est forma: ergò est actus entis in potentia, &c. Conseq. patet, & ant. prob. Generatio substantialis est actio: sed actio est via, & tendentia ad terminum: ergò constituit subiectum in via, & illud ordinat ad ipsum terminum. Resp. negando ant. Ad eius prob. nego suppositum antecedentis, supponit enim, ge-

nerationem esse aliquid medium inter materiam, & formam. Ad prob. antecedentis nego mai. Nam generatio substantialis est ultimus terminus alterationis: unde non est actio, nec motus, sed mutatio, & terminus motus, sicut quies est terminus motus localis; nec est distincta realiter à forma producta: sed solum addit ordinem, & habitudinem ad motum præcedentem alterationis. Vide dicta quæst. 3. lib. antecedentis in solutione argumentorum.

§. II.

PROBATUR DISTINCTIO

realis motus à termino ad quem.

6 **O**mnis motus versatur inter duos terminos à quo, & ad quem. Terminus à quo est, quem mobile relinquit dum movetur; terminus ad quem est, quem acquirit per motum, & de hoc procedit dubium. Prima sententia negat distinctionem realem motus à termino ad quem: hanc in re tenent Illust. Palanco, licet in verbis aliad velle videatur. Probatur autem primo ex philosopho in hoc lib. cap. 1. ubi ait: *Motu non esse præter res, ad quas terminatur*; quod est idem, ac dicere, motum non distingui à termino. 2. Motus est via, seu

fieri ipsius termini : ergo est terminus in fieri. Sed res in fieri, & in facto esse eadem est : ergo idem est motus, & terminus. 3. Quia si motus est aliquid realiter distinctum à termino *ad quem*, sequitur, quod mobile semper moveatur duplici motu realiter distincte, quod patet esse falsum. Sequela probatur. Nam mobile non solum mutatur per motum, sed etiam per terminum motus: v. g. lignum dum calefit, non solum mutatur per calefactionem, sed etiam per calorem productum : quia recipiendo calorem aliter se habet, ac antea se habebat, quod est mutari : ergo mutatur duplici motu.

7. Et si hæc sententia sit valde probabilis, secunda tamen ponens distinctionem realem inter motum, & terminum ad quem communior est, & tenenda. Probaturque. Nam motus est via ad terminum : sed nihil est via ad se ipsum : ergo motus non est realiter idem cum termino. Præterea. Motus realiter separatur à termino *ad quem* : ergo realiter distinguitur ab illo. Conseq. patet, & ant. probat experientia, quia cessante calefactione perseverat calor.

8. Ad 1. primæ sententiæ resp. Aristotelem ibi solum intendere, quod motus non habeat plures species, quam sunt prædicamenta, ad quæ terminatur. Ad 2. negatur conseq. quia

proprie loquendo motus non est terminus in fieri, sed potius est fieri termini, & via ad ipsum. Admissa tamen impropria locutione dico, quod res in fieri ex parte recti eadem est, ac in facto esse : sed ex parte obliqui dicit aliquid distinctum ab ipsa, scilicet fieri, quod est motus. Ad 3. negat sequelam Rubio. Ad prob. negat ant. quia mobile solum mutatur per motum; per terminum vero motus non mutatur, sed est immutato esse. Unde quando dicitur in argumento, quod mutari est aliter se habere nunc, ac prius, verum est de aliter se habere in fieri; cæterum aliter se habere in facto esse non est mutari, sed mutatum esse. Vel aliter dici potest e contrario, negando etiam sequelam: quia non sequitur, mobile moveri duplici motu, sed moveri per motum, & mutari per terminum motus. Quod quidem inconveniens non est, quia mutatio est terminus motus : & ad hoc movetur mobile, ut mutetur per terminum relictum ex motu.

§. III.

PROBATUR MOTUM NON
distingui realiter ab actione, &
passione, nec has in-
ter se.

9 **P**rimò comparantur
actio, & passio in-
ter se: & de illis sic
comparatis est prima opinio,
quòd distinguuntur formaliter ex
natura rei ante operationem in-
tellectus. Ita Lerma, & PP. Complut.
citantes pro se plures anti-
quos, quos tamen oppositum
docere fatetur Prado. Distinctionem
etiam realem inter actionem,
& passionem defendunt
Colleg. D. Thomæ Complut. &
Illust. Palanco. Secunda senten-
tia communis, & vera negat da-
ri aliquam distinctionem realem
inter actionem, & passionem,
sed solam distinctionem rationis
admittit. Probatur autem primò
ex Philosopho hic cap. 3. dicen-
te de actione, & passione: *Hæc
enim unum quidem sunt, ratio
autem non est una.* 2. Quia non
sunt multiplicandæ entitates si-
ne necessitate: sed nulla est
necessitas ponendi actionem, &
passionem esse entitates, vel
modos realiter distinctos: ergò.
Min. prob. Eadem entitas prout
egreditur ab agente, est actio, &
prout recipitur in passio, est pas-
sio: ergò. Ant. pro prima par-

te patet, & pro secunda pro-
batur. Quia passum non potest
pati nisi ab agente: ergo non
potest constitui in ratione pa-
tientis, nisi per illud, quod egre-
ditur ab agente. Sed id, quod
egreditur ab agente in passum,
est actio: ergò per actionem
ut receptam in passio constitui-
tur hoc in ratione patientis; &
consequentè ipsa actio ut re-
cepta in passio est passio. Hæc
conclusio magis constabit ex
immediate, & quæst. sequenti
dicendis.

10 Comparando autem
actionem, & passionem ex vna
parte, & motum ex alia dico
non dari inter ea distinctionem
realem, sed solum rationis.
Hæc conclusio est etiam com-
munis, & contra AA. tenentes
actionem, & passionem distin-
gui realiter inter se, quatenus
eamdem distinctionem realem
ponunt inter ipsas, & motum.
Probatur autem ex D. Thoma
1. parte quæst. 45. art. 2. Ubi
ait: *Actio, & passio conveniunt
in substantia* (id est quiddita-
te, & essentia) *Motus, & dif-
ferunt solum secundum diversas
habitudines.* Et 111. metaph. lect.
9. ita ait: *Et ita est de movente,
& motu. Nam unus motus se-
cundum substantiam est actus
utriusque, sed differt ratione. Est
enim actus moventis ut à quo,
mobilis autem ut in quo, & non
actus mobilis ut à quo, neque mo-*

ventis ut in quo. Et idè actus moventis dicitur actio, mobilis verò passio. In quibus verbis expressè dicit, motum esse actum moventis, & mobilis, & secundum quod est actus moventis, esse actionem: passionem verò, secundum quod est actus mobilis: ergò iuxta D. Thomam motus entitativè, & quoad substantiam idem est realitèr cum actione, & passione, sola interveniente inter ea distinctione rationis secundum diversas habitudines. Propter hæc, & alia quæ passim ex Philosopho adducit S. Doct. circa motum, actionem, & passionem, mihi indubitatum est, sententiam nostram expressam esse in Philosopho, & D. Thoma: nec video cur Colleg. eiusdem D. Thomæ potuit dicere, quòd mens S. D. in hoc puncto valde anceps, & dubia est.

11 Ratione autem probatur sententia nostra. Eadem entitas prout egreditur ab agente, est actio, & prout recipitur in passio, est passio: & denique prout est via, & tendentia ad terminum, est motus: ergò actio, passio, & motus sunt eadem realitèr entitas. Ant. prob. Non repugnat, idem secundum entitatem egredi ab vno, recipi in alio, & tendere ad aliud tamquam ad terminum. Immo velint, nolint, hoc ipsum tenentur concedere adversarij. Nam

in quocumque apud ipsos consistat motus, & passio: tamen motus egreditur ab agente, seu movente, recipitur in mobili, & tendit ad terminum; & idem est de passione: ergò in vna, & eadem entitate adunari possunt conceptus egressionis ab agente, receptionis in passio, & tendentia ad terminum, qui sunt conceptus quidditativi actionis, passionis, & motus.

12 Secundò probatur eadem sententia. Actio, & passio sunt motus: ergò non distinguuntur realitèr ab illo. Prob. ant. actio, & passio sunt actus entis in potentia secundum quod in potentia: ergò sunt motus. Prob. ant. In primis actio est actus passi, quia in illo recipitur ut constat ex verbis relatis D. Thomæ dicentis, actum moventis, qui proculdubio est actio, non esse actum eius ut in quo, sed ut à quo: mobilis verò esse actum ut in quo; quod est idem ac dicere, mobile seu passum esse subiectum, in quo recipitur actio, seu actus moventis. Deindè actuatur illud imperfectè, & ordinando ad terminum perfectum: ergò est actus entis in potentia secundum quod in potentia. Ex hijs non solum patet, quòd actio, passio, & motus non distinguantur realitèr, sed etiam quomodo distinguantur. Licet enim sint vni-
ca entitas realis, diversas tamen
ratio-

rationes, & formalitates dicunt. Nam actio prout hoc nomine significatur, & sub præcisione concepta solum dicit ordinem ad agens, vt ad id, à quo egreditur: passio solum dicit ordinem ad passum vt subiectum agentis; motus autem dicit ordinem ad terminum vt via, & tendentia ad illum. Undè sicut in relatione distinguuntur conceptus *ad* per ordinem ad terminum, & conceptus *in* per ordinem ad subiectum: ita in vnica entitate motus distingui debent conceptus *ab* per ordinem ad agens, & secundum hunc conceptum est actio: conceptus *in* per ordinem ad passum, & secundum hunc est passio; & conceptus *ad* per ordinem ad terminum: qui omnes conceptus vnica entitas realis sunt cum sola distinctione rationis penes diversas habitudines.

13 Sed argues 1. contra vtramque assertionem nostram. Actio, & passio constituunt diuersa prædicamenta: ergò distinguuntur realitèr. Quod argumentum magis vrget de motu comparato cum actione, & passione; nam motus non constituit prædicamentum, cum sit post prædicamentum: sed actio, & passio constituunt duo prædicamenta: ergò distinguuntur realitèr à motu. 2. Contra primam assertionem. Actio est causa passionis, vt constat ex Gil-

berto definiète passionem, quòd sit *effectus*, illatioque actionis: sed nihil potest esse causa sui ipsius: ergò actio non potest esse idem realitèr cum passione.

14 Tertiò contra eandem ex Colleg. D. Tonæ. Repugnat, quòd duplex effectus formalis vterque primarius, vterque de linea entis realis, & vterque ex æquo diuersus, proveniat ab vna, & eadem reali forma: sed actioni, & passioni correspondet duplex effectus formalis, primarius, de linea entis realis, & ex æquo diuersus: ergò repugnat, quòd actio, & passio sint vna, & eadem realis forma. Maior est certa, quia effectus formalis primarius est ipsa forma communicata subiecto; vnde si forma est vna, effectus formalis non potest esse duplex. Min. autem prob. Nam agere, & pati sunt duo effectus formales primarij, reales, & ex æquo diuersi, quorum nullus potest comparari ad alterum vt secundarius: sed agere est effectus formalis actionis, & pati, passionis: ergò actioni, & passioni correspondet duplex effectus formalis, &c. 4. Arg. contra secundam assertionem. Datur actio, quæ non sit motus: ergò actio non est idem, quod motus. Ant. patet in actionibus immanentibus, quæ non sunt via ad aliud, sed completè actuunt potentiam. Insuper patet in actione creati-

va, quæ solum logicè est mutatio propter defectum subiecti, & termini à quo.

15 Resp. ad 1. quod ex mente Aristotelis, qui author fuit prædicamentorum non est necessaria ad constituenda diversa prædicamenta distinctio realis. Nam in hoc libro expressè probat, actionem, & passionem esse idem realitèr; & tamen in logica, & metaphisica numerat illas ut prædicamenta diversa. Præterea D. Thomas tibi opposuit hoc argumentum loco citato ex 11. metaph. per hæc verba: *Sed si actio, & passio sunt idem secundum substantiam, videtur quòd non sint diversa prædicamenta.* Solvit autem illud sic. *Sed sciendum, quòd prædicamenta diversificantur secundum diversos modos prædicandi.* Undè idem secundum quod diversimode de diversis prædicatur, ad diversa prædicamenta pertinet. Locus enim secundum quod prædicatur de locante, pertinet ad genus quantitatis. Secundum autem quod prædicatur denominativè de locato, constituit prædicamentum ubi. Similiter motus secundum quod prædicatur de subiecto, in quo est, constituit prædicamentum passionis. Secundum autem quod prædicatur de eo, à quo est, constituit prædicamentum actionis.

16 In quibus verbis iterum expressè docet nostram sententiam de identitate reali actionis,

& passionis tam inter se, quam cum motu; constat item ex eis, quòd ad constituenda diversa prædicamenta sufficit distinctio rationis, vel secundum modum prædicandi. In super patet, immerito Colleg. D. Thomæ Complut. Uti hoc medio, scilicet diversitate prædicamentorum ad probandam contra nos suam sententiam; ex quo videlicet medio nititur deducere, actionem, & passionem esse duas essentias completas, deberique eis duas existentias realitèr distinctas. Hoc enim falsum omnino est, & contra D. Thomam; nec actio, & passio sunt duæ essentiæ, sed duæ formalitates reales unius, & eiusdem essentiæ, & entitatis sola ratione distinctæ.

17 Ad 2. admissa definitione Gilberti, qui non leviter insinuat, passionem non esse rigorose effectum actionis, dum addit illud verbum. *illatioque actionis* quasi explicans quo sensu dixerit, passionem esse effectum actionis, respondeo, actionem esse causam formalem passionis, non alterius generis. Undè sicut effectus formalis formæ est ipsa forma communicata subiecto: ita passio, quæ est effectus formalis actionis, est ipsa actio recepta in passio; quod potius confirmat nostram sententiam.

18 Ad 3. placet primò in-

qui

quirere ab arguente, si ex diversitate effectus formalis arguitur distinctio realis formarum: unde probabit, passionem, & motum distingui realiter inter se, sicut defendit Colleg. D. Thomæ? Certe moveri, & pati, qui sunt effectus formales motus, & passionis, non solum non distinguuntur realiter, verum formalissimè idem omnino sunt: ergo ad minus ex suo argumento probatur contra ipsum, motum non distingui realiter à passione. Respondeo ergo distinguendo mai. Repugnat quòd duplex effectus formalis, &c. si uterque sit intrinsecus, & inhæsus respectu subiecti, concedo mai. Si unus sit intrinsecus, & alter denominativus tantum nego mai. Et sub eadem distinctione minoris nego consequ. Itaque agere, quod est effectus actionis non convenit agenti per intrinsecam receptionem in eo: quia ut inquit D. Thomas, actio non est actus agentis ut in quo, sed ut à quo; unde actio non prædicatur de agente, nisi denominativè. Notandum tamen est, quòd etiam si actio non sit in agente, & propterea agere non sit effectus formalis inhærens ei; non ideo actio se habet ad agens ita pure extrinsecè, sicut se habet visio v. g. ad obiectum, quod denominet visum. Nam actio egreditur, & oritur ad agente: visio

autem nec est intrinsecè in obiecto visò, nec ab eo egreditur. Unde, & ab aliquibus actio dicitur intrinseca agenti egresivè, licet non inhæsi-ve.

19 Ad 4. negatur consequentia. Quia nos non dicimus; omnem actionem esse idem realiter cum motu: sed solum illam, quæ secum affert motum. Unde sicut ex eo quod detur animal, quod non sit rationale non inferitur, animal, quod convenit homini, non esse idem cum rationali: ita etiam si dentur aliquæ actiones, quæ non sint motus strictè sumptus, ut sunt illæ, quæ in argumento adducuntur; non ideo actiones, quæ fiunt cum motu, ut sunt actiones formaliter transeuntes, desinunt esse realiter idem cum motu.

***

***

***

***

***

***

***

***

QUÆST. II.

AN ACTIO TRANSIENS

*recipiatur in agente, an
in passio?*

§. I.

*ELIGIATUR, ET PROBATUR
sententia asserens, actionem tran-
seuntem subiectari in
passio.*

QUÆRIMUS de subie-
cto receptivo actio-
nis transeuntis, an
scilicet sit ipsum agens, à quo
egreditur: an vero passum, circa
quod agens operatur. Duplex
ergo est actio, immanens, &
transiens. Actio immanens est,
quæ nihil producit in exteriori
materia, vt intellectio, visio,
&c. Actio transiens est, quæ ali-
quid producit in exteriori mate-
ria, & ideo dicitur transire in
exteriorem materiam, vt cale-
factio, ædificatio, &c. De actio-
nibus igitur immanentibus cer-
tum est, quod recipiantur in
agente: Unde & immanentes
appellatæ sunt, quia manent in
eodem principio, à quo proced-
unt. Notandum est autem, quæ-
stionem solum procedere de
actione communiter sumpta, quæ
est simul effectus agentis, & cau-
satur ab eo; non autem de actio-
ne sumpta in ea acceptione, de

qua mentionem fecimus lib. an-
tecedenti quæst. 6. prout scilicet
est causalitas, qua agens consti-
tuitur in actu secundo causans
suam operationem. Actio enim
sumpta in hoc sensu non est ef-
fectus agentis iuxta ibidem di-
cta: & præterea certum est, eam
recipi in agente, cum illud in-
trinsecè constituat in actu secun-
do cauandi.

2 Circa actiones vero tran-
seuntes diuisi sunt Thomistæ, alijs
existimantibus, subiectum earum
esse agens; alijs vero tenentibus
esse passum. Utrique tamen pro-
se stare putant Ang. Doct. cate-
rum vt fatetur Illust. Palanco,
maior pars Thomistarum defen-
dit, actionem transeuntem sub-
iectari in passio. Hæc sententia
vera est, & meo videri expressa
in Philosopho, & D. Thoma.
Eam tenet inter alios Mag. Gou-
din. tom. 2. 1. part. physicae disp.
3. quæst. 2. art. 2. vbi acceptionem
actionis supra insinuatam
pro actualitate constituyente agens
in actu secundo causandi tradit
tamquam de mente D. Thomæ:
& per eam conciliat tum oppo-
sitas Thomistarum sententias,
tum testimonia D. Thomæ, quæ
iam vni, iam alteri sententiæ vi-
dentur favere.

3 Probatur autem prædicta
sententia primo ex Philosopho
3. de anima text. 138. vbi ait:
*Agentis, mouentisque operatio in
ipso patiente suscipitur, atque in-
est,*

est. Et 2. de anima text. 140 ait: *Sicut enim actio, & passio in patiente est, sed non in agente: sic & ipsius sensibilis actus in ipso sensibilis est.* D. Thomas autem præter ea, quæ quæst. antecedenti adduximus, expressum testimonium pro nostra sententia habet 3. physic. lect. 5. dicens, *licet actio sit ab agente, ut a quo, est tamen in patiente sicut recepta in eo.* Quo nihil expressius nec in Philosopho, nec in D. Thoma desiderari potest; unde superfluum est alias plures auctoritates adducere, quarum aliquas sibi opponit Colleg. D. Thomæ, qui oppositam nostræ tuetur sententiam. Hoc solum prætereundem non est, videlicet quod prædictum Colleg. ut explicet loca D. Thomæ suæ sententiæ adversantia, distinguit sicut nos duplicem actionem, scilicet actionem agentem, & actionem actam, seu effectam: dicitque, quod quando D. Thomas docet, actionem recipi in passio, intelligendus est de actione acta, seu effecta, quæ idem est realiter cum passione; cum quo tamen stat, actionem agentem recipi in agente.

4 Caterum licet hæc distinctio actionis in actionem agentem, & actam, seu effectam vera sit, & multum utilis pro tuenda doctrina Thomistarum præcipue circa physicam prædeterminationem, ut vidimus quæst.

6. citata lib. 2. tamen male à prædicto A. intelligitur, & explicatur. Ratio est, quia ipse nomine actionis agentis non intelligit sicut nos illam actualitatem, quæ nullo modo sit, & causatur ab agente, & est ipsamet physica prædeterminatio iuxta ibidem à nobis dicta; sed existimat, actionem agentem causari, & egredi ab ipso agente. Ex quo duo sequuntur: primum, quod actio agens non distinguatur ab actione acta, quod est destruere ipsam distinctionem actionis, qua in sui favorem igitur. Etenim actio acta, seu effecta ideo est, & dicitur talis, quia fit, & causatur ab agente: ergo si actio agens est aliquid distinctum à physica prædeterminatione, quod fiat, & causetur ab agente: actio agens erit actio acta, seu effecta.

5 Nec valet si dicas, actionem agentem fieri solum *ut quo*, quia est ipse actus secundus agendi; actionem vero actam fieri *ut quod* ab eodem agente. Nam actio acta iuxta hunc A. est idem quod passio, & recipitur in passio; nulla autem ratio est cur actio, quæ est exercitium agentis, fiat *ut quo*, & passio fiat *ut quod*. Præterea. Quia actio agens ideo non fit *ut quod*, sed *ut quo*, quia est ipsum agere, & ad agere non datur aliud agere, seu actio: sed etiam actio effecta utpotè identificata cum passione est ipsum fieri termini producti,

&

& fieri non caufatur *et quod* quia est id quod aliud fit, & caufatur: ergo nulla est disparitas assignata. Secundum quod fequitur est, quod explicare prædictam divisionem modo quo à Colleg. D. Thomæ intelligitur, revera est deferere suam sententiam, & nobis concedere quod intendimus. Ratio est, quia actio effecta verè tribuit denominationem agentis, & habet conceptum *ab* proprium actionis, alias non effèt vera actio, nec sufficeret ad salvanda D. Thomæ testimonia: deindè iuxta hunc A. identificatur cum passione, & recipitur in passo: ergo est vera actio transiens egrediens ab agente, & recepta in passo; quod est nostra sententia. Ulterius. Si identificatur cum passione, consequens est, quod identificetur cum motu: quia inter passionem, & motum non facile assignabitur distinctio realis iuxta supradicta quæst. ant. num. 18. sed motus iuxta omnes recipitur in mobili, seu passo: ergo actio transiens, quæ revera egreditur ab agente, recipitur in passo.

6 Dices: actionem effectam denominare quidem agens, sed extrinsecè solum; requiri autem aliam actionem, quæ intrinsecè denominet illud, & reducat de potentia ad actum: & hæc est actio agens recepta in agente. Sed contra. Nam actio, quæ verè egreditur, & fit ab agente,

solum denominat illud eo modo, quo est actus eius: sed actio, quæ fit ab agente, est actus eius non vt in quo, sed vt à quo, vt docet D. Thomas locis supra citatis: quod est denominare illud non vt subiectum inhaesionis, sed vt principium egressionis: ergo semel quod actio acta, seu effecta denominet agens extrinsecè, & vt principium, à quo egreditur, superflue, & contra mentem D. Thomæ ponitur alia actio, quæ fiat, & causetur ab agente, qualis est actio agens asserta à Colleg. D. Thomæ. Verum est autem, quod vt agens emittat, & causet suam actionem, requirit aliquid intrinsecum, quo reducatur ad actum secundum causandi; ceterum hoc est physica prædeterminatio, quæ nullo modo fit, nec caufatur ab agente creato.

7 Illustriss. autem Palanco aliam viam invenit interpretandi D. Thomam, & Philosophum. Pro quo supponit, quod duobus modis potest vnum esse in alio, scilicet vel formalitèr, vel causalitèr. Formalitèr dicit esse in alio illud, cuius essentia est in alio; ita vt existat recepta in illo; causalitèr autem, seu activè est in alio illud, quod causet, vel agit in alio aliquem effectum. Item supponit, quod aliquid potest recipi in alio etiam duobus modis, nempe vel formalitèr, & quoad suam entitatem, vel ter-

minativè, & quoad effectum quem producit. Itaque dicit D. Thomas, quando asserit actionem esse in passò, solum velle quòd sit in illo causalitèr, quatenus aliquid causat in eo: non formalitèr quasi ei inhereat. Dum autem asserit idem D. Thomas, actionem recipi in passò: intelligendum esse ita vt recipiatur in illo terminativè, & consummativè, quatenus effectus, in quo terminatur actio agentis, est vel recipitur in passò.

8 Sed in primis contra hunc modum interpretandi, qui se ipsum prodit esse purè voluntarium, obstat: quòd si expressis verbis asserere, actionem esse, & recipi in passò, non est dicere, subiectum eius esse passum, & non agens; nescio quo alio modo dici poterat, si illud vellet dicere D. Thomas. Præterea obstat, quòd dicere actionem esse, vel recipi in passò ad hunc sensum, quòd non ipsa sit quæ recipitur in passò, sed terminus eius: quod est iuxta hunc A. recipi, & esse in passò causalitèr, & terminativè; nimis improprie loqui est, & confundere potius quam explicare quidditatem actionis, cuius intelligentia maximè pendet ex cognitione subiecti, in quo recipitur. Ulterius, nam difficultas circa subiectum actionis oritur ex eo quòd actio videtur esse actus agentis simul, & patientis; & cum actus debeat esse

in eo, cuius est actus: videtur sequi, vel quòd actio sit simul in agente, & in patiente tamquam in subiecto, quod est impossibile; aliàs idem accidens esset simul in duobus subiectis. Vel si dicatur, actionem esse in agente tamquam in subiecto: sequitur, quòd cum actio sit motus, & illud, in quo est motus, moveatur, agens ex eo quòd agens, debeat moveri, quod etiam falsum est. Vel si tandem dicatur, actionem esse in patiente tamquam in subiecto: sequitur, quòd actus non sit in eo, cuius est actus; quandoquidem actio est actus agentis, & in eo non est.

9 Hæc est, in quam, difficultas, quam fere eisdem verbis proponit, & prosequitur D. Thomas exponendo Philosophum lib. 3. physic. lect. 5. ad quam si aliquis responderet, quòd actio formalitèr est in agente, causalitèr verò, & terminativè est in passò, quatenus effectus, & terminus actionis recipitur in passò: nullo modo illam solveret. Quia difficultas non procedit de termino, seu effectu actionis: sed procedit de ipsa actione, quia videlicet vt dictum est, ipsa est quodammodo actus simul agentis, & patientis, non autem effectus, & terminus actionis. Quare idem D. Thomas eodem loco sic soluit illam exponendo Philosophum: *Dicit ergò primò* (inquit

S. Doct.) *quoddam non est inconveniens, actum unius esse in altero: quia doctio est actus docentis, ab eo tamen in alterum tendens continue, & sine aliqua interruptione. Unde idem actus est huiusmodi, id est agentis ut à quo: & tamen est in patiente, & receptus in eo.* In quibus verbis idem repetit, quod 11. metaph. expressè contra distinguens modum essendi actum agentis ut à quo, & modum essendi actum patientis ut in quo; qui quidem modus essendi actum patientis ut in quo proculdubio est esse actionem in patiente tamquam in subiecto inhaesionis.

10 His ita constitutis probatur ratione conclusio nostra primò ex dictis quæst. antecedenti: Nam actio identificatur cum motu, & passione, ut asserunt Philosophus, & D. Thomas: sed passio, & motus sunt in mobili, seu passio: ergo etiam actio. Huic rationi respondet Colleg. D. Thomæ per distinctionem supra datam actionis agentis, & actæ dicens, solam actionem actam, seu effectam identificari cum motu, & recipi in passio. Cæterum hæc solutio iam supra impugnata est. Illust. autem Palanco respondet, motum etiam sumi dupliciter, scilicet causaliter, & activè, & formaliter, seu entitativè. Motus ergo, qui identificatur cum actione, est motus causaliter,

& activè sumptus; cæterum hic recipitur in agente, sicut ipsa actio. Motus verò entitativè sumptus est in mobili, seu passio: sed tamen non identificatur cum actione. Unde, & per hanc distinctionem explicat Philosophum, & D. Thomam, quoniam asserunt, actionem, & passionem identificari cum motu.

11 Sed contra est. Nam licet verum sit, quod motus distinguitur, vel saltem distingui potest in activum, & passivum: ita ut motus activus sit ipsa motio moventis, quæ propriè dicitur motio, & impropriè motus: motus autem passivus sit motus mobilis, quo passivè constituitur motum; tamen contra veritatem est; quod motio moventis, seu motus activè sumptus, sit idem quod actio communiter dicta, prout scilicet est id, quod egreditur, & causatur ab agente. Ratio huius est, quia si actio, quæ fit, & egreditur ab agente est motus activus, vel recipitur in passio, seu mobili: vel recipitur in ipso agente, aquo egreditur, & fit? Si primum: ergo sicut talis motus activus constituit agens in ratione activè moventis absque eo quod in illo recipiatur: ita actio poterit constituere agens in ratione talis, etiamsi recipiatur in passio. Si secundum: ergo agens seu movens non solum movet activè passum per talem actionem

nem, sed etiam movet activè se ipsum. Probo consequ. Quia ideo movens activè movet per suam actionem passum, quia media illa causat in passio motum passivum: sed etiam iuxta doctrinam, quam impugnamus, agens, seu movens causat in se ipso motum passivum: ergò movet se ipsum. Min. prob. Nam actio, quæ dicitur à prædicto A. motus activus, fit ab agente, & causatur ab eo: sed aliundè iuxta eundem recipitur in eodem agente: ergò per talem actionem agens non solum agit, sed etiam patitur à se ipso. Hæc consequentia patet, quia pati ab aliquo nihil aliud est, quam recipere actionem ab illo egredientem, & causatam. Sed agens pati à se ipso, est moveri à se ipso: ergò si motus activus esset actio communiter dicta, agens dum agit non solum moveret passum, sed etiam moveret se ipsum.

12 Quare motio moventis, seu motus activus non est aliquid egrediens, vel causatum ab agente, seu movente: sed est quid purè in eo receptum, scilicet physica præmotio, quæ vt diximus quæst. 6. lib. 2. simul est motio activa, qua agens movet, vel se si sit vitale, vel aliud extra se: & simul movetur passivè, non à se, sed à prima causa. Quod quidem ultra dicta explicatur exemplo ibidem apposi-

to de baculo movente aquam; motus enim activus, quo baculus activè movet aquam non est quid ab illo causatum: quia baculus solum causat motum passivum, quo aqua passivè constituitur mota; cæterum per hunc motum passivum aquæ minimè constituitur baculus activè movens, sed per motum, quem recipit à manu: qui quidem motus est simul activus, & passivus, vt quæst. citata explicatum est. Undè actio communiter dicta prout est id, quod egreditur, & causatur ab agente, nec est, nec dici potest motio, seu motus activus; cuius ratio desumitur ex D. Thoma 1. p. quæst. 41. art. 1. ad 2. dicente: *Actio secundum primam nominis impositionem importat originem motus. Sicut enim motus prout est in mobili ab aliquo, dicitur passio: ita origo ipsius motus secundum quod incipit ab alio, & terminatur in id, quod movetur, vocatur actio.* In quibus verbis iterum confirmat nostram sententiam, dum ait, actionem esse ipsum motum cum ordine originis, seu egressionis ab alio; & simul reddit rationem eius, quod à nobis dictum est. Etenim motio moventis, seu motus activè sumptus non dicit ordinem originis, vel egressionis ab alio, quia datur motio activa, quæ à nullo fit, nec causatur, cuiusmodi est motio acti-

va Dei moventis omnem creaturam consistens in actione immanente ipsius Dei. Solum ergo motus activus, seu motio moventis importat causalitatem in genere causæ efficientis respectu motus passivi; & cum iuxta eundem D. Thomam actio, quæ fit ab agente importet originem, seu egressionem ab eodem agente: indè est quod non potest dici motio moventis, seu motus activus.

13 Ex hac impugnatione solutionis Illust. Palanco elicitur secunda ratio probativa nostræ sententiæ. Nam si actio recipitur in agente, sequitur, quod omne agens sit vitale: sed hoc est manifestè falsum: ergo, & illud, ex quo sequitur. Sequela maioris probatur. Nam vivere nihil aliud est, quam movere se; vita enim est *motus à se*, & *in se*, id est motus causatus ab eodem, in quo recipitur: sed si actio recipitur in agente, agens activè movet se, in quantum causat activè suam actionem: & etiam passivè est motum, in quantum recipit eandem actionem: ergo omne agens est vivens, si vera est contraria sententia. Præterea sequitur, quod idem secundum idem sit movens, & motum, quod est implicatorium. Sequela probatur. Nam agens per illud constituitur formaliter activè movens, per quod constituitur causans id, quo pas-

sivè movetur, seu quo constituitur passivè motum: sed iuxta adversarios agens constituitur causans suam actionem per eandemmet actionem: & rursus quia iuxta ipsos recipit in se suam actionem, per eandem constituitur passivè motum: ergo per suamet actionem constituitur activè movens, & passivè motum; & consequenter secundum idem est movens, & motum.

14 Nec valet si dicas, quod licet actio recipiatur in agente, non tamen constituit illud passivè motum: quia ipsa actio non est motus, cum non sit passio, nec fiat media alia actione. Non inquam valet: tum propter dicta, quia scilicet si agens recipit suam actionem, & simul illam causat, patitur à se ipso: cum pati nihil aliud sit, quam recipere actionem ab aliquo causatam. Tum etiam, quia ut aliquid sit motus, & passio sufficienti modo ut subiectum illam recipiens, constituatur vivens per eam, & motum à se, si aliudè etiam causat talem passionem, & motum: non requiritur, quod sit motus strictè sumptus prout est actus imperfecti, seu entis in potentia secundum quod in potentia; nec etiam requiritur, quod fiat media alia actione: ergo nulla est solutio. Ant. prob. in omnibus actionibus vitalibus, ut sentire, velle,

velle, &c. quæ quidem non sunt motus comprehensi in definitione hic tradita ab Aristotele, cum sint actus perfecti : nec item fiunt media alia actione : & tamen sunt motus vitales, quibus subiectum constituitur motum à se ipso, & vivens per eos, eo solum quia illos efficienter causat, & simul recipit : ergo actio cuiuscumque agentis, si in eo recipitur, sufficienti modo est motus, quo idem agens est motum à se, & consequenter vivens per eum.

15 Tertiò probatur sententia nostra. Passum constituitur in ratione patientis per aliquid in ipso receptum : sed non per aliud nisi per actionem agentis : ergo hæc recipitur in passio. Mai. patet, quia passum dum patitur, mutatur intrinsece, & rursus quia pati idem est quod recipere. Min. verò prob. Passum constituitur in ratione talis per aliquid, quod egreditur ab agente : sed id, quod egreditur ab agente, est actio : ergo constituitur patiens per actionem. Mai. patet, quia passum non potest pati nisi ab agente.

***

***

***

***

***

***

§. II.

SOLVUNTUR ARGUMENTA

16 **P**rimo obijciunt adversarij aliqua loca D. Thomæ, in quibus videtur oppositam nostræ docere sententiam. Nam 2. contra Gent. cap. 9. hæc habet : *Actio, quæ non est substantia agentis, inest ei sicut accidens subiecto: unde & actio inter novem prædicamenta accidentis computatur.* Et quæst. 7. de pot. art. 10. ad 1. ait : *Ipsa actio media est quedam perfectio propria agentis.* Item in 2. dist. 1. quæst. 1. art. 5. ad 11. *Agens agit actione media, quæ non est essentia ipsius operantis: & in talibus non potest sequi effectus novus sine nova actione, & novitas actionis facit aliquam mutationem in agente, prout est exiens de otio in actum.* Et dist. 40. eiusdem lib. quæst. 1. art. 4. ad 1. *Cum actio sit in agente, & passio in patiente, non potest esse idem numero accidens, quod est actio, & accidens, quod est passio: cum unum accidens non possit esse in duobus subiectis.* Et denique quæst. 8. de pot. art. 2. ait : *Nihil prohibet aliquid esse inherens, quod tamen non significatur ut inherens; sicut etiam actio non significatur ut in agente, sed ut ab agente: & tamen constat actionem esse in agente.*

Hæc

17 Hæc sunt testimonia, quæ in sui favorem adducit Colleg. D. Thomæ, quod etiam arguit à ratione sic. Potentialitas agentis actione formaliter transeunte nequit reduci ad actum, nisi per actionem formaliter transeuntem: sed potentialitas agentis actione formaliter transeunte est illi intrinseca: ergo nequit reduci ad actum, nisi per actionem formaliter transeuntem illi intrinsecam. Sed actio formaliter transiens non est intrinseca agenti nisi in illo recepta: ergo recipitur intrinsecè in agente. 2. Argues. Actio denominat agens: ergo in eo recipitur. Patet consequens, quia forma debet esse in eo subiecto, quod denominat. 3. Actio debet esse in eo subiecto, cui tribuit suum effectum formalem: sed agenti, & non passio tribuit suum effectum formalem: ergo. Min. patet, quia effectus formalis actionis est agere: sed agere non convenit passio, sed agenti: ergo.

18 Quarto. Actio est perfectio agentis: sed perfectio debet esse in eo, quod perficit: ergo actio est in agente. Ant. patet tum ex D. Thoma loco citato de pot. tum quia agere ex terminis perfectio est. 5. Agens mutatur per actionem: ergo illam recipit. Conseq. patet, quia ideo dicimus nos, quod actio recipitur in passio, quia per illam mutatur passum. Ant. autem prob.

Quia agens reducitur de potentia ad actum per suam actionem: ergo per illam mutatur de pot. in actum.

19 Resp. ad primum testimonium D. Thomæ, illud non esse contra nos, quia loquitur de actione immanente. In illo enim capite intendit probare D. Thomas actionem Dei non distingui realiter à potentia Dei ex eo, quod si distingueretur, esset in Deo sicut accidens in subiecto; hoc autem Deo repugnat, in quo non est, nec esse potest aliquod accidens. Patet autem quod actio Dei est actio immanens. Nec obstant illa verba, *unde, & actio inter novem prædicamenta accidentis computatur*, quæ videntur indicare, actionem, de qua ibi loquitur D. Thomas, esse actionem transeuntem; quippè hæc sola pertinet ad prædicamentum actionis: actio verò immanens pertinet ad prædicamentum qualitatis. Non inquam obstat: quia ad intentum D. Thomæ solum conducebat, quod actio, quæ non est substantia agentis, pertinet ad aliquod prædicamentum accidentis, sive hoc sit, sive illud.

20 Ad 2. ex quæst. 7. de pot. resp. D. Thomam ibi quidem loqui de actione transeunte; cæterum extra propositum afferri contra nos tale testimonium. Nam immediatè ad verba relata in argumento subiungit,

¶ per consequens id, ad quod terminatur actio, est bonum eius, &c. In quibus verbis patet, quod eodem modo, & in eodem sensu dicit S. Doct. actionem esse perfectionem agentis, in quo terminus, & effectus actionis est bonum, & perfectio agentis. Constat autem, quod terminus actionis transeuntis, non est perfectio agentis per modum actus ipsi inhærentis, sed per modum finis, vel alio quocumque modo; unde in hoc tantum sensu, scilicet per modum finis concedit actionem transeuntem esse perfectionem agentis. Quod autem hæc sit mens D. Thomæ patet ex hoc, quod eodem art. 10. in corp. sic præmiserat: *Agentia autem sive moventia, vel etiam causæ aliquando habent ordinem ad patientia, vel mota, vel causata: in quantum scilicet in ipso effectu, vel passione, vel motu inductis attenditur quoddam bonum, & perfectio moventis, vel agentis, sicut maxime patet in agentibus univocis, quæ per actionem suæ speciei similitudinem inducunt, & per consequens esse perpetuum propria speciei secundum quod est possibile, conservant.* Ubi notandum est, quod bonum, & perfectio, quæ secundum D. Thomam attenditur in agente, vel provenit ei ex sua actione, æqualiter attenditur in ipso effectu, vel passione, vel motu inductis; unde sicut ex eo quod tale bonum,

& perfectio attendatur in ipso effectu, vel passione, non licet inferre effectum vel passionem recipi in agente; hoc enim etiam adversariis falsum est: ita ex eo quod idem bonum, & perfectio attendatur in actione, non sequitur, eam subiectari in agente. Præterea expresse idem D. Thomas asserit, bonum, & perfectionem provenientes agentis ex sua actione consistere in eo quod media illa conservat, & quodammodo perpetuam facit suam speciem; quod quidem omnino impertinens est ad hoc, ut actio sit in agente tamquam actus, & perfectio ipsi inhærens.

21 Quid autem simpliciter loquendo sentiat D. Thomas circa hoc, constat ex cap. 1. lib. 2. contra Gent. ubi sic ait: *Est autem duplex rei operatio, ut Philosophus tradit in 9. metaph. Una quidem quæ in ipso operante manet, & est ipsius operantis perfectio, ut sentire, intelligere, & velle. Alia vero quæ in exteriorem rem transit, quæ est perfectio facti, quod per ipsam constituitur: ut calefacere, secare, & edificare.* En ubi in proprijs terminis distinguens actionem in immanentem, & transeuntem, de prima dicit esse perfectionem agentis: & de secunda esse perfectionem facti, seu operati.

22 Ad 3. autoritatem ex dist. 1. lib. 2. resp. quod eo in loco manifestè loquitur D. Tho-

mas de actione immanente voluntatis, quæ virtualiter transiens est, quatenus imperat executionem alicuius effectus exterioris. Immediate enim ad verba allata in argumento distinguens inter agens, quod agit per necessitatem naturæ, & agens quod agit per voluntatem, præmittit sic: *Aliud est agens per voluntatem, & in hoc distinguendum est, quod quoddam agit actione media, quæ non est essentia ipsius operantis, &c.* Unde ergo in prædictis verbis habetur, quod mutatio, quam facit nova actio in agente, proveniat ab actione transeunte, & non ab actione voluntatis immanente; quæ quidem actio voluntatis semper debet esse nova in agentibus creatis, dum aliquem novum effectum ad extra producant?

23 Ad aliam ex eodem 2. lib. sent. resp. etiam ibi loqui D. Thomam de actione immanente: loquitur enim de actione Iudæorum crucifigentium Christum D. quatenus mala moraliter fuit, quam malitiam habuit in quantum fuit voluntaria: & secundum quod fuit actio voluntatis, fuit in ipsa voluntate Iudæorum tamquam in subiecto. Huic autem actioni moraliter sumptæ contraponit D. Thomas passionem Christi D. etiam moraliter sumptam, dum post verba relata in argumento subiungit dicens: *Meritum non est in*

passione secundum quod est passio: sed in operatione patientis, quæ passionem voluntarie sustinet propter Deum: quam operationem constat non esse eandem cum operatione agentis. Ex quibus verbis constat, S. Doct. non loqui de actione purè physicè sumptæ; alias frustra recurreret pro solvendo argumento, quod ibi opponit sibi, ad passionem sumptam pro operatione patientis. Quæ interpretatio confirmatur ex eodem 1. 2. quæst. 20. art. 6. vbi tractans eandem quæstionem, & obijciens sibi idem argumentum, quod in 2. sentent. illud soluit sic: *Ad 2. dicendum, quod actio, & passio pertinent ad genus moris in quantum habent rationem voluntarij: & ideo secundum quod diversa voluntate dicuntur voluntaria, secundum hoc sunt duo moraliter: & potest ex una parte inesse bonum, & ex alia malum.*

24 Ad ultimam auctoritatem similiter resp. intelligendum esse D. Thomam de actione immanente; hoc enim sufficiebat ad eius intentum, quod erat in eo loco ostendere, quomodo relatio possit esse intrinsecè in subiecto, absque eo quod significetur ut inherens illi: cum relatio ex propria ratione non significetur ut in subiecto, sed ut ad terminum; & tamen quia accidens est, est realiter in subiecto. Ad quod explicandum adducit exem-

exemplum de actione, quæ non significatur vt in agente, sed vt ab agente: & hic modus significandi convenit actioni ex conceptu communi actionis, siue sit immanens, siue transiens, quia vtraque fit, & procedit ab agente; quo non obstante actio, dum immanens est, est in agente, quia est accidens eius.

25 Ad 1. argumentum à ratione, pro solutione eius, & pro detegenda æquivocatione plurimum, quæ in eius confirmationem congerunt adversarij, notandum est primò, quòd duplex est potentia, activa, & passiva. Potentia activa est potentia ad causandum in genere causæ efficientis. Potentia passiva est potentia ad recipiendum. Rursus, cum à potentia dicatur potentialitas: etiam distingui potest duplex potentialitas, scilicet ad efficiendum, vel ad recipiendum; licet hic modus loquendi improprius sit, quia potentialitas propriè solum pertinet ad potentiam passivam.

26 Secundò notandum est, quòd potentia activa in quantum talis non dicitur per ordinem ad aliquem actum, quem recipiat, vel recipere possit: quia sic potius esset potentia passiva, & ad recipiendum; sed potentia activa vt talis dicitur per ordinem ad terminum, vel effectum, quem efficit, aut efficere potest. Unde in Deo da-

tur potentia activa respectu creaturarum, non autem respectu actus, vel actionis, quæ eas producit; quia actio, seu actus, quo Deus constituitur actu causans, & produciens creaturas, nec causatur à Deo, nec in ipso recipitur: sed est ipsamet essentia Dei, vt nunc suppono ex doctrina D. Thomæ pluribus in locis. Nec quia hic actus, seu actio Dei æterna est, & cum Deo identificata, sequitur quòd ab æterno produxerit creaturas; quia cum Deus agat per voluntatem, effectus ad extra non sequuntur nisi secundum dispositionem suæ voluntatis: in voluntate autem Dei non est, quòd creaturæ semper fuerint, sed quòd habeant esse post non esse: quod est incipere esse, & consequenter esse in tempore.

27 Tertiò notandum est, quòd cum creatura non habeat per suam essentiam suum actum, quo constituitur actu causans effectus suos quod quidem ex eo colligitur, quòd non semper habet talem actum, nec semper est in actu causandi; eius potentia activa est etiam simul passiva: non quidem respectu effectuum, quos causat, nisi tantum in viventibus, quæ simul causant suas actiones, & eas recipiunt, quia hoc est de conceptu vitæ creatæ. Potentia ergo activa agentis creati est si-

mul passiva respectu actus causandi, quem debet recipere ab alio, dum actu causat. Cum enim talem actum causandi non possint ipsa agentia creata causare, nec per eundemmet actum, aliàs idem esset causa efficiens sui ipsius: nec per alium actum distinctum, aliàs procederetur in infinitum, ut dictum est quæst. 6. lib. 2. restat, quòd respectu actus causandi merè passivè se habeant, & debeant illum recipere à solo Deo. Hic autem actus iuxta ibidem dicta est physica prædeterminatio, quæ à solo Deo causatur in creatura.

28 Quartò supponendum est, quòd actio creaturæ communiter dicta, prout scilicet est aliquid egrediens, & procedens ab agente, in quo sensu de ea nunc disputamus, causatur ab eodem agente in genere causæ efficientis. Hoc quidem suppositum existimo ab omnibus admitti tamquam certum: licet differentia sit in modo loquendi, vtrum actio dicenda sit causari *ut quo*, *vel ut quod*. Et quidem nisi teneatur, actionem causari ab agente in genere causæ efficientis, non video quomodo vitari possit, quin agens merè passivè se habeat respectu suæ actionis; quod præcipuè in causis liberis admitti non potest. Quare potentia creaturæ respectu suæ actionis, in quan-

tum præcisè actio est, considerata, non petit comparari ad illam ut ad actum, quem recipiat: quia actio ut præcisè actio est, non respicit potentiam vel agens ut subiectum, sed ut principium, & causam; etsi aliundè actio vitalis quia vitalis, & non præcisè quia actio, comparatur ad agens non solum ut ad causam suam, sed etiam ut ad subiectum, in quo petit esse.

29 Denique notandum est, quòd reduci de potentia ad actum aliter convenit potentia purè passivæ, aliter potentia activæ simul, & passivæ. Nam potentia purè passiva reducitur ad actum per puram receptionem actus, ad quem est in potentia; potentia verò activa simul, & passiva non per puram receptionem reducitur ad actum, sed etiam per emissionem, & causationem suæ actionis. Nam cum actus, ad quem est in potentia passiva, sit actus causandi efficientèr suam operationem, & causare efficientèr non sit recipere; indè est, quòd dum potentia activa reducitur ad actum, simul recipit, & efficit. Recipit quidem suum actum causandi, quem nullo modo efficit: & efficit suam operationem, seu actionem transeuntem, quam nullo modo recipit.

30 Ex quo vltèrius sequitur, quòd per eundemmet actum intrinsecè in ipsa receptum manet

net actuata, & reducta ad actum hæc potentia activa simul, & passiva, tam ut est activa, quam ut est passiva. Patet hoc: nam ut est passiva, respicit actum causandi per modum subiecti receptivi illius: unde per illius receptionem actuatur, & fit in actu. Ut autem est activa respicit suam operationem, seu actionem ut effectum à se causandum; & quia actui causandi, quem recipit, est ipsum actu causare suam operationem, quia per talem actum constituitur actu causans eandem operationem: inde est, quod recipiendo talem actum simul reducitur ad actum eius potentialitas, vel potentia activa.

31 Ex quibus iam ad argumentum vel nego mai. vel distinguo illam: nequit reduci ad actum, &c. Nisi per actionem transeuntem ut ab ipso causatam concedo mai. Ut in ipso receptam nego mai. Et concessa minori nego consequ. Quia ut constat ex dictis potentialitas agentis respectu suæ actionis transeuntis licet sit illi intrinseca, non est tamen passiva per ordinem ad eandem actionem, sed activa efficienter: consequenterque non debet reduci ad actum per receptionem eiusdem actionis, sed per receptionem ipsius actus causandi, seu efficiendi suam actionem; qui quidem actus est physica prædeterminatio.

32 Patet etiam ex dictis quid respondendum sit ad ea, quibus idem Colleg. D. Thomæ nostram solutionem impugnat; primo enim replicat sic. Agens actione transeunte non solum est in potentia ad actum ut agat, sed etiam ad actum, quo agit: ergo sicut ad actum ut agat reducitur per aliquid sibi intrinsecum derivatum à prima causa: ita ad actum, quo agit reduci debet per ipsum actum ipsi intrinsecum, & ab eo causatum, scilicet per suam actionem transeuntem in se receptam. Ant. prob. Agens actione formaliter transeunte sine actu, quo agit non est in ultimo actu lineæ operativæ: sed quod non est in ultimo actu alicuius lineæ, est in potentia intrinseca ad illum: ergo. Sed respondetur concessio antecedenti negando consequ. Non enim negamus, quod agens sit in potentia intrinseca tam ad actum ut agat, qui est physica prædeterminatio, quam ad actum, quo agit. Ceterum quia eadem potentia est passiva respectu actus ut agat, & activa respectu actus, quo agit quia causando suammet actionem transeuntem agit: unde nec actus, quo agit, id est actio transiens est actus agentis quasi forma formaliter actuans ipsum, quia non est actus eius ut in quo, sed ut à quo, ut toties repetit D. Thomas; ideo per

solum actum vt agat, seu per solum actum cauſandi suam actionem tranſeuntem reducitur ad actum vtraque potentia, vt constat ex vltimo notabili.

33 Replicat 2. agens actione tranſeunte non solum habet potentiam sumptam pro principio activo actionis, sed etiam est in potentia intrinseca sumpta pro potentialitate ad actionem: sed potentialitas intrinseca non aufertur, nisi per actum intrinsecum illi correspondentem: ergo. Mai. probat. Quod est intrinsecè in aliqua linea, & non identificat vltimum actum talis lineæ, est in potentia intrinseca sumpta pro potentialitate ad talem vltimum actum: sed agens non identificat vltimum actum in linea agendi: ergo. Sed respondetur negando mai. si potentialitas intrinseca sumatur pro potentialitate potentie passivæ, quam propriè significat hoc nomen *potentialitas*. Ad probat. nego etiam mai. intellectam de potentia activa, quæ non respicit suam operationem vt actum, qui sit eius vt in quo, sed tantum vt à quo, ac proinde vt effectum, non vt formam informantem. Talis ergo potentia licet intrinsecè sit in linea operativa, nec identificet secum suum actum, scilicet suam operationem: non habet potentialitatem rigorosam, seu passivam ad illum, sed solum acti-

vam; passivam verò habet respectu actus cauſandi suam operationem, per quem actum reducitur de potentia ad actum vtraque potentialitas tam activa, quam passiva.

34 Replicat 3. Omne agens creatum qua ratione est creatum, exigit potentiam passivam, seu receptivam suæ operationis: ergo. Ant. prob. Tum quia non minus est de conceptu actionis esse ab agente, quam de conceptu agentis ratio principij activi: sed quamvis de conceptu actionis sit esse ab agente, non tamen est extra conceptum illius recipi in agente, vt patet in actionibus immanentibus: ergo non erit extra conceptum agentis creati esse in potentia passiva respectu propriæ actionis. Tū etiam, quia agens actione immanente perfectius, & actualius est, quam agens actione tranſeunte: sed non est contra perfectionem agentis immanentè esse in potentia passiva respectu suæ actionis: ergo pariter de agente actione tranſeunte. Præterea. Agens ita purè agens, quod respectu propriæ actionis non est in potentia passiva, & caret omni potentialitate, perfectius, & actualius est in ratione agentis, quam agens, quod est in potentia activa simul, & passiva respectu propriæ actionis: sed si actio tranſiens non reciperetur in agente, illud es-

set

set purè agens: ergò esset perfectius agente immanentè; quod est falsum.

35 Tum denique: quia ideo non est contra rationem, & perfectionem agentis creati actione immanente comparari ad suam actionem non solum activè, sed etiam passivè: quia illius activitas vtpotè agentis creati, & limitati non potest identificare ultimum actum de linea operativa, & consequenter debet esse in potentia ad illum: sed hæc ratio currit etiam in activitate agentis actione formalitèr transeunte: ergò debet esse in potentia receptiva suæ actionis transeuntis.

36 Sed respondetur negando ant. Ad eius primam probationem concessis præmissis nego consequ. Quia non damus pro ratione quare agens non recipiat suam actionem transeuntè, quod sit agens creatum; si enim hæc esset ratio, nec actionem immanentem recipere posset. Sed rationem damus, quod actio transiens identificatur cum motu, & est actus passivi ut in quo, agentis vero ut à quo: & quia si omne agens reciperet suam actionem, omne agens esset vivens. Undè licet non sit contra conceptum agentis creati recipere aliquam suam actionem, scilicet actionem immanentem; tamen nec etiam est de conceptu eius recipere omnem suam actionem. Ad 2.

probationem concedo totum: quia ratio quare agens actione transeunte non potest illam recipere, non fundatur in eius perfectione, sed potius in imperfectione: quia scilicet agens, quod solum agit actione transeunte, non potest movere se: quod quidem posset, si posset recipere actionem à se causatam. Licet autem movere aliud, & nullo modo moveri sit absolute perfectio, ut patet in Deo, qui est movens non motum; tamen in his, quæ non movent nisi mota, ut sunt omnia agentia creata, perfectius est posse movere se, quam posse movere aliud: ut patet in baculo, qui potest movere aquam, & non potest movere se; ideoque in movendo imperfectius est anima movente se vitalitèr, & aquam mediante baculo.

37 Per quod patet ad 3. probationem. Ad quam nego mai. quia carere potentialitate passiva respectu suæ operationis transeuntis oritur ex eo, quod non potest movere se, sicut possunt agentia vitalia. Præterquam quod non posse recipere non semper arguit perfectionem, & actualitatem: sicut e contra posse recipere non semper arguit potentialitatem, & imperfectionem respectivè ad alia. Nam lapis non potest recipere intellectum, & plura alia accidentia, quæ potest recipere anima; nec

tamen lapis idè perfectior, & actualior est anima. Nec item sequitur, quòd agens actione transeunte sit purè agens, si eam non recipit. Quia illud est purè agens, quòd nullo modo agitur vt agat, nec movetur vt moveat; agens autem creatum etsi non recipiat suam actionem transeuntem, recipit tamen motionem Dei, qua movetur vt agat, & causet suammet actionem. Præterea, hoc argumentum contra nos propositum ostendit, quòd Author eius incidit in inconueniens, quòd supra deducebamus ex contraria sententia, nempe quòd omne agens esset vivens. Nam si vt vult argumentum, agens actione transeunte vt non sit purè agens, debet recipere suam actionem: ergò per hoc quòd illam recipiat, agitur, & movetur. Sed movetur, & agitur à se, quia ipsummet agens est quòd causat in se suam actionem: ergò movet, & agit se: quòd est proprium viventium.

38 Ad ultimam probat. nego causalem maioris. Quia non posse identificare ultimam actualitatem de linea operandi non est præcisa, & immediata ratio, quare agens actione immanente debeat passivè comparari ad suam actionem; si enim posset immanentè agere causando solum efficientè suam actionem, certum est quòd illam sibi non identificaret. Ratio ergò est, quia

actio immanens debet esse intrinsecè in ipso agente; & quia non potest esse intrinsecè in eo nisi vel per identitatem, vel per inhæsiorem: & habere illam per identitatè repugnat agenti creato; consequens est, quòd debeat illam habere per inhæsiorem.

39 Nota tamen quòd actio transiens non potest dici vltima actualitas agentis propriè loquendo: quia propriè actio transiens non est actus agentis, sed passivus, cum non sit actus agentis vt in quo, sed vt à quo. Actualitas ergò vltima agentis transeuntes est ipsa causalitas, seu actus causandi suam actionem: ad quam causalitatem se habet mere passivè, sicut ad physicam prædeterminationem. Undè licet communiter accipiatur pro eodem vltima actualitas, seu causalitas agentis, & actio eius: non sunt tamen idem, nisi actio sumatur pro actione agente in sensu, quòd à nobis explicata est, & est idem cum prædeterminatione. Hæc actio verum est, quòd est vltima actualitas agentis, & causalitas eius; cæterum actio, quæ fit, & procedit ab agente, præcipue transiens, non est causalitas, nec actualitas eius: quia non constituit illud actu causans iuxta dicta quæst. 6. lib. 2. Nec actio in hoc sensu significat actum secundum agendi, sed significat originem motus ab agente in passum, vt inquit D. Thomas

loco supra citato numer. 12.

40 Ex his constat etiam, quid respondendum sit ad ea, quæ contra nostram solutionem opponit Illust. Palanco; pleraque enim eadem quoad substantiam sunt cum his, quæ proposita, & soluta sunt ex Colleg. D. Thomæ. Specialiter tamen opponit primo. Potentialitas agentis nequit auferri formaliter, nisi per ipsius actionem: sed debet auferri per aliquid sibi intrinsecum, cum sit eius potentialitas intrinseca: ergo actio debet esse intrinseca agenti. Mai. probat. Quia quamvis concursus prævius esset aliquid prævium intrinsecum in ipso agente, (hoc enim ipse negat) per illud non auferretur formaliter, sed solum causaliter potentialitas agentis: ergo per solam actionem auferri potest formaliter. Ant. patet, quia concursus prævius in quocumque consistat, est causalitas, & influxus Dei, quo Deus causaliter facit quod agens transeat de potentia ad actum: ergo per illum solum auferitur eius potentialitas causaliter. Secundo probat mai. Quia qualibet potentia reducitur formaliter ad actum per illum actum, & exercitium, ad quod est in potentia: sed exercitium potentia activæ, sive actus ad quem est in potentia, est eius actio, sive operatio: ergo potentia activa solum reducitur formaliter ad actum per eius actionem, & operationem.

41 Sed respondetur negando mai. Ad eius probat. nego ant. Ad cuius probat. dico quod sibi contradicit, quia procedit in suppositione quod concursus prævius sit aliquid intrinsecum creaturæ: & ex alia parte dicit, quod hic concursus est influxus, & causalitas Dei, qua Deus causaliter facit, quod creatura transeat de potentia ad actum. Hæc autem sibi repugnant: quia concursus activus Dei, & eius causalitas est ipsa actio Dei immanens, quæ non potest esse intrinseca creaturæ. Verum hoc omisso antecedens est falsum; nam si Deus per suum concursum prævium aliquid intrinsecum causat in creatura, necessario illud recipitur in creatura, & illam actuat formaliter: ergo formaliter, & non causaliter auferit eius potentialitatem. Et quidem cum hoc intrinsecum sit ipsemet actus causandi suam operationem, reducit de potentia ad actum potentiam tam activam, quam passivam creaturæ iuxta dicta in ultimo notabili.

42 Ad aliam probat. maioris distinguo mai. Per illum actum ad quem est in potentia, passiva, concedo mai. ad quem est in potentia activa, nego mai. Et sub eadem distinctione minoris nego consequ. Dictum est iam, quod potentia agentis creati est simul activa, & passiva: acti-

va respectu suæ actionis, & passiva respectu actus causandi illam. Actus ergo, per quem formaliter reducitur ad actum talis potentia, est solum ille actus qui formaliter actuat eandem potentiam, & nullo modo est effectus eius; & huiusmodi est physica prædeterminatio. Actus vero qui fit ab eadem potentia, quia non est actus eius ut in quo, sed ut à quo, si sit actio transiens: non est forma reducens de potentia ad actum agens, sed patiens.

43 Opponit 2. Si potentia operativa non est receptiva suæ actionis transeuntis, minimè erit receptiva physica prædeterminationis: sed hoc ipso erit potentia purè activa, & consequenter actus purus: ergo. Mai. probat. Quia ideo requiritur physica prædeterminatio, quia potentia non solum supponitur in potentia activa, sed etiam in potentia passiva respectu suæ actionis: ergo si non est in potentia passiva respectu actionis, nec erit receptiva physica prædeterminationis. Probat causalem. Ideo requiritur physica prædeterminatio, quia potentia nequit elicere operationem à se, sed debet illam recipere à Deo; & quia nequit se ipsam reducere de potentia ad actum, nisi reducat à Deo: sed non elicere operationem à se, sed illam recipere à Deo: & non

posse se ipsam reducere de potentia in actum operandi, sed debere reduci à Deo, est formaliter esse in potentia passiva, & receptiva operationis: ergo ideo requiritur physica prædeterminatio, quia potentia est potentia passiva respectu suæ actionis, & operationis.

44 Confirmat. 1. Potentia activa ad extra non solum recipit à Deo prædeterminationem, sed mediante prædeterminatione recipit à Deo ipsum agere, seu ipsam actionem: sed potentia, quæ recipit à Deo ipsam actionem, est potentia passiva respectu illius: ergo potentia activa ad extra creata est potentia passiva respectu suæ actionis. Confirmat 2. Potentia passiva in linea operativa solum reducitur ad actum completè, & formaliter per actum de linea operandi: sed sola actio potentia operativæ est actus de linea operandi: ergo per solam actionem reducitur ad actum potentia passiva in linea operandi. Aliam confirmationem adducit: sed soluta est num. 36. respondendo ad 3. replicam Colleg. D. Thomæ, quæ eadem est.

45 Sed respondetur negando mai. Ad eius prob. nego causalem antecedentis. Ad cuius prob. nego min. quam debebat hic A. probare. Est autem falsa, quia creatura recipit suam

operationem ab eo, non purè passivè se habendo erga illam, sicut materia recipit formam ab agente; sed recipit illam à Deo, ita vt eam causet: vndè se habendo merè passivè ad actum causandi suam operationem, quem actum à solo Deo recipit, recipit etiam à Deo suam operationem. Et quia talem actum causandi non potest habere à se: ideo non potest se reducere de potentia ad actum, sed debet à Deo reduci. Per quod patet ad primam confirmationem. Quo enim modo magis recipiet creatura à Deo suam operationem ab ipsa causandam, quam recipiendo à Deo ipsum actum causandi eam? Vera est ergò maior, sed minor falsa: quia creatura non recipit à Deo suam operationem transeuntem, vt illam in se habeat tamquam subiectum eius: sed vt eam emittat in passum; ad eum modum quo parentes dicuntur à Deo recipere prolem, seu filium, & illum habere, non quia sint subiectum receptivum illius; sed quia illum causant, & habent tanquam id, quod ab eis procedit. Ad 2. confirm. nego min. Quia physica prædeterminatio est actus de linea operandi; immò propriè loquendo ipsa vnicè est causalitas, & actualitas agentis creati.

46 Opponit 3. Iuxta Thomam Deus per concursum præ-

vium efficit, & causat actionem causa secundæ, prout actio illius est; sed non causat talem actionem in passu, quia concursus, quo Deus agit in passu, est simultaneus, & non prævius: ergò per concursum prævium efficit actionem agentis in ipso agente; & consequenter ipsummet agens respectu Dei est passum, in quo Deus per concursum prævium producit actionem: ergò passivè se habet recipiendo suam actionem.

47 Sed respondetur negando min. cum sua probatione, quæ procedit ex non recta intelligentia concursus prævii, & simultanei. Itaque Deus concurrat præviè, & simultaneè tam ad actionem creaturæ, quam ad effectum eius, id est ad terminum productum in passu. Cuius ratio est, quia nec actionem, nec terminum eius efficit Deus sine creatura, sed simul cum illa; vndè ad utrumque concurrat simultaneè. Concurrat etiam præviè ad utrumque: quia prius natura quam creatura causet suam actionem, & consequenter terminum, movet eam vt causet, causando in ea se solo actum, quo creatura constituitur actu causans suam actionem. Ut enim diximus quæst. 6. lib. 2. Concursus prævius non consistit in eo quòd Deus prius se solo causet actionem creaturæ, quam ipsa causet eam-

dem actionem ; hoc enim implicatorium est. Quia licet Deus possit se solo causare effectum, quem creatura media sua actione transeunte causat ; tamen ipsam actionem creaturæ causari sine creatura, impossibile est: cum eo ipso quod actio sit creaturæ debeat ab illa egredi, & procedere. Ex eo ergo quod Deus causet actionem creaturæ ut actio illius est, quia non solum causat actionem, sed facit sua motione prævia quod creatura illam causet : minimè infertur, quod non causet eam in passio. Quomodo autem creatura sit passum respectu Dei, constat ex dictis : patitur enim recipiendo à Deo physicam prædeterminationem sibi intrinsecam.

48 Nunc autem ad 2. argumentum principale nego consequ. Quia ut actio denominet agens sufficit quod sit actus eius ut à quo. Ad 3. resp. quod effectus, quem actio transiens tribuit agenti, est effectus purè denominativus, non inhæsiuus: unde non requirit, quod actio inhareat agenti. Utrum autem talis effectus dicendus sit intrinsecus, vel extrinsecus, parum refert. Potest tamen, & debet dici intrinsecus egressivè, sicut ipsa actio intrinseca est egressivè agenti, non inhæsiuè. Caterum non ideo dicenda est actio esse in agente egressivè : quia esse in

egressivè sunt termini repugnantés. Intrinseca autem egressivè agenti dici potest, quia ab intrinseco eius procedit. Ad 4. iam dictum est num. 20. in quo sensu actio transiens est perfectio agentis ; eodem enim modo est perfectio eius, quo est actus scilicet ut à quo. Ad 5. nego ant. quia agens non mutatur formalitèr per actionem transeuntem, sed præsuppositivè : in quantum actio transiens præsupponit mutationem factam in agente per receptionem physicæ prædeterminationis, quæ est actus secundus causandi eandem actionem. Ad prob. antecedentis constat ex dictis quomodo agens reducatur de potentia ad actum, quin recipiat suam actionem, per hoc solum quod recipiat physicam prædeterminationem.

***

***   ***   ***   ***

***   ***   ***

***   ***

***

QUÆST. III. DE
infinito.

AN SIT POSSIBILE
infinitum in actu?

§. I.

RESPONDETUR NEGATI-
vè per aliquot conclu-
siones.

1 **Q**uia motus est de ge-
nere continuorum
& continuis con-
venit esse finita, vel infinita: ideo
vt melius intelligatur natura
motus, agit Philosophus in hoc
loco de infinito. Est autem in-
finitum vt nomen sonat, id, quod
finiri non potest, nec vllis clau-
ditur terminis. Illud definit Phi-
losophus sic: infinitum est, cuius
aliquid semper est extra, id est cu-
ius quacumque parte accepta
semper restant aliæ, & aliæ ac-
cipiendæ sine termino; vt si da-
retur longitudo infinita, qua-
cumque parte signata, adhuc
super essent aliæ partes in ea-
dem longitudine, ita vt num-
quam esset pervenire ad vlti-
mam.

2 Dividitur infinitum in in-
finitum in actu, quod solet ap-
pellari cathegorematicum: &
infinitum in potentia, quod
Syncathegorematicum appella-
tur. Infinitum in actu est, quod

secundum id, quod actu habet,
non habet finem, neque termi-
num. Hoc modo esset linea in-
finitè longa, si daretur; longi-
tudo enim, quam actu haberet,
terminum non haberet. Infini-
tum in potentia est illud, quod
secundum id quod actu habet
est finitum, sed secundum id,
quod potest habere, nullum ha-
bet terminum. Huiusmodi est
v.g. multitudo hominum, quæ
de facto datur: hæc enim mul-
titudo actu finita est, & ad cer-
tum numerum determinata; po-
test tamen crescere vsque in in-
finitum, non ideo quia actu da-
ri possint infiniti homines, sed
quatenus numquam tot possunt
existere, quin plures possint da-
ri. Hoc modo etiam dicitur quæ-
vis quantitas divisibilis in infi-
nitum, quia quacumque divi-
sione facta, potest amplius, &
amplius dividi.

3 Quæstio ergò proposita
vt ex titulo constat, solum pro-
cedit de infinito in actu; nam
de infinito in potentia certum
est, non solum esse possibile,
sed de facto dari vt explicatum
est. Rursus autem certum est,
dari infinitum in actu increa-
tum, qualis est solus Deus: Cu-
ius natura infinita est in omni
genere perfectionis. Solum ita-
que dubitatur de infinito crea-
to. Circa quod communis fere
omnium Philosophorum, pau-
cis exceptis, cum Aristotele

sententia tenet, infinitum in actu involuere contradictionem. Quam sententiam vt explicemus, & probemus, notandum est, tria esse infinita, de quibus dubitari potest, scilicet secundum substantiam, seu essentiam: secundum quantitatem; & secundum qualitatem.

4 Dico igitur primò: *Creatura infinita secundum essentiam est implicatoria.* Probatur 1. De essentia creaturæ est habere essentiam limitatam, sed essentia limitata non potest esse infinita: ergò repugnat creatura infinita secundum essentiam. Cætera patent, & mai. prob. Tum quia de essentia creaturæ, est habere essentiam participatam: sed essentia participata est limitata, quia participare est partem capere: ergò de essentia creaturæ est habere essentiam limitatam. Tum etiam, quia si de essentia creaturæ non esset limitatio, posset creatura habere in se omnem perfectionem possibilem: sed hoc repugnat, alias creatura esset Deus: ergò, &c.

5 Ex quo 2. probatur conclusio. Creatura infinita secundum essentiam haberet in se omnem perfectionem entis excogitabilem: sed hoc repugnat: ergò repugnat creatura infinita secundum essentiam. Mai. patet, quia si aliqua perfectio de linea entis ei deficeret, iam

non esset infinita: cum posset in ea assignari perfectio, vltra quam alia non esset assignabilis, quod est contra rationem infiniti. Min. verò prob. Creatura includens omnem perfectionem possibilem esset Deus: sed repugnat, creaturam esse Deum: ergò repugnat creatura habens in se omnem perfectionem entis possibilem. Cætera patent, & mai. prob. Tum quia talis creatura esset æqualis Deo in perfectione, cum Deus non possit maiorem perfectionem habere, quam omnem perfectionem possibilem: ergò esset Deus. Tum etiam, quia vna ex perfectionibus de linea entis est ratio entis à se: ergò si illa creatura haberet omnem perfectionem possibilem, esset ens à se, & consequenter esset Deus. Confirmatur. Talis creatura vel esset finita, vel infinita perfectionis? Si finita: ergò eius essentia esset finita, quia essentia cuiuscunque rei est perfectio eius. Si infinita: ergò esset in ea omnis perfectio possibilis, & consequenter esset Deus.

6 Dico 2. *Infinitum in actu secundum magnitudinem implicat contradictionem.* Hæc conclusio excludit infinitum in actu secundum quantitatem continuam: & probatur 1. Quia magnitudo infinita esset infinita, & non esset infinita: ergò implicat

eat contradictionem. Ant. pro prima parte supponitur, pro secunda probatur. Quia omnis magnitudo, quæ in re existere potest, debet habere aliquam formam: sed forma quantitatis est figura: ergo omnis magnitudo debet habere aliquam figuram. Sed figura est terminus quantitatis: ergo omnis magnitudo debet habere terminum. Sed quod habet terminum non est infinitum, quia infinitum nullis clauditur terminis: ergo magnitudo, quæ ponitur infinita esset infinita, & non esset infinita.

7 Secundò probatur. Nam si dabilis esset magnitudo infinita, dabilis etiam esset distantia simul finita; & infinita: consequens repugnat: ergo, & antecedens. Sequela probatur. Posito corpore magnitudinis infinitæ, sumamus duas lineas ductas angulariter ab eodem puncto eiusdem corporis: certè tales lineæ infinitè distarent inter se, quia secundum regulam mathematicæ, lineæ ductæ angulariter ab eodem puncto, quo plus à centro protrahuntur, & distant, eo plus distant inter se, ut patet in lineis ductis à centro circuli ad circumferentiam: sed tales lineæ infinitè distarent à centro, quia extendi possent in infinitum ad correspondentiam magnitudinis infinitæ, ex qua ducerentur: ergo infinitè

distarent inter se. Sed aliundè talis distantia esset finita: ergo esset finita, & infinita. Minor subsumpta probatur. Quia illa distantia clauderetur inter duos terminos, scilicet inter illas duas lineas: sed quod clauditur terminis, finitum est: ergo illa distantia esset finita.

8 Tertiò, & efficacius probatur conclusio: & claritatis gratia loquemur de longitudine infinita. Si possibilis esset linea infinitæ longitudinis, vel eius partes essent etiam infinitæ longitudinis, vel finire: utrumque repugnat: ergo repugnat linea infinitæ longitudinis. Minor quoad secundam partem probatur. Quia si partes illius lineæ essent finitæ longitudinis, linea ex illis coalescens etiam esset longitudinis finitæ: ergo esset finita, & infinita, quod repugnat. Ant. prob. Finitum additum finito non facit infinitum, ut de se patet, & est axioma Philosophorum: ergo si partes lineæ essent finitæ longitudinis, quantumcumque addantur plures, & plures partes, numquam ex illis fiet linea infinitæ longitudinis: ergo ut illa linea esset longitudinis infinitæ deberet constare ex partibus in infinitum longis. Sed hoc etiam repugnat: ergo.

9 Hæc minor, quæ est prima pars minoris principalis probatur. Nam si partes illius lineæ
essens

essent longitudinis infinitæ: non esset maior tota linea, quam vnaquæque pars eiusdem: sed hoc repugnat, quia *omne totum est maius sua parte*: ergo repugnat quod partes illius lineæ sint infinitæ longitudinis. Mai. patet, tum quia infinito in ea ratione, in qua est infinitum, non potest dari maius: ergo si vnaquæque pars illius lineæ esset infinitæ longitudinis, non esset dabile aliquid maius illa in longitudine. Tum etiam, quia vt tota linea esset maior sua parte, deberet esse longior illa: sed hoc esse non potest, quia nihil potest esse longius infinita longitudine, qualis esset longitudo partium illius lineæ: ergo tota linea non esset maior sua parte.

10 Dices, quod vnum infinitum potest esse maius alio, vt etiam admittunt A. A. nostræ sententiæ supposito quod esset possibile infinitum in actu; & præterea patet, quia si Deus produceret infinitum hominum, daretur etiam in illis infinitum capillorum. At tunc casus infinitum capillorum maius esset infinito hominum, cum plures essent capilli, quam homines, vt ex se patet: ergo pariter potest longitudo totius lineæ esse maior longitudine suæ partis, quamvis hæc sit infinita; & consequenter non sequitur, quod totum non sit maius sua parte. Fateor plures A. A. nostræ sen-

tentiæ concedere vnum infinitum posse esse maius alio ex suppositione quod esset possibile infinitum in actu; sed inde porius colligitur impossibilitas suppositionis, quia scilicet illa posita, sequitur vtrumque contradictorium, nempe quod vnū infinitum esset maius alio vt patet in exemplo posito: & quod non esset maius alio, quia infinito non est excogitabile maius, aliàs non esset infinitum; immò est imperceptibile, quomodo possit dari longitudo maior longitudine infinita.

11 Dico 3. *Impossibile est infinitum in actu secundum multitudinem*. Hæc conclusio excludit infinitum secundum quantitatem discretam, & probatur 1. ratione communi. Repugnat multitudo, quæ non sit in aliqua specie multitudinis: sed hoc ipso quod sit in aliqua specie multitudinis, non potest esse infinita: ergo repugnat multitudo infinita. Min. prob. Species multitudinis sunt sicut species numerorum: sed nulla species numeri potest esse infinita: ergo. Min. patet, quia omnis numerus habet primam, & vltimam vnitatem: sed quod habet primum, & vltimum, finitum est: ergo. Secundo probatur ratione supra facta. Nam multitudo infinita deberet constare ex pluribus multitudinibus infinitis, aliàs non esset infinita: ergo tot vni-

vnitates haberet qualibet pars illius multitudinis, quot haberet tota multitudo: ergò qualibet pars esset æqualis toti, quod repugnat.

12 Tertiò probatur conclusio ex pulchro casu, quem ex Magistro Soto adducit Prado ad inferendam contradictionem. Casus autem est, quòd producat Deus infinitam multitudinem hominum, quorum singuli habeant vnum tantum aureum, quem si postea singuli proijciant in vnum cumulum, poterunt ex illis infinitis aureis ditescere omnes quantum voluerint hoc modo. Resumat quilibet illorum hominum centum aureos: certè cumulus omnibus sufficiet, quia tot sunt in cumulo centenarij, quot homines; cumulus enim infinitus ex infinitis centenarijs constaret: alias ad determinatum numerum reduci posset, & sic non esset infinitus. Rursus autem si secundò facerent cumulum; vnusquisque posset de illo accipere mille aureos propter eandem rationem. Si verò tandè facto tertio cumulo vnusquisque acciperet vnum tantum aureum: exhauriretur cumulus, sicut si singuli acceperint mille aureos: quandoquidem à principio vnus tantum aureus correspondebat singulis hominibus.

13 Casus ergò iste in his terminis propositus secum adducit has contradictiones:

prima, quòd ex multitudine infinita aureorum inter infinitos homines partita vnique contingeret vnus tantum aureus, & non contingeret vnus tantum. Prima pars contradictionis patet, quia supponimus singulos homines vnum tantum habere aureum. Secunda verò pars etiam constat, quia ex cumulo aureorum illorum posset vnusquisque accipere centum, vel mille. Secunda contradictio est, quòd facto cumulo illorum aureorum, si singuli homines acciperent vnum tantum aureum: finiretur cumulus, & non finiretur. Finiretur quidem, quia cumulus solum haberet illos aureos, quos antea habebant infiniti homines: sed singuli homines tantum habebant vnum aureum, vt supponimus: ergò accepto ab vnoquoque homine suo aureo, finiretur cumulus. Quod vero non finiretur, probatur. Quia licet vnusquisque hominum vnum tantum aureum accepit, potuit tamen plures accipere vt supra visum est: ergò illi aurei, quos singuli homines non acceperunt cum potuerint accipere, supersunt adhuc in cumulo; & consequenter cumulus non fuit exhaustus, nec finitus.

14 Tertia contradictio est, quod aurei illi essent plures, quam homines, & non essent plures. Quod non essent plures

patet, quia supponimus vnicuique homini datum fuisse à Deo vnum tantum aureum, & non amplius. Quod autem essent plures, probatur. Quia factò cumulo, possent ex eo distribui vnicuique hominum illorum centum, vel mille aurei.

15 Dico 4. *Impossibilis est qualitas infinitè intensa.* Hanc conclusionem præscindendo à modo, quo fit intensio qualitatum, probat P. Rubio sic: & primo de qualitate naturali. Nam si posset dari qualitas v. g. gravitas infinitæ intensiōis, illa efficeret motum localem in instanti: sed repugnat, motum localem fieri in instanti: ergo repugnat gravitas infinitè intensa. Mai. prob. Quia quanto maior est gravitas, eo velociorem motum efficit, & in minori tempore: ergo si gravitas esset infinita, efficeret motum velocitatis infinitæ, & in tempore infinitè minimo. Sed tempus infinitè minimum non est tempus, sed instans: ergo efficeret motum in instanti. De qualitatibus verò supernaturalibus probat nō posse esse infinitæ intensiōis; quia hoc dato, posset dari lumen gloriæ infinitè intensum: & per lumen gloriæ infinitè intensum posset elici actus visionis Dei infinitè perfectus. In quo iam cernitur repugnantia: quia per actum visionis infinitè perfectum videretur Deus, quantum

visibilis est, & consequenter comprehenderetur: sed Deum comprehendi à creatura, impossibile est: ergo impossibilis est actus visionis Dei infinitæ intensiōis, & consequenter etiam est impossibile lumen gloriæ infinitè intensum.

§. II.

SOLVUNTUR ARGUMENTA.

16 **P**rimò arguitur absolute ad probandum posse dari infinitum in actu. De facto datur infinitum in potentia: ergo etiam datur, vel saltem est dabile infinitum in actu. Patet consequ. Quia frustra est potentia, quæ non reducitur, vel potest reduci ad actum. 2. Virtus Dei est infinita in actu: ergo potest producere infinitum in actu. Patet consequ. quia virtuti infinitæ debet correspondere terminus infinitus. 3. Contra primam conclusionem. Deus potest producere creaturam omnium perfectissimam: sed talis creatura esset infinita secundum essentiam: ergo possibile est infinitum secundum essentiam. Min. patet, quia si talis creatura non esset infinita: cum aliundè vt supponimus sit omnium perfectissima, non posset Deus illa producta, aliam perfectiorem producere. Ex hoc autem sequitur, potentiam

tiam Dei non esse infinitam: quia posset assignari terminus finitus, ultra quem non posset se extendere potentia Dei, scilicet illa creatura omnium perfectissima.

17 Maior verò, in qua est difficultas probatur 1. Quia in tota collectione creaturarum possibilem continetur aliqua omnium perfectissima: ergo est possibilis, & consequenter potest à Deo produci. Ant. prob. Collectio omnium creaturarum possibilem est quid perfectissimum, ultra quod nihil est creabile: sed hæc maxima perfectio non convenit collectioni ratione omnium specierum, quas continet, quia non omnes species sunt maxime perfectæ: nec ratione duarum specierum inæqualium in perfectione, quia minus perfecta non potest esse perfectissima: ergo convenit illi ratione alicuius speciei, quæ sit omnium possibilem perfectissima.

18 Secundò probatur eadem maior. In collectione omnium creaturarum possibilem datur aliqua species, quæ non excedatur ab alia in perfectione: sed hæc est omnium possibilem perfectissima: ergo. Min. patet, quia cum talis species non possit esse æqualis alteri, quia species sunt inæquales sicut numeri: si aliunde non exceditur ab alia, necessario ipsa excedet omnes, & consequenter erit omnium

perfectissima. Mai. verò prob. Quia non omnes species creaturarum exceduntur ab alia, cum ultra omnes non sit alia: ergo aliqua est, quæ non excedatur ab alia. Conseq. patet, quia non omnis, & quidam non æquipolent. 3. Probatur maior principalis. Possibilis est, & de facto datur creatura omnium imperfectissima, scilicet materia prima: ergo etiam est possibilis creatura omnium perfectissima.

19 Quartò arguitur contra 3. conclusionem. Tota collectio creaturarum possibilem est infinita secundum multitudinem: sed tota collectio creaturarum possibilem potest actu existere: ergo possibilis est multitudo actu infinita. Min. prob. Quidquid est possibile, potest actu existere: sed tota collectio creaturarum possibilem est possibilis, ut de se patet: ergo. 5. Contra eandem conclusionem. In continuo dantur actu infinitæ partes: ergo datur multitudo partium actu infinita. Ant. prob. Continuum est divisibile in infinitum: sed unumquodque est divisibile in ea, ex quibus componitur: ergo continuum constat ex partibus infinitis. 6. Contra eandem. In qualibet hora sunt infinita instantia, ut dicitur lib. 6. physic. Sed in quolibet instanti potest Deus producere unum hominem v. g. ergo in fine horæ erunt infiniti homines,

& consequenter dabitur multitudo actu infinita.

20 Respondetur ad 1. quod potentia infiniti potest reduci ad actum, quem respicit; non autem respicit actum completum, per quem tota illa compleatur: sed solum respicit actum incompletum, per quem ita actuetur, ut semper maneat ulterius actualis sine termino. V. g. potentia multitudinis ut augeatur in infinitum, non est ad hoc ut aliquando possit dari multitudo actu infinita: sed ad hoc ut possit augeri per aliam multitudinem, & hac posita, per aliam sine termino, ita ut numquam perveniatur ad aliquam multitudinem, quæ augeri non posset. Ad 2. resp. quod virtus infinita ad extra solum petit terminum infinitum in potentia. Immo repugnat virtutem esse infinitam, & producere ad extra terminum infinitum in actu: quia de ratione virtutis infinitæ est, quod quocumque termino signato, possit alium, & alium producere, ut constet ex definitione infiniti. Infinitas ergo potentia Dei in ordine ad extra salvatur per hoc quod non tot effectus producat, quin plures possit producere: nec tam perfectos, quin plures perfectiores producere possit.

21 Ad 3. neganda est maior, quam consequenter negant fere omnes, qui defendunt impossibilitatem infiniti in actu.

Non ergo est possibilis creatura omnium possibilium perfectissima; sed data quacumque creatura potest Deus aliam, & aliam perfectiorem usque in infinitum producere. Cuius ratio est, quia potentia Dei est infinita non solum extensive, sed etiam intensive: ergo debet ei assignari pro termino ad extra infinitum synthegorematicum non solum quoad extensionem, sed etiam quoad intensiorem. Ergo sicut producta quacumque multitudine individuorum intra aliquam speciem, potest adhuc plura, & plura individua sine termino producere: ita producta quacumque specie etiam valde perfecta, potest adhuc perfectiorem, & perfectiorem producere.

22 Ad primam igitur probat. maioris negatur ant. Ad cuius probat. negat & merito Card. Aguirre suppositum maioris, quia in illa accipitur collectio omnium possibilium, ac si ex parte obiecti esset unum aliquid: cum tamen ex omnibus creaturis possibilibus non possit fieri unum, quia non habent aliquem ordinem, vel unionem, nec inter se, nec in ordine ad aliud. Unde nullum prædicatum verificari potest de collectione omnium possibilium, quia talis collectio sumpta per modum unius implicatoria est. Addit vero idem A. instantiam, qua penitus ener-

gatur

vatur argumentum : & est in collectione omnium numerorum finitorum possibilium. Nam collectio omnium numerorum finitorum possibilium est quidem maximum in linea multitudinis finitæ, ultra quod non est possibilis alia multitudo finita: sed hæc maioritas non convenit collectioni ratione omnium numerorum finitorum, quia non omnes numeri sunt maximi: neque ratione duorum inæqualium, quia numerus minor non potest esse maximus: ergo convenit illi ratione alicuius numeri finiti omnium maximi; & consequenter erit possibilis numerus finitus omnium finitorum possibilium maximus. Hunc autem numerum esse impossibilem, & fatentur adversarij, & per se est evidens. Quia quocumque numero posito, si finitus est, potest illi fieri additio alicuius unitatis: qua addita, necessario fiet maior numerus: ergo antea non erat numerus omnium maximus.

23 Ad 2. probationem maioris nego ant. Ad prob. imbibitam distinguo illam: ultra omnes non est alia, si ly *omnes* accipitur collectivè, concedo illam: si ly *omnes* accipitur distributivè, nego illam. Solutio constat, quia si ly *omnes* supponit collectivè, propositio resolvitur per descensum copulatum, & facit hunc sensum, *ultra hanc, & illam, & illam*, &c. usque

ad omnes *non est alia*: & hoc verum est. Si verò ly *omnes* accipitur distributivè, resolvitur propositio per descensum copulativum, & facit hunc sensum, *ultra hanc non est alia, & ultra illam non est alia*, &c. quæ propositiones falsæ sunt: quia quacumque creatura determinata, ultra illam est alia, & sic quælibet in particulari habet aliam, à qua excedatur.

24 Ad 3. probationem maioris concessio antecedenti nego consequ. Quia species rerum, & perfectiones essentielles earum sunt sicut numeri. Undè sicut numerus non habet terminum penes incrementum, quod recipere potest, illum tamen habet penes decrementum: & propterea licet non possit dari numerus omnium maximus, potest tamen dari numerus omnium minimus, scilicet binarius, infra quem non est possibilis alius numerus; ita creatura penes augmentum perfectionis non habet terminum, sed potest plus, & plus perfectionis usque in infinitum participare in diversis speciebus: quamvis habeat terminum quantum ad imperfectionem, & propterea sit dabilis aliqua, infra quam non sit possibilis alia imperfectior.

25 Ad 4. Omisso supposito maioris, dist. min. Tota collectio potest actu existere, simul, nego min. successivè, concedo

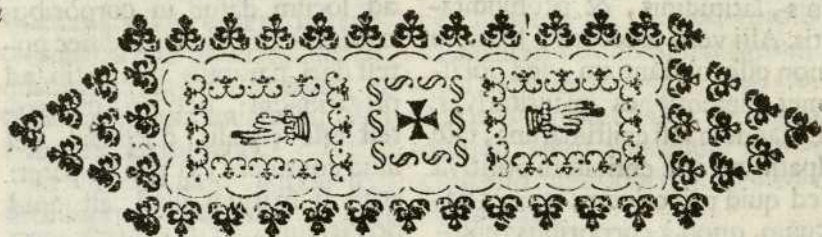
min. & nego conseq. Id est, omnes creaturæ possibiles non possunt simul existere, bene tamen successivè, & pro diversis temporibus. Et si dicas: Omnes creaturæ possibiles sunt simul possibiles: Ergò possunt existere simul. Nego conseq. Cuius fallacia detegitur in hac: *Petrus, & eius carentia sunt simul possibiles: ergò possunt simul existere; & in hac, , dies crastinus, & postcrastinus sunt simul possibiles: ergò*

possunt existere simul. Fallacia ergò stat in eo quòd ly *simul* in antecedenti appellat supra potentiam existendi; in consequenti verò appellat supra ipsum actum existentia. Et quamvis verum sit, quòd potentia ad existendum conveniat simul omnibus possibilibus: simul tamen existere repugnat. Ad 5. & 6. constabit solutio ex dicendis lib. 6.

circa compositionem continui.

LIBER QUARTUS PHYSICORUM

DE LOCO, ET TEMPORE.

QUÆSTIO PRIMA DE LOCO.

§. VNICUS.

QUID SIT LOCUS, ET QUIBUS CONVENIAT
esse in loco?

I UM ad physicum spectet agere de motu, & inter omnes notissimus, & communissimus sit motus localis: consequens est, ut ad eundem pertineat etiam agere de loco, sine quo stare non potest motus localis. Supposito itaque dari locum, ut experientia docet, circa primam partem dubij fuit opinio quorundam Philosophorum Aristotele antiquiorum, locum esse illud intervallum, seu spatium, quod est inter latera

corporis continentis aliud; v. g. locum aquæ existentis in vase esse illud spatium, quod datur inter latera vasis continentis aquâ. Quod quidem spatium etiam si de facto ab aqua, velare repleatur, & occupetur: nihilominus etiam perseveraret, omni prorsus corpore illud occupante destructo.

2 Sed hæc positiō communiter rejicitur impugnando omnes modos, quibus defendebatur à suis Patronis. Nam quidam dixerunt, hoc spatium esse substantiam corpoream habentem tri-

trinam dimensionem longitudinis, latitudinis, & profunditatis. Alij verò dicebant, spatium non esse substantiam, sed ipsamet dimensiones quantitativas. Et tandem alij existimarunt, tale spatiū nō esse entitatem positivā sed quid privativum, scilicet vacuum, quod à corporibus repletur. Probatur ergo, quod spatium primo modo explicatum non sit locus. Nam tale spatium cum esset corpus, deberet etiam esse in loco: vel ergo esset in alio spatio, vel in superficie corporis, inter cuius latera ponitur? Hoc secundum est sententia Aristotelis, quam infra explicabimus; primum verò dici non potest: quia in vase v. g. prater spatium, quod occupat aer, vel aqua, evidens est non dari aliud spatium, in quo tamquam in loco possit esse spatium, quod impugnamus: ergo spatium primo modo intellectum non potest esse locus.

3 Quod autem spatium sumptum pro dimensionibus quantitativis non sit locus, probatur. Quia dimensiones quantitativæ sunt accidentia: sed accidens non existit, neque naturaliter existere potest separatum à substantia: ergo tales dimensiones non dantur, & consequenter non possunt esse locus. Denique quod spatium si est aliquid privativum, non sit locus, probatur. Nam locus continet loca-

tum, & est illi equalis; nec non ad locum datur in corporibus naturalis inclinatio: sed nec potest dari naturalis inclinatio ad privationem, nec privatio potest esse equalis corpori, vel illud continere, ut per se patet: ergo si spatium illud est quid privativum, ut revera est, non potest habere rationem loci.

4 Qua propter tenenda est sententia Aristotelis, qui ita definit locum in hoc lib. *Est terminus continentis, immobilis, primus.* Quam definitionem his verbis exponunt Interpretes Philosophi: locus est *ultima superficies corporis continentis, immobilis, prima*; id est, locus alicuius corporis est superficies alterius corporis ipsum continentis, & ambientis: ut locus huius Cœnobij est superficies aeris, qui illud vaadequaque circumscribit, & ambit. Dicitur autem hæc superficies, quæ est locus, ultima, ut excludantur aliæ superficies, quæ sunt in profunditate corporis continentis; istæ enim non sunt locus, quia ratione illarum corpus continens non tangit, neque circumdat locatum, sed solum ratione superficiæ, perquam ultimò terminatur. *Immobilis* denotat, locum debere esse immobilem modo statim explicando. *Prima* significat idem quod immediata, & denotat, non quamcumque superficiem corporis continentis esse locum: sed illam,

illam, quæ immediatè attingit locatum. Vndè eadem superficies est prima respectu locati, quia immediatè illud tangit, & vltima respectu locantis, quia vltimo terminat illud.

5 Circa hanc autem loci definitionem est non modica difficultas propter illam particulam *immobilis*. Non enim facile apparet, quomodo locus possit esse immobilis; immò oppositum videtur docere experientia. Nam superficies corporis continentis aliud, cum sit in ipso corpore continente, movetur ad motum eius: vt patet in turri, cuius locus est superficies aeris illam ambientis: quæ quidem superficies transit, & movetur cum ipso aere, alijs, & alijs superficiebus succedentibus: ergò si locus est superficies, non erit immobilis.

6 Ex alia verò parte non solum Aristoteles, sed, & omnes alij Philosophi etiam illi, qui locum ponebant in spatio, vnanimiter consentiunt circa immobilitatem loci, quam hæc ratio efficaciter suadet. Nam si locus moveretur, vel simul cum eo moveretur corpus locatum, vel non? Vtrumque autem est absurdum: quia si locus, & corpus moventur simul, sequitur quòd corpus moveatur, & non mutet locum; quandoquidem secum deferret. Si verò movetur locus, & cum eo non move-

tur corpus locatum; sequitur per oppositum, quòd corpus manens immotum mutet locum, quia moto loco in quo erat, necessario advenit alius locus, in quo sit. Ergò dicendum est locum esse immobilem, vt docet Aristoteles.

7 Omisissis itaque alijs, communis, & his temporibus receptus modus componendi immobilitatem loci duo dicit. Primum, quòd locus non est superficies nude, & materialiter sumpta; quòd quidem patet, quia de illa sic accepta non potest dubitari, quòd sit mobilis, & sapè moveatur ad motum corporis, in quo est. Et præterea, quia si superficies materialiter sumpta esset locus: sequuntur inconvenientia supra dicta, videlicet quòd corpus possit moveri non mutando locum, vt patet in ligno, quòd fertur super aquam: tunc enim lignum movetur, vt constat; & tamen non mutaret locum, quia semper est in eadem superficie aquæ, quæ simul cum ligno movetur. Sequitur etiam, quòd corpus manens immotum mutaret locum: & hoc patet in turri, cuius locus est superficies aeris illam circumdantis. Si ergo superficies aeris materialiter, & nudè sumpta, esset locus turris: cum hæc superficies, quæ nunc circumdat turrim, transeat, & ei succedat alia: iam dum hæc alia advenit, turris

ris mutaret locum, cum tamen immota perseveraret.

8 Secundum assertum est, quod locus præter superficiem corporis continentis, quam de materiali dicit, includit pro formali relationem distantiae ad polos, seu puncta fixa Cœli, & ad centrum terræ. Cuius doctrinæ præcipua ratio mihi est, quia differentiae loci sunt sursum, & deorsum: sed sursum, & deorsum non potest intelligi sine relatione distantiae ad aliquem terminum: ergo locus includit essentialiter relationem distantiae ad polos, & centrum. Propter hanc igitur relationem distantiae locus est immobilis: quia licet superficies moveatur, non tamen movetur prout stat sub determinata distantia ad polos; semel enim mota superficies perdit distantiam, quam habebat, & acquirit aliam. Per quod patet ad argumentum factum contra immobilitatem loci. Cum enim locus non sit superficies materialiter sumpta, sed prout dicit relationem distantiae ad polos, & centrum, & prout sic immobilis sit: patet, quod locus est immobilis, etiam si superficies, quam dicit pro materiali, moveatur.

9 Hinc necessario colligitur, quod unitas numerica loci non sumitur à superficie, sed adistantia: unde etiam si superficies sint diversæ, dum modo

distantia sit eadem, sunt idem numero locus; & propterea turris mutans superficies aeris manet in eodem loco, quia omnes superficies illam ambientes sunt in eadem distantia ad polos. Econtra verò etiam si superficies sit una numero, si tamen mutat distantiam, habet rationem loci numero diversi; & propterea lignum, quod movetur super aquam, acquirit successive diversa loca, quamvis semper contineatur ab eadem numero superficie aquæ: quia in ipsa superficie variatur distantia ad polos, & centrum. Nonnulla argumenta, quæ militant contra hunc modum dicendi, videri possunt in AA. & præcipuè in Complut. Carmel.

10 In secunda parte dubij inquiritur, vtrum omnia corpora sint in loco? Pro quo sciendum est, quod corpora reducuntur ad duas classes: alia enim sunt Cœlestia, alia sublunaria. Rursus corpora sublunaria dividuntur in corpora simplicia ut elementa, & in mixta, ut reliqua omnia. Deinde sciendum est, quod locus alius est communis, qui subse continet plura corpora, ut Cœlum respectu sublunarium: omnia enim sublunaria sunt intra Cœlum. Alius est locus particularis, qui unum tantum corpus continet, ut locus huius, vel alterius rei particularis. Itaque corpora Cœlestia
ita

ita ordinata sunt quoad locum, ut inferius sit in superiori tamquam in loco; unde Coelum inferius, quod est Coelum Lunæ, est in Coelo superiori sibi immediato, & hoc in alio superiori, & sic usque ad ultimum, de quo infra. Et ratio est, quia locus est ultima superficies corporis continentis: Coelum autem superius continet ratione suæ superficiei concavæ Coelum inferius, & illud ambit, ita ut superficies concava Cæli superioris immediate tangat superficiem convexam Coeli inferioris.

II. Eodem etiam modo sunt disposita elementa, taliter ut elementum inferius sit in superiori sibi immediato tamquam in loco. Et ideo locus terræ est aqua, aquæ aer, aeris ignis: locus verò ignis est Cælum Lunæ, à quo immediate continetur. Corpora autem mixta omnia sunt intra Cælum tamquam in loco communi, & remoto. Et præterea diversa genera vendicant sibi diversa loca naturalia: (est autem locus naturalis ille, qui habet virtutem conservativam locati) ut volatilia sunt in aere tamquam in loco naturali: aquatilia ut pisces in aqua: gressibilia ut homines, & iumenta in terra. Horum verò corporum locus particularis est illa particularis superficies, qua vnumquodque continetur, & circumscribitur.

12. Maior autem est difficultas circa ultimam sphaeram, seu ultimum Coelum in sententia quamvis falsa Aristotelis, qui putavit, ultimam sphaeram esse primum mobile. Nam cum hoc Cælum sit ultimum, non habet supra se aliud, à quo continetur: unde videtur, quod non possit esse in loco, quia locus est ultima superficies corporis continentis. Ex alia verò parte cum sit mobile, & defacto moveatur circulariter, ut putavit Aristoteles: necessarium videtur quod sit in loco, quia motus circularis est species motus localis; motus autem localis non potest salvari sine loco, ut de se patet. In hoc puncto stando veræ sententiæ, quam docent omnes Philosophi Catholici, videlicet quod ultima sphaera non est primum mobile, sed Cælum Empireum, quod est sedes Beatorum, & propterea immobile: non adest difficultas, & sine inconvenienti dicitur, ultimam sphaeram non esse in loco propter rationem supra factam.

13. Cæterum stando sententiæ Aristotelis varij sunt modi dicendi. Primus modus est eorum, qui docent, ultimam sphaeram, etiamsi sit mobilis, esse in loco, non tamquam quid contentum ab alio, sed tamquam continens, & locans aliud: ita ut ratione superficiei convexæ Cæli inferioris, quod continet

prima sphaera per suam superficiem concavam, dicatur esse in loco. Ita sentit Themistius, idemque tenet N. Villanova de Caelo Empireo. Secundus modus est Gilberti Porretani dicentis, ultimam sphaeram esse in loco, in quantum per propriam superficiem convexam continet profunditatem, & etiam superficiem concavam sui ipsius. Tertius modus est Averrois, qui docet, ultimam sphaeram esse in loco eo modo, quo postulat eius motus circularis. Et cum motus circularis non sit ad locum, sed circa locum: ideo ultima sphaera est in loco, in quantum movetur circa locum, scilicet circa centrum.

14. Quartus, & ultimus modus est Aristotelis, & communis: docetque ultimam sphaeram non esse in loco actu, sed solum in potentia: Et hoc non secundum se totam, sed secundum partes, in quantum scilicet qualibet pars eius potest separari ab alia, & ab ea contineri, & circumscribi. Sed hic modus essendi in loco videtur valde improprius, & nomine tenus; proptereaque aliter explicari potest sententia Aristotelis, dicendo, quod ultima sphaera est in loco secundum partes, quatenus eius partes possunt mutare distantiam respectu alicuius termini. Vnde ad argumentum in contrarium dici potest, quod

motus localis non terminatur ad materiale loci, scilicet ad superficiem, sed ad formale, quod est distantia. Et cum ultima sphaera mobilis posset mutare distantiam secundum partes, in quantum scilicet pars, quae nunc tantum distat ab Oriente v. g. potest magis distare ab illo, quia per motum circularem potest poni in Occidente: ideo posset moveri localiter, etiamsi à nullo alio corpore contineatur.

15. Addo, quod, & si nullus daretur terminus verus, & realis per ordinem ad quem sumeretur distantia: posset adhuc Corpus moveri localiter, & mutare distantiam secundum partes per ordinem ad terminum imaginarium; ut patet si nihil aliud esset in rerum natura praeter sphaeram, quam Deus circumvolveret: partes eius mutarent distantiam, quatenus ea quae nunc est sursum, postea esset deorsum ratione motus circularis.

***

***

***

***

***

QUÆST. II.

UTRUM DUO CORPORA

possint esse simul in eodem loco?

§. Vnicus.

PROBATUR SENTENTIA

communis affirmativa.

Quæstio hæc potest procedere de possibilitate naturali, & servatis naturis rerum : in quo sensu est communis omnium sententia, quod duo corpora non possunt naturaliter inter se penetrari, ita ut occupent eundem locum. Quod probat quotidiana experientia, qua videmus vnum corpus, ut intret aliquem locum, expellere aliud ab eodem loco. Sed opponunt aliqui aliam experientiam de amphora plena aqua, quæ recipit in se numos, & præcipue aureos absque effusione aquæ; & de vase cineribus pleno, quod recepit tantum aquæ quantum reciperet, si esset vacuum.

2. Respondetur tamen ad experientiam de amphora, quod si aliquando contingit in amphoram plenam aqua numos mitti, & nihilominus aquam non effundi : non ideo est, quia numi, & aqua sint simul in eadem parte loci : sed quia labra amphoræ sunt sicca, & per po-

ros eorum intrat aliqua pars aquæ, & sic relinquit locum numis. Vel aliter respondetur, quod aqua elevatur aliquantulum ut det locum numis, licet talis elevatio non sit perceptibilis per sensum. Ad aliud de vase cineribus pleno respondetur, quod aqua commixta cineri condensatur, & plures partes eius exhalant, & abeunt resolutæ in subtilissimum vaporem : Et rursus partes cineris etiam inspissantur, & ad minorem locum reducuntur. Quo fit, ut aqua possit occupare illam partem loci, quam cineres relinquunt. Tantum autem aquæ, quantum caperet vas si esset vacuum, numquam potest infundi. Supposito ergo, quod naturaliter non possint duo corpora esse in eodem loco, nec de potentia absoluta Dei posse asserit prima sententia, quam ut probabilem defendit Durandus.

3. Secunda sententia tribuitur Scoto, & asserit, solum posse duo corpora esse simul in eodem loco, si vnum eorum non occupat locum, & absolvatur ab extensione in ordine ad locum. Sed hæc sententia in re coincidit cum prima : quia vnum corpus posse simul esse cum alio in eodem loco, sine extensione tamen in ordine ad illum, à nullo dubitatur : simile quid contingit in Mysterio Eucharistiæ. Quantitas enim Christi D. est

vbi est quantitas panis, licet non sit extensa in ordine ad locum, sicut quantitas panis. Quare tertia, & communis sententia tenet, posse supernaturaliter inter se penetrari, ita vt vtrumque sit in eodem loco extensum in ordine ad illum.

4. Probatur primo. Nam ex Mysterijs Fidei, & Testimonijs Scripturæ constat ita evenisse in Nativitate, Resurrectione, & Ascensione Domini. In Nativitate quidem, quia Christus D. natus est non aperto Virginis utero, & salva manente eius integritate. Similiterque in resurrectione egressus est clauso Sepulchro, & paulo post ingressus est ad Discipulos ianuis clausis. In Ascensione verò testatur Paulus, quod ascendit penetrando Cælum, dicens ad Hebr. 4. *Habentes ergò Pontificem, qui penetravit Caelos Iesum Filium Dei.* In quibus casibus cum corpora, per quæ transivit Christus D. videlicet Vterus Maternus, lapis Sepulchri, ianuæ, & Cælum non cesserint loco suo, sed in eodem loco permanserint; necessario corpus Christi D. pro aliquo tempore simul fuit cum illis in eodem loco: ergò possibile est de potentia absoluta Dei, quod duo corpora simul sint in eodem loco. Solutiones verò, quas ad prædicta testimonia adhibet Durandus, referunt, & impugnant PP.

Complut. in quibus videri possunt.

5. Ratio autem pro nostra sententia vnica est. Nam siue vna quantitas expellat aliam à loco in genere causæ efficientis, siue in genere causæ formalis: potest tamen Deus impedire talem expulsionem: ergò potest facere, quod duo corpora sint simul in eodem loco. Consequatur, & ant. quoad primam partem est manifestum; quia cum causalitas cuiusvis causæ efficientis dependeat à Deo simul cum illa concurrente, & libere præstet hunc concursum: potest illum suspendere, si voluerit. Quoad secundam verò probatur. Nam expulsio passiva alterius corporis licet proveniat à quantitate in genere causæ formalis, est tamen effectus secundarius ipsius quantitatis: sed Deus potest impedire effectum formalem secundarium formæ, vt patet in Mysterio Eucharistiæ, vbi corpus Christi D. habet effectum primarium quantitatis, scilicet extensionem partium in ordinem ad se, & non habet extensionem in ordine ad locum, quæ est effectus secundarius quantitatis: ergò.

6. Et confirmatur. Nam sicut extensio in ordine ad locum sequitur ad extensionem in ordine ad se, ita expulsio alterius corporis ab eodem loco sequitur ad extensionem in ordine ad locum;

locum : sed posita extensione in ordine ad se , potest Deus impedire extensionem in ordine ad locum : ergo posita extensione vnius corporis in ordine ad locū potest impedire expulsionem alterius ab eodem loco , & consequenter facere , quod duo corpora sint simul in eodem loco.

7 Sed obijcit primo Durandus. Si duo corpora possent esse simul in eodem loco , etiam duæ partes eiusdem corporis possent penetrari , & esse in eodem loco : consequens est impossibile : ergo , & antecedens. Min. probat 1. Quia de essentia partium quantitatis est quod vna sit extra aliam : sed si essent in eodem loco , vna esset intra aliam : ergo. 2. Probat eandem min. Partes quantitatis successive vt sunt motus , & tempus non possunt esse simul in eadem duratione : ergo nec partes quantitatis permanentis possunt esse simul in eodem loco. Ant. patet , quia de ratione quantitatis successive est quod eius partes non sint simul , sed vna post aliam. Consequentia verò probatur. Quia sicut partes quantitatis successive habent ordinem inter se quantum ad durationem : ita partes quantitatis permanentis habent ordinem positionis in loco : ergo. 3. Probat eandem min. Quia si duæ partes eiusdem corporis possent esse in eodem loco , pari ratione possent omnes , pos-

sentque caput , & pedes esse in loco digiti ; immò , & possent omnes partes reduci ad locum minimæ : quo fieret vt Camelus posset transire per foramen acus , & totum Cælum in vase modico includi ; quæ omnia satis absurda videntur.

8 Secundò arguitur. Si duo corpora penetrarentur , possent naturaliter moveri , & non possent naturaliter moveri : ergo implicat contradictionem penetratio. Ant. pro prima parte patet , quia haberent in se principium motus , & penetratio non auferret ab eis aliquid requisitum ad motum. Quoad secundam verò probatur. Nam vel vtrumque simul moveretur : & hoc non ; quia cum moverentur ad eundem locum , iam naturaliter se ponerent in eodem loco , quod esset dari naturaliter penetrationem. Vel vnum tantum moveretur alio immoto manente : & hoc etiam non ; quia illud quod moveretur , acquireret novum locum , & consequenter separaretur ab altero , quod maneret immotum : sed hoc est naturaliter impossibile , quia corpora penetrata non possunt naturaliter amittere penetrationem : ergo.

9 Resp. ad 1. concedendo sequelam. Et ad primam prob. in contrarium dicitur , quod aliud est vnam partem esse extra aliam ; aliud esse extra locum alter-

alterius. Primum est de essentia quantitatis, quia est extensio partium in ordine ad se, in qua extensione consistit essentia quantitatis, vt diximus in Logica agendo de quantitate. Secundum licet sit proprietas naturalis quantitatis non est tamen de eius essentia, sicut de essentia eius non est esse extensam in ordine ad locum; consequenterque non est contra essentiam quantitatis, quod vna pars sit intra locum alterius.

IO Ad 2. probationem negatur conseq. Quia de essentia quantitatis successiva est ordo prioris, & posterioris, in quo ordine consistit essentialiter successio; at de essentia quantitatis permanentis, sicut non est extensio in loco, ita nec ordo extensionis in illo. Ad 3. probat. conceditur sequela, quam expresse concedere D. Thomam fatetur Prado; inde tamen nulla contradictio, vel absurdum sequitur: aliàs probetur. Ad 2. argumentum resp. quod illa corpora possent naturaliter moveri, vtrumque simul. Nec ideo naturaliter se ponerent in eodem loco, quia quod vtrumque moveretur, & acquireret eundem locum, esset ex suppositione miraculosa penetrationis iam factæ.

***

QUÆST. III.

**VTRUM IDEM CORPUS
possit esse simul in duobus locis
circumscriptivè?**

S. I.

**PROBATUR SENTENTIA
negativa.**

I **Q**uæstio solum procedit de potentia Dei absoluta. Ponitur vero in titulo illa particula *circumscriptivè*, vt excludatur modus essendi in loco Sacramentalis, quem habet Christus D. in Eucharistia; quia non dubitatur, Corpus Christi D. esse simul in pluribus locis Sacramentaliter, sicut est sub pluribus speciebus valde inter se distantibus. Nec etiam dubitatur, idem Corpus Christi D. esse circumscriptivè in Cœlo, & Sacramentaliter in locis specierum. Quare dubium est, an idem corpus possit esse in duobus locis taliter, quod in vtroque sit extensum in ordine ad locum, & commensuretur ipsi loco, quod est esse in duobus locis circumscriptivè. Et quamvis communiter hæc quæstio disputetur de corpore habente unicam tantum quantitatem, quia sic maiorem habet difficultatem: potest etiam disputari supponendo, quod idem corpus

pus haberet duplicem quantitatem sibi inhaerentem. In quo casu non nulli Thomista, quos citat, & sequitur Prado, tenent partem affirmativam. Videtur tamen, quod hæc suppositio sit impossibilis maximè in sententia Thomistarum tenentium, duo accidentia solo numero distincta non posse simul esse in eodem subiecto. Et præterea repugnantia suppositionis ostenditur ex eo, quod vel illa quantitas, quæ superadderetur, esset continua cum quantitate propria & naturali corporis: vel non esset continua, sed separata, vel contigua? Si esset continua, non faceret duplicem quantitatem, sed vnam maiorem; ex quo solum haberetur, quod illud corpus occuparet maiorem locum, quam per propriam quantitatem occupare posset: non autem quod duo loca adæquata simul occuparet. Si autem illa quantitas esset separata, vel contigua quantitati naturali corporis, etiam esset separata ab ipso corpore, vel ad summum esset illi contigua: sed nec quantitas separata, nec contigua corpori posset inhaerere ipsi intrinsicè: ergo non posset illud reddere intrinsicè quantum; consequenterque implicatoria est suppositio de corpore habente duplicem quantitatem sibi inhaerentem.

2 Loquendo igitur de corpore cum vnica quantitate,

sententia negativa est D. Thomæ cum omnibus Thomistis: eandem tenet N. fundam. D. Egidius Rom. quem refert, & sequitur Villanova. Pro contraria sententia stant Scotus, Durandus; & ex nostris Argentinas, & alij quos citat idem Villanova. Eidem sententiæ adherent plures ex Societate cum Suarez. Nostra ergo & negativa sententia probatur 1. autoritate P. N. August. lib. 20. contra Faustum Manicheum cap. 11. vbi impugnans errorem Manicheorum asserentium Christum D. simul esse distentum in Sole, & Luna, & simul fuisse in Cruce crucifixum, post multa ita concludit: *Secundum præsentiam vero corporalem simul & in Sole, & in Luna esse non potest.* Neque valet, si respondeatur, P. Augustinum loqui de potentia ordinaria, & stando naturis rerum. Nam si ita esset nihil concluderet contra Manicheum; posset enim ille respondere, de potentia Dei absoluta posse fieri, vt Christus D. simul esset in Sole, & Luna. Est etiam sententia nostra expressa in Ang. Doct. in 4. dist. 44. quæst. 2. art. 2. quæstiunc. 3. ad 4. vbi ait: *Quod vnum corpus sit simul localiter in duobus locis non potest fieri per miraculum.* Et infra concludit: *quod includit contradictionem, sicut quod homo careat ratione.*

3 Ratione autem probatur primo. Si vnum corpus posset

set esse in pluribus locis circumscriptivè, esset simul indivisum, & divisum à se ipso: sed hoc est contradictio: ergo implicat contradictionem, quod vnum corpus sit simul in duobus locis circumscriptivè. Prima pars maioris patet, quia esset vnum, & vnum est indivisum in se; secunda autem probatur. Quia esset distans à se ipso tantum, quantum loca, in quibus esset, inter se distarent: ergo esset divisum à se ipso. Confirmatur. Si idem corpus posset esse in duobus locis, posset esse contiguum sibi ipsi: sed hoc repugnat, quia contiguitas essentialiter petit distinctionem inter ea, quæ contigua sunt: ergo idem. 2. Probatur. Repugnat, quod totum corpus contineatur, & adæquetur ab vno loco circumscriptivo, & quod nihilominus dimidium illius sit extra talem locum: ergo multo magis repugnat, totum corpus esse extra locum, intra quem totum continetur. 3. Probatur ratione, quam ex N. Egidio adducit Villanova. Ita comparatur res ad locum per suam quantitatem, sicut comparatur ad speciem per suam naturam: sed per suam naturam ita collocatur in vna specie, ut impossibile sit esse in alia: ergo per suam quantitatem ita collocatur in loco, ut sit impossibile esse in alio. Min. cum consequenter, & mai. prob. Nam sicut natura rei clauditur intra sua

principia definitiva, scilicet genus, & differentiam: ita quantitas corporis clauditur intra terminos loci.

4. Quarto probatur: Non potest multiplicari effectus formalis formæ, non multiplicata forma: sed extensio in ordine ad locum est effectus formalis quantitatis: ergo non potest multiplicari, non multiplicata quantitate: ergo corpus per unicam quantitatem non potest habere duplicem extensionem in ordine ad locum, & consequenter non potest esse in duplici loco.

5. Denique probatur ab inconvenientibus. Nam primò sequitur ex contraria sententia, quod eidem corpori simul posset convenire vocationes contrariæ, ut sursum, & deorsum: quod non minus repugnat, quam quod idem corpus sit simul album, & nigrum secundum se totum. Deinde sequeretur, quod illud corpus curreret, & non moveretur. Sequela probatur supponendo, quod Deus ponat Petrum in omnibus, & singulis locis plateæ. Tunc casus si Petrus curreret ut posset intra plateam, non moveretur, quia non mutaret locum; quandoquidem supponimus, nullum esse locum intra plateam, in quo Petrus non sit: ergo non posset transire de vno loco in alium, & sic non posset moveri. Præterea sequeretur, quod posset eidem cor-

corpori simul convenire prædicata privativè opposita. Posset enim in vno loco moveri, & in alio quiescere: in vno cæcum fieri, & in alio conservare visum: in vno occidi, & in alio non, & consequenter esse mortuum in vno, & vivum in alio, quod est idem, ac esse, & non esse. Tandem sequeretur, quod illud corpus posset moveri moribus contrarijs versus se ipsum, & sibi ipsi occurrere; immò, & ante se ipsum incedere, & impellere se ipsum.

§. II.

SOLVUNTUR ARGUMENTA.

6 **P**rimò obijciunt adversarij aliquos casus, qui referuntur in Historijs, videlicet D. Ambrosium cum sacra faceret Mediolani, simul interfuisse Tironis exequijs B. Martini: & S. Frontonium apud Petragoricas celebrantem sepelisse corpus S. Marthæ apud Tarasum. Insuper Christus D. corporaliter, & in propria figura apparuit D. Paulo, vt ipsemet testatur Epist. 1. ad Corinth. & eodem modo apparuisse pluribus Sanctis passim habetur apud Ecclesiasticas Historias. In his autem casibus dici non potest, Christum D. reliquisse Cælum, quia constat ex Apost. actibus, ipsum futu-

rum esse in Cælo vsque ad diem iudicij his verbis: *Quem oportet Cælum suscipere vsque ad tempus resurrectionis omnium.*

7 Secundò argues. Non repugnat quòd duplex corpus sit in eodem loco circumscriptivè, vt diximus quæst. præcedenti: ergò nec repugnat, quòd idem corpus sit in duplici loco circumscriptivè. Conseq. tenet à paritate 3. Et est principale fundamentum adversariorum. Defacto Corpus Christi D. existit simul verè, & realiter in Cælo circumscriptivè, & Sacramentaliter extra Cælum: ergò non repugnat idem Corpus esse simul in duobus locis circumscriptivè. Ant. est de fide, & consequ. prob. Quia si aliqua esset repugnantia in consequenti, maxime, quia corpus ita circumscribitur, & continetur intra terminos loci, vt non permittatur esse extra illum: sed hanc rationem falsificat existentia Christi D. in Cælo, & in Sacramento: ergò ex eo quòd sit circumscriptivè in Cælo, & alio quocumque modo in Sacramento optime arguitur, quòd idem corpus possit esse circumscriptivè in duobus locis. Min. prob. Quia non obstante quòd corpus Christi D. contineatur intra superficiem illum ambientem in Cælo, potest tamen esse, & defacto est extra illam: ergò quòd corpus contineatur intra vnum

locum, non impedit quòd simul possit esse extra illum in alio loco.

8 Confirmatur 1. est simul impugnatur solutio, quæ adhiberi potest. Nam vel repugnantia existendi in duplici loco circumscriptivè stat ex parte modi essendi in loco circumscriptivè, vel absolutè stat in eo quòd vnum corpus sit in duobus locis sive hoc, sive illo modo sit? Hoc secundum dici non potest, aliàs repugneret Mysterium Eucharisticè. Si dicitur primum, est petitio principij, & talis repugnantia non probatur; quia si non est contra naturam loci, quòd corpus, quod intra se continet, simul possit esse extra illum absolutè loquendo: vnde probabitur, esse contra rationem eiusdem loci, quòd corpus simul circumscribatur ab alio loco? Confirmatur 2. Quia præcipua argumenta, quibus probatur repugnantia existendi in duobus locis circumscriptivè, instantur in Mysterio Eucharistiæ, vt consideranti constabit: ergò non probant repugnantiam. Sed quidquid non probatur repugnare, concedendum est posse fieri à Deo: ergò. Confirmatur 3. Potest Deus convertere quantitatem panis in quantitatem corporis Christi D. sicut de facto convertit substantiam panis in substantiam eius: sed in tali casu Christus D. esset circums-

criptivè, & per propriam quantitatem in Altari: ergò simul esset circumscriptivè in Cœlo, & in Altari.

9 Resp. ad 1. desumptum ex historijs, quòd illæ apparitiones, & officia, quæ Sancti exercuerunt in diversis locis, non fuerunt facta utroque per præsentiam corporalem eorundem Sanctorum; sed in vno loco fiebant per ministerium Angelorum assumptum figuram visibilem hominum. Ad aliud de apparitione Christi D. verum est, eam fuisse realem, & in propria specie saltem in casu D. Pauli; cæterum tunc ad modicum reliquit Christus D. præsentiam corporalem in Cœlo. Nec hoc est contra verba relata ex Scriptura, quia ibi solum asseritur, quòd Christus D. secundum præsentiam manifestam, & permanentem semper est, & erit in Cœlo: cum quo benè compatitur, quòd ad modicum tempus discedat ab eo, vt occultè appareat alicui Sancto.

10 Ad 2. negatur consequ. Quia ad hoc vt idem corpus sit in duplici loco, requiritur novus effectus formalis quantitatis, & nova extensio eiusdem in ordine ad locum, quæ à Deo suppleri non potest sine nova quantitate. At verò vt duplex corpus sit in eodem loco, sufficit impedire effectum formalem secundarium quantitatis. Ad 3. nego con-

conseq. Ad prob. neg. min. Quia existentia Christi D. in Sacramento non est per præsentiam localem, & quantitativam, ita ut quantitas sit ratio existendi in Sacramento; sed est in eo admodum substantiæ ratione conversionis substantiæ panis in ipsum per præsentiam ineffabilem, & alterius rationis ab ea, qua corpora existunt localiter, & circumscriptivè in proprijs locis. Undè D. Thomas prævidens hoc argumentum sic ait loco supracitato: *Nec est instantia de corpore Christi, quod non est in Sacramento Altaris localiter, sed per conversionem.* Si autem dicas, quòd quomodocumque Corpus Christi D. sit in Sacramento: tamen verè est in loco specierum Sacramentalium: ergò verè est localiter in aliquo loco extra Coelum. In primis poterat negari consequentia: quia quamvis Corpus Christi D. verè sit in loco specierum, non est in illo localiter; sicut licèt verè sit in speciebus, vel sub illis, non tamen est in eis localiter, sed Sacramentaliter, & admodum substantiæ speciebus velatæ: nec ipsæ species sunt locus corporis Christi D. Cæterum hoc omisso, ideò sine inconvenienti potest esse in loco specierum extra Coelum, quia ad locum specierum non comparatur per propriam, & sibi intrinsicam quantitatem, sed

per quantitatem specierum. Si autem idem Corpus circumscriptivè esset in duobus locis, deberet esse per quantitatem sibi in hærentem; quod secum affert absurda, & inconvenientia supra relata.

II Per quod patet ad 1. & 2. confirmationem. Ad 3. resp. ex Illust. Palanco distinguendo min. Esset per propriam quantitatem in Altari, & simul in Cœlo, neg. min. Esset in Altari, & non in Cœlo, concedo min. & nego conseq. Conversio ergo quantitatis panis in quantitatem corporis Christi D. solum potest fieri duobus modis, scilicèt vel ita ut quantitas corporis Christi D. poneretur in Altari ratione sui ex vi conversionis, amittendo præsentiam localem, quam habet in Cœlo: & tunc esset quidem localiter in Altari, sed non in Cœlo. Vel posset fieri, ita ut quantitas panis converteretur in quantitatem Christi D. permanentem, & prout in Cœlo existentem; & sic maneret in Cœlo, sed non esset in Altari.

***

***

***

***

***

QUÆST. IV.

DE VACUO.

§. Unicus.

EXPEDIUNTUR BREVITER

*aliquæ difficultates circa
vacuum.*

I VAcuum cum loco af-
finitatem habet, vt
constabit ex eius
definitione: ideoque post tracta-
tum de loco agit Philosophus de
vacuo. Primo ergo queritur
quid sit vacuum? Et responde-
tur, quòd vacuum accipitur vno
modo negativè, prout est pura
carentia corporis tam locantis,
quàm locabilis: & hoc modo
dicitur vacuum spatium imagi-
narium, quod imaginamur fuisse
ante creationem mundi, &
quod nunc imaginamur extra
superficiem convexam ultimi
Coeli. Alio modo accipitur va-
cuum privativè: & hoc est va-
cuum propriè sumptum, de quo
nunc agimus, & quod definit
Aristoteles sic: vacuum est *locus
non repletus corpore*. V. g. si ef-
fusa aqua non introduceretur in
vas aer, vel aliud corpus: tunc
vas esset vacuum, quia eius su-
perfacies concava non replere-
tur aliquo corpore. Ex qua de-
finitione colligitur, quòd va-
cuum est quoddam concretum

dicens pro materiali locum, &
pro formali privationem corpo-
ris illum replentis; etenim locus
ex natura sua est capax repleri
ab aliquo corpore: & si aliun-
de non repletur, carentia talis
corporis replentis est carentia in
subiecto capaci, & consequenter
privatio.

2 Secundò quaritur, an de-
detur vacuum in rerum natura?
Respondetur cum communi
sententia, quòd non. Et ratio est
conservatio univèrsi, quòd, si
daretur vacuum, conservari non
posset; nam corpora inferiora
dependent in conservari ab in-
fluentia corporum Coelestium:
influxus autem iste fit per con-
tactum, quia agens non agit nisi
tangendo. Et cum contactus non
possit esse inter corpora distan-
tia: necesse est, quòd omnia
corpora sint inter se contigua, vt
per media descendere possit in-
fluxus Celestis ad infima, seu in-
feriora corpora.

3 Tercio quaritur, an licet
non detur vacuum, possit ta-
men dari? Resp. quòd virtutè di-
vinà non est dubium, quòd possit
fieri vacuum, quia Deus, à quo-
cumque loco potest expellere
corpus, & impedire introdu-
ctionem alterius: & hoc sine
destructione univèrsi: non enim
indiget Deus influxu Cælorum,
vt conservet univèrsum. Quod
autem per virtutem naturā non
possit dari vacuum, etiam con-
stat:

stat: quia in natura non datur virtus ad id, quod est contra conservationem totius naturæ, sicut est vacuum. Immo potius providit Author naturæ rebus naturalibus de magna resistentia contra vacuum: ut constet in aqua ascendente per fistulam contra suam peculiarem inclinationem ad occupandum locum aeris, quem si non occuparet, daretur vacuum: Et in foliis, quorum os si obstruatur, ita ut aer ingredi non possit, nulla vi explicari possunt. Denique quod vacuum non possit fieri ab Angelo, est communis sententia: quia Angelus non potest invertere ordinem, & connexionem totius naturæ. Oppositum tamen aliqui docent.

4. Quartò quaeritur, utrum si daretur vacuum, possent corpora moveri per illud? Et si moverentur, utrum moverentur in tempore, vel in instanti? Quantum ad primum pro parte negativa adsunt hæc argumenta. Primo, nam corpora dependent a suis motibus ab influxu Cælorum: sed in vacuo non possent recipere hunc influxum, ut supra diximus: ergo non possent moveri per vacuum: 2. motus localis terminatur ad ubi: sed in vacuo non daretur ubi: ergo. Min. patet, quia ubi resultat ex loco; in vacuo autem nullus daretur locus: 3. Non potest dari motus, qui non sit sursum, vel

deorsum versus: sed in vacuo non datur sursum, & deorsum, quia nullus est locus: ergo.

5. Quantum ad 2. probatur hoc argumento, quod motus per vacuum foret in instanti. Nam quod in motu consumatur tempus, oritur ex resistentia medij, per quod fit motus: unde quo medium minus resistit, & facilius dividitur a corpore, quod movetur, eo citius, & in minori tempore fit motus: sed in vacuo nulla esset resistentia ex parte medij, quia nullum esset medium, quod dividi posset: ergo in motu per vacuum nullum consumeretur tempus, & consequenter fieret in instanti.

6. Nihilominus dicendum est cum communi sententia, quod etiam in vacuo possent moveri corpora: quod probabitur solvendo argumenta contraria. Dicendum est etiam, motum per vacuum non posse esse in instanti sed necessario futurum esse in tempore. Probat. 1. Quia ex opposito sequitur, quod tamenito posset corpus percurrere in vacuo distantiam unius palmi v. g. quam distantiam, quæ datur inter Cælum, & terram, si medium esset vacuum: quod videtur incredibile. Sequela patet, quia motus per vacuum in distantia unius palmi non posset fieri minus quam in instanti: ergo si motus per vacuum

cum à Cœlo ad terram fieret etiam in instanti, tam citò fieret sicut alter: 2. Ponamus dari vacuum inter Cœlum Lunæ, & terram; & quòd per tale vacuum moveretur corpus bipalmade à Cœlo vsque ad terram. Tunc casus prius perveniret ad quancumque partem vacui inferior palmus illius corporis, quam superior: sed in instanti non datur prius, & posterius: ergò motus ille non esset in instanti, sed in tempore.

7 Tertiò. Quia si in vacuo, quod esset inter Cœlum, & terram, appenderetur Columna à Cœlo vsque ad terram, & iuxta eam moveretur corpus bipalmade: nō posset simul esse coextensum, & equè approximatum omnibus partibus columnæ, sed necessario deberet prius approximari prioribus partibus, & postea sequentibus: ergò idem quod prius. Ant. patet, quia corpus minoris longitudinis non potest simul correspondere, & coextendi omnibus partibus corporis maioris longitudinis: aliàs esset equale illi, quod implicat.

8 Ad 1. argumentum contra primam conclusionem resp. quòd licet in vacuo non daretur influxus Cœlorum, Deus suppleret illum per suum concursum: & ita posset fieri motus. Ad 2. resp. quòd licet vbi, quod de facto datur, non stet sine loco

sumpto pro superficie corporis continentis: tamen sicut de essentia motus localis non est terminari ad superficiem aliquam, sed solum ad distantiam, ut patet in motu circulari ultimæ sphaeræ, si esset mobilis: ita vbi non dependet essentialiter à superficie, sed solum à distantia. In vacuo autem præsertim privativo posset corpus mutare distantiam, quia in vacuo, quod esset inter terram, & Cœlum Lunæ posset lapis v. g. poni distantia vnius leucæ à terra: & si postea poneretur in distantia dimidiæ leucæ, proculdubio mutaret distantiam, & propterea acquireret novum vbi, etiamsi à nulla superficie alterius corporis circumscriberetur.

9 Similiter resp. ad 3. quòd fursum, & deorsum essentialiter non petit superficiem corporis continentis, sed distantiam, quæ ut dictum est, daretur in vacuo. Unde si lapis existens in vacuo supra dicto esset proximus Cœlo Lunæ, esset fursum; si verò esset proximus terræ esset deorsum. Loquendo autem de vacuo purè negativo, quod est carentia omnis corporis continentis, vel potentis continere aliud, adhuc posset fieri motus localis per illud: quia posset corpus mutare vicationes secundum distantiam ad aliquem terminum imaginarium, vel possibilem, ut supra dictum est de sphaera, si illa

la sola esset in rerum natura.

10 Ad argumentum contra secundam conclusionem negatur, quod consumptio temporis in motu proveniat solum ex resistantia medij; quod esse falsum patet in motu Cœlorum, qui nullam habet resistantiam ex parte medij, & tamen consumit tempus. Præter resistantiam itaque medij provenit ex magnitudine corporis mobilis, cuius supremæ partes non possunt pervenire ad partem spatij, nisi prius pervenerint partes infimæ; insuper provenit ex latitudine distantia, quæ est inter terminum à quo, & ad quem, quam in instanti per transire impossibile est, vt patet per supradicta.

QUÆST. V.

DE TEMPORE.

§. Vnicus.

EXPEDIUNTUR BREVITER

aliquæ difficultates circa tempus.

1 **N**ON minus dependet motus, & præcipue localis à tempore, quam à loco: vnde propter hanc dependentiam etiam spectat ad physicum agere de tempore. Est autem adeo difficilis temporis quidditativa cognitio, vt P. Augustinus de se ipso

ita proferat lib. 11. Confess. cap. 14. *Quid sit tempus, si nemo ex me querat, scio: si querenti explicare velim, nescio.* Non ergo mirum si nostra ruditas explicare non valeat, quod tam sublimi ingenio inexplicabile visum est. Sed vt muneri nostro satisfaciamus, aliquid de tempore dicere, opus est.

2 Et incipiendo à definitione, sic tempus definit Aristoteles: Est *numerus motus secundum prius, & posterius.* Dicitur numerus non numerans, vt actus intellectus numerantis, sed numeratus, res scilicet, quæ numeratur. Unde tempus nihil aliud est quam partes motus, secundum quod numerantur, vel numerari possunt ab intellectu secundum ordinem prioris, & posterioris, quem inter se habent. Pro quo nota, quod motus est continuus, & habet partes ratione magnitudinis, (loquimur de motu locali tamquam notiori) vel spatij, per quod fit: Consequenterque etiam partes motus habent prioritatem, & posterioritatem à partibus magnitudinis, ita quod prior pars motus sit illa, quæ sit per priorem partem spatij, & sic de alijs. Sed dices contra definitionem. Tempus est quantitas continua, vt cum Aristotele docent Philosophi, & nos cum illis diximus in Logica agentes de quantitate: sed numerus est quantitas dif-

discreta : ergò tempus non bene definitur per numerum. Resp. quòd tempus est quantitas continua propter rem numeratam, quæ continua est : sicut decem vlnæ panni quid continuum sunt, quamvis numerus denarius sit quantitas discreta.

3 Supposita definitione Aristotelis, quaritur primo, vtrum tempus sit ens reale extra animam? Et videtur quòd non. Quia omne ens reale habet veram, & realem existentiam in rerum natura : sed tempus non habet talem existentiam : ergò. Min. prob. Nam tempus non existit totum simul, vt de se patet : aliunde nec existit ratione suarum partium : ergò nullo modo existit. Min. prob. Nam partes temporis sunt præteritum, & futurum ; de præsentis enim solum datur *nunc*, seu instans, quod non est pars temporis, sed indivisibile continuativum illarum : sed præteritum, & futurum non existunt, nec existere possunt : ergò. Min. patet, quia præteritum est quod non est, sed fuit ; futurum autem est quod non est, sed erit. Et si dicas, quòd præteritum licet nunc non existat, extitit tamen, quando fuit : ergò iam habuit realem existentiam. Et similiter futurum habebit existentiam, quando erit. Contra est : quia præteritum quando fuit non erat præteritum, sed præsens ; futurum au-

tem quando erit, erit præsens, & non futurum ; ergo præteritum, & futurum existere actu non possunt.

4 Tenendum tamen est, tempus esse aliquid reale extra animam. Et probatur. Quia independentè ab omni operatione intellectus vnus motus velocior est altero, & similiter vnus tardus, & alius velox : sed velocitas, & tarditas in motibus consistit in eo quòd vnus in minori, alter in maiori tempore sit per æquale spatium : ergò independentè à consideratione intellectus datur tempus, & consequenter est aliquid reale.

5 Ad argumentum contrarium non eodem modo omnes respondent. Quia enim dicunt, quòd partes temporis solum existunt ratione instantis continuativi, quia hoc est de ratione successivorum, vt nihil eorum actu existat nisi indivisibile. Quod probant, quia si aliqua pars quantitatis successivæ existeret actu, cum hæc pars componeretur ex alijs partibus minoribus, aliàs non esset pars, sed indivisibile : iam plures partes continui successivi existerent simul, quod est contra rationem quantitatis successivæ. Ex quo ad argumentum respondent, quòd partes temporis, scilicet præteritum, & futurum non existunt ratione sui, sed ratione instantis : quod sufficit, vt
tem-

tempus sit verum ens reale successivum.

6 Alij verò dicunt, partes temporis existere ratione sui, existentia tamen fluenti, & successiva. Quod probant: quia vel instanti præsentī succedit immediate aliud instans, vel succedit pars temporis? Primum dici non potest, aliàs instantia erunt sibi immediata: Et sic continuum componeretur ex solis indivisibilibus, quod est contra Philosophum. Si dicitur secundum: ergò transeunte instanti, aliqua pars temporis est præsens, & consequenter actu existit ratione sui. Præterea. Nihil est præteritum, nisi quod aliquando fuit præsens: & nihil est futurum, nisi quod aliquando erit præsens: ergò pars temporis præterita fuit præsens, & futura habebit existentiam de præsentī. Secundum hunc itaque modum dicendum est ad argumentum, quòd præteritum, & futurum numquam existunt in facto esse, existunt tamen in fieri, ita ut existentia præteriti sit præterire, non præterisse; existentia verò futuri sit advenire, non venturum esse. Et hæc videtur esse existentia fluens, quam hæc secunda sententia concedit partibus temporis.

7 Secundò quæritur, utrum tempus, & motus fiat realiter idem? Ad quod videtur dicendum secundum mentem Philo-

sophi, tempus realiter non esse motum, sed proprietatem inseparabilem à motu, quæ consistit in mora, seu successione partium motus. Probat. Quia aliqua accidentia realiter conveniunt motui, quæ non conveniunt tempori, ut tarditas, & velocitas, quæ de tempore non dicuntur, bene verò de motu. Secundo. Quia contingit duos motus esse inæquales, & tamen tempus utriusque esse æquale: ut si aliquod mobile moveatur per spatium unius leucæ in tempore unius horæ, & aliud mobile duplo velocius moveatur in eodem tempore per spatium duarum leucarum: tunc tempus utriusque motus est æquale, ut patet; & tamen motus sunt inæquales, sicut spatia, per quæ fiunt, quia latitudo motus sumitur à latitudine spatij, per quod fit. Econtra verò contingit etiam, quòd duo motus sint inter se æquales, & tempus utriusque sit inæquale: ut si spatium unius leucæ percurrat unum mobile in una hora, & aliud mobile velocius percurrat in dimidia idem spatium: ergò tempus non est idem realiter cum motu.

8 Dices, quòd ut constat ex definitione Philosophi, tempus est numerus numeratus in motu, id est ipsæ partes motus numeratæ, vel numerabiles: ergò non distinguitur à partibus

motus, & consequenter nec à motu. Resp. quòd Philosophus non definit tempus per motum tamquam per id; in quo consistit essentia temporis, sed tamquam per subiectum, in quo est, & ad quod consequitur tempus. Et ideo addidit *secundum prius; & posterius*, tamquam si diceret, tempus est illa ratio prioris, & posterioris numerata in partibus motus. Quare ratio essentialis, & quidditativa temporis est successio, seu prioritas, & posterioritas partium motus; ipse verò motus est subiectum, & materiale huius rationis formalis. Ponitur autem motus in definitione temporis propter essentialem connexionem temporis cum illo, & quia non nisi per motum tempus cognosci potest.

9 Tertiò quæritur, an duratio distinguatur realiter à re durante? Pro quo est notandum, quòd duratio accipitur primo pro eo, quòd mensurat existentiam rei durantis; & prout sic est triplex. Prima est duratio rei omnino immutabilis, qualis est solus Deus: & hæc est æternitas, quam definit Boetius per hoc quòd sit *interminabilis vite tota simul, & perfecta possessio*. Secunda est duratio rei immutabilis secundum esse, sed mutabilis secundum operationem: & hæc est duratio Angelorum, & animæ rationalis, & vocatur

ævum. Tertia duratio est rerum mutabilium tam secundum substantiam, quam secundum accidentia, cuiusmodi sunt omnes res generabiles, & corruptibiles: & hæc duratio est tempus. Secundo accipitur duratio pro perseverantia, seu permanentia in existendo: Et hæc perseverantia includit aliquam relationem realem, vel rationis ad durationem, qua mensuratur res durans. Si enim nullum daretur tempus, quo existentia lapidis v. g. mensuraretur, talis lapis non diceretur durare, nisi forte per ordinem ad tempus possibile, & imaginarium: sed solum diceretur existere.

10 Relictis igitur durationibus Dei, & Angelorum, de quibus pertinet ad Theologos disputare, dicendum est, durationem rerum materialium primo modo sumptam distingui realiter à re durante. Hoc assertum manet probatum ex supradictis, nam tempus primo mensurat existentiam motus, & secundario existentiam rei, quæ movetur; vnde ea, & potiori ratione, qua distinguitur à motu, distingui debet à mobile. Sumendo autem durationem secundo modo prout est perseverantia in existendo, si relatio, quam vt diximus, includit hæc perseverantia, sit realis: etiam ipsa duratio, seu perseverantia in existendo erit realiter distin-

Etia ab existentia rei durantis. Si verò sit relatio rationis tantum: etiam distinctio inter durationem, & rem durantem erit distinctio rationis.

11. Ultimo quæritur, vtrum sit vnum tantum numero tempus, vel plura numero distincta? Resp. quod quidam posuerunt tempus solum in motu primi mobilis, quia de illo solum videtur agere Aristoteles; & cum motus primi mobilis sit vnus numero, videtur, quod tantum sit vnum numero tempus. Sed hæc sententia si intelligatur vt sonat, expresse rejicitur à P. Aug. lib. 11. Confess. cap. 23. vbi ait: *Audiui à quodam homine docto, quod Solis, & Lune, ac syderum motus ipsa sint tempora, & anni. Cur enim non potius omnium corporum motus sint tempora? An verò si cessarent Cæli lumina, & moveretur rota figuli, non esset tempus?* Hæc P. N. in quibus efficaciter probat, quod ex suppositione quod tempus sit in ipso motu, aliud tempus ponen-

dum est præter illud, quod datur in motu Cælorum: quia illo cessante, si moveretur rota figuli, in tempore moveretur, vt de se est manifestum.

12. Quare dicendum est, quod si tempus accipiatur quantum ad essentialia, prout scilicet dicit prius, & posterius in motu: sic tot sunt tempora numero, quot motus; vt probat P. Aug. Si autem accipiatur pro mensura, quatenus videlicet est aptum mensurare motum, & res mobiles: quia hoc potissimum convenit tempori primi mobilis, eo quod eius motus est regularis, vniformis, & perpetuus, quod desideratur ad rationem perfectæ mensuræ; ideo solum in motu primi mobilis datur tempus sumptum pro mensura simpliciter tali. Et in hoc sensu intelligi potest Philosophus, dum dicit, tantum esse vnum numero tempus. De quo, & de toto hoc libro dicta sufficiant.

***

LIBER QUINTUS PHYSICORUM.

DE TERMINO MOTUS.

QUÆSTIO PRIMA.

UTRUM AD OMNIA PRÆDICAMENTA
detur per se motus?

§. I.

PROBATUR, AD SOLA TRIA
prædicamenta dari per se motum.

1 **P**ostquam Philo-
sophus in duo-
bus anteceden-
tibus libris ef-
sentiam motus,
& affectiones, quæ illum comi-
tantur, videlicet locum, & tem-
pus exposuit: in hoc quinto
procedit ad investigandum ge-
nera, & species motus. Et quia
motus directè, & per se non
pertinet ad aliquod ex prædica-

mentis, sed solum potest redu-
ci ad prædicamentum sui termi-
ni: ideo primo inquit, quæ
sint illa prædicamenta, ad quæ
terminari potest motus? Ut exin-
de colligat, tot esse genera, seu
species motus, quot sunt præ-
dicamenta, ad quæ terminatur.

2 Pro intelligentia igitur
quæstionis propositæ sciendum
est primo, quod hic non agimus
de motu communiter sumpto
secun-

secundum quod comprehendit omnem mutationem, sive instantaneam, sive successivam: sed de motu stricto, qualis est motus successivus. Secundò sciendum est, quod dari per se motum ad aliquid nihil aliud est, quam illud esse terminum motus ratione sui, & non per accidens, & ratione alterius.

3 Tertiò sciendum est, quod motus successivus, & strictè talis, de quo in præsentì loquimur, petit tres conditiones. Prima quod versetur inter terminos positivos. Ratio huius est, quia in hoc distinguitur motus à mutationibus instantaneis, quod istæ versantur inter terminos, quorum unus est negativus, alter positivus: ut generatio, quæ est à non esse ad esse, & corruptio, quæ est ab esse ad non esse. Motus verò est à subiecto in subiectum, ut loquitur Aristoteles, & patet in calefactione, quæ est à frigido in calidum. Ratio autem à priori huius conditionis videtur esse, quia motus successivus petit fieri cum aliqua successione, & mora, ut ex terminis patet: ad hoc autem requiritur, quod non sit transitus immediatus à termino à quo in terminum ad quem, sed quod detur aliquod medium inter utrumque terminum successivè percurrendum per motum. At inter contradictoriè opposita, ut sunt negativum, & positivum,

v. g. esse, & non esse: vel etiam inter privativè opposita, ut inter privationem, & formam nullum datur medium, sed ab uno in aliud fit transitus immediatus: Ergò motus non potest versari nisi inter terminos positivos.

4 Secunda conditio est, quod termini motus sint contrarij; & hoc patet, quia terminus à quo, & ad quem aliquomodo opponuntur, cum mobile non possit esse simul in utroque. Et cum aliunde ut dictum est, debeant esse positivi, & oppositio inter terminos positivos sit contraria: constat, quod termini motus debent esse contrarij. Hæc autem contrarietas non requiritur quod sit rigorosa, sicut est ea, quæ invenitur in prædicamento qualitatis, cui soli competit habere rigorosam contrarium; sed sufficit contrarietas lata consistens in quacumque incompossibilitate ipsorum terminorum, ut infra magis explicabitur. Tertia conditio est, quod terminus ad quem motus habeat aliquam latitudinem successivè, & paulatim percurrendam. Et ratio est, quia si terminus ad quem non haberet aliquam latitudinem, seu extensionem, sed potius consisteret in indivisibili, acquireretur in instanti: & sic transitus à termino à quo ad illum non esset motus, sed mutatio instantanea.

5 His prænotatis dicendum est primo cum Philosopho, & communi sententia, quod ad quantitatem, qualitatem, & ubi datur per se motus. Contraria sententia tribuitur Galeno quantum ad quantitatem. Conclusio tamen nostra est expressa in Philosopho, qui cap. 2. huius libri enumerat tres species subalternas motus, scilicet augmentationem, alterationem, & latitudinem, seu motum localem: Sed augmentatio terminatur ad quantitatem, alteratio ad qualitatem, & motus localis ad ubi: ergo ad quantitatem, qualitatem, & ubi datur per se motus.

6 Secundò probatur conclusio. Nam quantitati, qualitati, & ubi conveniunt conditiones requisitæ ad terminandum motum strictè sumptum: ergo ad hæc prædicamenta datur per se motus. Antec. probat. & primo de quantitate. Nam licet quantitas non habeat rigorosum contrarium, invenitur tamen in illa contrarietas sumpta pro impossibilitate terminorum; nam quantitas maior, & minor non possunt simul esse in eodem subiecto: ergo in quantitate datur sufficiens contrarietas, ut possit fieri motus successivus ex vna ad aliam: vel augmentationis, ut si à quantitate minori moveatur aliquid ad maiorem: vel diminutionis, ut

si moveatur à maiori ad minorem. Rursus quantitas cum essentialiter sit extensio, habet latitudinem successivè per transibilem, quatenus vna pars potest fieri post aliam.

7 De qualitate verò probatur idem ant. Quia qualitas habet rigorosum contrarium, ut omnes docent, & constat in calore, & frigore. Deinde habet latitudinem, licet non extensionis sicut quantitas, intensiōnis tamen, & remissionis: ratione cuius latitudinis potest terminare motum successivum, quia dum aliquid movetur de calido in frigidum, non statim pervenit ad ultimum gradum frigiditatis, quem recipere potest; sed paulatim magis, ac magis calefit. Nota quod ad qualitatem non solum datur motus de vna qualitate ad aliam contrariam. V. g. de calore ad frigiditatem: sed etiam fit motus de minus ad magis intra eandem speciem qualitatis, ut si quis moveatur de calore ut duo ad calorem ut quatuor, qui est motus intensiōnis: & de magis ad minus, ut si moveatur à calido ut quatuor ad calidum ut duo, qui est motus remissionis. In his ergo motibus, & si terminus à quo, & ad quem non sint propriè contrarij, quia calor ut duo est eiusdem speciei cum calore ut quatuor, & propterea non contrariatur illi rigorosa contrarietate:

tate; habent tamen contrarietatem in composibilitatis circa idem subiectum, quia simul non potest idem subiectum esse calidum tantum ut duo, & ut quatuor; quod quidem sufficit, ut inter tales terminos versari possit motus successivus, ut dictum est de quantitate.

8 Denique probatur antecedens de vbi. Etenim sursum, & deorsum, quæ sunt differentia loci, & consequenter vbi, & inter quæ versatur motus localis tanquam inter terminos, contraria sunt inter se, ut patet: & præterea habent latitudinem paulatim, & successivè pertransibilem, scilicet spatium, quod est inter illa: ergo in prædicamento vbi datur sufficiens contrarietas, & latitudo, ut possit terminare motum strictè sumptum. Quod autem motus, qui terminantur ad ista prædicamenta, terminentur ad illa per se, patet: quia talia prædicamenta cum habeant extensionem, & latitudinem, petunt fieri cum motu: ergo terminant illum per se, & non ratione alterius.

9 Secundo dicendum est, ad substantiam, & reliqua prædicamenta præter tria supraddicta non dari per se motum. Conclusio est etiam expressa Philosophi, & communis. Probatur 1. de substantia. Nam substantia ex se non habet latitudinem successivè pertransibilem: ergo

non potest per se terminare motum successivum. Ant. prob. Quia licet substantia habeat ex se partes distinctas independenter à quantitate, ut diximus in Logica: tamen tales partes ex se nullam habent extensionem, nec divisibilitatem: ergo substantia ex se consistit in indivisibili, & nullam habet latitudinem; consequenterque non potest per se terminare motum. De relatione probatur eadem conclusio, eadem ratione. Nam relatio ratione sui nullam habet latitudinem, nec extensionis, nec intensiōis, nisi ad summum per accidens ratione fundamenti: ergo non potest per se, & ratione sui terminare motum. De actione, & passione probatur. Quia actio, & passio sunt idem cum motu, ut dictum, est lib. 3. sed ad motum non datur motus, alias procederetur in infinitum: ergo.

10 De alijs tribus prædicamentis, videlicet quando, situs, & habitu non facit mentionem Aristoteles, quia de se est manifestum ea non terminare per se motum. Quando enim non fit per se, sed resultat ex existentia rei, ut coexistit tempori. Similiter situs resultat expositione corporis in loco: unde est quasi terminus per accidens motus ad vbi. Habitus verò resultat ex actione applicativa vestium ad corpus, cuius actionis est terminus se-

cundarius, & per accidens.

§. II.

SOLVUNTUR ARGUMENTA.

II **A** Rg. I. contra primam conclusionē. Quantitas vt docet Philosophus, non habet contrarium: ergo non potest terminare motum. 2. Quantitas etiam dum augetur, fit in instanti: ergo non fit per motum. Ant. prob. Quia augmentatio quantitatis fit per nutritionem: sed nutritio fit in instanti: ergo etiam augmentatio quantitatis. Mai. est certa, quia vivens simul nutritur, & augetur in quantitate. Min. autem prob. Nutritio terminatur ad substantiam, est enim conversio alimenti in substantiam aliti: sed substantia fit in instanti: ergo etiam nutritio. 3. In motu rigoroso debet derelinqui terminus *à quo*, & acquiri terminus *ad quem*: sed in augmentatione, quæ est motus ad quantitatem, non derelinquitur terminus *à quo*: ergo non est motus propriè, & strictè talis, & consequenter ad quantitatem non datur motus propriè talis. Maior patet, & minor probatur. Dum vivens de minori fit maior, minor quantitas, quæ est terminus *à quo*, non destruitur, sed potius permanet: ergo.

12. Quarto arg. ad proban-

dum non dari per se motum ad vbi. In motu propriè dicto debet mobile esse partim in termino *à quo*, & partim in termino *ad quem*: sed hoc non potest verificari in mobili, quod movetur ad vbi: ergo ad vbi non datur motus propriè dictus. Maior est certa, quia si mobile solum esset in termino *à quo*, non moveretur, vt per se patet: & si esset solum in termino *ad quem*, iam non esset in moveri, sed in mutato esse, & consequenter non moveretur: ergo dum movetur, debet esse partim in termino *à quo*, & partim in termino *ad quem*. Min. autem prob. Quia terminus *à quo*, & *ad quem* in motu ad vbi sunt sursum, & deorsum: & cum hæc sint maximè distantia, non videtur quomodo mobile possit esse partim in vno, & partim in alio: ergo.

13. Quinto arg. contra secundam conclusionem. In motu augmentationis simul cum quantitate acquiritur pars substantiæ: sed motus augmentationis est successivus: ergo substantia fit per motum successivum, & consequenter ad illam datur motus propriè dictus. Denique contra eandem conclusionem. Relatio multoties fit cum motu: ergo terminat motum. Ant. prob. Dum Petrus fit albus, per eundem motum alterationis, quo fit albedo in Petro, fit relatio simili-

tudi

tudinis ad Paulum album : ergo.

14 Ad 1. constat ex dictis, quomodo detur sufficiens contrarietas in quantitate ad terminandum per se motum. Philosophus autem negat quantitati contrarietatem rigorosam, qualis est illa, quæ invenitur in prædicamento qualitatis. Solutio secundi dependet ex libris de generatione; nihilominus respondet Prado negando, augmentum quantitatis fieri per nutritionem, quia nutritio iuxta ipsum est motus, seu mutatio distincta ab augmentatione, & fit in instanti; augmentatio verò fit in tempore immediatè sequenti. Undè iuxta hanc solutionem negandum est, quòd quantitas dum augetur, fiat in instanti, & ad probationem neganda est maior. 2. Respondent Complut. Carmel. negando etiam ant. & ad probat. concedunt, quantitatem augeri per nutritionem; negant tamen nutritionem fieri in instanti. Quia sicut in prima productione rei, quod primo intenditur, est substantia: & ideò quantitas, quæ simul cum illa produçitur, per accidens fit in instanti, quia fit ratione substantiæ; ita in augmentatione, quæ est quasi secunda rei productio, quod primo intenditur est quantitas, & ex consequenti, & quasi per accidens nova pars substantiæ: quæ quia fit ratione quantitatis, fit per accidens suc-

cessivè, & in tempore. Quare etiam nutritio per accidens fit in tempore.

15 Ad 3. resp. quòd licet quantitas minor materialiter maneat, deficit tamen in ratione minoris, quia per augmentum fit maior. Et quia prout minor, est terminus à quo augmentationis, ideò formaliter in ratione termini à quo derelinquitur. Ad 4. concessa maiori cum sua probatione resp. quòd medium quodam modo participat de utroque extremo; & quia mobile dum movetur, transit per medium, ideò dicitur partim esse in termino à quo, & partim in termino ad quem. Similiter mobile partim est sursum, & partim deorsum: quia medium si comparetur cum loco sursum, est deorsum; si verò comparetur cum loco deorsum, est sursum. Ad 5. conformiter ad secundam solutionem secundi argumenti, quæ verò similior videtur, dicendum est, quòd pars substantiæ acquisita per augmentationem non terminat per se talem motum, sed per accidens, & ratione quantitatis, quam per se intendit augmentatio. Ad ultimum resp. verum esse, quòd in casu argumenti, & in alijs pluribus relatio fit cum motu, sed non per se ad illam terminato; per se enim terminatur motus ad fundamentum relationis, & posito fundamento resultat

tat relatio, quæ est terminus per
accidens eiusdem motus.

QUÆST. II.

UNDE SUMATUR UNITAS
*specifica, & numerica
motus?*

§. I.

DE UNITATE SPECIFICA
motus.

I EX dictis quæst. ant.
constat, genera, seu
species subalternas
motus esse tantum tres iuxta nu-
merum prædicamentorum, ad
quæ datur per se motus; nunc
autem quærimus, à quo desu-
menda sit distinctio, vel iden-
titas motuum secundum spe-
ciem infimam, seu athomam: an
videlicet desumenda sit à termi-
no *à quo*, vel à termino *ad quem*,
vel ab utroque simul? Dicendum
ergo est, motum specificari so-
lum à termino *ad quem*, & ab
illo sumere suam unitatem, vel
diversitatem specificam: ita ut
motus illi sint eiusdem speciei,
quorum termini *ad quem* fuerint
eiusdem speciei: & econtra mo-
tus, quorum termini *ad quem*
fuerint diversæ speciei, sint spe-
cie distincti.

2 Conclusio est communis,
& expressa in Aristotele, qui
cap. 4. huius lib. docet, omnes

dealbationes esse eiusdem spe-
ciei, quia termini *ad quem* ea-
rum, scilicet albedines sunt eius-
dem speciei: ergo secundum
Philosophum motus sumit uni-
tatem specificam à termino *ad
quem*. Quod verò Philosophus
excludat terminum *à quo* à ra-
tione specificativi motus, patet:
quia in dealbationibus multoties
termini *à quo* sunt specie diver-
si, ut patet in motu de nigro ad
album, & de pallido ad album:
& tamen secundum Philoso-
phum omnes dealbationes sunt
eiusdem speciei: ergo diversi-
tas, vel unitas specifica termini
à quo nihil refert ad unitatem,
vel diversitatem specificam mo-
tuum. Præterea probatur con-
clusio. Quia vnumquodque spe-
cificatur à forma: sed terminus
ad quem est forma extrinseca
motus, sicut obiectum est for-
ma extrinseca respectu poten-
tiarum, & habituum: ergo à
termino ad quem, & non à ter-
mino *à quo* specificatur motus.

3 Advertunt tamen AA. ex
Philosopho, quod in motu loca-
li præter unitatem specificam
termini *ad quem* requiritur uni-
tas medij, per quod fit motus; &
propterea motus circularis, &
rectus differunt specie, etiamsi
tendant ad eundem terminum
ad quem, quia motus circularis
tendit ad terminum per lineam
circularem, & rectus per lineam
rectam, quæ specie differunt.

4 Dices 1. Motus augmentationis, & diminutionis differunt specie; & tamen possunt terminari ad eundem terminum: ergo unitas, & diversitas specifica motuum non sumitur à termino ad quem. Minor patet in casu, quo vnum moveatur à quantitate bipalmarum ad tripalmarum, & aliud moveatur à quantitate quadripalmarum ad tripalmarum. Tunc casus primus motus est augmentationis, & secundus diminutionis, vt per se patet: & tamen habent eundem terminum ad quem, scilicet quantitatem tripalmarum. 2. Nam si lapis moveretur à Cœlo vsque ad aliquam partem aeris, & ignis à terra ascenderet vsque ad eandem partem, tales motus specie differrent, cum vnus esset sursum, & alter deorsum: & tamen terminus *ad quem* in vtroque motu esset idem; termini autem *à quo* essent diversi: ergo à termino *à quo*, & non à termino *ad quem* sumenda est diversitas specifica talium motuum. 3. Motus ab albo in fuscum, & à nigro in fuscum sunt specie diversi, vt docet Aristoteles in hoc lib. sed hæc diversitas non potest sumi à termino *ad quem*, quia est idem in vtroque motu: ergo sumitur à termino *à quo*, qui diversus est.

5 Resp. ad 1. quòd in casu posito licet terminus *ad quem* sit materialiter idem, formaliter

tamen est diversus: quia in primo motu quantitas tripalmarum habet rationem maioris, & in secundo habet rationem minoris. Ad 2. constat ex ipso argumento: nam in illis motibus idem materialiter locus, qui est terminus *ad quem*, diversificatur formaliter secundum differentias formales sursum, & deorsum. Ad 3. resp. quòd colores medij participant saltem virtualiter de vtroque extremo, scilicet de albo, & nigro. Unde fuscum dum acquiritur per recessum ab albo, habet rationem nigri; dum vero acquiritur per recessum à nigro, habet rationem albi: & sic est formaliter diversus in ratione termini motus, quamvis materialiter sit idem color.

§. II.

DE UNITATE NUMERICA,

¶ contrarietate motus.

6 **A**ristoteles in hoc libro cap. 4. docet, tres conditiones requiri ad unitatem numericam motus, nempe unitatem numericam mobilis, temporis, & termini *ad quem*. Unde est communis sententia, unitatem numericam motus ab his tribus de sumi; ita vt motus sit idem numero, dum mobile est idem, idem terminus *ad quem*, & tempus idem; quocumque autem ex his varia-

to, erit alius numero motus. Et de mobili quidem patet conclusio, quia motus est in mobili tamquam in subiecto: vnum autem accidens non potest esse in duobus subiectis: ergo vt motus sit idem numero, debet mobile esse vnum. De tempore autem probatur. Quia si tempus interruptitur, & discontinuatur consequens est, vt etiam discontinuetur motus, & desinat esse, incipiatque alius numero motus. Tandem de termino *ad quem* probatur. Nam motus est fieri termini: vnus autem fieri vnus debet esse terminus.

7 Sed quia motus, & actio idem sunt, & ad vnitatem numericam actionis requiritur vnitas numerica agentis: etiam requiritur vnitas numerica moventis ad vnitatem numericam motus. Philosophus verò non fecit mentionem huius conditionis, quia illam non exigit motus sub formalitate motus, sed sub formalitate actionis. Circa contrarietatem motus dicendum est, illam de sumi à termino *ad quem*, quia contrarietas sequitur ad prædicata specifica, & non ad individualia: vnde debet sumi ab eodem, à quo sumitur diuersitas specifica motus.

8 Obijcitur tamen primo contra primam partem nostræ resolutionis, quod si canis præcipitaretur è turri, & in medio

itineris moreretur, motus ille esset vnus numero, cum nulla quiete interromperetur: & tamen mobile non esset idem in toto motu, quia vsque ad medium motus mobile esset vivens, & deinceps cadaver: ergo non requiritur vnitas mobilis ad vnitatem numericam motus. Idem est de virga, cuius vna medietas est viridis, & alia sicca: quæ si moveatur, vnico motu movebitur vtraque medietas eius; & cum subiectum motus sit duplex propter duplicem formam substantialem, quæ est in vtraque medietate, iam erit vnus numero motus sine vnitatem numericam subiecti. 2. Quia dum pila proijcitur contra parietem, & per repercussionem eiusdem parietis retrocedit, motus versus parietem, & motus retrocessionis idem numero motus est, cum ad sensum pateat, pilam non quiescere, & consequenter motum non interrupti: & tamen terminus *ad quem* non est idem in toto motu, vt patet: ergo vnitas termini *ad quem* non requiritur ad vnitatem numericam motus.

9 Ad 1. communis solutio est, quod in vtroque casu scilicet canis, & virgæ, licet appareat vnus numero motus, vera tamen est duplex propter rationem argumenti, quia videlicet mobile est duplex, & specie diuersum. Sicut in virga licet

pars

pars viridis, & sicca videantur
continuari, revera tamen sunt
discontinuata, quia quæ disfe-
runt specie continuari non pos-
sunt. Ad 2. resp. quod in casu

posito movetur pila duobus mo-
tibus, inter quos datur aliqua
quies licet per brevissimum
tempus, & ideo non fa-
cile discerni potest.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

LIBER SEXTUS

PHYSICORUM.

DE CONTINUO.

QUÆSTIO PRIMA.

UTRUM CONTINUUM COMPONATUR EX
solis indivisibilibus: an ex partibus semper
divisibilibus?

§. I.

EXPLICATUR, ET PROBATUR
sententia Aristotelica.

QUM motus sit
quid conti-
num, conse-
quenter Ari-
stoteles profe-
quens doctrinam de motu, ut
eius partes explicet, in præsen-
ti libro ingerit quæstionem de
compositione continui. Hæc est
autem celebris illa, pariterque
difficilis controversia inter eum-
dem Aristotelem, & Zenonem
acriter ventilata; dum hic asse-
ruit, continuum ex solis indivi-
sibilibus constare, ille verò ex
partibus semper divisibilibus
componi docuit. Pro utriusque
opinionis intelligentia notan-
dum est primo, dubium aequè
procedere de omni continuo, si-
vè permanēti, ut est baculus v.g.
sivè successivo, ut est motus, &

tem.

tempus. 2. Notandum est, quòd in vtraque sententia continuum habet aliqua indivisibilia. Quod quidem in sententia Zenonis manifestum est, cum ille dicat, continuum solum ex indivisibilibus componi; Aristoteles verò, etsi dicat, componi continuum ex partibus semper divisibilibus, asserit tamen, has partes copulari medijs indivisibilibus: quæ in linea sunt puncta, in superficie lineæ, & in corpore superficies.

2 Ratio autem huius positionis in sententia Aristotelis, prout communius intelligitur, & explicatur, est, quia continuum est quoddam totum, & consequenter vnum unitate compositionis: unitas vero compositionis stare non potest siue vnione partium. Unde partes continui debent inter se esse unitæ; & cum ad invicem non se habeant vtractus, & potentia, debent vniri per aliquod ab ipsis distinctum. Hoc autem, quod vnit partes continui non potest esse divisibile: quia cum omne divisibile habeat partes, partes vnionis etiam vnirentur per aliam vnionem divisibilem, & partes huius per aliam, & sic in infinitum. Sistendum ergo est in aliquo indivisibili, quod sit vnio partium continui.

3 Tertio est notandum, quod in sententia Aristotelis præter indivisibilia, continuati-

va, seu copulativa, quæ vt diximus, ponenda sunt in continuo iuxta magis receptum modum defendendi eandem sententiam, dantur alia, quæ vocantur terminativa: & sunt ea, quibus ex vtraque parte terminatur, & finitur continuum. V. g. in linea præter puncta intermedia continuativa partium lineæ dantur duo alia puncta extrema, inter quæ clauditur tota linea. Huius autem ratio est, quia cum omne continuum sit finitum, debet habere duos terminos, intra quos claudatur; isti autem termini non possunt esse partes divisibiles, quia terminus est ultimum rei: si autem aliqua pars continui esset terminus illius, deberet esse pars ultima eiusdem continui. At in sententia Aristotelis non datur in continuo pars aliqua, quæ sit ultima, vel prima: quia cum omnis pars componatur ex alijs partibus, aliàs esset indivisibilis, quod in sententia Aristotelis dici non potest, nulla potest assignari pars etiam minima, ultraquam non sit alia minor; & consequenter non potest assignari aliqua, quæ sit ultima. Ergo terminus, seu ultimum continui debet esse aliquid indivisibile.

4 Quarto notandum est etiam pro sententia Aristotelis, quòd partes continui aliæ sunt æquales, quæ etiam dicuntur aliquotæ, quia aliquoties repetitæ

tita exhaustiunt, & mensurant totum continuum. Aliæ sunt partes proportionales, quæ etiam dicuntur communicantes, quia includuntur in partibus aliquotis, & quodam modo cum ipsis communicant. Partes igitur æquales, seu aliquotæ sunt illæ, quæ habent determinatam quantitatem, & sunt æquales vni parti certæ, & determinatæ magnitudinis: vt in vna quatuor palmi sunt partes aliquotæ, quia determinatam quantitatem habent, & omnes sunt æquales vni certæ, scilicet palmo: qui si aliquoties, quater videlicet repetatur, exhaustit, & mensurat totam vnam.

5 Partes proportionales, seu communicantes sunt illæ, quæ nec inter se equalitatem habent, nec sunt æquales vni certæ, & determinatæ, sed semper sunt proportionaliter minores, & minores quacumque parte determinatæ quantitatis: & propterea vocantur proportionales, quia quoad minoritatem servant inter se eandem proportionem, quam vna pars certa, & aliquota habet respectu totius, cuius est pars. V. g. si divides palmum in duos semipalmos, & rursus semipalmum in duas medietates, & vnam ex his medietatibus in alias duas, & sic de cæteris: tales medietates medietatum sunt partes proportionales palmi, & includuntur in aliquotis; patet

enim, quod medietas semipalmi includitur in semipalmo; qui est pars aliquota palmi: & rursus medietas huius medietatis includitur in medietate, cuius est medietas, scilicet in medietate semipalmi, quæ est pars aliquota, & quarta palmi. Rursus sicut semipalmus habet proportionem duplo minoris ad palmum, quia palmus bis continet semipalmum: ita dimidium semipalmi habet eandem proportionem ad semipalmum propter eandem rationem: & dimidium huius dimidij habet eandem proportionem cum ea parte, cuius est dimidium, & sic de alijs.

6 His prænotatis, quamvis vtraque sententia Aristotelis videlicet, & Zenonis fere insolubilia pro se habeat argumenta, præferenda tamen est sententia Aristotelis, vtpotè sententiam Zenonis, & rationum pondere, & auctoritate superans: dicendumque, continuum non ex indivisibilibus, sed ex partibus semper in infinitum divisibilibus componi. Ita sentit cum Aristotele maior, & melior pars Philosophorum. Nota tamen, quod hæc Aristotelis, & communis sententia non dependet ab eo quod indivisibilia, præsertim puncta, dentur in continuo eo modo quo supra insinuatum est poni in eo iuxta communio rem modum explicandi eandem sententiam; hoc enim non est adeo

certum, nec satis constat esse de mente Aristotelis: immo Div. Thomas videtur non admittere in linea puncta continuativa actu in ea existentia, sed solum in potentia. De quo fortassè infra aliquid dicemus.

7 Ex quo colliges, parum efficacia habere ad probandam nostram sententiam eam rationem, quæ desumitur ex impossibilitate vnionis indivisibilium ad componendum continuum. Ratio autem sic se habet. Indivisibilia vt componant continuum, debent inter se vniri, aliàs continuum esset totum solum per aggregationem plurium: sed vniri non possunt: ergò. Min. prob. Quia non possunt vniri se ipsis, cum ad invicem non se habeant vt actus, & potentia: nec possunt vniri per aliud, quia vel illud aliud esset pars divisibilis: Et hoc dici non potest, aliàs continuum componeretur ex partibus semper divisibilibus; quod est incidere in nostram sententiam: vel esset aliud indivisibile, & hoc etiam non: quia cum hoc indivisibile esset eiusdem rationis cum alijs, nulla esset ratio cur illud potius esset ynio, & nexus extremorum, quàm extremum vnbile. Restat ergò, quòd continuum non componatur ex solis indivisibilibus. Huic, inquam, rationi facilè responderbunt adversarij, si semel admittatur, non dari actu in li-

nea puncta continuativa; sicut enim partes lineæ vniri possunt se ipsis absque punctis medijs: ita in sententia contraria puncta, seu indivisibilia vniri poterunt absque aliquo medio.

8 Quare ea relicta, prima ratio, eaque Aristotelis pro nostra sententia est. Indivisibile additum indivisibili non potest facere aliquid extensum: ergò non potest componere continuum, quod essentialitè extensum est. Ant. prob. Indivisibile cum non habeat partes, non potest vniri alteri, nisi tangendo illud secundum se totum: hoc autem ipso non faciet extensum, quia extensio fit ex eo, quòd vna pars sit extra aliam: ea verò, quæ se tangunt secundum se tota, vnum non est extra aliud, sed potius sunt quasi inter se penetrata: ergò sola indivisibilia non possunt facere aliquid extensum.

9 Hanc rationem instant adversarij in vnitatibus componentibus numerum, quæ cum sint indivisibiles, faciunt extensum in genere quantitatis discretæ. Sed quidquid sit de instantia, & omiſsa disparitate, quæ ab alijs assignatur, mihi videtur posse mathematicè demonstrari illud principium, scilicet quòd indivisibile additum indivisibili non facit extensum in genere quantitatis continuæ. Quod vt faciam, suppono circulum perfectum, seu lineam circularem per:

perfectam esse illam; cuius nulla pars est recta, sed omnes partes eius sunt curvæ, & arcuatæ. Quo supposito tanquam evidenti, sic argumentor. Si indivisibile additum indivisibili facit extensum, duo puncta unita facient aliquam extensionem, & lineam: sed hoc esse non potest: ergo indivisibile additum indivisibili non potest facere extensum in genere quantitatis continuæ. Maior est certa, quia non est maior ratio de duobus punctis, quam de tribus, nec de tribus quam de quatuor; unde si aliqua puncta faciunt aliquam extensionem, illam facient duo sola.

10 Minor autem probatur. Si duo puncta faciunt aliquam extensionem, sumo vnam partem circuli constantem duobus punctis: certe talis pars cum sit extensa, habebit aliquam longitudinem, & consequenter erit linea: sed talis linea esset linea recta: ergo circulus constaret aliqua parte, quæ esset linea recta. Min. prob. ex definitione lineæ rectæ, quæ est *Ab eodem puncto ad idem punctum brevissima linea*: sed illa linea quæ esset pars circuli, esset brevissima ab eodem puncto in idem punctum: ergo esset linea recta. Min. prob. Nam ab vno puncto illius lineæ ad aliud punctum eiusdem lineæ nulla brevior linea potest dari, quam ip-

sa constans duobus punctis, quæ iuxta adversarios est pars circuli; aliàs posset dari linea constans minus quam duobus punctis, & consequenter vnum solum punctum faceret lineam, quod est impossibile etiam iuxta adversarios: ergo talis linea, quæ esset pars circuli, esset linea recta, quod est impossibile. Urgetur à contrario. Demus, talem partem circuli constantem duobus punctis non esse lineam rectam, sed curvam, & arcuatam: tunc casus à puncto talis lineæ ad aliud eiusdem posset duci linea recta, quia ab vno extremo arcus ad aliud potest duci linea recta, ut patet in arcu, & chorda. In quo casu linea recta ducta ab vno puncto extremo arcus ad aliud extremum brevior est, quam ipse arcus: aliàs si non esset brevior non esset recta, quia non esset brevissima, quæ posset dari inter eadem duo puncta: siquidem linea, quæ esset pars arcus etiam continetur inter eademmet duo puncta, & tamen ut ponitur esset tam brevis, ac linea recta. Nunc sic: sed talis linea ducta à puncto extremo arcus ad aliud punctum non posset esse brevior linea arcus: ergo esset brevior, & non esset brevior. Min. prob. Quia talis linea recta non posset constare minus quam duobus punctis, aliàs vnum punctum posset fa-

cere lineam, quod est impossibile: sed etiam linea arcuata, seu arcus, qui esset pars circuli, constaret duobus punctis, ut supponimus: ergo æqualis esset lineæ rectæ, & consequenter hæc non esset brevior arcu, qui esset pars circuli.

11 Huic rationi non video quid responderi possit, nisi forte aliquis dicat, quod quamvis plura puncta unita possint facere extensionem, non tamen possunt illam facere duo sola; sed requiritur, quod sint tria vel quatuor, &c. Sed contra: quia de quocumque numero punctorum, qui ponatur necessarius ad faciendam extensionem reddit idem argumentum. Sit enim numerus necessarius ad extensionem numerus trium punctorum: tunc sumo partem circuli constantem tribus punctis, quæ iam faceret lineam, & extensionem; & ecce idem argumentum. Talis linea esset linea recta: ergo aliqua pars circuli esset recta. Ant. prob. Quia talis linea esset brevissima, quæ posset dari ab vno puncto illius partis arcus ad aliud punctum eiusdem partis; siquidem si alia brevior posset dari inter illa duo puncta, deberet constare duobus tantum punctis, quæ per se non faciunt lineam, nec extensionem: ergo illud, quod esset brevius linea arcuata, quæ esset pars circuli, non esset linea, & consequenter illa pars circuli es-

set linea brevissima omnium, quæ duci possunt inter duo illa puncta talis partis arcus: ergo esset linea recta. Eodem modo formari potest idem argumentum à contrario, ut consideranti constabit: pariterque idem argumentum urget, si ponantur quatuor puncta, vel quinque necessaria ad faciendam extensionem, & de quocumque alio numero.

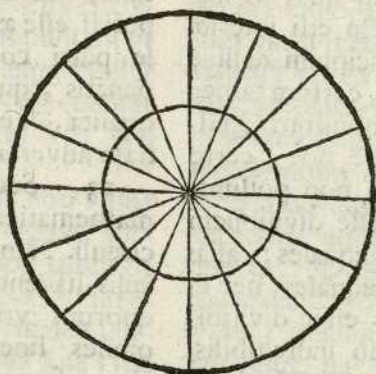
12 Secunda ratio pro nostra sententia sumitur ex alijs demonstrationibus mathematicis, quarum prima est: quod omnis linea est divisibilis in duas partes æquales, ut demonstratum creditur ab Euclide: sed hoc falsificaretur, si continuum constaret ex solis indivisibilibus: ergo falsa est sententia Zenonis. Min. prob. Nam posita linea trium, vel quinque punctorum, illa non esset divisibilis in duas medietates, seu duas partes æquales; siquidem ut sic divideretur, deberet utraque pars habere punctum, & dimidium, si linea esset trium punctorum: vel duo, & dimidium, si esset quinque punctorum: sed hoc repugnat, quia punctum cum sit indivisibile, non habet dimidium: ergo linea trium, vel quinque punctorum non esset divisibilis in duas partes æquales, seu in duas medietates. Huic rationi, inquit P. Arriaga, facile responderi posse negando, esse de-

monstratum ab Euclide, vel posse demonstrari omnem lineam esse divisibilem in duas medietates. Mini quidem etsi interim non occurrat principium ad illud demonstrandum, certum tamen videtur, posse demonstrari. Quidquid tamen sit de hoc, certe adversarij negare non possunt, omnem lineam esse divisibilem in duas partes inæquales: alias si nec in partes æquales, nec in partes inæquales esset divisibilis, esset omnino indivisibilis, & consequenter non esset linea sed punctum: sed linea trium punctorum non esset divisibilis in duas partes inæquales: ergo non esset linea. Min. prob. Partes illius lineæ diviſæ essent ex vna parte duo puncta, & ex alia vnum: sed vnum punctum non est inæquale parti constanti duobus punctis: ergo. Min. prob. Equale, & inæquale sunt proprietates quantitatis, & consequenter solum possunt conve-

nire quanto, & extenso: sed vnum punctum non est quantum, nec extensum: ergo non potest esse æquale, nec inæquale parti constanti ex duobus punctis, quæ necessario esset quanta, & extensa iuxta sententiam adversariorum.

13 Secunda demonstratio mathematica sumitur ex natura circuli. Nam positis duobus circulis habentibus idem centrum, quorum vnus sit intra alium, omnes lineæ quæ ducuntur à circumferentia circuli exterioris, & maioris ad centrum (centrum circuli est punctum medium eiusdem, in quo omnes lineæ concurrunt; circumferentia autem est tota longitudo circularis, qua circulus ex omni parte æqualiter respicit medium seu centrum. Hac, & alia pro Tironibus necessarium est advertere.) Transeunt per puncta circuli minoris, & interioris, ut patet in hac figura:

In qua præter lineas, quæ apparent possunt duci aliæ intermediæ, & inter has aliæ: quæ omnes eadem ratione transibunt per circulum minorem vsque ad centrum. Quo supposito, sequitur ex contraria sententia, quòd circulus interior sit æqualis circulo exteriori, quod est impossibile, & evidentè falsum: cum evidentè circulus exterior sit maior interiori. Sequela probatur. Nam circulus interior tot haberet puncta, quot exterior; siquidem circulus exterior tot habet puncta, quot lineæ transeunt per illum: ergò si omnes lineæ ductæ à circumferètia circuli exterioris debent transire per puncta circuli interioris, tot puncta debet hic habere, quot lineæ duci possunt (loquimur

semper de lineis rectis) à circulo exteriori vsque ad centrum. Sed circulus exterior tot tantum habet puncta, quot lineæ duci possunt ab ipsius circumferètia, quia ab vnoquoque puncto illius duci possunt lineæ vsque ad centrum: ergò circulus interior tot puncta haberet, quot exterior, & consequenter esset æqualis ei.

14 Hanc rationem præcitat P. Arriaga non credit esse demonstrativam: vnde nititur eam solvere, & retorquere in sententiam Aristotelis; quamvis hoc non omninò assertivè faciat. Indicat enim probabiliorrem esse sententiam Aristotelis: sed tamen demonstrari ex hac, & alijs rationibus mathematicis, non putat. Dicit ergò primò re-

tor-

torquendo, quòd idem inconveniens sequitur in sententia Aristotelis. Nam si omnes lineæ ductæ à circulo exteriori ad centrum debent transire per circum interiore distictæ, & impermixtæ vsque ad centrum, sequitur, quòd circulus interior tot habeat partes, quot exterior; quando quidem in sententia Aristotelis inter punctum, & punctum semper mediat aliqua pars divisibilis: ergò unicuique puncto circuli interioris, per quod transit linea ducta à circulo exteriori correspondet aliqua pars. Sed circulus exterior non habet plures partes, quam ex, quæ mediant inter lineam, & lineam: ergò si tot habet circulus interior, habebit tot partes, quot exterior, & consequenter erit æqualis ei, quòd est impossibile. Alia etiam addit, de quibus infra in solutione argumentorum.

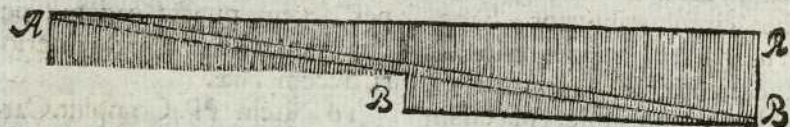
15 Deinde solvendo argumentum negat, tot lineas impermixtas, & distictas, quot ducuntur à circulo exteriori, posse transire per circum interiore; sed necessario aliquas duas, vel plures earum debere concurrere, & coincidere in vno, & eodem puncto circuli interioris. Pro quo dicit posse supponi, punctum centri non posse tangi nisi vel à sex, vel à quatuor punctis, v. g. ab Orien-

te, Occidente, Meridie, Septentrione, & parte superiori, & inferiori. Unde quatuor tantum, vel sex lineæ distictæ duci poterunt à circulo ad centrum. Quòd si aliquis aliam lineam præter has velit ducere, necessario illa coincidet cum aliqua ex primis quatuor non solum in puncto centri, sed etiam in aliquo puncto ante centrum. Ex quo sequitur, quòd si circulus interior habeat viginti puncta, & exterior triginta v. g. solum viginti lineæ poterunt transire distictæ, & impermixtæ per circum interiore: reliquæ autem decem, quæ duci possunt à circulo exteriori debent transire vsque ad centrum per decem puncta eadem, per quæ transeunt in circulo interiori decem alia.

16 Item PP. Complut. Carmel. non acquiescunt prædictæ demonstrationi, immò eam reputant falsam dicentes, non posse transire per circum minorem tot lineas, quot duci possunt à circumferetia circuli maioris; sed necessario aliquas earum terminari, antequam accedant ad circum minorem. Hoc autem dicunt, quia nolunt concedere tot puncta, & partes proportionales habere circum minorem, quot habet circulus maior: quia aliàs, vt putant, circulus minor esset æqualis maio-

ri. Videntur autem sibi demonstrare, quod circulus maior habet plura puncta, & partes, quam minor: quia si circulus maior & minor extendantur in lineam rectam, dissoluta figura circulari, & linea circuli minoris ponatur sub linea circuli maioris aliquantulum distans: apparebit, lineam circuli maioris esse v. g. duplo longiorem linea minoris. Si ergo ab omnibus, & singulis punctis lineæ minoris circuli ducantur lineæ rectæ ad lineam circuli maioris: omnes tales lineæ ductæ à linea circuli minoris ad lineam circuli maioris solum pertingent usque ad

medietatem lineæ circuli maioris; consequenterque restabit alia medietas, ad quam non poterunt duci lineæ ex linea circuli minoris. Et cum in tali medietate dentur infinita puncta, & partes, restat quod plura puncta, & partes habeat linea circuli maioris, quam linea circuli minoris. Totum constat in hac figura, in qua linea A. sit linea circuli maioris, & linea B. sit linea circuli minoris. Nota quod lineæ longiores transversim posite additæ sunt à nobis ad indicandum id, quod postea dicemus solvendo hoc argumentum.

17 Cæterum utraque hæc solutio solum ad veritatem obscurandam utilis esse videtur. Omissa autem pro nunc motivo, quod hos AA. impulit ad negandam supradictam demonstrationem, de quo in solutione argumentorum: in primis id, quod dicit P. Arriaga videri certum, scilicet punctum centri non posse tangi nisi à quatuor, vel sex lineis distinctis, omnino falsum est; quod sic probo. Nam illæ

quatuor lineæ (omittō alias duas, quas dicit posse sumi à parte superiori, & inferiori: quia in centro circuli propriè non consideratur inferius vel superius, sed ad summum hoc potest habere locum in centro sphaeræ) ut sint distinctæ, debent non concurrere nisi solum in puncto centri, ita ut ex nulla parte sui uniantur, vel coincident ante punctum centri. Hoc conceditur à prædicto A. & per se evidens est: quia

quia lineæ terminatæ in eodem puncto centri vt primo incipiunt recedere à centro, incipiunt distare ab invicem: & quo plus distant, & elongantur à centro, eo plus distant inter se.

18 Ex quo sic: ergò sumptis duabus lineis, puncta earum, quæ sunt immediata puncto centri, sunt inter se distantia: ergò per illam distantiam potest ad minus transire alia linea habens aliquod punctum proprium, quod sit immediatum puncto centri, & per quod tangat idem centrum, quin coincidat cum aliquo puncto alterius lineæ, quod sit ante punctum centri. Et cum lineæ, quas hic A. concedit posse rangere immediate, & distincte punctum centri, sint quatuor: erunt etiam inter eas quatuor spatia, per quæ possint transire aliæ quatuor lineæ habentes puncta propria immediata centro: ergò ad minus octo lineæ distinctæ possunt contingere punctum centri, absque eo quod aliqua earum coincidat, & concurrat cum alia in aliquo puncto ante centrum. Hoc autem stabilito, eodem argumento probatur, quod non solum octo, sed etiam plures lineæ, & omnes quotquot duci possunt à circumferentia ad centrum debent esse distinctæ, & non concurrentes in aliquo puncto ante centrum. Quia semel quod omnes habeant punctum proprium

immediatum puncto centri: tale punctum in vnaquaque illarum debet esse distans à puncto alterius etiam immediato eidem centro; & consequenter erit via, vt inter quaslibet duas lineas mediet alia, & alia vsque ad omnes, quæ duci possunt à circumferentia ad centrum.

19 Si dicas, quod quatuor puncta immediata centro illarum quatuor linearum, quæ ponuntur distinctæ, vniuntur inter se versus longitudinem circularem, & sic faciunt lineam circularem, seu circulum quatuor punctorum; proptereaquæ quæcumque alia linea ducatur distincta ab his quatuor, non habet quæ possit transire ad centrum, nisi per aliquod punctum illius circuli parvi, & consequenter per aliquod punctum alicuius ex quatuor lineis. Hæc est, ni fallor, imaginatio prædicti A. vt ipse se explicat ita apprehendens puncta immediata centro quatuor linearum, quasi si circumdant centrum, & intercludant aditum, ne aliqua alia transire possit ad centrum nisi per aliquod punctum earum. Verum talis imaginatio continet implicationem, & præterea magis ostendit veritatem demonstrationis factæ. Nam cum certum sit, quod omnes lineæ, quæ ducuntur à circumferentia ad centrum, non concurrunt, nec coincidunt nisi in ipso centro, ita vt

ex quacumque parte sui, quæ sit ante centrum, distent inter se: inde probamus nos, quod dato circulo habente intra se alium minorem, hic deberet habere tot puncta, quot maior; quia omnes lineæ ductæ à circumferentia maioris debet unaquæque transire per distinctum punctum circuli minoris: aliàs antequam accederent ad centrum, iungerentur, & essent indistantes. Ex quo potius concluditur, implicatorium esse illum circulum quatuor punctorum, & vniuersaliter omnem circulum constantem ex solis punctis: quã quod talis circulus fingendus sit, ne lineæ possint transire vsque ad centrum distinctæ, & impermixtæ.

20 Præterea. Si tota ratio quare plures lineæ, quam quatuor non possunt transire ad centrum distinctæ, & impermixtæ, sunt illa quatuor puncta quatuor linearum circumdantia centrum, in quorum aliquo necessario debent coincidere aliæ lineæ præter quatuor: ergo cum circulus minor, seu interior ponatur, vel possit poni distans à centro sursum versus plusquam quatuor, vel quinque punctis, nulla erit ratio cur lineæ descendentes à circumferentia circuli maioris vsque ad circumferentiam circuli minoris debeant in aliquo puncto circumferentiæ eiusdem circuli minoris coincidere: cum

in tali circumferentia nullum sit obstaculum, vt transire possint distinctæ saltem vsque ad vnum vel duo puncta infra eandem circumferentiam circuli minoris. Paret hoc, quia quatuor puncta immediata centro, quæ impediunt, ne lineæ transeant ad centrum distinctæ, distant à circumferentia circuli minoris per quatuor vel quinque puncta, vt supponimus: ergo nihil obstat quominus quæcumque lineæ descendentes à circumferentia circuli maioris seruent aliquam distantiam inter se, non solum dum accedunt ad circumferentiam circuli minoris, verum etiam per vnum, vel duo puncta infra eam: etiamsi dum magis descendunt vsque ad aliud, vel duo alia puncta debeant coincidere in eodem puncto iuxta placitum prædicti A. Hoc autem dato, manet in sua vi demonstratio supra facta, vt cuique facile constabit.

21 Præterea implicationem continet prædicta positio in eo, quod dicit de circulo parvo quatuor punctorum. Nam eo dato sequitur, quod inter circumferentiam illius circuli, & centrum eiusdem nulla esset distantia: sed impossibilis est circulus, inter cuius circumferentiam, & centrum non sit aliqua distantia: ergo circulus ille quatuor punctorum est impossibilis. Maior patet, quia tota circumferentia il-

lius

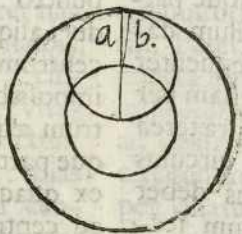

lius circuli constaret tantum quatuor punctis, quorum quodlibet esset immediatum puncto centri, ut supponimus: ergo inter centrum, & quamcumque partem circumferentiæ nullum daretur medium, & consequenter nulla distantia. Minor etiam per se videtur evidens, & præterea probatur. Nam omnis circulus quantumcumque parvus debet habere suum diametrum secans illum per medium in duos arcus æquales: sed hoc non potest habere locum in circulo, à cuius circumferentiæ ad centrum nulla est distantia: ergo. Minor patet, quia diviso illo circulo per medium, linea diametralis secans illum deberet habere tria puncta versus longitudinem rectam, quorum duo essent duo puncta circumferentiæ ex diametro opposita, & aliud esset punctum centri; vadè ex utraque parte diametri solum restaret vnum punctum, ex quo nec solo, nec simul cum alijs duobus extremis punctis lineæ diametralis posset resultare arcus; vel si resultaret, non esset maior linea diametrali, quod est implicatorium.

22 Ulterius impugnatur prædicta positio in eo, quod dicit, quòd lineæ ductæ à circumferentiâ circuli maioris debent transire ad centrum concurrente in aliquo puncto circuli minoris.

Nam ex hoc sequitur, quòd non omnes lineæ rectæ ductæ à circumferentiâ ad centrū sint æquales: vel quòd non à quocumque puncto circumferentiæ potest duci aliqua linea recta vsque ad centrum; quorum vtrumque est impossibile. Ratio est, quia centrum æqualitèr distat à quacumque parte circumferentiæ; vnde ex quacumque parte tendatur ad centrum per viam rectam, æqualis est via: consequenterque omnes lineæ rectæ viæ tendentes ad centrum, erunt æquales. Aliud autem manifestum est, quia à quocumque puncto ad aliud quodcumque potest dari linea brevissima, quæ est linea recta. Quòd autem vnum horum sequatur, sic probo. Nam vna linea ex illis, quæ concurrunt in eodem puncto circuli minoris non esset æqualis alteri: ergo vna ex illis non posset esse recta, & consequenter ab eo puncto, à quo illa ducitur, non posset dari linea recta vsque ad centrum: vel si posset dari linea recta ab illo puncto vsque ad centrum, posset dari duæ lineæ rectæ inæquales à circumferentiâ vsque ad centrum. Ant. probatur formando præter circumulum maiorem, & minorem alium, cuius centrum sit punctum circuli minoris, in quo concurrunt duæ lineæ ductæ à circumferentiâ circuli maioris, & cuius circumfe-

rentia tangat circulum maiorem in eo puncto tantum, à quo ducitur vna ex duabus lineis concurrentibus; vt in hac figura.

23. Igitur ex his duabus lineis concurrentibus in puncto circuli interioris habentis idem centrum cum circulo maiori, linea B. maior est, quam linea A. Ratio est, quia vtraque linea à parte inferiori post punctum circuli minoris, in quo concurrunt, eandem longitudinem habet vsque ad centrum; ceterum à parte superiori, scilicet à puncto in quo concurrunt vsque ad circumferentiam circuli maioris, excedit linea B. lineam A. ad minus in vno puncto; etenim à puncto, in quo concurrunt, quod est centrum circuli tangētis circulum maiorem, vsque ad circumferentiam eiusdem circuli tangētis maiorem sunt etiam æquales, cum vtraque sit linea recta descendens à circumferentia circuli tangētis vsque ad centrum eiusdem: ceterum linea A. præter longitudinem, quam habet

à centro circuli tangētis vsque ad circumferentiam eiusdem, solum habet vnum punctum, siquidem supponimus circulum tangētem tangere circulum maiorem in eodem puncto, à quo incipit linea A. vt patet in figura: vnde inter punctum vbi se tangunt circulus tangens, & circulus maior, nihil mediat. At verò linea B. præter longitudinem, quam habet à centro circuli tangētis vsque ad circumferentiam eiusdem, quæ longitudo eadem est cum longitudine lineæ A. vt dictum manet, habet insuper ad minus duo puncta. Cuius ratio est, quia inter punctum circumferentiæ circuli maioris, à quo incipit linea B. & punctum circumferentiæ circuli tangētis, per quod transit eadem linea B. aliquid mediat: siquidem in his punctis non se tangunt circulus maior, & cir-

culus tangens, vt supponimus: sed illud, quod mediat ad minus est vnum punctum eiusdem lineæ B. ergo ad minus excedit lineam A. in longitudine per vnum punctum. Ergo tales lineæ non essent æquales, & consequenter vna earum non esset recta.

24. Nunc autem contra ea, quæ dicunt PP. Complut. in primis obstat, quod in sententia Aristotelis prout ab ipsis defenditur admittentibus in continuo infinita puncta, & infinitas lineas, inter punctum, & punctum semper mediat aliqua linea, & inter lineam, & lineam aliqua superficies: ergo etiam dato, quod ab omnibus, & singulis punctis lineæ minoris circuli ducantur lineæ rectæ vsque ad lineam maioris circuli, adhuc inter quæcumque duo puncta mediat aliqua pars lineæ minoris circuli. Et cum talis pars etiam habeat infinita puncta, & sic de alijs partibus, iam erunt alia plura puncta, à quibus duci possent lineæ rectæ ad aliam medietatem lineæ circuli maioris, siquidem prima medietas expleta, & satisfacta manet per lineas, quæ ducuntur in figura apposita numer. 16. (Vide illam) quandoquidem talis medietas æqualis est lineæ circuli minoris. Deinde falsum est, quod non possint duci lineæ rectæ à punctis lineæ circuli minoris ad aliam medietatē circuli maioris, non solum ab

his punctis, quæ expressantur in figura, sed etiam ab alijs, quæ necessario mediant inter ea, vt dictum est; & licet verum sit, quod tales lineæ non descendunt perpendiculariter ad alteram medietatem circuli maioris, sunt tamen rectæ, vt patet in duabus transversim additis in figura: & vterius, quia à quocumque puncto ad aliud quodcumque duci potest linea recta; quod vnusquisque experiri potest vtendo circino. Quare si admittantur infinita puncta, & lineæ, actu existentia in continuo: simpliciter fatendum est, tot puncta, & lineas habere continuum minus, quot habet maius, quia vltra infinitum non potest dari plus secundum multitudinem.

25. Nec obstat si dicas cum prædictis PP. quod non solum possunt dari plusquam infinita puncta, sed etiam plus quam infinites infinita; quia infinites infinitum potest multiplicari bis, vel pluries. Non in quā, obstat, quia ad has angustias cogit sententia admittens infinitum in actu; ceterum admitti non debent pro defendenda sententia Aristotelis. Et quidem quod non sint possibilia plura vltra infinitum in multitudine, probatur. Quia dum dicis infinites infinita, vel multiplicas infinitam multitudinē per aliud infinitum, ita vt ex additione

huius infiniti fiat maior multitudo illa, quæ multiplicatur: vel non ita ut fiat maior multitudo? Si non fit maior multitudo per hanc multiplicationem: ergo adhuc ea data, non sequitur, quod illa, quæ multiplicatur infinitè, v. g. puncta, sint plura, quam infinita, sed ad summum quod sit duplex, vel triplex infinitum punctum: vel si mavis, erunt infinitæ multitudines infinitorum. Ex quo solum sequitur, quod possint dari plures multitudines infinitæ, quam vna vel duæ, vel plures in quocumque numero: non autem, quod possit dari aliquid maius secundum multitudinem, quam multitudo infinita. Si autem multiplicatio ita intelligatur, quod per eam multitudo infinita fiat maior, quam sine ea esset: ergo multitudo infinita non erit infinita, quod est implicatorium. Probo consequens. Illud, quod per additionem potest crescere, & fieri maius, non est infinitum: quia infinitum est illud, quod nullum habet terminum in ea ratione, in qua est infinitum; id autem, quod per additionem potest fieri maius, vel plus secundum multitudinem, per id, quod secundum se habet seclusa illa additione, terminatum est, ne attingat ad illam multitudinem, ad quam facta additione potest pervenire: ergo secundum se illa multi-

tudo terminata est, & habet terminum, ultra quem in actu non se extendit, cum tamen per additionem possit talem terminum excedere: ergo multitudo, quæ supponitur infinita, non est infinita. Confirmatur, & explicatur exemplo. Nam si multitudo infinita hominum v. g. fieret maior per additionem unius hominis, rectè argueretur, talem multitudinem non esse infinitam: ergo pariter in nostro casu.

26 Ulterius improbatur doctrina horum PP. Nam adhuc dato, quod possent dari plura secundum multitudinem, quam infinita, non habetur id, quod intendunt scilicet, quod plures lineas, & puncta habeat continuum maius, quam continuum minus. Ratio est, quia in eorum sententia quodlibet continuum non solum habet infinita puncta, sed etiam infinites infinita, nec solum semel infinites infinita, sed etiam bis, & ter, & toties infinites infinita, quoties habet aliud continuum maius: ergo dato eo, quod intendunt, adhuc habebit tot puncta continuum minus, quot habet maius. Ant. prob. Quia ideo continuum minus habet non solum infinita puncta, sed etiam infinites infinita, quia habet infinites infinitas partes proportionales, & unicuique parti correspondet punctum cō-

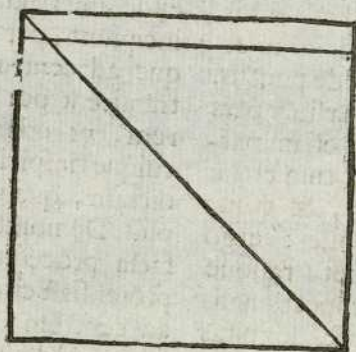
tinuativum : sed partes proportionales non solum sunt semel infinities infinitæ, sed etiam bis, & ter, & usque in infinitum: ergo eadem ratio erit de punctis. Min. prob. Quia qualibet pars proportionalis habet etiam partes infinities infinitas, cum etiam sit quid continuum, & usque in infinitum divisibile : ergo continuum quodlibet ratione cuiuslibet partis proportionalis habet semel infinities infinitas partes : ergo ratione duarum partium habebit bis infinities infinitas, & ratione trium ter, & sic deinceps.

27 Denique, id, quod addunt prædicti AA. ad negandum, quod omnes lineæ ductæ à circumferentia circuli maioris debent transire per circulum minorem : in quo fundatur demonstratio mathematica probans nostram sententiam; quatenus inquirunt, quod aliquæ lineæ terminantur, ante quam accedant ad circulum minorem : ad quod demonstrandum adducunt figuram circuli, quæ in ipsis videri potest. Hoc, in quam, non eis faver, nec est contra nos; nam illæ lineæ, quæ in figura ab ipsis adducta terminantur, ante quam accedant ad circulum minorem, non tendunt via recta ad centrum, ut in eadem figura videre licet. Quod si eadem lineæ, quæ terminan-

tur ante quam accedant ad circulum minorem, ducerentur ex eisdemmet punctis, in quibus incipiunt, per viam rectam usque ad centrum, proculdubio transirent per circulum minorem, ut etiam facile constabit cuique inspicienti figuram prædictam, quæ utuntur PP. Complut. Demonstratio autem supra facta procedit de lineis rectis protensis à circumferentia usque ad centrum; nec enim dubium est, quod possint lineæ etiam rectæ duci ab vno puncto circumferentiæ ad quodcumque aliud punctum circuli, quod non sit centrum : & tales non necessario transibunt per circulum minorem.

28 Ceterum quia ut dictum, & probatum est, à quolibet puncto circumferentiæ usque ad centrum duci possint lineæ rectæ : sufficit nobis, quod omnes tales lineæ non possint pervenire usque ad centrum, nisi transeundo per circulum minorem.

29 Tertia demonstratio sumitur ex natura quadrati, cuius diametèr longior est costa eiusdè quadrati (diametèr est linea recta secans aliquam figuram, qua parte longior est, in duas partes æquales; costa autem quadrati dicitur quodcumque latuseius) ut patet in hac figura.

Ex contraria autem sententia sequitur, costam quadrati equalem esse diametro, seu lineæ diametrali. Ratio est, quia à quocumque puncto vnus costæ ad aliud punctum oppositum alterius costæ potest duci linea recta, ita vt ab omnibus, & singulis punctis vnus costæ ducantur lineæ rectæ ad omnia, & singula alterius, eo modo quo in figura ostendit linea ducta à costâ in costam; & cum singulæ lineæ debeant transire per singula puncta, lineæ diametralis, fit inde quòd diameter non habeat plura puncta, quam sunt lineæ, quæ duci possunt à costâ in costam. Rursus autem cum costâ habeat tot puncta, quot lineæ duci possunt ad aliam costam oppositam: fit, costam habere tot puncta, quot habet diameter, & consequenter quòd sit ei æqualis; quod est impos-

sibile. Hanc rationem etiam re-torquere nititur P. Arriaga eo modo quo supra in circulo: additque, quòd non omnibus lineis ductis à costâ in costam respondent in diametro singula puncta illius; sed aliquæ lineæ debent transire per duo puncta diametri.

30 Ad quod declarandum dicit, quòd linea diametralis non descendit recta inferius, sed aliquantulum inclinât se: quia simul descendit, & accedit ad oppositum latus, ideoquæ debet habere aliqua puncta linea recta versus aliud latus, & altera versus partem inferiorem. Hoc quidem quid sibi velit, non satis capio; cæterum quomodo-cumque intelligatur, probo, quòd lineæ ductæ à costâ in costam non possint transire per dua puncta lineæ diametralis. Nam duo puncta lineæ diame-
tra-

tralis in sententia contraria debent facere aliquam extensionem sive secundum longitudinem, sive secundum latitudinem; vel si non faciunt, nihil proderit, quod linea ducta à costa in costam transeat per duo puncta diametri, ad hoc ut diameter debeat habere maiorem longitudinem, quam costa: sed linea ducta à costa in costam non potest transire per aliquid extensum lineæ diametralis: ergo non potest transire per duo puncta illius. Min. prob. Linea ducta à costa in costam, dum transit per lineam diametralem, solum tangit illam per vnum punctum sui ipsius: sed per vnum punctum non potest tangere aliquid extensum lineæ diametralis; aliàs indivisibile, & in extensum commensuraretur, & adæquaretur cum extenso, quod repugnat: ergo talis linea non potest transire per aliquid extensum lineæ diametralis, & consequenter nec per duo puncta illius.

31 Alia demonstratio sumitur ex natura pyramidis, cuius basis semper debet esse maior quacumque linea, quæ est inter latera eiusdem pyramidis (basis pyramidis est illa linea recta, quantantur ex utraque parte, & à qua incipiunt duæ lineæ laterales, quæ semper debent esse lon-

giores ipsa basi) ut patet in hac figura:

In qua duæ lineæ laterales ut incipiunt recedere à punctis basis, incipiunt minus distare inter se, & quo magis ascendendo recedunt à talibus punctis, eò minus distant inter se; consequenterque lineæ interiacentes inter latera pyramidis eò sunt maiores, quo magis appropinquant basi: Demus ergo aliquam pyramidem, cuius basis solum constet tribus punctis, & lineæ laterales habeant sex puncta. Tunc casus à quolibet puncto vnius lineæ lateralis ad aliud punctum oppositum alterius lineæ lateralis duci possunt lineæ rectæ, ut pater in figura: quæ quidem lineæ eò erunt longiores, quo magis propinquæ sunt basi: ergo una alteram debet excedere gradatim saltem in vno puncto: ergo sexta linea habebit ad minus sex puncta. Sed basis tantum habet tria puncta, ut supponimus: ergo erit minor aliqua linea interiacente inter latera pyramidis: quod est contra naturam eius.

Ref-

Respondet P. Arriaga conformiter ad id, quod antea dixit de quadrato, non esse necessarium, quod qualibet linea ducta ab vno puncto lineæ lateralis ad aliud oppositum sit maior, quam superior linea: nec quod basis longior sit linea immediatè superiori. Cæterum hoc videtur esse evidentè falsum: vnde ad alia tranſeamus.

32 Præter has rationes mathematicas, quas ideo posui, quia mihi evidentes sunt pro sententia Aristotelis, & propterea curavi pro posse meo eas defendere ab apparentibus contradictionibus, quæ aliquem retardare possent, ne eis assensum præberet; adest etiam aliud argumentum non parum efficax, quod sic proponitur. Si continuum componitur ex solis indivisibilibus, sequitur, quod duo mobilia, quorum alterum sit velocissimum vt Aquila, alterum tardissimum vt Testudo, æquali tempore pertransirent æquale spatium: sequela adversatur experientiæ: ergo falsum est id, ex quo sequitur. Probatur sequela supponendo, quod Aquila, & Testudo incipiant moveri simul, & in eodem tempore per spatium viginti punctorum. Tunc casus in eodem tempore, quo Aquila pertransit primum punctum spatij, aliquid eiusdem spatij pertransit etiam Testudo, sup-

ponimus enim vtrumque mobile simul, & continuo moveri: sed non potest pertransire minus, quam vnum punctum indivisibile, quia non datur minus indivisibili: ergo in eodem tempore, in quo Aquila pertransit primum punctum spatij, idem primum punctum pertransit, & Testudo. Sed eadem ratio est de secundo, tertio, & alijs punctis spatij vsque ad ultimum, vt de se patet: ergo in eodem tempore pertransirent Aquila, & Testudo æquale spatium; & consequenter Aquila non moveretur velocius Testudine.

33 Ut solvant hoc argumentum, recurrunt adversarij ad quasdam morulas, quas dicunt intercedere in motu tardo, ratione quarum mobile tardum non potest pertransire in eodem tempore tot puncta, quot pertransit velox. Cæterum hoc est negare continuitatem motus tardi: siquidem per illas morulas necesse est motum interrumpi, quod videtur experientiæ contrarium. Alij autem dicunt, quod dum Testudo pertransit vnicum punctum spatij, Aquila pertransit duo, vel tria, & sic in minori tempore percurrit spatium.

34 Sed contra est. Nam exinde sequitur, idem corpus posse naturaliter esse simul in duobus locis sibi adæquatis, quod est impossibile. Sequela probatur

tur. Ponamus enim, quod mobile sit quinque punctorum, & quod sit ita velox, vt in vno instanti decem puncta pertranseat: tunc casus mobile illud esset simul in decem punctis spatij: sed decem puncta spatij sunt duo loca adæquata mobilis habentis tantum quinque puncta longitudinis: ergo esset in duobus locis sibi adæquatis. Præterea, quia hoc idem inconueniens sequitur in quocumque mobili. Nam vel primum punctum mobilis pertransit in vnico instanti vnicum tantum punctum spatij, vel plura? Si vnicum: cum in eodem instanti non possit mobile tardum minus pertransire, iam in eodem tempore vtrumque mobile, scilicet velox, & tardum percurreret æquale spatium: & sic vrget argumentum factum. Si plura: ergo primum punctum mobilis est simul in pluribus punctis spatij: sed plura puncta spatij sunt plura loca adæquata respectu vnius puncti mobilis:

ergo idem quod

præ.

***

***

***

***

S. II.

SOLVUNTUR ARGUMENTA.

35 **P**rimò arguitur pro sententia Zenonis.

Si globus perfecte sphericus moveatur per corpus perfecte planum motu continuo, tunc globus ille solum tangeret planum in puncto: ergo linea illa plani, per quam movetur globus, solum constat ex punctis indivisibilibus. Ant. est certum, quia si globus tangeret planum in aliqua parte divisibili, adæquaretur illi parti: ea enim, quæ se tangunt, adæquantur in eo, in quo se tangunt; & cum plano non possit adæquari nisi planum, iam in globo daretur aliquid planum, & rectum, & consequenter non esset perfecte sphericus, seu rotundus, quod est contra suppositionem. Consequentia verò probatur. Quia hoc ipso quod globus moveatur per aliquam lineam plani motu continuo, tangit omne, quod est in illa linea: ergo si non tangit nisi puncta, nihil est in illa linea præter puncta.

36 Secundo. Si continuum componitur ex partibus, sequitur eas esse infinitas, & consequenter motu continuo, numquam posse aliquod spatium divisibile pertransiri: sed hoc est evidenter falsum: ergo & illud

Ddd

ex

ex quo sequitur. Prima sequela constabit ex infradicendis : secunda autem probatur. Nam sicut data infinitudine partium, ante quamlibet partem esset alia: ita mobile moveretur prius per vnam partem spatij, quam per aliam ; & quavis parte per motum acquisita , semper restaret alia , & alia acquirenda vsque in infinitum : ergo mobile numquam finiet partes spatij, & consequenter illud numquam pertransibit.

37 Tertiò. Data infinitudine partium , sequitur , vnum continuum non esse maius alio, v. g. coelum grano tritici, quod est evidentè falsum. Sequela probatur. Continuum eò est maius , quò plures habet partes: sed data infinitudine partium, coelum non habet plures partes, quam granum tritici ; siquidem granum tritici habet infinitas partes, & plures quam infinitas coelum habere non potest. Vel si aliquis velit coelum habere infinitè infinitas partes totidem etiam habebit granum tritici, vt supra num. 26. arguebamus contra PP. Complut. Ergo coelum non erit maius grano tritici. Ex quo instantur, & ruunt rationes Mathematicæ factæ pro nostra sententia ; sequitur enim, quòd circulus minor habeat tot partes, & puncta, quot maior, & consequenter quòd sit æqualis ei. Idem

est de diametro quadrati respectu costæ, & de alijs.

38 Urgetur ex P. Arriaga. Nam sequitur ex nostra sententia, quòd in subtilissimæ acus cuspide sint tot partes, vt faciendò divisionem , & vnam extra aliam ponendo, possit Deus tegere totum mundum, & infinita spatia possibilia ; quod quidem omninò incredibile est. Sequela probatur. Nam cuspis acus est divisibilis vsque in infinitum secundum profunditatem , ex qua divisione licet non resultent partes tam profundæ, seu tantæ grositie, quantæ est tota cuspis acus: resultant tamen partes tantæ latitudinis, seu tam extensæ secundum latitudinem : ergo semper habebit Deus partes æquè extensas, & latas, quas extrahat ex cuspide acus , & quibus coelum tegat, & omnia spatia imaginaria. Quod vt clarius percipiatur, ponamus tabulam, cuius profunditas, seu grosities sit quatuor digitorum, & superficies, seu latitudo sit etiam quatuor digitorum. Dividatur hæc tabula secundum profunditatem in duas medietates: tunc profunditas vtriusque medietatis erit tantum duorum digitorum ; cæterum latitudo superficiæ vniuscuiusque remanebit quatuor digitorum. Et eadem ratio erit, si vnam ex his medietatibus dividās secundum profunditatem

in

in alias duas medietates, & sic usque in infinitum. Unde ex hac tabula extrahi poterunt sine termino partes æquales in latitudine.

39 Quartò. Quia sequitur ex sententia Aristotelis dari infinitum in actu, tam secundum multitudinem, quam secundum extensionem. Sequela quoad primam partem probatur. Nam vel partes continui sunt divisibiles, in semper divisibilia, ita ut numquam deveniatur ad aliquas partes, quæ non sint divisibiles in alias: vel sunt divisibiles in aliqua, quæ indivisibilia sint? hoc secundum dici non potest, alias continuum ultimo resolveretur in indivisibilia, & consequenter ex eis solis componeretur, quia vnumquodque resolvitur in ea, ex quibus componitur. Ex primò autem sequitur, partes continui esse actu infinitas, quia partes, in quas dividi potest continuum, actu sunt in illo, & ex eis actu componitur: ergò si continuum est divisibile in partes, quæ sunt divisibiles in alias, & istæ in alias usque in infinitum, actu erunt in continuo infinitæ partes, quod est dari infinitum in actu secundum multitudinem. Nunc autem probatur eadem sequela quoad secundam partem. Quia ex infinitis partibus, quarum unaquæque habet suam extensionem, non

potest non resultare extensio maior: nam si palmo addatur aliqua extensio quantumvis minima, fiet maior: & si rursus addatur alia, & alia, semper crescet in extensione: ergò si adderentur ei extensiones in infinitum, evaderet infinite extensus.

40 Quintò. Nam si dantur infinitæ partes in linea v. g. Etiam dabuntur in ea infinita puncta continuativa earundem partium. Hoc autem esse non potest: quia vel inter punctum initiativum lineæ, & omnia alia mediat aliquid, vel nihil? si nihil: ergò nihil datur in linea præter puncta, & consequenter componitur ex solis indivisibilibus. Si mediat aliquid: inquiritur, an hoc sit lineæ? & hoc non: quia non potest mediare linea, quin etiam mediant puncta, quibus eius partes copulantur. Puncta autem mediare non possunt, quia præter primum, & omnia alia nullum datur punctum, ut patet: ergò restat quòd linea componatur solum ex primò, & omnibus alijs punctis, & consequenter ex solis indivisibilibus.

41 Denique. Quia si in tempore darentur infinita indivisibilia, seu instantia, sequitur, quòd in quolibet instanti vnius horæ possit Deus creare vnum Angelum, v. g. ergò infine horæ erunt in actu infiniti Ange-

li. Et confirmatur. Nam indivisibilia sive continui successivi ut temporis, & motus, sive continui permanentis, ut linear, sunt inter se adæquatè distincta, nec vnum includitur in alio, sicut includuntur partes proportionales in aliquotis; immò potius ratione horum indivisibilium partes continui sunt vna extra aliam: ergo si sunt actu infinita, dabitur actu in continuo multitudo infinita indivisibilium, quorum vnum adæquare est extra aliud; consequenterque in sententia Aristotelis vitari non potest infinitum in actu.

42 Ad primum argumentum respondent aliqui, quòd corpus sphericum non moveretur motu continuo per planum, sed per aerem circumdantem ipsum corpus sphericum; per planum autem moveretur saltando de puncto in punctum, & relinquendo intactas partes plani intermedias. Verum hæc solutio cum nulla nitatur ratione, videtur voluntaria. Alij dicunt, globum in instanti temporis tangere solum punctum: sed in parte temporis, & in parte sui motus, tangere partem plani ratione punctorum, quæ tangit. Admodum quo tempus nunquam habet de præsentis, nisi instans: & tamen eius partes verè existunt ratione instantis; ita similiter ut motus globi per planum sit continuus,

sufficit, quòd semper dum movetur, tangat aliquod punctum illius, inter quod, & aliud mediat aliqua pars divisibilis eiusdem plani: quam tangere dicitur globus, quia tangit puncta plani. Ceterum nec hæc solutio videtur satisfacere argumento. Primò, quia adversarij eodem modo discurrunt de tempore, & motu, sicut de continuo permanenti; sicut enim continuum permanens dicunt componi ex solis punctis, ita tempus componunt ex pluribus *nunc*, sive instantibus sibi immediatis, & motum ex pluribus indivisibilibus motus, quæ dicuntur *mutata esse*. Undè si eut argumentum probat, quòd globus, & planum solum constant ex punctis indivisibilibus, quia globus continuè tangit aliquod punctum plani: ita probat, quòd tempus, & motus solum constant ex instantibus, & *mutata esse*, quia globus non potest tangere punctum plani in aliqua duratione maiori, quam sit instans temporis.

43 Præterea. globum tangere planum est aliquid ipsius globi esse contiguum, & immediatum plano: vel ergò in aliquo instanti, vel in aliqua parte temporis est contigua plano aliqua pars divisibilis globi: et si ita est, sequitur, quòd globus habeat aliquam partem planam, & rectam, quod est im-

possibile. Vel nulla pars divisibilis globi est contigua plano nec in instanti, nec in tempore, sed solum punctum globi est contiguum, & immediatum puncto plani: & sic cum globus continuè motus per planum tangat ipsum planum secundum aliquam lineam eiusdem plani; sequitur, quòd talis linea nihil habeat nisi ea, quæ possunt esse contigua globo, & hæc sunt puncta indivisibilia.

44 Propter hæc videtur mihi responderi posse negando, quòd globus vllò modo tangat planum. Cuius ratio esse potest, quia ea se tangunt, quorum vltima, seu extrema sunt simul; at extrema globi, & plani non sunt puncta, sed superficies vtriusque. Unde si se tangerent, deberet esse secundum superficies; & quia hoc repugnat propter rationem argumenti: inde est, quòd globus perfectè sphericus nullomodo potest tangere planum perfectum, sed adæquatè, & secundum omnia sui debet esse tantum in aere. Præterea: quia si globus tangeret planum in puncto, superficies aeris circumdantis globum deberet esse discontinua pro parte inferiori per vnum punctum, quia ex tali parte inferiori medietat punctum globi tangens punctum plani: consequenterque quantum caperet illud punctum medians, aer non circum-

daret globum: ergò daretur aliqua divisio, & discontinuatio superficiæ aeris. Non videtur autem quomodo possit fieri discontinuatio partium aeris per vnum solum punctum.

45 Quòd si dicas, demonstratum esse ab Euclide, quòd globus positus super planum tangit illud in vno puncto tantum; respondetur, demonstrasse quidem Euclidem hoc, quantum ad id, quod habet de negativo, scilicet quòd non possit illud tangere in aliqua parte divisibili. Cuius demonstrationis principium est illud, quod tangitur in argumento, scilicet quia si globus tangeret planum in aliqua parte extensa, sequeretur globum habere aliquam partem planam, & rectam, quod est impossibile: quia omnes partes eius debent esse curvæ, & circulares. Caterum quantum ad id quod talis propositio includit depositivo, videlicet quòd globus possit poni super planum ita vt aliquod punctum eius tangat punctum plani, non est demonstratum; nec principium prædictum vllò modo hoc probat.

46 Ad 2. nego secundam sequelam. Ad eius probationem dist. Ant. Ita prius moveretur per vnam partem aliquotam, quam per aliam etiam aliquotam, concedo ant. quàm per aliam proportionalem, nego ant. & conseq. Itaque infinitas

partium, quam admittimus; non est partium aliquotarum, & determinatæ quantitatis; istæ enim partes finitæ sunt tam in actu, quam in potentia in quolibet continuo: & si infinitæ essent, certè teneret argumentum, nec possent finiri per motum. Sed cum partes, quas admittimus esse infinitas, sint partes proportionales incluse in aliquotis, non prius pertransit mobile aliquotas, quam proportionales: sed per transeundo aliquotas, per trā sit simul proportionales. V. g. si spatium habeat quatuor palmos longitudinis, mobile prius percurrit primum palmum, quam secundum; sed non prius percurrit eundem primum palmum, quam dimidium eiusdem: sed simul ac percurrit palmum, percurrit dimidium eius.

47 Dices prius percurrit dimidium dimidij quam dimidium palmum. Concedo; sed etiam dum percurrit dimidium dimidij, percurrit simul alias partes proportionales: vnde temper salvatur, quod dum percurrit aliquam partem aliquotam, simul percurrit partes proportionales. Dices iterum: quacumque parte spatij data, mobile non percurrit illam totam simul, alias motus non esset successivus, sed totus simul: ergo falsum est, quod percurrendo partem aliquotam, percurrat simul partes proportionales, quæ

in ea includuntur. Respondeo quod ly *simul* potest appellare supra totalitatem ipsius motus, quo percurrit partem spatij, denotando quod totus motus sit simul: & in hoc sensu falsum est, quod percurrat partem aliquotam simul. Potest etiam appellare supra totalitatem ipsius partis aliquotæ, quam pertransit, comparando illam cum parte mobilis æquali eidem parti aliquotæ spatij: & tunc denotatur, quod pars mobilis, & pars spatij ei æqualis simul sunt secundum locum, id est se tangunt. In quo sensu verum est quod mobile simul pertransit partem aliquotam spatij æqualem suæ parti; quia mobile temper est in aliqua parte spatij sibi æquali, nec potest prius esse in dimidia parte spatij sibi adæquati, & postea in altera.

48 Ad 3. nego sequelam. Ad eius prob. resp. quod continuum eò est maius, quò habet plures partes aliquotas, non autem quò plures partes proportionales. Ratio huius est, quia partes aliquotæ habent certam, & determinatam quantitatem, & una non includitur in alia: ideoque si plures sunt, faciunt maiorem extensionem, quam quælibet seorsum. Partes verò proportionales, quia includuntur in aliquotis, non faciunt maiorem extensionem, quam una pars aliquota: vnde etiam si in
infi.

infinitum multiplicentur, numquam excedent extensionē vnus partis aliquotæ eiusdem continui. V. g. si palmo addatur dimidium palmi, & dimidium dimidij palmi, & rursus dimidium huius dimidij, addendo semper partes proportionaliter minores eis, quæ immediate antea additæ sunt: totum, quod addi potest, numquam excedet extensionem vnus palmi: Consequenterque palmus, cui fit additio, solum cresceret per additionem talium partium proportionalium vsque ad extensionem duorum palmorum, si possent simul poni in actu omnes additiones partium proportionalium.

49 Concedimus ergo, granum tritici habere tot partes proportionales, quot habet cœlum, quia vtrumque habet infinitas; cæterum quia cœlum habet plures aliquotas, ideo est maius grano tritici toties, quoties data vna parte aliquota, pluries habet illam cœlum, quam granum tritici. Immo talis pars aliquota potest designari, quam nec semel habeat granum tritici, vt si designetur quantitas vnus palmi, talem non habet granum tritici; cœlum verò habet illam pluries. Per quod patet ad instantiam, quæ fit contra demonstrationes mathematicas. Nā et si circulus minor habeat tot partes proportionales, quot maior: tamen si designetur aliqua

pars certæ quantitatis in circulo maiori, eam non habet circulus minor toties, quoties maior: vt patet in figura posita num. 13. vbi vnā partem arcus, quæ est inter lineam, & lineam, circulus maior habet sedecies; circulus verò minor solum habet octies, vel minus partem arcus æqualem.

50 Ad id quo vrgetur argumentum, concedimus, quod ex nostra sententia sequatur, posse extrahi ex subtilissimæ acis cuspidē tot partes, quot sufficiant ad tegendam totum cœlum, & infinita spatia. Hoc autem licet videatur incredibile, non tamen est magis incredibile, quam quod Deus dato vno corpusculo quantumvis minimæ profunditatis, possit aliud, & aliud minoris, & minoris profunditatis creare: ita vt nunquam possit deveniri ad profunditatem ita minimam, qua minorem Deus non possit facere in aliquo corpore. Hoc ergo dato, quod quidem non est adeo incredibile, vel saltem non potest satis falsitatis convinci, facile apparet, quomodo possint extrahi prædictæ partes ex quavis minima profunditate. Et claritatis gratia sumo tabulam habentem quatuor digitos in latitudine, & totidem profunditatis, quam etiam in argumento adhibuimus ad declarandam eius vim. Supponamus etiam, quod superficies

convexa Coeli Empirei habet tantum centum mille partes latitudinis æquales latitudini quatuor digitorum: (etsi enim plures incomparabiliter habeat, nihil refert ad propositum: cuiuscumque enim numeri sint, semper tamen finitæ sunt in multitudine, eo quod data qualibet parte quantitatis determinatæ etiam minimæ, quodlibet continuum etiam maximum non habet illam infinites: sed habet determinatum numerum partium æqualium illi quantitati determinatæ, ut dictum est de partibus aliquotis.)

51 Quo supposito, ponamus, quod Deus creet centum mille tabulas, singulas latitudinis quatuor digitorum, sed proportionaliter minores in profunditate: ita ut prima habeat duos digitos profunditatis, secunda dimidium duorum digitorum, id est unum, tertia dimidium unius, quarta dimidium huius dimidij: & sic proportionaliter minorando profunditatem per singulas tabulas. Certè omnes istæ tabulæ simul sumptæ, adhuc non adæquarent profunditatem quatuor digitorum; immò nec per additionem aliarum sine termino proportionaliter minorum perveniri posset ad profunditatem quatuor digitorum in actu ponendam: quia sicut per divisionem profunditatis quatuor digitorum in partes proportionaliter minores

non potest exhaustiri illa profunditas, sed semper restabit aliquid illius ulterius divisibile, ut vult argumentum, & nos concedimus: ita per additionem factam ex eadem profunditate quatuor digitorum secundum partes proportionaliter minores non adæquatur talis profunditas, sed semper restat aliquid eius addendum.

52 Ecce ergo quomodo illis centum mille superficiebus tabularum totum cœlum posset tegi, & adhuc intra quantitatem profunditatis quatuor digitorum posset Deus alias, & alias plures proportionaliter minores in profunditate creare sine termino, quibus tegetet infinita spatia; supponimus enim non esse incredibile, quod quacumque minima profunditate data, possit Deus aliam, & aliam minorem sine termino creare. Sicut ergo omnes illæ tabulæ si iungerentur non pervenirent ad profunditatem quatuor digitorum; & si unirentur, ita ut ex eis resularet una tabula, profunditas illius esset minor profunditate quatuor digitorum: ita ex hac profunditate quatuor scilicet digitorum potest Deus extrahere tot partes, quot sufficiunt ad tegendum cœlum, & adhuc restabunt infinitæ aliæ, quæ possint extrahi.

53 Ad 4. quod est omnium difficillimum, & fere unicum con-

contra sententiam Aristotelis, aliqui pressi difficultate concedunt sequelam quoad primam partem, scilicet quod detur infinitum in actu secundum multitudinem: quia inquirunt, non esse inconueniens dari infinitum in actu entium incompletorum, quales sunt partes proportionales, & puncta in continuo. Ita discurret P. Rubio. Sed si semel admittitur infinitum in actu entium incompletorum, nulla est ratio, quare non possit dari entium valde perfectorum, & completorum. Alij recusant, & merito concedere sequelam, & dicunt, partes continui solum esse infinitas in potentia, non in actu. Hæc solutio vera est; sed contra eam vrget probatio inducta in argumento. Quia si partes sunt actu in continuo, & sunt actu distinctæ: ergo sunt actu plures, quia distinctio non potest esse sine pluralitate. Si autem sunt actu plures: ergo finitæ, vel infinitæ. Non finitæ, aliàs continuum non esset divisibile vsque in infinitum in partes proportionales: ergo sunt actu infinitæ.

54 Sed responderi potest primo ex Colleg. D. Thomæ, quod in continuo sunt actu infinitæ partes, sed non sunt infinitæ in actu, sed in potentia. Sed reddit, & vrget eodem modo argumentum. Nam hæc solutio intendit, quod partes continui sunt actu in ipso: cæ-

terum infinitas earum non est in actu, sed in potentia. Quarendum ergo est, an pluralitas partium sit in actu, vel in potentia? Si est tantum in potentia, & non in actu: ergo nec distinctio earum est in actu, sed tantum in potentia: & consequenter continuum non constabit ex partibus actu inter se distinctis. Si autem dicatur, pluralitatem earum esse in actu: ergo vel facit multitudinem finitam: & sic non erit continuum divisibile vsque in infinitum; vel facit multitudinem infinitam: & sic erit infinitudo in actu.

55 Aliter responderetur ex Illustriss. Palanco, quod partes proportionales non sunt adæquatæ distinctæ à partibus aliquotis, sed sunt in illis inclusæ: proptereaque non ponunt in numero cum partibus aliquotis nec faciunt maiorem multitudinem, quam sint aliquotæ. Sed contra est: quia etiam partes aliquotæ v. g. quatuor palmi vnus vlnæ non distinguuntur adæquatè à toto, quod componunt, sed vnaquæque illarum includitur in ipso: consequenterque non ponunt in numero cum toto, v. g. cum vlna, quia non faciunt numerum, seu multitudinem vlnarum; & tamen inter se comparatæ faciunt numerum, & multitudinem v. g. palmorum: ergo licet partes proportionales, quia inclusæ in ali-

Ecc

quo-

quotis non ponant in numero, nec faciant multitudinem aliquotarum; tamen inter se comparatæ faciunt multitudinem, & pluralitatem partium quantitativarum. Deindè quia negari non potest, continuum habere plures partes proportionales, quam aliquotas: aliàs sicut per repetitionem partium aliquotarum exhauritur tota quantitas continui, ita exhauriretur per determinatum numerum partium proportionalium, quod est impossibile: ergò non obstante inclusione partium proportionalium in aliquoris, faciunt pluralitatem propriam, quam non faciunt partes aliquotæ.

56 Propterea idem Illust. A. aliter evadere nititur vim argumenti, dicendo, quòd quamvis actu dentur in continuo omnes partes, in quas est divisibile, non sequitur actu dari in ipso partes numero infinitas: quia continuum non est divisibile in partes numero infinitas, sed in partes semper numero finitas, licet plures, & plures sine fine. Sed contra est. Quia vel intendit, quòd pluralitas partium quæ resultabit ex divisione continui posita in actu, & pluralitas finita continens solum determinatum, & finitum numerum partium: & hoc nullus negat, & simul comparitur cum eo quòd continuum habeat in se unitas infinitas partes, in quas

sit divisibile: licet posita in actu quacumque divisione, partes divisæ semper sint numero finitæ. Vel intendit, quòd pluralitas partium, quam concedit actu dari in continuo, sit, præscindendo à divisione facta in actu, pluralitas, & multitudo finita partium, & sic positæ in actu finitis divisionibus, finiatur, & exhaurietur tota quantitas continui: consequenterque in dividendo continuum secundum partes proportionales non erit procedere usque in infinitum, quod est contra sententiam Aristotelis, & suam.

57 Nec valet si dicas cum eodem Illust. A. quòd sicut Arithmeticus potest multiplicare aliquem numerum per alium maiorem, & hunc maiorem per alium etiam maiorem, & sic semper per maiores, & maiores sine fine: ita ut omnes numeri sint finiti, quia repugnat numerus infinitus; & tamen multiplicatio terminari nequit. Ita in divisione continui, numquam est divisibile nisi in partes numero finitas; & tamen terminari nequit divisio, sed semper progredi licet usque ad alias sine termino. Non, in quam, valet, quia est manifesta disparitas. Etenim multiplicatio numeri cuius non fit per unitates, quas ipse actu habet, sed per alias de novo additas: unde ut multiplicetur, & crescat sine ter-
mi-

mino solum requiritur infinitudo in potentia numerorum. At verò divisio continui fit in partes, quæ actu in ipso sunt, vt concedit idem illust. A. vnde si pluralitas earum est actu finita, per divisiones finitas exhaustiri debet, sicut exhaustitur pluralitas partium aliquotarum, quia finitæ multitudinis sunt.

58 Ego quidem fateor, me non invenire, nec apud alios vidisse solutionem argumenti, quæ satis quietet intellectum. Existimo tamen, veram solutionem esse negare, quòd partes continui sint actu in ipso; solum enim sunt in ipso in potentia. Hanc solutionem sequuntur plures AA. quos suppresso nomine citatos inveni, sed videre non licuit. Hæc sine dubio est mens Aristotelis, & antiquiorum DD. præsertim D. Thomæ in 4. dist. 10. quæst. 1. art. 5, quæstiunc. 3. ad 1. vbi ait: *Unitas rei consequitur esse ipsius; partes autem alicuius homogenei continui ante divisionem non habent esse actu, sed potentia tantum. & ideo nullam habent unitatem propriam in actu. Unde in actu non est accipere ipsarum numerum, sed potentia tantum. Et 7. metaphis. lect. 13. ait: in partibus continui duo dimidia vnius lineæ dupla sunt in potentia in ipsa lineâ dupla, quæ est vna in actu. Idem habet 8. metaph. lect. 16. Et 3. p. quæst.*

76. art. 3. ad 1. & pluribus alijs in locis.

59 Nec obstat quòd S. D. videatur docere, partes continui esse actu in ipso, dum 5. metaph. explicans definitionem quanti traditam ibi ab Aristotele ait: *Quantum dicitur quod est divisibile in ea, quæ insunt. Quod quidem dicitur ad differentiam divisionis mixtorum. Nam corpus mixtum resolvitur in elementa, quæ non sunt actu in mixto, sed virtute tantum.* Ex quo loco aliqui interunt, D. Thomam assignare eam differentiam inter modum essendi elementorum in mixto, & modum essendi partium in continuo, quòd scilicet elementa non sunt actu in mixto, sed virtute tantum; e contra verò partes continui sunt in actu in ipso. Sed revera D. Thomas non statuit differentiam inter elementa, & partes continui quantum ad modum essendi, sed quantum ad divisionem dicens, quòd mixta non eo modo dividuntur, seu resolvuntur in elementa, quo continuum resolvitur, seu dividitur in suas partes. Nam continuum dividitur in suas partes per solam divisionem quætitatis, qua divisione præcisè posita sunt in actu partes, quæ ante divisionem solum erant in potentia. At verò elementa non sunt in actu per solam divisionem quantitatis mixtorum, sed

requiritur aliqua alteratio.

60 Et quod hæc sit mens D. Thomæ in prædicto loco planè indicant eius verba, quæ immediatè sub iungit dicens: *Undè non est ibi tantum divisio quantitatis, sed oportet quòd adsit aliqua alteratio, per quam mixtum resolvitur in elementa.* Undè, & consultò dixit S. D. quòd quantum est divisibile in ea quæ in sunt ad differentiam divisionis mixtorum: non autem dixit ad differentiam mixtorum, vt scilicet indicaret, differentiam inter mixta, & continuum esse quantum ad divisionem in ea, quæ vnumquodque continet, mixtum scilicet elementa virtute, & continuum partes in potentia.

61 Stante ergò hac doctrina cessat argumentum: quia in continuo nulla datur actu pluralitas partium, sed tantum in potentia, quatenus est divisibile in partes, quæ per divisionem facient actu numerum, & pluralitatem. Et sicut pluralitas partium non est in actu ante divisionem, ita nec infinitas earum est in actu, sed solum in potentia; cum hac tamen differentia quòd pluralitas potest reduci ad actum perfectum, ita vt aliquando sit in facto esse: infinitas verò numquam potest esse in actu perfecto, nec in facto esse, quia non est possibile infinitum in actu: sed eius actus est semper

imperfectus, & inferi, relinquens potentiam ad plures, & plures partes sine termino; hæc enim est natura infiniti in potentia, quale est continuum.

62 Verum est autem, hanc doctrinam pati non modicas difficultates, in primis enim sequitur ex ea, quòd partes continui ante divisionem non sint actu distinctæ, sed tantum in potentia. Quod quidem præterquam quòd est contra ea, quæ diximus in logica, vbi defendimus, substantiam habere partes actu distinctas antecederè ad quantitatem: habet contra se difficile argumentum. Nam si partes continui non sunt actu distinctæ in ipso continuo: ergò erunt actu idem, seu iater se identificatæ. Hoc autem dato sequitur, quòd vnum, & idem realitèr possit habere, seu in se suscipere prædicata contraria, immò, & contradictoria, quod est implicatorium. Sequela probatur. Nam vnum, & idem continuum secundum vnā partem potest esse album, & secundum aliam nigrum: secundum vnā calidum, & secundum aliam frigidum: ergò si partes sunt actu realitèr idem, idem secundum idem erit album, & nigrum, erit album, & non album.

63 Fateor, hoc difficile esse; cæterum non est adeò invincibilis hæc difficultas, sicut ea quæ circa infinitum in actu con-

sur-

furgit, si admittatur pluralitas in actu partium continui. Unde circa coherentiam eorum, quæ in logica diximus, & præsentem doctrinam dico, quod illa quæstio de partibus substantiæ non potuit rectè determinari sine præsentis quæstione de compositione continui. Et insuper ea, quæ ibi dicta sunt, procedunt ex suppositione communis sententiæ admittentis in substantia partes actu distinctas per adventum quantitatis, & dependentè ab ea; quo supposito asseruimus cum pluribus AA. distinctionem in actu partium substantiæ non dependere à quantitate, sed convenire substantiæ antecedentè ad eam. Hic autem ut verius, & conformius D. Thomæ iudicamus, non solum substantiam, verum nec ipsam quantitatem habere partes actu distinctas in continuo, sed solum in potentia.

64. Ad aliud de prædicatis contrarijs, & contradictorijs negandum est, idem secundum idè posse ea suscipere: Nam partes continui sunt in potentia realitèr distinctæ, & secundum hanc distinctionem suscipiunt talia prædicata. Nec concedendū est, eas esse actu idem inter se; solum enim sunt actu idem realitèr cum toto, quatenus sunt realitèr vnum continuum. Unde actus earum in continuo est ipsa unitas continui; inter se vero comparatæ

nec sunt actu idem, nec actu distinctæ, quia per ordinem ad se non habent actum, sicut non habent propriam unitatem, ut inquit D. Thomas loco supra citato ex 4. sentent.

65. Hæc dicta sunt, ut si alicui placuerint, ea amplius confirmet; existimo enim, quod devicta hac difficultate circa infinitum in actu, sententia Aristotelis plana est. Nunc autem superest respondere ad aliam partem quarti argumenti, quatenus intendit, quod ex nostra sententia sequitur infinitas continui quantum ad extensionem. Ad quod respondetur ex dictis in solutione tertij argumenti, quod licet quælibet pars proportionalis addat aliquam extensionem, & consequentè faciat maiorem quantitatem, cui additur: hoc tamen semper est intra terminos illius eiusdem quantitatis, cui fit additio, ut supra explicatum est in additionibus, quæ possunt fieri quantitati vnius palmi, secundum partes proportionales eiusdem palmi, scilicet addendo illi dimidium palmi, & rursus dimidium dimidij, & sic vsque in infinitum. Quod ut clarius intelligatur, notandum est, quod sicut si palmo addatur dimidium palmi, crescit in extensione: incrementum tamen non pervenit vsque ad quantitatem palmi, quia deficiet ei aliud dimidium; & si

rursus super hanc additionem dimidij palmi addatur dimidium dimidij, crescet etiam palmus, cui sit additio, ceterum incrementum resultans, ex vtraque additione adhuc non perveniet usque ad quantitatem palmi: quia deficiet ei aliud dimidium dimidij palmi, quod est quarta pars palmi, quia palmus sicut habet bis dimidium palmi, ita habet quater dimidium dimidij palmi: ita si addatur ei alia pars proportionaliter minor parte immediate addita, crescet quidem; sed adhuc deficiet incremento ut perveniat ad quantitatem palmi octava pars eiusdem palmi: Et eadem ratione si fiat alia additio proportionalis, deficiet incremento decimasexta pars palmi, & sic deinceps usque in infinitum palmus, cui sit additio semper crescet, & fiet maior; sed tamen semper etiam deficiet incremento, quod accepit, aliqua pars palmi. Unde nunquam per additiones proportionales etiam si usque in infinitum fiant, perveniet extensio addita usque ad quantitatem palmi; consequenterque infinitas partium proportionalium non facit extensionem infinitam.

66 In quinto, & sexto argumentis tangitur difficultas de indivisibilibus continuativis, an scilicet dentur actu in continuo? Circa quod communissima modernorum sententia affirmat, ea

actu esse in continuo: nimirum inter partes lineæ actu esse puncta eas continuantia: inter partes superficiei lineas, & inter partes corporis, seu profunditatis superficies. Unde quodlibet continuum componunt non solum ex infinitis partibus divisibilibus, sed etiam ex infinitis punctis, quæ sunt omnino indivisibilia, & ex infinitis lineis, quæ sunt indivisibiles secundum latitudinem, divisibiles tamen secundum longitudinem: nec non infinitis superficiebus indivisibilibus secundum profunditatem. Alij autem huiusmodi indivisibilia negant actu dari in continuo, admittentes solum indivisibilia terminativa. Ita Aræ in præsentia, quamvis videatur loqui solum de punctis. Negant etiam hæc indivisibilia continuativa quotquot nomine punctorum intelligunt uniones, seu modos unionis, quibus uniantur partes lineæ. Isti enim revera non admittunt puncta, & alia indivisibilia pertinentia aliquomodo ad genus quantitatis: nam puncta, & alia indivisibilia sunt aliquid *ut quod* uniens, & quasi ligans partes continui. Modus vero unionis est ipsum exercitium uniendo, & ipsum uniri *ut quo* partium continui. Et quidem licet posset admitti, quod puncta idem essent, quod modus unionis; tamen de lineis continuantibus partes superficiei, & de super-

perficiēbus continuantibus partes profunditatis, nullo modo dici potest, eas esse modos unionis, cum sint species quantitatis. Quare in rei veritate AA. confundentes indivisibilia continuativa cum modo unionis ea de medio tollunt. Huius sententiæ est P. Rubio, & alij quos sup-presso nomine citat Arriaga.

67 Nobis dicendum est, dari actu indivisibilia terminativa in continuo, scilicet puncta pro lineis, lineas pro superficiebus, & superficies pro profunditate; indivisibilia vero continuativa dari etiam actu, sed non infinita, sed finita: in potentia autem dari in continuo infinita indivisibilia, tam puncta, quam lineas, & superficies, modo infra explicando. Hæc est expressa sententia Aristotelis, & D. Thomæ. Aristoteles enim 3. metaph. textu 17. ait, *superficies non esse actu in continuo, sed solum potestate.* Super quæ verba D. Thomas lect. 13. ita ait: *Quod autem dictum est de superficie intelligendum est in linea, puncto, & unitate. Hæc enim in continuo non sunt in actu, nisi solum quantum ad illa, quæ terminant continuum, quæ manifestum est, non esse substantiam corporis. Alia vero superficies, vel linea non possunt esse corporis substantia, quia non sunt actu in ipso.* Et opusc. 36. cap. 2. ait: *In hac ergo linea con-*

erunt puncta quodam duo actu, ut eius termini, qui cadunt in eius definitione, & infinita alia in potentia, secundum quod ipsa est in infinitum divisibilis potentialiter.

Ubi expresse reijcit Ang. D. puncta, lineas, & superficies, quæ sint actu in continuo, nisi sint terminativa illius: ergo ad minus ponere infinita puncta, lineas, & superficies continuativas est contra mentem D. Thomæ.

68 Nec obstat, quod idem Ang. D. eodem opusc. 36. dicat, quod *in linea sunt plures puncti realiter ab invicem divisi, ut duo eius termini, & similiter in eius continuatione.* Ubi admittit puncta continuativa præter ea, quæ terminant lineam. Non, inquam, obstat: nam intelligendus est de lineis reflexis, & facientibus angulum, quæ terminantur ad unum commune punctum, & per illud idem punctum quodammodo continuantur, ita ut ex duabus, vel pluribus lineis directis fiat una reflexa. Ut enim patet ex eodem D. Thoma 5. metaph. lect. 7. Philosophus agnoscit duplicem modum continuitatis in linea, scilicet sine reflexione, ut quando tota longitudo lineæ est versus unam partem; & cum reflexione, ut quando per aliquod punctum linea deflectitur versus aliam partem, seu latus, & sic facit angulum. Tunc enim talis linea reflexa habet punctum continuativum, ratione cuius est

unum quid , & continuum , vt ibidem docet D. Thomas per hæc verba : *Sed illa quæ sunt continua , dicuntur unum secundum se , quomodo habeant reflexionem ; hæc enim lineæ reflexæ continuantur ad unum communem terminum , qui est punctus in loco ubi constituitur angulus. Sed tamen magis sunt unum , quæ per se sunt continua sine reflexione.* Undè D. Thomas nullo modo admittit puncta infinita , quæ communiter ponuntur inter partes proportionales eiusdem lineæ nullam habentis reflexionem , puncta vero continuativa , quæ admittit in lineis reflexis , manifestè finita sunt , vel potius unum tantum , vbi lineæ faciunt angulum.

69 Ex qua doctrina constat solutio ad alia , quæ Complut. Carmel. afferunt ex Aristotele , tum cap. de quantitate , vbi sic ait : *Linea vero continuum est. Summi namque communis terminus , quo partes lineæ copulentur , punctum potest ; tum etiam alijs in locis.* Intelligendus namque est de lineis reflexis : vel si contextus hanc interpretationem non admittat , alia adhibenda est. Constat etiam qua ratione intelligenda est definitio continuorum , quam alicubi tradit idem Philosophus dum dicit , quod *continua sunt , quorum ultima sunt unum* , ad differentiam contiguorum , quæ sic definit ,

contigua sunt , quorum ultima sunt simul. Dicit enim de continuis , quod eorum ultima sunt unum , quia lineæ reflexæ habent unum punctum , per quod terminantur versus unam partem , & simul continuantur versus aliam , vt dictum est ex doctrina eiusdem Philosophi de continuitate reflexa.

70 Nec etiam obstat id , quod afferunt contra dicta ex D. Thomas quæst. 28. de verit. art. 2. ad 10. vbi ait : *Ante ultimum instans huius temporis non est accipere aliud immediatè proximum , quia quodcunque instans accipiat aliud ab ultimo , inter ipsum , & ultimum erunt infinita alia instantia.* Et lib. 6. Phisic. lect. 8. ait : *La quavis linea est signare infinites punctum ante punctum , & in quolibet tempore infinites instans.* Quod idem videtur docere P. Aug in lib. de quantitate animæ cap. 11. & 12. & alibi. Sed respondetur tam P. August. quam D. Thomam , dum adtribuunt infinita puncta , loqui de punctis in potentia existentibus in continuo , non in actu. Undè , & D. Thomas non dicit , quod in quavis linea , vel tempore sit infinites punctum , vel instans ; sed quod potest infinites accipi , vel signari , mentaliter scilicet , vel intellectualiter : quia cum continuum sit divisibile vsque in infinitum , & ex qualibet divisione lineæ v.g. resulter punctum termi-

nativum illius, quam terminationem ante divisionem non habeat secundum illud punctum licet haberet secundum aliud: ideo possumus accipere talia puncta, & mentaliter designare; qua designatione facta semper inter punctum designatum, & aliud quodcumque mediant alia infinita puncta in potentia, quia ex quacumque parte fiat divisio continui, potuit fieri secundum aliam minorem usque in infinitum.

71 Rationes autem pro hac assertionem nostra plures possent afferri, quas brevitatis causa omitto; unam tamen, quæ est Aristotelis loco supra citato 3. metaph. & D. Thomæ ibidem in expositione textus lect. 13. etiam citata, ubi probat, quod in corpore non datur in actu alia superficies præter illam exteriorem, quæ illud terminat. Nam si darentur in actu aliæ superficies, sequeretur quod quadratum solidum (est autem quadratum solidum, quod etiam dicitur cubus, corpus habens sex superficies exteriores quadratas æquales) haberet in actu figuram, quæ resultare potest ex medietate sui ipsius, si dividatur: quod est impossibile, quia figura medietatis quadrati diversa est à figura eiusdem perfecti, & integri: nullum autem corpus potest esse actu figuratum figuris diversæ speciei. Se-

quela probatur verbis eiusdem D. Thomæ: *Quia si quacumque superficies præter exteriorem essent in actu in corpore solido, pari ratione esset in actu superficies, quæ terminat medietatem figuræ.* (Hæc est ipsissima doctrina ponentium indivisibilia continuativa in actu, quæ ex vna parte terminant aliquam partem continui, & simul continuant eandem cum alia.) Ergo quadratum solidum haberet in actu superficiem terminantem medietatem figuræ, & consequenter haberet in actu figuram resultantem ex divisione sui in duas medietates. Idem argumentum potest fieri de lineis, si essent in actu aliæ præter eas, quæ extrinsecus terminant continuum. Immo sequeretur, quodlibet corpus solidum habere in actu intrinsecus omnes species figurarum, ut quadrati, trianguli, circuli, &c. Ut consideranti constabit.

72 Præcipua verò ratio pro hac assertionem sunt duo ultima argumenta proposita, quæ mihi evidenter probant infinitum in actu si admittantur infinita puncta, vel alia indivisibilia. Quare videndum est, quomodo aliqui nitantur ea solvere. In primis autem Colleg. D. Thomæ videtur dicere; quod instantia, in quibus Deus potest creare singulos Angelos, debent esse instantia designata, & numerata

ra à Deo : hæc autem sunt finita, vt de se patet. Unde in omnibus instantibus signatis, & numeratis poterit Deus creare vnum Angelum, non autem in omnibus instantibus vnus horæ collectivè sumptis, quia infinita sunt, & designari non possunt. Caterum hæc est nova repugnantia, & implicatio positionis ponentium infinita indivisibilia actu existentia in continuo, quòd scilicet tot sint verè, & realiter instantia in vna hora, & tot puncta in vna linea, quòd nec Deus ea omnia numerare possit, qui tamen omnia creavit in numero, pondere, & mensura. Præterea. Licet instantia omnia; quia infinita sunt, numerari non possint: tamen in se ipsis distincta sunt, ita vt vnumquodque distinguatur realiter ab alio, & vt talia à Deo distinctè cognoscuntur: immò, & finita hora omnia illa verè, & realiter transferunt vnum post aliud. Quid ergò impediet, vt Deus cognoscens distinctè singula, & omnia instantia faciat coexistere unicuique illorum vnum angelum, vel hominem, ita vt Angelus, qui coexistit quoad sui inceptionem vni instanti, non coexistat alteri instanti quoad sui inceptionem?

73 Illustriss. autem Palanco ex vna parte videtur negare, esse actu in continuo infinita indivisibilia: dicit enim, quòd

nulla potest accipi pluralitas, aut multitudo indivisibilium, quæ verè sit in continuo, quæ non sit numero finita, licet in his multitudinibus assignandis maioribus, & maioribus nõ detur finis. Ex alia verò parte asserit, quòd hoc complexum *indivisibilia omnia collectivè* est chimericum, & implicat contradictionem; quia vel accipiuntur in tali collectione omnia indivisibilia ad invicem immediata in continuo, vel omnia ad invicem mediata tantum. Primum est impossibile, quia in continuo nulla dantur indivisibilia immediata, cum inter quælibet duo mediant partes divisibiles; & consequenter alia etiam indivisibilia. Si autem accipiantur indivisibilia mediata tantum: ergò non colliguntur, & accipiuntur omnia indivisibilia continui, quia relinquuntur innumera, quæ mediant inter ea. Unde concludit, quòd omnia indivisibilia continui distributivè sumpta v. g. omnia instantia vnus horæ, sunt finita, & in his potest Deus creare singulos Angelos, quin sequatur multitudo Angelorum actu infinita. Indivisibilia verò continui collectivè sumpta supponunt aliquid impossibile, & ideo negat suppositum, vbi cumque accipiantur talia indivisibilia collectivè.

74 Sed in primis hæc doctrina sibi contradicit. Nam si om-

omnia indivisibilia, quæ verè sunt in continuo, sunt finita, & faciunt multitudinem finitam: ergò sine implicatione possunt accipi omnia collectivè, & verè de omnibus collectivè sumptis affirmari potest, quod non faciunt nisi multitudinem finitam: sicut de quocumque numero etiam maximo hoc affirmari potest. Vel si præter omnia indivisibilia, quæ verè sunt in continuo, restant alia accipienda, quæ collectivè accipi non possunt: tunc vel hæc alia indivisibilia verè sunt actu in continuo, vel non sunt actu in illo, sed solum in potentia? Si sunt actu in illo, & faciunt multitudinem infinitam: ergò actu erit in continuo multitudo infinita indivisibilium. Si non sunt actu in illo, sed solum in potentia: ergò omnia indivisibilia, quæ actu sunt in continuo, etiam collectivè sumpta sunt numero finita. Hoc autem præterquam quod est deferere communem sententiam, habet in super contra se aliam difficultatem: quia nempe restat assignare quare indivisibilia continuativa sint in hoc numero, potius quam in alio maiori, vel minori. Nam cum hæc indivisibilia ponantur iuxta hunc A. ad continuandas, & vniendas partes continui, quæ etiam iuxta eundem sunt actu distinctæ in eodem continuo: & non sit maior ratio: quare assignentur

existentes actu in continuo viginti v.g. partes, quam triginta, vel quadraginta, & sic deinceps de quocumque numero determinato; consequenter nec erit ratio, cur potius triginta vel quadraginta puncta continuativa sint actu in continuo, quam in alio numero.

75 Deinde id quod dicit, scilicet, quod accipere omnia indivisibilia collectivè, implicat contradictionem: vel ideo est, quia collectio omnium indivisibilium facit multitudinem infinitam actu existentem: & tunc habemus intentum, quod scilicet repugnet multitudo infinitorum indivisibilium actu existentium in continuo. Vel ideo est, quia cum omnia indivisibilia, quæ actu sunt in continuo, faciant plures multitudines finitas, tamen dum accipiuntur omnia collectivè, accipiuntur per modum vnius multitudinis. Et tunc inquiri, vtrum hæc multitudo, quæ resultat ex acceptione omnium multitudinum finitarum collectivè, sit finita, vel infinita? Si infinita: ergò si omnes multitudines indivisibilium, quæ verè sunt in continuo, iungantur per additionem vnius ad aliam, resultabit multitudo infinita existens actu in continuo, quod est dare multitudinem infinitam in actu. Si talis multitudo, quæ resultat ex alijs finitis collectivè

sumptis, etiam finita est: ergo sine implicatione poterunt accipi collectivè omnia indivisibilia continui, sicut sine implicatione accipiuntur collectivè omnes unitates quorumcumque numerorum, seu quarumcumque multitudinum finitarum.

76 Qua propter neganda sunt hæc indivisibilia continuativa actu existentia in continuo, & solum admittenda ea, quæ exterius terminant illud, quæ etiam aliquomodo sunt continuativa, ut infra dicetur. Sed contra hanc resolutionem potest obijci primò illud argumentum supra initio quæstionis propositum, nimirum quòd partes continui non possunt uniri se ipsis: consequenterque debent uniri medijs indivisibilibus. 2. Potest obijci argumentum etiam supra positum de globo tangente planum in puncto, quo probatur dari actu tam in globo, quam in plano puncta indivisibilia, quia ex omni parte potest illud tangere; & consequenter ex omni parte utrumque habebit puncta. 3. Nam centrum circuli, vel sphaeræ necessario est aliquod punctum indivisibile: cuius ratio est, quia centrum est medium figuræ, vel corporis: si autem esset aliqua pars divisibilis, non posset esse medium, quia illa pars etiam haberet suum medium, cum haberet extrema; ergo medium

seu centrum debet esse aliquod punctum. Denique. Quia nisi admittantur puncta, & lineæ continuativæ, non possunt salvari demonstrationes mathematicæ, quibus supra probavimus sententiam Aristotelis; tunc enim ea omnia, quæ dicuntur de lineis ductis à circumferentia circuli ad centrum, erunt fictitia, cum in linea circulari nec dentur puncta, nec in corpore circulari dentur lineæ.

77 Caterum hæc non obstant. Nam ad primum iam dictum est, partes continui non esse actu in eo, sed solum in potentia. Ad 2. etiam dictum est, globum nullomodo tangere planum perfectum. Ad 3. respondetur, centrum circuli, vel sphaeræ non esse aliquod punctum, quod actu sit in corpore, antequam dividatur, sed esse illud punctum, quod potest esse in partibus eius, & erit actu post divisionem. Etenim corpus circulare, vel sphaericum potest dividi in partes æquales habentes figuram pyramidalem, quarum unaquæque desinet in punctum, ut videre licet in circulo supra posito num. 13. Hoc ergo punctum, quod tantum in potentia est in circulo, vel sphaera ante divisionem, & post divisionem est actu in unaquaque parte illius, est centrum, & medium figuræ. Eodem modo respondetur ad 4. Nam lineæ quæ

quæ ducuntur à circumferentia ad centrum, & puncta à quibus ducuntur, licet non sint actu in corpore circulari, vel sphærico, non ideo sunt fictitia, sed vera, & possibilia, & quæ actu existunt post divisionem corporis. Nam sicut dictum est, quod partes pyramidales, in quas potest dividi corpus circulare, desinent in punctum versus longitudinem: ita superficies earum desinent in lineas quibus earum latitudo terminabitur. Et sic potest fieri iudicium de alijs corporibus, & figuris. Undè persistunt, & sibi constant demonstrationes mathematicæ ratione punctorum, & linearum quæ per divisionem continui actu existunt in eo.

78 Restat nunc explicare, quomodo in continuo dentur puncta, & lineæ, quæ aliquomodo sunt continuativa linearum, & superficialium, semper tamen pro parte exteriori corporis: ita ut in actu non dentur nisi ea puncta, lineæ, & superficies, quæ exterius terminant continuum. Pro quo notandum est, quod licet per intellectum abstrahamus, & dividamus puncta à lineis, lineas à superficialibus, & superficies à corpore, seu profunditate, ratione distinctionis realis, quæ inter has dimensiones datur; tamen quantum ad existentiam, nec punctum potest existere sine linea, nec linea si-

ne superficie, nec superficies sine corpore. Undè nec dantur, nec dari possunt puncta separata, vel lineæ, aut superficies; & hæc est communis, & ab omnibus recepta sententia.

79 Cum ergo puncta, lineæ, & superficies non possint esse nisi in corpore, & plura corpora sint talis figuræ, ut habeant plures superficies, quibus terminentur ex omni latere, ut patet in quadrato solido; (cuius figuræ sunt tesserae, seu alex) fit inde, quod talia corpora habeant etiam extrinsecus suas lineas terminantes easdem superficies versus unam partem, & simul per reflexionem continuantes eas versus aliam, seu versus aliud latus. Item lineæ istæ habent sua puncta ibi, ubi duæ concurrunt, & faciunt angulum: quæ puncta terminant lineas versus unum latus, & simul continuant eas versus aliud; omnia autem hæc indivisibilia sunt in corpore exteriorius. Undè in quadrato solido sunt sex superficies, quæ per reflexionem continuantur duodecim lineis: & rursus istæ duodecim lineæ continuantur per reflexionem octo punctis, quæ sunt distributa per ea loca, ubi lineæ concurrentes faciunt angulum. Hoc ergo modo dantur in continuo indivisibilia continuativa, exteriora tamen, & nullo modo interiora.

80 Notandum est tamen,
nos

nōs hic non asserere, quod de
facto dentur corpora habentia
superficies exteriores desinentes
in lineas mathematicas, & om-
nino indivisibiles secundum lati-
tudinem, & similiter lineas de-
sinentes in puncta mathematica,
fortē enim talia corpora non dan-
tur. Ceterum quod possint dari
vel naturaliter, vel saltem à Deo
fieri, non est dubium: alias li-
neæ, & puncta mathematica es-
sent ficta, & impossibilia. No-
tandum etiam est, aliqua esse,
vel posse esse corpora, quæ nec
exterior, nec interior habent
actu lineas, nec puncta, sed so-
lum vnam superficiem exteriorē:
& huiusmodi esset globus
perfectē sphericus, & solidus,
si daretur. Item potest dari cor-
pus habens actu lineas, & super-
ficies exteriores, nullum tamen
habens punctum actu. Huiusmo-
di esset corpus perfectē circula-
res, vt tabula perfectē rotunda:
haberet enim duas lineas circu-
lares terminantes duas eius su-
perficies rotandas, superiorem
scilicet, & inferiorem; lineæ au-
tem illæ non haberent in actu
aliquod punctum adhuc termi-
natum. Unde & Caietanus 3.
part. quæst. 4. art. 2. §. Patet se-
cundo ait: *Potest natura fieri si-
ne suo termino in actu, non au-
tem e converso: sicut potest linea
esse sine omni puncto in actu, vt
patet de linea cir-*
culari.

QUÆST. II. DE INCEPTIO-
ne, & desitione rerum: & de
terminis magnitudinis, &
parvitatibus.

§. I.

QUOMODO INCIPIANT, ET
desinant res successivæ, &
permanentes?

I **P**RO resolutione no-
tandum est primo,
res successivas esse
illas, cuius partes non simul exi-
stunt, sed cum successione, sci-
licet vna post aliam vt patet in
motu: Res vero permanentes
sunt, cuius partes simul existunt
vt substantia, & quantitas. 2. No-
tandum est, omnia, quæ inci-
piunt, & desinunt incipere, &
desinere in tempore, vel in in-
stanti, quia eorum inceptio, &
desitio aliqua duratione debet
mensurari, & non est alia præter
tempus vel instans. Cum igitur
vnaquæque res tunc incipiat es-
se, cum primo est, & tunc de-
sinat esse cum ultimo est, & in
tempore iuxta sententiam Ari-
stotelis de compositione conti-
nui non sit assignare primam,
neque ultimam partem, quia
quacumque parte signata, cum
sit divisibilis, ante illam est alia,
& similiter etiam post illam est
alia: ideo inceptio, & desitio
eorum, quæ incipiunt, & desi-
nunt

nunt in tempore, non potest determinatè explicari per tempus. Proptereaquè Philolophi constituunt quatuor instantia, duo pro inceptione, & duo pro desitione rerum. Instantia autem sunt in vnaquaque re *primum sui esse*, *ultimum sui esse*; *primum sui non esse*, & *ultimum sui non esse*: Ex quibus primum, & quartum, videlicet *primum sui esse*, & *ultimum sui non esse* sunt instantia inceptiois: secundum autem, & tertium, videlicet *ultimum sui esse*, & *primum sui non esse* sunt instantia desitionis.

2 Undè quæcumque res incipit esse, vel incipit per *primum sui esse*, vel per *ultimum sui non esse*: Et similiter quæcumque res desinit esse, vel desinit per *ultimum sui esse*, vel per *primum sui non esse*. Incipere autem per *primum sui esse* est, quod in aliquo instanti verificari possit, *nunc est res*, & *immediatè antea non erat*. Incipere vero per *ultimum sui non esse* est, quod possit verificari *nunc non est res*, & *immediatè post erit*. Similiter desinere per *primum sui non esse* est, quod in aliquo instanti possit verificari, *nunc non est res*, & *immediatè antea erat*: desinere vero per *ultimum sui esse* est, quod possit verificari *nunc est res*, & *immediatè post non erit*.

3 Rursus ex instantibus assignatis duo prima scilicet *pri-*

mum sui esse, & *ultimum sui esse* dantur pro inceptione, & desitione rerum, quæ incipiunt, & desinunt in instanti, & dicuntur instantia intrinseca inceptiois, & desitionis, quia inceptio, & desitio vere coexistunt talibus instantibus, & in ipsis fiunt: alia vero duo videlicet *primum sui non esse*, & *ultimum sui non esse* dantur pro inceptione, & desitione eorum, quæ incipiunt, & desinunt in tempore, & dicuntur instantia extrinseca inceptiois, & desitionis, quia inceptio, & desitio non coexistunt talibus instantibus, nec revera fiunt in illis, sed in tempore immediatè antecedenti, vel immediatè sequenti.

4 His explicatis dicendum est primo cum communi sententia, res successivas ut motus incipere in tempore, & per ultimum sui non esse, & desinere etiam in tempore per primum sui non esse. Probatur, quia motus non potest incipere, & desinere in instanti: ergo incipit, & desinit in tempore. Ant. prob. Quia ut supra dictum est, quælibet res incipit dum primo est, & desinit dum ultimo est: unde dum incipit, & desinit esse, vere, & realiter est: sed motus non potest esse in instanti: ergo non potest incipere, & desinere in instanti. Min. prob. Quia motus cum sit ens successivum non potest existere sine successione, seu

prio-

prioritate, & posterioritate partium : sed in instanti non datur successio, nec prius, & posterius: ergo motus non potest esse in instanti, & consequenter debet incipere, & desinere in tempore.

5 Dices motum habere primum sui esse: ergo incipit in instanti per primum sui esse. Ant. prob. Alias non haberet initium sui esse, & sic esset æternus à parte ante, quod dici nequit. Resp. quod vt motus non sit æternus, non requiritur, quod sit signabile aliquod instans, in quo primo sit, sed sufficit posse signari instans, in quo nondum est, quod enim in aliquo instanti nondum est, æternum nō est. Hoc autem instans signari potest, si motus incipit in tempore per *ultimum sui non esse*, quia de illo verificatur, *nunc non est motus, & immediate post erit*. Quod dictum est de motu quantum ad inceptionem, & deletionem, intelligendum etiam est de rebus permanentibus, quæ fiunt cum motu, vt quantitas dum fit per augmentationem, & qualitas dum per alterationem fit.

6 Secundò dicendum est, res permanentes vt substantiæ generabiles, & corruptibiles incipere in instanti per *primum sui esse*, & desinere in tempore per *primum sui non esse*. Probatur prima pars. Quia substantia generabilis fit in instanti, vt potest

quæ non fit per motum successivum, sed per mutationem: ergo incipit esse in instanti. Præterea substantia, quæ fit per generationem incipit esse immediate post alterationem: sed alteratio cum sit motus, fit in tempore vt supra probatum est, & immediate post tempus sequitur instans, quod est continuativum partium temporis: ergo substantia generabilis incipit in instanti.

7 Secunda autem pars conclusionis, quod videlicet tales substantiæ desinant in tempore per *primum sui non esse* probatur. Quia si desinerent in instanti sequeretur, vel quod in eodem instanti materia esset simul cum duplici forma, quod naturaliter esse non potest: vel quod materia pro aliquo tempore esset sine forma, quod etiam naturaliter repugnat: vel denique quod darentur duo instantia immediata, quod in sententia Aristotelis negantis continuum componi ex solis indivisibilibus admitti non potest. Sequela probatur. Nam si forma ligni v. g. quæ corrumpitur ad generationem formæ ignis desineret in instanti, & per *ultimum sui esse*, verum esset de illa dicere in aliquo instanti *nunc est forma ligni, & immediate post non erit*: vel ergo in eodem instanti est verum dicere de forma ignis, *nunc est, & immediate antea non erat*, & sic in eodem instanti erunt in

materia simul forma ligni, & forma ignis; vel forma ignis non in hoc instanti, sed in alio incipit: Et tunc vel instans inceptionis formæ ignis, & definitionis formæ ligni sunt immediata; & sic dabuntur duo instantia immediata: vel non sunt immediata, sed inter illa mediat aliquod tempus: & sic materia erit in tali tempore sine forma, quandoquidem in tali tempore forma ligni iam non est, & forma ignis nondum incipit esse: ergo ut vitentur hæc inconvenientia, dicendum est, formas substantiales corruptibiles definire esse in tempore, & per *primum sui non esse*.

S. II.

UTRUM RES EX NATURA

sua habeant terminos intrinsecos magnitudinis, & parvitatís?

Notandum est primo, res omnes quantum ad presens dubium attinet, reduci ad viventia, & non viventia, & de illis est sermo: 2. Notandum est, terminos rerum esse quatuor; duos magnitudinis, quorum unus est intrinsecus, alter extrinsecus: & duos parvitatís, intrinsecum videlicet, & extrinsecum. Terminus intrinsecus magnitudinis est illa quantitas,

sub qua potest res esse, & conservari, & non sub maiori: ut si homo possit esse sub quantitate trium vlnarum, & non sub maiori, talis quantitas trium vlnarum est terminus intrinsecus magnitudinis naturæ humanæ. Hic terminus dicitur *maximum quod sic*, quia est maxima quantitas earum, sub quibus res esse potest. Terminus extrinsecus magnitudinis est illa quantitas, sub qua res esse non potest; bene tamen sub minori: ut si homo esse non possit sub quantitate decem cubitorum, & possit sub minori, talis quantitas decem cubitorum est terminus extrinsecus magnitudinis hominis. Hic terminus dicitur *minimum quod non*: quia inter quantitates, ad quas propter magnitudinem earum res attingere non potest, hæc est minima.

9 Terminus autem intrinsecus parvitatís est illa quantitas, sub qua res potest esse, non tamen sub minori: ut si homo esse possit sub quantitate unius cubiti, & non possit esse sub minori, talis quantitas unius cubiti est terminus intrinsecus parvitatís hominis. Hic terminus dicitur *minimum quod sic*: quia est minima omnium quantitarum, sub quibus res conservari potest. Terminus extrinsecus parvitatís est illa quantitas, sub qua res esse non potest, be-

ne tamen sub maiori: vt si homo non possit esse sub quantitate vnus palmi, & possit esse sub maiori, talis quantitas vnus palmi est terminus extrinsecus parvitatatis hominis. Hic terminus dicitur *maximum quod non*: quia inter quantitates, ad quas propter parvitatem earum res non potest attingere, hæc est maxima.

10 His notatis, quærimus, an res ex natura sua petant, & determinent sibi aliquam certam quantitatem versus magnitudinem, sub qua esse possint, & non sub maiori: & similiter aliquam certam versus parvitatem, sub qua esse possint, & non sub minori, quod est terminari intrinsecè per *maximum*, & *minimum quod sic*: Vel potius non petant tales quantitates, sed solum possit assignari aliqua certa quantitas, sub qua esse non possint, bene tamen sub minori. Et similiter aliqua certa sub qua esse non possint, bene verò sub maiori, quod est terminari extrinsecè, & per *maximum*, & *minimum quod non*.

11 Circa quod dicendum est primò cum communiori sententia, quam expresse docet Philosophus lib. 4. de generat. animal. cap. 5. Verbis apud Rubio videndis, viventia habere terminos intrinsecos magnitudinis, & parvitatatis, & terminari per *maximum*, & *minimum*

quod sic Rationes pro hac conclusione afferuntur duæ. Prima sumitur ex natura animæ, quæ est *actus corporis phisici organici in potentia vitam habentis*: ergo corpus debet esse ita organizatum, vt per illud valeat anima diversas operationes vitæ exercere. Distinctæ operationes petunt determinatam quantitatem in membris, & partibus corporis, tam secundum magnitudinem, quàm versus parvitatem: incredibile enim est, posse viventia exercere plures operationes in quavis maxima, & minima quantitate membrorum, & organorum corporis: ergo habent terminum intrinsecum tam magnitudinis, quàm parvitatatis.

12 Secunda ratio est, quia viventia habent determinatam formam: sed ad formam determinatam sequuntur determinata accidentia: ergo cum vnum illorum sit quantitas, viventia petunt determinatam quantitatem tam versus magnitudinem, quàm versus parvitatem. Fateor tamen, has rationes meo videri solum probare terminos extrinsecos magnitudinis, & parvitatatis, vt faciliè eas attente consideranti constabit.

13 Sed obijcit contra conclusionem N. Venetus, cui tribuitur sententia opposita. Demus hominem pervenisse ad *maximum quod sic*. Huic homini

mini potest supervenire aliquis tumor, seu inflatio, ratione cuius maior fiat; & tunc quaeritur vtrum talis homo moreretur statim ac esset sub tumore, vel non? Si non moreretur: ergo quantitas, quam habebat ante tumorem, non erat *maximum quod sic*, nec terminus intrinsecus magnitudinis, quandoquidem conservaretur talis homo sub maiori quantitate causata ex tumore. Si moreretur: ergo desineret in instanti, & per *ultimum sui esse*, quod est contra dicta in secunda conclusione §. antecedentis. Probatur consequentia. Quia tumor cum fiat per motum, incipit in tempore, & per *ultimum sui non esse*, vt supra dictum est: ergo verum est dicere, *nunc non est tumor*, & *immediatè post erit*: ergo in eodem instanti verum est dicere de homine illo, *nunc est homo*, & *immediatè post non erit* quod est desinere in instanti, & per *ultimum sui esse*.

14 Resp. primò solutione communi, quod dum dicitur viventia habere terminum intrinsecum magnitudinis, & parvitat, intelligitur via generationis, & debitæ conservationis; id est quantitas illa, sub qua viventia possunt generari, & quæ disponit ad eorum conservationem, est determinata, ita vt sub maiori neque possint generari, neque esse cum debita

dispositione ad conservationem. Caterum via corruptionis non habent terminum intrinsecum magnitudinis, nec parvitat, & sic possunt esse sub aliqua quantitate maiori *maximo quod sic*, disponente tamen ad illorum corruptionem, qualis esset illa, quæ adducitur in argumento. Undè dicendum est, quod homo ille non moretur statim, ac inciperet tumor, esset tamen in statu dispositionis ad corruptionem, & mortem.

15 Secundò, & forte melius respondet Rubio, negando quod homo ille fieret maior per tumorem: quia tumor non est quantitas, sed qualitas; vt potè qui fit per alterationem. Undè homo ille non acquireret maiorem quantitatem, quam antea habebat, & consequenter non excederet terminum intrinsecum suæ magnitudinis; sed solum quantitas, quam antea habebat, dilaretur, & rarefieret ratione tumoris, & occuperet maiorem locum. Ad modum quo dum cera liquefit, licet occupet maiorem locum, non idè est quia fiat maior, & acquirat novam quantitatem, sed quia rarefit, & dilatatur per alterationem.

16 Secundò dicendum est, non viventia non habere terminum magnitudinis nec intrinsecum, nec extrinsecum; habere tamen terminum extrinsecum

parvitas, non autem intrinsecum. Ita plures AA. Thomistæ, & Iesuitæ. Probatur primò ex Philosopho 2. de anima dicente, *ignis enim augmentum in infinitum vadit, quousque fuerit combustibile*. Ex quibus sic: ignis potest augeri in infinitum, si in infinitum apponantur combustibilia: ergo citra infinitum in actu nulla est quantitas ita magna, sub qua ignis esse non possit, nullaque sub qua esse possit, & non sub maiori: ergo ignis, & eadem ratione alia non viventia non habent terminum intrinsecum, neque extrinsecum magnitudinis. Præterea hoc idem docet experientia: quia si ponatur ignis in quantacumque quantitate, & ei applicetur combustibile, non est credibile, quòd illud non combureret, & in se converteret: ergo augeretur, & fieret. Nota tamen, quòd hoc assertum solum procedit attentis præcisè naturis particularibus non viventium: si enim attendamus ordinem positionis in loco, quem habent in universo, certum habere terminum magnitudinis: quia nec ignis potest ita crescere, ut excedat concavum Lunæ, nec aer ita augeri, ut transcendat concavum ignis, & sic de alijs, alias perverteretur ordo totius universi.

17 Dices: ideò probabimus conclusionem antecedenti,

viventia habere terminum magnitudinis, quia habent determinatam formam, & ad formam determinatam sequuntur determinata accidentia: quæ ratio adminus convincit dari terminum extrinsecum magnitudinis in viventibus, ut ibidem notavimus: sed hæc ratio etiam militat in non viventibus, cum etiam non viventia habeant determinatam formam: ergo etiam non viventia habent terminum saltem extrinsecum magnitudinis. Respondet Villanova ex Coimbraensibus (& est solutio communis) quòd non viventibus potest addi, vel detrahi pars formæ, ut patet in aqua, & igne: ex quo fit, quòd forma non viventium non semper maneat simpliciter eadem, sed solum ex parte. Unde non habent formam ita determinatam sicut viventia, quæ non augentur per additionem novæ partis formæ, sed solum per hoc quòd forma præexistens extendatur ad novam partem materiæ informandam. Vel potest dici formam non viventium esse determinatam intensivè, & quantum ad perfectionem specificam non autem extensivè, & quantum ad partes, quas potest habere.

18 Secundam autem partem conclusionis nostræ docent Scotus, noster Venetus, & Rubio, qui, & dicit, esse iam fere com-

communem inter modernos. Et quantum ad id quod dicit de affirmativo, videlicet non viventia habere terminum extrinsecum parvitatatis patet: quia licet augmentum quantitatis in non viventibus non sit contrarium eorum conservationem, neque obstat operationibus illorum; obstat tamen diminutio eiusdem quantitatis, ut patet per experientiam. Quantum autem ad id, quod importat conclusio de negativo, videlicet quod non viventia non habeant terminum intrinsecum parvitatatis probatur ratione Scoti. Assignetur enim terminus intrinsecus parvitatatis, seu *minimum quod sit* ignis v.g. quantitas digitalis, vel quaecumque alia. Certe talis quantitas cum sit divisibilis debet habere duplicem medietatem. Nunc sic: omne agens prius, & fortius agit in partem passi sibi magis propinquam, quam in re notam: ergo si tali quantitati applicaretur ignis, prius ageret in medietatem proximiorē sibi, quam in aliam: ergo prius introduceret ultimam dispositionem ad formam sibi similem in illa medietate propinqua, quam in alia. Sed posita ultima dispositione ad formam, statim introducit ipsa forma: ergo prius generatur forma ignis in prima medietate passi, quam in secunda. Sed medietas est minor toto: ergo quantitas illa, quæ assignatur

pro intrinseco termino parvitatatis revera talis non est, cum possit ignis sub minori quantitate generari: & consequenter non habet terminum intrinsecum parvitatatis.

19 In contrarium opponi possunt rationes supra factæ ad probandum, viventia habere terminum intrinsecum magnitudinis, & parvitatatis: sed iam dictum est, tales rationes solum probare terminum extrinsecum, quem libenter concedimus in non viventibus versus parvitatē. Hic pro complemento huius libri advertendum est, quod dicta in hac quæstione de terminis magnitudinis, & parvitatatis non opponuntur eis, quæ dicta sunt præcedenti quæstione circa potentiam continui ut dividatur usque in infinitum. Nam continuum potest considerari ut est corpus naturale, id est constans ex materia, & forma determinata: & hoc modo habet suos terminos versus maximum, & minimum, sub quibus conservari potest, & non sub alijs, ut dictum est. Potest etiam considerari ut est corpus mathematicum, seu quantum: Et prout sic potest minui, & augeri usque in infinitum sine termino; quantitas enim nihil habet ex se repugnans divisioni, & augmento; & ideo est infinita in potentia penes augmentum, & diminutionem.

LIBER SEPTIMUS PHISICORUM DE DISTINCTIONE

MOVENTIS, ET MOBILIS.

QVÆSTIO PRIMA.

UTRUM IDEM POSSIT
movere se ipsum?

§. UNICUS.

AUTHORUM PLACITA, ET RATIONES

pro vtraque parte proponuntur.

Aristoteles in hoc,
& sequenti li-
bro probat exi-
stentiam vnus
primi motoris
immobilis: & ad hoc proban-
dum assumit hanc propositio-
nem, *omne quod movetur, ab
alia movetur*; Quæ si vera est,

vel admittendus est processus in
infinitum, in moventibus, vel
deveniendum est ad vnum ali-
quod movens, quod cetera om-
nia moveat manens immotum.
Occasione igitur prædictæ pro-
positionis Philosophi subortum
est dubium inter philosophos, an
illa sit necessario vera, ita vt
iam-

impossibile sit aliquid moveri nisi ab alio realiter distincto? Circa quod maior pars sequitur Aristotelem asserens illam propositionē esse necessariam. Non desunt tamen alij, qui eam vt falsam reiiciunt: inter quos primum locum obtinet Scotus, qui expressē propugnat, idem posse movere se ipsum. Pro eadem sententia refert Villanova nostros Ariminensem, & Albertum de Saxonia, & alios.

2 Ego quidem de veritate propositionis non dubito: ceterum de sensu, in quo illam accipit Aristoteles nihil assertivē dicam, quia adeo confusē, & variē procedunt AA. vt nihil certum, aut satis probatum inveniri. Proponam itaque communia argumenta pro vtraque parte. Quod vt præstem, supponendum est, non esse dubium, quod aliquid possit movere se ipsum per accidens ad motum alterius, quod per se movet, vt nauta movendo navim movet se ipsum ad motum navis, & anima movet se ipsam ad motum corporis, quod per se movet. Item est certum, posse idem movere se ipsum secundum diversas partes, ita vt secundum vnam sit movens, & secundum aliam sit motus; quia dum aliquid ita se movet, iam salvatur distinctio realis inter movens, & motum secundum tales partes. Quare dubium quærit, vtrum aliquid

possit movere se ipsum per se, & secundum idem, ita vt eadem pars sit movens, & mota à se ipsa?

3 Ratio ergo communis ad probandum propositionem Philosophi sic se habet: idem non potest esse simul in actu, & in potentia respectu eiusdem: sed movens in quantum tale debet esse in actu, & mobile vt tale est in potentia: ergo idem non potest simul esse movens, & motus respectu sui ipsius. Maior patet, quia quod est in potentia ad aliquem actum, caret tali actu, sicut quod est in actu, habet illum: ergo si aliquid esset in actu, & in potentia respectu eiusdem, haberet, & non haberet talem actum, quod est contradictio. Minor etiam est certa, & patet quoad primam partem: quia vnumquodque operatur in quantum est in actu: ergo movens in quantum tale debet esse in actu. Secunda autem pars patet ex definitione motus, qui est actus entis in potentia secundum quod in potentia: ergo mobile in quantum tale est in potentia.

4 Hæc ratio si reducatur ad eam doctrinam, quam latè tradidimus lib. 2. quæst. 6. agentes de physica prædeterminatione, videtur mihi efficaciter probare eandem physicam præmotionem, & simul prædictam propositionem Aristotelis: potest autem

autem sic formari. Omne quod movetur, vel movetur recipiendo tantum in se motum: vel non solum recipiendo, sed etiam causando in se motum? Si primo modo: certum est, quod movetur ab alio. Si secundo modo: vel causat in se suum motum per ipsummet motum; & hoc est implicatorium, tum quia secundum eandem formam esset agens, & patiens: tum quia idem esset causa efficiens sui ipsius, ut loco citato arguebamus. Vel causat suum motum per alium actum causandi distinctum ab ipso motu, & tunc vel illum actum causandi habet à se, vel ab alio? Si ab alio: ergo movetur ab alio, siquidem habet ab alio actum, quo causat in se suum motum. Si habet à se talem actum, impossibile est, quod tale movens sit motum. Probatur hoc. Nam quod habet à se actum secundum movendi, seu causandi motum, identificat sibi eundem actum secundum movendi: ergo in linea motus tale movens secundum se totum est actus, & nihil habet potentialitatis. Sed id, quod movetur, habet potentiam passivam ad motum: ergo tale movens esset tantum movens, & nullo modo motum; & consequenter esset movens immotum, quod cetera omnia mobilia moveret.

5 Sed videamus quid aliqui respondeant ad rationem com-

munem. In primis P. Vazquez eam frivolum appellat; Suarez tamen etiam teneat, idem non movere se ipsum motu physico, docet, id non provenire ex necessaria distinctione, quæ debeat esse inter agens, & patiens, seu inter movens, & motum. Rubio etiam expressè illam rejicit tamquam inefficacem ad probandam propositionem Philotophi. Et denique Scotus respondet, quod aliquid non potest esse simul in actu formali, & in potentia formali respectu eiusdem bene tamen potest esse in actu virtuali, & in potentia formali: id est non potest aliquid formaliter in se habere aliquem actum & esse in potentia ad illum; potest tamen illum virtualiter continere, & esse in potentia ad illum recipiendum. Ad minorem autem argumenti dicit, quod movens in quantum tale solum petit esse in actu virtuali ut moveat; quod præcipue patet in moventibus æquivocis, quæ cum non causent in mobili terminum similem suæ virtuti motivæ, sed potius dissimilem, non debent habere formaliter talem terminum, sed solum illum virtualiter continere.

6 Huiusmodi est movens localiter, cuius terminus est ubicatio, seu præsentia localis, per quam non constituitur in actu ad movendum, sed per potentiam

tiam loco motivam, quæ est alterius rationis ab vbicatione. Unde movens localiter ex præcisa ratione moventis non petit esse formaliter actuatam per vbicationem, sed per aliam virtutem virtualiter continentem ipsam vbicationem, quam debet producere in mobili, & cum esse in actu virtuali, & in potentia formali non sint in compatible respectu eiusdem termini, ut patet in exemplo posito de movente localiter: nullum erit in conveniens, quod idem possit movere se ipsum.

7 In moventibus verò univocis, quæ producant terminum similem suæ virtuti motivæ ut ignis, qui movet motu alterationis, producendo calorem, per quem ipse constituitur in actu ad alterandum: verum est, quod debent esse in actu formali constituta per terminum motus, ut ignis debet esse actu formaliter calidus, ut calefaciat. Cæterum ex hoc ad summum probatur, non posse idem movere se ipsum motu univoco, qualis est motus alterationis supradictus: non verò quod non possit movere se ipsum motu æquivoco, qualis est motus localis. Immo nec hoc adhuc probari videtur, quia potest contingere, quod movens sit in actu per aliquam qualitatem secundum duos gradus illius, & sit etiam in potentia formali ad reliquos gradus.

Et tunc si qualitas secundum duos gradus sit sufficientis virtutis ad producendum reliquos, movens quidem erit solum in actu virtuali respectu reliquorum graduum, quia illos formaliter non habet, sed tantum virtualiter præcontinet; & cum aliunde sit etiam in potentia formali ad tales gradus, poterit se ipsum movere ad illos motu univoco.

8 Ex hac solutione potest fieri hoc argumentum contra rationem Philosophi. Nam dum dicitur, quod movens in quantum tale debet esse in actu, & mobile in potentia, vel intelligitur de actu, & potentia formalibus: vel de actu virtuali, & de potentia formali? Si primum falsa est maior argumenti, ut patet in movente locali, quod non constituitur in actu ad movendum per vbicationem, sed per potentiam loco motivam. Si secundum: falsa est minor, quia esse in actu virtuali respectu alicuius compatitur cum esse in potentia formali respectu eiusdem, ut patet in eodem exemplo. Movens enim dum est hic, solum est in actu virtuali respectu vbicationis alibi, quia potentia loco motiva non est formaliter vbicatio, sed solum virtualiter illam præcontinet: est autem in potentia formali respectu eiusdem vbicationis; quia dum est hic, caret formaliter

ubicatione alibi, & potest illam habere, cum possit se ponere alibi. Videtur ergo, quod ratio facta non probet propositionem Philosophi.

9 Cæterum hæc omnia non attingunt rationem Philosophi prout à nobis explicata, & proposita est. Nam actus virtualis, quem ponit Scotus, idem est, quod actus primus movendi, seu virtus motiva; movens autem dum actu movet, debet habere non solum actum primum movendi, sed etiam actum secundum causandi motum. Et tunc currit ratio à nobis facta, quod scilicet vel talem actum secundum habet ab alio, & sic movebitur ab alio: vel habet illum à se, & sic non erit in potentia ad motum, consequenterque non movebitur, sed tantum movebit activè.

10 Ad probandum autem, quod idem possit movere se ipsum, adsunt hæc argumenta. Primò, quia viventia movent se ipsa tam localitèr, quàm ad suas operationes sensitivas, & rationales: est enim de ratione viventium moveri à se. Respondent AA. primæ sententiæ, quod viventia movent se ipsa localitèr secundum diversas partes, ita ut vna pars sit movens, & alia mota. Quod patet, quia virtus loco motiva in animalibus non residet in omnibus partibus corporis, sed in vna determinata,

& hæc est movens, & alia mota. Et si insites, quod etiam illa pars, quæ movet alias, movetur, ut patet ad oculum, quia dum homo ambulat, omnes eius partes moventur: ergo illa pars movens movetur à se ipsa. Respondet, moveri per accidens ad motum aliarum partium: sicut nauta movet se ipsum ad motum navis.

11 Circa alias operationes appetitivas, & cognoscitivas dicunt, quod rationalia moventur ad intentionem finis ab Authore naturæ: ad electionem verò mediorum moventur à se per intentionem finis, per quam supponuntur iam facta in actu. Similiter in operationibus cognoscitivis ad cognitionem primorum principiorum moventur ab Authore naturæ: à se autem moventur ad cognitionem conclusionum propter eandem rationem. Sed contra hoc obstat quod si verum esset, sequeretur intentionem finis, & cognitionem principiorum non esse operationes vitales; siquidem ad illas non se moverent viventia, sed tantum moverentur ab extrinseco motore.

12 Secundum argumentum est de aqua reducete se in pristinam frigiditatem, cuius reductionis non apparet alia causa præter ipsam aquam. Sed respondent, aquam non movere se, sed moveri à generante.

Et

Et si istes, quod multoties generans non existit, vel est tam absens, ut illum motum non possit efficere. Respondent, quod licet in se non existat, vel presens sit, existit, & est presens in sua virtute, id est in illa qualitate, quam communicavit aquæ ut se intrigidet; & propterea ille motus tribuitur generanti, sicut generatio animalium tribuitur patri, etiam si multoties non existat, dum sit genitum, ex hoc præcisè quia virtualiter perseverat in semine.

13 Tertium argumentum est de gravibus, & levibus, quæ videntur movere se ipsa ad suum centrum, si extra illud ponantur. Ubi non licet recurrere ad diversitatem partium, quia in continuis homogeneis omnes partes sunt eiusdem rationis: & ideo non est ratio, cur una potius sit movens, quam mota, & alia potius sit mota, quam movens. Respondent tamen, quod gravia, & levia dupliciter moventur, per accidens scilicet, & per se. Per accidens moventur à removente prohibens: ut si lapis detineatur sursum ab aliquo; qui remover illud, aquo detinetur lapis ne descendat, dicitur lapidem movere per accidens tanquam removens prohibens. Per se autem moventur à generante. Quod autem gravia, & levia non moveant se ipsa, probatur. Quia si

moverent se ipsa, essent viventia; in hoc enim distinguuntur viventia à non viventibus, quod viventia moventur à se, non viventia ab extrinseco motore tantum. Quæ ratio etiam probat de aqua, quod non possit se ipsam movere, & reducere in pristinam frigiditatem. Præterea adest alia ratio pro gravibus, & levibus, ob quam eorum motus debet tribui generanti. Nam qui dat formam, dat consequentia ad formam: sed motus gravium, & levium in centrum est proprietas sequuta ad naturam eorum: ergo debet eis tribui à generante, qui dedit naturam.

14 Utrum autem nomine generantis intelligi solum debeat illud agens particulare, quod fuit causa gravis, vel levis: an verò simul nomine generantis comprehendantur causæ universales concurrentes cum causa particulari ad generationem gravis? non est certum. Et si hoc secundo modo dicatur, facilius solvitur argumentum, cum assignetur agens, quod possit causare motum gravium, & levium, etiam dum non existit causa particularis, quæ generavit ea.

QUÆST. II.

AN MOVENS, ET MOTUM
debeant esse simul?

§. UNICUS.

RESPONDETUR AFFIRMA-
tive, & satisfit obie-
ctionibus.

T Ubium hoc alijs ter-
minis proponi so-
let, scilicet an ali-
quid posset agere in distans non
agendo in medium? querit au-
tem, an sit necessaria approxi-
matio agentis, & passi ad agen-
dum? ita ut agens agere non
possit, nisi sit coniunctum, &
immediatum passo. Pro quo sciē-
dum est, duplicem esse appro-
ximationem, seu immediatio-
nem agentis ad passum, scilicet
immediationem suppositi, &
immediationem virtutis. Tunc
aliqua sunt immediata imme-
diatione suppositi, quando se-
tangunt secundum propria sup-
posita, ut dum ignis agit in lig-
num sibi contiguum. Tunc au-
tem sunt immediata immedia-
tione virtutis, quando vnum
non tangit aliud per se ipsum,
sed per virtutem à se diffusam,
ut dum Sol calefacit sublimaria
media luce, quam per aerem
diffundit, cum autem hæc vir-
tus diffusa ab agente, & media,

qua approximat passum, debeat
recipi in aliquo subiecto: neces-
sarium est quod agens prius agat
in suppositum medium inter ip-
sum, & passum, quam in ipsum
passum.

2 Ex quo patet, quomodo
dubium hoc coincidat cum alio
supradicto, scilicet an aliquid
possit agere in distans, quin agat
in medium? Nam si agens agit
in passum distans, & non agit in
medium: ergo non diffundit ali-
quam virtutem, media qua ap-
proximatur passo; & consequen-
ter idem est dicere, quod agens
possit agere in passum, quin sit
illi approximatum immediatio-
ne saltem virtutis, ac dicere, quod
possit agere in distans, quin agat
in medium. Similiter si agens ap-
proximatur passo media virtute
à se diffusa: ergo prius agit in
supposito, quod recipit talem
virtutem, quam in passum; &
consequentè idem est dicere,
agens debere esse approxima-
tum passo immediatione virtu-
tis, ac dicere, quod non possit
agere in distans, quin prius agat
in medium.

3 Dicendum ergo est cum
communi sententia contra Sco-
tum, non posse aliquid agere in
aliud, nisi sit approximatum, &
immediatum illi saltem imme-
diatione virtutis. Hanc conclu-
sionem in primis probat illud
commune Philosophorum pro-
loquium, quod agens non agit,
nisi

nisi in quantum tangit passum: quod quidem verificari non potest nisi de contactu per virtutem adminus; contactus autem non stat sine aliqua approximatione eorum, quæ se tangunt. 2. Probatur. Quia agens non potest agere nisi in materia determinata, & sibi subiecta: sed materia determinatur ad hoc agens, & subijciatur illi per approximationem; alias si æquè subiectum esset in lignum distans, ac proximum, nulla esset ratio: cur potius in hoc, quam in illud ageret: ergo approxinatio passus ad agens est conditio necessaria ad agendum.

4 Tertiò probatur. Quia experientia ostendit, agentia creata habere determinatam, & limitatam sphaeram suæ activitatis, ultra quam nihil agere possunt: quia quò plus distans, eò remissius operantur, & imperfectiorem effectum producant; si autem præsentia, seu approxinatio agentis ad passum necessaria non esset ad operandum, eorum activitas ad quamcumque distantiam se extenderet: nec esset ratio cur intensius operaretur circa passum propinquum, & remissius circa remotum: ergo idem quod prius.

5 Sed contra hanc resolutionem arguitur primo retorquendo in nos tertium argumentum, quod fecimus pro nobis; potius enim sequitur ex no-

stra sententia, agentia non habere sphaeram activitatis limitatam. Nam si agens agit in passum sibi propinquum per propriam virtutem, & in passum distans media virtute diffusa in passum propinquum: poterit etiam media virtute producta in passum distans agere in aliud magis distans, & media virtute huius in aliud, & sic in infinitum: ergo poterit ad quamcumque distantiam, & consequenter non habebit determinatam sphaeram activitatis, ultra quam agere non possit.

6 Secundò. Agens naturale multoties agit in remotum fortius, & intensius, quam in propinquum: ergo agit in distans non agendo in medium, & consequenter absque immediatione virtutis. Consequentia pater, quia si prius ageret in propinquum, intensius vel saltem æquè intensè ageret in illud, ac in remotum. Antecedens autem probatur pluribus experientijs. Prima est de igne, qui inflammat, & comburit stupam distantem, non inflammando aërem intermedium: ergo maiorem calorem producit in stupam, quam in aëre. Secunda experientia est de aqua existente in lebe, quæ magis calefit ab igne, quam fundum ipsius lebetis; solet enim aqua fervere, & fundum lebetis esse frigidum. Tertia est de lucerna, quæ plus calefacit oleum intra

papirum, quam papirum ipsam, adeo vt in tali oleo possint ova frigi. Denique Sol plus calefacit parietem, quam aliquas partes aeris intermedij.

7 Tertiò arguitur. Potest agens agere in passum distans nihil agendo in medium: ergò potest agere in passum, cui non est immediatum adhuc immediate virtutis. Ant. probatur multis experientijs. Magnes enim attrahit ferrum distans, & non aerem intermedium. Piscis, qui dicitur Torpedo tangens hamum stupefacit manū piscatoris, quin aliquid agat in hamum arundinem, aut chordam. Basiliscus item interficit hominem visu, & nihil agit in corpore intermedio. Et idem est de fascinantibus, qui aliquam qualitatem nocivam imprimunt oculis p̄teriorum distantium: Et tamen non læduat medium, neque alios homines maioris etatis, etiamsi proximiores sint.

8 Respondetur ad primum negando sequelam, quia virtus diffusa ab agente in vnum passum mediante alio non est equalis in omnibus: sed sæpè vnum passum communicat alteri sibi vicino minorem virtutem, quam in se habet; & sic tandem devenitur ad aliquod passum ita remissam, & imperfectam participans virtutem, vt nequeat agere in aliud. Et propter hoc limitatur sphaera activitatis primi agentis.

9 Ad 2. negatur ant. Ad primam experientiam aliqui existimant, aerem etiam igniri, & inflamari quoad aliquas partes minutissimas, medijs quibus comburit stupam propter maiorem eius dispositionem ad recipiendam formam ignis. Omisso tamen hoc responderetur, quòd licet aer non inflametur, non ideò sequitur quòd ignis maiorem calorem producat in stupa, quam in aere intermedio: quia calor, qui non est sufficiens ad inflammandum aerem, potest sufficere ad inflammandam stupam, eo quòd aer sua humiditate naturali resistit inflammationi; stupa vero est valde sicca, & consequenter satis disposita ad inflammationem. Ut è necessarium non est, quòd si aer intermedius habet solum sex gradus caloris, plures recipiat stupa, vt inflametur: sed potest per alios sex gradus inflamari propter maiorem dispositionem, & minorem resistantiam ex parte sui.

10 Ad secundam experientiam negatur similiter, quòd ignis plus calefaciat aquam, quam fundum lebetis; quia etiam experientia docet, aquam non caleferi, nisi prius calefiat fundum lebetis; ideoque qualemcumque calorem aqua acceperit, accipit medio calore lebetis. Quòd autem dum aqua fervet, fundum lebetis sit tepidum, habet hanc causam, nimirum quia partes in-

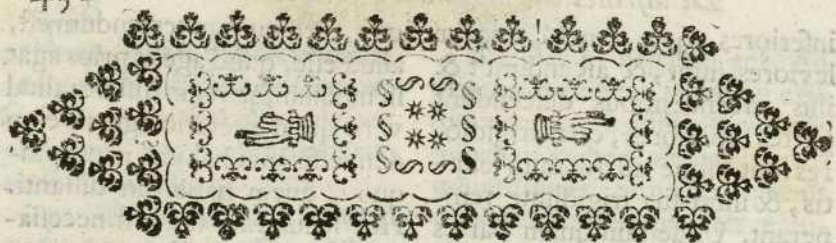

inferiores aquæ semel calefactæ leviores fiunt, & ascendunt: & illis ascendentibus descendunt partes superiores, quæ frigidiores sunt usque ad fundum lebetis, & illud sua frigiditate temperant. Unde nunquam partes aquæ, quæ sunt in fundo lebetis calidiores sunt ipso fundo; illæ autem, quæ ascendunt iam calefactæ, calidiores sunt, sed non ideo quia dum superius sunt, magis calefiant: sed quia prius fuerunt in fundo lebetis.

11 Eodem modo respondetur ad tertiam experientiam de oleo existente in vase papiraceo; si enim contingat, oleum calidius esse, quam vas, ideo est quia papirus temperatur frigiditate partium olei descendētium, dum ascendunt partes iam calefactæ. Ad ultimam experientiam respondetur, calorem parietis revera non esse intensiorem calore aeris intermedij, et si magis percipiatur per tactum. Sicut magis tactu percipitur calor ferri candentis, si manus applicetur per brevissimam moram, quam calor flammæ, si eadem manu tangatur; & tamen certum est, maiorem esse calorem flammæ, ut potè quæ ignis est, quam ferri, in quo ignis non est.

12 Ad 3. argumentum negatur antecedens. Ad prob. dicitur, omnes illas actiones nunquam fieri in passo distanti, nisi prius aliquid agatur in propin-

quo. Pro quo advertendum est, aliud esse, quòd agens prius agat in medium, quam in distans: aliud vero quod operatio agentis eundem effectum habeat in propinquo, quem habet in distanti. Hoc secundum non est necessarium, quia potest contingere, quod passum intermedium non sit capax illius effectus, cuius est capax passum remotum: ideoque Sol etsi media luce calefaciat sublunaria, non tamen calefacit Orbes coelestes, per quos lucem usque ad sublunaria diffundit, quia non sunt capaces talis alterationis; semper tamen in eis aliquid agit, scilicet illuminationem, cuius capaces sunt. Ex quo ad experientias argumenti respondetur, magnetem attrahere ferrum imprimendo aeri intermedio aliquam qualitatem, media qua agit in ferrum. Quod vero aerem non attrahat, sicut ferrum, ideo est vel quia aer non est capax talis effectus, vel quia qualitas ei impressa est alterius rationis ab ea, quam imprimat ferro. Et idem est de torpedine. De Basilisco autem, & fascinantibus certum est, eos imprimere aeri intermedio aliquam qualitatem venenosam derivatam ab oculis eorum, quæ perveniens usque ad homines interficit eos, & fascinat.

LIB. OCTAVUS
PHISICORUM
DE DURATIONE
MUNDI.

QUÆSTIO UNICA.

AN MUNDUS POTUERIT
esse ab æterno?

§. I.

DECIDITUR QUÆSTIO PER
aliquot Conclusiones.

IN hoc libro agit
Philosophus de
duratione Mun-
di quantum ad
eius principium, & finem,
docetque ex propria senten-
tia, Mundum nec habuisse
initium, nec finem habiturum
esse, sed æternum esse à parte

ante, & à parte post. Hæc ta-
men sententia quamvis ex par-
te sit vera, quantum attinet ad
finem Mundi, quia certum est
aliquas creaturas in perpetuum
duraturas, vt Angelos, homi-
nes, & Cælum, & etiam ele-
menta, vt communiter docent
Theologi, tamen quantum ad
in

initium Mundi erronea est, & contra fidem docentem, Mundum non fuisse æternum à parte ante, sed habuisse initium in tempore, vt constat ex pluribus locis Sacre Scripturæ, & definitum est in Concilio Lateranensi.

2 Quare reiecto hoc errore, quod in dubium vertimus est, an Mundus licet defacto incepit in tempore, vt docet fides, potuerit tamen non incepisse, sed ab æterno fuisse, ita vt non habuisset initium suæ durationis? Et quia Mundus nihil aliud est, quam omnium rerum vniversitas, solet quæstio proposita in tria dubia parti, in quorum primo quaritur indefinitè, an aliqua creatura potuerit esse ab æterno? In secundo an successiva vt motus, & tempus potuerint esse ab æterno? In tertio, an generationes rerum, & corruptiones potuerint esse ab æterno? Nos autem hæc omnia sub vnico dubio complectentes tribus conclusionibus breviter satisfacimus.

3 Quantum ad primum igitur est sententia quorundam antiquorum negantium; creaturam aliquam posse esse ab æterno. Quæ sententia mihi valde probabilis videtur, & forte est vera; eam tenent etiam aliqui moderni, inter quos Cardinalis Aguirre, & Illust. Palanco, qui videndi sunt. Cæterum quia op-

posita communior est, ideo sit prima conclusio: *Potuit aliqua creatura esse ab æterno.* Quamvis autem semper quod de possibili disputatur, melior pro parte affirmativa probatio sit argumentorum solutio, suadetur tamen sic conclusio nostra.

4 Quia non repugnat, nec ex parte Dei, nec ex parte creaturæ sub conceptu communi creaturæ: ergo aliqua creatura potuit esse ab æterno. Consequentia tenet, & antecedens pro prima parte probatur. Nam si repugnaret ex parte Dei, vel esset ex defectu virtutis, vel quia Deus cum debeat esse causa creaturæ, debet illam præcedere: quod non contingeret, si creatura ab æterno esset. Primum dici non potest, quia Deus ab æterno habet infinitam virtutem; in secundo autem nulla est repugnantia, quia causa efficiens in eo quod talis non petit necessario antecedere suum effectum duratione, sed solum natura, vt constat in Sole, qui in eodem instanti, quo incipit esse, causat illuminationem aeris. Angeli etiam aliquam habuerunt operationem in primo instanti suæ creationis: ergo fuerunt causa talis operationis, quin illam præcederent duratione, quandoquidem in eodem instanti, in quo ipsi primo extiterunt, extitit etiam operatio.

5 Quam doctrinam egregio
 Iii
 exem-

exemplo confirmat, & declarat P. Aug. lib. 12. de Civit. Dei, cap. 31. dicens ex mente Platoniorum, quod *si pes semper ex æternitate esset in pulvere, semper ei subesset vestigium: quod tamen ex calcante factum nemo dubitaret; nec alterum altero prius esset, quamvis alterum ab altero factum esset.* Ergo licet Deus non præcederet duratione creaturam illam, non ideo amitteret rationem causæ eiusdem creaturæ. Secunda autem pars antecedentis probatur. Nam repugnantia ex parte creaturæ, vel esset ex eo quod cum existentia ab æterno non compateretur dependentia à Deo in essendo, quam essentialiter includit conceptus creaturæ: vel quia deficeret ei posterioritas durationis respectu suæ causæ. De hoc secundo iam dictum est supra: & primum patet esse falsum in exemplo P. Aug. quamvis enim vestigium esset ab æterno, non ideo non dependeret in essendo à pede: ergo nulla est repugnantia in eo quod creatura sit ab æterno, nec ex parte Dei, nec ex parte ipsius creaturæ.

6 Secunda conclusio: *Res successivæ ut motus, & tempus non potuerunt esse ab æterno.* Ita docent ex Thomistis Soto, & Ioannes à S. Thoma: eandem sententiam ut probabiliorem defendit Colleg. Complut. D. Thomæ. Pro ea autem probanda,

omissis alijs rationibus, duas existimo efficaces, quas sic propono. Si motus potuit esse ab æterno, demus ab æterno fuisse motum Coeli. Tunc casus transactæ iam fuissent infinitæ circulationes, & infiniti anni, meates, & dies: sed infinitum impossibile est pertransiri: ergo repugnat motum, & tempus esse ab æterno. Minor patet, quia non minus est contra rationem infiniti actu existere, quam actu præterisse; aliàs possent omnes creaturæ possibiles ita successivè creari, ut tandem omnes essent præteritæ, quamvis non omnes simul extitissent.

7 Maior verò solum eget explicatione. Nam si anni, qui præterissent fuissent finiti, posset signari aliquis annus primus, antequam non esset alius, ut de se patet; eo autem ipso tempus non fuisset ab æterno, quod sic probatur. Nam reliqui anni post primum non possent esse ab æterno, quandoquidem alius annus esset prior eis, & nihil est prius eo, quod est ab æterno. Deinde nec primus annus posset esse ab æterno: quia quod est ab æterno, necessario debet durare per infinitam durationem à parte ante: repugnat autem vnum annum durare per infinitam durationem. Antecedens patet, quia quod est ab æterno, semper fuit: ergo quacumque finita duratione lignata, ante illam fuit; aliàs

si aliqua duratio finita signati potest, antequam non fuit: ergo ab æterno non fuit.

8 Dices: si ex eo quod infinitum est impertransibile probatur tempus, & motum non posse esse ab æterno: neque erit verum, res permanentes posse esse ab æterno. Sequela probatur. Quia si Deus crearet Angelum ab æterno, posset Angelus ab æterno intelligere, & velle, eum non repugnet rem operari statim ac est: sed tunc casus ab æterno vsque nunc pertransissent infinitæ operationes Angeli: ergo etiam sequitur ex nostra sententia, infinitum pertransiri. Respondeo, Angelum non posse creari ab æterno cum multiplicitate, & varietate operationum; sed si vellet Deus eum creare ab æterno operantem, necessario deberet illum creare cum vna operatione, quæ conservaretur, & duraret per infinitam durationem. Ratio huius est, quia ut Angelus successivè multiplicaret operationes, deberet vna operatio desinere, & alia de novo advenire. Vel ergo illa operatio, cum qua creatus est Angelus corrupta fuit ab æterno, vel in tempore? Primum est implicitorium, quia sequitur operationem illam esse ab æterno ut supponitur, & non esse ab æterno, quia ab æterno corrupta fuit. Si autem corrupta fuit in tempore: ergo duravit ab hoc

tempore exclusivè vsque ab æterno, in quo facta fuit. Sed inter quodcumque tempus, & æternitatem à parte ante intercedit infinita duratio: ergo necessario duravit per infinitam durationem; & consequenter non potuit Angelus creari ab æterno cum operationum varietate.

9 Secunda ratio pro nostra conclusione est. Si tempus esset ab æterno, posset Deus creare vnum Angelum in singulis annis; ergo cum transissent infiniti anni, darentur de facto infiniti Angeli, & consequenter infinitum in actu. Hoc argumentum esse efficax, fatentur ipsi adversarij, dum inter ipsos alij ab alijs datas solutiones rejiciunt. Quidam respondent negando, Deum posse creare singulos Angelos in singulis annis; & si rationem petas, respondent ne detur infinitum in actu. Sed iam vides, hoc esse petitionem principij.

10 PP. Complut. sibi videntur effugere difficultatem dicendo, Deum si singulis annis crearet vnum Angelum, etiam annihilaturum aliquem Angelum quolibet anno, ne vnquam simul existerent infiniti Angeli. Sed contra. Quia vel Deus annihilavit Angelum ab æterno, vel in tempore? Primum est impossibile, quia annihilatio est posterior existentia rei in eadem enim duratione, in qua est res non potest annihilari, aliàs simul esset,

& non effet : sed id, quod est ab æterno non habet aliquid prius se : ergo anihilatio non potest esse ab æterno. Si autem incepit in tempore : ergo cum Angeli ante tale tempus creati fuerint infiniti, sicut anni, qui tale tempus præcesserunt, necessario concedendum est, extitisse simul in rerum natura infinitos Angelos.

11 Tertia conclusio : *Generationes, & corruptiones non potuerunt esse ab æterno.* Hæc conclusio si intelligatur degenerationibus naturali modo factis, prout nunc fiunt scilicet per alterationem præcedentem, cum alteratio sit motus, & hic non possit esse ab æterno, ut ex secunda conclusione constat : iam ex dictis manet probata, & præterea probatur. Quia alteratio præcedit duratione generationem : ergo generatio facta media alteratione non potest esse ab æterno. Patet consequentia ex sæpè dictis, quia nihil potest esse prius duratione eo, quod est ab æterno.

12 Præscindendo tamen ab alteratione probatur conclusio sic. Corruptio non potest esse ab æterno : ergo nec generatio. Consequentia patet, quia generatio vnius formæ non potest fieri sine corruptione alterius. Antecedens autem probatur. Quia si corruptio potest esse ab æterno, sequitur, aliquid simul esse, & non esse ; nam corrup-

tio necessario præsupponit existentiam rei, quæ corrumpitur ergo res, quæ corrumpitur ab æterno, habet existentiam ab æterno. Sed aliundè id, quod corrumpitur, dum corrumpitur, non est : ergo ab æterno non est ; & consequenter est, & non est ab æterno.

13 Huic rationi, & similibus in discursu quæstionis factis respondent adversarij, se non intendere quòd aliqua generatio, vel corruptio determinata, & in particulari possit esse ab æterno : hoc enim esse impossibile satis convincit ratio facta sed ideò verificari generationes, & corruptiones esse ab æterno, quatenus ita potuerunt successivè fieri generationes, ut nulla esset assignabilis, ante quam non fuerit alia, & alia in infinitum. Ad modum quo ut generationes possint durare usque in æternum, non requiritur, quòd aliqua generatio particularis, & determinata duret in æternum ; sed quòd nulla sit futura generatio, post quam alia, & alia usque in infinitum non sit futura. Cæterum hæc solutio, & modus explicandi sententiam oppositam, etsi habeat aliquam verò similitudinem : adhuc tamen non vitat inconveniens supra deductum, videlicet quòd contingeret infinitum successivè pertransiri ; siquidem infinitæ generationes, & corruptiones pertransissent usque nunc, & actu præ-

præteritæ fuissent. Ex quo vltius impugnatur solutio. Nam infinitas, seu æternitas generationum in futurum est solum æternitas in potentia, ita vt adhuc dato quòd generationes in æternum duraturæ essent, numquam tamen verificaretur quòd infinitæ generationes actu habebunt existentiam. At verò æternitas earum à parte ante non potest stare absque eo quòd actu extiterint infinitæ generationes.

S. II.

SOLVUNTUR ARGUMENTA.

14 **C**ontra primam conclusionem obijciuntur primò. Æternitas est attributum proprium Dei in communicabile creaturæ, sicut omnipotentia, & immensitas: ergò nulla creatura potuit esse ab æterno. 2. Essentiale est creaturæ transire de non esse ad esse: ergò prius debet esse sub non esse, quam sub esse. Sed quod ab æterno fuit, numquam non fuit: ergò. Ant. prob. Quia vel creatura fit per generationem, & sic necessario præcedit privatio eius; vel fit per creationem, & hoc modo etiam est prius non esse creaturæ: quia creatio est fieri rei ex nihilo: ergò ante creationem præcedit nihilum, seu non esse creaturæ. 3. Si aliqua

creatura posset esse ab æterno; sequeretur, Deum non creare illam liberè. Sequela probatur. Quia si liberè illam crearet, posset non creare; supposito autem, quòd eam ab æterno crearet, non posset non creare nec priusquam crearet, nec dum illam creavit. Non prius, quia creatio esset ab æterno, & nihil est prius eo, quod est ab æterno; nec item potuit non creare, dum creavit: quia rem, dum est, necessarium est esse: ergò dum est, non potest non esse: ergò non potest non creari, dum creatur.

15 Quartò arguitur contra secundam conclusionem. Cælum potuit esse ab æterno, vt concedimus in prima conclusione: ergò etiam motus eius potuit esse ab æterno. Probatur consequentia. Posito quòd Cælum fieret ab æterno, vel moueretur, vel quiesceret ab æterno? Si moueretur, habetur intentum. Si quiesceret ab æterno: ergò posset moveri ab æterno. Patet consequentia. Nam quies est eorum, quæ non moventur cum possint moveri.

16 Respondetur ad primum; æternitatem, quæ est attributum Dei esse totam simul, & interminabilem, vt constat ex definitione Boetij: & in super includit necessitatem semper existendi. Duratio autem creaturæ, quæ esset ab æterno, non esset

esset inrerminabilis, quia finiri posset in tempore: nec esset tota simul, quia non simul coexistet illa creatura omni tempori vero, vel imaginario, sed successivè. Ex quo patet, non communicari creaturæ aternitatem Dei, etiam si esset ab æterno. Ad 2. negatur antecedens. Ad probationem (supposito talem creaturam debere fieri per creationem, ut tenet nostra sententia) respondetur, quòd in definitione creationis *ly ex nihilo* non ponitur pro termino *a quo* indispensabiliter requisito ad creationem, quia creatio non est realis mutatio, & ideo non indiget termino *a quo*. Ponitur ergò ad excludendum subiectum præsuppositum, ex quo fiat res. Undè non est sensus, quòd res, quæ creatur, debeat necessariò transire de non esse ad esse: sed quòd non fiat ex præsupposito subiecto, sive aliquando præcesserit non esse eius, sive non.

17 Ad 3. negatur sequela. Ad prob. resp. Deum si ab æterno creasset, potuisse non creare, dum creavit; sicut de facto

ab æterno voluit creare Mundum in tempore, & potuit non velle. Dum autem dicitur, quòd dum est res, necessarium est esse, & consequenter creaturam, dum creatur, non posse non creari: resp. talem necessitatem esse ex suppositione, & ideo non tollere libertatem creationis, ut patet in voluntate creandi, & in vulgari exemplo de sessione: quæ licet dum est, necessarium sit esse, est tamen libera dum est, & potuit non esse, quia necessitas essendi est tantum ex suppositione libera sedenti.

18 Ad 4. resp. quòd Cælum ab æterno quiesceret: sed illa quies non esset privativa, sed negativa, id est vera carentia motus; quia, etsi Cælum ex natura sua sit ab æterno mobile, talis potentia non est reducibilis in actum ab æterno, sed in tempore. Et hæc de hoc libro dicta sufficiant, & de toto tractatu physicarum questionum: quæ cedant in laudem omnipotentis Dei: Beatiss. Virg. Dei genitricis Mariæ. S. P. N. Augustini, D. Thomæ Aquinatis, & omnium Sanctorum.

Omnia sub correctione S.
Rom. Ecclesiæ.

INDEX

QVÆSTIONVM QVÆ IN
Philosophico hoc continen-
tur opere.

LIB. I. PHISICORUM

DE PRINCIPIJS ENTIS NATURALIS.

Quæst. 1. Quot, & quæ sint
principia entis natu-
ralis. pag. 2.

Quæst. 2. De materia prima. An
sit, & quid sit materia prima?
pag. 6.

Quæst. 3. Utrum materia prima
habeat actum metaphisi-
cum? pag. 9.

Quæst. 4. Utrum materia habeat
actum entitativum? pag. 15.

Quæst. 5. Utrum materia coe-
lestis, & sublunaris sint eius-
dem speciei? pag. 25.

Quæst. 6. Utrum materia pri-
ma habeat propriam existen-
tiam? pag. 33.

Quæst. 7. Utrum materia possit
existere sine forma? pag. 52.

Quæst. 8. Utrum in materia de-
tur appetitus ad formas? pa-
gin. 59.

Quæst. 9. De forma substantia-
li. An detur forma substantia-
lis, & utrum educatur de po-
tentia materiæ? pag. 68.

Quæst. 10. An in composito
dentur plures formæ subordi-
nata? pag. 81.

Quæst. 11. Utrum plures for-
mæ non subordinatæ possint
simul esse in eadem materia?
pag. 89.

Quæst. 12. De composito sub-
stantiali. Utrum unio sit ali-
quid realiter distinctum à ma-
teria, & forma? pag. 96.

Quæst. 13. An totum distingua-
tur realiter à partibus simul
sumptis, & unitis? pag. 112.

Quæst. 14. De existentia, &
subsistentia. Utrum essentia,
& existentia distinguantur rea-
liter in creaturis? pag. 119.

LIBER II.

PHISICORUM
De causis entis naturalis.

Quæst. 1. De natura. Quid
sit natura, quibus con-
veniat

veniat : & quomodo differant naturalia ab artificialibus? pag. 142.

Quæst. 2. Quid, & quotuplex sit causa: & an prærequirat existentiam ad causandum? pag. 153.

Quæst. 3. De causis materiali, & formali, & earum causalitatibus. Quæ nam sit causa materialis accidentium? pagin. 162.

Quæst. 4. De causa efficienti. Quid, & quotuplex sit causa efficiens, & de eius causalitate? pag. 174.

Quæst. 5. Utrum substantia sit immediate operativa? pag. 177.

Quæst. 6. Utrum Deus concurrat immediate ad omnes actiones, & effectus creaturarum. pag. 187.

Et an philice eas premoveat, & prædeterminet ad operandum pag. 191.

Quæst. 7. De causa finali. Quæ nam sit ratio formalis finalizandi? pag. 245.

Quæst. 8. De comparatione causarum inter se. Utrum causæ possint ad invicem esse causæ? pag. 250.

Quæst. 9. De comparatione causarum cum effectibus. An causa debeat esse prior, & perfectior suo effectui, & ab eo realiter distincta? pag. 259.

Quæst. 10. Utrum causa, & præcipue prima, connectatur

cum possibilitate suorum effectuum. pag. 263.

Quæst. 11. Utrum idem numero effectus possit procedere divisim à pluribus causis totalibus eiusdem ordinis, & generis? pag. 285.

Quæst. 12. Utrum idem numero effectus produci possit à pluribus causis totalibus simul concurrentibus? pag. 295.

Quæst. 13. De fortuna, calu & fato. pag. 298.

LIB. III.

PHISICORUM de motu.

Quæst. 1. Quid sit motus, & an differat à termino *ad quem*, & ab actione, & passione? pag. 301.

Quæst. 2. An actio transiens recipiatur in agente, an in passio? pag. 310.

Quæst. 3. De infinito. An sit possibile infinitum in actu pagin. 331.

LIB. IV.

PHISICORUM de loco, & tempore.

Quæst. 1. De loco. Quid sit locus, & quibus conveniat esse in loco? pag. 341.
Quæ

Quæst. 2. Utrum duo corpora possint esse simul in eodem loco? pag. 347.

Quæst. 3. Utrum idem corpus possit esse simul in duobus locis circumscriptivè? pag. 350

Quæst. 4. De vacuo. Expediuntur breviter aliquæ difficultates circa vacuum. pag. 356.

Quæst. 5. De tempore. Expediuntur breviter aliquæ difficultates circa tempus. pag. 359.

LIB. V.

PHISICORUM de termino motus.

Quæst. 1. Utrum ad omnia prædicamenta detur per se motus? pag. 364.

Quæst. 2. Undè sumatur vnitas specifica, & numerica motus? pag. 370.

LIB. VI.

PHISICORUM de continuo.

Quæst. 1. Utrum continuum componatur ex solis indivisibilibus, an ex

partibus semper divisibilibus? pag. 373.

Quæst. 2. De inceptione, & desitione rerum, & determinis magnitudinis, & parvitatatis. Quomodo incipiant, & desinant res successivæ, & permanentes? pag. 414.

LIB. VII.

PHISICORUM de distinctione moventis, & mobilis.

Quæst. 1. Utrum idem possit movere se ipsum? pag. 422.

Quæst. 2. An movens, & motum debeant esse simul? pag. 428.

LIB. VIII.

PHISICORUM De duratione Mundi.

Quæst. Unica. An Mundus potuerit esse ab æterno? pag. 432.

FINIS.

Handwritten text in a stylized, possibly Arabic or Persian script, running vertically down the page. The text is written in a dark brown or black ink on aged, yellowish paper.

15
14

7.980